7-9 Kasım/November 2019

TRABZON

TÜRKİYE SCHOLARSHIPS BURSLARI

5.Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi

5th International Students Social Sciences Congress

Cilt II
Volume II

5. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi

Bildiriler Kitabı - II

5th International Students Social Sciences Congress

Proceedings - II

Psikoloji, Sanat Tarihi, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Tarih, Uluslararası İlişkiler

Psychology, History of Art, Political Science, Sociology, History, International Relations

7 – 9 Kasım / November 2019, Trabzon

İstanbul, 2021

İLMİ ETÜDLER DERNEĞİ (İLEM)
Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mahallesi, Türbe Kapısı Sk. No:13, 34672 Üsküdar, İstanbul/Türkiye
Telefon: +90 (216) 310 43 18 • **E-Posta:** bilgi@ilem.org.tr

Editörler / Editors
Burak Yuvalı
Taha Eğri

Tashih / Copyediting
Mehmet Beydemir
Meryem Beyza Gümüşsoy

Son Okuma / Proofreading
H. Kübra Kafalı
Meryem Beyza Gümüşsoy
Rümeysa Altındiş

Kapak Tasarımı / Cover Design
Abdullah Fuad Kılınçlı

İç Tasarım ve Uygulama / Graphic Design
Nuhun Gemisi İletişim Ajansı

Baskı / Printed by
Limit Ofset, Sertifika Nu.: 28397 / Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Mat. Sitesi ZA13, Zeytinburnu/İstanbul

ISBN: 978-605-7824-16-5 (2.c) • **TAKIM NO:** 978-605-7824-14-1 (Tk)

Düzenleyen Kurumlar / Organising Institutions
İlmi Etüdler Derneği (İLEM) - Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

Destekleyen Kurum / Supporting Institution
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Onur Kurulu / Honorary Board*

Abdullah Eren, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) | **Süleyman Baykal,** Karadeniz Teknik Üniversitesi | **Süleyman Güder,** İlmi Etüdler Derneği (İLEM)

Düzenleme Kurulu / Organising Committee*

Taha Eğri, Kırklareli Üniversitesi (Başkan / Chair) | **Abdulkadir Macit,** Kocaeli Üniversitesi | **Burak Yuvalı,** İlmi Etüdler Derneği (İLEM) | **İbrahim Halil Üçer,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Latif Karagöz,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Ümit Güneş,** Yıldız Teknik Üniversitesi | **Yunus Çolak,** Kırklareli Üniversitesi

Bilim Kurulu / Scientific Committee*

Abdulkadir Macit, Kocaeli Üniversitesi | **Abdülkadir Yıldız,** Necmettin Erbakan Üniversitesi | **Abdüsselam Sağın,** Kırklareli Üniversitesi | **Adem Bölükbaşı,** Sakarya Üniversitesi | **Ahmet Ayhan Koyuncu,** Afyon Kocatepe Üniversitesi | **Ahmet Köroğlu,** İstanbul Üniversitesi | **Ahmet Zahid Demirciler,** Ankara Üniversitesi | **Akansel Yalçınkaya,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Akif Pamuk,** Marmara Üniversitesi | **Ali Osman Karaoğlu,** Yalova Üniversitesi | **Ali Cançelik,** Kocaeli Üniversitesi | **Alparslan Nas,** Marmara Üniversitesi | **Arife Gümüş,** İstanbul Üniversitesi | **Aslı Okay Toprak,** İstanbul Üniversitesi | **Bahar Baysal Kar,** Bursa Uludağ Üniversitesi | **Banu Gürer,** Marmara Üniversitesi | **Betül Sinan Nizam,** İstanbul Şehir Üniversitesi | **Birol Bulut,** Kırklareli Üniversitesi | **Bünyamin Bezci,** Sakarya Üniversitesi | **Canan Özge Eğri,** Kırklareli Üniversitesi | **Ebubekir Mollaahmetoğlu,** İstanbul Üniversitesi | **Ensar Alemdar,** Kırklareli Üniversitesi | **Eyüp Al,** Marmara Üniversitesi | **Faruk Karaarslan,** Necmettin Erbakan Üniversitesi | **Fatih Yiğit,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Furkan Yıldız,** Kırklareli Üniversitesi | **Gökçe Balcı,** Kırklareli Üniversitesi | **Gökhan Bozbaş,** Necmettin Erbakan Üniversitesi | **Gökhan Şener,** İstanbul Medipol Üniversitesi | **H. Asena Demirer,** İstanbul Gelişim Üniversitesi | **Halil İbrahim Erol,** Kırklareli Üniversitesi | **Halil İbrahim Kaya,** Sivas Cumhuriyet Üniversitesi | **Hamdi Çilingir,** Sakarya Üniversitesi | **Haris Ubeyde Dündar,** Erciyes Üniversitesi | **Hikmet Öksüz,** Karadeniz Teknik Üniversitesi | **İbrahim Taşdemir,** Serhat Kalkınma Ajansı (SERKA) | **İbrahim Halil Üçer,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **İsmail Sarı,** Bursa Teknik Üniversitesi | **İsmail Taş,** Karabük Üniversitesi | **Kamuran Gökdağ,** Mardin Artuklu Üniversitesi | **Kübra Bilgin Tiryaki,** İstanbul Üniversitesi | **Latif Karagöz,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Lütfi Sunar,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Mahmut Hakkı Akın,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Mehmet Güneş,** Marmara Üniversitesi | **Merve Akkuş Güvendi,** İstanbul Üniversitesi | **Mesut Aytekin,** İstanbul Üniversitesi | **Metin Eken,** Erciyes Üniversitesi | **Muhammed Göçgün,** İbn Haldun Üniversitesi | **Muhammed Hüseyin Mercan,** Marmara Üniversitesi | **Muhammad Dawood Sufi,** Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi | **Muhammet Celal Kul,** Marmara Üniversitesi | **Muhammet Atalay,** Kırklareli Üniversitesi | **Muhammet Veysel Bilici,** Kırklareli Üniversitesi | **Murat Çemrek,** Necmettin Erbakan Üniversitesi | **Murat Yiğit,** İstanbul Ticaret Üniversitesi | **Mustafa Cüneyt Özşahin,** Necmettin Erbakan Üniversitesi | **Nihat Erdoğmuş,** Yıldız Teknik Üniversitesi | **Nevin Türker Yıldız,** Kırklareli Üniversitesi | **Nur Efeoğlu,** University of Exeter | **Nuri Gökhan Toprak,** Kırklareli Üniversitesi | **Osman Çalışkan,** Marmara Üniversitesi | **Osman Yılmaz,** İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi | **Ömer Faruk Erol,** İbn Haldun Üniversitesi | **Rahile Kızılkaya Yılmaz,** Marmara Üniversitesi | **Ramazan Turgut,** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi | **Selahattin Polatoğlu,** Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi | **Serhan Afacan,** İstanbul Medeniyet Üniversitesi | **Serhat Anıktar,** İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi | **Suat Kaymak,** Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi | **Süleyman Güder,** İstanbul Üniversitesi | **Taha Eğri,** Kırklareli Üniversitesi | **Tuğçe İsayev,** Kırklareli Üniversitesi | **Ümmügül Betül Kanburoğlu,** Bursa Uludağ Üniversitesi | **Yunus Çolak,** Kırklareli Üniversitesi | **Yunus Kılıç,** Kırklareli Üniversitesi | **Yusuf Alpaydın,** Marmara Üniversitesi | **Yusuf Ziya Gökçek,** Marmara Üniversitesi | **Ziya Polat,** Mardin Artuklu Üniversitesi

*İsme göre alfabetik sırada / * In alphabetical order

Takdim / Foreword

Akademi camiasının değerli üyeleri,

UNESCO verilerine göre, 2011 ve 2016 yılları arasında Türkiye, misafir ettiği uluslararası öğrenci sayısında kaydettiği %400 artış oranı ile bu alanda birinci ülke olmuştur. Dünya çapında seyreden uluslararası öğrenci hareketliliğinde Türkiye'nin son yıllardaki başarıları, diğer birçok faydalarının yanı sıra, bu hareketliliğin diğer ülkelerle akademik işbirliğine kapı aralaması ve yükseköğretimimizin uluslararasılaşmasına sunduğu katkılar bakımından önem taşımaktadır.

Uluslararası öğrenciler, gittikleri ülkeye kendi bilgilerini ve bilme yapılarını da götürmekte, böylelikle üniversitelerimizdeki akademisyenler, farklı rasyonalite ve kültürlerin etkisini taşıyan tedrisat mahsullerine dolaysız ulaşma imkânı bulmaktadırlar. Bilhassa sosyal bilimlerin ülkeden ülkeye değişebilen, farklı menfaatler ışığında farklı yorumlanabilen yapısı, bu dalda olabildiğince çok bakış açısının bir araya gelip istişarede bulunmasını daha önemli kılmaktadır.

Ülkemizde beş yıldır düzenlenen Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi, işte bu çerçevede mühim bir rol üstlenmektedir. Birçok ülkeden gelip Türkiye'de toplanan sosyal bilimcilerin çeşitli alanlarda sundukları tebliğler, hem dünyanın farklı coğrafyalarındaki heybelerden taşınan bilgi ve görüş yükünü buluşturmakta, hem de disiplinler arasında var olan duvarları indirerek dünyamız ve onun meseleleri hakkında daha geniş bir bakış açısına sahip olmamızı sağlamaktadır.

Türkiye'de ve tüm dünyadaki uluslararası öğrenci hareketliliğini, aynı zamanda akademik bir işbirliği hareketine dönüştüren ve bu temayülün en uzun vadeli eserlerini oluşturacak bu alandaki çalışmalara katkılarından ötürü Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi'nin düzenlenmesinde emeği geçenlere teşekkür ediyor, bu kongredeki müzakerelerin bilim dünyasına ve yaşadığımız dünyaya fayda sağlayacağını umuyorum.

Dear esteemed colleagues,

The International Students Social Sciences Congress have been an important part of Türkiye Scholarships since 2015. This congress receives the output of Türkiye Scholarships, the international students from all major countries of the world who have benefitted from these scholarships in order to receive a qualified university education.

Türkiye Scholarship students, as candidates for producing solutions to the world's problems as well as the countries they are citizens of, discuss various issues falling under the social sciences field at this congress prior to graduating, thus contributing to both their individual careers and overall academic accumulation.

The 5th International Students Social Sciences Congress, organized recently in 2019 in cooperation with the Presidency for Turks Abroad and Related Communities and the Scientific Studies Association (ILEM), was held in Trabzon and hosted by Karadeniz Technical University. 965 researchers enrolled in the application system at this congress, and 476 applications were received from 91 countries. As a result of the rigorous evaluations of the Scientific Committee, 108 of the accepted papers were deemed eligible for submission.

Turkey is a universal country, feeling all of humanity's problems sincerely and attempting to create solutions for these. The International Students Social Sciences Congress, aside from being one of the rare events where youths from nearly a hundred countries can come together, as seen in this 5th Congress, have strengthened this valuable quality through science, and will become enriched by forming a more comprehensive community in the coming years.

I express my sincere gratitude first to the students who have shared their works with us and allowed this book to become an information guide and then to all the institutions and organizations that have not held back in their contributions.

Abdullah EREN
Başkan / President
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
Presidency for Turks Abroad and Related Communities

Sunuş / Intro

İnsan, bilinmeyenden ve bilmediğinden korkar; kendine benzemeyeni ya da yakından tanımadığını ötekileştirir. Bu sebepten birbirinden farklı olanın buluşması, uzun veya kısa süreli beraber yaşaması, yüz yüze sohbet etmesi, aynı duyguları paylaşması önemlidir. Ülkemizde lisansüstü eğitim almayı tercih eden misafir öğrencilerimizi yakından bizatihi tanımak, onların bizi ve belki daha önce temas etmedikleri diğer uluslararası öğrencileri yakından tanımaları temelde bu vazifeye hizmet etmektedir.

Bununla beraber, uluslararası öğrencilere verilen eğitimin bireyden tüm topluma yansıyan bir başka yüzü de bulunmaktadır. Eğitim politikalarının titizlikle inşası, söz konusu ülkenin verdiği kaliteli eğitim vasıtasıyla etkilediği hayatlar, dolaylı olarak uluslararası arenada ülkenin yumuşak gücünü desteklemektedir. Öğrencilerin akademik donanımları ders ve sınav gibi eğitimin temelinde bulunan unsurlarla oluşmakla birlikte sınırlı bir çevre ile etkileşimde bulunulması yeterli olmamaktadır.

Günümüz dünyasında çok önemli bir yeri olan yükseköğretimin sadece meslekî formasyon kazandırmanın ötesinde evrensel değerlerle beslenen ve bu birikimin zenginleşmesine katkı sunan bireyler yetiştirilmesinde büyük bir rolü bulunmaktadır. Bu yönüyle yükseköğretim, genç kuşaklara çağın gerektirdiği akademik donanımları kazandırma, entelektüel birikimi artırma ve yeteneklerini keşfedip geliştirme fırsatı sunmaktadır.

Yükseköğretimin büyük bir hızla uluslararasılaştığı günümüzde, Türkiye dünyanın dört bir yanından uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmakta ve uluslararası öğrencilerin çekim merkezi haline gelmektedir. Her yıl kendi hesabına ülkemizde öğrenim görmeye gelen binlerce uluslararası öğrencinin yanı sıra, yaklaşık beş bin uluslararası öğrenci Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı koordinasyonunda yürütülen Türkiye Bursları kapsamında ülkemize lisans ve lisansüstü düzeyde öğrenim görmeye gelmektedir. Dünyanın dört bir yanından ülkemize eğitim için gelen uluslararası öğrencilerin akademik donanımlarının

artırılması, entelektüel birikimlerine katkı yapılması ve kendilerini geliştirme fırsatları sunulması son derece değerlidir.

Bu kapsamda, ülkemizde Sosyal Bilimler alanında öğrenim gören uluslararası lisansüstü öğrencilerinin çalışmalarını sunabilecekleri, bilgi paylaşımında bulunabilecekleri, çeşitli atölyeler ve farklı etkinliklerle ortak çalışmalar üretebilecekleri bir akademik ortamın temin edilmesi önem teşkil etmektedir. İşte bu noktada "Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi", öğrencilerin akademik donanımlarının artırılması, entelektüel birikimlerine katkı sağlanması ve kendilerini geliştirme adına kaliteli bir akademik ortam sunmaktadır. Aynı zamanda; bilgi birikiminin, kültür deneyimlerinin ve iletişim tecrübesinin damıttığı hayatların ülke sınırları ötesinde manevî ailesini büyütme umudu gelecek nesillerin güvenliği adına olumlu bir hayâlin çerçevesini de çizmektedir. Bu bakışla sadece devlet kurumlarının değil, eğitim alanında ve öğrencilere olumlu katkılarla kendini ispat etmiş bir geçmişe sahip sivil toplum kuruluşlarının da desteği önemlidir.

Bu amaçla 1. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi 16–17 Mayıs 2015 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. 2. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi, 29-30 Nisan 2016 tarihleri arasında Necmettin Erbakan Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenmiştir. 3. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi, 2-3 Aralık 2017 tarihleri arasında İstanbul Medeniyet Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenmiştir. 4. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi, 22-24 Kasım 2018 tarihleri arasında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. Her dört kongreye 103 farklı ülkeden toplam 1809 başvuru alınmıştır.

Kongrenin beşincisi ise, 7-9 Kasım 2019 tarihleri arasında İlmi Etüdler Derneği (İLEM) ve Yurtdışı Türkler ve Akrabalar Topluluğu Başkanlığı işbirliğiyle Karadeniz Teknik Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. 5. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi'nde başvuru sistemine 965 araştırmacı kaydolmuş ve 91 farklı ülkeden 476 adet başvuru alınmıştır. Bilim kurulunun titiz değerlendirmesi sonucu 48 ülkeden 108 genç akademisyen kabul edilen bildirilerini kongrede sunmuştur. Edebiyat, Filoloji, Eğitim, Felsefe, Hukuk, İktisat, İlahiyat, İletişim, İşletme, Mimarlık, Sanat, Siyaset Bilimi, Sosyal Politikalar, Antropoloji, Sosyoloji, Psikoloji, Tarih, Uluslararası İlişkiler alanlarından kabul edilen bildiriler çerçevesinde 20 farklı oturum düzenlenmiştir.

Gerçekleştirilen kongre ve bu tür faaliyetlerle uluslararası akademik birikim ülkemize daha fazla katkı sağlayacaktır. Tüm dünyada bilim yolunun değerli meraklılarının, araştırmacılarının üretecekleri ortak bilgi, sunum ve projeler sadece ülkemize değil başta araştırmacıların geldikleri ülkeler olmak üzere insanlığa yeni çalışma alanları ve işbirliği imkânları sunacaktır. Elinizde tuttuğunuz bu kitap, kongrede sunulan bildirilerden, akademik bir yayın olarak derlenerek ilgili araştırmacılara, kurum ve kuruluşlara katkı sunması amacıyla hazırlanmıştır.

Kongrenin gerçekleştirilmesi için başından beri yoğun çaba sarf eden başta YTB Başkanı olmak üzere kurumun tüm çalışanlarına ve İLEM'in kıymetli mensuplarına içtenlikle teşekkür ederiz. Ayrıca, bildirilerin kabul ve değerlendirme sürecinde katkılarını bizden esirgemeyen bilim kurulu üyelerine müteşekkiriz. Kuşkusuz, en büyük teşekkür çalışmalarıyla kongreye ve bu kitaba katkı veren öğrenci arkadaşlarımızadır.

Human beings are afraid of those who they do not know, and they tend to demonize those who are unfamiliar to what they know. For this reason, it is important for different people to come together, live together for either short or long time, interact with one another and share similar emotions. For this reason, getting to know the international students who chose to continue their studies in our country is as important as them knowing one another, all of whom come from dif-ferent parts of the world.

There is another side to this story that shows the relationship between an individual and a society in terms of education. Both, building a comprehensive educational policy and positively influencing students' lives with a quality education, support the country's soft power at the international level. Along with a good education, it is very important for these students to have a vast network.

Higher education has two purposes: to enable students gain a professional career, and to help the students in becoming individuals who are nourished with universal values. With higher education, young people are able to gain academic eligibility and intellectual accumulation as well as discover their inherent skills.

In today's world higher education is becoming more and more internationalized. Turkey has become an educational attraction in terms of its increasing number of international students every year. Along with thousands of international students who choose to continue their higher studies in Turkey, approximately five thousand students come to Turkey to continue their bachelor's and higher studies within the framework of Türkiye Scholarship scheme which is implemented by YTB (Presidency of Turks Abroad and Related Communities). This is a valuable opportunity for both Turkey, and the international students coming in.

In this context, it is important to prepare an atmosphere through workshops and different events in which students who continue their social sciences education in Turkey may present, discuss and share their knowledge with their peers. "International Students Social Sciences Congress" aims to prepare such an atmosphere. Furthermore, the knowledge, cultural experiences and communication skills gained by international students can be transformed into a positive framework of life for the security of the future generations. For this reason, along with the government, it is vital for civil society organisations focusing on education to support this effort.

Under this aim, 1st International Students Social Sciences Congress took place on 16-17 May 2015 in Hacettepe University. The 2nd International Students Social Sciences Congress was organised on 29-30 September 2016 and hosted by Necmettin Erbakan University. The 3rd International Students Social Sciences Congress was organised on 2-3 December 2017 in Istanbul Medeniyet University. The 4th International Students Social Sciences Congress took place on 22-24 November 2018 in Nevşehir Hacı Bektaş Veli University. Both congresses received a total of 1809 applications from 50 different countries.

The 5th International Students Social Sciences Congress was held on 7-9 November 2019 in Karadeniz Technical University. This fifth congress attracted 476 applications from 91 different countries. 108 of these applicants from 48 countries were accepted and the papers were presented in the successive sessions. The accepted presentations were from a quite vast range of fields including Literature, Philology, Education, Philosophy, Law, Economics, Communication Science, Theology, Architecture, Art, Political Science, Social Policy, Anthropology, Sociology, Psychology, History, and International Relations.

These projects will increase the academic accumulation and success of our country. Common knowledge produced and shared by academicians will both benefit our country and the home countries of our international students. The book in hand comprises the proceedings presented in the fifth congress and is intended mainly for researchers and institutions.

We would like to thank the President and YTB staff, along with the esteemed members of ILEM whose efforts made this event a success. We also want to thank the members of scientific committee of the congress. Lastly, our sincerest gratitude goes to our students who contributed to this book with their proceedings and articles.

Dr. Taha EĞRİ

Düzenleme Kurulu Adına
On Behalf of the Organizing Committee

İçindekiler / Contents

Psikoloji / Psychology

Elnara Maharramova, Hatice Kumcağız
Ev Kadınlarının Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi 15

Ihseen Nazir
Academic and Personal Challenges of International Students:
A Case Study in Istanbul 29

Sanat Tarihi / History of Art

Saima Syed
Impact of Rubrication and Chrysography Techniques
on the *Bihari* Style of Qur'an 43

Wasamon Sanasen
Tayland'daki Muhtelif Müslüman Etnik Grupların Cami Mimarisi 57

Siyaset Bilimi / Political Science

Abdoul Bagui Armiyaou Gombo
The Impact of the 2019 Sudanese Coup D'etat on Turkey's Relations with Sudan 97

Elena Radu
Political Elites and Corruption: Romanian Case 117

Kinga Magdalena Surygala
Trans-National Character of Islam on the Example of Al-Qaeda 135

Lorentina Mijalica
Between Forgiveness, Remembering and Forgetting 83

Mohamadan Adtog Abdulkasan, Gesta Fauzia Nurbiansyah
Likelihood of Environmental Migration and The Future
of Paris Agreement in Southeast Asia 147

Myrzakhit Myrzaev
Kırgızistan'ın Milli Lideri İshak Razzakov'un Siyasi Düşünceleri ve Uygulamaları:
SSCB Dönemi 1945-1961 169

Nilufar Ahmadova
Separatism and Independence at International Law:
In the Case of Karabakh and Kosovo 193

Sarah Buerkwor Kpentey
Local Government Participation and Accountability in Ghana..... 211

Yusuf Abubakar Wara
The Place of Civil Society in the Fight Against Corruption in Nigeria 231

Sosyoloji / Sociology

Aigul Kabirova
Türkiye'de Kazan Tatar Diasporası Çalışmaları..... 265

Aizat Ibraeva
Kırgız Yemek Kültürünün Sosyal Hayattaki Yansımaları 279

Aysylu Saetgaraeva
Hospitality in Islamicate Civilization: Ibn Battuta As a Traveler-Guest 297

Jamal Appiah-Kubi
Villains or Victims?
Interrogating the Controversial Narratives Surrounding the Slum Population..... 249

Lala Naghiyeva
Azerbaycan Cumhuriyeti`nde Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişiler (ÜİYOK`ler) ve
Devletin Onlara İlişkin Politikası 311

Md Ishtiaq Ahmed Talukder
Violence against Children of Bangladesh: A Study on the Child Victim 325

Muhammad Akbar Angkasa
PUSA (The Council of Acehnese Scholars):
An Aceh's Social Movement between 1939-1953 347

Noah Maulani
The Key Drivers and Impacts of Migration in Zimbabwe
(1990 to 2018) 361

Nurbol Baibakhov
Değişen Toplumda Kazak Ailesinin Dönüşümü 377

Tarih / History

Leila Afshari
Pers Döneminde İran ve Anadolu'nun Kültürel İlişkileri 397

Nada Trifkoviç
Balkanlar'ın İslamlaşmasında Devşirme Sisteminin Etkisi 417

Nasiba Mirzayeva
XI.-XIV. Yüzyıllarda Gürcistan`da Kıpçak Türkleri 431

Vi An Lu
XV. Yüzyıla Ait Bir Çin Deniz Haritası Üzerine İnceleme:
Mao Kun Haritası Örneği 449

Ya Fang Liu
Xi'an'daki Hui Müslümanların Tarihçesi 473

Uluslararası İlişkiler/ International Relations

Aweis Ahmed Mohamed
Appraising the Efficacy of IGAD in Promoting Peace in the Horn of Africa 515

Dastanbek Razak Uulu
Fergana Vadisindeki Sınır Sorunları 495

Festim Rizanaj
Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Aracı Olan TRT ve Anadolu Ajans'nın (AA) Yayın Politikaların
İncelenmesi: Balkanlara Yönelik Yayınlar Örneğinde Çözümleme 537

Jelang Ramadhan
High Level Consultation – World Muslim Scholars & World Sufi Forum:
Indonesian Multi-Track Diplomacy Plot to Moderate Islam 555

Kenfack Kitio Alexe Fridolin
A Rising Security Player: Turkey's Model of Peacekeeping Operations in Africa 575

Muhammad Fahmi Basyhah Fauzi, Mashita Dewi Tidore
Assessing Refugee Policy in Indonesia:
The Dilemma Between National Security and Human Security 591

Mukhtar Ahmad Bhat
India-Iran and Turkey Trilateral Cooperation 605

Mur-Hamida Eldani
Human Rights Relationship between European Union and China 617

Nicholas Wilson Eghagha
Socio-Spatial Exclusion:
Varying Dimensions and Globalization Processes 637

Rahima Shahmardanqul
Charles Dickens'ın Romanlarında Liberalizm ve
Fransa ile İngiltere Arasındaki Farklılıklar 651

T. B. François Akilatan
Reorientation of Modern Diplomacy Regarding Counterterrorism Intelligence 665

Psikoloji
Psychology

Ev Kadınlarının Psikolojik İyi Oluş Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Elnara MAHARRAMORA*
Hatice KUMCAĞIZ**

Öz: Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeylerinin normal olması onların evlilik hayatlarında daha iyi birliktelik sürdürebilmelerine neden olmaktadır. Bu araştırmada ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacına uygun şekilde çalışma genel tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırma, Samsun'un Atakum İlçesi'nde yaşayan 300 ev kadını üzerinde yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" ve kadınların psikolojik iyi oluş durumlarını değerlendirmek amacıyla Eggleston ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen amacı ile Özmete (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan "Evli Kadınlar için Psikolojik İyi Oluş Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada verilerin analizinde SPSS 21.0 programı ve program aracılığıyla t-testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırmada psikolojik iyi oluş düzeyi çeşitli değişkenler ile karşılaştırılmış ve sonuçlar kısmında bilgiler verilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında araştırmadan elde edilen sonuçlar tartışılmış ve gelecek araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik İyi Oluş Düzeyi, Ev Kadını, Kadın, Aile, Evlilik

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın ve Aile Araştırmaları Yüksek Lisans Programı.
İletişim: elnaremeherremova.97@gmail.com
** Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Doç. Dr.
İletişim: haticek@omu.edu.tr

Giriş

İki kişinin evlenip bir aile oluşturması onların hayatında birçok değişiklikler yaratmaktadır. Onların hayatında en önemli değişiklik ise bekâr rollerinden ayrılıp evli bir kişi rolüne dönüşmeleridir (Canel, 2007). Evlilik sürecinde, aile bireyleri hayatlarınlarını paylaşarak bir yaşam biçimi oluşturmaktadırlar. Bu yaşam biçiminde onların her birinin belli rolleri bulunmaktadır. Bu rolleri paylaşırken kişilerin yaşadığı kültürün de etkisi vardır (Kılıç, 2012). Genelde Türk kültüründe kadınlar ev işleri, çocuk bakımını yapıyor, erkekler ise evin geçimini sağlamak için para kazanmaktadır. Birçok ailelerde erkekler gibi kadınlar da çalışmaktadır. Ama bu kadınlar erkeklerden farklı olarak çalışmakla birlikte ev işlerini de yapmaktadırlar. Bu çalışmada çalışmayan ev kadınları ele alınmıştır.

Türkçe sözlükte ev kadını; dışarıda herhangi bir işte çalışmayıp kendi ev işlerini gören kadın, ev kadını olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018). Kadının ev içinde gördüğü ev işlerine ev temizliği, yemek yapması, sofra hazırlamak, yemek sonrası temizlik, giyimlerin temizlenmesi, ütülenmesi, ev düzenin sağlanması gibi işler aittir (Ulu, 2011). Modern toplumda artık her şeyin makineleşmesi ile kadının ev içindeki işleri de çabuk bitmektedir. Örneğin eskiden çamaşırların yıkanmasına saatlerce zaman harcayan kadın şimdi birkaç dakikasını ayırarak makinayı çalıştırıyor ve geri kalan zamanda başka işlerini yapabilmektedir. Her ne kadar makinelerin arttığını ve kadınların zamana tasarruf yaptığını söylesek de ev kadınlarının işi çok zordur. Bazen erkekler teknolojinin gelişmesini ev işlerini yapan bir kişi olmadan da yalnız geçinebileceklerini düşünmektedirler. Ama ne kadar teknoloji gelişse de ev işlerini yapmak için bir insan eline ihtiyaç duyulmaktadır (Şafak, Yertutan, Erkal ve Çopur). Bununla beraber ev kadınlarının işi yalnızca makinayı çalıştırmakla bitmemektedir. Eve para getirmek dışında tüm işlerin sorumluluğunun ev kadınlarının üzerinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu kadar yükü taşımak zorunda olan kadının psikolojisinin de çoğu zaman iyi durumda olduğu söylenemez.

Türk toplumunda ailenin ne kadar kutsal değere sahip olduğu bilinmektedir (Demirbozan, 2018). İnsanlar her zaman ailelerini korumaya çalışmışlar. Boşanmanın olmaması için ellerinden geleni yapmışlar. Bir evliliğin devam etmesinde kadınların önemli rolü bulunmaktadır. Hatta böyle bir deyim de vardır ki, "Yuvayı yapan dişi kuştur". Kadın evliliğinde devamlı olarak olumsuz duygular yaşarsa bu onun psikolojisini de etkileyecektir. İyi bir psikolojik durumda olmayan kadın evliliğini sürdürmede de sorunlar yaşayabilmektedir. Onlar olumsuz duygular

yaşarken ister istemez bu duygular evliliklerine de yansımaktadır. Kadınların bu olumsuz duygularla baş etmelerinde onların psikolojik iyi oluşları düzeylerinin önemli derecede rolü vardır. Psikolojisi iyi olmayan kadınların ne kadar mutlu bir evlilik yaşayacakları ise tartışılması gereken bir konu olarak düşünülmektedir. Yapılan literatür incelemesinde ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeylerini araştıran bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Ryff'e göre psikolojik iyi oluşun arkasında kişinin kendi potansiyeli durmaktadır. Onun için psikolojik iyi oluş birçok yaşam tutumundan oluşan çok boyutlu bir yapıdır (Ryff, 1995). Psikolojik iyi oluş kişinin hayatını ne kadar iyi yaşaması ile ilgilidir. İnsanın tüm hayatı boyunca kendini iyi hissetmesi mümkün olmadığından acı verici duygular da yaşayabilmektedir. Bu duygular uzun süre sürmediği sürece psikolojisi iyi olan birey tarafından daha kolay aşılabilmektedir (Huppert, 2009). Kişinin psikolojik olarak kendini daha iyi hissetmesine katkıda bulunan birçok etmenler bulunmaktadır. Bunlardan biri de evliliktir. Evlilik kişinin psikolojik doğasının gereğidir. Evlilik çiftlerin sosyal, cinsel, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Evlilikle ilgili literatürün çoğu kısmı evlilik ile medeni durum arasında ilişkiyi açıklarken, evliliğin psikolojik iyi oluşa ve sağlığa iyi geldiği görüşünü savunmaktadır (Soulsby ve Bennet, 2015). Evlenen bireylerin evlilikten birçok beklentisi olmaktadır. Kadınlar evlenirken daha çok karşısındaki kişi tarafından korunma, güven, sevgi hissetme, ortak amaçlarının olması, birlikte zaman geçirme, romantik anların yaşanması, hayatta kendini yalnız hissetmeme gibi duyguları evlilikten beklemektedirler. Kadının evlilikten beklentisi ile evlilikte yaşadıkları aynı olması onun psikolojik iyi oluşuna katkıda bulunmaktadır. Psikolojik olarak kendini iyi hisseden kadın mutlu olacak ve daha iyi bir psikolojiye sahip olacaktır (Akdağ, 2014). Bu kapsamda evliliğin devam edebilmesinde kişilerin psikolojik durumlarının önemli rolü vardır. Özellikle tüm gün ev işleri ile ilgilenen ailesinin hizmetinde bulunan ev kadınlarının yaptıkları işin görünür olmamasından şikâyet ettikleri görülmektedir. Çevresinden yeterli destek alamayan ve içinde bulundukları durumdan memnun olmayan ev kadınlarının psikolojik iyi oluşlarının olumsuz etkileneceği ve bu durumun da evliliklerine yansıyabileceği öngörülmektedir. Ev kadınları çalışmadıkları için nerdeyse günlerinin çoğu kısmını evde geçirmektedirler. Bu nedenle onların aile üyeleri hayatlarının tam merkezinde olmaktadır. Hayatlarının merkezinde bu kişiler olduğu için onlar tarafından onaylanmak ve takdir edilmek ev kadınları için çok önemlidir. Ama çoğu zaman değerli olmayı, emeklerinin karşılığı hoş bir kelime veya başka bir şey bekledikleri halde tam aksi durumlarla karşılaşmaktadırlar. Onların ev dışında herhangi faaliyetleri bulunmadığı için onların yaptıkları işlerin

değeri görülmektedir. Çok zaman erkekler onların yaptıkları işleri basit bir iş gibi görmektedirler. Bu yüzden kadınların ev içindeki işlerinin değeri görülmemektedir. Ev içinde emeğinin değeri görülmeyen kadının ise yaptıklarının bir tek amacı aile üyelerinin refahını temin etmektir. Kadının ev içinde yaptığı işlere yemek yapma, sofra hazırlama, temizlik yapma (Ulu, 2011) bulaşık yıkama, çamaşır yıkama, ütü yapma, cam silmek tek kelimeyle ev üyelerinin rahat yaşayabilmesi için gerekli olan her şey aittir. Tüm evin yükü üzerinde olan ve ev içi emeği göz ardı edilen kadının psikolojik iyi oluşu, evlilikte yaşam doyumu, kişisel gelişimi gibi meseleler göz ardı edilmektedir. Yapılan çalışmalara baktığımızda da ev kadınları ile ilgili araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu nedenlerle, ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeylerine etki eden bazı değişkenlerin incelenmesi, önleyici yaklaşımları planlayabilmek adına önemlidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeyleri eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
2. Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeyleri evlenme şekline göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
3. Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeyleri eşinin çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
4. Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeyleri evlilik süresine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
5. Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeyleri eşlerini yeterince tanıma durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?
6. Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeyleri evlilikten memnun olma durumuna göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Yöntem

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Samsun ilinin Atakum ilçesinde yaşayan en az bir yıllık evli kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemimi ise Samsun ili Atakum ilçesinde yaşayan, ulaşılabilen ve çalışmaya katılmada gönüllü olan en az bir yıllık evli olan toplam 300 kadın oluşturmuştur. Katılımcıları yaş ortalaması 36,8 (SS: 11,77) olarak bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada veri toplama aracı olarak; Evli Kadınlar ve Erkekler İçin Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, eğitim düzeyi, evlenme şekli, eşinin çalışma durumu, evlilik süresi, eşini tanıma durumu, evliliğinden memnun olma durumu belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Evli Kadınlar ve Erkekler İçin Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (PİOÖ)

Eggleston ve arkadaşlarının (2001) geliştirdiği ölçek Özmete (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçekte yer alan maddeler, 5=Kesinlikle katılmıyorum, 1=Kesinlikle katılıyorum olacak şekilde 5'li likert olarak puanlanmaktadır. Ölçekte yer alan 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 33 numaralı maddeler negatif anlam içerdiği için ters yönlü maddeler olarak değerlendirilmektedir. Ölçek 36 maddeden oluşmaktadır. "Genel duygular", "ekonomik, aile ve bireysel koşullardan duyulan memnuniyet" ve "ev dışındaki aktiviteleri sürdürebilme" olmak üzere üç boyutu incelemektedir. Güvenirlik "genel duygular" için .86, "ekonomik, aile ve bireysel koşullardan duyulan memnuniyet " için .88 ve "ev dışındaki aktiviteleri sürdürebilme" için 86'dır. Ölçekten alınan düşük puan yüksek iyi oluşu ifade etmektedir (Özmete, 2016).

Verilerin Toplanması

Araştırmaya başlanmadan önce çalışma için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan (Karar no: 2019-66) izin alınmıştır. Daha sonra Mart -Mayıs 2019 tarihleri arasında Samsun ili Atakum ilçesinde yaşayan evli kadınlara kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemine göre ulaşılmış, kadınlar çalışma hakkında bilgilendirilmiştir. Çalışmaya katılmaya istekli kadınların sözlü onamları alındıktan sonra çalışmanın ölçme araçlarını doldurmaları istenmiştir. Uygulama yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Her ölçme aracının doldurulması yaklaşık 20 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır. Çalışmada sosyo-demografik değişkenlere ilişkin dağılımlar için betimsel istatistikler kullanılmıştır.

Verilerin analizinde t testi, anova testi ve gruplar arasındaki farkı anlamak için de post hoc analizlerden Tukey testi kullanılmıştır. Çözümlemelerde anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmanın amaçları sırasına uygun şekilde analizleri yapılmış ve elde edilen bulgular sunulmuştur.

Katılımcıların demografik değişkenlerinin dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma grubundaki kadınların çeşitli değişkenlere göre dağılımı

Özellikler		**Sayı**	**%**
Eğitim düzeyi	İlkokul	34	11.3
	Ortaokul	44	14.7
	Lise	112	37.3
	Üniversite	110	36.7
Evlenme şekli	Anlaşarak	192	64.0
	Görücü usulü	108	306
Eşin çalışma durumu	Çalışıyor	254	84.7
	Çalışmıyor	46	15.3
Evlilik Süresi	1-5 yıl arası	97	32.3
	6-10 yıl arası	76	25.3
	11-15 yıl arası	64	21.3
	16-20 yıl arası	26	8.7
	21 yıl ve üzeri	37	12.3
Tanıma düzeyi	Evet, yeterince tanıyorum	253	84.3
	Hayır, yeterince tanımıyorum	47	15.7
Memnuniyet durumu	Memnunum	239	79.7
	Memnun değilim	61	20.3

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılmış olan kadınların farklı eğitim düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan 300 ev kadınından 34'ü (%11.3) ilkokul mezunu, 44'ü (%14.7) ortaokul mezunu, 112'si (%37.3) lise mezunu, 110'u

ise üniversite mezunudur. Kadınlardan 192'si (%64) anlaşarak, 108'i (%36) görücü usulü evlendiği saptanmıştır. Katılımcıların 254'ünün (%84.7) eşi çalıştığı, geri kalan 46'sının (%15.3) ise eşi çalışmadığı belirlenmiştir. Evlilik süreleri arasında ise 97'sinin (%32.3) 1-5 yıldır evli, 76'sının (%25.3) 6-10 yıldır evli, 64'ünün (%21.3) ise 11-15 yıldır evli, 26'sının (%8.7) 16-20 yıldır, 37'sinin (%12.3) de 21 yıl ve üzeri evli olduğu belirlenmiştir. Ev kadınlarından 253'ü (84.3) eşlerini yeterince tanıdığını, 47'si (%15.7) ise eşlerini yeterince tanımadığını düşünmektedir. Katılımcılardan 239'u (%79.7) evliliklerinden memnun, 61'inin (%20.3) ise evliliklerinden memnun olmadıkları görülmektedir.

Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeylerinin eğitim durumuna göre değişmekte midir, sorusuna yanıt bulabilmek için One Way ANOVA yapılmış ve sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ev Kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi puanlarının eğitim durumuna göre ANOVA Sonuçları

Eğitim Düzeyi	**Varyans Kaynağı**	**KT**	**KO**	**Sd**	**f**	**p**	**Anlamlı Fark**
İlkokul Ortaokul Lise Üniversite	Gruplar arası	11674.04	3891.38	3	11.24	,000*	İlk.-lise İlk.-Üniv Ort.-Üniv
	Gruplar içi	102484.88	346.23	296			

**p<.01*

Tablo 3 incelendiğinde kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri puanları; eğitim düzeyi acısından (p= 0,000; p<0,01) kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmektedir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için post hoc analizlerden Tukey testi sonuçlarına göre ilkokul (X=178.32)-lise (X=159.84), ilkokul (X=178.32)-üniversite (X=159.29), ortaokul (X=167.91)-üniversite (X=159.29) arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre üniversite mezunlarının psikolojik iyi oluş düzeyleri diğer kişilerden daha yüksektir.

Ev kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi evlenme şekline göre değişmekte midir? Sorusuna yanıt bulabilmek için t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Ev Kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi puanlarının evlenme şekline göre t- testi sonuçları

Evlenme şekli	**N**	**X**	**Ss**	**t**	**P**
Anlaşarak	192	158.71	17.64	-	.000
Görücü usulü	108	170.39	20.57	5,178	

Tablo 3 incelendiğinde kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri evlenme şekline göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (p=.000; p<.01). Görücü usulü ile evlenen kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri (X=170.39) anlaşarak evlenen kadınların psikolojik iyi oluş düzeylerinden (X=158.71) daha aşağıdır .

Ev kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi eşin çalışma durumuna göre değişmekte midir? Sorusuna yanıt bulabilmek için t- testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 4. Ev Kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi puanlarının eşin çalışma durumuna göre t- testi sonuçları

Eşin çalışma durumu	**N**	**X**	**Ss**	**t**	**P**
Çalışıyor	254	159.30	16.75	-	.000*
Çalışmıyor	26	182.87	21.87	8,35	

**p<.01*

Tablo 4 incelendiğinde kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri kadınların eşinin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (p=.000; p<.01). Eşi çalışmayan kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri (X=182.87) eşi çalışan kadınların psikolojik iyi oluş düzeylerinden (X=159.30) daha aşağıdır.

Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeylerinin evlilik sürelerine göre değişmekte midir, sorusuna yanıt bulabilmek için One Way ANOVA yapılmış ve sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 5. Ev Kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi puanlarının evlilik sürelerine göre ANOVA Sonuçlar

Evlilik süresi	Varyans Kaynağı	KT	KO	Sd	f	p	Anlamlı Fark
1-5 yıl 6-10yıl 11-15 yıl 16-20 yıl 21-+ yıl	Gruplar arası	42279.56	10569.89	4	43.38	0,000	1-5 yıl-6-10 1-5 yıl-11-15 1-5yıl-16-20 1-5yıl-21 +

Tablo 5 incelendiğinde kadınların evlilik süresine göre psikolojik iyi oluş düzeyleri (p=0,000; p<.01) arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için Post Hoc analizlerden Tukey testi yapılmış ve evlilik süresi 1-5 yıl olanlar ile 6-10 yıl arasında, evlilik yılı 1-5 yıl (X=149.41) ile 6-10 yıl (X=159.14) arasında, evlilik yılı 1-5 yıl (X=149.41) ile 11-15 yıl (X=170.73) arasında, evlilik yılı 1-5 yıl (X=149.41) ile 16-20 yıl (X=176.88) arasında, evlilik yılı 1-5 yıl (X=149.41) ile 21 ve üzeri olanlar (X=182.73) arasında fark olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma sonucuna göre 1-5 yıldır ki evli olan kişilerin psikolojik iyi oluş düzeyleri diğerlerinden daha yüksektir.

Ev kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi eşini tanıma durumuna göre değişmekte midir? Sorusuna yanıt bulabilmek için t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Ev Kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi puanlarının eşini tanıma durumuna göre t- testi sonuçları

Eşini tanıma	N	Ort	Ss	t	P
Evet	253	161.46	18.71	-	,002
Hayır	46	171.02	22.30	3.09	

Tablo 6 incelendiğinde kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri kadınların eşlerini yeterince tanıma durumuna göre anlamlı farklılık olduğu görülmektedir (p=.002; p<.05). Eşini yeterince tanıyan kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri (X=161.46) eşini yeterince tanımayan kadınların psikolojik iyi oluş düzeylerinden (X=171.02) daha yüksektir.

Ev kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi evliliğinden memnun olma durumuna göre değişmekte midir? Sorusuna yanıt bulabilmek için t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir

Tablo 7. Ev Kadınların psikolojik iyi oluş düzeyi puanlarının evliliğinden memnun olma durumuna göre t- testi sonuçları

Evl.memnun olma	N	Ort	Ss	t	P
Evet	239	158.91	17.85	-	,000
Hayır	61	178.62	18.01	7.69	

Tablo 7 incelendiğinde kadınların evliliğinden memnun olma durumuna göre psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. (p=.000; p<.01). Evliliklerinden memnun olan kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri (X=158.91) evliliklerinden memnun olmayan kadınların psikolojik iyi oluş düzeylerinden (X=178.62) daha yüksektir.

Tartışma

Araştırmada ev kadınlarının eğitim düzeyi ile ilişkin psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kadınların eğitim düzeyleri yükseldikçe onların psikolojik iyi oluş düzeylerinde de artış olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde Ryff ve Singer (2008), tarafından yapılan çalışmada eğitim düzeyi ile psikolojik iyi oluş arasında ilişkinin olduğu görülmekte, eğitim düzeyi yüksek kadınların psikolojik iyi olma düzeylerinin yüksek olduğunu saptanmıştır. Ekşi, Güneş ve Yaman (2018) tarafından yapılan benzer araştırmada, öğretmenlerin psikolojik iyi oluş puanları ile eğitim düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ancak, Yıldız'ın (2018) araştırmasında kadınların psikolojik iyi oluş puanlarını eğitim durumu ile karşılaştırırken aynı sonuca ulaşılamamıştır. Bu sonuçlara göre, örneklemleri oluşturan kadınların psikolojik iyi olma düzeyleri üzerinde daha farklı değişkenlerin etkili olabileceği söylenebilir.

Yapılan araştırmada ev kadınların evlenme şekillerine göre psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir. Anlaşarak evlenen kişilerin psikolojik iyi oluş düzeylerinin görücü usulü ile evlenen kadınlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak, Yiğit'in (2018) araştırmasında psikolojik iyi olma ile evlenme biçiminin karşılaştırmasına bakıldığında farklı biçimlerde evlenen katılımcıların psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Araştırma bulgusunun literatür tarafından ne kadar desteklendiğini belirlemek amacıyla Şendil ve Korkut'un (2008) evli çiftler üzerinde yaptığı çalışmaya bakıldığında, anlaşarak evlenen çiftlerin daha mutlu birliktelik yaşadıkları,

daha fazla sevgi gösterdikleri, uyumlu bir evlilik yaşadıkları belirlenmiştir. Evlilik uyumu ile psikolojik iyi oluşun birbiri ile bağlantılı olduğunu dikkate alarak, mutlu ve uyumlu bir birliktelik yaşayan çiftlerin psikolojik iyi oluşlarının da daha yüksek olduğu düşünülebilir. Bu araştırma bulgusu ile ilgili her ne kadar litüratürde farklı sonuçlara rastlansa da, anlaşarak evlenen kişilerin birbirini daha iyi tanıdıklarını, bu tanımanın evliliği ve kadınların psikolojik iyi oluşlarını olumlu yönde etkilebileceği söylenebilir.

Araştırmada kadınların eşlerinin çalışma durumuna göre psikolojik iyi oluş düzeylerinde anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Eşi çalışan kadınların psikolojk iyi oluş düzeylerinin eşi çalışmayan kadınların psikolojik iyi oluş düzeylerinden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada eşin çalışma durumu ile kadınların psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir faklılığın olduğu sonucuna varılsa da buna benzer bir çalışmada aynı sonuca varılmamıştır. Özbek (2016) yapılan çalışmasında ise eşin çalışma durumunun kadınların psikolojik iyi oluş düzeyini etkilemediği sonucuna varılmıştır. Ancak diğer taraftan ise eşleri çalışan kadınların maddi durumu eşleri çalışmayan kadınlara oranla çoğu zaman daha iyi olacağı söylenebilir. Bu durumun da kadınların psikolojik iyi oluşunu olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Maddi durumun kişinin psikolojik iyi oluşunu etkilediği sonucuna varan başka benzer çalışma ise İşgör (2017) tarafından yapılmıştır. O, üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada, sosyoekonomik düzey ile öğrencilerin psikolojik iyi oluşları arasında anlamlı fark olduğunu belirlenmiştir.

Ev kadınların evlilik sürelerine göre psikolojik iyi oluş düzeyleri incelendiğinde aralarında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Evlilik süreleri 1-5 yıldır evli olan kadınların psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha uzun süre evli olan kadınlardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak literatürde ise Yiğit (2018) araştırmasında psikolojik iyi olma ile evlenme süresinin karşılaştırmasına bakıldığında, farklı sürelerdir evli olan katılımcıların psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ev kadınlarının psikolojik iyi oluş düzeyleri ile ilgili yapılan araştırmaya ulaşılamıştır. Ancak literatürde psikolojik iyi oluş ile ilgili ulaşılan Koca ve Yüksel (2017) araştırmasında, psikolojik iyi oluş evlilik uyumu arasında anlamlı ilişki olduğu belirtilmektedir. Diğer bir ifade ile evlilik uyumu ile psikolojik iyi oluş arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Yeşiltepe ve Çelik'in (2014) evli öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmada, öğretmenlerin evlilik uyumunun yaşlarına göre farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucu her ne kadar literatür ile benzerlik göstermese de evliliğin ilk yıllarında kişilerin sorunlarının, daha uzun süredir evli olanlara göre daha az olacağı düşünülmektedir. Sorunların az olması ise kadın ve erkek arasında olumsuz olayların

yaşanmasını önleyebileceği varsayılmakta ve bu durumun kadınların psikolojik iyi oluşunu olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir.

Araştırmada ev kadınlarının eşlerini tanıma durumunun onların psikolojik iyi oluş düzeyini olumlu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Eşlerini yeterince tanıyan kadınların psikolojik iyi oluş düzeylerinin diğerlerinden daha iyi olduğu görülmüştür. Literatür incelemeinde bu araştırma bulgusu ile ilgili bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Ama eşlerini yeterince tanıyan kadınların, kocaları ile hangi usul ile iletişim kurmaları gerektiğini, kişisel yapısının nasıl olduğunu bildiğini düşünerek bu kadınların kocasıyla daha iyi bir ilişkisinin olduğu söylenebilir. Bu durumun ise kadınların psikolojik iyi oluşunun yüksek olmasına neden olmaktadır. Hortaçsu (1991) tarafından yapılan çalışma sonucuna göre, eşler arasında boşanmanın en büyük nedenlerinden biri davranış eğilimleridir. Buna nedenle, eşlerini yeterince tanıyan kadınların davranış eğilimlerini kocası ile daha uyumlu şekilde yaptığı düşünülebilir. Bu ise eşlerini yeterince tanımayan kadınlara oranla, eşlerini yeterince tanıyan kadınların evliliklerini sorunsuz biçimde devam etmesine neden olabilmektedir. Eşi ile uyumlu bir ilişki yaşayan kadınların psikolojik iyi oluşları da daha yüksek olabilmektedir.

Araştırmanın son bulgusunda ev kadınların evliliklerinden memnun olma durumu ile psikolojik iyi oluş düzeyi arsında anlamlı bir farkındalığın olduğu sonucuna varılmıştır. Evlilikten memnun olan kadınların psikolojik iyi oluş düzeylerinin diğerlerinden daha iyi olduğu görülmüştür. Khajeh, Goodarzı ve Soleımanı (2014) araştırmasında da evlilik kalitesi, etkili iletişim, eşler arasında istenen tutarlılığın olmasının evlilik memnuniyetine yol açtığı vurgulanmıştır. Bu özelliklere sahip eşlerin psikolojik iyi oluşunun yüksek olduğu da düşünülmektedir. Yalnız ev işi yapan evli kadınların yalnız bir memnuniyet kaynağı var olduğundan (Shehan, 1984), eşi ilişkisi onlar için daha çok önem taşımaktadır. Bu yüzden evlilikten memnun olma durumu ile psikolojik iyi oluş arasında bağlantının olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak ev kadınlarının psikolojik iyi oluşlarını eğitim düzeyi, evlenme şekli, eşin çalışma durumu, eşini yeterince tanıma durumu ve evliliğinden memnun olma durumu tarafından etkilendiği görülmektedir. Bu sonuçlara göre, evli çiflerin birbirlerini tanımaya, evliliklerinden beklentilerine yönelik psiko-eğitimler çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Kaynakça

Akdağ, F. (2014). Evli bireylerde psikolojik iyi oluşun kök aile ile ilişkiler, benlik saygısı ve evlilik doyumu açısından yordanması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Canel, A.N. (2007). Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demirbozan, Z. (2018). Eylemlilik ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkide algılanan anne baba kabul ve reddi aracı rolünün incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Arel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eggleston, Elisabeth, Wong Emelia L., Hardee, Karen, Irwanto, Poerwandari, Kristi E. and Lawrance J. Severy (2001). Measuring women's psychological well-being in Indonesia. *Women and Health*, 32(4), 17-33.

Ekşi, H, Güneş, F., ve Yaman, F.(2018). Öğretmenlerin evlilik uyumlarının psikolojik iyi oluşları ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi,* 8(50), 203-233.

Hortaçsu, N. (2007). Family-versus couple-initiated marriages in Turkey: Similiriaties and differences over the family lie cycle. *Asian Journal of Social Psychology,* 10, 103-116.

Huppert, A.F. (2009). Psychological well-being: Evidence regarding its causes and consequences. *Appled Psychology: Health And Well-Being,* 1(2), 137-164.

İşgör, İ. Y. (2017). Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 6 (1), 494 -508.

Karabacak, A. (2016). Evli bireylerin bağlanma stilleri psikolojik iyi oluşları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Khajeh, A., Goodarzi, M., ve Soleımanı. Fatemeh. (2014). The relationship of psychological well-being with marital quality and the dimensions of the married students. *Indian Journal of Scientific Research,* 7(1), 534-538.

Kılıç, M. (2012). Evli çiftlerde görülen ruhsal belirtiler ile aile işlevsellik düzeyi arasındaki ilişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Koca, A.D., ve Yüksel, Y.M. (2017). The effect of a family education program on marital satisfaction of married mothers, marital problem solving skill and psychological well-being. *International Journal of Field Education,* 3 (1), 1-19.

Özmete, E. (2016). Evli kadınlar ve erkekler için psikolojik iyi oluş ölçeği. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 78, 361-391.

Özbek, M. (2016). Evli bireylerde yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşların çeşitli değişkenlerle incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ryff, C.V.(1995). The Structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 719-729.

Ryff, C. D. ve Singer, B. H. (2008). Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies,* 9(1), 13-39.

Shehan, C.L. (1984). Wive's work and psychological well-being: An extension of gove's social role theory of depresion. *Sex Roles*, 11(9/10), 881-899.

Soulsby, L.K., ve Bennet, K.M. (2015). Marriage and psychological wellbeing: the role of social support. *Psychology Journal,* 6, 1349-1359.

Şafak, Ş., Yertutan, C., Erkal, S., Çopur, Z., ve Ergüder. B. (2005). Bir hastanede ev idaresi hizmetlerinde çalışan personelin iş yaparken korumaya yönelik aldıkları önlemlerin ve karşılaştıkları sağlık sorunlarının incelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi,* 8 (1), 71-79.

Şendil, G., ve Korkut,Y. (2008). Evli çiftlerdeki çift uyumu ve evlilik çatışmasının demografik özellikler açısından incelenmesi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi,* 15-35.

Ulu, H. (2011). İşle ilgili üst ekstremite kas iskelet sistemi problemi olan ev kadınlarında kişi merkezli ergoterapi eğitiminin aktivite performansı, özür ve stres üzerine etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Entitüsü.

Yiğit, E. (2018). Evli kadınlarda aile içi şiddet ile evlilik doyumu ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldız, B. (2018). Çalışan ve çalışmayan kadınların sosyal görünüş kaygısı ve psikolojik iyi oluş açısından incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türk Dil Kurumu (2018). http://www.tdk.gov.tr/index. (Erişim: 14.06.2019).

Yeşiltepe, S.S., ve Çelik, M. (2014). Evaluation of marital adjustment of teachers in terms of psychological well-being and some variables. İlköğretim Online, 13(3), 992-1013.

Academic and Personal Challenges of International Students: A Case Study in Istanbul

Thseen Nazir*

Abstract: Due to the recent demand for globalization of our world, the student mobility across the globe has increased fundamentally. Globally the movement of students tented from east to west where students prefer to travel and enroll in modern and advanced universities of west and tried to adapt the language, culture and their education system. Such trend had been seen in Turkey also in recent times and the universities in Turkey had seen a huge rise of enrolment of international students. The strength of International student's in higher education within the Turkey has increased considerably in the last few years with the help of different Scholarship Program. Every year the number of foreign students comes to get higher education in Turkey, and they go through an adaptation process to new University life. During their adaptation process, they face adaptation challenges in various fields such as academics, socio-cultural and personal area (Nazir, 2017). In this research work, the international student's Academic and Personal adaptation challenges were focused. The research used both qualitative and quantitative methods to collect the date. Mostly in qualitative method, the study revealed that international student's faces many challenges in academic and related to personal issues. The academic challenges include student's communication with their Teachers, their communication with classmates and with other staff members in the universities. On another hand, they also face tough personal issues such as isolation, homesickness and various others such kind of issues. Thus, this research believes that if such kind of issues are studied, then it will help concerned authorities to take major steps in order to help students to confront such issues. The research also will highlight the interventions and suggestions for the concerned authorities.

Keywords: International Students, Adaptation, Academics, Personal Issues.

* Ibn Haldun University, Psychological Counseling and Guidance, Asst. Prof Dr.
Contact: thseen.nazir@ihu.edu.tr

Introduction

Globalization is the free moment of people, knowledge, goods, services and technology across the globe without any seamless borders. The current wave of globalization had affected every aspect of human lives. This wave had affected every individual by effecting his or her economy, political policies, environment or culture. The impact of it is visible in every aspect of human life and in the field of education; it revolutionized the education as well as educational system. The historical processes during the modern colonial eras influenced the growth of education. The current scenario of education, which we see around the globe, can be considered as an initial impact of globalization on education. During the colonization era, the rulers need native people to grip their power more strongly and for this, they need to educate them. Therefore, they start providing education to the top intellect minds of their colonies and start various opportunities for them in order to lure them. The scholarships for education were introduced in colonial educational missions, such as in countries like India who was under the colonial rule of British Empire. This kind of scholarships served a purpose to create an elite local in order to serve colonial bureaucracy, train local people to work in industries that was benefiting the rulers. This elite education system, which was completely serving the colonial rulers and showing their own culture as superior, only benefited the rulers. They deny the local people their basic rights and try to show local cultures and systems as inferior for the sake of power consolidating and they damaged the age-old common fabric of the societies (Freire,1972).

With the time as the colonial rules, starts dissolved and they start losing the grip on their colonies, the purpose of such kind of education was transformed. This mass moment of students for education speeded up with rise of modern technology and it started enlightening the darkest parts of this world. This trend continues and took the current shape, which we can understand by the facts as globally 4.6 million students was enrolled worldwide in 2017 and the USA remains the first choice for around 1.1 million international students. The second and third most preferred destinations are England and China hosting 11% and 10% respectively. According to the UNESCO Report, the international student's mobility will reach over 8 million by 2020.

The recent demand for globalization sparked the cross border student mobility fundamentally across the world and Turkey is not an exception. The inwards flow of international students in Turkey had increased significantly. According to

the Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB), nearly 108,000 international students from 180 different countries are studying in Turkey. Turkish scholarships have surpassed 20,000 and scholarships will play an important role in Turkey's goal of reaching 350,000 international students (Over 100,000 international students' study in Turkey, Anadolu Agency, May 2018). Azerbaijan ranks the first and Syria and Turkmenistan rank the second and third in terms of contributing the number of international students studying in the Turkey.

International students have studied at hundreds of universities all across Turkish cities. They became of the integral part of students' diversity in the university campuses. In one hand, they provide different perspectives during the courses and on another hand; they strengthen the mutual understanding of the differences, which are found all across the globe. It is very necessary to embrace international students in Turkish university campuses as will represent the Turkish education system once they leave back to their country. International students are extremely important and beneficial to Turkish higher education due to their academic prestige and the financial resources they provide. Many international students are bright, intelligent and however they have to meet requirements in academic and language aspects. These students bring diverse ways of thinking and enhance competition in academics.

International students are important part of diversity in the university campuses. With their own culture and ethnicity, they strengthen the cultural diversity of universities. They not only expose the students, but they also expose the faculty members to this diversity and help them to grow and provide them multicultural environment. International students provide a new experience of different languages, cultures, and traditions to Turkish faculties, students, and Turkish society. It had been found in a study that potential competence in intercultural relationship increases as a person experience cultural differences and learn more complex and new cultures (Hammer et al. 2003). Individuals develop diverse views of the world and their perspectives and ideologies open up when they are being exposed to the diverse cultures. Thus, we can say that new culture brings new opportunities, and on another side, it brings challenges. Many international students face challenges as they move to another country in order to pursue their education (Hull, 1978; Ozturgut, 2009). They face different issues such as issues regarding food, living circumstances, financial issues, academics, learning styles, difficulties related to language, culture, and personal barriers. They happen a series of transi-

tions and these transitions are hard to new to them which brings difficulties in day to day life (Constantine et al., 2009; Yoon, 2004). If Turkish universities are going to embrace international students in their campuses effectively and fully these issues of adjustment must be addressed immediately before they get severe. The current study therefore based on the international students who came to Turkey for their higher education.

Literature Review

International students in Turkish universities had huge transitions in their life and culture background once they enter the borders of Turkey. There are number of studies, which tried to explore the adjustment issues, which foreign students face in Turkey. These issues include very diverse aspects, but more are less connected with the language and Turkish language seems to be the prime issue. Other difficulties include loneliness, isolation, stress anxiety, cultural shock and adaption in their daily life. International students face social isolation and loneliness in many aspects while studying in Turkey. In one of the researches, conducted in Australia, it had been found that 41% of international students experience substantial levels of stress which could be from homesickness, cultural shock, or perceived discrimination (Russell et al., 2010). In another recent study conducted in Ankara, Turkey found that, 94% of the students had problems in adjusting to living in the Turkey (Nazir, 2018).

A study conducted for period of six years on utilization of counseling services by international students in a university at Texas found that when international students are having difficulties or psychological concerns they always lean on family and friends (Yi et al., 2003). It's a harsh truth that most of the international students are not being warmly welcomed and don't find that empathetic support easily as they actually need in order to cope up from these adjustment issues.

Challenges occurs in different aspects especially in the academic settings and learning a new language and getting command it in academic settings is still one of the biggest hindrances for smooth adjustment for international students (Galloway, 2005). During the academic adjustment in new environment, the staff of the university also plays a key role. In another study, a staff member was studied and their experience with international students was studied and it was found that due to the students language proficiency the staff was not at all empathetic and they criticize the students for not being responsible academically (Probertson et al., 2000).

In another study based of female African students graduate in western universities and the study found that the abilities to perform academic work by the students was questioned by the professors and they were criticized more than the native speakers were. The result of such behavior made international students feel that they had less support in academic learning and they feel this behavior by academician towards them is due to racism and stereotypes (Beoku-Betters, 2004). On another hand another study found that those students which take part in activities in the university campuses are warmly welcomed by professors and share good relationship with native speaking friends and they successfully graduates on time (Severiens & Wolff, 2008).

The above literature tries to put light on how international students face challenges and stress during the acculturation process. In the past literature of such studies which are related to the adjustment issues of international students it has been found that such issues often produce feeling of depression, anxiety and insecurity (Constantine, 2004; Wei, 2004). In the literature, there are lot of studies, which discuss the challenges, and coping strategies of international students but they are not enough, and this area should be studied in more detail and also keeping culture in mind and culture related issues.

Research Design

In this research, the mixed method research design was used as a study design, in which both quantitative and qualitative method was used. The qualitative case study was also adopted in order to have in depth understanding of issues such as academic and personal challenges faced by international students studying in Istanbul, Turkey. For such kind of study also a case study is the most appropriate qualitative research method as it "focuses on experiential knowledge of the case and pays close attention to the influence of its social, political, and other contexts" (Stake, 2005).

Participants

For quantitative data, the study identified 100 participants randomly as international students who were studying in undergraduate, graduate and doctorate programs in the different universities of Istanbul, Turkey. Among 100 participants 50 was male and 50 was female students. The representativeness was limited in this study as convenience sampling was used. However, in order to have more repre-

sentativeness some demographic variables were controlled. So, the participants were selected from different continents such as Asia, Africa and Europe.

For qualitative part of the study, the sample was selected by selective random sampling procedure. From different countries, at least one student was selected from one country and the total number of participants was 30 in qualitative part of the study among which 17 was male and 13 was females.

1. They enrolled in university in the Turkey under the Graduation, Post-graduation or Doctorate Program.
2. The duration of residence was less than two years in Turkey
3. Students had experiences of Turkish language classes.

Data Collection

This study is a mixed design study so it will use both quantitative as well as qualitative method of data collection. In first stage, the International Students Adjustment Survey questionnaire is used. In the second stage of the research, the qualitative interview technique is used.

Data Analysis

The quantitative data was analyzed, and the frequency percentage was done. As per by many qualitative studies the data analysis was and primarily inductive which was guided by the early literature regarding the study. The individual information's were transcribed and then they were reviewed, and emerging themes were analyzed.

Findings and Discussion

Findings revealed that the international students in Turkey encountered different challenges in academic and personal life within the context of universities.

Academic Challenges

According to the frequency analysis of qualitative data of academic challenges it can be seen different level of satisfaction of the students under various statements of International Students Adjustment Survey questionnaire. The table 1.1 below shows the frequency of Academic adjustment satisfaction among the participants.

Table 1.1 Frequency of Academic adjustment satisfaction among the participants.

Sub-Scale1:-Academic Adjustment Satisfaction	**Strongly Agree**	**Agree**	**Don't know**	**Disagree**	**Strongly Disagree**
I am satisfied for being part of my University	15%	60%	11%	13%	1%
I am satisfied for being part of my department	14%	74%	8%	3%	2%
I am satisfied with my courses	10%	75%	3%	9%	3%
I am satisfied with my Grades	6%	59%	15%	12%	8%
I am satisfied with my workload of courses	2%	47%	21%	27%	3%
I am satisfied with the class lectures	**6%**	**14%**	**21%**	**53%**	**6%**
I am satisfied with the exam evaluation system	2%	27%	24%	35%	12%
I am satisfied with the language (Pronunciation) of teachers	**1%**	**14%**	**17%**	**39%**	**29%**
I feel academic Staff behave differently with students according to their origins	**42%**	**37%**	**6%**	**12%**	**3%**
I am satisfied with the campus of the university	37%	41%	3%	18%	1%
I am satisfied with the availability of resources in university library	20%	71%	6%	2%	1%

The above results show that academic satisfaction among the international students in Istanbul, Turkey in various sub-areas. According to the above results, students are facing challenges regarding language because of which they are not satisfied with the class lectures, pronunciation of teachers and are not able to connect fully with academic staff. The language area was more explored in-depth during interviews, as it was the key outcome we got from the quantitative data.

During the interviews also, participants spent most of their time in discussing study related issues, which was oriented to the language and communication. Most participants except the undergraduate students, regardless of their original background said that their teachers were nice, straightforward, and easy to approach. However, they had difficulties in communicating with them due to language barriers.

Language is a means throw which we communicate our thoughts and ideas and in order to adapt and be adjusted in new culture language plays a pivotal role. In this study, the participants felt language is a greatest hindrance and it plays an

important role in every kind of adjustment especially academic adjustment. Many participants said that Turkish language is a challenge in itself for them although they have studied Turkish language for one year in their language preparatory courses. Participants felt mostly that the language they learn in language preparatory courses is not enough and academic language looks very different. For many participants, they have to spend extra time improving their Turkish but speaking to them in day-to-day life in Turkish is different from the academic Turkish language. In one recent study conducted in Ankara and it had been found that 87% foreign students had problems in adjusting with Turkish Language (Nazir, 2018).

Another challenge in academics is also related to language and most of the participants gave prime importance to the communication with their professors in the classrooms during the lessons. For example, most of the participants felt that they are not able to communicate with the professors because of the language barrier and they are not able to compete with the students who are native speakers of Turkish. Many times, there pronunciations seem awkward and they feel if they ask, anything and other students will laugh. The fear of saying something wrong make them silent in their class as well as they are not able to communicate with their professors. In addition, communication hinders their participation in the class, and it formulates a worse impression of them in front of professors as they are not able to participate actively in their class proceedings.

Language also make most of the participants feel isolated in the class as isolation occurs when students try to be fitted in and start making new friends. Analysis of most interviews found that International students have faced different kinds of isolation in classes. Many participants feel isolation and they are unable to make new friends in the class because of barriers such as language and culture. During the group discussions in the class mostly these international students feel left over and not a part of the class. This gap is too high in initial days and many participants shared their feelings regarding such kind of isolation and said its depressing and frustrating situation.

Personal Challenges

According to the frequency analysis of qualitative data of personal challenges it can be seen different level of satisfaction of the students under various statements of International Students Adjustment Survey questionnaire. The table 1.2 below shows the frequency of Personal adjustment satisfaction among the participants.

Table 1.2 Frequency of Personal adjustment satisfaction among the participants

Sub-Scale 2:-Personal Adjustment Satisfaction	**Strongly Agree**	**Agree**	**Don't know**	**Disagree**	**Strongly Disagree**
I often feel Homesick	24%	46%	13%	16%	1%
I feel lonely most of the times	**29%**	**49%**	**6%**	**14%**	**2%**
I feel in stress all the times	**19%**	**33%**	**20%**	**12%**	**16%**
I often feel depression	**21%**	**26%**	**18%**	**25%**	**10%**
I often feel isolated	**31%**	**39%**	**13%**	**14%**	**3%**
I often feel sad	14%	19%	28%	35%	4%
I feel I can't cope up with for being in Turkey	2%	1%	24%	67%	6%
I am struggling with the weather here	1%	4%	11%	76%	8%
I face discrimination in this country because of my Race, Religion, Gender, Color, Language etc. or any one of them	9%	18%	22%	43%	8%
I got adjusted easily making Native (Turkish) Friends	**4%**	**16%**	**4%**	**53%**	**23%**
I am having health issues in this country	4%	8%	15%	63%	10%
I am satisfied with the health services in this country	11%	39%	22%	25%	3%
I am able to communicate my feelings in this country	21%	53%	20%	5%	1%
I am able to access health services in this country	11%	34%	20%	31%	4%

The above results show that Personal adjustment satisfaction among the International students in Istanbul, Turkey in various sub-areas. According to the above results, students are facing challenges in personal life issues such as most of the students feels, isolated, lonely, depressed and stressful. During the interviews, many students admitted that they are having less Turkish friends as language act as a barrier from both sides so they are not able to make friends, share their feelings, and spend their free time with new friends. Many students admitted that it is the first time they left their families and living in dormitory and it is a kind of unique challenge for them especially when it is hard to communicate and share your feelings.

During the interview students also said that they usually try to make friends who are foreigner and with similar issues and they seem they can understand our problems as they felt we are sailing in the same ship.

Implications

In light of the examined research, the recommendations for the universities and all scholarship providing offices were generated and how they can assist and help international students. Language seems a very important issue and Turkish language program must be reviewed and with continuous feedbacks from the students. The language course must focus on communicating and imparting academic language. Universities and Language Preparatory course must be thoroughly reviewed, and these above issues must be dealt and incorporated accordingly.

The concerned authorities must provide them continuous exposure to the local dialects and connect them to the university so they can get enough exposure even before they start the university courses. Universities can have workshops where students feel comfortable and will be exposed to the new environment slowly and systematic process.

Secondly, Turkish faculty and students must be aware of the importance and need to embrace every student and understanding the diversity. For example, universities could host orientation programs and welcome sessions for new students, which must specifically focus on international students and their needs. Native Turkish students also had an opportunity to face diverse environment and competencies in the campus so the universities must provide the platform for both international as well as native students.

Thirdly, students must be supported by counseling and they should be well informed that if they need counseling in any case so where and to whom they can approach. Fourthly, international students must be provided with a special orientation programs and sessions about new Turkish culture and overall academic culture. Such activities might include different seminars like a psycho-education by professionals. On another hand, senior international students may share their own experiences in Turkey with newcomers.

Conclusion

The study used quantitative and qualitative research design and tried to explore academic and personal challenges of international students and in order to maintain the generalization under consideration this study includes participants from diverse background such as Asia, Africa and Europe. The findings try to put a light on various adjustment issues which an international student

face as they get enrolled in different universities in Turkey. These challenges and issues on one side create adjustment challenges to these students but also, they get motivated to develop the new strategies in order to solve these problems and challenges. With duration of time, they transform themselves into new environment, which is continuously demanding, and they develop strategies to deal with all those challenges. All these challenges and adjustment need time and lot of their efforts and they need regular support from different sources so they can overcome these challenges successfully and achieve their academic goals. Universities are the first seat of resources which can provide them a setback in terms of support and can provide them a helpful environment where these international students can bloom in full pace. Thus, the university needs to focus on the challenges faced by international students and provide more adequate and friendly support for them.

Limitations

The findings of research study cannot be generalized due to the sample limits and the study focus on the specific international group of students in just one city of Turkey. Thus, the generalization of the results from this study is limited to this group and may be only specific to the specific geographical area where this study was conducted. Due to the various limitations such as time and other variable limitations, the researcher was not able to conduct this study in a large population of international students. In addition, the findings might be diluted with individual as well as social factors so further study on such issues can be done and those factors might be kept in consideration.

References

Beoku-Betters. (2004). African women pursuing graduate studies in the sciences: racism, gender bias, and the Third World marginality. *NWSA Journal*, *16*(1), pp. 116–135.

Constantine, M. G., Kindaichi, M., Okazaki, S., Gainor, K. A., & Baden, A. L. (2009) A qualitative investigation of the cultural adjustment experiences of Asian international college women. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, *11*(2), pp. 162–175.

Constantine, S., Okazaki, & Utsey, S. O. (2004). Self-concealment, social self-efficacy, acculturative stress, and depression in African, Asian, and Latin American international college students. *American Journal of Orthopsychiatry*, *74*(3), pp. 230–241.

Freire, P. (1972) Pedagogy of the oppressed. New York: Herder and Herder.

Galloway & Jenkins, (2005). The adjustment problems faced by international students in the United States: a comparison of international students and administrative perceptions at two private, religiously affiliated universities. *NASPA Journal*, *42*(2), pp. 175–187.

Hammer, M. R., Bennett, M. J., & Wiseman, (2003) The intercultural development inventory: a measure of intercultural sensitivity. *International Journal of Intercultural Relations*, *27*, pp. 421–443.

Nazir, T. (2017). Adaptation challenges of international students, who come to study in Turkey under Turkey Bursları scholarship. International Social Science Congress Istanbul, 3rd International Students Social Sciences Congress Proceedings – *ilmietüdlerderneği*, ISBN: 978-605-68401-4-2 (1.c), *Page 523-526*.

Nazir, T. (2018). International student's challenges and adjustment in Turkish universities, a case study based on Ankara. International Social Science Congress Istanbul, 4th International Students Social Sciences Congress Proceedings – *ilmietüdlerderneği*, ISBN: 978-605-7824-05-9 (1.c), *Page 531-542*.

Over 100,000 international students' study in Turkey, Anadolu Agency, May 2018. Retrieved from https://www.aa.com.tr/en/education/over-100-000-international-students-study-in-turkey/1148030

Özturgut, O., & Murphy, C. (2009). Literature vs. practice: challenges for international students in the U.S. International Journal of Teaching and Learning in Higher Education, *22*(3), pp. 374–385.

Probertson, L. M., Jones, S., & Thomas, (2000) International students, learning environments and perceptions: a case study using the Delphi technique. *Higher Education Research and Development*, *19*(1), pp. 89–102.

Russell, J., Rosenthal, D., & Thomson, G. (2010). The international student experience: three styles of adaptation. *Higher Education*, 60(2), pp. 235–249.

Severiens, S., & Wolff, R. (2008). A comparison of ethnic minority and majority students: social and academic integration, and quality of learning. *Studies in Higher Education*, *33*(3), pp. 253–266.

Stake, R.E. (2005). Qualitative case study in Handbook of Qualitative Research, N. Denzin and Y. Lincoln, Eds., pp. 443–466, Sage.

Wei, P. P. Heppner, M. J. Mallen, T.-Y. Ku, K. Y.-H. Liao, & T.-F. Wu (2004). Acculturative stress, perfectionism, years in the United States, and depression among Chinese international students, *Journal of Counseling Psychology*, *54*(4), pp. 385–394.

Yi, J. K., Lin, J. C. G., Jenny, K., & Kishimoto, Y. (2003). Utilization of counseling services by international students. *Journal of Instructional Psychology*, *30*, pp. 333–346.

Yoon. E., & Portman, T. A. A. (2004) Critical issues of literature on counseling international students. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, *32*(1), pp. 33–44.

Sanat Tarihi

History of Art

Impact of Rubrication and Chrysography Techniques on the *Bihari* Style of Qur'an

Saima Syed*

Abstract: The study is modest and based on primary data, collected from the Ganjbkhsh library Islamabad. Qur'an manuscript, especially Bihari style is only consideration here due to its colourful orientation and beautification. The aim and objective of this study to elaborate on the techniques of rubrication and chrysography. Both techniques were not new in the long history of manuscripts. Initially religious books and other important books were decorated with these techniques, by the time it transferred towards the printed books. These techniques are also present in Bihari Qur'an manuscripts in a beautiful way. The study argues that how these techniques helpful for the keen involvement of the reader. It would also helpful for the readers as it is written in many colours. The most significant feature of Bihari Qur'an is word "Allah" is written with golden ink, just to highlight the word. Both techniques are the best part of illumination of the manuscript. The study covers the possible questions regarding the significance of both techniques. The impact of chronological and regional/foreign influences on colour palette used for these techniques is the key factor of investigation. And how these techniques penetrate in Muslim art of the book. Acculturation, assimilation of art forms amalgamates the artist's work. The method used for this research is, physical analysis of manuscripts, chronological study of regional and foreign influences and colour psychology for the judgments of artist/scribe behaviour towards the application of rubrication and chrysography. Secondary data are drawn from the various sources like GBL of Iran, Pakistan institute of Persian studies, Islamabad, E-books and journals.

Keywords: Qur'an, Bihari, Chrysography, GBL, Rubrication.

* Quaid-i Azam University, Taxila Institute of Asian Civilization, Asian Studies, PhD Program.
Contact: sarisyed@yahoo.com

Introduction

In the history of art of the book many books were scribed, illuminated and illustrated with the help of different colours and designs. For the beautification of Qur'an manuscript, many colours and design techniques were incorporated in the illumination process. Initially, the Qur'an manuscript was illuminated with red, blue and golden colours. The significant of present study is to present the unpublish data of *Bihari* Qur'an manuscript available in the Ganjbkhsh library (GBL) Islamabad. This study revealed the techniques of rubrication and chrysography that are the main features of the *Bihari* Qur'an placed at GBL. Very few endeavours were done for the study of *Bihari* Qur'an manuscripts.

A study on *Bihari* script conducted by Eloise Brac De La Perrier (2016). Where he studied the corpus (illumination, calligraphy and chronology) and typology (pioneer group, classical and common) of 137 *Bihari* manuscripts (half of the corpus is made up of codices comprised the complete text of the Qur'an). Another study related to the Gawalior Qur'an presented by the Eloise Brac De La Perrier and et all (2010) is based on the main features of illumination and calligraphy of *Bihari* Qur'an of Gawalior region. In this study Perrier describes the importance of chrysography and rubrication techniques in *Bihari* Qur'an.

The technique of rubrication (red /blue) and chrysography (writing with gold) is based on colour. The colour plays a vital role in human life. According to Ayn E Crowley (1993) the colours have a power to stimulate the human brain activity. Colours can be divided due to short and long wavelength (Patil, 2012). Another typology of colours was mentioned by the Sharp, noted as warm (red, orange and yellow) and cool colours (green, blue and violet) (Sharp, 1974). Blue colour is a preferable colour than red, orange and yellow colours for the heading of text in the illumination of Qur'an manuscripts (McCulley, 1988).

Wilson (1966) has a different point of view regarding the red colour that was fashioned for rubrication of ancient manuscripts. According to Wiegersma and Van Der (1988) the preference of colours by the artist of a society may be the result of some cross-cultural differences. To decorate the art piece or manuscripts with warm and cool colours depends upon the consumer's encouragement and appreciation. According to Kroeber-Riel (1979) the process of promotion of a good is depended on arousal. Singh and Churchill (1987) explained the arousal as it is useful for the growth of the long-term memory.

The significance of colours contribution is to identify a culture, social norms and religious trends across the world. The cross-cultural study of Wiegersma and Vander shows that the blue colour got a significant place in most of the cultures of the world. Whereas red and orange considered sacred in Hindu (in India) and green in Muslim culture (Wiegersma and Vander,1988).

The techniques developed by the artist and scribe through the colour scheme is very impressive in the history of QMs production. Golden, blue and red are most common colours for the decoration and highlighting Arabic text. Gold and lapis lazuli (gold and blue) were the most common colours of art of the book during Timurid and Safavid period (1400-1700). At the end of 1700 CE bright vermilion colour (Mercury Sulphide) were added in the colour palette.

Rubrication Technique

The technique of rubrication is not new. It has a long journey to make evident in the history. It is a familiar feature of western manuscripts as well as eastern manuscripts. The Latin term rubrica (adjective ruber, meaning red or ruddy) indicates that the text written in red is called rubric. But the dialect of Latin forms rubric or rubrica are polysemic that case ambiguity in understanding. In classical Latin 'rubrica refers the meaning of red that comes from the natural material like earth (Lewis, 1879). So, it indicates that the text written or copied in red colour, especially heading called the rubrication technique.

The term 'rubrique' used by the medieval French, metonymically that often referred the red text as well. It also included the title, chapter, section heading or explanations. According to vocabulaire codicologigue the term 'rubric' can be defined in two ways, one, text written in red and second, heading or any part of the text executed in a different way through the colour, orientation of the script or by any other means (Muzerelle, 2002-2003).

Ian Doyle and De Hamel favour the meaning of 'rubric' as a text copied in red specifically and its second meaning used for heading and caption (De Hamel, 2001). However, the Keith Busby explained the rubrics in a different way. According to him all the text written in red found in miniature painting and recommended the term 'titulus' for the caption or heading written in red (in manuscripts) (Busby, 1999). The explanation of Busby is regarding 'rubrics' is not enough, it does not cover the all the type of manuscripts.

Gradually, this initial endeavour of the rubrication carved the way for the title of a book. Usually the title of the book, in the form of heading placed at the beginning of the codex. In medieval time, the title of the book, plural noun and circumscribed topics were rubricated. The rubricated headings (prominently written with red ink) of the text were fashioned in the 14th and 15th century. The style of Persian rubrication of the text was the integral part of the illuminated frontispiece.

Chrysography Technique

According to the Dictionary of English Manuscript Terminology 1450-2000 that Chrysography is a Greek word (chrysographe). It is a technical term for writing in gold. This technique was the integral part of the ancient book. According to Maurer the art of chrysography was practiced by the Abrahamic faith community when the metal coinage was introduced into commerce.

Many religious scholars denied the concept that chrysography posed a spiritual value of the Word of God. They thought that chrysography has a monetary value against the commodity. They further explained that the medium of written words was calligraphed in the monetary exchange substance (Shell, 1982). The confusion of spiritual and monetary value of the Words of God faded the value of Chrysography techniques to some extent.

Bihari Quran Manuscript (QMs)

The characteristic of Bihari QMs is distinct from the other style of QMs in the region of subcontinent. According to the Blair the script that belonged to the Indian region called *Bihari* has written in extremely stylized and visually distinct from other QMs of this region (Blair, 2006).

The systematic study of rubricated text in Qur'an manuscript (QMs) was not found. However, it is difficult to examine a wide range of QMs belong to the Subcontinent. So only *Bihari* Qur'an are considered for investigation because it has both techniques, rubrication and chrysography.

Bihar script has many names like it is *called khatti-i-bahar* and *khati-i- Bahari or Bihari*. It is a desirable style of the Qur'an, prayers book calligraphy by the scribed of Sultanate Delhi and early Mughals. A mixer of *Naskh* script (noted as new style in this study) called *Bihari/Bahari* style of Arabic script progressed in Khilji era in the subcontinent. W.E Begley discusses the *Bihari* style as "A chief characteristic of *Bihari* style is the thick end terminal endings of certain extended letter" (Begley,

1985). The *Bihari* either originated from the Persian word "*Bahar*" meaning spring or Indian province "*Bihar*".

There are many opinions regarding its name, but some scholars emphasised that it is not associated to the Indian region because it is beautifully written as the G*ulzar* style of Arabic script and its name bihar/bahar due to its characteristics.

According to the scholars that it is purely formed in the Indian land and practised in every region of the subcontinent. Some scholars indicate its origin directly from *Kufic* or *Kufic* style mixing with *Naskh* (Fig.1). Another view, its origin is Turkistan and it rejects the view of a mixer of *Kufic* and *Naskh*. There is no authentic view regarding its name and origin, all discussion is based on assumptions. A very old manuscript that is scribed by the calligrapher Ilyas bin Qazi Abu Bakar bin Nasirullah in 1277CE which belonged to the Thatha (now in Pakistan) region (Iqbal, 2007). This evidence indicates that most probably this style of Arabic script is fashioned in Muhammad Tughlaq 's period (1324-1351). It is frequently used by the scribes of the 16th and 17th century. Abd-ull-Majeed Salik mentions that the *Bihari* is a transitional style of *Kufic* to *Thuluth*. The identified calligraphers of GBL collection 's colophon of *Bihari* style is Hafiz Usman and Abd-ull-Nabi son of Haji Yar Muhammad.

Material and Method

To beautify the religious manuscripts has a significant importance in every religion. Initially, Muslim community's belief derives from the holy book of the Qur'an. It is transmitted in the form of manuscript from the beginning. These Qur'an manuscripts (QMs) were kept in different institutes, libraries, museums and personal collections. The Ganjbkhsh library Islamabad is an integral part of Iranian culture conciliate and has a wide range of different cultural and religious manuscripts under the one roof.

The criteria of selection of manuscripts is only to study the *Bihari* Qur'an placed at Ganjbkhsh library Islamabad (GBL) with the specific time line of 14th till 16th century. This collection Qur'an at GBL has a less amount of *Bihari* Qur'an. For the analysis of Qur'an many methods were used from time to time. The methodology adopted for this study is a physical analysis (emphasised on illumination and script). The effect of regional and foreign influences on the colour palette and production of QMs under the chronological order is also the part of the investigation. The basic aim and objective of this study to observe the significance of rubrication and Chrysographic techniques on *Bihari* Qur'an.

Physical Analysis of *Bihari* QMs

The physical analysis is based on the following observation.

1. The study of illumination style and script of *Bihari* QMs.
2. The usage of chrysography (*sura* heading, *aya* marks first line of the Arabic text, world Allah, first, middle and last line of the Arabic text in golden ink or colour) and rubrication (*aya* marks, *sura* heading, word Allah, first, middle and last line, translation and explanation are in red) in *Bihari* QMs
3. Chronology (time line) of *Bihari* QMs
4. Typology (translated and without translated) of *Bihari* QMs
5. Old (look like *Kufic*, *Turkistani*, *Thuluth Turkistani* and new style (like *Naskh* and *Thuluth,*) of Bihari style
6. Hybrid style of *Bihari* script.

In figure 1 the orientation of the Arabic text is unique. Black Arabic text has a rubricated translation in Persian language. The rubricated aya marks (ط) is also designed in this QMs. Page is divided into marginal frame and the text box.

At the top of the text box a simple golden cartouche creates the illumination effect. The first line of the text box is penned (بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْم) with chrysography technique.

A

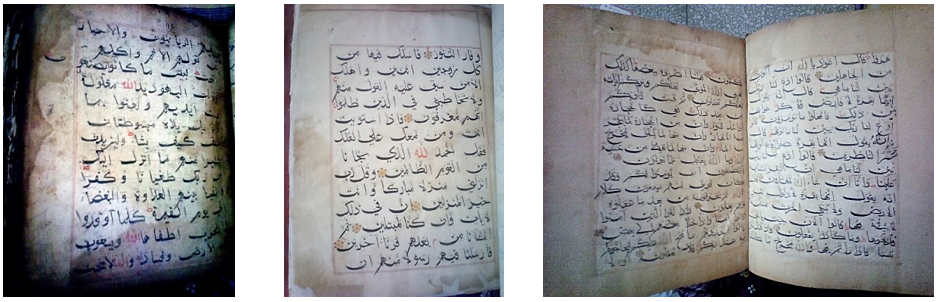
B

Figure 1 A: QMs number 320, a 15th century illuminated Qur'an Manuscript, 8 lines of text and some vertical and oblique lines noticed in marginal frames (explanation of Arabic text). **B:** in this page the opening of *Sura* heading that has a golden cartouche.

The QMs in figure 2 A has a different *Bihari* style of writing, which is inspired by the *Kufic* style of writing or derive from the *Kufic* style. The word has limited space, though each line has only four to five words. This QMs has multiple illuminated pages. As Blair mentioned in her book "Islamic Calligraphy" that Gawalior Qur'an manuscripts had multiple illuminated (beginning, middle and last) pages (Blair, 2006).

Figure 2: QMs number 3587, A 15th century QMs

A B C

Figure 3 A: QMs number 1370, belongs to 14th century. A GBL collection. **B:** QMs number 4008, a late 16th century Qur'an manuscript. Both QMs has 13 text lines per page, enclosed with red ruled frame. **C:** QMs number 2245 is a late 15th century QMs that has a word Allah in chrysography.

The QMs in figure 3 B is a mixture of *Naskh* Arabic script, though this *Bihari* style has a less space between each word. Though both QMs are belonging to the different time line but has some common features. The wedge shape of letters are the main features of the *Bihari* style of Arabic script. The *aya* end marks (ط) and word Allah (الله) in every line is rubricated (Figure A and B) but in QMs 2245 a late 15th century QMs has word Allah in chrysography and *aya* mark is rubricated. The attitudes towards both techniques are may attributed towards the trend or artistic and regional approach.

Figure 4: QMs number 4170

In the figure no 4 the QMs is decorated with a polychrome ruled frame(*jadval*) that enclosed the text box. Simple chromatic cartouches designed for the information box for the starting of the new *sura*. The first, middle and last line of the text is written with golden ink (a technique known as chrysography). The orientation of words (2, 3, 4 and 5in a line) is different in each line. The Persian translation and explanations are present in the marginal frame of the page. The elongated letters of Arabic text are noticed like (ب، ن، ل، ک ، ی) *ba*, *lam*, *non*, *kiaf*, and *ya*. Blair mentioned the characteristics of QMs belonging to the Bijapur style of *Bihari* QMs as it was written with first, middle and last line of Arabic script in large and rest of the lines were in normal size (Blair, 2006). But in this QMs the orientation of the script is same, only first, middle and last line is rubricated.

Result and Finding

The Total available Qur'an manuscripts of *Bihari* style are 27 out of 400 (27/400x100= 6.45%) QMs placed in the GBL. The 6.45 percentage shows very less amount of *Bihari* QMs found in the GBL. The number of *Bihari* QMs further

divided in QMs with Persian translation and explanation (total 9 QMs= 2.25%) and without Persian translation (18 QMS= 4.20%). The observed data (18 Qur'an manuscripts 12 without translation and 6 with translation) are selected on the basis of chronological order (14th century till 16th century). The results show (table 1 and 2) that initially, both techniques were used in *Bihari* QMs. Gradually, the Chrysography is decline in the late 15th till 16th century. The results (in table 1 and 2) also indicate that the rubrication technique is much used in *Bihari* QMs then the Chrysography. The overall style of *Bihari* script is wedge shaped and most of its letter is elongated. The old style of *Bihari* is examined (table 1 and 2) in most of QMs as compared to new and Hybrid (new mixed with old style).

Table 1.

S. No	QMs #	Year	With out Translation	With translation	Rubrication	Chrysography	Old/New Hybrid
1	13790	1398	√		√	√	Old
2	2245	1494	√		√	√	Old
3	3587	1494	√		√		Old
4	5331	1494	√		√	√	New
5	2434	1591	√		√		New
6	3073	1591	√		√		New
7	3849	1591	√		√		New
8	4008	1591	√		√		New
9	7310	1591	√		√		Hybrid
10	7891	1591	√		√		Hybrid
11	11596	1591	√		√		Old
12	13785	1591	√		√		Old
13	1598	1301		√	√		Old
14	1599	1398		√	√	√	Old
15	4170	1398		√	√	√	Old
16	824	1494		√	√	√	Old
17	1597	1494		√		√	Old
18	320	1494		√	√	√	Old

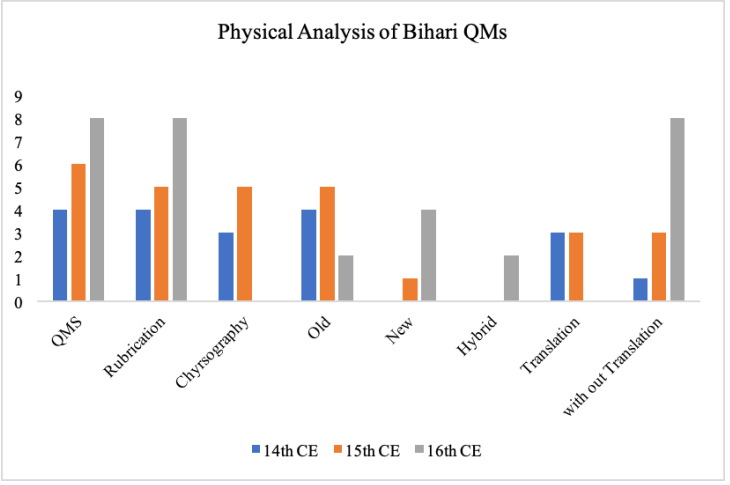
Table 1 the physical analysis of Bihari QMs. Main source of data is GBL.

In table 1 the selected data is analysed with the help of chronology and physical analysis. The number of QMs, rubricated QMs, chrysography, old, new, translated and without translated are marked with (√) sign.

Table 2. Results of table one

S. No	Analysis	14th CE	15th CE	16th CE	Total	%
1	QMS	4	6	8	18	100
2	Rubrication	4	5	8	17	94
3	Chrysography	3	5	0	8	44
4	Old	4	5	2	11	61
5	New	0	1	4	5	27.7
6	Hybrid	0	0	2	2	11
7	Translation	3	3	0	6	33.3
8	without Translation	1	3	8	12	66

Table 2 complete results according to chronological order.

Graph 1 A physical analysis of Bihari Qur'an.

The graph 1 elaborate the results of table 1 and 2. The development of script, excessive use of red colour, decline of translation and golden ink has the key features of the 16th century *Bihari* QMs.

Common Characteristics of Bihari QMs

The following common features are examined in the *Bihari* Qur'an manuscripts (QMs) placed at Ganjbkhsh library Islamabad.

1. Arabic Text written in black ink.
2. Inter linear translation and the translation with explanation placed in marginal frame.
3. The translation is rubricated.
4. The word Allah is either rubricated or in chrysographe.
5. The verse separator are golden rosette or rubricated alphabet (ط،ح،ا).
6. The script has wedge shaped letters.
7. The end of letter is thick rounded bowl.
8. The tail of (م) is short.
9. The wide spaces between each word is noticed.
10. The short vowels (*fatha* and *kasra*) is also rubricated and marked with a horizontal stroke.
11. The text is divided into thirty part (*juz*).

Implication of the Research

1. The study makes an inclusive collection of observed data related to *Bihari* Qur'an placed at Ganjbakhsh library Islamabad.
2. The results of this study would be helpful to the researchers of manuscriptology and art.
3. The findings identified in this study will carve the way for the future researchers to enhance the study of *Bihari* Qur'an manuscript placed in other libraries of Pakistan.

Conclusion

The data (out of twenty-seven only 18 *Bihari* Qur'an manuscripts are selected) belongs to Ganjbkhsh library Islamabad. The chronologically, these Qur'an manuscripts are from a 14th to16th century. The result indicates that the contribution of *Bihari* QMs is very low in GBL collection. Under the physical analysis the typology of QMs is observed as QMs with Persian translation with explanation and without translation. Only two calligraphers are identified through colophon, the rest of the manuscript has no clue to find out the calligrapher's name and belonging place.

The colour and design of illumination are varying in all *Bihari* QMs due to chronology. *Bihari* style has some consecutive changes, it may be regional or the choice of a scribe. The 15th to 16th century manuscripts show the *Bihari* style mixed with *Naskh*, whereas 14th century manuscript of Qur'an indicating that the *Bihari* style inspired by the *Kufic* style. The style of rubrication and chrysography technique is different in all *Bihari* style of the manuscript but rubrication is more used in these QMs.

The techniques rubrication and chrysography were very common in the history of the Art of the book but presented in a different way. These were considered as a part of the illumination process. The addition of both techniques in *Bihari* Qur'an manuscripts distinguished them from other QMs produced in the Subcontinent. These techniques not only to beautify the QMs but also facilitate the readers as well. Gradually, rubrication overcome the chrysography due to many possible reasons, at first the red colour is not as much expensive as gold. Secondly, the application of golden ink is difficult as compared to red ink and lastly, the decline of skilled persons or lack of patronage.

Acknowledgement

I pay my gratitude to the Director of Iran, Pakistan Institute of Persian Studies, they opened the door of the library (GBL) and provided me the data without any hesitation. I am also thankful to my supervisor Rafiullah Khan, who guide me in my research endeavours.

References

Begley, W. E. (1985). *Monumental Islamic calligraphy from India*. Seattle: University of Washington press.

Blair, S. S. (2006). *Islamic calligraphy*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Busby, K. (1999). Rubrics and the reception of Romance. *French Studies*, 53, 129-141.

Crowely, A. E. (1993). The two-dimension impact of color on shopping. *Marketing Letters*,4 (1) 59-69.

De Hamel, C. (2001). *The British Library guide to manuscript illumination: History and technique*. London: British library.

Iqbal, M. (2007). *Lahore and Fan-i-Khatati*. Lahore. ISBN 969-8517-00-9.

Kroeber-Riel, W. (1979). Activation research: Psychobiological approaches' in consumer research. Journal of Consumer Research, 5, 240-250.

Lewis, C.T., & Short, C. (1879) *A Latin dictionary*. Oxford: Calrendon Press.

Muzerelle, D. (Ed). (2002-2003). *Vocabulaire Codicologique*. Version 1.1. http://vocabulaire.irht.cnrs.fr.

McCulley, C. S. (1988). Sex and race differences in color and number preferences. *Perceptual and motor Skills*, 66, 295-299.

Perriere, B.de.La. E. (2016) manuscripts in Bihari Calligraphy: Preliminary Remarks on A Little-Known Corpus. *Muqarnas*, 33.

Perriere, B.de.La. E., Chaigne, F., & Cruvelier, M. (2010). The Qur'an of Gawalior Kaleidoscope of the art of the Book. *Agha Khan Trust for Culture and Sakip Sabanci University &Museum*.

Patil, D. (2012). Colour consumer's psychology using different shades the role of perception of colours by consumers in consumer decision making process: a micro study of select department stores in Mumbai City, India. *Journal of Business and Retail Management Research (JBRMR)*, 7 (1).

Sharpe, D. T. (1974). *The psychology of color and design*. Chicago: Nelson-Hall.

Shell, M. (1982). *Money, language and thought*. Berkeley: University of California Press.

Singh, S. N., Churchill-Jr, & Gilbert. A. (1987). Arousal and advertising effectiveness. Journal of Advertising, 16(1), 4-40.

Wiegersma, S., & Van Der Elst, G. (1988). Blue phenomena: Spontaneity or preference. *Perceptual and motor Skills*, 66 (1), 308-310.

Wilson, G. (1966). Arousal properties of red versus green. *Perceptual and motor Skills*, 23, 947-949.

Tayland'daki Muhtelif Müslüman Etnik Grupların Cami Mimarisi

Wasamon Sanasen*

Öz: İslamiyet Tayland'da 13. yüzyılda yayılmaya başladı. Çeşitli Müslüman ülkelerden ticaret için gelenler zamanla ülkeye yerleşmişlerdir. Günümüzde Tayland'da yaklaşık olarak 5,860,000 Müslüman yaşamaktadır. Başka bir deyişle nüfusun %8,6'sını Müslümanlar oluşturuyor. Tayland'daki Müslüman nüfus altı etnik gruba ayrılmaktadır. Bunlar: İran kökenliler, Hindistan ve Pakistan kökenliler, Malay kökenliler, Çam kökenliler, Cava kökenliler ve Çin kökenlilerdir. Tayland'daki çoğulcu kültürel yapı içerisinde varlıklarını sürdürmekte ve camiler inşa ederek kendi dinlerini ile etnik kimliklerini korumaya çalışmaktadırlar. Bu çalışmada; tarihten günümüze çeşitli Müslüman etnik grupların Tayland'da inşa ettiği camiler ele alınarak her bir grubu yansıtan mimari ve süslemeler, önceki memleketlerindeki mimari üsluptan aldıkları öğeler, ayrıca bunların mevcut cami mimarisine yerel ve küresel etkileri incelenmektedir.

Araştırmalara göre Tayland'daki Müslümanların mimari üslupları 16. yüzyıldan itibaren camilere yansımaya başlamıştır. Bu yansıma en çok 19. yüzyılın başında görülmekle birlikte yine aynı yüzyılın sonlarına doğru azalmaya başlamıştır. 20. yüzyılda tekrar etkili olan bu üslup günümüzde de etkisini sürdürmektedir. Tayland'daki Müslümanların camileri kendi etnik tarzlarına göre inşa ettirmelerine sebep olan üç faktör vardır: Yabancı ülkelerle teması, Müslüman statüsünün gelişimi ve eğitimi, etnik kimliğin ve inançların sürdürülmesi ihtiyacıdır.

Tayland'daki Müslüman etnik grupların camileri geldikleri ülkelerde bulunan başlıca camilerden ya da kendi geleneksel mimari üsluplarında esinlenerek inşa ettirmektedir. İran kökenli Müslümanlar, cami inşa ederken Safevi Hanedanı'nın mimarisinden ilham almaktadır. Hindistan ve Pakistan kökenli Müslümanlarda ise Hint-Moğol Hanedanı mimarisi esas örnektir. Malay kökenli Müslümanlar kendi yerel mimarilerinden etkilenmekle birlikte İngiltere'den Malay Yarımadası'na gelen sömürge mimarisi öğelerini de kullanırlar. Cava kökenli Müslümanlar Cava'nın çok katlı piramit biçimindeki çatı yapısını uygulamaktadır. Çin kökenli Müslümanlar ise Çin'de bulunan tapınaklar ya da tarihi camilerden etkilenerek cami yaptırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cami, İslam Sanatı, Mimari, Tay Müslümanlar, Tayland.

* Istanbul University, Social Sciences Institute, Art History PhD Program
İletişim: freshyaim@hotmail.com

Giriş: Tayland'da İslamiyet ve Çeşitli Müslüman Etnik Grupların Yayılması

Tayland, Güneydoğu Asya'da bulunan bir ülkedir ve resmî dini Budizm'dir. Tayland'ın ikinci dinî İslam'dır ve ülkede çok sayıda Müslüman yaşamaktadır. Zira tarihte Tayland İslam ülkeleri ile uzun süre ilişkide olmuştur. İslamiyet Tayland'a ülkenin güneyinde yer alan Malay Yarımadası'ndan girmiştir. Tayland'daki Müslümanların ilk varlıkları Sukhothai devrine (1238-1438) dayanmaktadır. Kral Rama Kamhaeng kitabesinde Sukhothai Devleti'nin Müslümanlarla temasta bulunmuş olduğunu yazmaktadır. Kralın kitabesinde de başşehir Sukhothai'nin yakınında bir "pasan" bulunduğundan bahsedilmiştir. Bu kelimenin Farsça "bazaar" kelimesinden geldiği anlaşılmaktadır (Kulsirisawad, 1974, s. 11).

Tayland'daki Müslüman topluluklar Ayutthaya döneminde (1351-1767) Sukhothai dönemine göre daha açık şekilde görülmektedir. Bu dönemde başta İranlılar olmak üzere Araplar, Hintliler, Cavalılar, Malaylar, Çamlılar, vb. topluluklar çalışmak üzere Siyam'a (Tayland'ın önceki adı) gelmiştir. Fransa Kralı 14. Louis tarafından Siyam'a gönderilen büyükelçi Simon de La Loubère'in yazısında Ayutthaya'da yaşayan Müslümanlar için 10 farklı uyruktan oluştukları, birbirinden farklı amaçlarla Siyam'a geldikleri, tüccar, asker ve çiftçi olduklarından söz edilmektedir (La Loubère, 2005, s. 49). A. J. Listopad ise, Kral Narai'nin 1665'te inşa edilen sarayının İranlılar tarafından tasarlandığından bahsetmektedir (Listopad, 1995, s. 79-80) (Resim 1). Ayrıca Tayland'daki bazı Budist tapınaklarında yer alan fresklerde Müslümanların tasvirleri yer almaktadır. Bu fresklerden ülkedeki Müslümanların Taylandlılar ile birlikte yaşadıkları anlaşılmaktadır (Resim 2).

Ayutthaya krallığı Burmalar tarafından yıkıldıktan sonra Müslümanlar Ayutthaya'dan göç edip bugünkü Bangkok şehrine taşınmışlardır. Göç ile gelenler, önceden yerleşen Müslümanlar ile birlikte yaşamışlardır. Daha sonra Rattanakosin döneminde (1782'den günümüze) Tay Devleti'nin serbest ticaret politikası sonucunda çeşitli ülkelerden Müslümanlar ticaret yapmak için Bangkok'a gelmiştir. Bazı Müslümanlar ise memleketlerinde ortaya çıkan savaştan kaçarak Siyam'a göç etmiştir. Böylece Bangkok'ta Müslüman nüfusu hızla artmış ve Müslümanlar zamanla ülkenin diğer bölgelerine yayılmıştır.

Güney Tayland'ın ana nüfusu Malay kökenli Müslümanlardan oluşmaktadır. Kuzey Tayland'da 19. yüzyıl ortasından itibaren Çinli Müslümanların yerleştikleri görülmektedir. Kuzeydoğu bölgesine ise I. Dünya Savaşı sonrası

Pakistanlı Müslümanlar yerleşmeye başlamıştır. Günümüzde Tayland'ın her bölgesinde İslam dinini benimsemiş insanlar bulunmaktadır. Ülkedeki Müslüman nüfusu 5.860.000, başka bir deyişle ülke nüfusunun %8,6'sıdır. Günümüzde Tayland'da toplam 3.898 cami vardır (Tayland Merkez İslam Konseyi, 2018, s. 10).

Yabancı Müslümanlar yerli insanlarla evlenip Tayland'a yerleştikten sonra Tay toplumunun bir parçası hâline gelmiştir. Ancak Tay Müslümanları etnik köken açısından Taylandlılardan farklıdır. S. Jitmoud'un 1988'de yaptığı araştırmasına göre Tayland'da toplam altı Müslüman etnik grup vardır. Bunlar Arap-İran Kökenli Müslümanlar, Malay Kökenli Müslümanlar, Hintli-Pakistanlı-Bangladeşli Müslümanlar, Cava Kökenli Müslümanlar, Çam Kökenli Müslümanlar ve Çin Kökenli Müslümanlardır (Jitmoud, 1988, s. 160). Tarihçeleri şöyledir:

Arap-İran Kökenli Müslümanlar

Araplar ve İranlılar Sukhothai döneminden beri Tayland'a ticaret yapmak için gelmişlerdir. 17. yüzyılda Ayutthaya kralının Süleyman Şah ile siyasi ilişkileri iyi olduğundan bu dönemde çok sayıda İranlı Siyam'a gelmiştir. İranlıların çoğu Siyam'da siyasette görev almışlardı. Günümüzde bahsi geçen İranlıların torunları Thonburi ilçesinde yaşıyorlar ve Şia'nin İmamiyye fırkasının itikadını benimsiyorlar. Ayrıca Güney Tayland'da Cakarta'dan gelen İranlılar da vardır. Portekiz işgalinden kaçarak aileleri ve tebaalarıyla bugünkü Tayland'ın güney bölgesindeki Songkhla şehrine yerleşmişlerdir.

Malay Kökenli Müslümanlar

Bu grup diğer Müslüman etnik gruplara nispeten sayıları en fazla olanıdır. Çünkü İslam'ı en erken kabul eden yöre halkını teşkil etmektedir. Bu Müslümanlar Tayland'ın en güneyindeki sınır şehirlerinde ikamet etmektedir. Çoğu Ayutthaya ve Erken Rattanakosin dönemlerinde Tay Devleti'ne karşı savaşan ve esir düşen Pattani'li Müslüman askerlerdir. Tay ordusu Pattani Krallığı'nı mağlup edince esirleri Tayland'ın merkez bölgesine götürerek yerleştirmiştir (Waehama, 1967, s. 52-53). Dolayısıyla günümüze Tayland'ın merkez bölgesinde de Malay Müslümanların çok sayıda toplulukları bulunmaktadır.

Hintli-Pakistanlı-Bangladeşli Müslümanlar

Hintli Müslümanlar Ayutthaya döneminden itibaren Siyam'a yerleşmeye başladı. 1855'te Siyam'ın İngiltere ile serbest ticaret anlaşması imzalamasının ardından daha fazla Hintli tüccar Bangkok'a gelmiştir. Tayland'ın kuzey bölgesinde bulunan Hintli, Pakistanlı ve Bangladeşli Müslümanlar, 19. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasında memleketlerinde ortaya çıkan siyasi karışıklıktan ve savaştan kaçan insanlardır (Soonthornpasuch, 2013, s. 29).

Cava Kökenli Müslümanlar

Endonezya'da Sukhothai çinilerinin bulunması Sukhothai devrinden beri Tayland ve Cava arasındaki ilişkiyi belgelemektedir. Ayutthaya döneminde ise Cava kökenli Müslüman etnik grup bulunmamıştır. Ancak 19. yüzyılın sonunda Cavalılar Tayland'da tekrar görülmektedir. O dönemde Kral 5. Rama tarafından Bangkok'a getirilen Cavalılar saraylarda bahçıvan olarak çalışıyorlardı.

Çam Kökenli Müslümanlar

Çam Müslümanları Kamboçya'dan gelenlerdi. Kamboçyalı Müslümanların tarihi bugünkü Vietnam'daki Çampa Devleti'ne, 16. yüzyıla dayanmaktadır. "Krom Asa Çam" diye bilinen gönüllü Çamlı askeri birliğin Ayutthaya Devleti'ne hizmet ettiğini ittifakla bildirmektedir. Günümüzde Çam kökenli Müslümanları nüfusu az olmasına rağmen Bangkok, Ayutthaya ve Trad şehirlerinde büyük toplulukları mevcuttur.

Çin Kökenli Müslümanlar

Tayland'da yaşayan Çin Müslümanları ülkenin kuzey bölgesinde yerleşiktir. Çoğu Yunnan'ın güney-batı yöresinden olanlardır. 19. yüzyılın sonunda ilk Çinli Müslüman tüccarlar grubu Tayland'a ulaşmış ve ülkenin kuzey bölgesinin büyük şehirlerine yerleşmiştir. Daha sonra çok sayıda Çinli Müslüman Kuzey Tayland'a göç etmiştir. Bunlar, Çin'de yaşanan devlet baskısı ve Müslüman katliamından kaçan Müslümanlardır.

Bu Müslüman etnik gruplar Tayland'da çok kültürlü bir toplumsal yapıda yaşamaktadırlar. Ülkedeki Müslümanlar, İslam'ın ilkelerine aykırı olmayan bazı Tay geleneklerini benimsemiştir. Fakat kimliklerini kaybetmemek için etnik kimliklerini çeşitli yöntemlerle korumaya çalışmaktadırlar. Bu yöntemlerden biri de cami mimarisinde kendini göstermektedir.

Tayland'daki Camilerde Etnik İzler ve Tayland Müslümanlarını Etkileyen Faktörler

Ayutthaya döneminden itibaren Tayland'ın camileri yerel koşulları nedeniyle çoğunlukla Tayland mimarisi ile yapılmıştır. Tayland mimarisinin kullanılması Siyam ulusunun statüsünü göstermek yani Siyam'daki yönetici sınıfın gücünü kabul etmek anlamına geliyordu. Çünkü o zamanlar Tayland'daki Müslümanlar sadece küçük bir topluluktu. Bu yüzden ırk farklılıklarını ya da inançlarını ifade ederken dikkatli olmaları şarttı (Raksamanaee, 2014, s. 110). Pattani'deki Arap-İran halkı tarafından İran'ın yerel mimarisine göre tasarlanıp inşa edilen Kre Se Camii, Tayland'ın hava koşullarına uygun şekilde yapılmıştır. Daha sonra küresel ve ulusal gelişmeler nedeniyle Siyam'daki Müslümanlar kendi etnik kültürlerini camiler üzerinden aktarmayı tercih etmişlerdir. Çalışmalar, Tayland'daki Müslümanları etnik kimliklerini taşıyan camiler inşa etmeye iten faktörlerin aşağıdaki gibi olduğunu ortaya koymuştur.

Yabancı Ülkelerle Temas

Yabancı ülkelerle temasları, Tayland'daki Müslümanların kendi ülkelerindeki atalarının camilerini öğrenmelerini sağlamıştır. O ülkelerden mimarları davet ederek cami inşasında yardım almışlardır. Örneğin; Kre Se Camii Arapların tavsiyesiyle yapılmıştır. Daha sonra Kral 5. Rama döneminde Siyam, Batılılaşma hamlesine girişti ve Avrupa ülkelerinin kalkınma modellerini takip etmeye başladı. Bangkok'taki Müslümanların ülke içinde ve dışında aynı etnik kökene sahip Müslümanlarla iletişim kurma konusunda daha fazla fırsatı vardı (Raksamanaee, 2006, s. 11). Bangkok'ta Kral 5. Rama dönemindeki etnik kimliği temsil eden birçok cami ortaya çıkmıştır. Tayland'ın güneyinde yaşayan Müslümanlar Malezya'daki akrabalarını sürekli ziyaret ettiği için bu döneme ait, Malezya'dan esinlenilmiş İslam mimarisi oldukça fazla görülmektedir. Araştırmalara göre Tayland'ın güneyindeki birçok caminin inşa edilmesine yardımcı olmak için Malezya'dan inşaat işçileri getirilmiştir. Kuzey bölgesindeki Çin ve Güney Asya kökenli Müslümanlar da kendi ülkelerindeki akrabalarını ziyaret etmeye gitmektedirler. Çin, Hindistan ve Pakistan'dan gelen Müslümanların yerleşmesi ile birlikte insanlar bu ülkelerdeki camilerin şekillerini tanımış oldular.

Müslüman Statüsünün Gelişimi ve Eğitim

Siyam, Kral 5. Rama devrinde, Avrupa ülkelerindeki gelişme modelini aldıktan sonra Bangkok'taki Müslüman toplumun yaşam koşulları iyileşmeye başladı. İş

adamları, hükümet yetkilileri ve Müslüman âlimler daha özgür oldular ve toplumsal planda daha çok rol almaya başladılar. Etnik kimliklerini eskisinden daha fazla ifade edebildiler. Bunun yanı sıra ülke içinde ve dışındaki eğitimden haberdar oldular (Raksamanaee, 2006, s. 9). Caminin özgün şekli ve yapısı, İslâm dünyasındaki diğer ülkelerce kabul edildi. Bu nedenle Kral 5. Rama zamanında, Tayland'daki Müslüman cemaati meydana getiren her bir etnik grup geldiklerini ülkelerdeki İslam mimarisi üsluplarından esinlenerek camiler inşa etmeye başladılar. Örneğin Tayland'ın güney bölgesindeki Müslümanlar, kendi tarihlerini ve kültürlerini incelemek üzere döndüklerinde Malay mimari tarzına sahip bir cami inşa etme fikrine vardılar (A. Wan-alee, Kişisel Görüşme, Aralık 26, 2018).

Etnik Kimliğin ve İnançların Sürdürülmesi İhtiyacı

Tayland, birçok farklı milletten ve dinden insanların yaşadığı bir ülkedir. Camiler, Müslümanların inançlarına ve ibadetlerine ek olarak, etnik kimliklerini ve aile yapılarını ifade edebildikleri tek alandır. Camiler Bangkok'taki Müslümanlar için Tanrı'nın evidir. Topluluğun merkezi ve İslam'ın mimarisidir. İslam kültürünü topluma ileten bir eserdir (Raksamanaee, 2014, s. 285). Tayland'da etnik ve dinî kimliklerini camilerle açıkça ifade eden Müslüman grubu, Kuzey Tayland'daki Çin Müslümanlarıdır.

Tayland'da Müslüman Etnik Kökene İşaret Eden Camilerin Bulunduğu Alanlar ve Dönemler

Tayland'daki Müslüman grupların etnik özelliklerini gösteren olgu camilerin inşasıdır. Arap-İranlı kökenli Müslüman cami inşası Ayutthaya döneminde başlamıştır. Daha sonra Kral 5. Rama devrinde Bangkok'taki camiler yaygınlık kazandı. Bangkok'taki Hint, Cava ve Malay etnik gruplarının camisi gibidir. Sonra dönemi değiştirerek popülerliği azaltmaya başlamış, 1975'te tekrar popüler olmuştur.

Bangkok, Tayland'ın hem güney bölgesi hem de kuzey bölgesinde Müslümanların etnik kimliğini gösteren camilerin bulunduğu yerdir. Ayutthaya döneminden beri çeşitli Müslüman etnik gruplardan burada yaşamaktadır. Bangkok'taki camilerin üzerinden ülkenin zengin etnik yapısı gösterilmiştir. Bunun çeşitli örnekleri vardır. Tayland'ın güneyinde Pattani, Yala, Narathiwat'ta ve bazıları Satun şehrinde bulunmaktadır. Geçmişte Malezya'nın Kuzeydoğu bölgesinde yaşayan Kedah ve Perlis aynı imparatorluktu. Bu nedenle Tayland'ın güneyindeki Müslümanlar,

Malezyalılarla birçok ortak bağ ve kültüre sahiplerdir (Hiranto, 1978, s. 43-44). Bu yüzden Tayland güney bölgesindeki yapıların tarzı ile Malezya'daki mimari birbirine benzerdir. Tayland'ın kuzey bölgesinde Tak, Chiang Mai, Chiang Rai, Mae Hong Son ve Lampang şehirleri bulunmaktadır. Bu bölgeler Güney Asya ve Çin kökenli Müslümanların merkezidir. Müslümanların etnik kökenlerini temsil eden camilerin çoğu 20. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiştir. 20. yüzyıl koşullarında Tayland'daki Müslümanlar malzeme temeni ve inşaat teknolojisinin gelişmesinden kendi memleketlerindeki cami mimarisini Tayland'ın coğrafi ve iklim şartlarında da uygulayabilmeleri mümkün olmuştur.

Müslüman Etnik Kimliğini Camilerde Gösterme Stratejileri

Çalışmalardan her Müslüman grubunun kendi etnik kimliğinin özelliklerini camilerde üç farklı şekilde yansıttığı bulunmuştur.

Kendi Ülkelerindeki Tarihi Önemi Açısından Bir Cami İnşa Etme

Genellikle merkezi ve şahane bir camidir. Tayland'dan veya kendi ülkelerinden gelen teknisyenler tarafından tasarlanmıştır. Örneğin Tak'taki Hintli ve Pakistanlılara ait olan Nur'ül İslam Camii Hindistan Moğol İmparatorluğundan ve Hint mimarisinden esinlenilerek modellenmiştir.

Ülkenin Mimari Tarzını Yansıtan Bir Cami İnşa Etme

Bu mimari tarzı pek yaygın değildir ama Tayland'daki Müslümanlar bulunduğu yere aşina olduğu veya bağlı olduğu için kullanılır. Örneğin İran'dan gelen Şeyh Ahmet, cami yaparken asıl yerleşim yerinde olan İran'da bulunan Hazar Denizi'ndeki mimarisine benzemektedir.

Ülkesinde Popüler Olan Mimariye Göre Bir Cami İnşa Etme

Batı ulusları tarafından sömürgeleştirilen bir ülke örnek olarak gösterilebilir. Örneğin Bangkok'taki Malay Müslüman kökenli Kemal-ül İslam Camii Malezya'da yaygın olan bir mimari tarzında inşa edilmiştir. Bu camiler genellikle Avrupalılarla çalışan Çinli işçiler tarafından yapılmıştır.

Tayland'daki Müslüman Etnik Grupların Camileri

Yukarıda Tayland'da Müslümanların altı etnik gruba ayrıldığından bahsedilmiştir. Ancak yapılan araştırmada Çam Müslümanlarının etnik kimliklerini camide gösterdikleri görülmemiştir. Bu sebeple bu grubun camileri hariç Tayland'da sadece beş farklı etnik grubu gösteren cami stili vardır.

Arap-İran Kökenli Müslüman Sahip Olan Camiler

Arap-İran kökenli Müslümanlar köklerini dinî yerler şeklinde gösteriyor. Buna verilebilecek en eski örnek Pattani'deki Kre Se Camii'dir (Resim 3). Bu cami 1514'te Şeyh Safi el-Din adlı bir Arap âlimin tavsiyesi üzerine inşa edilmiştir (Krongchai, 2006, s. 10). Arap veya İranlı bir usta tarafından yapıldığı tespit edilemese de o zamanlar Pattani'ye gelen Müslümanların çoğu Arap kökenliydi. İran ve Hindistan kökenli, Pattani'de yaşayan insanlar İslam'a yeni katıldıklarında cami inşa etme deneyimleri yoktu. O zamanlar Pattani'de cami inşa etmenin Arap ve İranlıların görevi olduğu söylenilebilir. Kre Se Camii muhtemelen Arap-İran kökenliler tarafından, memleketlerindeki camiler örnek alınarak inşa edilmiştir. Ayutthaya devrinden Rattanakosin döneminin ilk yarısına kadarki dönemde Siyam'daki Müslümanlar sürekli İslam ülkeleriyle iletişim kurduğundan, çeşitli Müslüman ülkelerden, özellikle Arap ülkeleri ve İran'dan etkilenen mimari ortaya çıkmıştır (Raksamanaee, 2014, s. 108). Kre Se Camii tuğla bir yapıdır. Çatısının kubbe olduğu anlaşılmaktadır. Yapı ile sivri kemerler büyük dairesel planlı sütunlarla yüklenmektedir. Çatının tabanındaki üç açıklık mevcuttur. Bu yapı 10.-12. yüzyıllarında Fatimi mimarisinde kasnak ya da pencere açıklıklarını hatırlatmaktadır (Resim 4).

Ancak Arap-İran kökenli Müslüman grubun en belirgin etnik kimliğinin sunumu Bangkok'taki "Choa Sen" olarak tanınan Şii Müslümanlarda bulunur. Cami "kudi" olarak adlandırılmıştır. Kudi cami gibi kullanılmış olup Allah'a ibadet edilen yerdir. Yine İmam Hüseyin'in şehadetini hatırlamak için bir yer demektir. İmamı anmak için bir yerdir. Örneğin 1785'te inşa edilen Kudi Luang (Resim 5) ve Kudi Charoenphat (Resim 6). Kudi'nin sembolü olan çatının iki katlı, kırma bir çatı olduğu gösterilmiştir. Alt katı ise İran'ın kuzeyindeki Hazar Denizi'ndeki mimarinin çatısına benzeyen bir çatıya uzanmıştır (Resim 7). Şeyh Ahmet'in asıl yerleşim yeri olduğu tahmin edilmiştir. Burası Siyam'daki bölgeye benzer ılık ve yağışlı bir bölgedir. Bu nedenle Şeyh Ahmet, Ayutthaya'da bir cami inşa ettiğinde geldiği coğrafyayla kurduğu bağları göstermek ve camiyi Siyam'daki hava şartlarına uygun hale getirmek için Hazar Gölü yapısının tarzını seçmiştir (Julara, 2009, s. 179).

Ayrıca kudi, İmam Hüseyin'i anmak için bir yer olduğu üzere diğer Müslüman grupların camilerinde bulunmayan mimari ögeler ve desenlere sahiptir. Örneğin On İki İmam'ın adları sunak türbe, beş masum insanın adı için sunak Muhammed, Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin adlarıdır (Resim 8) ve İmam Hüseyin'in kopya tabut dükkânıdır (Resim 9). Ayrıca tadilattan önce duvarlarda bulunan beş masum insanın adları, kuşlar ve çiçekler kalem işiyle süslenmiştir. 1983'te bu toplulukta yaşayan bir İranlı zanaatkâr tarafından yapılmıştır (T. Saengngern, Kişisel Görüşme, Ekim 9, 2018). Bu duvardaki kalem işi İran edebiyatında bulunan resimlere oldukça benzer (Resim 10). 1961'de Choa Sen'e ait olan Phadungtham İslam Camii'nin ilk yapısı Kudi Charoenphat'tan örnek alınarak inşa edilmiştir (Resim 11).

Chao Sen'in etnik kimliğindeki büyük değişim, topluluktaki insanların İran'da eğitim görüp mezun olduktan sonra Tayland'da geri dönmeleriyle başlamıştır. 1979'da İran'da gerçekleşen İslam devrimi kendi topluluklarında dinî ve etnik uyanışla sonuçlandı (Sanasen, 2013, s. 166). İran mimarisinde Phadungtham Camii'nin gelişmesine öncülük ettiği görülüyor. Cami önünde zarif bir sivri kemerli portal vardır. Mavi çiniler, yapıyı süsleyen ve İran tarzı ile ince bir şekilde boyanmıştır (Resim 12). Aynı tarzda dekore edilmiş bir başka Chao Sen'in camisi de Al Huda Camii'dir (Resim 13). Kudi Luang'un günümüzdeki yapısı da İran mimarisine benzer hâline getirilmiştir. Bu İran etkisi, yapının önündeki ana kapı ve sivri kemer şeklinde pencerelerde görülebilir. Dahası Kudi Luang'un kubbesi, Şii Müslümanların hac merkezi olan Meşhet şehrinde yer alan caminin kubbesi gibi altın renkli ve yüksek kasnakta oturmaktadır (Resim 14).

Yukarıda sözü edildiği gibi Tayland'da yaşayan İran kökenli Müslümanlar, İran vatandaşlarıyla güçlü ilişkilere sahipler. Böylece bu Müslüman grup etnik ve dinî aidiyetleriyle İran vatandaşlarıyla olan bağlarını doğal olarak camileri aracılığıyla gösteriyorlar.

Malay Kökenli Müslümanların Cami Mimarisi

Malay kökenli Müslümanlar, Tayland'daki Müslüman nüfusun çoğunluğudur. Ülkenin güney bölgesinin ana popülasyonunu oluşturmaktadır. Merkez bölgesinde de çok fazla Malay kökenli Müslüman topluluklar yer almaktadır. Aynı etnik gruba dâhil olmasına karşılık bu iki bölgedeki Malay kökenli Müslümanlar farklı geçmişlere ve kültürlere sahiptir. Söz konusu farklılıklar cami mimarisinde karşımıza çıkmaktadır. Bangkok ve yakınındaki şehirlerde yaşayan Müslümanlar cami

yaptıklarında Güney Tayland'daki camilerin mimarisinden ve Malezya'daki sömürge mimarisinden örnek alarak Malay kimliğini ifade etmektedir. (Panthukowit ve Yukongdee, 2007, s. 136). Bangkok'taki 19. yüzyıl ortasında inşa edilen Kemal'ül İslam Camii bu durum için başarılı bir örnektir. Yığma kâgir ve kırma çatılı olan bu yapı Malezya'da bulunan sömürge mimarisinden ilham almıştır. Pencere açıklıkları klasik üslupta yuvarlak kemerli olup alçı işlerle süslenmiştir (Resim 15).

Bangkok'un yakınında yer alan şehirlerde Malay Müslümanlarına ait Güney Tayland'ın geleneksel mimarisini yansıtan camiler de bulunmaktadır. Örneğin Pathumtani'deki Rahmetüllah Camii (Resim 16) ve Nontaburi'deki Dar'ül Abidin Camii bu duruma örnek olarak verilebilir (Resim 17). Her iki yapı dikdörtgen planlı, ahşap malzemeli ve zeminden biraz yükseltmiş bir yapıdır. Yapıların doğu tarafında çok amaçlı anlayışta kullanılan bir veranda bulunmaktadır. Camilerin doğu tarafında yani kıble yönünde kare planlı mihrap bölümü yer almaktadır. Bu tasarımlar Tayland'ın güney bölgesindeki eski ahşap yapı olan Vadi'l Hüseyin Camii'nin planına oldukça benzemektedir (Resim 18).

Tayland'ın güneyinde yaşayan Malay Müslümanları etnik kimliklerini cami mimarisinde farklı şekilde ifade etmektedir. Burada yaşayanlar daha çok Malay Yarımadası'nın yerel mimarisini tercih etmektedir. Bu durumun ana sebebi bölgede yaşanan siyasi problemlerdir. Hükümetin Güney Tayland'da İslam kültürüne karşı uyguladığı politika ve buna bağlı olarak bölgedeki Malay üslubunda camilerinin ortadan kaldırılması bu bölgede burada yaşayan Müslümanların Malay kimliklerini kaybetmekten korkmalarına sebep olmuştur (Chaibunkaew, 2013, s. 71-72). Bu politikalar sonucunda, 20. yüzyılın ortasına gelindiğinde Güney Tayland'daki Müslümanların arasında Malay etnik uyanış ortaya çıkmıştır. Bu uyanışla birlikte Malay Müslümanlar kendi tarihçelerini ve kültürlerini öğrenmeye başlamıştır.

Müslüman mimarlar, Malay mimari tarzlarında camileri modern malzeme ve tekniklerle inşa etmeye çalışmıştır. Bu camiler genellikle Vadi'l Hüseyin Camii'nden ilham almıştır. Bu Malay etnik uyanışının cami mimarisine yansıyan ilk ürünü 1998'de yapılan ve Malezya'daki Kampung Laut Cami'sini hatırlatan Pattani'de Prince of Songkla Üniversitesi'nin Merkez Camii'dir (Resim 19). İkincisi Pattani'de 2006'da tamamlanan ve Vadi'l Hüseyin Camii'nin çatısına benzer olan Masyid Talubo Camii'dir (Resim 20). Sonuncusu ise Narathiwat'taki yapım aşamasında ve modern Malay tarzında olan Nur'ül Bahri Camii'dir. Örtü sistemi Malay mimarisinin öğeleriyle süslenirken pencere alınlıklarındaki oyma tekniğinde hat sanatı uygulanmıştır (Resim 21).

Hint, Pakistanlı ve Bangladeş Kökenli Müslümanların Cami Mimarisi

1858'de Britanya İmparatorluğu'nun egemenliğine girmeden önce Hindistan, Pakistan ve Bangladeş aynı ülke idi ve aynı etnik kökene sahip idi. Tayland'da yaşayan bu kökene sahip Müslümanlar Hint-Moğol hanedanının camilerini model alarak etnik kimliklerini yansıtmışlardır. Örneğin Bangkok'taki Hint tüccarların bânîliğinde Kuvvet'ül İslam Camii inşa edilmiştir (Resim 22). 1857'de Hindistanlı bir mimar tarafından tamamlanan yapıda, Hint-Moğol Hanedanı'nda daha yaygın görülen mimari üslupta olduğu gibi soğanvari kubbe ve çok dilimli kemerler kullanılmıştır. Üstelik bu caminin mimarı Kucarat'tan geldiği için caminin mihrabında Kucarat'ta bulunan bir camiden esinlenilmiştir (P. Posrithong, Kişisel Görüşme, Ekim 30, 2018) (Resim 23).

Kuzey Tayland'da yaşayan Müslüman Pakistanlılar da benzer üslupta cami mimarisini yansıtmaktadır. Örnek olarak 1897'de yapılan Al Falah Camii küçük ölçekli planıyla Hint mimarisini yansıtan bir yapıdır (Resim 24). Bangladeşlilerin 1969'da yaptırdığı Nur'ül İslam Camii ve 1974'te inşa edildiği Camiatü'l İslam Camii ise Hindistan'da yer alan Cuma Camii'nden ilham almıştır.

Hindistan mimarisinin dışında İngiltere'den Hindistan'a gelen sömürge mimarisi öğeleri de cami mimarisinde etkili olmuştur. Bangkok'taki 1910'da inşa edilen Sefi Camii'nde sömürge mimarisinin izleri görülmektedir. Venedik bölgesinde sıkça karşımıza çıkan gotik üslupta tasarlanan yapının düz çatısı korkulukla çevrilidir. Yapının kapıları ve cephe pencereleri gotik üslubu yansıtan sivri kemerli forma sahiptir. Yapının iç mekânı ise alçı süslemeleriyle canlandırılmıştır (Resim 25). Chiang Mai'de yer alan ve 1955'te yapılan Nur Camii de Pakistan'da yaygınlaşan sömürge mimarisinden etkilenmiştir (Resim 26).

Ek olarak Tayland'a gelen Pakistanlıların hemen hemen hepsi Peştun kabilesinden olup diğer Hindistanlılardan bazı farklılıklara sahiptirler. Bu farklılıklar cami mimarilerine yansımaktadır. Peştunlar mescit ya da küçük ibadet mekânını kendi dillerinde "dera" olarak adlandırmaktadır. Ayrıca ülkenin adını (Pakistan) caminin ismine koymaktadır. Nakhon Pathom'daki Pakistan Camii ve Surat Thani'deki An Nur Pakistan Camii örnek olarak verilebilir.

Cava Kökenli Müslümanların Cami Mimarisi

Cavalı Müslümanlar yerel mimarilerinde görülen çok katlı, çatılı ve kare planlı camileriyle etnik özelliklerini yansıtmaktadır. Bu yapı formu Endonezya ve

Malezya'da Hinduizm yaygınlaştığı zaman da sıkça görülen yerel mimarisiyle harmanlanmış Hindu tapınaklarında karşımıza çıkmaktadır (Resim 27). Çok katlı ve çatılı mimari formlar Cava dilinde "meru" olarak tanınmakta olup Hindu kozmolojisinde evrenin merkez ağacını temsil etmektedir. Yukarıya doğru yükselen çok katlı ve çatılı mimari ayrıca tanrıların oturduğu yeri ifade etmektedir. Bu yapılar genellikle 2 ya da 5 katlı olarak inşa edilmektedir. Yapıların çatısı "mustaka" denilen bir âlem ile son bulmaktadır (Petersen, 1996, s. 133). Cavalılar İslamiyet'i kabul ettikten sonra çok katlı ve çatılı Hindu yapılarını kendilerine ait cami mimarisinde uygulamış ve mimarideki çok katlı ve çatılı formu Allah'a ibadet mekânı olarak yorumlamıştır.

20. yüzyılın ortasında Cavalı Müslümanlar Bangkok'a gelirken geldikleri memlekette bulunan yerel mimariden etkilenerek camiler inşa etmiştir. Bu durumun güzel bir örneği Bangkok'ta yer alan Yava Camii'dir (Resim 28). Kare planlı, iki katlı çatılı ve üstünde hilal-yıldız âlemle sonlanan bu yapı, Cava geleneksel sanatı ile İslam mimarisinin iyice birleştirildiğini gösteren bir eserdir. Üstelik Endonezya'daki iklim Tayland'a benzer olduğu için Cava'nın geleneksel mimarisi Tayland'ın hava koşullarına uygundur.

Cava Müslümanlarına ait bir başka cami örneği ise Bangkok'taki Endonezya Camii'dir. Yapının çatısı Yava Camii'ndeki gibi olmasa bile iki katlı, kırma çatılı yapı olması bakımından Cava'nın geleneksel mimarisini yansıtmaktadır (Resim 29).

Çin Kökenli Müslümanların Cami Mimarisi

Çinli Müslümanların soyundan gelenler Çinli Müslümanlara ait özellikleri çeşitli yöntemlerle anlatmaktadırlar. Cami Çincede "Ching Chen Sue" olarak ifade edilmektedir. Ching Chen Sue kelimesi "saf ve hak bir mekân" anlamına gelir ve özünde cami demektir. Bu kelime aslında Tang Hanedanlığı döneminde (618-907) Budist tapınakları için kullanılmıştır (Pisitpanporn, 2005, s. 18). Çinli Müslümanların "Ching Chen Sue" kavramı aslında İslam'da önemli bir yere sahip olan Kelime-i Şehadet'ten kaynaklanmakta ve Çinli Müslümanlara özel bir durumdur. Çinli Müslümanlar Tayland'da yaşarken söz konusu kavramı güçlü bir şekilde benimsemeyi sürdürmüştür.

Tayland'ın kuzeyinde Çinli Müslümanlara ait camiler yer almaktadır. Bu camilerin en güzel örneği Chiang Mai'de bulunan Hidayetü'l İslam Camii'dir. Cami girişinin üstünde 1916'da yapıldığına dair tahta levha ve levhanın üzerinde "Ching Chen Sue" yazısı yer almaktadır (Resim 30).

Çin kökenli Müslümanlar Tayland'da cami inşa ederken Çin'in büyük şehirlerinde yer alan camilerden ilham almıştır. Bu duruma örnek olabilecek üç yapı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Dar'ül Huda Camii'nin ilk yapısıdır. Bu yapı Çin'de bulunan evleri hatırlatmaktadır (Resim 31). İkincisi ise Chiang Rai'deki 2009'da inşa edilen Dar'ül Aman Camii'dir. Yapının çatısı Çin geleneksel mimarisinde görülen örtü sistemini yansıtmaktadır. Yapının iki yanında yer alan minare ise Çin pagodasına benzemektedir (Resim 32). Son örnek ise Chiang Mai'deki 2016'da tamamlanan el-Rahman Camii'nin hanımlara ait binasıdır (Resim 33). Tamamen Çin tapınağı tarzında görülen yapının çatısında, uç bölümlerde Çin inancında yangınlardan korumak için karşımıza çıkan su dalgası motifinin yer alması oldukça ilgi çekicidir (Resim 34). Pencere kanatlarında da Çin inancında uzun ömrü temsil eden motif mevcuttur (Resim 35). Çin Müslümanlarına göre erkekler ve kadınlar ayrı yerde namaz kılmalıdır (Guiping, 2013, s. 114). Bu sebeple Çin'de ve Kuzey Tayland'daki Çin Müslümanlarınca inşa edilen camilerde hanımlar için müstakil bölümler (mahfiller) bulunmaktadır.

Çinli Müslümanların kendine has özelliklerini camilerde bulunan süslemelerde görmek mümkündür. Duvarlarda, kapıların çerçevesinde ve sütunlarda "Sini" denilen Çin hat sanatı süslenmeleri yer almaktadır. Sini Arapça hat ile Çin yazı kültürünü birleştirerek farklı bir İslam hat tarzını yansıtmaktadır. Kıvrık, kalın ve sivri efektleriyle ayırt edilebilir bir özelliğe sahiptir. Çin harfleri, Arapça hat sanatı ve Sini gibi kutsal değere sahip görülmediğinden dolayı mihrap üzerinde uygulanmamaktadır (Gharipour & Cemil, 2013, s. 147). Çin camilerinde mihrap genellikle yuvarlak kemer şeklinde olup oldukça sadedir. Mihrapların yalnızca ortasında bir ayet kitabesi yer almaktadır. Sini olarak yazılan bu kitabelerde genellikle Fatiha Sûresi ile Ayet el-Kürsi tercih edilmiştir (Resim 36).

Bu örneklerden başka Çinli Müslüman kimliği mezar taşlarında da görülmektedir. Tayland'daki Çinli Müslümanların mezarlıklarında Çin mezarlığında görüldüğü gibi büyük taş levhalar görülmektedir. Bazı levhalarda İslam sanatından etkilenilerek sivri kemer şeklinde düzenleme yapılmıştır. Mezar taşlarında Çin geleneğinde olduğu gibi ölünün doğum tarihi, vefat tarihi, atalarının adı ve torunların adı belirtilmektedir. İlk zamanlarda bu kitabeler sadece Çince yazılmıştır. Daha sonra Arapça, Tayca ve Çince ile birlikte çoklu dilli yazım tercih edilmiştir (Resim 37).

Tayland'da bulunan Çinli Müslüman grubun camisine genel bakış, Çin kökenli Tay Müslüman mimarın ifade ettiği gibi:

> Atalarımız Çin'den gelip burada yerleşmişlerdi. Yerel insanlarla evlenmek vasıtasıyla Taylandlı olmuşlardı. Ona rağmen Çin kültürlerine dayanıyoruz. Çince konuşuyoruz. Yunnan yemekleri yapıyoruz. Hatta Kur'an-ı Kerim'i Çin tarzıyla okuyoruz. Bu nedenle camilerimizin Çin kültürlerini ifade etmesini istiyorum. Çünkü cami mimarisi, etnik kimliğinin en iyi anlatıcısıdır. Bu sefer Pekin ve Guanco'daki camilerinden örnek alındı. (R. Malaisin, Kişisel Görüşme, Ağustos 5, 2018).

Ancak Müslüman etnik grubu yansıtan tarzda camiler uzun süre uygulanmamıştır. Bangkok'ta sadece 1850-1890 yılları arasında bu cami modeli moda olmuştur. Muhtemelen o dönemden sonra Tay Müslümanlar her Müslüman etnik grubun birbirinden farklı olmadığını düşünmeye başlamıştır. Hepsi Müslüman ve birbirinin kardeşidir düşüncesi ağır basmıştır (Raksamanaee, 2006, s. 13). Daha sonra Tay Müslümanlar Arap ülkelerinde eğitim gördüklerinde ve özellikle hacca gittiklerinde İslam mimarisine bakış açıları değişmiş ve algıları daha gelişmiştir. Hızlı ve modern iletişim ile birlikte İslam mimarisi hakkında bilgi sahibi olmak kolaylaşmıştır. Günümüzde Tay Müslümanlar kendi etnik kimliklerine çok fazla önem vermemektedir. Daha çok kubbe, sivri kemer ve İslam sanatında süsleme gibi caminin mimari öğeleriyle ilgilenmektedir. Nitekim günümüzde Bangkok'ta Müslümanların etnik kimliklerini yansıtan camiler bulunmamaktadır.

Güney Tayland'da Malay etnik uyanışı yaygın olsa da ve Malay tarzında camiler inşa edilse de Tay Müslümanlar arasında moda olan Arap mimarisini yansıtan camiler revaçta değildir. Kuzey Tayland'da yaşayan Çin kökenli Müslüman grubun etnik kimliği yakın dönemde oluşmaya başlamıştır. Bu nedenle Çinli Müslüman özelliklerini yansıtan camiler oldukça azdır. Ancak bazı Çin kökenli Müslümanlar eski camilerini Çin mimarisiyle yenilemeyi planlandıklarını açıklamıştır. Bu yüzden gelecekte Tayland'da Çinli Müslüman etnik özelliğini ifade eden camilerin daha fazla görülmesi beklenmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Taylandlı Müslümanlar etnik kimliklerini cami mimarisi üzerinden sergilemektedir. Cami Tayland Müslümanların varlığını, etnik özelliklerini ve inancını gösterme aracı olarak kullandıkları bir gereçtir. Bu durum Tayland toplumunun diğer kültürel gruplardan farklılığı göstermektedir. Yabancı ülkelerle temasın, Müslüman toplulukların statüsünün, eğitimlerinin geliştirilmesi, etnik kimlikleri ve inançlarının korunması için devam etmesi gereklidir.

Müslümanların etnik kökenlerini yansıtacak şekilde inşa edilen cami stili Ayutthaya döneminde ortaya çıkmıştır. Kanıt olarak Arapların tavsiyesine göre inşa edilen Kre Se Camii gösterilebilir. O zamandan bu yana camiler Kral 5. Rama döneminde geliştirilmiştir. Çeşitli etnik gruplardan Müslümanlar Siyam'da uluslararası olarak açılmaya başladı. Özellikle Bangkok'taki Hint, Cava, Malay kökenli Müslümanlar yeterli potansiyele sahip olmaya başladılar. O zamandan beri Müslümanların etnik kimliğini gösteren camiler, değişen döneme göre bozulmuşlardır. Güneydeki bir cami Malay tarzı uygarlığını tekrar canlandırmaya başlamıştır. Kuzeydeki Çinli Müslümanların Çin tarzında inşa edilmiş camileri, her iki Müslüman grupta da etnik uyanışa neden olmuştur. Ayrıca Müslümanların etnik kimliğini gösteren camilerin bulunduğu bölgelerin nerelerde bulunduğuna dikkat etmek gerekir. Bangkok, Tayland'ın kuzey ve güney bölgelerinde bulunan Müslümanların etnik kimliğine sahip olan tüm bölgeler, ülkenin diğer bölümlerinden farklıdır. Bangkok birçok etnik kökenden Müslümanın yaşadığı bir merkezdir. Tayland'ın güneyi Malay kökenli Müslümanların merkezidir. Kuzey bölgesinde ise Çin ve Güney Asya Müslümanlarının sayısı fazladır. Her üç bölgede de Müslümanların farklı etnik kökenleriyle bu bölgelerde bulunması Müslümanların etnik kimliğini gösteren camilerin inşa edilme nedeni olabilir.

Tayland'daki Müslümanlar kimliklerini cami üzerinden, anavatanlarındaki ünlü ve tanıdık camilerin ilham alarak çeşitli imgelerle aktarmışlar. Çeşitli Müslüman grupların etnik özelliklerini yansıtan camilerin incelenmesiyle Tayland'da, her grubun etnik kökenlerine ve inançlarına göre çeşitlenen farklı yöntemlere sahip olduğu anlaşılmıştır. Ancak her grubun ortak bir noktası vardır: Kimliklerini caminin ayırt edici unsurlarıyla ilk bakışta insanların tanımaları için sunmaktadırlar. Cami için kullanılan isim, ülkedeki önemli camilerin desenlerinin kullanımı, çatı biçimi ve giriş kısmı ayırt edici özellikler olarak göze çarpar. Tayland'da etnik özellikleri yansıtan camiler az olsa da günümüzde mimarlar tarafından aynı şekilde cami inşa edilmeye başlanmıştır. Bu durum Tayland'daki Müslümanların inşa ettikleri camilerin daha fazla çalışılması gereken bir konu olduğunu bize gösteriyor.

Kaynakça

Chaibunkaew, M. (2013). *Kan sang kwam pen thai nai kwam pen Malayu bon puentee sam jangwat chaidaen tai: Koranee sueksa nayobai pasom klomkluen tang wattanatham Kong Jompon po phibunsongkhram poso 2481-2500* [Tayland'ın güney sınırlarındaki üç ilde yaşayan malay müslümanlığını Taylaştırma faaliyeti: Mareşal P. Pibul Songkram yönetiminin kültürel asimilasyon politikası

örneği]. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Thammasat Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Bangkok.

Gharipour, M., & Cemil, I. S. (Ed.). (2013). *Calligraphy and architecture in the muslim world*. Edinburg: Edinburg University Pres.

Guiping, Y. (2013). *Islamic art in China*. Beijing: China Intercontinental Pres.

Hillenbrand, R. (1994). *Islamic architecture: Form, function and meaning*. New York: Edinburg University Pres.

Hiranto, U. (1978). *Muslim nai pratet Thai* [Tayland'daki müslümanlar]. Bangkok: Odeon Store.

Jitmoud, S. (1988). *Klum chatipan chao Thai muslim* [Tayland'daki müslüman etnik gruplar]. Bangkok: Konghtun Sa-nga Rujira Amporn.

Julara, J. (2009). Kudee Choa Sen: Sasanasatan Muslim Nikai Shia Nai Samai Rattanakosin [Kudee Choa Sen: Rattanakosin Döneminde Tay Şii Müslümanların İbadethanesi]. *Warasan Thai Kadee Sueksa*, *5*(1), 142-185.

Krongchai, H. (2006). *Masyid Krue Se moradok wattanatham Pattani* [Krue Se camii Pattani'nin kültür mirası]. Pattani: Good Idea.

Kulsirisawad, D. (1974). *Kwam sampan kong muslim Tang prawatsat lae wannakadee thai lae Samphoa Kasat Sulaiman*. [Tayland tarihi ve edebiyatında müslümanların yeri ve Süleyman Şah'ın gemisi]. Bangkok: Silapawattanatham.

La Loubère. (2005). *Jod mai hed La Loubère Ratcha anajak Sayam* [La Loubère'nin siyam üzerine notları] (San T. Komolbutr, Çev.) Bangkok: Sripanya.

Listopad, A. J. (1995). *The art and architecture of the reign of Somdet Phra Narai, volume 1*. Unpublished doctoral dissertation, University of Michigan, Michigan.

Panthukowit, P. & Yukongdee, P. (2007). Masyid lae akan prakob sasanakit nai sasana İslam kon poso 2475 [1932 tarihinden öncesi Cami ve İbadet Mekânları]. Bangkok: Krom Silapakorn.

Petersen, A. (2002). *Dictionary of Islamic architecture*. New York: Routledge.

Pisitpanporn, N. (2005). *Saranukrom klum chatipan nai pratet Thai: Jin Ho* [Tayland'da Etnik Grubu Çinli Ho Ansiklopedisi]. Nakhon Pathom: Saraban.

Raksamanee, A. (2006). The influence of Islamic architecture on the mosques in Bangkok (From period of the King Rama V. til present). *Proceedings of the 10th Conference on Social Sciences*, Chulalongkorn University, Bangkok, 33-42.

_____. (2014). *Masyid nai krungthep* [Bangkok'taki Camiler]. Bangkok: Silapawattanatham.

Sanasen, W. (2013). Persian style mosques of Thai Shi'ite muslims (Kaek Chao Sen) in thonburi area: The relationship of Thai-Iran in architecture. *Proceedings of the Asian Conference on Arts and Culture*, Bangkok, 50-59.

Soonthornpasuch, S. (2013). *Islamic identity in Chiang Mai city*. Chiang Mai: Wanida.

Sumalee, K. (1998). *Yawa-Chawa nai Bangkok* [Bangkok'taki Cavalılar]. Bangkok: Mulanithi Krongkarn Tamra Sangkomsart Lae Manutsayasart.

Tayland Merkez İslam Konseyi. (2017). *Tamniab Masjid Tua Ratcha Anajak* [Tayland'da Cami Listesi]. Bangkok: Tayland Merkez İslam Konseyi.

Waehama, Muhammad R. (1967). *İslamiyet'in güneydoğu Asya'ya yayılışı, (Tayland'da İslamiyet)*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Sakarya.

Resim 1: Kral Narai'nin 1665'te inşa edilen sarayı (Waiyaveta, 2018)

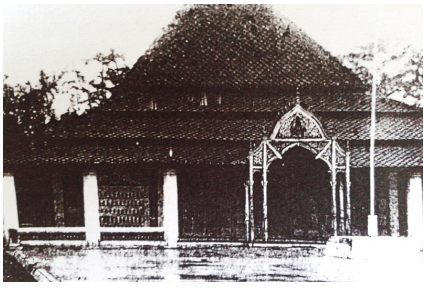
Resim 2: Tayland'daki bir Budist tapınağında yer alan freskteki Müslüman tasviri (Limhasanaikul, 2012)

Resim 3: Kre Se Camii (Sanasen, 2018)

Resim 4: Kre Se Camii'nin çatısındaki açıklıklar ile Fatimi mimarisinde kasnak açıklıklarının karşılaştırması (Sanasen, 2018).

Resim 5: Kudi Luang (Julara t, 2009, s. 168).

Resim 6: Kudi Charoenphat (Sanasen, 2014).

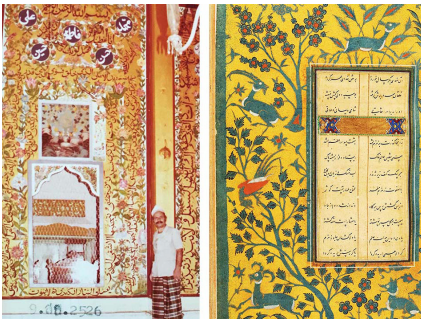
Resim 7: Hazar Denizi'nde bulunan bir ibadethane (Julara, 2009, s. 180).

Resim 8: Kudi Charoenphat'ın duvarında bulunan Muhammed, Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin adları (Sanasen, 2014).

Resim 9: Kudi Charoenphat'ında bulunan İmam Hüseyin'in kopya tabut dükkânı (Sanasen, 2014).

Resim 10: Kudi Charoenphat'ın tadilattan önce duvarında kalem işi İran edebiyatındaki fügürler ile karşılaştırılması (Saengngern, 1983).

Resim 11: Phadungtham İslam Camii'nin ilk yapısı (Phadungtham İslam Camii, tarihsiz).

Resim 12: Phadungtham İslam Camii'nin günümüzdeki yapısı ve İsfahan Cuma Camii ile karşılaştırması (Sanasen, 2018).

Resim 13: Kudi Charoenphat'ında bulunan İmam Hüseyin'in kopya tabut dükkânı (Sanasen, 2014).

Resim 14: Kudi Luang'un kubbesinin Meşhed şehrindeki caminin kubbesi ile karşılaştırılması (Sanasen, 2018).

Resim 15: Kemal'ül İslam Camii (Kemal'ül İslam Camii, tarihsiz).

Resim 16: Rahmetüllah Camii (Sanasen, 2018).

Resim 17: Dar'ül Abidin Camii (Sanasen, 2018).

Resim 18:

Resim 19: Prince of Songkla Üniversitesi'nin Merkez Camisi ile Malezya'daki Kampung Laut Camii'nin karşılaştırılması (Sanasen, 2018).

Resim 20: Masyid Talubo (Sanasen, 2018).

Resim 21: Nurü'l Bahri Camii (Sanasen, 2018).

Resim 22: Kuvvet'ül İslam Camii (Sanasen, 2018).

Resim 23: Kuvvet'ül İslam Camii'nin mihrabının Kucarat'ta bir caminin mihrabı ile karşılaştırması (Posrithong, 2016).

Resim 24: Al Falah Camii (Sanasen, 2018).

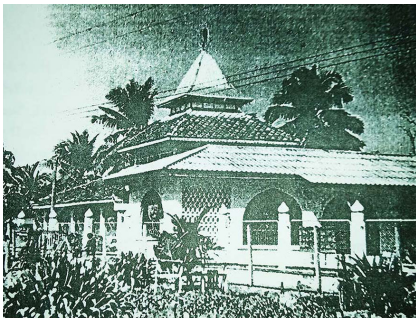
Resim 25: Sefi Camii (Tulyathamrong, 2018).

Resim 26: Nur Camii (Srisombat, 2013).

Resim 27: Endonezya'da yer alan Hindu tapınakları (Jehae, tarihsiz).

Resim 28: Yava Camii (Yava Camii, tarihsiz).

Resim 29: Endonezya Camii (Sumalee, 1996, s. 96).

Resim 30: Hidayetü'l İslam Camii'ninde bulunan tahta levhasının üzerinde Ching Chen Sue yazısı (Sanasen, 2018).

Resim 31: Dar'ül Huda Camii (Dar'ül Huda Camii, tarihsiz).

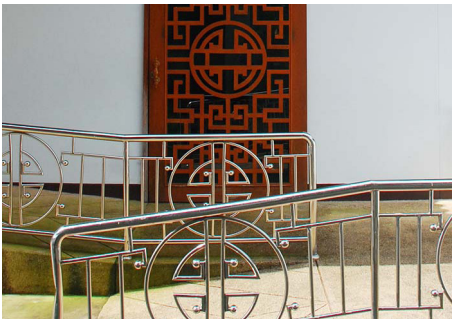
Resim 32: Dar'ül Aman Camii (Sanasen, 2018).

Resim 33: El Rahman Camii'nin Hanımlar Kısmı (Sanasen, 2018).

Resim 34: El-Rahman Camii'nin Hanımlar kısmında bulunan ve Çin inancında yangınlardan korumak için karşımıza çıkan su dalgası motifi (Sanasen, 2018).

Resim 35: El Rahman Camii'nin Hanımlar kısmında bulunan ve Çin inancında uzun ömrü temsil eden motif (Sanasen, 2018).

Resim 36: Tayland'daki Çinli Müslümanların camisini süsleyen Sini ile Çin'deki camide bulunan Sini'nin karşılaştırması (Sanasen, 2018).

Resim 37: Tayland'daki Çinli Müslümanların mezar taşlarından bazı örnekler (Sanasen, 2018).

Siyaset Bilimi
Political Science

Between Forgiveness, Remembering and Forgetting

Lorentina Mijalica*

Abstract: In this paper, the topic of forgiveness treated by many scholars such as Derrida, Arendt and Jankelevitch will be examined. "What is forgiveness about and is it possible to entirely forgive the unforgivable acts?" questions awoke the debate on forgiveness. Derrida and his study on forgiveness have left an unsolved paradox that still today challenges the study on forgiveness topic. "What do I forgive: the act or the person? and, Who is asked to forgive: God or victim?" are some of the questions that were elaborated in Derrida's study. These questions supposedly deepen the paradox of forgiveness presented by Derrida on his study. The concept of forgiveness is always followed by the concept of remembering and forgetting. As the connecting bridge between these terms is the concept used and developed by Halbwachs and Assmann "collective memory". The theoretical part of this study will be supported by a research on the topic of remembering and forgetting. This research includes interviews with people of Kosovo and their experience during Kosovo War in 1999. A century conflict between two nationalities that resulted on the Kosovo war has been always attributed the concept as a war against humanity, which in the study of forgiveness takes a fundamental place. Being considered the victims of this war, what do people of Kosovo think on forgiving the Serbians on their war crimes twenty years after the war, effects of which are still present and challenge peoples' life? If forgiveness is not the topic considered by Albanians does it mean that their war memories are in a state of remember versus forgetting struggle?

Keywords: Forgiveness, Forgetting, Remembering, The Unforgivable, Collective Memory.

* Gazi University, Social Scienes Institute, Political Science and Public Aministration, MA Program.
Contact: lorentina_mijalica@hotmail.com

On Forgiveness

Before going to the depth of the concept of forgiveness, Derrida talks about the confusing of forgiveness with other concepts such as excuse, regret, amnesty, prescription, etc. A distinction must be made since these concepts are related to and governed by law (Derrida, 2001).

What awoke his interest on this topic was the effect known as the "globalization of forgiveness" (Derrida, 2001). Derrida (2001) witnessed, all over the world, a multiplication and an increasing of scenes of repentance, confession, forgiveness or apology since the Second World War and more intensively, in the last ten years. What was interesting is that not only people were asking for forgiveness but also entire communities, professional corporations, the representatives of religious hierarchies, sovereigns and heads of the state were asking for forgiveness. According to Derrida (2001), this proliferation of asking for forgiveness signifies "a universal urgency of memory" and this act of memory needs to be taken beyond the juridical instance and the Nation-state instance. Forgiveness does not belong to the political or the legal sphere. Every time forgiveness intends to re-establish a social, national, political or psychological normality, through mourning or therapy, it is not pure. "It should remain exceptional and extraordinary in the face of impossible: as if it interrupted the ordinary course of historical temporality" (Derrida, 2001). Today's scenes of forgiveness aim at producing reconciliation and normalization.

Together with the overusing of the concept of forgiveness the concept "crime against humanity" started circulating on everyday language. Derrida portrays the concept "crime against humanity" a bit paradoxical because some events such as French Revolution can be seen as a situation of crimes against humanity itself. However it is the event from which concepts as crime against humanity and human rights emerged (Derrida, 2001). What it even more paradoxical is that when a human race would claim to accuse itself for "crimes against humanity" then no longer would be an innocent person and therefore there would be no one to judge this situation (Derrida, 2001).

Crimes against humanity concept, was treated by Hannah Arendt and Vladimir Jankelevitch as well. They both considered crimes against humanity as unforgivable. Defined as the "radical evil" by Hannah Arendt, they both based the study of crimes against humanity on Nazi War crimes. For Arendt any type of punishment provided by the legal system for such monstrous crimes would be inadequate and absurd (Arendt, 1973). Arendt thought of forgiveness as something always divine in its

essence even though was practiced by a human being. Still there are some cases as the Nazi crimes that cannot be forgiven. According to Arendt, punishment is the alternative to forgiveness because both, punishment and forgiveness, attempt to put an end to something that could go endlessly (Arendt, 1998).

For Jankelevitch who argues that crimes against humanity attack the very essence of what is to be human, considers these crimes unforgivable because no proper punishment exists for them. Jankelevitch asks to whom could forgiveness be directed to since both, the victims and perpetrators are dead. According to him only a personal forgiveness is possible – a face-to-face forgiveness between torturers and victims, in a private encounter without any third parties (Jankelevitch, 2005). This could happen only if the victim is alive. If it is not then the doors are slammed shut. So, forgiveness for Nazi crimes died in death camps (Jankelevitch, 1996).

In this case would Vasfije Krasniqi-Goodman, a wartime rape survivor, come face-to-face with her attacker to discuss the past and forgive them? When she was only 16 years old, she was raped by a Serbian soldier and by a Serbian civilian. According to her testimony at U.S. House of Representatives Committee on Foreign Affairs on "Kosovo's Wartime Victims: The Quest for Justice" on 30th of April 2019, she asked the soldier that raped her to kill her but he responded that she would suffer more this way (U.S. House of Representatives Committee on Foreign Affairs, 2019). Mrs. Krasniqi-Goodman is asking for justice because her attackers have been identified but for twenty years justice has only failed her. She will not have peace until the justice it has been served. As an answer to this example, Jankelevitch (1996) concludes that the guilt will still exist, since the agony of the victims "will remain until the end of the world" because "no handshakes, no yearning for social harmony on the part of later generations, can salvage what is unforgivable" (Barbara & Falkovitz, 2016).

Derrida (2001) while focusing on Jankelevitch's forgiveness encounter, argues that two parts are usually engaged in the process of forgiveness: the guilty and the victim. In order to engage in forgiveness the fault must be understood: who is guilty and for what. As soon as a third part engages in the act of forgiveness, then we are talking about of amnesty, reconciliation and as Derrida advised these concepts aren't the same as forgiveness. Derrida illustrates this and gives an answer to the question "who should forgive" with the example when a South African woman, whose husband had been imprisoned and tortured, before the Commission for Truth and Reconciliation said: a commission or a government cannot forgive. Perhaps only I could do it. But I am not ready to forgive. This example illustrates that juridical and

the Nation-state instances can engage in judging therefore they have no role in the act of forgiveness. Jankelevitch connects the involvement of politics with strategic benefits: apology and forgiveness lose their importance as sacred event. The process of asking for forgiveness by Serbian citizens would be beneficiary for both parts concerning European Union membership process. However, the chances for asking for forgiveness and forgiving seem too distant besides the calls of Kosovo's leaders to look more at the future.

When we come to the center of the study on forgiveness Derrida suggests a distinction between conditional and unconditional forgiveness. Conditional forgiveness is based in an exchange. The guilty recognized his/her mistake, regrets and asks for forgiveness. The victim in this case accepts the apology and forgives the guilty. But this is not what Derrida considers as real forgiveness. For Derrida (2001), real forgiveness, which is not an exchange situation, is granted regardless the behavior of the guilty; does not regret anything and recognize the mistake or ask for forgiveness. The guilty person is forgiven as guilty and only in this case forgiveness would be considered as pure. This distinction seems like a response of Derrida to Jankelevitch's statement that the Germans did not ask for forgiveness for what they had done, and therefore, there was no way to forgive them. Furthermore, Derrida (2001) states that the real forgiveness consists in forgiving the unforgivable. If forgiveness forgave only the forgivable than the very idea of forgiveness would disappear.

Derrida (2001) finishes his work by these words: "what I dream of, what I try to think of as the "purity" of a forgiveness worthy of its name, would be a forgiveness without power: unconditional but without sovereignty".

Halbwachs and Assmann on Collective Memory

Many studies on remembering and forgetting have been made in the field of psychology but collective memory was taken more seriously by the sociologist Maurice Halbwachs and Jan Assmann. They were the ones that spent time on studying and developing the concept of "collective memory". Halbwachs and Assmann focus more on the cultural memory and its characteristics such as the time element and the ability to pass on form one generation to the other the cultural and historical knowledge that binds these generations together.

First to talk on collective memory but without using the concept is Emile Durkheim who studied religious traditions. He argued that in order for a group to

have unity and cohesion they must have a continuity and connection with their past. According to him beliefs, rituals, values and norms are some of the elements that create what Durkheim called "collective effervescence". Collective thought requires all the individuals to come together and to create a common experience which would be remembered later by the group (Durkheim, 1995).

Halbwachs on the other hand is the first one to have used the concept "collective memory" also his work is a continuation of that of Durkheims. However, Halbwachs is considered to have been the one that put the foundation to the study of social remembrance. According to him collective memory is a socially constructed notion. Memories are understood in a group context where the group created the memory and the individuals do the work of remembering. Halbwachs (1992) states that listening or reading, commemorations and festive occasions play an important role on event remembrance because people would no be able to remember the event directly. In this case, the past is preserved and interpreted by social institutions. Is argued that Halbwachs was the first to stress that our memories of the past are influenced by the presents issues and understandings, so, "collective memory is essentially a reconstruction of the past in the light of the present" (Halbwachs, 1992).

Assmann was focused on the distinction between communicative memory and cultural memory. Communicative memory includes varieties of collective memory that are based exclusively on everyday communications. It takes place between partners who change roles (Assmann, 1995) – speaker and listener. Through this way of communication, each individual creates a memory while engaging socially and the created memory will relate to a particular group. Each individual memory constitutes and manifests itself in communication with others. These "others" are groups such as families, neighborhoods, political parties, associations etc., who construct their unity and peculiarity through a common image of their past (Halbwachs, 1992). Every individual is part of these kinds of groups and they are connected together through the collective memories that they have. However, the disadvantage of communicative memory is the limited time horizon, which means that it doesn't extend more than eighty to one hundred years into the past (Assmann, 1995).

Cultural memory on the other hand is distanced from the everyday and it doesn't have a limited time horizon so it doesn't change even with the passing of time. Cultural memory maintains itself through cultural formations such as texts, rites, monuments, costumes, customs etc., and institutional communication such as recitation, practice, observance etc. But less cultural elements such as posters,

postage stamps, photos play an important role in the maintenance of cultural memory for thousand of years. According to Assmann (1995), the concretion of identity, capacity to reconstruct, formation, organization, obligation and reflexivity are the characteristics of cultural memory.

The transition from communicative to cultural memory changes almost everything. Assmann (1995) states that Halbwachs considered this transition as negative because once communication crystallized in the forms of objectivized culture – whether in texts, images, rites, buildings, monuments, cities or even landscapes – the group relationship and the contemporary reference are lost and therefore the character of this knowledge as a "collective memory" disappears as well. Assmann on the other hand insists that a close connection to groups and their identity still exists which is similar to that found in the case of everyday memory. The structure of knowledge in this case it is "concretion of identity", which means that a group bases its consciousness of unity and specificity upon this knowledge.

Assmann (1995) concludes that the concept of cultural memory comprises that body or reusable texts, images and rituals specific to each society in each epoch whose "cultivation" serves to stabilize and convey society's self image.

Jens Brockmeier explains the relation between 'remembering' and 'forgetting' with the relation between the hero and the villain. In the end, their ongoing conflict becomes a struggle for the truth. Today, public memory discourse is agued to be all about the celebration of the struggling hero. Specific symbols and practices of commemoration, remembrance and historical self-reflection have taken the forms of societal rituals, carried out by specialized professions and institutions. One of these practices is the celebration of many anniversaries such as the founding of the state and establishment of institutions, births and deaths of rulers, declarations of peace and outbreaks of wars, uprisings and revolutions (Brockmeier, 2002). A good example is the celebration of the "Independence Day of Albania" every November 28th by each Albanian wherever they live. November 28th still continues to be an independence celebration even though Kosovo has its own independence day (February 17th).

The commemoration of a culture consists of monuments and other symbolic structures, not to forget the names of the streets, squares, towns, lakes and mountains. In the capital city of Kosovo, Prishtina, the city square it is named by Kosovo's first post-war president "Ibrahim Rugova" as a way to remember his contribution during and after the war. Another example is the Prishtina International Airport named after Adem Jashari, who is mostly known as a hero figure during Kosovo War.

Why there is a need to remember particular things? Many scholars as Durkheim, Halbwachs, Assmann, Dewley, Hobsbawn etc., imply that memory and remembering create a sense of coherence and belonging. This feeling of community/belonging is created when one generation forwards to the other history and knowledge through narratives, images and other texts (Brockmeier, 2001). The aim of this process is the binding of individuals with one another outside the kinship, in a cultural memory.

The work of Anderson's imagined communities and Hobsbawm's invented traditions should not be left outside the discussion on collective memory. These two works are of a big importance when nationalism is discussed. These two scholars shift attention towards a more questioning approach on how and why this collective memory was invented to be the power on making people feel that they belong to particular groups/communities.

Hobsbawm together with Terence Ranger focus on the idea of the invention of many so-called historical, cultural, and social traditions. According to them all these traditions were intentionally created much later than it is thought as a response to society's needs, so, "invented traditions have significant social and political functions, and would neither come into existence nor establish themselves if they could not acquire them" (Hobsbawm & Ranger, 1983). These invented traditions are used by elites as a manipulating tool toward the powerless but they are also used by many institutions to maintain social unity and to prevent this unity and the sense of 'belonging' from falling apart due to the challenges of rapid social change.

Anderson (2006) defines the national community as 'imagined' because its members do not personally know each other, however they remember some kind of mutual connection. Anderson (2006) states that any community larger than the traditional village is essentially an imagined community. In order to understand nationalism, according to Anderson (2006) argues that we must learn the way and condition in which these national identities emerged and then see why they are so meaningful today. Anderson (2006) argues that the development of printing press (new languages) enabled the appearance of new forms of communication and set the ground for the emergence of nationalism - a new form of imagined communities. While reading the same books, same newspapers, understanding and obeying the same laws, serve in the army and fighting against people that didn't speak the same language, people started to see themselves as 'brothers' who are part of the same community, which in the end was invented.

When looking at these concepts we understand that during the history there was a need to control society and this invented sense of belonging and coherence

was nothing more than the imagined community unity for which people would be ready to fight for. In the globalization epoch and with the emergence of advanced technologies people have been part of larger communities outside the scope of nationalism. If this sense of belonging is shifting from nationalism to other social communities (football community, "Game of Thrones" community, online games community etc.) then why there is still a need to keep alive the images and events of history. If nowadays exists a higher stance of belonging does it mean that the unconditional pure forgiveness of Derrida is manifesting itself?

Between Forgiving, Remembering and Forgetting

The creation of collective memory on the Kosovo War case is something that its roots go back to the settlement of Slavs in the Balkans and question who were the first inhabitants of Kosovo – Albanians or Serbs. The hostility between these two ethnicities during each century was only getting stronger and created the impression that they did not like each other. Throughout history it has been told that these two ethnicities never got along and that finally everything exploded in a horrific war from 1997 to 1999. Under the emblem of humanitarian intervention, NATO started a bombing campaign (78 days) over the forces of Serbia. According to researches done after the war 800.000 Albanians were deported forcibly, 13.548 people were killed, 6.049 disappeared and 1.600 still missing, 20.000 women were raped and historical and religious buildings were destroyed (International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, 1999). Immediately this situation was considered as crimes against humanity and this gave Serbia the reputation as the enemy of humanity.

With the help of administrative mission (UNMIK) and other humanitarian missions, Kosovo was able to restore its functional systems (politic, economic and social). On 17th of February 2008, Kosovo declared its independence from Serbia and acclaimed sovereignty over its territory and people. Sovereignty here became the element that kept the friend/enemy distinction going. Since then, Kosovo and Serbia meet in Brussels under the supervision of the EU with the aim of normalizing their relations. EU through this dialogue is focused on softening the friend/enemy distinction. What disturbs the people of Kosovo is the feeling that history is being forgotten and 'remembering the past' motto is replaced with European Integration.

How accurately will be remembered a history that already is being forgotten? An attempt to answer this question will be the social research "Memory and Confessions

for the Exodus of 1999" on the trend of memory and forgetting related to the war period. What makes this research interesting is that it looked at the peoples' memory and confession of experiences of the war. Another interesting part is that this research shows a strong connection of people with symbolic things as photos, books, children toys, working tools or family memories and their destruction and losing has caused pain that continues to remain in the memory of people.

This research shows that people have not forgotten the difficult moments experienced and that they are able to confess in detail the experiences of war, mass expulsion and mass return. Their narratives are quite touching and usually during the story, respondents are excited, because the memory of tragic and dramatic events is restored. For each stage, as for the prewar, war and post war, they speak in detail, show unique moments and scenes.

People's memory on situation before leaving their house shows us the fear and panic that they had for their life. Close combat, persistent crackdowns, house burns, beatings, maltreatments and murders are some of the things that characterize the description of the circumstances of those days. This is how a citizen remembers those days: "Before we left the house, fear and panic were reigning in our home. It smote the wind of war and catastrophe. People were limited to moving. They were beaten, tortured, and in some cases killed. The atmosphere was grim." (L. Behrami, male, 28, Mitrovica), (Krasniqi, 2018). From people's narration the situation before leaving home is also remembered with the lack of food and the "displacement" housing problems. Nearly every family, at least for a short time, had relatives sheltered in their house. This number varies from ten to a hundred people sheltered in a house (Krasniqi, 2018).

From the questionnaire, with the question "What was the hope and did they have any hope during those days?" it was understood that their main hope was NATO, America, Europe and the International Community. The Kosovo Liberation Army was also a hopeful factor for the unprotected population. On the other hand, trust in God, the belief that justice will win, freedom will come, and the evil will end, was present in the minds of the respondents (Krasniqi, 2018).

One of the most specific elements that the respondents mention when they were forced to leave their houses is the ultimatum given by Serbian forces. This ultimatum was the strongest tool on the acceleration of the project of ethnical cleansing. Here is an example about the ultimatum to leave the house: "... there have come many masked forces, all were masked and one of them took a look. We only had ten minutes to go out on the street, because the ones inside the house will be executed!" (S. Zeneli, m., 55, Podujevo), (Krasniqi, 2018).

It seems that the moment when respondents left their house has remained untouched in their memory. Their stories when they left their house and when they had to be separated from family members are very touching and words like crying, tears, pain, horror, sadness are the most used when they describe their experiences. Example of how they remember details from their leaving experience: "I remember when we came out the third time, it was really tough! They have taken our husbands have tied them, beat them and we did not see them until that day when we found the corpses ...! They took seven men, father-in-law, brothers-in-law with their uncles and the seven were killed! " (F. Gashi, f., 41-50, Klina), (Krasniqi, 2018).

As it was pointed out earlier, 800.000 Albanians were deported forcibly and entire refugee columns appeared in the streets of Kosovo. People of all ages were directed towards Albania, Macedonia, and Montenegro and were doing the road by walking or using chariots of horses, tractors, trucks and cars. They describe the columns as really long where your couldn't see the beginning or the ending of it. People were tired, scared, hungry and continously were being tortured by Serbian forces and civilians. Here is a story of the long road: "Yes, from home we have walked to the column toward the center. In the column we have seen tortures, people were thrown stuff at, were beaten, were robbered, they've taken their money. I was in the center and one of the Serbs that I knew called me and said: 'Where are you going, in Albania? Go cause there is your place! Not in here!" (R. Hasani, m., 70, Prishtinë, 2009), (Krasniqi, 2018).

Their life as a refugee in Albania, Macedonia and Montenegro is remembered as really hard because they kept thinking on relatives and people that were still in Kosovo. As for the hospitality of the people in Albania and Macedonia they have only positive comments and Albanians of Kosovo will be always thankful to them. "The hospitality of the locals was very good even though there were poor people who opened the doors to shelter us and no one was hesitant to take us home." (E. Kukaj, 30-40 vj, m, Gelancë, Suharekë, 2014), (Krasniqi, 2018). The most exciting moment of life as a refugee was considered to be the day when they retuned to their homes in Kosovo. They felt happy and sad at the same time.

International community seemed to have been surprised when the majority of the refugees decided to retun home without knowing what was expecting them. Their retuning, same as the leaving, is remembered in detals such as the garden's long grass, things thrown everywhere, clothes, destroyed doors and windows, offensive things written on the walls etc. They still remember and miss the things that they have lost such as books, photos, chidren toys, bridal dress, working tools

and so on. After their retun people have been challenged in many ways. Starting from the reconstruction of their houses, finding their relatives, reburing of the victims, lack of electricity, water shortage, food, clothes, housing etc.

At the end of the interview, each respondent was asked to give any message to the youth and citizens of Kosovo. In general, the messages given relate to the need to remember and not to forget the war, the suffering through which they have gone through, to remember the fallen martyrs, and especially not to forget the help of international friends, especially NATO, the United States and the European countries that have provided for the liberation of Kosovo and its post-war reconstruction. Moreover, they advised people to work and to contibute more on Kosovo's development. Some of these messages are as it follows:

> "Let's never forget the help that the democratic world has given us and the ever-present friendship with America. Thanks to NATO! Glory to you, our martyrs who poured blood for the freedom of Kosovo! " (B. Blakqori, 47, m., Podujevë, 2009).
>
> "After we have spent 15 years of Milosevic's genocide, today we are free, today it is not fair from the blood and sacrifices of the people, for martyrs to leave Kosovo. On the contrary, we have to work hard, to show our children the sacrifice and the sufferings of our people to arrive where we are today, to breath freely... "(L. Zenuni, m., 30-40, Gjakova), (Krasniqi, 2018).

Even though students that helped on the completing of this reseach were children around four to five years old seem to remember interesting details from was experiences. Here are some of their stories:

> "After we got out of the house, a hundred yards away I felt a great crash. There has been a very big, probably grenade, crash, at the place where the school is today. I started to fear that they are spoiling the school, and when I grow up where I will learn!" (E. Rexhepi).
>
> "I also remember a special moment, that I hated. When we were going to sleep instead of wearing pijamas we were fully clothes even with shoes. That was horrible." (V. Sallova).
>
> "I was 6 at the time of the war. Serbian forces came knocking on the door of the house, dad went outside to check and then have announced dad that we must leave soon, if I am not wrong the ultimatum was an hour ... I remember the moment when we needed to leave, the grandmother has been sick and she said, "Go and leave me here. Saving you is more important." Normally we did

not leave her, we helped her and we got out of the house together." (B. Shala), (Krasniqi, 2018).

Some of the respondents have expressed concern that the 1997-1999 war and forced deporting is being forgotten. Many more researches need to be done on this case in order to archive the memory for other generations to know the sacrifices that have been made for Kosovo. Also there need to do more studying and publishing in different languages so that the narrative for the Kosovo exodus of year 1999, when under the military and police pressure of the Serbian regime and for the purpose of ethnic cleansing, about one million Albanians were forced to abandon Kosovo, to become part of world literature. In this way everything would be kept for generations to come.

When we look at the stories of many people we don't see a forgiveness discourse at all because the memories of war are still fresh and there are many woonds still open. For these crimes many more people haven't been punished and the international community and especially Kosovo government hasn't done much in preserving the history or in helping the victims. Commemorations on masacres, naming airports and streets, celebrating freedom have been used by politicians for their personal benefit, especially during the elections. There still hasn't been anything on finding the missing 1.600 people or helping the rape victims how to deal in patriarcal society of Kosovo. Kosovo war is only being used for political benefits because state of Kosovo is not taking case of any of the victims.

In Kosovo's case we are not taking of a Derridian pure forgiveness, or Jankelevitch's personal forgiveness. There has not been any sign of regret from Serbian part, so we are talking more of forgetting because people remember war experiences only when they are asked. Twenty years have passed from the liberation of Kosovo from Serbian forces, this means that twenty years without doing more than a song, a short movie and annual small victim comemorations, collective memory on war has been blurred and every time seems more distant. More than remebering the history the aim of Kosovo's govenrment is toward a European Kosovo which means that Albanians and Serbians will live in a 'stable' region without even discussing their differences and positions on the war issue. The idea of forgetting is not unknown, this is not the issue of nationalism at all and in the end the risk of being under the Serbian control has been talked around.

The Kosovo war is not a case of invented tranditions or of immagined communities, the Albanian and Serbian nationalism on the other hand is. Being taught from the first grade who are our enemies and why, is not new in the Albanian

nationalism or other nations nationalism. The idea is not to use the differencies against each other, it is more on remembereing the detail that make that event special. Will one day Kosovo war be forgotten completely or will there be invented events and traditions to be used as a manipulative tool? Well people are already seeing this happening before their eyes.

Conclusion

In this paper the theories on forgiveness and collective memory have been examined. When we talk about forgiveness, Derrida's pure unconditional forgiveness and Jankelevitch's personal forgiveness stand out of the rest. One is forgiving after regreting and the one is forgiving even though there is no sign of regret at all. Collective memory connects people around a common belief, which is considered as invented and imagined because during history there was a need for unity. These created nationalist feelings have been the cause of many wars in the history of humanity and from there many other concepts as human right, crimes agaist humanity have emerged. This seems like a circular process that in a particular time in history would repeat itself.

The case of Kosovo war is hard to be discussed only within the framework of a particular concept or theory because we are taking about collective memory, nationalism, invented traditions and imaginary communities. Forgetting versus remembering debates have been around for many years but the forgiveness issue has not been seen as a solution on this case. Looking at the future has been the slogan of many political parties that have governed Kosovo. And yes, everyone is looking forward because nationalism and the idea of remembering the past is seen as something that will hold back Kosovo's further development and membership processes.

In the case of Kosovo, a sign of regret and a minimal act of asking for forgiveness has not been shown from the Serbian part so neither Derrida's nor Jankelevitch's forgiveness takes place. Since the history is being forgotten the real memories, as much as they are remembered, should be preserved or archived not only for future generations but also for now because now more than even people have the need to belong to something. This war preservation should not be used as a manipulative tool but simply as a reality that has happened and yet not punished. When it is punished then maybe the discussion will shift toward that of forgiveness.

References

Anderson, B. (2006). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism* London and New York: Verso.

Arendt, H. (1973). *The origins of totalitarianism*. San Diego, New York, London: Harcourt Brace & Company.

Arendt, H. (1998). *The human condition book* (2nd Ed.). Chicago and London: The University of Chicago Press.

Assmann, J. (1995). Collective memory and cultural ıdentity. *New German Critique, 65, 125-133.*

Barbara, H., & Falkovitz, G. (2016). Forgiving the unforgivable? On guilt and pardon. *Plough Quarterly Magazine, 7.* Retreived on June 1st, 2019 from https://www.plough.com/en/topics/justice/reconciliation/forgiving-the-unforgivable

Brockmeier, J. (2001). Texts and other symbolic spaces. *Mind, Culture, and Activity, 8(3), 215–231.*

Brockmeier, J. (2002). Remembering and forgetting: Narrative as cultural memory. *Culture and Psychology, 8(1), 15-43.*

Derrida, J. (2001). *On cosmopolitanism and forgiveness* (Trans. Mark Dooley and Michael Hughes). London and New York: Routledge.

Durkheim, E. (1995). *The elementary forms of religious life* (Trans. Karen E. Fields). New York: The Free Press.

Evans, M. (2013). Derrida and forgiveness (Ed. Alam, E. J). *University of Nortre Dame Press, 17-32.* Retreived on June 9th, 2019 from https://www.academia.edu/7826004/Derrida_and_Forgiveness.

Halbwachs, M. (1992). *On collective memory* (Ed. Lewis A. Coser). Chicago and London: The University of Chicago Press.

Hobsbawm, E., & Ranger, T (Ed). (1983). *The invention of tradition.* Cambridge: Cambridge University Press.

International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. Retreived on June 10th, 2019 from http://www.icty.org/x/cases/slobodan_milosevic/ind/en/mil-ai010629e.htm.

Jankelevitch, V. (1996). Should we pardon them? (Trans. Ann Hobart). *Critical Inquiry, 22(3), 552-572.*

Jankelevitch, V.(2005). *Forgiveness* (Trans. Andrew Kelley). Chicago and London: The University of Chicago Press.

Krasniqi, Sh. (2018). *Kujtesa dhe Rrëfimet për Eksodin e Vitit 1999,* Kullashi, M., Demaj, F., Elsie, R., Shiroka Pula, J., and Mushkolaj, Gj. (Ed) *Studime Shoqërore, 123-152.*

Levy, D., & Sznaider, N. (2005). Forgive and not forget: Reconciliation between forgiveness and resentment.

Minarova-Banjac, C. (2018). *Collective memory and forgetting: A theoretical discussion.* Retrieved on June 13th, 2019 from http://epublications.bond.edu.au/cewces_papers/14.

Perrone-Moises, C. (2006). Forgiveness and crimes against humanity: A dialogue between Hannah Arendt and Jacques Derrida. Retreived on June 11th, 2019 from http://nevusp.org/wp-content/uploads/2015/01/down132.pdf.

Prepared Testimony of Ms. Vasfije Krasniqi - Goodman submitted before the U.S. House of Representatives Committee on Foreign Affairs on "Kosovo's Wartime Victims: The Quest for Justice" April 30th, 2019. Retrieved on 18.06.2019 from https://docs.house.gov/meetings/FA/FA00/20190430/109398/HHRG-116-FA00-Wstate-Krasniqi-GoodmanV-20190430.pdf.

The Impact of the 2019 Sudanese Coup D'etat on Turkey's Relations with Sudan

Abdoul Bagui Armiyaou Gombo*

Abstract: Sudan, which has lost more than half of its oil incomes after the independence of South Sudan is seeking investors and to forge a new regional partnership. Sudan conceded the management of Suakin Island to Turkey hoping investment, reconstruction and military cooperation. The deal was reached during President Recep Tayyip Erdoğan's visit to Sudan in December 2017. Turkey plans to restore the Island and eventually build a military base on this strategic port on the Red Sea. This concession is a reflection of long and fruitful relations between Turkey and Sudan these last decades. However, the presence of the Turks on this strategic island of suakin worries the regional rivals of Turkey, especially Egypt, Saudi Arabia, and the United Arab Emirates. The recent ouster of the Sudanese President Omar Al-Bashir seems to threaten the Turkish strategic goal on the Red Sea. This study was designed as a qualitative study and was conducted using primary and secondary data. Our study is based on historical facts, economic data as well as political acts. As a result, the challenge for the relation between Turkey and Sudan and its impact on the geopolitics of the Red Sea was emphasized. The purpose of this paper is to identify the impact of Sudanese coup d'etat on the relations between Turkey and Sudan. After a brief historical background of the Turkey and Sudan relations, our paper identified the causes and the regional consequences of the 2019 Sudanese coup d'etat and its impact on the Horn of Africa and the Red Sea area. Finally, our paper focused on the future of the relation between the new Sudanese authorities and Turkey and the possible reactions of the countries of the region and the great powers in building a balance of power in the Red Sea after the removal of the President Omar Al-Bashir.

Keywords: Turkey, Sudan, Suakin Island, Red Sea.

* Kocaeli University, Social Science Institute, International Relations, PhD.
Contact: bagui_66@hotmail.com

Introduction

Omar al-Bashir, who had ruled Sudan for 30 years, was overthrown on April 11, 2019, by a military coup after a popular uprising that lasted nearly six months. In recent years, the Sudanese president in economic and political difficulties had approached Turkey despite the objections of Egypt and Saudia Arabia. Indeed, Omar al-Bashir has visited Turkey several times in recent years, notably in June 2018. Relations between Turkish President Recep Tayyip Erdogan and the Sudanese President Omar Al-Bashir have improved in recent years in significant ways. Preoccupied with what had happened in Sudan, President Erdoğan expressed the wish that Sudan "overcomes this period peacefully and in the framework of national reconciliation" (Lefigaro, 2019). Indeed, Erdoğan went to Sudan in December 2017 when Omar Al-Bashir agreed to let Turkey take over the restoration of the port of Suakin Island.

Suakin Island is a gateway for African pilgrims to Makkah, Suakin was a flourishing trade port during the Ottoman Empire. The agreement between Ankara and Khartoum had raised the concerns of Saudi Arabia and Egypt, which saw the agreement as an attempt by Turkey to expand its influence in the region, taking advantage of rivalries between countries with access to the Red Sea.

This paper will analyze the background of the Turkish-Sudanese relations, then the Sudanese Uprising and the military coup d'etat against Omar Al-Bashir's regime. Finally, the main problematic of our study concerns the rivalry around the region of the Red Sea and the future of the Turkish-Sudanese relations, which faces the challenge from the countries of the region, particularly Egypt and Saudia Arabia.

Methodology

This study was designed as a qualitative study and was conducted using secondary and primary data. We based our study on Historical facts, economic data, recents media's investigations, social media's publications, as well as political acts. As a result, the challenge for the relation between Turkey and Sudan after the falling of Omar Al-Bashir, and its impact on the geopolitics of the Red Sea was emphasized. From the result, the challenge for the balancing of powers on the region of the Red sea and the Horn of Africa between the countries of the regions, and the future of the Relations between Sudan and Turkey after the coup d'etat against Omar Al-Bashir were analyzed.

Historical Background of Turkey-Sudan Relations

In 1821, Sudan was annexed by Egypt which was an Ottoman province. Egypt conquers Sudan under the Ottoman Empire for its gold, ivory and its slaves. In 1899, a condominium was established in Sudan after the conquest of the territory by the Anglo-Egyptian armies under the leadership of Lord Kitchener. In 1956 Sudan became independent.

Turkey was among the first countries which opened an Embassy in Khartoum in 1956, just some years after the independence of Sudan. Sudan is one of the most important partners of Turkey in the horn of Africa with deep historical, religious and cultural ties.

On April 11, 2019, after the military coup against Omar Al-Bashir, the Turkish President, Recep Tayyip Erdogan, wished that the Sudan, with which Turkey has "historical relations", "could succeed a democratic transition in calm and while preserving fraternity" (Lemonde, 2019). It is clear that with the growing influence of Saudi Arabia and Egypt on the new transitional authorities, Turkey is worried about the future of its relations with Sudan. Indeed, in December 2017, the Sudanese authorities conceded the management of Suakin Island to Turkey with promises of investment and military cooperation. What feed the mistrust of neighbors Saudi and Egyptian.

The growing relations between Sudan and Turkey is not appreciated by regional rivals of Turkey, specially Egypt. The main media in Egypt, whose views are often close to those of the government, have been particularly virulent towards the Sudanese president, Omar Al-Beshir, after the visit of Erdogan. The Cairo Daily Al-Watan titled "The political suicide of Omar Bachir", editorialist Emad Adeeb said that "Sudan violates the rules of history and geography and conspires against Egypt under the shadows of Turkish madness.

Cairo accuses Ankara of supporting the Muslim Brotherhood against which Egyptian President Abdel Fattah Al-Sissi's regime is struggling - Erdogan supporting ex-President Mohammed Morsi overthrown by coup 2013. Turkey also stands as a steadfast supporter of Qatar, currently targeted for economic blockade by Saudi Arabia and its allies, including Egypt and the United Arab Emirates. The latter, fiercely opposed to the ideology of the Muslim Brotherhood, is also in competition with Turkey in Somali and, by extension, throughout the Horn of Africa where Turkey has already a military base. Abu Dhabi has military facilities on the

Eritrean port of Assab, a few hundred kilometers south of ... Suakin. For them, it's just innacceptable that Turkey builds a new base in Suakin.

However, for Sudan, cooperation with Turkey is an investment opportunity. The cession of Suakin Island was accompanied by a dozen economic, agricultural and military cooperation agreements. The trade between the two countries is growing everyday. The Turkish president also makes a little case of the indictment of the Sudanese leader by the International Criminal Court for genocide, crimes against humanity and war crimes, for the massacres committed during the conflict in Darfur.

However, it is especially in economic and humanitarian sectors that Turkey and Sudan have developed a close relationship in recent years.

Growing Economic Relations

With its policy of open to Africa, Turkey is increasingly interested in the black continent and particularly the Horn of Africa. Turkey wants to position itself as a pivotal state (Fuller, 2008) in the region or just as a central country of the region (Davutoğlu, 2008). This policy is also part of the pan-Islamism policy of Turkey in recent years (Aktürk, 2015).

This new Turkish policy is visible also in economical and humanitarian sectors. Indeed, Turkey's relationship with Sudan continues to grow economically. According to sources in the Turkish Ministry of Foreign Affairs, the total amount of infrastructure projects and direct investments is the US $ 650 million. In 2016, the volume of bilateral trade amounted to USD 511.2 million.

Turkey exports to Sudan, electrical machines, steel mills, automotive by-products, boilers, steels, equipment, plastic products, textiles, and paper. As for Turkish imports from Sudan, they concern oilseeds and fruits, sugar, sugar products, unfinished leather, lacquer, gum arabic, resin, volatile oils, and cotton.

Turkish companies in Sudan are specialized in the manufacture of steel, cement, leather, PVC. Turkish people invest in bakery and the sale of household appliances. In addition, Turkey and Sudan are working to establish a long-term relationship with agriculture, livestock, and agro-food industries. To consolidate their cooperation, an agreement signed on 28 April 2014 in Ankara between the two countries has been approved by the parliaments of the two countries. Turkish

companies exploit the opportunities created by new diplomatic activism (Vicky, 2011).

The General Directorate of Agricultural Enterprises (TIGEM) of Turkey has engaged with the competent bodies of the Ministry of Agriculture and Irrigation of Sudan to implement this partnership. The Turkish International Cooperation and Coordination Agency (TIKA) and Turkish NGOs have carried out several activities in different areas of development. In addition, Turkish NGOs participate in various humanitarian projects as well as emergency humanitarian assistance for local populations and different communities, particularly in the Darfur region, in close cooperation and coordination with the Sudanese authorities.

The construction of the Nyala Turkish-Sudanese Research and Training Hospital, built by TIKA, began operations on February 28, 2014. This explains the close relationship between Turkey and Sudan in recent years. Like in Somali, Turkey increased its humanitarian aid in Sudan and in others countries of the Horn of Africa (Donelli, 2015).

To all this must be added the scholarships beneficiated by Sudanese students in Turkish universities and school. Indeed, Turkish Scholarships, as part of the YTB Scholarship Program, has offered thousands of scholarships to Sudanese students in recent years. Today, what is the future of the relations between Turkey and Sudan after the coup d'etat against the regime of Omar Al-Bashir? How the agreements on the restoration and exploitation of Suakin Island will survive, specially when we know the influence of Saudia Arabia and Egypt on the new transitional autorities in Sudan? What happened in Sudan to overthrow the regime of Omar Al-Bashir, after 30 years of rule?

The Sudanese Bread Revolution

The popular uprising that erupted spontaneously in Atbara in northern Sudan on 19 December 2018, can be seen as a belated response to the deterioration of the political and economic situation, the government's proven bankruptcy and its inability to provide solutions to the successive crises that the country has gone through since the secession of the south in 2011. Since the protest of September 2013 during which many protesters were killed by the police, the street had not known such mobilisation.

During the September 2013 protest, violent demonstrations for the first time targeted the government, following economic austerity measures to fill the shortfall of oil exploitation lost with the secession of South Sudan. In particular, the decision to abolish fuel subsidies led to a sharp rise in the prices of staple foods. The surprise of the power had been such, in the face of the uprising, that its reaction had been violent, and its evident desire to stifle the revolt in the bud. The authorities had resorted to unprecedented repression, not hesitating to open fire on peaceful protesters. By repression, the government of Omar Al-Bashir had managed to subdue the rebellion, but from this time the relation between Sudanese government and Street deteriorated. But how the mass demonstration started?

On December 19, 2018, the Sudanese government announced the tripling of the price of bread from 1 to 3 Sudanese pounds (from 2 euro cents to 6 euro cents). The unpopular decision is explained by the will of the authorities to reinforce an austerity policy began in 2013 to cope with galloping inflation (70% in December 2018) and the collapse of the national currency. The population, already affected by the effects of the austerity plan adopted by the government in 2017, under the aegis of the International Monetary Fund (IMF), and by incessant shortages of commodities and fuel, reacts immediatly the next day by investing the streets in Khratum and others cities.

Since 2011 and the "Arab Spring", Sudan has never ceased to experience outbreaks of protest, often very localized and almost always repressed. The movement born in December 2018, of revolutionary essence - because aiming to bring down the regime - stands out for its national and unitary character, as well as the convergence within it of several groups with a strong popular legitimacy. It is not the first time Sudanese have uprised to overthrow a military regime. In the recent history of sudan, there have been two similar revolutions that ended military regimes.

The Historical Seeds of Revolutions in Sudan

It is important to emphasize that it is not the first popular revolution in the history of modern Sudan. The Sudanese have already made two revolutions in their recent history, the first in October 1964 and the second in April 1985; both overthrew a military power. Such a revolutionary past could only prepare the last one against the regime of Omar Al-Bashir. The last revolt, however, has features that

differentiate it from previous ones. These specificities probably explain why it takes a long time to bring about a change and why the young people with the active participation of women, stubbornly persist in demonstrating for more six months.

Indeed, demonstrations can sometimes drop in numbers in certain parts of the country, but they increase unexpectedly elsewhere; the protest was spreading and gaining new geographical areas. From Darfur to Port Sudan, people called for changement. The whole country revolted, with the active participation of women and children, and the using of social networks. It has become a state of mind, a "mood" of the whole country. But why after 30 years of Omar Al-Bashir, Sudanese people decided to revolte against him?

The Causes of the Sudanese Revolution and Military Coup

The causes of the Sudanese revolution may lie the damage wrought by President Omar Al-Bashir's 30 years of the military-Islamist regime. The first element to consider: the decline suffered by the country since the 1989 coup. Politically and culturally, Omar. Al-Bashir has exercised incessant repression against his political opponents and critics. The political partis and the syndicats were banned. However, the political partis and the sydicats remained very active among the sudanese diapora, in exile (especially in France and the United Kingdom). The repression also touched the intellectual circles, the media, and even the army, struck by several purges.

Sudanese have also been confronted with important economic problems, symbolized by the slow tumble of their currency and by incessant budgetary difficulties which forced the power to appeal to international donors. Like many Arab countries, Sudan was characterized until the secession of the south in 2011 by an unproductive rentier economy, including the oil rent, which was the source of an ephemeral economic boom between 2000 and 2008. During this period, the country attracted oil companies from the Gulf and Asia, which led to a peak of growth in 2008 - 11.5% increase in the gross domestic product (GDP) thanks to profits from oil, which accounted for 21, 5% of GDP that same year, according to the World Bank. This economical success has benefited a small oligarchy. Moroever, since 2011, unemployment has averaged 18%, with a rate of 33.8% of young people, with women being the most affected (57.9% among 15-24 year olds). According to one National Employment Survey, 2011, cited in "Country Profiles", 2017,

United Nations Economic Commission for Africa, nearly 50% of the population lives below the poverty line.

Beyond the economic difficulties, multiple conflicts have bloodied the country for almost four decades. From 1983 to 2005, there was a war between the Khartum and the Movement / People's Liberation Army of Sudan leaded by John Garang. During those twenty-two years, four million people have fled their homes and more than two million South Sudanese were killed. Garang, like progressives in the North, has always been convinced that the only way for paix and national unity is a secular framework in Sudan. He died in a helicopter crash in 2005, just a few months after signing a peace agreement with the Omar El-Beshir. The agreement did not survive without John Garang: Mr. Salva Kiir, his successor, supported by the United States and Israel, opted for the secession of the South, endorsed in 2011 following the referendum of self-determination of January, in which 98.83% of voters voted in favor of independence (Gallopin, 2012). Largely imposed by Washington, this amputation has created a sense of humiliation and frustration among the Sudanese in the North.

In the other hand, the civil war between insurgent groups from Darfur against the Sudanese government, and local militias (Janjawid) armed by the regime started beacuse of the underdevelopment of this region, neglected by the government of Khartum. In 2009 and 2010, the International Criminal Court (ICC) acused Omar Al-Bashir for crimes against humanity, war crimes and genocide committed in Darfur from 2003 to 2008, but ended with suspending its investigations in 2014, due to the inaction of the UN Security Council. The revolutionary wave of 2018-2019 has also had the effect of spreading a sense of national unity throughout the country. In this sense, one of the slogans of the protesters in the capital, "We are all Darfur", is eloquent, as is the first objective of the transitional government is to tackle the "root causes" of civil wars and find a solution for them.

Political Struggles in Sudan

Political and economic regression of Sudan and differents conflicts are not enough to explain the uprising in December 2018. This revolution may have historical causes, marked by a persistent quest for freedom. Since its independence from the United Kingdom and its separation from Egypt in 1956, the country has experienced alternating military dictatorships and peaceful popular revolutions that

overthrow them and establish democratic regimes (ephemeral). In 1964, the "October Revolution" defeated Ibrahim Abboud's military dictatorship, established in 1958 and supported by the United Kingdom, and replaced it with a democratic government that lasted barely five years. In 1985, the "April Revolution" put an end to Al-Nemeiry's military-Islamist dictatorship, supported by the United States, but also by Egypt and Libya. The democratic government that followed was overthrown in 1989 by Omar Al-Bashir's military coup. In 1964 as well as in 1985, the victory of peaceful revolutions was made possible by the support of the army which refused to repress the peaceful people. It was the case for the last revolution in April 2019.

These successive mass revolution in Sudan, including the last one against Omar Al-Bashir, have come about through recurrent political struggles and the class struggle experience of many actors, such as railroad workers, Jazirah farmers, the Sudanese Women's Union: co-founded by socialist and feminist activist Fatima Ahmed Ibrahim died in 2017, it is necessary to mention a Communist Party which was founded in 1946, and still have some influence even if it plays only a marginal role. Moroever, there is an enlightened national intelligentsia which has a great influence during the Sudanese Uprising.

When popular protest triumphs, it is certain that the new authorities try to build acompromise between the traditional political parties, the religious brotherhoods and the modern progressive segments of Sudanese society. However, the situation seems favorable, although uncertainties remain as to the final position of the army. For some Arabic countries, including the Gulf monarchies, a democratic Sudan can have destabilizing effects on their own societies. The reactions of Western diplomats and the United Nations, the African Union have been very cautious. This is also true for Russia and China, which enjoyed good relations with El-Beshir's regime.

Turkey which developped a good relation with Omar Al-Bashir and has some strategic interests in the region worries about the future of Turkish-Sudanese relations and particularly the Suakin Island question. How the agreement between Recep Teyyip Erdoğan and Omar Al-Bashir could survive after the Sudanese last Coup d'etat, particularly with the economical and political pression of Saudia Arabia and Egypt on the new transitional government? Why Suakin Island has strategical importance for Turkey in the Red Sea? The growing domestic political crises in Sudan and in the Horn of Africa in general, echo the announcement of the Gulf

powers' takeover of ports in the region. The increasing militarization of the Red Sea reflects a desire to redraw zones of influence (Weber, 2017).

The Geopolitics of the Red Sea

The Red Sea has always great geostrategic importance. The main question today is not only the control of the Middle East or the control of the seaway between the Mediterranean/ the Gulf of Aqaba and the door to the Indian Ocean. Today there is new geopolitical interests and challenges between the countries of the region and some great and emerging powers in this region. The factors of conflict are rather due to old causes, often local, but very much alive in the minds of the populations concerned. This zone is apparently a geostrategic soft underbelly since it is occupied only by a sleeping air-sea base, that of Ras Banas, the ancient Berenice, in the most southern part of the Egyptian coast, where the American aviation has rights of use. At some distance from it, the Halairb triangle is a disputed territory between Egypt and Sudan. If this quarrel re-emerges regularly, as a barometer of the tension between the two countries, they are not eager to engage in an armed conflict for the territory.

On the other hand, the concession in December 2017 of the management of the Sudanese island of Souakin to Turkey for 99 years - in the framework of a vast commercial agreement - constitutes a gesture of defiance towards Riyadh and Cairo, even if the displayed object is only the renovation of the historic site. The Ottoman Empire reigned on the shores of the Red Sea and, perhaps, implicitly implicated the guardianship of the Saud in the holy places of Islam, while the support of Turkey to the Muslim Brotherhood is part of a multi-faceted rivalry between Cairo and Ankara, especially after the coup d'etat against the government of the former president Mohamed Morsi. Turkey joined the alliance of Khartoum and Doha after difficult relations with Egypt and Saudia Arabia.

Indeed, this agreement preceded the signing in March 2018 of a $ 4 billion loan between Khartoum and Doha for the renovation of the port of Souakin, according to Sudan Tribune. An amount that may seem disproportionate to the scope of the project and a real red rag for Riyadh and its allies who seek to submit Qatar since June 2017. This agreement is articulated indeed to the project of Turkey, allied with Qatar. In the end, it is of no consequence that Sudan has gone backwards, both with regard to Egypt in expressing its desire to peacefully settle

Halaïb's dispute and in reiterating its military commitment to the Saudi-Emirati coalition in Yemen. Khartoum is holding two irons, and the Khartoum-Doha axis, sealed since the Islamist junta came to power in June 1989, to clamp down on Saudi Arabia and hold Egypt in check, is still working.

The economic dimension of this axis must not be neglected either since Souakin is a possible gateway to the African Sahel, thus taking up the ancient route of pilgrims from the shores of Senegal to Mecca, while Qatari engagements as Turkish on the black continent are increasing rapidly (Dailysabah, 2018).

For the moment, the Saudi navy is modest and there is no indication that it can be strengthened in the near future, for lack of means, but of maritime tradition, and the military forces of its UAE ally, which pursues goals. different from those of Prince Mohamed bin Salman, are still distant from this zone of tension.

The Strategics Bab el-Mandeb and the Gulf of Aden

It is to the south, on both sides of the Bab el-Mandeb Strait, that the most complex strategic part begins. In Djibouti, France had to yield Camp Lemonnier to its American ally, who installed there in 2003, the headquarters of AFRICOM / Horn of Africa whose operations are aimed at the African continent, but the US Navy did not any permanent anchorage in the Red Sea. The same is true for Russia, which lost its bases at Aden and Berbera in the early 1990s, but has not shown any intention of returning to the region, although its constant strategic concern is to gain access to hot seas.

The fight against piracy off the coast of Somalia in the early 2000s was an opportunity for several other navies to obtain facilities in Djibouti: China has established in 2017 its first overseas sea base, preceded by Japan (2011) and Saudi Arabia.

Today, as part of the clash between Saudi Arabia and Iran, by Yemen interposed, it is the regional powers who are engaged in a race of speed for the conquest of advanced positions on the banks of the Strait. Bab el-Mandeb and the Gulf of Aden.

The United Arab Emirates, the first, has secured control of open water ports on the Indian Ocean: Mukalla and Zinjibar Hadramout, Hadibu - former Soviet base - on the island of Socotra and Aden at the expense of the Saudis, who pursue

the same goal, but are struggling with the Houthi rebellion in northwestern Yemen. As for the Omanis, they see it as a threat of encirclement and competition for their transoceanic hub Raysut, Dhofar. This strategy, driven by Abu Dhabi, could also affect the global hub of Jebel Ali, which depends on Dubai but is handicapped by its situation in the Gulf. It thus reflects Abu Dhabi's policy of affirming its political and economic leadership within the UAE federation to the detriment of Dubai since the 2008 financial crisis. The UAE has also gained strong support points on the African coast: Assab, in southern Eritrea, has since 2015 become the backbone of their engagement in Yemen; Berbera, gateway to Somaliland (not recognized by the international community) and Ethiopia (in strong economic growth); and finally in Somalia, where they now provide training for the national army, according to ahval news online. Current tensions and the inability of the Gulf countries in their respective alliances to balance Turkish and Iranian growing influence in the Persian Gulf and the Red Sea(Huliaras & Kalantzakos,2017).

Behind the war against Iran's regional ambitions, there are other economic and strategic rivalries between Gulf Cooperation Council allies, which could one day be transformed into confrontations. In the opposite camp are other ambitions: Turkey has indeed obtained at the end of 2016 a free zone in the port of Djibouti, as well as a military base in Somalia in September 2017.

The Geostrategic Interests of Turkey in the Red Sea

Turkey is quietly advancing its pawns along the Red Sea. Its goal is to establish a solid military infrastructure that will also allow it to closely monitor what is happening in this area. Turkey has already deployed troops to Qatar to help the emirate in the conflict with the Gulf countries, Egypt and Saudi Arabia. Tensions that block the rebirth of the front of the Sunni countries against Iran.

The Island of Suakin and the Turkish Strategy on the Red Sea

The city of Suakin was taken by the Mamluk king Zahir Baybars in 1264. The sovereign did not keep it long. However, his army returned and made a port after destroying the port of Ayyimab, in the south. In 1517, Sultan Selim I made it the base of the "Ottoman Ethiopia directions", which includes the cities of Arkiko and Massawa, in the today Eritrea. Later, Suakin was annexed to the Ottoman province of Jeddah, then conceded to Egypt under the reign of Muhammad Ali Pasha.

The British armies of "Lord Kitchener" took refuge in Suakin, when they faced the attacks of the forces of the commander Osman Digna, at the period when Sudan was jointly administered by Egypt and the United Kingdom.

Suakin is, therefore, a city with centuries-old history, which hosted such illustrious explorers Ibn Battuta, and Samuel Baker. The restoration of this historic city by Turkish funding was planned long years ago.

During his visit to Khartoum in December 2017, the Turkish President Recep Tayyip Erdogan announced that Sudan had agreed to transfer the island of Suakin on the Red Sea to Turkey, which will manage and rebuild it. Suakin was the seat of the Ottoman governor of Sudan and the South Red Sea from 1821 to 1883. Officially, the purpose of this agreement is to restore Ottoman monuments which had degraded; a team of turkish experts is already on site to evaluate the situation. But the main purpose is to establish a naval control at this strategic location.

The island is 20 kilometers from the port of the Suakin and 50 kilometers south of Port Sudan. It is located across the Saudi Arabian coast and accessible by a daily ferry service. The former Sudanese President Omar Elbechir confirmed that a memorandum has been signed with Recep Teyyip Erdoğan. Foreign Minister Ibrahim Ghandour argued that security and military cooperation agreements have been concluded. They provide for the construction of facilities for the maintenance of civilian and military ships in the port. Moreover, according to Ghandour, the Sudanese Ministry of Defense is willing to cooperate militarily with their brothers and their turkish friends. The Turkish Foreign Minister stressed that it was about security in the Red Sea and that his country already had a military base in Somalia, saying: "Our President has instructed us to assist the armed forces and police of Sudan."

Ankara is therefore committed to developing its military cooperation along the Red Sea coast in East Africa. Suakin Island will undoubtedly become a strategic observation post to monitor shipping traffic; Turkish ships will also be able to anchor there as in other ports in Sudan.

The Axis Doha-Ankara

Erdogan was accompanied to Khartoum by the commander-in-chief of the armed forces who drafted the military cooperation agreement. The Qatari counterpart of

the latter, who came to discuss military relations with Sudan, received from the hands of President Omar al-Bashir the order of the Nile, the highest distinction of the country. It was also decided that the emirate would send a military attaché to Khartoum, while joint military maneuvers between the two countries were held at the beginning of December in Sanakat on the Red Sea. The three commanders-in-chief took the opportunity for a meeting that nothing has filtered.

At the same time, Doha revealed that a new Turkish military contingent had come to reinforce the troops that had arrived in June 2017, when the conflict between the emirate and its neighbors was at its height. These are stationed at the Tarek Bin Ziad base, under a security collaboration treaty dating from December 2014. Military maneuvers should be held soon "to strengthen the common military potential".

This is not good news for Egypt, which sees Ankara encroach on a vital area for its defense. Turkey, which supports the Muslim Brotherhood, violently condemned Egypt for deposing President Morsi in 2013, causing the two countries to sever diplomatic relations. Turkey then moved closer to Qatar, also a supporter of the Muslim Brotherhood, which led to the aforementioned agreement. The two countries are now cooperating with Sudan, neighboring Egypt. While the relations between Cairo and Khartoum are satisfactory overall, nevertheless, there are two major points of friction. First, there is the long-standing dispute over the distribution of the waters of the Nile between Egypt and the African countries of the river basin. While %90 of Egypt's water resources come from the Nile, Sudan, which benefits from abundant rains, is meant to be sympathetic to the needs of African countries, which rightly complain about the quotas established at the time. colonial. The English had sided with Egypt and granted him %80 of the waters of the river. To date, Cairo does not want to hear about a reduction in its quota and opposes the construction of a large hydroelectric dam on one of the tributaries of the Blue Nile in Ethiopia. Although it would also be affected by this roadblock, Sudan refuses to support the Egyptian position. This is a dangerous crisis that could degenerate into an armed conflict.

Another problem is that of sovereignty over the Halaib and Shalatin regions along the Egypt-Sudan border, currently under Egyptian control. Sudan has been claiming these territories since the proclamation of its independence in 1956, and is contesting the recent treaty on the transfer of the islands of Sanafir and Tiran

from Egypt to Saudi Arabia: it says that the coordinates of the Egyptian maritime boundary that There are wrongly these two regions in Egyptian territory.

Rivalry in the Red Sea

The anti-Qatar quartet of Saudi Arabia, the United Arab Emirates, Bahrain, and Egypt have been particularly reluctant to bring Sudan closer to Turkey by actively supporting the overthrow of Sudanese President Omar Al-Bashir. Saudi Arabia and the United Arab Emirates have provided financial support of $3 billion for the new Khartoum regime.

The reason for this hostility towards Turkey is due to the tensions in the bilateral relations but also by a conflict of interests in the region. Cairo's opposition to the Turkish-Sudanese rapprochement is mainly due to Ankara's support for former President Mohamed Morsi overthrown by a coup fomented by the current Egyptian president Abdel Fattah al-Sissi. As for Saudi Arabia, it does not look favorably on Turkish-Sudanese cooperation since Suakin is right in front of the Saudi city of Jeddah, on the western border of the country.

The most important point of disagreement of the quartet with Turkey is undoubtedly its strong cooperation with Qatar to which the four countries imposed an economic embargo in 2017 and where Ankara has a large military base. Saudi Arabia is afraid of being locked in a strategic triangle of Ankara, with a Turkish military base in Somalia and Qatar. The quartet also claims that the Turkish-Sudanese agreement is no longer in force after the coup d'ete against Omar El-Beshir. Turkish Foreign Ministry spokesman Hami Aksoy said recently that bilateral agreements between Sudan and Turkey remain in force despite the coup, and that the Turkish Agency for Cooperation and Coordination is continuing the restoration of the of Ottoman vestiges.

The presence of Turkey in Suakin is an extremely strategic initiative both for economic and political purposes and for Turkey'soft power in Africa but also in the Muslim world. While it is still too early to predict the actions of the new Sudanese regime closer to the anti-Qatar Quartet, it is certain that Turkey will find the best way to consolidate its position in Sudan and other African countries in order to achieve its goals. The Turkish presence in Suakin and other strategic areas seems to continue to preoccupy the main Red Sea actors, particularly Egypt and Saudi Arabia, in the years to come.

Challenges and Perspectives

Despite the removal of Omar Al-Bashir from the office, several international agreements remain still in force, including the agreement with Ankara in 2017 for the reconstruction and restoration of Suakin, a strategic Island in the Red Sea. Gulf countries and Egypt suspect Turkey on creating another military base in the Horn of Africa after the base in Somali. It may be possible that Turkey tries to come back to its old zone of influence. The restoration works started by the Turkish Agency for Cooperation and Coordination (TIKA) was stopped after the coup d'etat, since the new sudanese authorities were supported by the Arab monarchies.

However, Turkey is not ready to leave Suakin, and according Turkish official, the agreement around Suakin remains in force. This bilateral agreement was signed by Recep Tayyip Erdoğan and the Sudanese leader of the time, Omar al-Bashir, among 12 others cooperation agreements. In this struggle, Turkey was joined by its tactical allie, Qatar even if Abdel Fattah Burhane says that this agreement is no longer in force.

For Turkey, there is no reason to leave the island. Spokesman of the Turkish Foreign Ministry Hami Aksoy said that the bilateral agreements between Sudan and Turkey remained in force despite the coup and that the Turkish Agency for Cooperation and Coordination was continuing its restoration of artifacts from the Ottoman era. Indeed, Suakin was a transit point for Muslim pilgrims who went to hajj from African countries. The island had an infrastructure developed with residences, customs posts, or even military sites. However, many monuments have become too old or have been destroyed.

Turkey may face challenges with the new Sudanese authorities, since at the head of the country are people closer to the anti-Qatar quartet -Saudi Arabia, United Arab Emirates, Egypt, Bahrain). The most evident is the financial support of Saudia to the Sudanese transitional organe. The Saudi Ministry of Finance placed $ 250 million in the Bank Central of the country, just a few days after the coup d'etat. This is the first slice of the $ 3 billion aid pledged by Saudi Arabia and the United Arab Emirates. In this sense, it is not surprising if the new Sudanese rulers ask that Turkey, the regional rival of the anti-Qatar quartet, interrupts its economic projects in Suakin. However, the presence of Turkish in Suakin hides a much deeper fear in this region. Arab countries increasingly suspect that this island in the Red Sea, just in front of the Saudi city of Jeddah, can become anoth-

er base for the Turkish army. With the military presence in Somalia and Qatar, possible military sites on Suakin could close the Turkish strategic triangle in the Red Sea. This geographical figure represents a threat to the gulf countries, Arab monarchies, specially when Saudi Arabia's western coastline is vulnerable to attacks from Iran, Qatar, and Turkey. With Yemen, near the Red Sea, where there are pro-Iranian irregular groups, the Houthi rebels, Arab monarchies find themselves de facto in a hostile encirclement.

The future of relations between Turkey and Sudan depends on the policy that the new Sudanese government will followe. Sudan has the choice to play the neutrality card in the rivalry between the duo Turkey-Qatar and the quartet Saudia Arabia, Egypt, the United Arab Emirates, and Bahrain, or join the quartet at the risk to face the anger of Turkey. For the moment, the strategic triangle is closing on the Arab monarchies and Turkey seems to win its struggles against Saudia and Egypt around Suakin Island and is in a good position on the Red Sea. But What will be the reaction of Sudan? How much will cost for Saudia and Egypt to expel Turkey from Suakin? The situation is changing very quickly in this strategic region.

Conclusion

In summer 2017, a diplomatic crisis erupted between the Arab monarchies of the Gulf. UAE and Saudi Arabia have broken off relations with Qatar. This conflict puts Omar Al- Bashir in a difficult position. Qatar, like the United Arab Emirates, has provided billions of dollars in financial aid to Sudan's impoverished economy after the indepence of South Sudan. Omar Al-Bashir chosed not to support the UAE and Saudi Arabia in the conflict against Qatar. Moroever, Omar Al-Bashir refused to dismiss the Islamists from power and had moved closer to Turkey. The golf monarchies have decided in turn to stop their aid and to deliver fuels to Sudan. Fuel shortage and rising bread prices pushed Sudanese to the streets for about six months. The Uprising endedby a military coup against Omar Al-Bashir. One of the reasons for the Arab monarchies anger against Omar Al-Bashir was the agreement between Sudan and Turkey, which would allow Turkey to position itself in the Red Sea just in front of Jedda. Egypt and Saudia try to expel Turkey from Suakin after the removal of Omar Al-Bashir.

For several years, the Red Sea has been an arena of serious geopolitical confrontation between the different powers. Turkey, the heiress of the great Ottoman

Empire, is being seen in many Muslim countries in Africa as the only voice in the Muslim world. Ankara has become the great defender of the Muslim world under the reign of Recep Teyyip Erdogan. That is why by strengthening its influence in the region, including the creation of the bases in Qatar and Somalia, as well as the project to control Suakin Island and thus getting closer to the holy Mecca, it not only shows the ambitions of a regional superpower which is able to create its security mechanism in the Bab-el-Mandeb strait region, where more than 13% of global oil trade passes, but confirms once again its new ambitions in this region and the world. For now Turkey seems well positioned despit the creation of the new Sudanese government. The future of the relation between Sudan and Turkey around the question of the Suakin depends on several geopolitical factors and indirectly depends on the future of the relation between the quartet (Saudia Arabia, Egypt, Arab Emirats United,Bahrein) with Qatar and the future of the relation between Turkey and Saudia Arabia.

References

Ahmed, Y.M.A. (2017). *The Sudanese island of Suakin: Mythical land rooted in Islamic history,* culture et Art, December, 26. Retrieved from https://www.aa.com.tr/fr/culture-et-arts/l-%C3%AEle-soudanaise-de-suakin-terre-mythique-enracin%C3%A9e-dans-l-histoire-islamique/1015162

Ahwal (2018). *UAE to train security forces in Somaliland*, Ahwal. Retrieved from https://ahvalnews.com/uae/uae-train-security-forces-somaliland

Ahwal (2018). *Turkey being drawn into Red Sea power struggle,* Ahwal. Retrieved from https://ahvalnews.com/red-sea/turkey-being-drawn-red-sea-power-struggle

Aktürk, Ş. (2015). *The fourth style of politics: Eurasianism as a Pro-Russian rethinking of Turkey's geopolitical identity*, *Turkish Studies, 16*(1), 52-81.

Daily Sabah (2018). *Turkey's Africa initiative sees six-fold rise in trade with the continent,* Daily Sabah*:* https://www.dailysabah.com/economy/2018/02/28/turkeys-africa-initiative-sees-six-fold-rise-in-trade-with-continent

Davutoğlu, A. (2008). *Turkey's foreign policy vision: An assessment of 2007, Insight Turkey*, *10*(1), 73-99.

Donelli, F. (2015). Turkey's presence in Somalia a humanitarian approach. *The Depth of Turkish Geopolitics in the AKP's Foreign Policy: From Europe to an Extended Neighbourhood*, 35-51.

Duneau, C. (2017). *NEOM: the megalopolis of the future dreamed of by Saudi Arabia,* Le monde*:* https://www.lemonde.fr/smart-cities/video/2017/11/17/neom-la-megalopole-of-futur-dont-reve-la-arabia-serbia_5216675_4811534.html;

Fuller, G. (2008). *The new Turkish republic: Turkey as a pivotal state in the Muslim World,* United States Institute of Peace, Washington.

Gallopin, J. B. (2012). *Bitter divorce of the two Sudans,* Le Monde diplomatique, juin 2012.

Huliaras, A., & Kalantzakos, S. (2017). *The gulf states and the horn of Africa: A new Hinterland?*, Middle East Policy, vol. XXIV, n° 4.

Izambard, A. (2018). *Flying taxis, dinosaur robots, NEOM the crazy project of which MBS dreams in Saudi Arabia*, Challenges: https://www.challenges.fr/monde/moyen-

Lelli, G. (2019). *The diplomatic world-Omar Al-Bashir fallen, the army under pressure: Democratic obstinacy in Sudan*, Le monde diplomatique, 2019, page 11. Retrieved from https://www.monde-diplomatique.fr/2019/05/LELLI/59869

Rabeyrin (2018). *La Turquie de retour sur la mer Rouge*, le monde.fr. 2018 https://en.wikipedia.org/wiki/Suez_Canal_Area_Development_Project

Raimbaud, M. (2012). *Sudan in all its states. Sudan's space stands the test of time, Karthala, coll. « Hommes et sociétés »*, Paris.

Sirene, Ö. K. (2019). *Suakin: Turkey wins against regional rivals*, TRT,2019. Retrieved from https://www.trt.net.tr/francais/afrique-asie/2019/05/30/suakin-la-turquie-s-impose-face-a-ses-rivaux-regionaux-1210673

Sudan Tribune (2018). *Sudan, Qatar, Suakin Port Project Implementation*, Sudan Tribune, 15 May 2018 Retrieved from (http://www.sudantribune.com/spip.php?article65407).

The Times (2018). *Egypt backs plan for Red Sea megacity* Retrieved from https://www.thetimes.co.uk/article/egypt-backs-plan-for-red-sea-megacity-89j553xhz

United Nations Economic Commission for Africa (2017), *National Employment Survey, 2011, cited in "Country Profiles"*.

Vicky, A. (2011) *Turkey moves into Africa*, Le Monde Diplomatique. Retrieved from http://mondediplo.com/2011/05/08turkey.

Weber, A. (2017). *Red Sea: Connecter ad Divider. Disruption waves from the Arabian Gulf to the Horn of Africa,* SWP Comments, n° 50, November 2017.

Political Elites and Corruption: Romanian Case

Elena Radu*

Abstract: In this paper we started from the assumption regarding the link between political elites and corruption in Romania as a form of personalization of public administration. Making use of the literature developed in the field of (political) elite theories from Mosca to Bourdieu to better understand and analyze the political elite in Romania considering its occupational background. As a recently democratized country the administrative capacity provided by the state is still questionable as far as indicated corruption emerged until the highest positions in society as Prime Minister and Parliamentary members. Clientelistic relations within elites and between elite and mass influences the quality of public administration, offices' institutional character being replaced by ruler' own interests. In this manner it is debated the link between political elites and corruption in Romania and we argue for the lack of professionalism in public administration.

Keywords: Political Elites, Corruption, Romania, Clientelism.

* Ankara University, Social Sciences Institute, Political Science, MA Program.
Contact: elena.radu.14@politice.ro

Literature on Political Elites

In this part of the paper it is presented an overview of some of the most important sociological elite theories starting with the classical ones of Gaetano Mosca, Vilfredo Pareto and Robert Michels and including also critical theorists as C. Wright Mills and Pierre Bourdieu. On the other hand, in the second part of the paper there are presented interpretations of corruption and clientelism to better determine the main concepts followed along the present analysis. Merging these two and also adding empirical evidences regarding changes that took place at the level of occupational background of Parliamentary members after Revolution in 1989 it provides the necessary context for a proper analysis of the link between elites' tendencies to be corrupted and the undeveloped performance of public administration in Romania.

Gaetano Mosca

Known as the first theorist of an elaborated sociology of elites, Gaetano Mosca published his essential book entitled "The Ruling Class" in 1896. From Mosca's point of view not even the universal suffrage and parliamentarism have not invalidated the existence of two classes of people which appear in all societies (Mosca, 1939). There is about a class that rules and the other one which is ruled. The differences between these two consist of size and type of attributions and obligations of each of them.

The ruling class is the less numerous one and it is able to perform political functions by monopolizing power and assuming the supply of material means of subsistence to the ruled class which is the numerous one. Following the argument regarding the capacity of those who rule to control the others Mosca mentions the organized character of the ruling class. With other words it is about a minority which imposes its will to an unorganized majority. First, it is easier to those who are less numerous to get together and organise themselves and their actions under common aims and second, Mosca cites the fact ruling minorities are represented by material and intellectual superior individuals in comparison to the ruled mass. The author notes about the importance of wealth as key characteristic of the ruling class in advanced societies which confirms the prevalence of the richness as an essential feature of political power (Mosca, 1939).

In terms of the minority that rules it is described the manner of controlling the mass by owing "country's major banks, transportation companies or other ma-

jor public corporations" and considering the money in their pockets it is easily to reach other interests by "intimidating and corrupting ministries, legislative bodies, newspapers" (Mosca, 1939, p. 147). In this way the wealthy and big businesses make laws in their own interests, what is called "plutocracy" being the most powerful of all material forces according to Mosca. Political classes' representatives are interested in being always in power which leads to traditions like maintaining an intellectual superiority and direct inheritance, strategy aimed to transmit the possession of political power within their families and not to share any slice of the pie with any old or new forces.

Another topic addressed by Mosca is the one of public offices which are supposed to be open to everyone passing an examination but in fact most of the population has no resources to get educated and trained enough for the job. The lower classes are restricted to rise persons able to represent them at any level but in the long run the upper classes are threatened by the incapacity to give proper answers to societal problems according to social structure of the society. In such a case when an "appreciable shock from the outside foe" appears the political regime would collapse. To avoid or prevent the collapse Mosca defines the way in which efforts are made to close or open the ruling class as in aristocratic or democratic tendency. When some of the lower classes' elements are gradually infiltrated into the higher classes it is noted a democratic path which does not often shape violent revolts (Mosca, 1939).

According to Mosca none of the tendencies should not be superior one over the other but a combination of them two is the best path for political systems as to avoid neutralization, declining or neglect one of the existing classes. In the present analysis we focus on identifying in contemporary Romanian political life some of the features of political elites presented one century ago by Mosca and to specify the similarities between them. The main concern of this effort is to provide a representative basis of elite literature to better understand the nature of the Romanian political elite and to be able to link it to corruption and clientelism as a normalized behaviour among most of the political elites' representatives as we assumed in our hypothesis.

Vilfredo Pareto

Vilfredo Pareto made history with his concept of the "circulation of elites" (Pareto, 1935) referring to a continuous process of elites' rise and decline. According

to Pareto the elite is defined as a class of people recruited from those who attain the highest levels of achievement in their own field of activity, these gifted people being known for their capacity to be powerful or influential in their branch. The author makes distinction between the ruling and non-ruling elite, those in the first category playing a significant role at the highest levels of power in a direct or indirect manner. The entire population is seen as divided into elite and "nonelite lower class", then Pareto is rethinking his theory and speaks of upper and lower classes or strata and also of a ruling class equated with the elite.

One similarity between Mosca and Pareto's views is represented by the conviction that a small ruling class is existing everywhere, even in parliamentary democracies, and the way in which it retains power is in part by means of force and in part through the consensus of the ruled class. Notions as "representation of the people" are no more than a "fiction" as Pareto notes. Also, the fact that some of the fields of human activity which are labelled for requiring specific abilities or features to assign every person to his/ her correct place is a necessity to ensure the social equilibrium. In the case of ruling elite direct (monarchies) or indirect (the influence of wealth) form of inheritance as a deviation from the ideal case of assigning people in their correct place could affect the social equilibrium and the development of society.

Speaking about the "circulation of elites" Pareto sees as necessary the replacement of the elements of the ruling class by upcoming elements from the lower classes, or the entire ruling elite which is overthrown by a new elite. This circulation is determined by the intra- elite relationship between those in possession of the traits that enable them to be in power and those who does not possess such characteristics. To avoid violence against the ruling class and without shaking the foundations of society is for the ruling class to be continuously renewed and completed by persons from the lower classes.

Pareto also introduces into analysis the categories residues and derivations as they are central to his work. Residues are the immutable emotion-related structures in every man which govern the nonlogic part of human actions. Of 6 classes of residues class I represents the "instinct for combinations", responsible for innovations, speculative activities and some skepticism, and class II the "persistence of aggregates"[18], responsible for stable orientations in all areas as for fix systems of values and belief. Class II tends to weaken in the upper classes, the ruling class will aim to prevent any violent opposition by "cunning, deception and bribery" (Pareto, 1935).

By time passing those who rule will shift from class II to class I residues, long-term intangible interests being replaced by short-term materialistic ones. The governed masses will be deprived of its capable persons who possess the "instinct for combinations" as a strategy of the ruling class aimed to sustain its power. Tactical or cunning behaviors appear more often as an alternative of governments to the use of force when economic growth is present in society. Pareto argues that in contemporary societies the fact that ruling class impedes and prevents the normal circulation of elites is the main cause for their decline. Without common ideals of ruling elite by lack of class II residues some of its members may be determined to go over to the side of the governed class as humanitarian sentiments emerged and provide to lower class the missing leadership and supporting revolutionary actions with their intellectual skills.

Robert Michels

Mosca and Pareto analyzed the sociology of elites in a comprehensive approach while Robert Michels in his most important book *Political Parties. A Sociological Study of the Oligarchic Tendencies of Modern Democracy* is concerned with modern political parties and their internal democracy. Investigating German Social Democracy he notes that even if in the case of social-revolutionary parties as SPD there are oligarchic tendencies, there is a significant "proof of the existence of immanent oligarchic tendencies in every kind of human organization which strives for the attainment of definite ends" (Michels, 1915). Following the argument, for Michels any party organization has such a tendency and it is inevitable. Mosca and Pareto are also referring to the ruling class as the one aimed to protect its own power and keep it for itself. On the other hand, Michels asserts that democracy cannot be conceived without organization, the advance of organization allowing democracy to decline.

Michels' point of view is opposed to those of Mosca and Pareto when it comes to the replacement of the old ruling class because he considers that this is not possible even in revolutions. Instead of this, he sees a permanent amalgamation of old elites with new elements where there is no circulation of the elites. As far as oligarchizing of human organizations is inevitable Michels identifies three causes of this matter of facts. There are involved technical-administrative, psychological and intellectual factors. First factor refers to the fact that is the ideals of democracy and "direct self-administration" the things which are not technically possible when

a large number of people are involved. Public and party assemblies are not able to act considering their large numbers of people and they have to delegate someone else to represent and to lead them. This is the way in which internal differentiation of the organization comes to life and gives rise to strong professional leadership as a form of "the beginning of the end of democracy" (Michels, 1915).

The second factor concerning psychological causes involves the fact that the mass is seen as being inherently weak and confused, when losing their leaders, it is like they "take flight in chaotic disorder". Masses are more than grateful to those who lead them considering leadership attributions as a real sacrifice which reveal a "primitive idealism" of the masses that are always looking for "worldly gods" (Michels, 1915). This way of seeing leaders as heroes of masses is close to Le Bon's argumentation regarding the willingness of the broad masses to deal with problems of the organization and the state of well-being granted by the chance to find a leader to worship.

The last factor involved by Michels' work is concerning the intellectual superiority of the leadership which generates such a passive attitude highlighted by the increasing need for specialized knowledge gained by leaders through practical experience in party work but underdeveloped amongst masses. This "incompetence of the mass" allows the leaders to be powerful and always strengthen their power. The search for stable conditions to pursue their life determines masses to re-elect the same leaders which develop their tendency to fill their own ranks by co-optation, to secure their own power using their financial power over party functionaries and to make use of media in their own interests.

At the psychological level there is noticed a "natural hunger for power" which once possessed it is inevitably affecting the character of the one who possess it and the "public power" is a particular case that confirms Michels' assumptions. To sum up, according to Michels the "iron low of oligarchy" involves the fact that every organization is bound to develop oligarchies, a process seen as "organic" in nature. There are provided only a few general observations on the possibility of democratic rule in a democracy which is only possible within organizations in a given society.

Wright Mills

Going further to analyze the literature on sociology of elites we are briefly introducing C. Wright Mills' conception and main ideas on elites. In *The Power of Elite*

Mills is offering a general definition of elite from the beginning of the book. The "power elite is composed of men whose positions enable them to make decisions having major consequences" (Mills, 1959, p. 4). The real centers of power able to confer to the men of the elite their great and durable power are represented by sectors as economy, politics and military. The others existing sectors as universities, churches or family are subordinate to the previous ones as those more predisposed to determine the major developments in society, instead these three groups "come together to form the power elite of America".

Mills is primarily interested in the upper class in the country and in the leading metropolitan regions, the propertied class, the wealthy, the "chief executives" and the "corporate rich". This class could be distinguished from other parts of the population by its lifestyle, educational and professional careers which are similar. They also have tight contacts within the group and each of its members is aware about its own special position. The similarities between those who belong to the upper class and the blurred boundaries they create between personal matters and those of interest to society made Mills to conclude that social "background is one way in which, on the basis of intimate association, the activities of an upper class may be tacitly coordinated" (Mills, 1959, p. 69).

At the top of the upper class are the multimillionaires as owners of "large fortunes", three quarters of them come from rich families which ally themselves with top executives, the administrators of their assets by combining the functions involved and cooperating on the basis of common interests. This is the proof of the fact that wealth is inherited but there is also a tendency "to monopolize new opportunities for getting great wealth" (Mills, 1959, p. 105). To remove the other elites' prestige as those from sectors as show-business and sports stars the business elite joins together with the political and military elites to form one single prestige system.

Mills notes that the rising of the large corporations led to a concentration of power and to a greater linkage between the owning class in a way in which the interests of large-scale industry as a whole and the interests of the entire class have to be embraced. Multimillionaires and chief executives of the major corporations through their decisions determine the course of the economy, employment rates, purchasing power, prices and investment levels. This is the way in which not visible politicians but the "chief executives who sit in the political directorate hold the power and the means of defending the privileges of their corporate world".

Mills clarifies the fact that political apparatus is not an "extension of the corporate world" but "a network of committees" whose members are also recruited from representatives of the political and military hierarchies. That means that the spheres of politics, economy and military and always gathering together in a way or another. It is not for sure only about the "big economic man" who really holds the power. By using the term "power elite" and not "ruling class" the author avoids the ling to an economic concept as class is or to a political one as rule is.

Once again, Mills states the fact that it is not about an economic class that exercises a political role but representatives of all three main sectors as business, politics and military are autonomous nowadays and the most practical way in making and enforcing their important decisions is by building alliances. While (US) military's role has grown substantially in importance as a result of the world-political situation the influence of the political elite decreased in recent years determined by the changes in class structure. The 1930s' organized working class is not anymore involved in the process of making important decisions, it is much more dependent on the machinery of government and its leaders have no longer access to the national elite, being forced to accept the middle level role of power.

Summing up, C. Wright Mills' elite theory it is important to mention the general view regarding the fact that society is ruled by a unique governing class. The main criteria according to which one is part of the elite is not represented by individual extraordinary characteristics but by being in strategic conducting positions in different institutions of a society. Ruling elite is not consisting exclusively in politic representatives but also businesses' leaders and public servants or high-level intellectuals who have the capacity to influence and lead the mass through money, knowledge and by manipulating others in a way in which they cannot be controlled from outside. Because of the fact that elite's representatives' social status is similar, and they have close links and features it provides strong proves for the support and dominance of the ruling class. This represents the main barrier for someone coming from other class than elite. As we will argue further along our analysis on Romania's political elite C. Wright Mills' perspective is appropriate as far as there are many similarities between his theory and the Romanian case of elites.

Pierre Bourdieu

Last to be added is a brief summary of Pierre Bourdieu's approach regarding ruling elite which plays an important role in his theory. Bourdieu (1996) is concerned

with the mechanisms used by the dominant class to reproduce itself considering this an important aspect of each advanced society's elite. Dealing with the role of Grandes Ecole in the process of reproduction mechanisms in the field of power Bourdieu notes that the principle function of these universities is to produce an elite generally accepted by society as far as degrees provided by them are indispensable for top positions even in private owned corporations not only in state institutions.

The situation is similar to the one presented by C. Wright Mills regarding certain families that dominate the ruling arena of a given society and train their children for to pursue the same path and maintain their influence and power. The distinction regards the fact that educational system is involved which is aimed to reproduce the dominant class by giving education to those coming from elite's families under their full control. There is not only about the certificates provided by the elite universities but also the social background is taken into consideration. To get in some top positions involves some sort of competition which in principle gives everyone the same chances and legitimates the process through which certain offices are taken.

Bourdieu notes that the principles used to legitimize dominant groups' power have been varied along history and these strategies were aimed to ensure top ranked positions for elite's representatives. They come from important families, industrialists, bankers, top civil servants and high-level judges among whom the important positions of power are distributed by invoking the ideology of public service and academic achievements that make them eligible for the job.

Elite theories are far more debated among scholars around the world and during history. Some of those presented above aim to represent the theoretical base of our analysis regarding office personalization among political elites in Romania. To define in relevant terms what political elite involves for Romania it is necessary to determine ruling class's meaning. Mosca, Pareto, Michels, C. Wright Mills and Bourdieu enriched the meaning of elite by their theoretical approach and studies this is why we considered them as important into our analysis.

Further in our paper Romanian political elite is presented and its nature. Its main characteristics are mentioned following the relation between the person which is in office and the real capacity of performing the job and delivering a proper public service according to citizens' needs.

Political Elites in Romania

As a country that recently (27 years ago) started to develop a democratic regime after Revolution of December 1989, Romania also started a new parliamentary life. There are studies that reflect the structure of Romanian Parliament from 1990 to 2008 focusing on member's (MP) background. We use this data to show some of the political elite's features and also to give space to arguments regarding the appropriate category in literature to which Romanian elite belongs.

Regarding the occupational background of MP's it is showed that more than 50% of all the legislators in each of the parliaments between 1990 and 2000 were teachers/professors and people with a technical background (mostly engineers). It is well known that technical studies were very popular in 1950s and the fact that some of that generation's graduates built a good career in the communist economy and administration allowed them to get in leading positions which granted them the necessary skills and connections to be recruited for politics after Revolution. After 2000 categories as higher civil servants, entrepreneurs/ managers and trade union employees started to gain importance while engineers remained significant but professors declined.

In 2004 elections entrepreneurs doubled in number starting to become a dominant category followed by professors and engineers. Four years later Romanian Parliament was represented by one third entrepreneurs and in a raising proportion by higher civil servants which was becoming an important feature for political parties (Stefan & Grecu, 2013). The formers were interested in civil servants for their political and administrative experience in local and national politics as they present the requested skills for attracting different types of political resources, from money to votes. The benefits civil servants were able to provide to parties were not at all negligible reasons to play like this and form a political elite with such characteristics.

Following the next elections in 2008 the highest increase in terms of occupational background of MPs was the one of managers/ businessmen that do not have any political experience but provide financial resources needed to support electoral campaigns. The way of doing politics become influenced on the one hand by the available amount of money invested in campaigns and on the other hand, once the money provided the parliamentary office, the background of those in Parliament. In the given conditions were MPs aimed to represent the mass or themselves and their own interests? Table 1 presents below the percentage of the main occupational background of Romanian MPs.

Table 1. Romanian MP's occupational backgrounds before their first election (percentage of all MPs)

	1990-92	1992-96	1996-2000	2000-04	2004-08	2008-2012
Teachers, professors	15.6	21.4	22.2	16.2	13.9	7.2
Paid party politicians	0.0	0.3	1.5	4.1	3.9	2.7
Higher administrative civil servants	1.8	2.3	2.6	7.8	9.0	20.4
Lawyers, judges, prosecutors	8.8	6.7	6.7	7.6	7.5	7.2
Managers/ businessmen	0.5	2.1	3.8	9.6	22.0	32.3
Liberal professions (including medical doctors and engineers)	39.9	33.4	29.7	29.0	16.6	8.4

Source: Stefan & Grecu

As the table shows most of the Romanian PMs elected immediately after Revolution were mostly teachers, professors, medical doctors or engineers. Putting this into elite theories terms it is closed to Pareto's typology which refers to a meritocratic approach of elites, those who are ruling are superiors to the mass that does not have such representatives able to have rare individual characteristics. The society is so divided into ruling class and mass. During time the elite circulates and changes its configuration as it is showed by Romanian case. Those who are the most productive and capable persons to take part of the governing class are emanating their power through consent (granted by votes) and coercion (at the psychological level by noble and rare characteristics and financial power in the Romanian case of those who support with their money or influence the party).

On the other hand, considering Mosca's arguments regarding elites he notes about the existence of a ruling class which has the monopole upon power and takes advantages of it and the ruled class which is governed and controlled by the former one. The lack of access to political power may affect restrictive ruling elite if it does not allow newcomers to become part of their class. It can be argued that the previous ruling class of Romanian Parliament allowed other to make the shift between classes if we are analyzing the turn into the occupational background of MPs showed in Table 1.

Besides that, Robert Michels discuss the impossibility of a completely democratic society as far as masses feel the psychological need to be leaded by someone

as far as they are unorganized and passive. The best-case scenario is represented by the competition between oligarchic organizations as it is the case of political parties that compete during elections fact that can be relevant for democracy. This type of democracy may lead in the end to oligarchy because of the way in which political parties as main actors of providing ruling leaders in Parliament and other institutions are structured and select in their higher positions those who, in Romanian case administrative servants and managers or businessmen according to last Parliamentary configuration in Table 1, possess the optimal features to reveal organizational power, personal prestige and the capacity to psychologically manipulate the masses.

C. Wright Mills' approach argues for the fact that society is governed by a unique elite which is represented not only by those with noble characteristics, but it is diversified as far as beside politician stand managers, higher administrative civil servants, intellectuals and army's representatives. Through various ways (money, knowledge and manipulation) all these manage to lead the masses and confirm their exclusive domination granted by common social statuses. As far as someone presents the appropriate ways to emanate influence, they are fitting the ruling class which is not accessible to those that do not share common features to those in the ruling elite. A consequence of this matter of facts presented by Romanian society too is the personalization of public administration offices which are not performing anymore a representative role of those who voted them but themselves and from the positions they have in the public sector are trying to secure their office and the benefits of their class on long terms.

These types of personalized administration could be seen as a form of relation between political elites and corruption. As far as exposing Romanian political elite's background to elite theories briefly presented in the previous part of the paper it is not mistaken to affirm that during time political elite in Romania shifted from meritocratic criteria to a materialistic- oriented strategy in forming and securing a (corrupted) ruling class always in search for its own benefits and not interested in representing the masses but themselves and their class.

Political Clientelism and Side Effects Upon Public Administration in Romania

According to Kitschelt (2000), electoral legislation in a democratic society is aimed to make a link between electorate and candidates considering the responsibility of those elected to those who voted them. There could be identified two types of relations between voters and candidates. One of them is the programmatic link

based on political agendas presented by candidates that once elected grants the same benefits to all the concerned by candidates' program. Clientelistic link on the other hand implies the fact that politicians are responsible only to those who votes them, and they have to provide material benefits to loyal voters only.

From the point of view of socio-economic development Kitschelt notes that clientelistic links are more frequent in poor societies being easier to buy votes or make promises to those who are poor and need money or help in some specific problems that can be solved only by those that get in public administrations in leading or administrative positions as mayors or city council members. According to World Bank's provided data poverty rate in Romania decreased from 36% in 2000 to 5,7% in 2008, scoring 4,4% in 2009. After integration into European Union expenditure with social protection payments increased in number but the allowance is very low in fact and cannot cover the real needs or bare necessities of those in bad social conditions. At European Union's level Romania is still among the countries with highest rates of poverty. While a society is developing economically the system of clientelistic links is replaced step by step by step programmatic links (Kitschelt, 2000). The below presented data in Table 2 regarding corruption among political elites' representatives are somehow in contradiction with the decrease on poverty rate since 2000.

Susan Stokes presents the fact that there is a social norm that grants the clientelistic link and makes defection avoidable, norm that induce the idea of not betraying those who helped (Gouldner, 1960). On the opposite pole the author mentions the existence of some kind of fear of losing the benefits received as an award for loyal support (Stokes, 2007). As Kitschelt also mentioned there is a close relation between poverty and frequency of clientelism. Her arguments are related to the positive appreciation as a poor person of receiving something material for free instead of some programmatic promises of redistributive policies and income inequality determines clientelism maybe more than clientelism. By changing variables' places Stokes assumes that it may be part of the political strategy not to raise incomes and to encourage poverty as a way to better control the governmental arena. While political elite in Romania is in office the masses could be poor because elite can better secure its ruling device and also is able to exert the monopole on legitimate power.

Rebecca Weitz-Shapiro (2012) states that clientelism is present more often in poor regions where this is an appropriate strategy of gaining votes from the

poor ones but on the other hand the other voters may sanction politicians for this type of behaviour. The fact that the relation between the patron and the client is a personalized one implies not only providing goods but also jobs fact that leads to nepotism or just bad quality public administration which is ineffective. Is it a well-known matter that once for example the mayor is changed most of its administrative body is replaced with persons closed to him or loyal in the clientelistic relation the two parts are engaged in? Once in office those persons are following on the loyal path that offered them the chance to have secured job as far as their superior is in office.

Many cases of corruption in Romanian public administration are provided with no dubbed by clientelistic relations between the patron and the client, the last being asked to perform illegal activities in order to produce private benefits to the patron.

Table 2. The number of senators, deputies, ministers or former ministers that are investigated, judged or convicted for criminal offenses, including for acts of corruption

Parties from which they belong	**Investigated by prosecutors or already sent to court**	**Convicted (inclusively the ones with final convictions)**	**Who resigned following the investigation or criminal conviction**	**Parliamentarians whose criminal investigation has been rejected by their colleagues' votes**	***TOTAL***
Social Democratic Party	21	8	9	2	40
National Liberal Party	10	5	9	1	25
Liberal-Democratic Alliance	-	2	2	3	7
Democratic Hungarian Union of Romania	1	2	2	1	6
National Union for the Progress of Romania	6	2	2	-	10
Parliamentary Group of the National Minorities	1	6	-	-	7
TOTAL	39	25	24	7	95

Source: in Sorin M. Radulescu (2016) over the investigation conducted by D. Miron, in "Stiripesurse.ro" (2015)

Political corruption in Romania seems to be something similar to pathology of power (Radulescu, 2016). The entire ruling class and its administration are abundant in manifestations of corruption that are the results of clientelistic type of relations within ruling elite and between its representatives and poor masses. The presence of two important institutions, Anti-corruption General Directorate and Anti-Corruption National Directorate, aimed to prevent and combat acts of corruption among politician and administrative staff of Ministry of Internal Affairs appear as insignificant to political elites and their clients. From this point of view corruption could be seen as a mechanism of delivering individual benefits in a clientelistic manner to ruling class' obeyed part of the mass and a way of transforming almost each of the administrative positions in transactional "good" fact that leads to a completely personalized administration and also an inefficient one.

Recommendations Instead of Conclusions

The recent case of protests against the Romanian government from February 2017 confirms political elites' interests in retreat the battle against corruption by passing an emergency decree that would have made abuse of power a crime punishable by jail only of the sums involved exceeded 40,000 EURO[1]. The decree was not aimed as PSD Prime Minister Sorin Grindeanu said to reduce the number of those imprisoned with 2,500 prisoners but to save around 2,000 persons convicted for abuse of power between 2014 and 2016 among which there are also a serving prime minister, five ministers, 16 members of Parliament and five senators that were put on trial. One of the beneficiaries of the decree would have been the head of PSD Liviu Dragnea who is for now barred from serving in government while being convicted for vote fraud during elections.

With the analysis of elite theories, we are presenting in a chronological way different approaches with the aim of better frame the political elite in Romania at parliamentary level in accordance to its occupational background. From somehow meritocratic political elite in Parliament it shifted toward a business oriented ruling class which transformed public administration's jobs transactional objects in clientelistic exchanges that are aimed to offer guaranties to political elites regarding their continuity in power. Buying votes and using public administration

[1] Romanian Government scraps corruption decree as opposition continues https://www.theguardian.com/world/2017/feb/05/romanian-government-scraps-corruption-decree-as-opposition-continues (1.08.2019)

for private gains instead of representative of the whole Romanian society which is the second-poorest European Union's country is also influencing the quality of democracy, the trust of citizens in country's institutions reflected clearly by European Surveys and the magnitude of corruption. Last of the mentioned practice (corruption) naturalized as a normal practice in all public systems were some services are provided discretionary by each of the administrative staff members who are under a person's order and not respecting and applying the law unequivocally.

We would recommend an administrative reform able to perform according to legislative provisions and not as the politician that rules the institution or the office orders. According to Pierre Bourdieu the faculties of administrative studies, social sciences and all the others should be able to make graduate skillful persons for administrative public sector and also the so called system of admission into public administration have to be a fair one without any interventions, nepotism or "dedicated" jobs to loyal ones. Even if it is argued that even in democracy the distinction between those who govern, and the governed ones will be always maintain a much more responsibility of the ruling elite should be manifested while in office as far as they supposed to be accountable to mass. Also, the "circulation of masses" could be useful in the attempt to prevent the personalization of public offices.

References

Bourdieu, P. (1996). *The state nobility. Elite Schools in the Field of Power*. Cambridge: Polity Press.

Gouldner, A. W. (1960). The norm of reciprocity: A preliminary statement. *American Sociological Review.* 25(2), pp. 161 – 178.

Kischelt, H. (2000). Linkages between citizens and politicians in democratic politics. *Comparative political studies,* vol. 333, (nr. 6/7): 845-879. Sage Publications Inc.

Michels. R. (1915). *Political parties. A Sociological Study of the Oligarchic Tendencies of Modern Democracy.* New York: Hearst's International Library Co.

Mills, C.W. (1959). *The power elite*. New York: Galaxy Books.

Mosca, G. (1939). *The ruling class. Elementi de Scienza Politica*. New York: McGraw- Hill.

Pareto, V. (1935). *The mind and society. A Treatise on General Sociology*. New York: Dover Publications.

Radulescu, S M. (2016). Corruption – A pathology of power and of development: Romania's case. *Romanian Magazine of Sociology*, year XXVII, nr. 3-4. p. 165-190. Bucuresti.

Stefan, L., & Grecu, R. (2013). The waiting room. Romanian Parliament after 1989 in Elena Semenova, Michael Edinger and Heinrich Best (eds.), *Parliamentary Elites in Central and Eastern Europe*.

Stokes, S. C. (2007). Political clientelism in S. C. stokes and C. Boix (Eds.) *Oxford University Press Handbook of Comparative Politics*. Oxford University Press. 2007.

The Guardian. (2017). Romanian government scraps corruption decree as opposition continues Retrieved from https://www.theguardian.com/world/2017/feb/05/romanian-government-scraps-corruption- decree-as-opposition-continues (1.08.2019)

Weitz-Shapiro, R. (2012). What wins votes: Why some politicians opt out of clientelism. *American Journal of Political Science*. *56*(3). pp. 568–583.

World Bank. (2019). Romania overview. http://www.worldbank.org/en/country/romania/overview (1.08.2019).

Trans-National Character of Islam on the Example of Al-Qaeda

Kinga Magdalena Surygala*

Abstract: Transnational Islamism is not a new phenomenon, regardless of the nature of the group. He appears in the idea of Al-Afghani pan-Islam. It plays a very important role due to the strong position of violent groups, which by their actions strongly penetrate the media and the public opinion, despite the fact that jihadists as one of the types of transnational groups constitute only a small part of Islamist groups. It is essential to divide the world according to the principle of Dar al-Islam and Dar al-Harb. There are, however, attempts at a gentler attitude, such as the Egyptian "new Islamists" who propose coexistence in Dar al-Ahad. One of the important elements shaping the activities of groups with a radical color will be an additional division into the "near" and "distant" enemy. In particular, the regimes in the Middle East countries will understand the close enemy, but also people who do not think like themselves (which is visible in the activities of the Islamic State). On the other hand, the distant enemy will be understood as a widely assumed West, especially the USA - the global offensive aims to stop western interference and expel him from the world of Islam in every sphere of Islam. The phenomenon of cleanskins that is people who have no links to radical groups, or a record of involvement in such groups, thanks to which they are not considered suspicious. Transnational groups present the whole spectrum of activities (it should be remembered that they do not include only armed and radical activities). Al-Qaeda as an example of the group recognizing jihad as one of the pillars of Islam shifts the duty of armed jihad from the collective understanding (undertaken by the community - fard al-kifayah) to the understanding of individual obligation (fard al-ayn). The radical fundamentalist thought of the 20th century, especially of Saida Qutba, has had a powerful influence on such interpretation, in which violence is recognized as a legitimate means of achieving the goal. Initially, the activities of various types of groups were to hit the near enemy, also by striking the Western governments and institutions in support for regimes, but in the nineties, it was mainly in the nineties when globalization of the jihad phenomenon occurred due to al-Qaeda - it was assumed that under the influence of retaliation of the western side (after the attack) the Muslim masses would awaken.

Keywords: Transnationality, Transculturalism, Islam, Al-Qaeda.

* Marmara University, Political Science and International Relations, PhD Program.
Contact: surygala@gmail.com

Introduction

This article aims to present phenomena that are noticed nowadays, treated as new, but they are not. Through the emergence of fundamentalist and terrorist groups, we are dealing with the intensification of interest in the ideology behind it. Often, information that appears in mass media has nothing to do with the truth. This is a very complicated problem, which is influenced by many factors dependent and independent of each other. The article will highlight the issues and a generous attempt to point out the most important theories and issues related to them.

Phenomenon of Trans-National Islam

Trans-national Islamism is not a new phenomenon, regardless of the nature of the group. He appears in the idea of Al-Afghani pan-Islam. It plays a very important role due to the strong position of violent groups, which by their actions strongly penetrate the media and the public opinion, despite the fact that jihadists as one of the types of transnational groups constitute only a small part of Islamist groups. It is essential to divide the world according to the principle of Dar al-Islam and Dar al-Harb. There are, however, attempts at a gentler attitude, such as the Egyptian "new Islamists" who propose coexistence in Dar al-Ahad. One of the important elements shaping the activities of groups with a radical colour will be an additional division into the "near" and "distant" enemy.

In particular, the regimes in the Middle East countries will understand the close enemy, but also people who do not think like themselves, which is visible in the activities of the Islamic State. On the other hand, the distant enemy will be understood as a widely assumed West, especially the USA - the global offensive aims to stop western interference and expel him from the world of Islam in every sphere of Islam. The phenomenon of cleanskins that is people who have no links to radical groups, or a record of involvement in such groups, thanks to which they are not considered suspicious (Pasamonik, 2013).

Trans-national groups present the whole spectrum of activities (it should be remembered that they do not include only armed and radical activities). Al-Qaeda as an example of the group recognizing jihad as one of the pillars of Islam shifts the duty of armed jihad from the collective understanding (undertaken by the community-fard al-kifayah) to the understanding of individual obligation (fard al-ayn). The radical fundamentalist thought of the 20th century, especially of Sajid

Qutb, has had a powerful influence on such interpretation, in which violence is recognized as a legitimate means of achieving the goal. Initially, the activities of various types of groups were to hit the near enemy, also by striking the Western governments and institutions in support for regimes, but in the nineties, it was mainly in the nineties when globalization of the jihad phenomenon occurred due to al-Qaeda - it was assumed that under the influence of retaliation of the western side (after the attack) the Muslim masses would awaken.

Islam and Islamism

Islamism it is a political ideology derived from Islamic fundamentalism. In Islamism, Islam is treated not only as a religion, but also as a comprehensive political system that should regulate the legal, economic and social aspects of the functioning of the state based on the literal interpretation of the Koran and hadith. The goal of Islamism is to introduce a religious state governed in accordance with the principles of religious law - Sharia.

Widespread poverty and the social conflicts associated with it in the Muslim countries in the twentieth century caused the spread of socialist movements in them. However, with the collapse of the Soviet Union, the influence of leftist ideologies was significantly reduced. Islamism remained the main revolutionary ideology in Muslim societies, and the conflict with the Western world, which is to be manifested, inter alia, by the Israeli occupation of the Gaza Strip and the West Bank, as well as the war on terror.

Islamist movements are extremely diverse in terms of both goals and means. Some Islamists negate any national barriers wanting to unite the entire Muslim community (ummah) under one global caliphate, while others recognize the existence of a nation-state (Sivan, 2005). The Islamic system ideal can be both theocratic (Hizb ut-Tahrir) (Grabowski, 2009) and democratic (Muslim Brothers), in the economic sphere, most Islamists are in favor of a system based on private property, but concepts of "Islamic socialism" (People of Mujahideen) have also appeared (Tomasiewicz, 2008). In terms of operating methods, three alternative strategies can be observed: participation in elections, grassroots Islamization of the society (dawa) and armed struggle (jihad) (Kepel, 2003).

A leading theoretician of extremist Islamism was Sajjid Qutb (Sivan, 2005), while modernist Islamism was represented by Tariq Ramadan (Kepel, 2006) the

highest Shia' authority was Ruhollah Khomeini (Stolarczyk, 1997). The most important Islamist groups are those representing various trends: the moderate Freedom and Justice Party and the radical (Salafist) Light Party in Egypt, Hamas in Palestine, Hezbollah in Lebanon, Front for Justice and Development in Algeria, the Rebirth Party in Tunisia, the Justice and Development Party in Turkey, the Sunni Islamic Party of Iraq and the Shiite Supreme Islamic Council in Iraq (formerly: Supreme Council of the Islamic Revolution in Iraq), Islamic Assembly in Pakistan.

According to American political scientist Daniel Pipes, Islamism is one of the three responses of the Islamic world to contemporary challenges and the dominance of Western culture, along with secularism and reformism. According to Islamists, Muslims have been dominated by the West because they are not good Muslims. Hence the conclusion that the glory lost in the past can be regained only by returning to the path of tradition, and this can only be achieved through a life fully subordinate to Sharia law. By making efforts to build a way of life on a pure foundation of Sharia law, Islamists are trying to reject all aspects of Western influence: customs, philosophy, political institutions and values. But despite these efforts, they continue to absorb a lot from the West, in infinitely many ways. Because they need modern technology, especially its military and medical applications. On the other hand, they are inclined to modern life and are stuck deeper there - notes Pipes.

Pan-Nationalism, Pan-Arabism and Pan-Islamism

Pan-nationalism is a specific term used mainly in social sciences to describe those forms of nationalism that try to transcend and overcome the traditional borders of basic national identities to create a higher nationwide. Generally, identity-based on various common denominators. Pan-nationalism can occur as a special variant of all common forms of nationalism. With respect to classical state nationalism, pan-nationalism manifests itself through various political movements that advocate the creation of higher, nationwide forms of political identity based on a regional or continental grouping of nation-states such as Pan-Arabism or Pan-Iranism. In terms of ethnic nationalism, pan-nationalism can also manifest itself through specific ethnic movements that advocate the creation of forms of common identity that are based on ethnic groups, other forms of nationalism also have their national variants. Pan-Arabism favours the unification of the countries of the Arab world, from the Atlantic Ocean to the Arabian Sea. Unlike most traditional pan-national-

ist movements in Europe, this is not based on race or ethnicity because it has been revitalized with religion at its core (Sindima, 2018).

Thomas Hegghammer (2011) of the Norwegian Defence Research Establishment has outlined the emergence of "macro-nationalism" in the late Cold War era, which kept a low profile until the September 11 attacks. Hegghammer traces the origins of modern macro-nationalism to both the Western counter-jihad movement and Islamic terrorist organizations such as al-Qaeda. In the aftermath of the 2011 Norway attacks, he described the ideologies of perpetrator Anders Behring Breivik as "not fitting the established categories of right-wing ideology, like white supremacism, ultranationalism or Christian fundamentalism", but more akin to a "doctrine of civilisational war that represents the closest thing yet to a Christian version of Al-Qaeda".

Pan-Arabism, or simply Arabism, is an ideology which espouses the unification of the countries of North Africa and Western Asia from the Atlantic Ocean to the Arabian Sea, which is referred to as the Arab world. It is closely connected to Arab nationalism, which asserts the view that the Arabs constitute a single nation. Its popularity reached its height during the 1950s and 1960s. Advocates of pan-Arabism have often espoused socialist principles and strongly opposed Western political involvement in the Arab world. It also sought to empower Arab states against outside forces by forming alliances and – to a lesser extent – economic co-operation (Sela, 2002).

The origins of pan-Arabism are often attributed to Jurji Zaydan and his Nahda (Revival) movement. He was one of the first intellectuals to espouse pan-Arabism as a cultural nationalist force. Zaydan had a critical influence on the acceptance of a modernized version of the Quranic Arabic language (Modern Standard Arabic) as the universal written and official language throughout the Arab world, instead of adoption of local dialects in the various countries. Emphasized that Arabic-speaking regions stretching from the Maghreb to the Persian Gulf constitute one people with a shared national consciousness and that this linguistic bond trumped religious, racial and specific territorial bonds, inspired in part by his status as a Levantine Christian emigre in 19th century Egypt. He also popularized through his historical novels a secular understanding of Arab history encompassing the pre-Islamic and Islamic periods into a shared history that all Arabs could claim as their own.

As a political project, Pan-Arabism was first pressed by Sharif Hussein ibn Ali, the Sharif of Mecca, who sought independence for the Mashreq Arabs from the

Ottoman Empire, and the establishment of a unified Arab state in the Mashreq. In 1915 and 1916, the Hussein -McMahon Correspondence resulted in an agreement between the United Kingdom and the Sharif that if the Mashreq Arabs revolted successfully against the Ottomans, the United Kingdom would support claims for Mashreq Arab independence. In 1916, however, the Sykes-Picot Agreement between the United Kingdom and France determined that parts of the Mashreq would be divided between those powers rather than forming part of an independent Arab state. When the Ottoman Empire surrendered in 1918, the United Kingdom refused to keep to the letter of its arrangements with Hussein (Milton-Edwards, 2006), and the two nations assumed guardianship of Mesopotamia, Lebanon, Palestine and what became modern Syria. Ultimately, Hussein became King of only Hijaz, in the then less strategically valuable south, but lost his Caliphate throne when the kingdom was sacked by the Najdi Ikhwan forces of the Saudites and forcefully incorporated into the newly created Kingdom of Saudi Arabia.

A more formalized pan-Arab ideology than that of Hussein was first espoused in the 1930s, notably by Syrian thinkers such as Constantin Zureiq, Sati' al-Husri, Zaki al-Arsuzi, and Michel Aflaq. Aflaq and al-Arsuzi were key figures in the establishment of the Arab Ba'ath (Renaissance) Party, and the former was for long its chief ideologist, combining elements of Marxist thought with a nationalism to a considerable extent reminiscent of nineteenth-century European romantic nationalism. It has been said that Arsuzi was fascinated with the Nazi ideology of "racial purity" and impacted Aflaq (Farah, 1987).

Pan-Islamism is a political ideology advocating the unity of Muslims under one Islamic country or state, often a caliphate, or an international organization with Islamic principles (Bissenove, 2004). As a form of internationalism and anti-nationalism, Pan-Islamism differentiates itself from pan-nationalistic ideologies, for example Pan-Arabism, by seeing the ummah (Muslim community) as the focus of allegiance and mobilization, excluding ethnicity and race as primary unifying factors. It portrays Islam as being anti-racist and against anything that divides the human race based on ethnicity.

In the modern era, Pan-Islamism was championed by Jamal al-Din al-Afghani who sought unity among Muslims to resist colonial occupation of Muslim lands. Afghani feared that nationalism would divide the Muslim world and believed that Muslim unity was more important than ethnic identity. Although sometimes described as "liberal", al-Afghani did not advocate constitutional government but

simply envisioned "the overthrow of individual rulers who were lax or subservient to foreigners, and their replacement by strong and patriotic men." In a review of the theoretical articles of his Paris-based newspaper there was nothing "favoring political democracy or parliamentarianism," according to his biographer (Keddie, 1972).

Pan-Islamism in the post-colonial world was strongly associated with Islamism. Leading Islamists such as Sayyid Qutb, Abul Ala Maududi, and Ayatollah Khomeini all stressed their belief that a return to traditional Sharia law would make Islam united and strong again. In the period of decolonialism following World War II, Arab nationalism overshadowed Islamism which denounced nationalism as un-Islamic. In the Arab world secular pan-Arab parties - Baath and Nasserist parties - had offshoots in almost every Arab country, and took power in Egypt, Libya, Iraq and Syria. Islamists suffered severe repression; its major thinker Sayyid Qutb, was imprisoned, underwent torture and was later executed. Egyptian president Nasser saw the idea of Muslim unity as a threat to Arab nationalism.

In 1979 the Iranian Revolution ousted Shah Mohammad Reza Pahlavi from power, and ten years later the Afghan Muslim mujahideen, with major support from the United States, successfully forced the Soviet Union from Afghanistan. Pan-Islamic Sunni Muslims such as Maududi and the Muslim Brotherhood, embraced the creation of a new caliphate, at least as a long-term project. Shia leader Ruhollah Khomeini (1981) also embraced a united Islamic supra-state but saw it led by a (Shia) religious scholar of fiqh (a faqih). These events galvanised Islamists the world over and heightened their popularity with the Muslim public. Throughout the Middle East, and in particular Egypt, the various branches of the Muslim Brotherhood have significantly challenged the secular nationalist or monarchical Muslim governments.

Religious Fundamentalism and Al-Qaeda

Religious fundamentalism, i.e. rigorous adherence to the principles and norms set by religious doctrine, often combined with imposing these principles on other members of the community who do not necessarily adhere to the same religion or forced proselytism. Fundamentalism has touched and touched all existing religions, especially those with written or codified traditions (book religions). Although in recent times fundamentalism from the Muslim world has become the most visible, other great religions, such as Christianity, Hinduism - or smaller

ones, such as Judaism and Shinto, are not without such groups. In the case of the last two or three, religious fundamentalism is also most often associated with the political ideology of nationalism, as they are in fact national religions (Bruce, 2006).

The sources of religious fundamentalism can be seen in the modernization processes proper to modernity, leading to the relativization of all visions of the world. In a situation where moral values and fundamental doctrines are degraded, there is a need to strengthen them and return to the fundamental truths that the scriptures require. Religious fundamentalism is primarily concerned with ensuring compliance with the unchanging and eternal doctrines of faith. It is worth noting that these truths, however, are evolving and are complemented by the following generations against the background of history (Motak, 2002).

Many movements appeared among the followers of Islam, which proclaimed a return to the original principles by subordinating social and political life to the laws of God (sharia) contained in the Koran and hadith. The sources of Islamic fundamentalism can be traced to the growing dissatisfaction of Muslims ruled by the colonial authorities and to the opposition to the secularization of already independent Muslim states and their modernization as Western.

Al-Qaeda is a Sunni organization using terrorist methods, created in 1988 by Abd Allah Azzam. Initially, Al-Qaeda was intended to oppose Soviet intervention in Afghanistan, it evolved into a Pan-Pun grouping whose main goal was to combat the influence of Israel, the United States and the wider West in Muslim countries. It most likely acts as a network of terrorist groups around the world. It is said that currently Al-Qaeda has several thousand members hidden all over the world, mainly in Arab and Muslim countries. The organization works with many Islamic fundamentalist organizations or is itself a network of loosely connected organizations or just a collection of unrelated organizations recognized as Al-Qaeda. A distinctive feature of Al-Qaeda is its loose, decentralized structure, preventing the organization from being destroyed when any part of it breaks down.

Usama ibn Ladin claimed that the organization has three independent, unrelated economic networks, including at least one based on hand-to-hand financial flows without banks. It is not known if this is true, however, after the WTC attack, all bank accounts around the world belonging to individuals and institutions, even those suspected of working with Al-Ka'ida, were blocked (according to the film by Fahrenheit 9.11 by Michael Moore, the Saudi government did not freeze accounts 15 aircraft hijackers of September 11 did not even allow the interrogation of their

families). Some fighters fighting against American forces in Iraq admit to having ties to Al-Qaeda. The head of the organization in this country was to be Abu Musab az-Zarkawi, and after his death Abu Hamz al-Muhajir.

Initially, it supported Islamic groups fighting the Soviet army during the Afghan war. In 1991, it evolved into a terrorist organization, which was to cover dozens of countries at the beginning of the 21st century, and yet be able to carry out (recorded from time to time on VHS cassettes) orders of its leader hiding in Afghan caves, influencing international politics, and even theological tendencies. In the years 1989–1991 her headquarters would be in Pakistan, then in Sudan, from 1996 in Afghanistan. According to the war declaration announced by Usama bin Ladin, Al Qaeda's goal is to radicalize existing Islamic groups and create them in places where they do not occur; stopping the expansion of the United States, whose foreign policy and moral principles are seen as major obstacles to reforming Muslim societies. Non-aggression agreement with Europe supporting Muslim warriors in Afghanistan, Algeria, Bosnia, Kosovo, Pakistan, Somalia, Tajikistan and Yemen. It seeks to remove US troops from Saudi Arabia, where Islamic holy places are located. In 1998 Usama bin Ladin announced the creation of a World Islamic Front to Fight Jews and Crusaders (Al-Jabhah al-Islamiyyah al-Alamiyyah li-Qital al-Yahud wal-Salibiyyin), which included the Egyptian terrorist organizations Gamaat al-Islamiya and Egyptian Jihad (Jankowska, 2014).

Although information on the current structure of Al-Qaeda is unknown, there is a description by Jamal al-Fadl, on the basis of which the US authorities draw an approximate pattern of how Al-Qaeda is organized. Although information from al-Fadl is still being verified and his motivation to testify is questioned, American intelligence relies heavily on knowledge of the structure of Al-Qaeda based on his testimony. Usama ibn Ladin was the emir and chief chief (senior) of the operational leadership of Al-Qaeda (although officially Abu Ajj al-Iraqi), assisted by the Shura Commission, which consists of the highest-ranking Al-Qaeda members, in the composition is estimated - according to information provided by the West, from 20 to 30 people. Ajman al-Zawahiri was the operational vice president of Al-Qaeda, and Abu Ajj al-Masri was probably the head of Al-Qaeda in Iraq.

Structure according to Jamal Al-Fadl:

- The Military Department is responsible for training Al-Qaeda members, buying weapons, and planning attacks.

- The Finance and Business Department is responsible for business operations. The travel department provides airline tickets and forged passports. The human resources department pays money to Al-Qaeda members, and the management department oversees profitable businesses. In the report of the American Commission to Investigate the Circumstances of the September 11 attacks, it is emphasized that Al-Qaeda needs an average of about $ 30 million a year for these activities.
- The Law Department guards observance of Islamic law and decides to conduct spectacular actions aimed at observing the law.
- The Department of Islamic Sciences and Fatwa issues religious edicts, like the 1998 Fatwa, in which it calls on Muslims to kill Americans.
- In the late 1990s, the Al-Qaeda Media Department became famous, which published the now defunct newspaper Naszrat al-Ahbar and successfully dealt with public relations. It is currently believed that media activities are a minor part of the organization.

Some attribute some or all of the following attacks to the organization:

- 1993 - explosion of a trap truck in an underground garage of the World Trade Center;
- 1996 - killing 19 American soldiers in Saudi Arabia;
- 1998 - an attack on the American embassies in Nairobi (Kenya) and Dar es Salaam (Tanzania). After the attacks on embassies, the Americans launched rocket attacks on Al-Qaeda bases in Sudan and Afghanistan;
- 2000 - damage in Yemen to the US destroyer USS Cole;
- September 11, 2001 - the attack on the World Trade Center and the Pentagon [2] and the failed (plane with bombers crashed in the fields of Pennsylvania) the attack on, probably, the White House. 2996 people were killed;
- October 12, 2002 - bombings in Bali, Indonesia. There were 202 killed, including 88 Australian tourists;
- November 28, 2002 - an attempt on a hotel and an attempt to shoot down a plane in Mombasa;
- November 15, 2003 - coup in Istanbul: two trap cars led by bombers ex-

ploded in front of two synagogues in Istanbul (Turkey). 25 people were killed and over 300 injured;

- March 11, 2004 - bombings in Madrid at the Atocha train station. 191 people were killed and over 1,900 were injured; among the victims were four Poles;
- July 7, 2005 - attacks on the subway and public transport in London. 52 people were killed, 700 were injured, among the victims of 3 Polish women;
- July 23, 2005 - bombing in Sharm el-Sheikh (Egypt);
- November 9, 2005 - bombings in hotels in Amman (Jordan);
- April 11, 2007 - bombings in Algiers (Algeria);
- December 27, 2007 - the assassination of Benazir Bhutto;
- September 21, 2008 - Assassination attempt at the Marriott Hotel in Pakistan;
- December 25, 2009 - Unsuccessful attack on the Northwest Airlines Airbus A330, flying from Amsterdam to Detroit;
- October 28, 2010 - failed attempt. Two bombs were found on UPS aircraft as parcels sent from Yemen to the United States;
- January 7, 2015 - assassination attempt on the editorial board of Charlie Hebdo in France. 12 people were killed and 11 were injured.

The number of people belonging to the organization is also unknown. According to the BBC controversial documentary The Power of Nightmares Al-Ka'ida is a loosely connected organization, often operating far from the influence of Usama bin Ladin (while he was alive), and a small number of secretive members. The lack of convincing information about the number of people belonging to the organization, despite the fact that the BBC document highlights a fairly large number of people arrested for terrorist activities, is the reason for doubting whether the widely disseminated information describing Al-Qaeda reflects its actual structure. The reach and nature of Al-Qaeda is the reason that provides topics for discussion.

Since the bombings of the American embassies in Kenya and Tanzania, significant development of the organization is recognized, but the basic structure of the Consultative Council and four committees has remained intact. The number of Al-Qaeda was estimated at 3,000 to 5,000. people, most of whom fought in the Af-

ghanistan alongside the Taliban against the Northern Alliance. These people were referred to as the 055 Brigade. She had camps in Choście, Mahavia, Kabul, Jalalabad, Kunaar, Kandahar, and warehouses in Tora Bora and Liza. Usama ibn Ladin recruited primarily people with extensive military experience to his organization.

Citizens of Italy, Germany, Great Britain, Canada, the United States, Tanzania, Kenya, Yemen and Albania have been accused (and liquidated) of establishing operational and support cells subordinate to Al-Qaeda. Some recognize their existence in almost 50 other countries, including Somalia, Eritrea, Sudan and the Philippines. The operational cells of Al-Qaeda were to consist of commandos operating under the direction of Mohammad Atef, aka Abu Hafs. They were supposed to be mainly people ready for suicide actions. The organization was also to have a security service, headed by Mohammad Musa.

References

Bissenove, A. (2004). *Ottomanism, pan-Islamism, and the caliphate; Discourse at the turn of the 20th century*. Cairo: American University Press.

Bruce, S. (2006). *Fundamentalizm*. Warszawa: Wydawnictwo Sic!

Farah, T. (1987). *Pan-Arabism and Arab nationalism: the continuing*. Boulder: Westview Press.

Grabowski, W. (2009*). Hizb ut-Tahrir - between violence and politics*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Hegghammer, T. (2011). *The rise of the macro-nationalists*. Retrieved from: https://www.nytimes.com/2011/07/31/opinion/sunday/the-rise-of-the-macro-nationalists.html

Janowska, A. (2014). *Al-Ka'ida – krótkie wprowadzenie do historii*. Retrieved from: https://przegladdziennikarski.pl/al-kaida-krotkie-wprowadzenie-do-historii/

Keddie, N. R. (1972). *Sayyid Jamal ad-Din "al-Afghani": A Political Biography*. Berkeley: University of California Press.

Kepel, G. (2003). *Święta wojna. Ekspansja i upadek fundamentalizmu muzułmańskiego*. Warszawa: DIALOG.

Kepel, G. (2006). *Fitna. Wojna w sercu islamu*. Warszawa: DIALOG.

Khomeini, R. (1981). *Islam and revolution: Writings and declarations of imam Khomeini (1941-1980)*. Tehran: Mizan Press.

Milton-Edwards, B. (2006). *Contemporary politics in the Middle East*. Cambridge: Polity Press.

Motak, D. (2002). *Nowoczesność i fundamentalizm. Ruchy antymodernistyczne w chrześcijaństwie*. Kraków: Nomos.

Pasamonik, B. (2013). *Transnarodowy i transkulturowy wymiar europejskiego euroislamu*. Kraków: Nomos.

Sela, A. (2002). *The continuum political encyclopedia of the Middle East*. New York: Continuum.

Sindima, H. (2018). *Major issues in Islam: The challenges within and without*. Lanham: Hamilton Books.

Sivan, E. (2005*). Radykalny islam*. Kraków: Libron.

Stolarczyk, M. (1997). *Iran - państwo i religia*. Warszawa: Dialog.

Tomasiewicz, J. (2008). *Al-Islam huwa al-hall? Egipskie Bractwo Muzułmańskie - zagrożenie czy szansa demokracji?* Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Likelihood of Environmental Migration and The Future of Paris Agreement in Southeast Asia

Mohamadan Adtog Abdulkasan*
Gesta Fauzia Nurbiansyah**

Abstract: Understanding human population movement has been a demanding theme to put into comprehensive research. Migration in itself can be either internal and external and by any means induced by natural or human-made undertakings. The remarkable factor in composing a distinct arrangement of migration pattern is the extensive alteration of climatic conditions or climate change. It stimulates insecurity in the environment that affects overlapping elements such as food security, political and socio-economic variabilities of countries. Hence, materializing environmental migration since insecurity is prevailing in a specific local environment. Climate change mitigation and adaptation strategies are the built-in foundation of the Paris Climate Treaty. It emphasizes support for countries most vulnerable to the outcomes of climate change; small island states and several developing countries like in the region of Southeast Asia. On the other hand, environmental insecurity triggered by climate change may impact a group of population to move to another place and abandon their homes because there is a shortfall of their essential needs. Political and economic instability, on the one hand, pose a significant bearing to the human movement for it delivers options to people to migrate. And the same goes with the environmental challenges that remain to be one of the main drivers of migration today. The condition of Southeast Asia recognized as one of the susceptible regions where climate change's ordeals are present, is both realistic for this study to scrutinize; and a contemporary paradigm to use as a topic in regionalism contemplating regional cooperation in dealing with climate change. This research article aims to scrutinize the likelihood of migration instigated by climate change and its environmental ordeals in the region and to secure profound assessment on the doctrine of regionalism in ASEAN towards climate-related actions integrating the outlook of the Paris Climate treaty.

Keywords: Environmental Migration, Southeast Asia, Climate Change, Paris Climate Treaty, Regionalism.

* Necmettin Erbakan University, Social Science Institute, Political Science and Public Administration, MA Prgram. Contact: m.abdulkasan@gmail.com

** Necmettin Erbakan University, Social Science Institute, South Asian Studies and International Relations, MA Program. Contact: gesta.fauzia.n@gmail.com

Introduction

Background

Southeast Asia is among the most susceptible regions to the conclusions of climate change triggering extreme natural disasters and the increasing sea-level upsurge. The abrupt alteration of climatic conditions is perceived to erect various migratory arrangements in local, national, and international levels. The intensification of temperature causes the melting of the glaciers in the Arctic and Antarctica hence the possibility of environmental displacements in coastal and island countries i.e., the case of Southeast Asian countries. The tendency of fostering environmental migration both domestic and transnational is vast, taking into account the topographical setting the region has, predominantly coastlines and islands comprised states. More so, severe natural catastrophes i.e., intense tropical storms, escalating temperature, drought, and flooding are one of the causative factors of insecurity in the environment. It causes overlapping incidences such as food and water insecurity, political and socio-economic variabilities of countries. Thus, materializing environmental migration since uncertainty is prevailing in specific local environments.

On a theoretical foundation, Piguet (2010) elaborates that 'agent-based modelling' (ABM) encompassing time-series and multilevel breakdown are three methodologies that can gestate the spaces between individual and ecological data. It, therefore, eludes both environmental, and atomistic misconceptions. Cai and Oppenheimer (2013), on the one hand, has supported the use of ABM to simulate the climate-instigated agricultural labor migration for alternative future climate-related setups. Entwisle et al. (2016) argue that this model explicitly adheres on the dynamics and interactive directions that a climate-migration relationship's maneuvers. Agent-based model reflects on the computational representations that tend to simulate the actions and interactions of independent entities to interpret their effects on the whole system.

Environmental migration, on the one hand, is parallel to the advancement of human movement because of an instant or the longstanding transformations of inhabitants' local environment. Environmental insecurity compromises their livelihood nonetheless intimidating their security. They are opted to leave their home to move to another region where they feel socially and ecologically secured. And the case of Southeast Asia is not that far to reality. The IOM (2019) explains 'environmental migrant' as a terminology referring to a person or a group of people who transfers from one place to another because of the sudden change in their

local environment. It ends up distressing their living conditions and establishing a temporary or permanent migration arrangement. They are opted to leave their permanent residence to move within the country's borders or externally. Coastline areas, more particularly the densely populated regions including in Southeast Asia, are at significant risk of flooding incidence from the sea even in some areas close to river basins. Seawater intrusion because of sea-level rise will affect nearly a million or more people in South and Southeast Asia (IPCC, 2007).

The United Nations Framework Convention on Climate Change (1992: p. 4), about the Paris Climate Deal, highlights that "stabilization of greenhouse gas concentrations in the atmosphere at a level that would prevent dangerous anthropogenic interference with the climate system." It aims to decrease carbon emissions that cause climate change and ensure sustainable development practices. In light of this, the issue of migration, displacement, and planned relocation presented in international climate strategy in 2010 which structured as a climate risk management problem in the framework of 'resilience continuum' (UN, 2017). The Paris Agreement, in addition to the Framework Convention on Climate Change in 1992, shall enrich the realization of the resolution, fortification of a proactive, universal response to the risks of climate change. Sustainable development backtracks the threshold temperature increase to 1.5°C above pre-industrial levels contemplating the substantial discount to the threats and impacts brought by climate change (United Nations, 2015).

Objective

The existing outlook of Southeast Asia facing the ordeals of climate change particularly on environmental migration is a remarkable avenue for the conduct of this research: (i) to analyse the likelihood of human population movement in the region both domestic and transnational; and (ii) to secure profound assessment on the application of the doctrine of regionalism in the insight of ASEAN towards climate-related actions and environmental migration with the integration of the Paris Climate declaration.

Research Methodology

This research has employed literature review method within the scope of the theoretical concepts re environmental migration encompassing climate-related strate-

gies focusing on Southeast Asia as a paradigm. All related literature undertaking the ideas that particularize environmentally-induced population movement, regionalism and the Paris Climate Treaty in Southeast Asia such as books, research journals, informative data, governmental and nongovernmental reports, scientific studies and news reports are compiled and descriptively deliberated realizing the intents of this study.

Results and Discussion

Regionalism: The Association of Southeast Asian Nation's Outlook

Regionalism in Southeast Asia, as a theory in practice, is centred on regional more than a centralized system in the forms of administration, economic, cultural, and political association. It intends to bind commonalities between states, thus creating a manifestation of a regional mutual sense of identity. Its purpose mainly is to portray a specific character, cooperation, and collaboration modelling a shared action on a geographical basis.

After several decades of being institutionalized, ASEAN is now on its crucial turning point. ASEAN is one of the most successful regional organizations. However, there is no assurance that it shall remain relevant in the future and will continue to reinforce regional cooperation (ASEAN, 2006a). Nonetheless, the ASEAN Charter itself shall convey the legal framework of ASEAN member-countries of repositioning themselves in addressing the emerging challenges and prospects through regional integration.

In the light of the likely environmental migration in the region, Faist and Schade (2013) expound that increase in heavy precipitation for several areas like the paradigm of Southeast Asia can lead to severe flooding especially delta areas. Such observations and estimations advance the inquiry of how a population can live in affected regions and confront climatic repercussions prompting major migratory and refugee movements. Wagner (2015), on the one hand, elaborates that, recognizing ecological conservation and protection in the regional level connotes connection between the environment and human communities. It also distinguishes the impact humankind produces on the local environment and establishes conservational efforts as to how to possibly deal with outcomes of environmental changes triggering mass population movement.

The ASEAN Charter (2006b) reiterates its support on environmental sustainability concerning pollution in all kinds, conservation for the biodiversity, fresh-

water sanitation, protection of coastal and marine ecosystems and forestry assets, urbanization, mineral resource development by strengthening regional and global environmental agreements including capacity developments. The ASEAN Charter in Principle 2 of Article 2, states that: "…reciprocal respect for the independence, sovereignty, equality, territorial integrity, and national identity of all member-nations; the right of every State to lead its national existence free from external interference, subversion or coercion; non-interference in the internal affairs of one another; settlement of differences or disputes by peaceful manner; renunciation of the threat or use of force; and adherence to multilateral cooperation among themselves" (ASEAN, 2006: pp. 5–7).

It appears that the essence of ASEAN regionalism is only focused on the developmental-state aspect of regional relations reflecting on the courage of the member-states as the major actors. Acharya (1997: p. 329) explains 'ASEAN Way' as a system: "…involving a high degree of discreetness, informality, pragmatism, expediency, consensus-building, and non-confrontational bargaining styles," the political arrangement regional interactions of the ASEAN. A complex regional political process is sponsoring a multilateral state-building that adheres an intersubjective dynamism more than the formal style. It is a method trying to design and build a regional identity utilizing the progression of a long-standing practice of ASEAN consensus.

In this context, the Southeast Asia is one of the most vulnerable regions to the consequences of climate change. It may draw several environmental complications like sea-level rise, water salination, rising temperature, droughts, dense rainfall patterns, and floods. If ASEAN remains to be persistent in their regard to the prevailing standard of non-interference, it can be challenging for the region to expand and intensify the concept of regional integration relating to the emerging global environmental problem, such as the upshots of climate change comprising ecological migration.

Likelihood of Migration

The tremendous climate change blow was seen apparent in three Asian regions, and Southeast Asia is one of them along with South Asia and the Pacific which shaped more than 30 million human displacements because of natural adversities in 2010 and in the following years to come, due to the abrupt climatic transformation, the existing migration patterns can aggravate intensive geographical movement of the human population (Asian Development Bank: 2009, 2011).

Land loss instigated by climate change may also initiate transboundary migration transversely in the region where people from the Philippines may opt to move to different parts of the region, Cambodians and Vietnamese may likewise move to east heading to Malaysia, Burma, and Thailand (National Intelligence Council, 2010), and people from several parts of the Indonesian archipelago may migrate within their territory going to the big islands enough to host environmentally displaced people.

Brecht, et al. (2012: p. 129) illustrates the exposure of the human population in cities to the wave height upsurge. It also goes to indicate that cities in five Southeast Asian countries are superficial to a 1-meter sea-level rise. The Philippines dominated the list having 7 cities on the ranking, and Manila claims the first spot with an estimated 4.3 million population exposure; Indonesia's Jakarta took the 3rd rank, Surabaya and Ujungpandang were also listed, having a million; Krung Thep of Thailand is ranked 6th with more than half a million; Thanh Pho Ho Chi Minh of Vietnam has almost half a million; and, Myanmar's Yangon at least has one-fourth million. Rising sea level reveals the potentiality of human population movement basing from the mentioned coastal cities in Southeast Asia is likely feasible.

Dimensions Environmental Migration

There is an emergence of the threats to coastal and island communities comprising the swift expansion on the economy and the population. The insufficient adaptation approach in coastal areas is poorly quantified, and the obtained information is primarily qualitative. In this instance, it is a static concern for most developing countries that have to lack in mitigation strategies, including flood management systems (Nicholls et al., 2010). Furthermore, Nicholls (2003) also discussed that a combination of adaptation and mitigation could be a well-thought-out realistic response to climate change for coastal regions. Therefore, strategies determined by mitigation and adaptation's consolidation foster paramount environmental schemes to remodify the conventional methodologies in dealing with climate change.

On the other hand, the extent and scope of environmental migration in Southeast Asia instigated by climate change are quite distinctive contemplating the preceding, the current and the future experiences each of the countries has and will have. The issue of environmental security in the region is also similar to

the consequences caused by climate change that agitates the arising arrangements of migration in the future. Environmentally-stimulated human resettlement certainly forms an acute or a long-term migratory event internally or transboundary. In this context, the likelihood of environmental migration categorized by the familiarities of each country are as follows:

Brunei

Negara Brunei Darussalam is a small-coastline country next to the South China Sea bordered with its neighbor country, Malaysia. Natural disaster risk is low and floods normally arise in the rainy season from October to May, and the country is rarely disturbed by typhoons since the country not situated in a typhoon trail (JICA, 2015).

Brunei critically relies on the importation of food such as rice since it only has 5.06 percent self-sufficiency rate; thus, the Brunei government is highlighting food security to attain food dependency targets specifically in rice to a calculation of 60 percent by 2015 (Shams et al., 2015). Climate change is intimidating food production, and water supply systems thus pose a remarkable setback to food and water security as it spurs impulsive weather situations such as increasing temperature, drought, and heavy precipitation.

Even though the country is rich enough to experience the grim result of food insecurity, FAO et al. (2018) elaborate that poverty, food insecurity, the fiasco in the agriculture industry, environmental degradation and climate change are some of the phenomena that shape rural population's decision to migrate. Social-environmental changes help a family to decide on migrating to cope with the risk of hunger and malnutrition.

On the other hand, Brunei Darussalam has experienced several floods in the last two decades and over 115 cases of flooding and 105 landslides recorded in 2014 alone and due to concentrated heavy precipitation backed by backwater flow resulting from tidal fluctuation, which is beyond the capacity of the drainage facilities (Shams & Juani, 2015). The vast alteration of climate can certainly affect the hydrological cycle concluding to an imbalanced rain distribution on a global scale and will tend to aggravate the irregularity, experiencing drought in already dry regions, heavy rain in already humid regions and concentration of quicker rainfall but more extreme (Davies & Simonovic, 2005 Osborn, Wallace & Gosling, 2015).

Cambodia

An estimated increase in annual temperature would be between 1.35 35˚C and 2.5˚C by 2100, and the annual rain is also guesstimated to rise from 3% to 35% with a most substantial increase during the rainy season. Flooding and droughts are anticipated to escalate in terms of frequency, sternness, and duration along with the countries in the Lower Mekong Basin (Botkosal, Kong & Chanthou, 2012). UNESCAP's (as cited in MOE, 2016) report estimates 1.7 million or 12% of Cambodians exposed to floods, and the country topped among the top 10 countries in Southeast Asia for the percentage of the population at threat of being disturbed by floods.

Cambodia is remarkably vulnerable to the consequences of climate change, and the Tonle Sap Basin's flooding arrangements are one of the proofs of the altering weather events. The floods and storms around the Tonle Sap Lake in 2000, 2011, and 2013 recorded the nastiest in history that resulted in economic and humanitarian outlays (CDRI, 2014). On another given scenario, the coastline provinces of Kampot, Koh Kong, and Sihanoukville may experience more considerable seawater intrusion and storms. In the Northwest Battambang Province is affected since a large number of its workforce are reliant on agriculture; hence, the increase of poverty rate as a conclusion of climate change (ADB, 2012). Baylander (2013) correspondingly justifies that Cambodia marks that migration seems to be a means through which rural households retort to ecological stress. In Chanleas, migration is perceived to be an opportunity to generate income for a single household; it is not an appropriate response to any environmental shock, however, is tied to a surfacing belief that the environment is undependable.

Indonesia

Indonesia is enormously composed of diverse levels of biodiversity that supports a multi-layered array of livelihoods and vibrant ecosystem with staggering 80,000 km of coastline and 17,508 islands matching with a high population density; it makes the country prone to the vulnerable results of climate change (Case, Ardiansyah & Spector, 2007). In agriculture, one of the most vulnerable sectors in the country, coastal inundation and flooding trigger the land to be saturated to the extent that farmers are not able to do farming. Its constant occurrence makes the arable land not suitable for agricultural engagement; thus, a hectare only generates 30 million Rupiah yearly (Akhmadi, Rahmitha & Wahyu, 2012).

Zikra, Suntuyo & Lukijanto (2015) express that climate change could distress coastline regions and marine ecosystems. Seaboards are subtle from sea-level augmentation, constant environmental change and strength of wind rapidity, intensified tidal height, and increase in ocean temperature. Relatedly, deforestation and land mismanagement is at an estimation of 2 million hectares annually and accounted for 85% of the country's greenhouse gas emissions per year (WRI as cited in Case, et al., 2007). Call and Hunter (2018) emphasize in their research that climate stress typically moderates the existing migration arrangements that are previously in place, rather than leading to single mass migration. Martin (2012) states the outcomes of these changes may increase the likelihood of internal and external migration considering the nonstop increase of frequencies of droughts and desertification, floods, desertification, land loss incited by sea-level rise, extreme natural disasters and food insecurity.

An immense transformation because of climate change can result in significant land losses of the country's 80,000 km of coastline areas including thousands of islands and the destruction of marine biodiversity. It is estimated that 60% of all Indonesians are living in coastal regions and low-lying coastline cities such as Jakarta and Surabaya (Case et al., 2007).

The existing subsidence of the topography of Jakarta Bay and prevailing salt-water intrusion matching it with the sea-level rise can create a massive impact on physical, environmental and economic security, therefore, can design environmentally-induced human resettlement or climate refugee. One of the fundamental reasons why the Indonesian Government has opted to move its capital city from the Island of Java to the Island of Borneo.

Laos

Lao PDR being a landlocked country, does not warrant protection from climate shocks. The regional climate in Southeast Asia through time will ultimately change. The northern and north-western areas of the country exposed to drought. Areas along the Mekong River, plains in the central and southern provinces are susceptible to flooding (MoNRE2014), and 13%–14% of food produced on irrigated land which means more droughts can have a distressing result on agriculture industry (The Guardian, 2015).

The absolute absence of livelihood may force human migration possibilities encouraged by sudden environmental change—thus creating a socio-environmental

migration pattern since both instigate human movement. The ultimate concept of environmental sensitivity is relatively associated with the dependency of an individual or group of people to natural capitals being disturbed by the instabilities in the environment. ADB (2016) revealed that migration takes place because of the causes above but often compelling women and younger population to seek for better chances in more industrialized parts of the country, or in Thailand, Vietnam, China, and even farther to support their families back home. Small-Scale qualitative research of Gender and Development Group (2011) concludes that financial difficulties are the initial motivations for migration, specifically the failure to harvest and sell adequate rice plus their social responsibility they have to their respective families.

Aside from ecological change-incited migration, direct dam-prompted resettlement may also be apportioned up into two wide-ranging migration classifications: "(i) out-displacement induced by forced resettlement in the area flooded by a reservoir; and (ii) in-migration due to direct job creation in the dam area. In the case of the LMB, it has evaluated that direct job creation resulting from the 12 planned mainstream dams should generate an estimated USD 7.9 billion in wages" (ICEM as cited in Texier, 2013: p. 129). The controversial pronouncement of Lao PDR in November of 2012 in giving the green light to the erection of the Xayaburi dam can instigate transnational and socio-environmental outcomes also relevant to migration which is totally in contradiction of the will of the three downstream riparian States (Texier, 2013).

Malaysia

As for the Malaysian setting, the conceivable shocks of climate change would comprise rising sea-level and land loss, cut-rate of agricultural yields, countless ailments in the biodiversity, flooding, coral reef bleaching, tidal inundation of coastline areas, decreased water availability, and droughts (Rahman, 2018). Malaysia is reflected to be under the classification of medium risk zone as per the Climate Change Vulnerability Index ranking because of the comparatively relative fluctuations in temperature, rainfall, and sea-level rise in this region. The human population may fall under the impression of migration and relocation because of severe weather conditions. The well-being of the population is indeed associated with climate change (Jabin, 2015).

The latest migration facts imply, forced migration arrangements can also take place as a product of environmental adversities, intense drought or flood, nuclear fiasco, earthquakes and tsunamis (Simms as cited in Idris, 2012). On the other hand, as for environmental degradation-instigated migration in the country, Seong (2015) with the result of his work justifies that variables in his investigation do not influence immigration. One potential reason is that environmental dealings may have a catalyst bearing on migration than just a causal impression hence the empirical conclusion do not correspond with the findings of other studies that state environmental degradation is causative element for emigration.

Myanmar

The destruction that climate change induces greatly penetrates human undertakings. Its impacts felt in Myanmar by underprivileged people, agrarian, including ethnically and religiously heterogeneous population considering the country has already a record of internal violence (Sagle, 2014). The recent climate forecasts in Myanmar expose that "0.8–2.7˚C increase of minimum temperature and a 0.8–2.6˚C increase of maximum temperature by the end of 2100 under representative concentration pathway (RCP) 4.5. Under RCP 8.5, minimum and maximum temperatures will increase by 0.9–4.6˚C and 0.8–4.4˚C respectively. Precipitation is projected to rise by 36 percent under RCP 4.5 and 40 percent under RCP 8.5" (MoNREC, 2017: p. 11).

In 2008, cyclone Nargis struck Myanmar and claimed 140,000 lives and caused more than 800,000 displacements (The Conversation, 2018). Nargis has initiated long-term magnitudes for local economy comprising external labor migration, health devaluation, loss of agricultural productivity, and degradation on coastal ecosystems. Presently, the bearing of climate shocks on productive sectors accounted for 70% of total losses and destruction (MoNREC, 2017a).

MoNREC (2017a, 2017b) contemplates that Ayeyarwady Delta as a coastal region is confronting one of the most unrelenting concerns that will expose the region to increasing salinity, high tidal surges, coastal erosion, and inundation. And intensifying cyclones, the threat of sea-level rise, rising temperature and rainfall variability are the estimated effects emerging in the next decades. The secondary consequences comprising changed agrarian growing seasons, declines in sea and river fishery stock which in the long run can lead to the loss of human dwellings and will force human migration.

Philippines

In Southeast Asia, the Philippines is the most susceptible state from the conclusions of climate change, extreme natural disasters, environmental changes due to degradation and destruction. The Philippines is hit by 19 typhoons annually making it hard for the country to recover from the impacts. Underprivileged Filipinos residing in coastal areas are in jeopardy from the sways of strong typhoons and other natural calamities. Agrarians too, are suffering from the effects of climate change threatening their livelihood and the state of food security in the country.

The climatic conditions in the country are influenced by wide-ranging atmospheric occurrences hence the massive amounts of rainfall the whole year around indicating La Niña. Having mentioned that, the unparalleled distribution of rain by time and space is influencing floods plus the real environmental concern on extreme droughts because of the prevalence of El Niño. Aida and Cruz (1999) emphasize that precipitation increase of 10 or 20% would indicate an upsurge in the runoff by 8% or 18% and case rainfall has a cut-rate of 10 or 20%, an anticipated significant reduction in the runoff by 15 or 25%. Severe El Niño in 2016 formed a considerable impact on the lives of the local farmers reeling from the 36-45 °C temperature index, making it hard to grow crops (Abdulkasan, 2016).

On the one hand, climate change is estimated to be an additional factor in exacerbating the damaged state of water and soil resources, coastal regions, and biodiversity. Also, agro-aquatic ecosystems can conclude to land loss and impairment of agricultural production because of the abrupt alteration of climate (Lansigan as cited in Lasco, Pulhin & Cruz, 2017). David, Perez, and Aliño (2017) clarify that recent studies indicate that coastline regions will significantly be disturbed by the sea-level rise and the majority of the country's population are living coastal cities having 60 kilometres of the seaside.

A comprehensive evaluation of the current literature on environmental migration exposes that, by and large, temperature changes and disastrous events stimulate short-distance internal migration (Bohra-Mishra, Oppenheimer, Cai, Feng, & Licker, 2016). It specifies the exposure of the population of the country to climatic exposure inciting extreme typhoons, rising temperature, rising sea levels, droughts, and floods thus the Philippine archipelago composed of 7,461 islands is at risk of environmental migration.

Singapore

Since the 1970s, Singapore has felt a universal warming mark of .025°C each decade. Consequently, in the Singapore Straits, tide measurement records illustrate that the average sea-level has augmented by about 3mm per year in the last 15 to 17 years. However, the long-term survey of the past precipitation patterns does not show any substantial inclination as there has been a vast natural variability in the annual rainfall each year (NEA, 2015). Sea-level increase and the rising temperature are already observed in the country. The variations of climatic conditions can manifest land loss or coastal erosion, lengthy drought, and might harm the biodiversity; hence, environmental migration is a huge possibility.

As a small lowland and coastal city-state, Singapore is predominantly exposed to the magnitudes of climate change. Accordingly, the country has a growing interest in international synergies to address prospective interferences to natural ecosystems and human societies (NCCS, 2012).

Thailand

The sways of the abrupt alterations of climate conditions in Thailand is escalating such as the prolonged droughts, the decline of agriculture and aquaculture production, flash floods, sea-level rise, and health-related problems. These are emerging to be severe and will likely construct and intensify multifaceted concerns in the coming decades. Water management issues, class-related problems, an emerging refugee, and migration problems is an impairment to the tourism industry (Marks, 2011). It is expected that due to the destruction of agrarian and tourism sectors, climate change can pose an immense economic, cultural, and environmental bearings (Thanasupsin, 2012). The agriculture sector has a huge potentiality to be aggravated by climate shocks. Global warming is estimated to adversely distress the agriculture industry in the country ranging from $24 billion to $94 billion (Attavanich, 2013).

Phongsathorn (2011) describes that Thailand was immensely agitated by the floods that occurred from August to December of 2011 considered the most devastating calamity in the lives of the Thai people. The massive flood had originated in the North and Northeast side of the country that vitally affected 65 out of 77 provinces of Thailand which concluded to more than 13 million affected and over 800 casualties and around 160,000 people were displaced. Nonetheless, deforesta-

tion and land degradation that led to the loss of vegetation cover because of the diminishing environment was one of the ultimate reasons why flooding happens. Climate change impacts also trigger extreme events, thus pose a threat to the ecosystem, to the biodiversity, and to every human activity. Environmental dealings as such can create a bearing to a population to move as a response to seek refuge to other areas internally; this given scenario reiterates the illustration of environmental migration.

Vietnam

Vietnam encounters severe climate-related shocks and will continue to confront these consequences in the future such as rising of temperature, altering rainfall patterns, intensifying drought and flooding, salinization and sea-level rise as climatic conditions intensify according to the UN (2014). Tropical countries like Vietnam are experiencing augmented vulnerability to severe storms, saline intrusion, and flooding and such environmental impacts can gradually stimulate migration in the next decades (Coxhead, Cuong & Vu, 2015). The corresponding 75 cm sea-level rise as expounded by Phung (as cited in Kim & Minh, 2016), the area of Thanh Phu will suffer 23% equivalent to 90 km2 flooded.

Three considerations are influencing the decision of potential environmental migrants: "(1) the impact of climate change on production activities; (2) the impact of climate change on the quality of life; (3) the impact of climate change on environmental quality" (Kim & Minh, 2016: p. 111). All environmental discharges scenarios create the decline of the mitigating drought events and the intensification of dense precipitation events. It exacerbates migrants' intention to move; thus, the average percentage of movement among individuals rises (Koubi, Stoll, Siegfried & Beck, 2017)

FAO (2011) claims that because of the sea-level rise, productive lands across the country would substantively be affected that can hurt the annual rice production. It will mark a million tonnes of rice production, and millions of people living in low-lying regions. It will force residences to either elevate or abandon their homes that can cause a significant loss to the local and national economies. As for human health, Vien (2011) reiterates that climate change has a definite impact on the health of a population because of the increasing temperatures. It will lead to the progression of several viruses and disease carriers that will lead to a more significant rate of infectious diseases like malaria and dengue.

Synergies on Environmental Initiatives

There is a new understanding that sustainable development must be a central principle of the ASEAN's community integration efforts. The ASEAN Community Vision acknowledges harmonizing the UN 2030 Agenda for Sustainable Development alongside ASEAN's regional building efforts basically to uplift the quality of living of the people (Tay, Lee, & Yi, 2017). As stated in Chapter 1 of the ASEAN Charter's report, it reiterates the maintenance of environmental sustainability through conservation of the marine ecosystem and the biodiversity. Likewise, the management of natural capitals such as forestry, fisheries, and minerals with the incorporation of substantial regional and global environmental treaties ASEAN (2006b).

In 2018, a multi-sectoral meeting happened to encircle the topics of climate change and food security to foster a regional framework addressing its issues and concerns. ASEAN (2018a) elaborates the mainstreaming of collaborative and inclusive approaches to address climate-related challenges applying to regional, national, and local strategies centering Sustainable Development Goals and food security. Besides, this framework drives to formulate projects that are climate-smart-friendly with geographically-based innovative implementation. Including participatory research seeking to aid vulnerable communities such as coastal areas and areas where intensified droughts and rainfall occur.

The official agenda of the ASEAN cooperation on the environment comprised of ASEAN Ministerial Meeting on the Environment (AMME), the ASEAN Senior Officials on the Environment (ASEON) and the other seven additional groups realization of the environmentally-related actions prescribed in the ASEAN 2025, an environmental roadmap re ASEAN Strategic Plan on Environment (ASPEN) is being established to serve its mandate of creating a wide-ranging blueprint on environmental cooperation of ASEAN. The ecological design constitutes seven strategic priorities such as: "nature conservation and biodiversity; coastal and marine environment; water resources management; environmentally sustainable cities; climate change; chemicals and waste; and environmental education, sustainable consumption and production" (ASEAN, 2017b: p. 12).

Migration driven by environmental impacts is an emergent concern that needs urgent attention from decision-makers. The earlier it will be addressed the earlier it can be prevented the materialization of humanitarian crises by promoting resilience in environmentally-distressed communities (ADB, 2009). Overland

et al. (2017) argue that the probability of migration in response to climate change augmented since most countries in Southeast Asia is already experiencing patterns of emigration. Environmental changes along with climate change encompassing variations of rainfall and sea-level rise are two underlying stimulators of population movement affecting low-lying parts of Southeast Asia inhabited by higher population density.

In recent years, migration-related studies done by ASEAN are focused only on economic migration, implying rural-urban population movement induced by the unparalleled cascade of economic opportunities. This migration pattern has led to the decline of the workforce in the agriculture sector. However, the growing population demands more food supply; hence, the decrease of people in rural communities affects food production, food security is indeed at risk.

Future of the Paris Climate Deal

Given the vulnerability of the region from climate change, ASEAN considers the shift to a low-slung of greenhouse gas emissions and climate-resistant systems. It reaffirms its full commitment for the effectual enactment of the Paris Agreement whereas encouraging all parties to partake on the principles of the treaty actively. ASEAN (2017b) endorses this international agreement as a historic achievement that replicates a tantalizing equilibrium and allows every Party. It deems to forge its strategic plans and uphold international cooperation without undermining member-states national interests. It inclines to strengthen the global response to the intimidations to climate change utilizing the perspective of sustainable development and efforts to eradicate poverty. The climate deal adheres to lessen carbon footprints under 2°C over pre-industrial stages and to practice shots regulating the temperature intensification to 1.5°C beyond pre-industrial altitudes.

ASEAN member-countries have affirmed their support to the UNFCCC particular to the principle of 'common but differentiated responsibilities and respective capabilities (CBDR-RC)' in according to the distinct national conditions and its significance in the Paris Climate deal. A principle within the UNFCCC recognizing diversified capacities of each state. The ratification of the climate deal and the implementation of 'Nationally Determined Contributions (NDCs)' is corresponding to the implementing measures to address climate change. It utilizes the ASEAN Socio-cultural (ASCC) Blueprint 2025 that is seen aligned with wide-ranging sequels of the Sustainable Development Goals 2030 (ASEAN, 2018b).

The very material of this climate policy is to facilitate countries to reinforce resiliency amidst climate threats. And the capacity to improve climate strategies in a collective approach, even climate interferences postulate faltering impacts on sustainable growth. Climate change mitigation and adaptation strategies are the built-in foundations of the Paris Climate Treaty. It emphasizes support for countries most vulnerable to the aftermaths of climate change, particularly to coastal and small island states and to several developing countries like the given status of Southeast Asia. It tends to capacitate ASEAN's competence to manage climate change-related disaster risks using the contemporary mechanism in dealing with environmental undertakings contemplating sea-level rise, floods, deforestation and degradation, rising temperature and droughts, including the climate and environmentally incited migration.

Conclusion and Evaluation

ASEAN regionalism is concentrated on developmental-state level of regional relations catalyzing on extraordinary prudence, casualness with logical sense, and non-confrontational but with greater consensus-building. This style of regional affairs signifies a silent political interaction but adheres to unique and an all-encompassing dynamic collaboration more than the usual practice. And the ASEAN cooperation on the Environment fortifying a sustainable regional environment is one of the verifications of a practical inter-governmental or regional relationship.

The ratification of the Paris Agreement across Southeast Asia depicts the gravity of the effects of climate change experienced by several local communities in the region. It deems to create deliberate countermeasures in contradiction of the rapid alteration of climate and to endorse international cooperation without, on a sensitive aspect, debilitating member-states' national interests. Climate change mitigation and adaptation policies are the inherent substances of the Paris Climate Treaty. It highlights support to states most exposed to the aftermaths of climate change, predominantly coastal and small island states and some developing countries like the absolute standing of Southeast Asian nations.

Climate change strategies formulated by ASEAN conveys keenness of the organization to address the emerging environmental consequences that affect human lives, specifically the marginalized sector. Migration incited by environmental impacts i.e., sea-level rise, floods, rising temperatures, droughts and environmental degradation is becoming a surfacing political theme nowadays. En-

vironmental migration as a surfacing national and transnational issue of ASEAN should be harnessed within national and intergovernmental disaster risk strategies and must be integrated in the socio-political and environmental agenda. It calls for an urgent attention of the decision-makers from regional, national, and local levels. Partnerships between these levels may result in a proactive synergy to inhibit humanitarian crises because of the stern natural disasters and to promote resilient approaches in dealing with climate change.

On this note, recent studies conducted by ASEAN are fixated on the socio-economic side of migration arrangement excluding the latest architecture of human population movement instigated by environmental insecurity and climate disparities. As a promising ecological concern, this requires to be carefully deliberated by experts contemplating the course of migration may it be internal or external since ecological changes are already apparent, e.g. the coastline provinces of Cambodia, coastline cities of the Philippines and Indonesia, Ayeyarwady Delta of Myanmar and Mekong Delta of Vietnam.

References

Abdulkasan, M. (April 23, 2016). Dear future president: I appeal on behalf of our farmers. Rappler: Social News Network, https://www.rappler.com/views/imho/130527-dear-future-president-youth-appeal-farmers, date of access: September 9, 2019

Acharya, A. (1997). Ideas, identity, and institution-building: From the 'ASEAN way' to the 'Asia-Pacific way'? *The Pacific Review 10*(3), 319–346

Akhmadi, R., & Wahyu, Y. F. M. (2012). Impact of climate change on households in the Indonesian CBMS Area. Research Report, The SMERU Research Institute, Jakarta, 15–34

ASEAN (2006a). The ASEAN Charter. 5–7, ISBN 978-979-3496-62-7

ASEAN (2006b). Report of the Eminent Persons Group on the ASEAN Charter. 25–28

ASEAN (2017a). ASEAN-EU Statement on the Paris Agreement. 4–9

ASEAN (2017b). ASEAN Cooperation on environment. 12–15

ASEAN (2018a). ASEAN Multi-sectoral framework for climate change: Agriculture and forestry towards food and nutrition security and acheivement of SDGs. 2–12

ASEAN (2018b). ASEAN Joint Statement on Climate Change. 4–10

Asian Development Bank (2009). Climate change and migration in Asia and the Pacific. Mandaluyong City, Philippines, 11–20

Asian Development Bank (2011). Facing the challenge of environmental migration in Asia and the Pacific. ADB Briefs No. 9, 1–10, ISBN 978-92-9092-424-1, ISSN 2218-2675

Asian Development Bank (2012). Addressing climate change and migration in Asia and the Pacific. Manila, Philippines, 13–18, ISBN 978-92-9092-611-5

Asian Development Bank (2016). LAO: Northern rural infrastructure development sector project – due diligence for additional financing. Climate Risk and Vulnerability Assessment, 4–9

Attavanich, W. (2013). The effect of climate change on Thailand's agriculture. *Munich Personal RePEc Archive*, Kasetsart University, Paper No. 84005, 1–15

Bohra-Mishra1, P., Oppenheimer, M., Cai, R., Feng, S. & Licker, R. (2016). Climate variability and migration in the Philippines. *Population and Environment*, Springer, 38(3): 286–308, DOI 10.1007/s11111-016-0263-x

Botkosal, W., Kong, C., & Chanthou, C. (2012). The state of climate change in Cambodia. The 5th AUN/SEED-Net Regional Conference on Global Environment, 1–14

Brecht, H., et al. (2012). Sea-level rise and storm surges: High stakes for a small number of developing countries. The Journal of Environment & Development, 21(1), JSTOR, 129

Bylander, M. (2013). Depending on the sky: Environmental distress, migration, and coping in rural Cambodia. International Migration, International Organization for Migration, 2–10, ISSN 0020-7985, DOI: 10.1111/imig.12087

Cai, R. & Oppenheimer, M. (2013). An agent-based model of climate-induced agricultural labor migration. *Agricultural & Applied Economics Association's AAEA Annual Meeting,* Washington D.C., 1–23

Call, M. & Hunter, L. (2018). The gender dynamics of climate migration in Indonesia. Climate Gender Migration, Population Association of America, 1–8

Case, M., Ardiansyah, F., & Spector, E. (2007). Climate change in Indonesia implications for humans and nature. WWF International Climate Change Programme, 3–7

CDRI (2014). Annual Development Review 2013-2014 – Development inclusiveness, sustainability and governance in Cambodia. 6–13

Coxhead, I., Cuong, N.V., & Vu, L.H. (2015). Migration in Vietnam: New evidence from recent surveys. *Vietnam Development Economics Discussion Paper*, World Bank, 2–25

David, L., Perez, R., & Aliño, P. (2017). Chapter 4: Coastal systems and low-lying areas. *Philippine Climate Change Assessment*, The Oscar M. Lopez Center for Climate Change Adaptation and Disaster Risk Management Foundation, Inc. and Climate Change Commission, Pasig, 55–81 ISSN: 2508-089X

Davies, E. G. R., & Simonovic, S. P. (2005). Climate change and the hydrological cycle. 17th Canadian Hydrotechnical Conference, Hydrotechnical Engineering: Cornerstone of a Sustainable Environment, 47–56

Entwisle, B., et al., (2016). Climate shocks and migration: An agent-based modeling approach. *Population and Environment*, Springer, New York, 47–71, DOI 10.1007/s11111-016-0254-y

Faist, T., & Schade, J. (2013). Chapter 1: The Climate–migration nexus: A reorientation. disentangling migration and climate change: methodologies, political discourses and human rights, Springer: Newyork, 3–28, ISBN 978-94-007-6207-7, DOI 10.1007/978-94-007-6208-4

Food and Agriculture Organization (2011). Climate Change Impacts on Agriculture in Vietnam. Hanoi, 1–6

Food and Agriculture Organization of the United Nations, International Fund for Agricultural Development, International Organization for Migration & World Food Programme (2018). the linkages between migration, agriculture, food security and rural development. Rome, 3–9, http://www.fao.org/3/CA0922EN/CA0922EN.pdf Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO

Gender and Development Group (2011). Women in migration research in Vientiane capital and Khammouane province. Vientiane, Lao PDR, 11–22

Idris, A. (2012). Malaysia and forced migration. Intellectual Discourse, 20(1), IIUM Press, 31-54, ISSN 0128–4878

International Organization for Migration (2019). Environmental migrant. Glossary on Migration, UN Migration, Geneva, 62–75, ISSN 1813-2278

IPCC (2007). Climate Change 2007: Impacts, adaptation and vulnerability. Working Group II Contribution to the Intergovernmental Panel on Climate Change Fourth Assessment Report, Geneva, 8–10

Jabin, N. (2015). economic ımpacts of climate change and adaptation policy in Malaysia. Doctorate Thesis, Faculty of Economic and Administration, University of Malaysia, Kuala Lumpur, 1–16

JICA (2015). Natural disaster risk assessment and area business continuity plan formulation for industrial agglomerated areas in the ASEAN Region. Country Report Brunei, AHA Centre, 1

Jose, A., & Cruz, N. (1999). Climate change impacts and responses in the Philippines: water resources. *Climate Research*, Vol. 12, 77–84

Kim, O.L.T., & Minh, T.L. (2017). Correlation between climate change impacts and migration decisions in Vietnamese Mekong Delta. *International Journal of Innovative Science, Engineering & Technology*, 4 (8), 111–118

Koubi, V., Stoll, S., Siegfried, T., & Beck, L. (2017). Environmental migration flows in Vietnam. *Environmental Change and Migration*, Swiss Network for International Studies, 2–15

Lasco, R., Pulhin, J., & Cruz, R.V. (2017). Chapter 2: Ecosystems, their properties and services. *Philippine Climate Change Assessment*, The Oscar M. Lopez Center for Climate Change Adaptation and Disaster Risk Management Foundation, Inc. and Climate Change Commission, Pasig, 17–31 ISSN: 2508-089X

Marks, D. (2011). Climate change and Thailand: impact and response. *Contemporary Southeast Asia 33*(2), 229–58 DOI: 10.1355/cs33-2d

Martin, S.F. (2012). Environmental change and migration: Legal and political frameworks. *Environment and Planning*, C: Government and Policy 30(6), 1045–1060

Ministry of Environment (2016). A second study on understanding of public perception of climate change in Cambodia: Knowledge, Attitudes and Practices. Phnom Penh, 1–3

Ministry of Natural Resources and Environment (2014). Promotion of climate-related environmental education. Department of Environmental Quality Promotion, Vientiane Capital, Lao PDR, 4–6

Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation MoNREC (2017a). Myanmar climate change strategy and action Plan (MCCSAP) 2016–2030. 8–13

Ministry of Natural Resources and Environmental Conservation MoNREC (2017b). Climate change and private sector resilience in Myanmar. *Policy Brief*, 3–13

National Climate Change Secretariat (2012). Climate Change & Singapore: Challenges. Opportunities. Partnerships. *National Climate Change Strategy Plan*, Government of Singapore, 4–15

National Environment Agency, (2015). Climate Change: How It Affects You. Government of Singapore, 2–7

National Intelligence Council (2010). Southeast Asia: The impact of climate change to 2030: Geopolitical Implications. *Conference Report*, CENTRA Technology, Inc. and Scitor Corporation, 4

Nicholls, R. (2003). Case study on sea-level rise impacts. OECD Workshop on the Benefits of Climate Policy: Improving Information for Policy Makers, Working Party on Global and Structural Policies, OECD, Paris, 14–25

Nicholls, R., et al. (2010). Economics of coastal zone adaptation to climate change. Development and Climate Change, The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Washington D.C., 1–8

Osborn, T. J., Wallace, C., & Gosling, S. (2015). The water cycle in a changing climate. *7th World Water Forum*, The University of Nottingham, 15–19

Overland, I. et al. (2017). Impact of climate change on ASEAN International Affairs: Risk and Opportunity Multiplier. Norwegian Institute of International Affairs and Myanmar Institute of International and Strategic Studies, 5–15

Phongsathorn, P. (2011). Environment and migration: The 2011 floods in Thailand. *The State of Environmental Migration 2011*, 13–21

Piguet, E. (2010). Linking climate change, environmental degradation, and migration: a methodological overview. *Wiley Interdisciplinary Reviews*, John Wiley & Sons, Ltd., 517–524, DOI: 10.1002/wcc.54

Rahman (2018). Climate change scenarios in Malaysia: Engaging the public. *International Journal of Malay-Nusantara Studies, 1(2)*, 5–15, ISSN 2621-2951, ISSN 2620-9578

Sagle, J.T. (2014). Climate change in Myanmar: Impacts and Adaptation. *Thesis*, Naval Postgraduate School, Monterey, California, 1–15

Seong, W. O. C., et al. (2015). Intertemporal changes of the influence of environmental degradation on migration: The case between Malaysia and Asia-Pacific countries. Kajian Malaysia, 33(1), 1–14

Shams, S., & Juani, R. (2015). Flow assessment of Brunei river due to the impact of climate change. 4th International Conference on Environmental, Energy and Biotechnology Volume 85 of IPCBEE, 85(5), 28–34, DOI:10.7763/IPCBEE

Shams, S. et al. (2015). Agriculture adaptation to climate change in Brunei Darussalam: A step towards food security, environment and urbanization Asia. National Institute of Urban Affairs (NIUA) SAGE Publications 6(1), 59–70, DOI: 10.1177/0975425315585193

Tay, S. C. S., Lee, C. C., & Yi, L. X. (2017). Chapter 4 ASEAN Approaches to Environmental Protection and Sustainable Development: Cooperating across Borders, Sectors, and Pillars of Regional Community. *Global Megatrends: Implications for the ASEAN Economic Community*, 98–118

Texier, M. L. (2013). Dam-induced migration in the Mekong Region. The State of Environmental Migration 2013, 127–139

Thanasupsin, S. P. (2012). climate change impacts on water resources: Key challenges to Thailand CC adaptation. *7th THAICID National Symposium,* 1–11

The Conversation (May 2, 2018). 10 years after, Cyclone Nargis still holds lessons for Myanmar. The Conversation Media Group Ltd, https://theconversation.com/10-years-after-cyclone-nargis-still-holds-lessons-for-myanmar-95039, date of access: September 8, 2019

The Guardian (November 25, 2015). Laos counts the cost of climate change: record floods, drought and landslides. https://www.theguardian.com/global-development/2015/nov/25/laos-counts-cost-climate-change-record-floods-drought-landslides-cop-21-paris-pledge, date of access: September 04, 2019

United Nations (1992). Article 2. United Nations Framework Convention on Climate Change, 4

United Nations (2014). Migration, resettlement and climate change in Vietnam. 6–12, ISBN: 978-604-50-2648-9

United Nations (2015). Paris Agreement. United Nations Framework Convention on Climate Change, Paris, 3

United Nations (2017). Human mobility and the Paris Agreement: Contribution of climate policy to

the global compact for safe, orderly and regular migration. United Nations Framework Convention on Climate Change, Bonn, 1

Vien, T. D. (2011). Climate change and its implication on agriculture in Vietnam. *International Society for Southeast Asian Agricultural Sciences, 17(1),*17–21

Wagner, R.T. (2015). Ecological regionalism: A synthesis of ecological economics and organicist regionalism. *Dissertation*, Faculty of the University of Missouri-Kansas, 22–35

Zikraa, M., Suntoyoa & Lukijantob (2015). Climate change impacts on Indonesian coastal areas. *Procedia Earth and Planetary Science 14*, 57–63

Kırgızistan'ın Milli Lideri İshak Razzakov'un Siyasi Düşünceleri ve Uygulamaları: SSCB Dönemi 1945-1961

Myrzakhit Myrzaev*

Öz: Kırgızistan'ın önde gelen lideri İshak Razzakov'un düşünce ve siyasi faaliyetlerinin incelenmesi, büyük önem taşımaktadır, çünkü onun adı yıllardır Kırgız Halkının tarihi hafızasından silinmeye çalışılmıştır. Razzakov İkinci Dünya Savaş'ı sonrası yıllarda cumhuriyetin başında bulunarak, sanayi üretimi ve tarımın kurulması, geliştirilmesi, ondan fazla üniversitelerin ve Cumhuriyet Bilimler Akademisi'nin açılması, ulusal kültürün hızla gelişmesi, Kırgızistan halklarının bütünleştirilmesi, bağların derinleştirilmesi ve aralarındaki dostluğun güçlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Pratik olarak İshak Razzakov'un yönetiminde, egemenlik ve modern demokratik dönüşümler yönünde bir sonraki adımlar için gerçek ön şartlar oluşturulmuştur.

İshak Razzakov, Kırgızistan SSC'i Başkanlığı devrinde Kırgızistan'ın bağımsızlığının pekiştirilmesi için büyük emek sarfetmiştir. Onun döneminde Kırgızistan'da 200'den fazla sanayi kuruluşunun ve akademik kurumların yönetimi Moskova'dan alınmış ve yerel iktidara bağlanmıştır. Bunun sayesinde Kırgız Hükümeti'nde yeni bakanlıklar kurulmuştur. Yeni sektörel bakanlıkların oluşturulması ülke ekonomisinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Böylece, 1956 yılından itibaren Kırgızistan'ın toplumsal ve siyasi hayatında değişimler başlamıştır. Stalin rejimi reddedilmeye, o devirde suçsuz yere katledilen ve sürgün edilen kimselerin itibarları iade edilmiştir. Bu gelişmeler yeterli değildi ama daha önceki yıllara kıyasla çok iyi gelişmeler sayılırdı.

Bu çalışmada, İshak Razzakov'un 1945-1961 yılları arasında Kırgızistan SSC Bakanlar Kurulu Başkanlığı ve Kırgızistan SSC Komunist Partisi Birinci Sekreterliği dönemindeki yürüttüğü millî politikaları, siyasi faaliyetleri aynı zamanda O'nun SSCB'deki rolü objektif olarak değerlendirilecek ve analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Razzakov, Stalin, Kruşçev, Kırgızistan SSC, SSCB.

* Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bölümü Yüksek Lisans Programı. İletişim: myrzaev.myrzahit@gmail.com

Giriş

Sovyet döneminde 1950'ye kadar Kırgızistan'ı her zaman diğer milletlerin liderleri yönetmiştir. Bu yıllar ülkedeki Ruslaştırma politikasının, en üst seviyeye ulaştığı yıllar olarak bilinmektedir. Sovyet Kırgızistan'ı nüfusunun çoğunluğunu Kırgızlar oluşturmasına rağmen, parti ve devlette çalışan Kırgız kadrolarının sayısı yetersizdi. Ayrıca üniversite ve teknik okullarda Kırgız öğrenciler yok denecek azdı ve ülkenin eğitimli kadroları arasında Kırgız çocuklarına yer verilmiyordu. Böyle ağır bir siyasi dönemde ülkenin birinci sekreterliğine Kırgız olan biri, İshak Razzakov gelmişti. Böylece Sovyet dönemi Kırgızistan'ında ilk defa Kırgızların başkanı bir Kırgız olmuştu. O yıllarda komünist partisi genel sekreterliği bir insanın yükselebileceği en üst makamdı. Razzakov'un göreve geldiği yıllarda Stalin'in kanlı katliamları ve Rus olmayan halkları sindirme politikaları en acımasız şekilde devam ediyordu. Bu nedenle Razzakov çok dikkatli hareket etmeliydi, çünkü tam bir baskı dönemi yaşanıyordu ve sabah görevde olan bir kişi akşam kendisini mahkûm olarak bulabilirdi. Hatta ölüm cezasına çarptırılma olasılığı yüksekti.

Razzakov, totaliter rejimin zor şartları altında çalışmasına rağmen, ülkenin bağımsızlığı için büyük emek sarf etti. O'nun gayretleri sonucu (1950-61) Kırgız halkının millî kimliği ve ulusal onuru adına olumlu gelişmeler yaşandı. Stalin rejiminin katı baskı döneminde suçsuz yere öldürülen, sürgün edilen kimselerin itibarları iade edilmeye başlandı. Kırgızistan'daki tüm Rus liselerinde zorunlu olarak Kırgızca okutulmaya başlanmış ve üniversitelerdeki Kırgız öğrenci sayısının yüzde 70'e kadar çıkartılması sağlanmıştır. Bakanlık ve başka görevlere atananlar arasında, Kırgızlar çoğunluğu oluşturmuştur. Kırgız millî kimliğinin ve tarihi birikiminin sembolü olan ünlü Kırgız halk destanı "Manas' da Sovyet döneminde yasaklanmak istenmiştir. Kırgız halkı için çok büyük millî ve manevi değeri olan Manas'ın yasaklanması, Razzakov'un verdiği büyük mücadele sonucu engellenmiştir. Razzakov'un çabaları sonucu Manas özgür kalmış, basılması, yayılması ve okunması serbest bırakılmıştır. Bu Kırgız halkı için büyük bir olaydır.

Razzakov ile birlikte Kırgız siyasi hayatında ve toplumsal yapısında önemli değişimler yaşanmaya başlanmıştır. O, sadece Kırgızistan'da değil, SSCB sınırları içerisinde bulunan diğer Orta Asya ülkelerindeki Rus uygulamalarını ve Orta Asya cumhuriyetlerini sınırlarının belirlenmesinde nüfusun yalnızca etnografik özellikleri dikkate alındığını, ancak ekonomik ve politik hedeflerin tutarlılığı hiçbir şekilde göz önüne alınmadığını eleştirmiştir. Sovyet ülkelerinin hak ve hukuklarının genişletilmesi ve yasal bir çerçeve oluşturulması da doğrudan Razzakov'la

bağlantılıdır. Razzakov'un uygulamaları sadece o dönemin Kırgızistan'ı için değil, gelecek dönemin modernleşme ve demokratikleşme hareketlerinin de öncü adımları olmuştur. Razzakov'un yönetimi döneminde ülke ekonomisi ve tarım sektörü de hızla gelişmiştir. 1945-1960 yılları arasındaki kısa bir süre içinde toplam 59 fabrika, 46 atölye inşa edilmiş ve işletmeye alınmıştır. Ülkenin yıllık büyüme oranı % 6.3 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar küçük bir cumhuriyet için büyük bir başarı olmuştur.

Razzakov dönemi milli kültürün ve edebiyatın en yüksek seviyeye ulaştığı zaman olarak da bilinmektedir. Örneğin söz konusu yıllarda Cengiz Aytmatov'un Cemile'si bütün dünyada ünlü olmuştur ve Tügölbay Sıdıkbekov, Aalı Tokombaev gibi yazarlar edebiyat alanında tanınır hale gelmiştir. Böylece, Razzakov döneminde milli kültür hızla gelişmiş ve devlet işlerinde Kırgız Dili yaygın bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Bakanlık ve başka parti görevlerine atanan kadroların çoğunluğunu Kırgızlar oluşturmuştur. Sovyet yönetimi, Kırgız halkının millî kimliğini ve kültürünü yaşatma konusundaki kararlı tavrı sonucu Razzakov'u, "milliyetçi" ve "ırkçı" olmak ile suçlamış ve görevinden almıştır. 1961 yılında görevinden alınan Razzakov, Moskova'ya sürgün edilmiş ve Kırgızistan'a girmesi yasaklanmıştır. 1979 yılında Moskova'da hayatını kaybetmiştir. Naaşını Kırgızistan'a gömülmesine izin verilmemiştir. İshak Razzakov'un son vasiyeti, yıllar sonra başka bir nesil tarafından gerçekleştirilmiştir. 2 Haziran 2000'de, Razzakov'un naaşı Moskova'dan alınarak devlet töreniyle Bişkek'in Ala-Arça mezarlığına yeniden yere gömülmüştür. Vefatından 37 yıl sonra 11 Ekim, 2016 tarihinde İshak Razzakov'a en yüksek "Kırgız Cumhuriyeti'nin Millî Kahramanı" unvanı verilmiştir (Sayasat.kg, 2011).

İshak Razzakov'un Siyasi Hayatının Başlangıcı

Moskova'daki eğitiminden sonra Razzakov tekrar Özbekistan'a dönmüştür. Razzakov Özbekistan'da planlama organlarında çalışmaya başlamıştır. 1939-41'de 29 yaşında Özbek SSC Devlet Planlama Komitesi'nin başkan yardımcısı, daha sonra başkanı olarak çalışmıştır. 1941-44'de 30 yaşında - Halk Eğitim Bakanı, Cumhuriyet Halk Bakanlar Kurulu Başkan Yardımcısı, 1945 yılında Özbekistan SSC Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreteri görevine atanmıştır. Bu görev ülkedeki ikinci etkili görev olmuştur (Toktosartov, 2010).

İshak Razzakov'un Özbekistan'daki devlet ve partide çalıştığı dönemlerdeki faaliyetlerine bakıldığında, belgelerde onun "Özbek Halkının-Kırgız Oğlu",

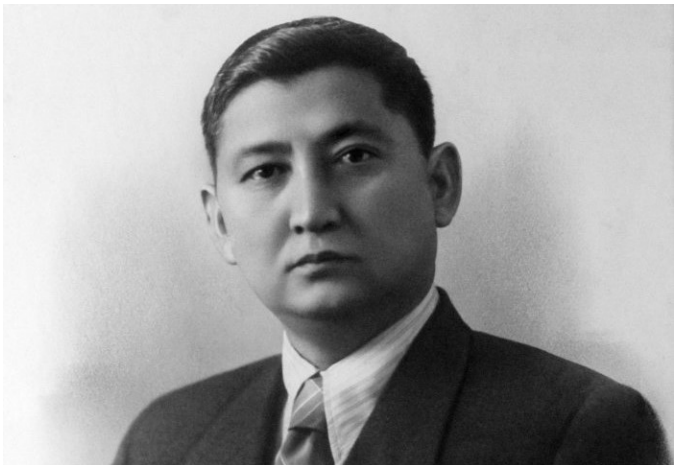
"İki Ulusun Sadık Oğlu"olarak tasvir edildiği görülmektedir (Gaparov, 2001). İkinci Dünya Savaşı Orta Asya ülkelerini önemli ölçüde etkilemiştir. O yıllarda Özbekistan Almanya'nın işgal ettiği yerlerden göç ettirilen 1 milyondan fazla insanı kabul etmiştir. Bundan başka toplam 200'den fazla atölye ve fabrikayı kendi topraklarına yerleştirmiştir. Onlar kısa bir zamanın içinde uygun yere yerleştirilmiş ve çalışmaya başlamıştır. Göç ettirilen atölye ve fabrikalarda çalışan 100 binden fazla mühendis ve teknik çalışanları ve 250 binden fazla işçileri yerleştirmek, onlar için yeni evler inşa etmek ve fabrikalar için yeni binaları tamamlamak gibi işler yerine getirilmiştir. Bunların dışında Özbekistan'a 700'e yakın enstitüler, müzeler, bilimsel ve kültürel kurumlar ve çalışanlarının yanı sıra 250 bine yakın yetim çocuk getirilmiştir. Kimin nerede yaşayacağını ve çalışacağını belirleyip hepsinin derhal yerleştirilmesi gerekiyordu. Dahası, bu sert sonbahar-kış koşulları ile işler zorlaşıyordu. Ancak, tesislerin ekipmanı acilen monte edilmiş ve üretime ayarlanmıştır. Bütün bu muazzam çalışma o dönemde Razzakov başkanlığındaki Devlet Planlama Komitesi tarafından yönetilmiş, açık ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmiştir. İshak Razzakov'un Özbekistan'daki eğitimin ve kültürün gelişimine de katkısı önemlidir. O eğitim bakanı olarak savaş yılları ve sonrası zor zamanlarda okulların inşa edilmesi, ders kitaplarının, programların, planların geliştirilmesi ve yayınlanması, kadroların, öğretmenlerin ve genç bilim adamlarının hazırlanmasına, aspiranturanın (lisansüstü, nitelikli personel eğitimi biçimlerinden biridir) gelişimine ve yayın işleri gibi önemli konularda büyük katkılar sağlamıştır (Muhitdinov, 2000). Bunu Özbekistan SSC Eğitim Bakanı görevindeyken, 1941 yılında öğretmenlerin ülke düzeyindeki toplantısında, Razzakov'un yaptığı konuşması da kanıtlamaktadır: "Bu yıl ülkemizin tüm liselerine zorunlu olarak 180 bin öğrenciyi almamız şarttır. Onların arasında önce okulu bırakanlar da var, okula başlamayan bir de çocuk kalmamalıdır. Toplam olarak bu yıl ülke çapında 1, 4 milyon öğrenci okula gidecektir. Bundan dolayı bazı okullarda öğrenciler günde iki-üç değişme ile okuyacaklar ve hepimizin dikkatli bir şekilde çalışmamız gerekir. Evet, ülkede durum ağırdır ama biz hiçbir zaman onların eğitiminin aksamasına izin vermeyeceğiz. Biz, ne olursa olsun, nasıl bir yol ile olursa olsun çocukların iyi bir eğitim görmesi için var gücümüzü sarf edeceğiz" (Samieva, 2012).

İshak Razzakov'un Kırgızistan SSC Bakanlar Kurulu Başkanlığı ve Birinci Sekreterliği

İshak Razzakov Özbekistan'da çeşitli yüksek makamdaki görevlerde çalışmıştır ve ülke genelinde bir devlet adamı olarak yetişmiştir. 8-9 yaşında kendi topraklarını

terk eden Razzakov, 27 yıl sonra Kırgızistan'a dönmüştür. 4 Kasım 1945'te Razzakov 35 yaşında Kırgızistan SSC'i Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 9 / XII Genel Kurulu oybirliğiyle Kırgızistan Bakanlar Kurulu Başkanlığı'na seçilmiş ve 1945-1950 yıllarında Bakanlar Kurulu Başkanlığı görevinde bulunmuştur (Gaparov, 2001).

Beş yıllık Kırgızistan Bakanlar Kurulu Başkanlığı görevinin ardından 1950'de 40 yaşında Kırgızistan SSC Yüksek Sovyeti tarafından Kırgızistan SSC Komunist Partisi Birinci Sekreterliği görevine (Kırgızistan Cumhurbaşkanı) seçilmiştir. Razzakov ülkenin Birinci Sekreterliği görevine atanan Kırgız milliyetindeki ilk yönetici olmuştur.

Resim 1.1. Kırgızistan SSC KP MK Birinci Sekreteri İshak Razzakov

1924-1950 yıllar arasında Kırgızistan SSC KPMK Birinci Sekreteri olarak çalışanlarin listesi;

No	Adı Soyadı	Yılı	Milliyeti
1	M. Kamenskiy	1924-1925	Rus
2	N. Uzyukov	1925-1927	Rus
3	V. Şubrikov	1927-1929	Rus
4	M. Kulikov	1929-1930	Rus
5	A. Şahray	1930-1933	Rus

6	M. Belotskiy	1933-1937	Rus
7	M. Ammosov	1937-1938	Rus
8	A. Vagov	1938-1945	Rus
9	N. Bogolyubov	1945-1950	Rus
10	İ. Razzakov	1950-1961	Kırgız

İshak Razzakov'un Bakanlar Kurulu Başkanlığı

İshak Razzakov Bakanlar Kurulu Başkanlığı görevine geldiği zaman, savaş sonrası Kırgızistan sosyal ve ekonomik açıdan çok zor durumdaydı. Ayrıca ulusal ekonominin tüm sektörlerinde kadrolar yeterli değildi; çünkü kitlesel-kanlı katliamlarda ve sonraki savaş yıllarında Kırgızistan çok sayıdaki yetenekli ve kabiliyetli kadrolarından mahrum kalmıştı. İshak Razzakov'un göreve geldiği zamanda da Stalin'in katliamı hâlâ devam ediyordu. Bugün görevdeyken, sonraki gün görevden alınma ya da ölüm cezasına mahküm olma olasılığı yüksekti. Böyle ağır bir siyasi durumda göreve gelen Razzakov geri kalmış Kırgızistan'ı gelişmiş sanayi-tarım ülkesine dönüştürmüştür (Gaparov, 2003).

1946'da Kırgızistan KP MK Bürosu, SSCB MK KP Bürosu'na: "Kırgızistan Bakanlar Kurulu Başkanlığına Yoldaş İshak Razzakov liderliğinin gelmesiyle Kırgızistan SSC BK çalışmalarını iyileştirdi. Bakanlar Kurulu'nun çalışmalarında uygun düzen kuruldu ve disiplin arttırıldı. Bakanlıkların soruları, cumhuriyetçi örgütler ve Sovyet örgütlerinin çalışmalarını iyileştirme sorunları giderek daha özel bir şekilde ele alınmaya başlandı" diye yazmıştır" (Toktosartov, 2011).

Razzakov Kırgızistan'ın Bakanlar Kurulu Başkanı görevine geldiği zaman ülkenin sanayi potansiyelini güçlendirmek için gerekli tüm önlemleri almıştır. Veriler, Razzakov'un Bakanlar Kurulu Başkanlığı döneminde sanayi potansiyelinin yükseldiğini, ekonominin oluşumunun ve gelişmesinin en önemli tarihsel dönemine denk geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. O, totaliter rejim koşullarında bile, kendi iradesini göstermeyi ve cumhuriyetin tarımını örgütlemeyi başarabilmiştir. Sulama sistemlerini geliştirilme politikasının sonucında ekim alanları 200 bin hektara genişlemiş ve tarımda başarılı verimler elde edilmeye başlamıştır. Razzakov'un Hükümet ve Cumhuriyet başkanlığı dönemde demiryolları da dahil olmak üzere yol yapımı geniş çapta gelişmeye başlamıştır ve dağlık bölgenin mevcut enerji

potansiyelleri de arttırılmıştır. Tamamen yeni kurulan sanayi, ulaşım inşası ve yatırımlar ülkenin ekonomik imajını kökten değiştirmiştir. Böylece ulusal canlanma, ekonomik ve kültürel büyümeye yol açılmıştır (Toktosartov, 2012).

Enerji sektörü, sürekli olarak Razzakov'un yönetim süreci boyunca önem verdiği alanların başında olmuştur. Zira bu alanın vazgeçilmez bir koşul ve teknik ilerleme için bir gereklilik olduğunu çok iyi anlamıştır. Razzakov, yaklaşan problemlerin aciliyetini gören ekonomist olarak, Naryn Nehri'nin hidroelektrik kapasitesinin geliştirilmesine aktif olarak katılmış ve böylece Kırgızistan Orta Asya'daki ülkeleri içinde bir enerji devi hâline gelmiştir. Zengin hidroenerji kaynakları ile birlikte Kırgızistan; aynı zamanda kendi petrol ve kömürüne de sahiptir. Razzakov, cumhuriyetin kaynaklarının jeolojik keşfedilmesine, petrol sahalarının yaratılmasına ve madenlerin çıkarılmasına önem vermiştir.

Cumhuriyetin endüstrisinin hızla gelişiminin bir analizi, Razzakov'un ülkenin ekonomik bağımsızlığı için çaba sarf ettiğini göstermektedir. Endüstri alanın gelişimi, işçi sınıfının, mühendislerin ve teknik personelin artmasına neden olmuştur ve böylece tüm ülkede altyapı oluşmaya başlamıştır. Konut, okul, hastaneler, kültür evleri inşa edilmeye başlamıştır. 1960'a gelindiğinde Kırgızistan'da üretilen ürünler, dünyanın 30'dan fazla ülkelerine ihraç edilmeye başlamıştır. Sektörel bakanlıkların oluşturulması, sanayiyi bir bütün olarak yönetme sorununu çözmüştür, Razzakov bu alanı titizlikle kendi kontrolü altında tutmuştur.

Bakanlar Kurulu Başkanı olarak Razzakov devlet faaliyetlerinde tarıma öncelik vermiştir. Razzakov'un uzmanlığı ve organizasyon yeteneği kabiliyeti cumhuriyetin tarım sektörünün gelişmesi ve özellikle de öncelikli olarak hayvancılık sektörünün gelişmesinde de çok iyi yansımıştır. Savaş sonrası zor bir durumdaki tarım sektörünü geliştirmek için Razzakov birçok bilinmeyenli denklemleri çözmek zorundaydı. O, totaliter rejim koşullarında bile, iradesini göstermeyi ve cumhuriyetin tarımını örgütlemeyi başarabilmiştir. Sulama sistemlerinin geliştirilmesi de doğrudan İshak Razzakov'un faaliyetleri ile bağlantılıdır. 1950'ye kadar sulama tesislerin yeniden yapılandırılması ve inşası sonucunda sulanan alanın 49.500 hektara artırılmasını sağlamıştır. 9 Temmuz 1947 Tarihinde Kırgızistan ilk kez tarım sektöründeki başarılarından dolayı, SSCB'nin "Lenin Nişanı'na" layık görülmüştür (Gaparov, 2003)

Sonuç olarak, Razzakov'un Bakanlar Kurulu Başkanlığı yaptığı 1945-1950 yıllarında toplam 20 büyük sanayi tesisi inşa edilmiş ve işletmeye alınmıştır. Bunlar arasında Lebedinovka, Alamedin, Prjevalsk hidroelektrik santralleri, "Kırgızavtomash" tarım teknik fabrikaları, Osh elektromekanik santralı, başkentte ayakkabı

fabrikası, Talas tuğla-kiremit tesisi, Frunze mekanik tamir ve asfalt beton santrali vb vardı. 1947'de Frunze'de (Bişkek'in eski adı) kurulan "Kırgızavtomash" tarım teknik fabrikasında üretilen balya makineleri tüm Sovyet ülkelerine ve Güney Asya, Avrupa ülkelerine kadar ihraç edilmiştir (Attokurov, 2000). 1950'de Kırgızistan'ın elektrik enerji üretimi 1940'a göre 3,5 kat büyümüştür. Sanayi ve üretim sektöründe çalışanların sayısı 60.700'e ulaşmıştır. Büyük Çüy Kanalı'nın inşası tamamlanıp, Orto-Tokoy rezervuarı sulanmış, üç bin hektardan fazla kurak toprak geliştirilmiş ve binlerce insan göç etmiştir (Baktıgulov. Dj, Çokuşov B., 1994).

İshak Razzakov'un Kırgızistan SSC Birinci Sekreterliği

İshak Razzakov'un 1945-1950 yılları arasında Bakanlar Kurulu Başkanı olarak tarımı yönetmesindeki olumlu sonuçları, halk ve parti aktifleri arasında otoriteye sahip olması Kırgızistan SSC KPMK Birinci Sekreterliğine seçilmesine yardımcı olmuştur. 10 yıldan fazla bu görevde bulunan Razzakov'un döneminde ülkenin toplumsal ve siyasal hayatında değişimler başlamıştır.

1953'te adı sadece Sovyet halkının zafer ve yaratımlarının parlak sayfaları ile ilişkili değil, aynı zamanda sayısız kitle baskısı kurbanı, uzun yıllardır süren sürekli korku, insanlara zulüm, ülkede kişisel güç kültü yaratan Stalin ölmüştür (OpenKG, 2014). Stalin'in ölümü ile SSCB'nin yaşamında bir dönem sona ermiştir. İktidarın transferi için yasal olarak sabit mekanizmaların olmaması, uzun süren krize neden olmuştur. İktidar için mücadele sonucunda SSCB'nın liderliğine N. S. Kruşçev gelmiştir. Kruşçev Sovyetler yaşamının demokratikleşmesi yönünde bazı adımlar atmıştır. Ancak, Kruşçev'in demokratik dönüşümlere hazır olmaması ve Stalin dönemindeki katliamlarda yer alması ülkedeki demokratikleşme sürecine engel olmuştur.

SSCB'de başlayan reformları memnuniyetle karşılayan Razzakov, Kırgızistan'ın bağımsızlığını pekiştirilmek için her türlü çabayı göstermiş ve bu faaliyetlerin sonucu başarılı olmuştur. Onun döneminde Kırgızistan'da 225'den fazla sanayi kuruluşunun ve akademik kurumun yönetimi Moskova'dan alınarak yerel iktidara bağlanmıştır. Bunun sayesinde Kırgız Hükümeti'nde yeni bakanlıklar kurulmuştur. Kırgızistan'da yeni bakanlıkların kurulmasında özellikle tüketim mallarının üretimi alanında Moskova merkezli bakanlıkların ortadan kaldırılması, önemli rol oynamıştır. Böylece, 1956 yılından itibaren Kırgızistan'ın toplumsal ve siyasi hayatında değişimler başlamıştır. Stalin rejimi reddedilmeye, o devirde suçsuz yere öldürülen, sürgün edilen kimselerin itibarları iade edilmeye başlamıştır (Derviş,

L., Devrisheva, K, 2015). Kırgızistan'a zorla göç edilen Çeçenler, Karaçaylar, Balkarlar ve Ahıska Türklerinin tekrar dönmelerine izin verilmiştir (OpenKG, 2014). Bu gelişmeler yeterli değildi ama daha önceki yıllara kıyasla çok iyi gelişmeler sayılırdı.

İshak Razzakov'un Birinci Sekreterlik dönemindeki yürüttüğü politikaları ve O'nun kişisel rehberliğindeki insanların yoğun çalışmaları olumlu sonuçlar vermiştir. Razzakov başkanlık görevindeki kısa bir zaman içinde derhal yeni bir dinamik ortam yaratmıştır.

Tamamen yeni kurulan sanayi, ulaşım inşası ve yatırımlar ülkenin ekonomik imajını kökten değiştirmiştir. Böylece ulusal canlanma, ekonomik ve kültürel büyümeye yol açılmıştır (Otorbayev, 2010). Örneğin, 1926'dan 1946'ya kadar ülke ekonomisine 12.6 milyon ruble yatırım yapılmışken, daha sonra İshak Razzakov'un yönetici olarak Hükümet ve Cumhuriyet Komünist Partisi (1946-1958) Merkez Komitesi'nin faaliyeti sırasında, yatırım tutarı 3,0 milyar ruble (6 milyar dolar) olarak gerçekleşmiştir. Kırgızistan'ın ekonomisine yapılan bu büyük yatırımların sonucunda, endüstrinin ulusal ekonomideki payı %2'den 1960'da gelindiğinde %55'e yükselmiştir (Attokurov, 2000). Kırgızistan işletmeleri tarafından üretilen markalı ürünler tüm Sovyetler Birliği cumhuriyetlerine, başka sosyalist ülkelere ve ayrıca İngiltere, Avusturya, Belçika, Brezilya, Hindistan, Türkiye vb. birçok kapitalist devlete ihraç edilmiştir (Otorbayev, 2010).

Eğitimin, kültürün gelişimine yönelik önemli çalışmalar yürütülmüştür. Kırgızistan Millî Üniversitesi, Kırgızistan Bilimler Akademisi başta olmak üzere 10'dan fazla yükseköğretim kurumu açılmıştır (Madaminov, 2003). Bu eğitim kurumlarında Kırgız gençlerinin eğitimine öncelik verilmiştir. Çünkü sanayi ve devlette çalışan Kırgızların sayısı azdı. Böylece millî aydınları yetiştirmeye yönelik çalışmalar kapsamlı bir biçimde devam etmiştir. Kırgız dilinin rolü artmıştır ve Rus okullarında Kırgız dilinin okutulması zorunlu hâle getirilmiştir.

Kırgızistan SSC KP MK Birinci Sekreterliği görevinde bulunduğu 10 yıldan fazla bir sürede Razzakov cumhuriyet tarihi üzerinde göze çarpan bir iz bırakmıştır. Kırgızistan devletinin gelişmesi ve oluşumuna, ekonomik potansiyeline ve halkın kültürel seviyesine önemli katkılarda bulunmuştur. Parti ve devlet faaliyetleri sırasında, çeşitli sanayi ve tarım dalları daha da geliştirilmiştir. Nüfusun çoğunluğunun okuryazarlığı elde edilmiş ve günümüzdeki mevcut devlet yüksek ve orta eğitim kurumları açılmıştır. Eğitim ve materyal altyapısını güçlendirmek için tüm önlemler alınmıştır.

Sonuç olarak, İshak Razzakov Kırgızistan KP MP Birinci Sekreteri olarak verimli çalışmıştır. Başkanlık döneminde ülke, Kırgız tarihinde hiç olmadığı kadar gelişmiştir. Mesela, yıllık ortalama kalkınma durumu ve ülke ekonomisinin en önemli sektörlerinin gelişimi bazı istatistiksel verilere çevrildiğinde, 1956-1960 yılları arasında yıllık ortalama sanayi üretimi, inşaat üretimi, her türlü taşımacılığın navlun ciro oranı en az %8-10, tarımsal üretimin yıllık ortalama büyüme oranı %4-5 olarak gerçekleşmiştir. Ulusal gelir, 1957'de (cari fiyatlarla) 781 milyon ruble, 1960'da 990.7 milyon ruble, aynı zamanda, ortalama olarak, yıllık büyüme oranı %6,3'e çıkmıştır (Attokurov, 2000). Sanayide çalışanların sayısı 1940'ta 36.044 kişi, 1950'de 66.126'ken, 1960'da 109.174 kişiye ulaşmıştır; yani 3 kat yükselmiştir. 1961'de sanayi üretimi ulusal gelirin %54,7'sini oluşturmuştur (Toktosartov, 2010). Böylece Kırgızistan SSC, Sovyetler Birliği'nin geri kalmış bir ülkesiyken bir sanayi-tarım ülkesine dönüşmüştür. Böyle bir başarı İshak Razzakov'un yoğun ve efektif çalışmalarının ardından elde edilmiştir.

İshak Razzakov'un Millî Politikaları

Yukarıda da değindiğimiz gibi İshak Razzakov'a kadar, Sovyetler Kırgızistan'ının sadece adı Kırgızistan, pratikte ise rusların birinci sekreteri olarak yönettiği, halkın çoğunluğu kırgızlar, yöneticileri ise tamamen ruslar olan bir devlet olmuştur. Bu dönemde Kırgızların diline, millî kültürüne o kadar önem verilmemiştir. Kırgız Dili ve Halk destanı olan "Manas" yabancı bir dil, yabancı bir halkın destanı gibi gönül dışında kalmıştır. Merkezin diktatörlüğü cumhuriyet hayatının birçok yönüne dokunmuş ve belli bir dereceye kadar ilerici gelişimine zarar vermiştir. SBKP Merkez Komitesi ve Sovyet Hükümeti cumhuriyetin ihtiyaçlarını genellikle görmezden gelmiştir. İshak Razzakov, ideolojinin her alanının: bilimin, kültürün ve aydınlanmanın gelişiminin tutkulu bir savunucusu olmuştur. O, Kırgızistan'ın millî kültürünün gelişimi için büyük emek sarfetmiştir.

Millî Aydınları Hazırlamaya Yönelik Kadro Siyaseti

İshak Razzakov, Sovyet Dönemindeki ve Kırgız Tarihindeki, Kırgızistan için en önemli siyasi ve millî kimliktir. İshak Razzakov, Sovyet Dönemindeki bir devlet adamı olmasına rağmen onun düşünceleri ve uyguladığı politikaları demokratik ve millî unsurlara layık olmuştur. İshak Razzakov: "Ülkemizin

en büyük vazifesi, kendi aydınlarını yaratmakdır!" der (Razzakov, 1948). O, Cumhuriyetin hükümet başkanı ve Kırgızistan KP MK Birinci Sekreteri olarak çalıştığı ilk günden itibaren Kırgız Halkının kendi ulusal kadrolarını eğitmeye ve yetiştirmeye özel önem vermiştir. Razzakov'un "kendi millî kadrolarımızı yetiştirmeden, gelişmiş bir cumhuriyeti de inşa edemeyeceğiz" sözü O'nun bu soruna ciddi önem verdiğini göstermektedir. Razzakov, Parti kongreleri ve MK plenumlarında yaptığı konuşmalarına bakıldığında, özellikle kadro sorunlarını ele aldığı görülmektedir.

Razzakov göreve geldiğinde: "Partinin kadro siyasetinin en büyük eksikliği, ulusal kadroların seçimi ve ekimidir. Bu bağlamda, Kırgızlar yönetici görevlerde, parti, sanayi, ulaştırma, bilim ve kültür alanlarında çok az sayıda bulunmaktadır. Bu ulusal bir sorundur. Bu sorunu kısa zaman içinde çözmemiz lazım" demiştir (Razzakov, 1950). 1 Ocak, 1952 verilerine göre, Kırgız yöneticileri üretim sahasında %22.0, planlama, finans ve ticaret örgütlerinde %24, ulaştırma ve haberleşmede %23, tarımsal örgütlerde %33, araştırma kurumlarında ve üniversitelerde sadece %11'i oluşturmuştur. İshak Razzakov bundan dolayı Kırgız gençlerinin eğitim almasına ve onların milliyetin kendi kadroları olarak yetişmesi için var gücünü sarf etmiştir. Birinci Sekreterlik görevine geldiğindeki 28 Eylül 1950'deki No. 122/17 Sayılı ilk kararlarından "Sanayi ve Ulaştırmaya Kırgız Gençliğinin Yerleştirilmesi İçin Önlemler Hakkında" kararı, 20 Ocak 1952'deki No. 237/5 Sayılı "Lisansüstü ve Doktora Çalışmaları ile Milli Bilimsel Kadroları Yetiştirmek Hakkında" kararları buna delildir (Toktosartov, 2011). 1960'da yüksek makamdaki parti ve devlet görevlerine atanan kadroların %60'tan fazlası Kırgızlar olmuştur (Toktosartov, 2011).

İshak Razzakov'un Kırgızistan KP MK'i genel toplantılarındaki konuşmalarına ve raporlorına baktığımızda, neredeyse her bir konuşma ve raporlarında Kırgızistan'da yerli kadroların az olduğuna ve Kırgızistan'ın kendi millî kadrolarının hazırlanması gerekliğine vurgu yapmıştır. İshak Razzakov 1958'e kadar yerli ve millî kadroları yetiştirmek için ülkenin bakanlıklarına birkaç talimatlar vermiş ve merkezi komitenin kararları alınmıştır. Ancak bunlara rağmen ülke üniversiteleri ve okullarında Kırgız öğrencilerinin sayısı hâlen yetersiz seviyede yerine getirilmiştir. Bundan dolayı İshak Razzakov 1958 yılında radikal bir karar almak zorunda kalmıştır. Bu karar üniversiteler ve teknik okullardaki Kırgız öğrencilerinin sayısını %60-70'e çıkarmakla ilgili karardı. Bu karar İshak Razzakov'un görevden alınmasına bir sebep olmuştur.

Çocuklara ve Gençlere Verdiği Önem

Razzakov başkanlık döneminde çocuklara ayrıca önem vermiştir. 17 Eylül 1957'de Razzakov'un inisiyatifiyle Sovyet Birliğinde ilk defa Kırgızistan SSC'inin kendi bütçesinden "Ülkenin tüm okullarındaki öğrenciler için sabah kahvaltısını ücretsiz verme" hakkında kararı alınmıştır. Bu karar doğrultusunda, 1 Ekim 1957'den itibaren 1-7 sınıf öğrencileri için ücretsiz yemek verilmeye başlanmıştır. Sonra, 29 Mayıs 1958'de "Çocuklar arasındaki hastalıkları azaltmak ve önlemek" hakkında karar alınmıştır. Kararı gerçekleştirmek için ülke bütçesinden 2 milyon ruble (o dönem 1 ruble 2 dolardır) verilmiştir. O dönemde bu büyük bir ödenek sayılabilirdi (Toktosartov, 2011).

Razzakov'un Sovyetler Birliğinin merkez üniversitelerine yılda 150 Kırgız gencini yarış dışı eğitim almak için gönderme çalışmaları özel bir öneme sahiptir. 1950'den başlayarak Moskova, Leningrad, Kiyev, Almatı, Taşkent gibi şehirlerde önemli sayıda Kırgız gençliği eğitim almaya başlamıştır (Gaparov, 2003). Razzakov döneminde Kırgızistan'ın Moskova'daki Daimi Misyonu başkanı Kadırkul Kaçkeev Razzakov'un: "Yoldaş Kaçkeev, Moskova'daki öğrenciler ile ilgilenmeyi unutmayın, cumhuriyetin geleceği asıl onlardır" dediğini hatırlamaktadır (Toktosartov, 2011).

SSCB KP MK ile olduğu sürekli yazışmaları da Razzakov'un cumhuriyetteki gençlerin eğitim alması ile sürekli olarak ilgilendiğini kanıtlamaktadır. O'nun SSCB Bakanlar Konseyi Başkanı G.Malenkov'a yazdığı 13 Ocak 1952 tarihli özel bir mektubunda, SSCB Yüksek Eğitim Bakanlığından aşağıdakileri "zorunlu etmesi" hakkında yazmaktadır:

- Her yıl 150 Kırgız gencini merkezi teknik üniversitelere yarışma dışında kabul edilmesi (Kırgızistanlı değil, tam olarak Kırgızlar asıllı).
- SSCB'nin merkezi üniversitelerinde ve cumhuriyetin merkezi eğitim kurumlarında eğitim gören Kırgız öğrencilere genel akademik performanslarına göre başarı bursları vermek. Böylece, birçok Kırgız gençleri bilim öğrenmek üzere SSCB'nin tüm merkezi üniversitelerine gönderilmeye başlamıştır. Razzakov'un, doktora ve bilim adayı tezlerini savunduktan sonra ülkesine dönen genç Kırgız bilim adamlarını kendisi Bişkek'teki tren istasyonunda karşıladığı gerçekler de, onun bilimle, gençlerle oldukça yakından ilgilendiğini göstermektedir (Toktosartov, 2011).

1953'de Moskova'da eğitim alan kırgız öğrencilerinin bazıları maddi sıkıntılardan dolayı okulu bırakmak gibi gerçekler ortaya çıkmaya başlamıştır. 1953 tarihinde İshak Razzakov, bu gerçekleri öğrendikten sonra merkezi beklemeden Kır-

gızistan'ın Moskova'daki Daimi Misyonuna yıllık olarak özel fonlar tahsis etmeye karar vermiştir. Böylece ağır maddi durumda olan kırgız öğrencilerine aylık yardım bursları verilmeye başlamıştır. Turdakun Usubaliev'den sonra ülkeyi yöneten, Absamat Masaliyev Kırgızistan'ın Moskova'daki Daimi Misyonu'nun bursuyla okuduğunu bundan dolayı İshak Razzakov'a hayatı boyunca minnetdar olduğunu kendi hatıralarında anlatıyor (Masaliyev, 2002). 1953'te D. Mendeleev adındaki Kimya Teknoloji Enstitüsü'nde eğitim gören, ünlü bilim adamı, Kırgızistan Millî Ansiklopedisi Editörü Prof. Dr. Üsön Asanov da Razzakov'un Moskova'ya geldiğinde ağır durumdaki öğrencilere kendi maaşından yardım para verdiğini kendisinin de aldığını hatırlamaktadır (Asanov, 2011).

Manas Destanını Yayınlama Çabaları

İshak Razzakov, her zaman kesin olarak "Manas" destanını değerlendirmiştir. Mart 1946'da Cumhuriyet Yüksek Sovyeti'nin yıldönümü oturumunda: "Kırgız halkı, 20. yüzyıldan fazla bir tarihe sahip olan Orta Asya›nın en eski halklarından biridir. Kırgız Halkı yüzyıllar boyunca kendi özgürlükleri ve bağımsızlıkları için yabancı işgalcilere karşı mücadele etmiştir. Bu mücadele ve Kırgız halkının yaşamının tüm yönleri, Manas destanının sözlü yaratımında tasvir edilmiştir. Sözlü yarattığı, 500 bin çizgiden fazla ayeti olan, yaratıcı yeteneğinin canlı bir ifadesi olan "Manas" Destanı Kırgız halkının gururudur" diye konuşma yapmıştır (Toktosartov, 2011).

Manas "Destanı" 1952-53, Stalin döneminin son yıllarında birçok sovyet bilim adamları tarafından "Manas" Destanı halk duşmanı, milliyetçi düşünceleri kapsayan bir eser" olarak değerlendirilmiş ve sert bir eleştiriye alınmıştır. "Manas" Destanı'nı araştıran Z. Bektenov, T. Bayciev, T. Samançin gibi Kırgız bilim adamları tutuklanmıştır. Ancak, bunlara rağmen Razzakov "Manas" Destanı'nı kararlı bir şekilde savunmuştur. "Manas" sosyalist realizm tarafından incelenmeye alındığı, kimseden çıt ses çıkmadığı dönemde Razzakov destanı korumaya çaba göstermiştir. 7 Temmuz 1952'de, Kırgızistan KP MK Manas destanı hakkında tarihi, önemli bir karar alımıştır. Kararda "Manas" Destanı, Kırgız halkının yarattığı sözlü halk sanatının bir anıtıdır. Destan, efsanelerin, yaşamın, geleneklerin, akıllı sözlerin, sosyal ve ekonomik yapıların yanı sıra, Kırgız halkının tarihinin gelişiminin birçok yönünü yansıtan şiirsel efsanelerin hazinesidir" diye yazılmıştır (Toktosartov, 2011). Bu karar "Manas" Destanı üzerine daha yaratıcı çalışmalarda önemli bir rol oynamıştır. İshak Razzakov, bununla da sınırlı kalmadan 1952'de Bişkek'te "Manas" Destanı'yla ilgili bilimsel bir konferans düzenlemeyi önermiştir ve ken-

disi organizasyon komitesinin başkanı seçilmiştir. Razzakov "Manas" Destanıyla ilgili konferanstan olumlu sonuç beklemiştir ve sadece bilimsel konferansın sonucu destanın etrafındaki suçlamalara, eleştirilere nokta koyacağını inanmıştır. Bu nedenle konferansa tüm birlik ülkelerinen bilim adamları, Türkologları davet etmiştir.

Söz konusu konferans hakkında dünyaca ünlü yazar Cengiz Aytmatov şunları söylemiştir: "Ziraat Enstitüsünde öğrenciyken, "Manas" Destanı konusunda konferans olacağını, kardeş kazak halkının ünlü yazarı Muhtar Auezov de geldiğini ve destanın kaderini bu toplantıda belirleneceğini duydum. Hemen dersten sonra biz de Merkezi Komitesi binasına gittik. Yanılmıyorsam 1952 yılının son baharıydı. Biz konferansa geldiğimizde çok kalabalıktı, girmek şöyle dursun yaklaşmak bile mümkün değildi. Bu nedenle konferansın gidişatını açık pencereden seyrettik. Toplantı heyetinin tam ortasında Kırgızistan KP MK Birinci Sekreteri İshak Razzakov ve onun sağ tarfında da Muhtar Auezov oturuyordu. Konferansta Manas'ı halk düşmanı olarak hakaret ediyorlardı, bazıları ise destanı Pan Türküzm içeren eser olarak gösterip sert bir eliştirye alıyorlardı. Toplantıdaki son söz Razzakov'a verildi. O, çok etkili bir konuşma yaptı ve sözünün sonunda artık geçiktirmeden "Manas" Destanı'nı Kırgız Halk Destanı olarak ilan etmek gerektiğine vurgu yaptı. Razzakov'un konuşmasından sonra aşırı şovinistlerin ağızı kapandı ve "Manas" halk destanı olarak ilan edildi. Eğer Razzakov olmasaydı bu destan ortadan tamamen kalkabilirdi" (Aytmatov, 1995). Böylece, Razzakov'un düşündüğü gibi destana en son nokta bu konferansta koyulmuştur ve "Manas" Destanı hakkında bilimsel çalışmalar başlatılmış, kitap olarak yayınlama işleri yola koyulmuştur.

Kırgız Diline Verdiği Önem

İshak Razzakov, devlet faaliyetlerinin sırasında, Kırgız Dilinin halkın milli kimliğinin en önemli unsuru olarak gelişmesinde de büyük katkı sağlamıştır. Bundan önce de söz ettiğimiz gibi, İshak Razzakov göreve gelmeden önce, ülkenin şehirlerinden köylerine kadar başka milliyetteki adamlar yönetmiştir. Devlet işlerinde Kırgız Dili neredeyse kullanılmıyordu. Sıradan insanlar ise Rusça bilmediği için bildiri, dilekçe yazmada, devletten kamu hizmetlerin almada çok zorluk çekmişlerdir. İshak Razzakov, bundan dolayı devlet faaliyetlerinin sırasında Kırgız Diline ciddi önem vermiştir.

İshak Razzakov Kırgız Dilini bilmeyen tüm düzeydeki devlet çalışanlarına, yöneticilere Kırgız Dilini öğrenmek zorunluluğu fikrini ileri sürmüştür. (Razzakov,

1955). 1959'da Kırgızistan SSC MK Plenumunda Partinin ideolojik tartışmasında İshak Razzakov Kırgız Dili ile ilgili özel raporunda, okullarda, eğitim kurumlarında, Kırgız dili çalışmasının formülasyonuna ve görev başındaki birçok yöneticinin, gündelik düzeyde bile Kırgızca konuşamadığı gerçeğine dikkat çekmiştir. Raporda, görevlerininin doğası gereği çobanlar, çiftçiler, sütçüler ve makine operatörleri ile sık sık görüşen, ancak Kırgız Dilini bilmeyen yöneticilerin iletişimin sıcaklığını kaybedeceğine, her zaman mesleki bilgilerini aktaramadıklarına ve halkla iyi bir ilişkide olmak için Kırgız Dilini bilmeleri lazım olduğuna vurgu yapılmıştır. Raporda Vorobiev, Potapov, Mavritskiy, Gusayev gibi isimleri vardı. Sonuçta Razzakov, Kırgız Dilini bu ve diğer önde gelen işçilerin bilmemesinin, onları bilgiden, kendilerini kişisel iletişimden ve işçilerle görüşmelerde samimiyetten mahrum edeceğini söylemiştir. Aynı zamanda, Kırgız Dilini iyi bilen yöneticilerin isimleri belirlemiş ve onların işleri daha iyi gittiğini belirlemiştir. Bunlar arasında Kostiyuk, Proşenkov, Filşin, Şkolnikov, Hodos, Gontar ve diğerleri vardı (Razzakov, 1959).

İshak Razzakov Kırgız Dilinin sistematik bir biçimde gelişmesi için Kırgız Dilinin ülkedeki tüm Rus okullarında okutulması gerekliğine dikkat çekmiştir. Razzakov'a göre Kırgız okullarındaki gençler rus dilini öğrendiği gibi, Rus okullarında eğitim gören öğrenciler de kırgız dilini öğrenmek zorundaydı. Bu nedenle cumhuriyetin tüm rus okullarında zorunlu olarak Kırgız Dilini okumak çabasını sergilemiştir. Önemli daha birşey, İshak Razzakov'a kadar ülkenin başkentinde bir de Kırgız okulu yoktu. İshak Razzakov'un talimatıyla Bişkek'te ilk kırgız okulu açılmıştır. Bu yatılı okulda ülkenin tüm köylerinden gelen 600 kırgız çocuğu eğitim almaya başlamıştır. İshak Razzakov görevden alınmasına kadar bunun gibi yatılı kırgız okullarının sayısı 27'ye ulaşmıştır.

Tarihe Verdiği Önem

İshak Razzakov sürekli olarak entelektüel potensiyelini arttırmanın, kendini geliştirmenin üzerinde çalışmıştır. Tarih ve Edebiyatla yakından ilgilenmiştir. Orta Asyanın, özellikle de Kırgızların tarihi ve türk islam bilginleri: Gazneli Mahmud, Yusup Hashacip, ve Kaşgarlı Mahmud gibi büyük insanlar üzerinde de araştırmalar yapmıştır. Günümüz tarihçileri Razzakov'un bu dönemde yaptığı araştırmaların büyük cesaret gerektirdiğini söylemektedirler. Çünkü SSCB döneminde böyle bir araştırmaları yapmak büyük yaptırımlara maruz kalmıştır.

Tarihçi Prof.Dr. Kuşbak Usenbayev, 1950'lerde ülkedeki tarih biliminin durumu ağır ve sürekli merkezin baskısı altında olduğunu ama bunlara rağmen Razza-

kov tarihe ve tarihçilere hep dastek verdiğini vurgulamaktadır. Usenbayev Razzakov ve ülkenin o dönemdeki durumu hakkında: "Razzakov, ülkedeki durumun çok zor olduğuna rağmen tarih için bir çok işler yaptı. Bilimler Akademisnde düzenlenen etkinliklere, ister parti ister bilimsel nitelikte olsun, her zaman katılırdı. Her toplantıdada, zirvede son söz geleneksel olarak İshak Razzakov'a verilirdi. Ben, kişisel kaderimle ilgili fakat, aynı zamanda Razzakov ile bağlantılı birkaç söz söylemek istiyorum: Mayıs 1953'de SSCB Bilimler Akademisinin Kırgız Şubesinde milli kurtuluş hareketleriyle ilgili tüm Birlik ülkelerinin konferansı düzenlenmişti. Ben, Kokand ve Andijan ayaklanmalarına gelince, onları ulusal kurtuluş hareketi olarak tanımladım. Ancak Moskova'dan gelen konuğumuz bizi milliyetçilerle kınadı ve yukarıda belirtilen ayaklanmalara itiraz etti ve onları feodal monarşist olarak nitelendirdi. Salonda sakinlikti, fazla bir şey söylersen hemen seni tutuklarlar, çünkü Manas destanı da halk duşmanı olarak eleştiriye alınan zor dönemdi. Ama sonra son sözünü Razzakov aldı. Konferansın sonuçlarından bahsetti ve konuşma bittiğinde aniden şöyle dedi: "Pyaskovskiy'nin Usenbayev hakkında söylediklerine tamamen katılmak mümkün değildir. Bu bizim genç tarihçimizdir, o sadece bilimdeki ilk adımlarını atıyor ve karakteristik gençlik coşkusu ile kendi fikrini ifade etti. Eğer bunun için milliyetçi olarak kınıyorsanız, konferansta bulunanların hiçbiri de ağzını açamaz. Ben, yoldaş Pyaskovsky, size katılmıyorum. Yargıda bir az acele ettiniz" demişti. Böylece İshak Razzakov beni yıkımdan kurtarmıştı" diye hatırlıyor (Toktosartov, 2011).

Görüldüğü gibi Razzakov Samarkand'daki yıllarından itibaren tarihle yakından ilgilenmiştir. O kendi tarihini araştırmadan, kırgız tarihini araştıran tarihçilere destek vermeden, koruma altına almadan hiç bir şekilde korkmamıştır. Kırgızistan'ın ilk tarih kitabının da Razzakov'un çabalarıyla yayınlandığını hesaba katarsak onun tarih ile oldukça yakından ilgilendiği bellidir.

Stalin Katliamındaki Kırgız Aydınlarının İtibarının İadesi

Stalin katliamı -SSCB'de Stalin döneminde 1920'lerin sonları- 1950'lerin başları arasında gerçekleştirilen kitlesel siyasi baskılardır. Bu siyasi katliamlarda Kırgızistan'ın 138 tanınmış vatandaşı, kırgız aydınları başta olmak üzere on binlerce Kırgızistan'lılar ölüme mahküm edilmiştir. Baskı sırasında öldürülenlerin arasında; Kırgız Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin kurucu-başkanı Abdukadır Orozbekov, Kırgız Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Genel Mahkemesi Başkanı İmanalı Aydarbekov, Kırgız Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Halk Ko-

miserleri Konseyinin ilk başkanı Yusup Abdrahmanov, Latince'de Kırgız alfabesinin kurucusu, Kırgız Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Aydınlatma Komiseri Kasım Tınıstanov, Alaş-Ordo Sosyal Turan partisinin kurucularından biri Abdıkerim Sıdıkov ve dünyaca ünlü yazar Cengiz Aytmatov'un babası Törökul Aytmatov da bulunuyordu (Azattık, 2015).

İshak Razzakov'un 1937-38 Yıllardaki Kırgız Aydınlarına yönelik katliamdaki Devlet Adamlarının rehabilitasyonuna özel bir önem vermiştir. İshak Razzakov'a kadar bu konu hiçbir zaman cumhuriyet liderliğinin gönül merkezinde olmamıştır. İshak Razzakov'un talimatıyla bu konu ele alınmıştır ve 1952 ve 1960 yıllar arasında Kırgız Aydınlarının itibarına erişilmiştir. Kırgızistan'ın 138 önde gelen devlet adamı başta olmak üzere 13 binden fazla katliam kurbanlarının itibarı iade edilmiştir.

Emperyalist Sovyet Politikalarını Eleştirisi

Egemen cumhuriyetin en önemli unsuru ve sembollerinden biri bu hiç şübhesiz o ülkenin devlet sınırıdır. İshak Razzakov, kendi siyasi faaliyetlerinin sırasında en önemli olarak, Kırgız Cumhuriyeti'nin sınır sorunlarına önem vermiştir. 1956, 29 Nisanda SBKP Merkezi Komitesine yazdığı mektupta günümüzde sadece Kırgızistan'ın değil, aynı zamanda ve tüm Orta Asya ülkelerinin ortak sorunu olan sınır sorununun ne kadar ciddi bir sorun olduğunu ele alıyor. İshak Razzakov, SBKP Merkezi Komitesine yazdığı mektupta: "Birlik cumhuriyetlerinin bazılarının sınırlarını yeniden düzenlemek lazımdır. Mevcut, bir Birlik cumhuriyeti bölgesinde, diğer Birlik cumhuriyetlerinin "adaları" ve "yarı adalarının" bulunması kesinlikle kabul edilemez. Böyle adalar ve yarı adalar Kıgızistan'ın Oş Bolgesinin Batken, Aravan, Leylek ve Frunze (Kadamcay), Jalal-Abad Bölgesinin Suzak, Ala-Buka, Karavan (Aksı) İlçelerinde ve Frunze (Çüy) Bölgesinin bazı İlçelerinde bulunmaktadır. Kendi zamanında Orta Asya cumhuriyetlerinin sınırlandırılmasında, nüfusun yalnızca etnografik özelliklerini göz önüne alınmıştır, bölgenin ekonomik uygunluğu ya da yönetim kolaylığının uygunluğunu hiçbir hesaba katılmamıştır. Şu anda, böyle bir durum Kırgızistan SSC'nin bazı ilçelerinin ekonomik ve kültürel kalkınması için bir engel oluşturmaktadır" diye yazıyor (Razzakov, 1956). İshak Razzakov, SBKP MK'ye yazdığı bu mektubunda Kırgızistan'ın Kazakistan, Tacikistan ve Özbekistan'la olan sınır sorunlarında SSCB iktidarının hatalarının net bir biçimde ortaya koymaktadır ve aynı zamanda sınır sorunlarının çözülmesi için yeni bir komisyon oluşturmasını ve devlet sınırının yeniden bakılmasını öner-

mektedir. Ancak, merkezi iktidar bu konuda önlemler almaya acele etmemiştir. Çünkü Orta Asya ülkelernin devlet sınırlarının sorunları SSCB için önemli idi... İshak Razzakov görüldüğü gibi 1956 yılında ya da 63 yıl önce Sovyetler Birliği'nin Orta Asya ülkelerinin sınırlandırmasındaki yaptığı hataları net bir biçimde ortaya koymaktadır. Günümüzde sınır sorunları sadece Kırgızistan'ın değil tüm bölgenin ortak sorunudur ve hala sınırda yerleşen ilçelerdin her bakımdan gelişmesine fren oluşturmaktadır.

İshak Razzakov'un 29 Nisan 1956'da SBKP Merkezi Komitesine yazdığı özel mektubunda da Kırgızistan'ın Fergana Vadisinde yer alan Oş, Celel-Abad ve Batken illerindeki sınır sorunlarını ele alınmıştır. SSCB'nin Orta Asya cumhuriyetlerinin sınırlarının belirlenmesindeki yanlışlıkları, hataları vurgulanmış ve bu sorunların çözülmesini istenmiştir.

İshak Razzakov'un Görevden Alınma Sebepleri

1950'lerin sonunda SBKP Merkez Komitesi'nde Birlik cumhuriyetlerinin liderliğinde yönelik emperyal eğilimler hakim olmuştur ve partinin ulusal politikasında bazı deformasyonlar meydana gelmiştir. Üstelik uluslar arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmaya yönelik görüşler ağırlık kazanmış ve daha sonra yeni bir tarihsel topluluk "Sovyet Halkı" konusu ortaya çıkmıştır. Böyle bir şartlarda, ulusal dilin gelişimine ciddi önem veren, devlet ve partide çalışan başka milletleri Kırgız Dilini öğrenmeye çağıran İshak Razzakov, Stalin sonrası dönemin ana ideoloğu M. Suslov başta olmak üzere SBKP Merkez Komitesi şovenist yetkililerinin gözünde "milliyetçi" olarak görünmüştür (Toktosartov, 2010).

Razzakov'un görevden alınmasına başka ciddi bir sebep yoktu. Bu nedenle, doğal olarak bir soru ortaya çıkıyor, devlet disiplininin ihlali ve cumhuriyetin liderliği tarafından yerelciliğin ortaya çıkışı nelerdi?

Bu iddialar, deşifre edilirse, İshak Razzakov'un görevden alınmasının gerçek temel sebeplerinin şunlar olduğı söylenebilir:

- 1. Sebep, Kırgızistan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nce ve Kırgızistan SSC Bakanlar Kurulu'nca 17 Eylül 1957 tarihinde, 379-54 numaralı, "Cumhuriyet okullarındaki öğrencilere bedava sıcak kahvaltı yemeği organizasyon edilmesi hakkında" kararıdır. Bu kararda, 1 Ekim 1957'den itibaren, 1-4 Sınıflardaki öğrencilere ücretsiz kahvaltılar verilmesini, 1 Ocak 1958'den itibaren ülkenin tüm şehirlerinde ve cumhuriyetteki işçi yerleşimlerinde ilk yediyıllık ve

orta dereceli okullarındaki 1-7. sınıf öğrencilerine ücretsiz kahvaltı verilmesini sağlamıştır.

- 2. Sebep, 29 Mayıs 1958 tarih, 223 sayılı Kırgızistan SSC Bakanlar Kurulunun "Çocuklar arasındaki hastalıkları azaltmak için alınacak önlemler hakkında" kararıdır. Bu kararda ülkedeki çocuklar arasında hastalık ve ölüm oranının yüksekliğine, yetersiz tıbbi bakıma değiniliyordu. Kararda çocuklar arasındaki hastalık ve ölüm oranını azaltmak amacında Sağlık Bakanlığına, çocuklar için tıbbi bakımın kalitesini ve kültürünü iyileştirme talimatı verilmiştir. Aynı zamanda, bir yaşa kadar zayıf çocukların bebek mamasını ücretsiz verilmesi organizasyonu için cumhuriyet devleti bütçe fonlarından 2,0 milyon ruble tahsis edilmesi öngörülmüştür. Bununla birlikte, çocukların sağlığını iyileştirmek için bir dizi önlemler planlanmıştır.

Bu kararların her ikisi de, SBKP MK'i böyle bir karar almadığı gerçeğine dayanarak, devlet disiplininin ihlali ve bölgeciliğin ortaya çıkışı şeklinde değerlendirilmiştir. Kırgızistan Komünist Partisi Merkez Komitesi ve Cumhuriyet Bakanlar Kurulu tarafından alınan kararların tüm sendika yasalarına ve SSCB yasalarına aykırı olduğu belirtilmiştir.

- 3. Sebep, Kırgızistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Bürosunun 18-28 Ağustos 1958'de kabul edildiği "Cumhuriyetin orta, mesleki ve yüksek eğitim kurumlarında Kırgız gençleri arasından uzmanların eğitimini iyileştirmeye yönelik tedbirler" kararı olmuştur. Bu kararda Parti, Sovyet ve ekonomik örgütlerin liderliğinde, özellikle Kırgız gençleri arasında nitelikli personelin eğitiminde ciddi eksikliklerin olduğunu öz eleştiri olarak belirlemiştir.

Böylece kararda, Kara Balta Gıda, Frunze hidromelioratif, Frunze İnşaat, Kızıl-Kıya Maden, Frunze Akşam Makine Yapımı Teknik Okulları 5 yılda 3477 uzman yetiştirdiğini bunlardan Kırgız gençliği 534 kişiyi, sadece % 15'ini oluşturduğu belirlenmiştir. Sanayi, inşaat ve ulaşım için kadro hazırlayan yedi teknik okulda, o zamanda 2960 kişi eğitim alıyordu ve Kırgız gençlerinen sadece 300'ü, ya da yüzde 11'i okuyordu. Üniversitelerde okuyan Kırgız öğrencileri, Kırgızistan Devlet Üniversitesinde %49, Frunze Politeknik Enstitüsü'nde %35, Ziraat Enstitüsünde %20, Beden Eğitimi Enstitüsünde %23, Yazışma Enstitüsülerinde %8'di. Oranlar gözönüne alınırsa, kendi cumhuriyetinin kadrolarını yetiştirmek isteyen herhangi bir lider bu duruma tahammül edemezdi. Merkez Komite Bürosu karar-

namesi, Kırgızistan Komunist Partisini'nde, Sovyet organlarında, Devlet Planlama Komitesi'nde, Halk Eğitim Bakanlığı'nda, Kırgız gençlerinden oluşan kadroları yetiştirme sorunlarını sistematik olarak ele almayı zorunlu kılmıştır. Merkez Komitesi Bürosu, eğitim kurumları bulunan tüm bakanlıkları, üniversitelere ve teknik okullara kabul edilmesini % 60-70'e getirmeyi zorunlu kılmıştır. Bu kadar sert tedbirler alma ihtiyacı, yukarıdaki verilerde gördüldüğü gibi bir zorunluluk olmuştur (Toktosartov, 2010).

- Son olarak, 4. sebep, Kırgızistan Komünist Partisi Merkez Komitesi ve Kırgızistan SSC Bakanlar Kurulunun 18-28 Ağustos 1958'deki "Kırgız dilinin zorunlu olarak Rus okullarında öğretilmesi üzerine" aldığı kararı olmuştur. Ayrıca, Kırgız dilinin Merkez Komite, Yüksek Kurul Başkanlığı, Cumhuriyet Bakanlar Kurulu başta olmak üzere tüm bakanlıklarda, tüm illerde, ilçelerde bu dili bilmeyen devlet çalışanlarına zorunlu olarak öğretilmesi kararı olmuştur (Dikambayev, 1995).

Görülebileceği gibi, yukarıda sıralanan dört kararın hiçbiri devletin veya Kırgızistan SSC'inde yaşayan halkların çıkarlarını hiçbir şekilde ihlal etmemiştir. O kararlar sadece cumhuriyetteki somut olgusal durumdan yola çıkarak, genç neslin sağlığını koruma, halkların dostluğunu, milli kültürü güçlendirmeyi ve ulusal kadroları eğitmeyi amaçlıyordu.

Sonuç

İshak Razzakov siyasi hayatına Özbekistan'da başlamış ve çeşitli üst makamdaki görevlerde çalışmıştır. Razzakov, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Devlet Planlama Komitesi başkanı olarak faşistlerin işgal ettiği yerlerden taşınan akademik kurumların, sanayi işletmelerinin yerleştirilmesi ve işletmeye alınmasında büyük işler yapmıştır. Razzakov›un bu ülkedeki eğitim'in ve kültür'ün gelişimine de katkısı önemlidir. O Eğitim Bakanı olarak savaş yılları ve sonrası zor zamanlarda okulların inşa edilmesi, ders kitaplarının, programların geliştirilmesi ve yayınlanması, kadroların, öğretmenlerin ve genç bilim adamlarının hazırlanmasına, aspiranturanın (lisansüstü, nitelikli personel eğitimi biçimlerinden biridir) gelişimine ve yayın işleri gibi önemli konularda büyük katkılar sağlamıştır.

İshak Razzakov 35 yaşında her taraftan SSCB ülkelerinin gerisinde kalan Kırgızistan SSC'i Bakanlar Kurulu Başkanlığına gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası zor bir durumda hükümet başkanlığına gelmesine rağmen ülkenin çökmüş tarımını ve ekonomisini canlandırabilmiştir. Bakanlar Kurulu Başkanlığına

Razzakov'un gelmesiyle Kırgızistan SSC BK çalışmalarını iyileştirmiştir. Bakanlar Kurulu'nun çalışmalarında uygun düzen kurularak disiplin artırılmıştır. Bakanlıkların soruları, cumhuriyetçi örgütler ve Sovyet örgütlerinin çalışmalarını iyileştirme sorunları giderek daha özel bir şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Razzakov'un Sovyet ekonomisi koşullarında ulusal ekonomik kompleksin oluşumunu düzenleyen yasalar hakkında derin bilgisi ve büyük organizasyon deneyimi Kırgız Cumhuriyeti›nin üretici güçlerinin gelişmesinde büyük rol oynamıştır.

Pratik olarak İshak Razzakov'un yönetiminde, egemenlik ve modern demokratik dönüşümler yönünde bir sonraki adımlar için gerçek ön şartlar oluşturulmuştur. Razzakov'un ana faaliyetleri; milli entelijensiya kadrolarının oluşturulması, Kırgız Dili'nin halkın milli kimliğinin en önemli unsuru olarak gelişmesi, cumhuriyetin ekonomi ve kültürünün sistematik biçimde daha da geliştirmek yönündeki uygulamalarıdır. O zamana kadar milliyetçi düşünceler kapsayan bir eser olarak gösterilip, yayınlanması ve okunması yasaklanan Kırgız Halk "Manas" Destanı, Razzakov'un çabalarıyla yayınlanmıştır ve bugünlere ulaşmıştır. Razzakov emperyalist Sovyet politikalarını da eleştirmiş ve ona karşı mucadele vermiştir. Örneğin günümüzde sürekli etnik çatışmalara neden olan Orta Asya'nın Fergana Vadisindeki sınır belirleme politikalarını eleştirmiş ve 1937-38 yıllarda gerçekleşen katliam kurbanlarının itibarının iadesine yönelik çalışmalara başlatmıştır. Sonuç itibarıyla Razzakov'un döneminde ülkenin toplumsal ve siyasal hayatında değişimler başlamıştır.

Tamamen yeni kurulan sanayi, ulaşım inşası ve yatırımlar ülkenin ekonomik imajını kökten değiştirmiştir. Böylece ulusal canlanma, ekonomik ve kültürel büyümeye yol açılmıştır. İshak Razzakov ekonomi konusundaki gelişmelere dayanarak Sovyetler Birliği cumhuriyetlerinin hak ve hukuklarının daha da genişletilmesi için çaba göstermiştir. Böylece, Razzakov'un girişimleri sayesinde ülkede bakanlıklar, büyük işletmeler, eğitim ve bilimsel kurumlar başta olmak üzere 215'ten fazla kurumun yönetimi merkezden alınarak yerel iktidara bağlanmıştır. Bu, ülke ekonomisini bir bütün olarak yönetmeyi ve meydana gelen sorunları zamanında ve etkin bir şekilde çözmeyi mümkün kılmıştır. Bunlar, Kırgızistan'ın endüstri sektöründeki başarılarının ana sebepleri ve SSCB ülkelerinin ekonomik bağımsızlıkları, hak ve hukuklarının genişletilmesi yönündeki önemli adımları sayılır.

İshak Razzakov, 9 Mayıs 1961 Tarihinde yalan iftiralarla görevden alınmıştır. Hayatının sonuna kadar vatan özlemiyle yaşamıştır. Vefat ettikten sonra naaşının

kendi memleketinde gömülmesine bile izin verilmemiştir ve SSCB dağılana kadar Kırgız Halkı o hakkında yanlış bilgilere sahip olmaya devam etmiştir. SSCB'nin iktidarı O'nu ne kadar tarih sayfalarından silmeye çalışsa bile sonunda adalet kazanmıştır. İshak Razzakov günümüzde sadece bir lider, devlet adamı değil, milli kimliktir, ulusal bir liderdir. Razzakov Sovyet Döneminin en ağır, en zor, sıkı totoliter rejimi koşullarında Kırgız Sovyet Sosyalist Cumguriyeti'ni yönetmesine rağmen kendi ülkesinin çıkarları için iradesini gösterebilmiştir. Kırgız Dilinin Rus Dilinin baskısı altında kalmaması için tüm Rus okullarında Kırgız Dilinin okutulmasına karar vermiştir. Kırgız Dilini bilmeyen tüm devlet ve parti çalışanlarına Kırgız Dilini öğrenmelerini zorunlu kılmıştır. Ülkenin tüm eğitim kurumlarındaki Kırgız öğrenci sayısını %70' kadar çıkartılmasını sağlamıştır. SSCB'nın Orta Asya ülkelerinin sınır konusundaki yaptığı yanlış politikaları net bir şekilde eliştiriye almış ve bu sorunların çözülmesini istemiştir. Razzakov'un görevden alınmasının ve ülkeden sürgün edilmesinin gerçek nedenleri işte bu faaliyetler olmuştur. O, milliyetçi ya da ırkçı değil, vatan sever bir lider olmuştur.

Sonuç olarak İshak Razzakov Cumhuriyet'in yararına olan önemli sorunları merkezden bağımsız olarak çözmüştür. Bunu yukarıdaki gerçekler de net bir şekilde ortaya koymaktadır. Ancak, SSCB yönetimi Razzakov gibi liderleri beğenmemiştir ve merkeze çağırtırarak cezalandırmıştır. İktidara merkezin her dediklerini yapan komunistler getirilmiştir. Bu ülkenin ekonomik ve kültürel gelişimine engel oluşturmuştur ve halen etkileri vardır.

Kaynakça

Asanov, Ü. (2010). Kılımga tete carım saat (Yüzyıla değer yarım saat). A. Toktosartov (Dü.), Iskhak Razzakov - Velikiy sın Kırgızstana (İshak Razzakov - Kırgızistan'ın Önder Adamı) içinde (s. 61-65). Bişkek: Uçkun Devlet Yayın Evi.

Attokurov, S. (2000). Iskhak Razzakov zhana önör zhay (İshak Razzakov ve sanayi). Iskhak Razzakov - Zhizn' otdannaya sluzheniye narodu (İshak Razzakov - Halkın hizmetine adanmışhayat). Bişkek: İlim.

Azattyk. (2016, Ekim 11). Novosti (Haberler). www.azattyk.org: https://rus.azattyk.org/a/28044940.html adresinden alındı

Aytmatov, C. (1995) Iskhak Razzakov - Velikiy sın Kırgızstana (İshak Razzakov - Kırgızistan'ın Önder Adamı). Osnovnyye svedeniya o trudovoy deyatel'nosti Iskhaka Razzakova (İshak Razzakov'un işgücü faaliyeti hakkında temel bilgiler) Bişkek: Turar.

Baktıgulov. Dj, Çokuşov B. (1994). Kyrgyz Respublikasynyn Taryhy (Kırgız Cumhuriyeti'nin Tarihi). Bişkek, Kırgızistan: Uçkun.

Derviş, L., Devrisheva, K. (2015, Aralık). SOVYET Sosyalist Cumhuriyeti Dönemi Kırgız Tarihine Bir Bakış. Türk Dünyası Araştırmaları(219), s. 2-4.

Dikambaev K, Karakeev K, Konduçalova K, Menseitova S. (2005). Nam nel'zya teryat' vremya (Biz Zamanı Kaybetmemeliyiz) . B. A. Djumaliev S (Dü.), İshak Razzakov: Belgeler, Hayat sayfaları.: içinde (s. 20-21). Bişkek: Kırgızistan Milli Üniversitesi.

Dikambayev, K. (2010). Moi vospominaniya o I.R. Razzakove (İ.R. Razzakov hakkında anılarım). A. Toktosartov (Dü.), Iskhak Razzakov - Velikiy sın Kırgızstana (İshak Razzakov - Kırgızistan'ın Önder Adamı) içinde (s. 137-158). Bişkek: Uçkun.

Dikambayev, K. (2010). Moi vospominaniya o I.R. Razzakove (İshak Razzakov hakkında benim anılarım). A. Toktosartov (Dü.), İshak Razzakov içinde (s. 137-158). Bişkek: Uçkun.

Derviş, L., Devrisheva, K. (2015, Aralık). Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Dönemi Kırgız Tarihine Bir Bakış. Türk Dünyası Araştırmaları(219), s. 2-4.

Gaparov, T. (2001). Iskhak Razzakov- vydayushchiysya gosudarstvennyy i obshchestvennyy deyatel' Kyrgyzstana (İshak Razzakov - Kırgızistan'ın olağanüstü bir devlet ve halk figürü). Bişkek, Kırgızistan: Arabayev.

Madaminov, G. (2003). İshak Razzakov. Bişkek: Uçkun.

Muhitdinov, N. (1996). Eki elden ten işenimdüü uulu ele (İki ulusun sadık oğluydu). A. Masaliyev içinde, İshak Razzakov - Büyük İnsan (s. 47-48). Bişkek, Kırgızistan: Uçkun.

Muhitdinov, N. (2010). Vernyy syn dvukh narodov (İki ulusun sadık oğlu). A. Toktosartov (Dü.), Iskhak Razzakov - Velikiy sın Kırgızstana (İshak Razzakov - Kırgızistan'ın Önder Adamı) içinde (s. 126). Bişkek: Turar.

OpenKG. (2014, 13 06). Rubrika: O Kyrgyzstane / Istoriya / Kyrgyzstan v Sovetskiy period (Kategori: Kırgızistan Hakkında / Tarih / Sovyet döneminde Kırgızistan). https://www.open.kg/: https://www.open.kg/about-kyrgyzstan/history/kyrgyzstan-during-the-soviet-period/561-vosstanovlenie-i-razvitie-narodnogo-hozyaystva-1946-1964.html adresinden alındı

Otorbayev, K. (2010). Iskhak Razzakov i razvitiye narodnokhozyaystvennogo kompleksa Kirgizskoy SSR (İshak Razzakov ve Kırgızistan SSC'nin ulusal ekonomik kompleksinin gelişimi). A. Toktosartov (Dü.), Iskhak Razzakov - Velikiy sın Kırgızstana (İshak Razzakov - Kırgızistan'ın Önder Adamı) içinde (s. 16-19). Bişkek: Uçkun.

Razzakov, İ. (1949, Şubat 13). İshak Razzakov'un Kırgızistan KP 5.Genel Kurulundaki ülkenin ekonomik durumu ve kültürel gelişimi hakkında konuşması. Frunze, Kırgızistan SSC.

Razzakov, İ. (1949, Mart 19). Kırgızistan SSC KP Merkezi Komitasindeki Kadrolarla ilgili raporu. İshak Razzakov - İzbrannıye Trudı - (İshak Razzakov - Seçilmiş Eserler). Frunze, Kırgızistan: Kirgizgosizdat.

Razzakov, İ. (1952). Otchetnyy doklad Iskhaka Razzakova o rabote tsentral'nogo komiteta KP (b) 6 s"yezdu Kommunisticheskoy Partii Kirgizii (İskhak Razzakov'un 1952'deki Komünist Parti merkezi komitesinin çalışmaları hakkında Kırgızistan Komünist Partisi 6. Kongresi'ne raporu). E. Kaptagaev (Dü.), İshak Razzakov - izbrannyye trudy (İshak Razzakov - seçilmiş eserler) içinde (s. 30-31). Bişkek: Turar.

Razzakov, İ. (1956, Nisan 26). Kırgızistan SSC KP MK Birinci Sekreteri İshak Razzakov'un ülkenin milli politikalarıyla ilgili SSCB Merkezi Komitesine Yazdığı Özel Mektubu. İshak Razzakov - İzbrannıye Trudı - (İshak Razzakov - Seçilmiş Eserler), 470-472. (E. Kaptagaev, Dü.) Frunze, Kırgızistan SSC.

Razzakov, İ. (1956). Otchetnyy doklad Iskhaka Razzakova 8 s"yezdu Kommunisticheskoy Partii Kirgizii o rabote TKKP KR (İshak Razzakov'un Kırgızistan KPMK işleri hakkında Kırgızistan Komü-

nist Partisi 8.Kongresi'ne raporu). E. Kaptagaev (Dü.), İshak Razzakov - izbrannyye trudy (İshak Razzakov - seçilmiş eserler) içinde (s. 102-152). Bişkek: Turar.

Samiyeva, C. (2012). Biyik intelektualduu cetekçi (Yüksek İntelektuel Yönetici). Bişkek, Kırgızistan: Maxprint Yayın Evi, 6.

Sayasat.kg. (11 Ekim 2011 г.). İshak Razzakovgo Kırgız Respublikasının Baatırı Naamı Iygarıldı. www.sayasat.kg: http://www.sayasat.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=51788:kyrgyz-respblikasynyn-razzakovgo-ishaq-baatyry-t%D2%AFb%C3%B4l%-D2%AFk-naamy-yjgaryldy&catid=17&Itemid=224&lang= adresinden alındı

Toktosartov. (2010). Iskhak Razzakov - Velikiy sın Kırgızstana (İshak Razzakov - Kırgızistan'ın Önder Adamı). Osnovnyye svedeniya o trudovoy deyatel'nosti Iskhaka Razzakova (İshak Razzakov'un işgücü faaliyeti hakkında temel bilgiler) (s. 339-340). Bişkek: Turar.

Separatism and Independence at International Law: In the Case of Karabakh and Kosovo

Nilufar Ahmadova*

Abstract: The study clarifies the conflicts like Nagorno-Karabakh and Kosovo with the help of principles in international law. To make punctual analysis each notion about topic has been indicated beforehand. Firstly, the meaning of separatism and the main reasons for the emergence of secession has been explained. In this section, the meaning of separatism word, the main motives that stimulate the separatism movements like territorial claims, political, economic, incorrect national policy of the state, external interferes and some historical aspects have been elucidated. Furthermore, terrorism or "aggressive separatism" as a result of this movements and the approach of external interested forces to these issues have been enlightened throughout the section. Secondly, the answer of question on how international organizations and great powers give a reaction to the separatism or secession movements has been analyzed in the background of principles of international law. After all these explanations, the historical viewpoint of Karabakh and Kosovo cases that led the separatism movement has been shown through different sections. Finally, the comparison between Nagorno-Karabakh and Kosovo issues in the background of international law has been clarified with the facts and answers based on questions on why separatist movement in Karabakh isn't accepted (or shouldn't be accepted) in international area and what is the main reason for not to reject the secession of Kosovo by international organizations.

Keywords: Secession, Separatism, Nagorno-Karabakh, Armenia, Kosovo, Serbia, International Law, International Organizations, Ethnic Cleansing and Genocide.

* Ankara Yildirim Beyazit University, Political Science and Public Administration, MA Program.
Contact: niluferahmedova97@mail.ru

Introduction

The aim of this research is to make clear the separatism cases in Nagorno-Karabakh and Kosovo with the help of principles in international law. Ongoing nature of these conflicts shows the importance of research and the solution of these issues is the most significant point in today's agenda of each case. Additionally, paper claims that there is a considerable difference between the cases of Nagorno-Karabakh and Kosovo that is why it is advisable to find the answers of question on for what separatist movement in Karabakh isn't accepted (or shouldn't be accepted) in international area and what is the main reason for not to reject the secession of Kosovo by international organizations.

Qualitative research design and descriptive method has been used throughout the research paper. Moreover, there are some statistic indicators about facts on historical evaluation sections of each case. "Nagorno-Karabakh Conflict" by the Library of Operation Administration of President of Azerbaijan Republic, "Secession and Statehood: The International Legal Status of Kosovo" by Bridgette Martin and "Secession and Counter-secession: An International Relations Perspective" by Diego Muro and Eckart Woertz are mainly used during research paper however there are some secondary literatures such as newspaper articles, dissertations and etc.

The nature of realism and liberalism theories can be seen in the paper. It is fact that the states are the main actors in separatism movements as realism stated. Nevertheless, today's recognition process mostly depends on international organizations and actors as liberalism mentioned. The research paper consists of abstract, introduction, five main subtitles: the meaning of separatism and the main reasons for its emergence; different approaches to separatism in the background of international law; historical evaluation of secession on Kosovo case; historical assessment of Nagorno-Karabakh issue; the comparison between Nagorno-Karabakh and Kosovo issues in the background of international law, conclusion and reference sections.

The Meaning of Separatism and the Main Reasons for Its Emergence

At early times separation like a term was used in chemistry to describe the segregation process of various elements in solid substances. Actually, after that it has been utilized in gas industry as well. The term "separator" itself in Latin language

gives the meaning on separation apparatus. In polyethnic states the separatism as a term shows the meaning on the breaking away of ethnic minorities from the former state and making its own national state. We can see this notion mostly in political arena, especially in domestic and international conflicts. In international politics, it is used to characterize the occupation of the territory of one state by another actor and violation of the state's territorial integrity (Hall, 1978).

Modern separatism is based on incorrect perception like the self-determination principle. This principle claims that each nation should have its own state in any cases. Actually, there is not the clear explanation of this proposition in law theories, local or international legislation and it is coming from democratic philosophy. Russian scientist Yekatirina Narochinskaya emphasizes that there is a paradox in self-determination like freedom. If freedom is restricted by nothing, it can easily destroy itself. The subsequent chain of requirements like freedom can cause chaos or collapse and the "state" notion can be eliminated after that. This is the main defect of separatism in the solution process of national conflicts (Hall, 1978).

Territorial claim and political motives can be considered the main reasons of separatism. These reasons can be listed as following: the struggle among different ethnic groups to obtain the power in regional, local and state level (for instance, Dagestan issue); the struggle of any ethnic group for getting political status within the indivisible state (for instance, the request of Javaxetian Armenians in front of Georgian government); the struggle to gain total independence or join "motherland" (for instance, Nagorno-Karabakh, South Ossetia, Abkhazia and Kosovo issue).

Moreover, economical motives stimulate the separatism movements because the economic situation can be undeveloped in polyethnic states. In that case the level of social welfare of national minority can be lower than titular people and these minorities see the creation of independent state as the only way to end this inequality.

In modern world, the politics of "dual standards" is one of the main motives for the development of separatism leading in international relations (Kızılok, 2014.). Both in national legislation and law enforcement, self-determination process don't belong to the specific ethnos; it is about the nations that live in a specific area. In spite of this fact, the requirement of ethnos to establish its own state is

promoted in practice. The procedure that happened in Europe and post-Soviet area during the end of the last century showed that self-determination process was realized through the violation of territorial integrity of common state. The main reason bringing this condition is the result of incorrect approach in political and legal literature by different scholars. When they report the procedure of self-determination, the principle of territorial integrity is put on the second plan. Subsequently, it shows the justification to break this principle by the scholars.

Furthermore, there are other reasons for the emergence of separatism actions: external interferes (for instance, Lezgin and Armenian separatism in Azerbaijan); incorrect national policy of the state (for instance, there was a state policy, namely "Georgia for Georgians" during the authority of Z. Qamsakhurdia and this case excited the separatist actions in South Ossetia and Abkhazia); historical aspects (Northern Ireland and Basque country in Spain) (X., 1964).

The separatism mood of some people in polyethnic states is inevitable that is why some factors in the political life of state are circumstances for the extension of separatism (Harınlıqdan doğan separatizm/Separatism born of complacency , 28.09.2010) : firstly, emergence of tendency among local people because of weakening of central government or power; secondly, the emergence of highly educated groups that can form the public opinion within national minorities; thirdly, the existence of external powers that are intend to violate stability and territorial integrity of the state. It is fact that the separatist movements which aren't supported by external powers can be easily extinguished by the common state (for instance, the end of Talysh-Mughan autonomous republic created in the south regions of Azerbaijan in 1993).

The radical soul of separatism directly encourages the terrorism as well. Both separatism and terrorism spring up from the same source (Qələndərov). All these issues, instabilities create the notion like "us" and "others". Unfortunately, some separatist movements are observed with the background of terrorism and it is called like "aggressive separatism" (for instance, Armenian separatism in Nagorno-Karabakh) in scientific literature.

Another horrible tendency is about the stimulation and support of separatism instead of punishment by different powers. The separation of Kosovo from Serbia that supported by West, the separation of South Ossetia and Abkhazia from Georgia that hold up by Russia and the absence of concrete approach on

Nagorno-Karabakh issue inspire these kinds of separatism movements in all over the world.

Separatism or creation of new state is the serious threat for the security and sovereignty of the common state (Bell, Holly, & Harris, 1970) because it means not only violation of territorial integrity, but also deprivation from resources located in this area. The struggle with separatism and terrorism should be the priority in the national security system of the state, as noted in "Black separatism: a bibliography" (Jenkins & Phillis , 1976).

Separation actions don't appear only in the third world or instable countries. We can see the same process in the highly developed Western Europe such as the Northern Ireland in Great Britain, Basque countries and Catalonia in Spain, Corsica in France and Flandreau in Belgium but the duration and the rhythm of development of this process depend on the state's politics itself. Ethnoconfessionality and social-economic factors play the major role in separatism of the Western Europe (Həsənov).

Consequently, there is not any exact struggle method or legal norms against separatism that is why it is impossible to eliminate the separatism forever. However, it is available to prevent the procedure from transformation to extremist phase. For this achievement, it should be better not to use "dual standards" and give the priority to existing documents of UN (Little, 1964). There is a special conception, namely "Peace Program" that limits the borders of sovereignty. This conception emphasizes that the solution of conflicts on ethnic issues and the process on creation of new states should be possible under the agreement between two opposite sides.

Although there are some ways to solve this problem, other explanations are searched by international organizations as well. The common idea among the scientist, scholars and organizations to solve this issue is on the transformation of authoritarian state regime to democratization, respect for the basic human rights, federalism and the period of asymmetric authority, partnership democracy or multiculturalism and multinationality (Kalaycı).

Different Approaches to Separatism in the Background of International Law

Nationalist movements have always been one of the important cases throughout history. In the decades after decolonization this kind of movements began to

search self-determination during that process. As a result of these cases some of them gained only political control over their territories, in contradiction some of them were accepted by international community. After that procedure the level of recognition as a research study became dominant. Now the primary recognition types are collected three sections: by international institutions; by different countries themselves and de-facto authority with the help of utility of force.

Separatists movements is the omnipresent phenomena, however there are some oppositions among the approaches of states. Individual states take mainly their political agenda and pay attention to the recognition that is convenient to their strategies or not. It is fact that outside recognition has been main element of state legitimacy but the modern era, especially globalization process has changed this tendency for the recent years. Now transnational organizations such as United Nations, World Bank and others are the main elements in recognition procedure, along with the community roles of members in organization.

After Woodrow Wilson agenda of Fourteen Points held in 1918, self-determination and freewill got the main consideration in international community. This agenda had a huge importance for that time because it rejected the former understanding that states acted only for themselves. Countries began to use international diplomacy as a tool instead of aggression to strengthen their "power balance" because the Fourteen Points was based on international community and "collective security" notion (Mingst & Snyder, 2008). Then, nationalists in Europe that wanted to create their own state were defended by conception of international legitimacy and security that is why they used this conception to form new states later.

With the emergence of the United Nations in 1945 the days of global empires were finished. In 20th century, many countries achieved their independence but found themselves dealing with separatism actions in their regions. There were some reasons for rising of separatism movements at that time. One of the primary causes of modern separatism was that the borders delineated by Europeans during the colonial era did not reflect the ethnic and cultural demographics of populations within newly independent states. A major tool used by European empires was the principle of "divide and rule" which meant that colonies were administered in such a way that the indigenous population would never unite into a singular resistance movement. Cultural and ethnic differences between tribes and groups were popularized by colonial authorities, encouraging conflict among heterogeneous

societies. For example, the borders of countries like Iraq or and the Democratic Republic of Congo were based on the political needs of European leaders rather than any natural or preconceived cultural boundaries. The sectarian strife of Iraq or the ethnic divides of the DRC are thus clear examples of the intentions of the colonial system.

Since 1990, twenty six countries separated themselves from states to gain their national sovereignty (Copp, International Law and Morality in the Theory of Secession , 1998). There are hundreds of active separatist movements in the world today, only these twenty six achieved their aims in the last twenty years that is why it is very important to investigate the reasons on why the international system widely accept some new states and keeps others in an uncertain period of awaiting a decision or resolution. Many politicians claim that their explanation is based on idealist philosophy. Their population wants to gain independence because the current government oppresses them and they need freedom. Furthermore, economic potential and military might are the prominent factors for more realist thinkers, which means if a people seeks independence they must be financially feasible or well-armed. Moreover, there are some approaches like Marxist or others indicate that the recognition processes is a tool of the Western world as well.

We can emphasize two main columns for a state's involvement. Recognition process can be guaranteed by these main items. One of them is relations with said community and another one is membership in international institutions. Powerful members of this kind of communities, for instance UN, have special importance on states' recognition because the other countries follow the same action due to powerful members.

The United Nations is mainly indicated the main organization for international dialogue and it serves a symbolic importance on states' recognition process. Admittance into the United Nations is agreed by both the UN General Assembly and the UN Security Council. The legislative body includes all members and each vote of these countries is necessarily important while discussing different issues on international area. There are five permanent countries that are considered the most powerful members in organization: United States; Russia; Great Britain; the People's Republic of China and France. The Security Council recommends the recent states for the membership and the voting process is held by assembly (Michael, 2012)

Institutions that are engaged in economics have an irreplaceable role in the globalization era because international trade is increasing day by day and the countries become more interconnected with one another. It means that global market standards demand a huge corporation between institutions and the states, as the "IMF-World Bank link is of profound importance to policy makers in the developing world, usually having more pulled in a state's treasury than the populace" (Mosley, 2003).

Super powers or great powers play a more significant role in recognition process than common states because they have great importance on political and economic spheres. America is the most important actor in the current international issues, as "American primacy in the global distribution of capabilities is one of the most salient features of the contemporary international system" (Ikenberry, Mastanduno , & C. Wohlforth, 2009). Subsequently, the lobbyists of secessionist movements usually make their first external trip to Washington for this reason. In contradiction, it is fact that the actors like China or European Union have their own significant level of impact on today's tendency despite of the United States' global hegemony.

It should be better if we analyze different approaches on secession movements like liberal, realist, neo-Marxist or other ones. Liberal thinkers claim that each secession movement needs a moral right to leave the previous state and their reason should be convenient to diplomatic recognition. They especially emphasize the necessity of predominant population in seceding territory and it can be measured only by a democratic referendum.

Alan Buchanan who is known as a Canadian liberal theorist indicates that a group has a common right to break away from the state if this group has suffered from tyranny and faced oppression in this state that is why the members of the group need a remedy of last resort. If there is not any clear infringement of international law, the human rights of special ethnic minority or group, the territorial integrity of state must not be violated by outside powers. The theorist show an example from Bangladesh's Liberation War against Pakistan in 1971 to prove that only a humanitarian crisis can be a cause for a population to be predominantly for secession and thus receive diplomatic recognition (Copp, International Law and Morality in the Theory of Secession, 1998).

Realist theory claims that each secession action has a material price that is why it should be paid by either blood or gold. A secessionist should be well-armed

and wealthy because it can present its authority over the territory that it wants to obtain with the help of well-arming and can bribe external powers with the help of promises on advantageous trade relations or wealth to receive widespread recognition, as social scientist Immanuel Wallerstein indicates that "inevitably, some regions will be richer than others, and if the ethnic claim to power combines with relative wealth, the case for secession is strong..." (Horowitz, 1981). For realist thinkers, in some cases separatist forces apply for international community to find the supporting opinion rather than the populace, as Hudson Meadwell citing "dissolutions that formed states such as the Ukraine were highly controversial to their citizens, half of the country considering themselves ethnically Russian and thus opposed to separating from their homeland." (Meadwell, 1999)

Neo-Marxists approach emphasizes the post-Cold War world as lead by American interests. The supporters of this theory claim that the United States and its Western allies arrange a key majority on the UN Security Council. In spite of the fact that China and Russia are the exceptional cases in Western domination of the United Nations, it is undeniable that the organization is led in New York and this indicator shows greater importance of the Western reigns. Neo-Marxists also point out that even if the UN General Assembly overwhelmingly approves of a state, the United States considers its own interests overriding and willingly goes against international trends, such as its refusal to accept Palestine's UN application (Sarsar, 2003).

It is considered that neo-Marxist theory is the synonymous with Realism because both of them suppose the recognition as operating by material gain but neo-Marxism separates US realist policy from others. Dov Lynch who is the expert in history notes that great powers can give separators de-facto control over territory, however external sovereignty will unavoidably be refused by them. Lynch shows the regions within the Soviet Union as an example of states with "absolute sovereignty within their borders but no judicial status in the international arena" (Lynch, 2002). The separatist territories of Transnistria, Abkhazia, Nagorno-Karabakh and South Ossetia are all self-proclaimed independent states within sovereign states and they are considered like a frozen conflict in international area. Russia supports all four with material assistance and the latter two with diplomatic recognition, yet none are members with the United Nations or have widespread acceptance in the international community.

Historical Evaluation of Secession on Kosovo Case

For most legal commentators international law neither clearly prohibits nor recognizes the right of ethnic groups to unilaterally break away from a parent State (Akehurst, 1997). This tendency makes us investigate the historical overview of significant events in Kosovo's past to find out why Serbia wants to save its control over Kosovo and why Kosovar Albanians are so determined to secede.

It is claimed that Medieval Kosovo –"cradle of Serbia" was the center of the last medieval Serbian Kingdom and home to the Serbian Orthodox Church following the fall of Constantinople in 1204 (Leurdijk & Zandee , 1998). Furthermore, Serbs maintain that the famous Serbian defeat at the Battle of Kosovo Polje in 1389, which ultimately resulted in the incorporation of Kosovo into the Turkish-Ottoman Empire, Serbs would have retained control of Kosovo and held an overwhelming majority until only a few generations ago (Weymouth & Stanley , 2001, s. 17).

Albanians also indicate that, historically, there has been a greater number of Albanians to Serbs inhabiting the region. In 1690, an estimated 400,000 to 500,000 Serbs migrated from Kosovo. Since that time, the strong Albanian presence in the region has been strengthened by the considerably high Albanian birth rate.

Furthermore, the Albanians were most inclined to adopt Islam and prospered during the Ottoman Empire that is why they could rise to the highest position in this period. However, Serbians counted for little during the "allegedly dark Ottoman ages" (Bayerl, 2001, s. 38) and their political and administrative autonomy had been broken at this time. This period also inspired further divisions between the Serbs and Albanians because Serbian nationalists proclaiming that the Serbian people were being suppressed by the Ottomans (Bayerl, 2001) but until that time Serbians and Albanians lived together in relative harmony.

Modern debates over Kosovo are based on the period following the collapse of the Ottoman Empire during the Balkan Wars of 1912 and 1913. Major European powers awarded the victorious Balkan partners, including Serbia, large areas of Albanian-claimed territory at the end of the first Balkan war. After that, it was accepted that Kosovo didn't form part of this new Albanian state. The same process was repeated at the end of the second Balkan Wars because the Great Powers gave Kosovo to Serbia under the Protocol of Florence in December of 1913. The

agreement assumed that more than half of the Albanians would remain outside the new State of Albania that is why Albanians dissatisfied with this result. However, Serbia's sovereignty over Kosovo was formally recognized at this time, today Kosovo Albanian separatists argue that the agreement between the Great Powers and Serbia at that time was illegal (Headley, 2008)

Serbia's sovereignty over Kosovo was strengthened at the 1918 Paris Peace Conference. In spite of the fact that for the indication of the 1921 consensus Albanians were equivalent to 64.1 per cent of the population in this area, Kosovo was allocated to the new Serbian-dominated "Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes". In 1944, the Communist Party of Yugoslavia, under Marshall Josip Broz Tito, again allocated Kosovo to Serbia. Regarding to historian Miranda Vickers, Tito didn't want the emergence of conflict with Yugoslavia's largest ethnic group – Serbs that is why he rejected to discuss returning process of Kosovo to Albania.

Tito accepted a new constitution in 1974 and for this constitution, Serbia and the five other republics of Bosnia-Herzegovina, Slovenia, Croatia, Montenegro and Macedonia was given the right of "self-determination, including the right of secession". On the other hand Kosovo was defined as an autonomous region within the republic of Serbia. This status was nearly equivalent to that of the republics without the right of secession (Krieger, 2001). This arrangement gave the Kosovar Assembly the power to "directly and exclusively" make amendments to the Kosovo constitution. The stability of the SFRY began to disappear after the death of Tito in 1980, particularly with the rise of Slobodan Milosevic to President of the Serbian League of Communists in 1987 (Weller, 1999). This is the significant point at which the Kosovar Albanians began to require the status of a republic. After those events, Serbian military applied huge pressure on the Kosovar Parliament to vote in favor of a constitutional amendment but this support handed Kosovo back to the control of Serbia and eliminated the legal basis for its autonomy. This assignment intensified the demand of Kosovar Albanians in 1989. In response, the elected representatives of Kosovo provided a formal declaration of independence on 22 September, 1991. The hidden referendum was held to support this declaration. 99.8% of Kosovars voted for the "sovereign and independent state" throughout referendum, except the Kosovar Serbs who boycotted the referendum. The Democratic League of Kosovo – "DLK" with the leadership of Ibrahim Rugova originated a secret shadow government. This government was only officially recognized by Albania. Nevertheless, the Arbitration Commission of the Conference

on Yugoslavia rejected even to consider about recognition, the Rugova government propagated peaceful resistance against the Serbian state (Consensus, 1991).

Continued pressure and discrimination committed by the Serbian authorities was the main reason for emergence of the Kosovo Liberation Army (KLA) and change of tactics for non-violent resistance. The savagery was committed during the period of Milosevic. In February 1998, the Serbian paramilitary police started ethnic cleansing operations in the Drenicha Valley, in which some 80 Kosovar Albanians were killed. Similarly, on 15 and 16 January 1999, 45 civilians were executed by Serbian Security Forces in Racak. In total, an estimated 10,500 Kosovar Albanians were killed during this conflict, while 860,000 people were forcefully deported, and over 90 per cent of Kosovar Albanians were displaced from their homes.

Continued Serbian wildness triggered the North Atlantic Treaty Organization – "NATO" to start bombing campaign in the Federal Republic of Yugoslavia – "FRY" on 24th March of 1999. At the conclusion, the Security Council reaffirmed "the commitment of all Member States to the sovereignty and territorial integrity of the Federal Republic of Yugoslavia" although not explicitly confirming that the FRY held sovereignty over Kosovo. Since 1999, Kosovo has functioned as a de-facto protectorate under the administration of the United Nations Mission in Kosovo – UNMIK and it is assisted by the European Union, the Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE, and the UN Human Rights Commission for Refugees (Martin, 2008, s. 12).

This ethnic tendency continued throughout the eight year period of international administration however Kosovar Albanians are equivalent to over 90 % total population in Kosovo during 2006. Furthermore, eight years of political separation had not weakened Serbia's obligation to keep the control over Kosovo. Even the 2006 Serbian Constitution confirms that Kosovo remains an "integral part" of Serbia (Martin, 2008).

In August 2007 the dialogues between the Government of Serbia and Kosovar Albanians, regarding the implementation of this final Settlement Status proposal, broke down (Martin, 2008). Consequently, Kosovo's political future was obscured in uncertainty prior to the 2008 declaration of independence. To this day, Serbia continues to demand that Kosovo's autonomy should be under Serbia but in contrast the Kosovar Albanian Government persists in nothing short of independence.

Historical Assessment of Nagorno-Karabakh Issue

There is a long history of the roots on this issue but the main problem was established during the reign of Peter the Great with the relocation of huge amount of Armenians to Azerbaijan regions. However, except this assignment, there were some significant points that stimulated the core conflict.

Firstly, it should be emphasized that according to Armenians, based for example on ancient texts of Strabo and Plinus the Second, this area has from times immemorial been Armenian, whilst Azerbaijanis can point to the city of Shusha in the Karabakh khanate, which was a big, predominantly cultural-political center of Azerbaijan founded by Panah Ali Khan in the 1750s. In the 19th century the Karabakh area came in Russian hands during Russian expansion into the South Caucasus after winning the Russo-Persian War (1826-1828). After that war, "Turkmenchay" agreement was signed between Russia and Iran. The historical regions of Azerbaijan were splitted up due the results of this agreement.

After the overwhelming relocation of Peter the Great, the same situation was repeated during 1828-1830 as well. Much more than 124 000 Armenians were relocated from Turkey and Iran to the South Caucasus and their main location was Yelizavetpol (Gandja) and Iravan guberniyas because of their geopolitical meaning. During World War I, Armenians used the advantages situation and established their military forces in Zangazur and Karabakh regions of Azerbaijan with the help of Russia's support. There were some facts about the savage attacks of these forces to residence places of Azerbaijanis as well.

From the end of 1917 until the middle of 1918, 200 Azerbaijanis villages in the region of Iravan khanate were burned and destroyed. The genocide operations against Azerbaijanis were held in Baku, Shamakhi, Guba, Karabakh, Zangazur, Nakhchivan, Lankaran and other regions during March of 1918 by different Armenians groups. Overall, much more than 100 000 ethnically Azerbaijanis were killed at this period (Nagorno-Karabakh Conflict, 2005, s. 360). After the 28th of May in 1918, the declaration of Azerbaijan about its independence, the situation became worse. New Azerbaijan government had to give Iravan region to Armenians in a compulsorily way for restricting attacks mentioned above in 1918. As a result of this change, Armenian state was created in Azerbaijan regions with the assignment of Iravan like capital. Furthermore, the district of Zangazur was occupied to make border between Armenia and Iran. At that time, there was Turkish military

army that could prevent some Armenian encroachments in this area but after the "Mudros" agreement this military groups were taken out from the South Caucasus as well as Azerbaijan. This assignment helped to raise the level of Armenian assault.

The origin of "ownership" of Karabakh became more complex after Soviet occupation because it first attached Nagorno-Karabakh to Armenia, and shortly afterwards this decision was reversed by Stalin, who added it to Azerbaijan that is why Armenians refer to indefinite history and to the first decision of the Caucasus Bureau, before it reversed its decision. Moreover, The Azerbaijanis refer to the 18th century khanate, even long before from the khanates and especially to the 20th century Soviet period: Nagorno-Karabakh was part of the Azerbaijan SSR. Stalin's decision states: "Nagorno-Karabakh within the borders of Azerbaijan's Soviet Socialist Republic" (Companjen, 2010). Thus, Stalin perceived this area to be Azerbaijani territory, although Armenians also defend that it was not. Nevertheless, by 1923 Nagorno-Karabakh was proclaimed an Autonomous Region of the SSR Azerbaijan and so it remained during the whole Soviet period, confirmed in the Soviet Constitutions of 1936 and 1977, until unrest grew during "glasnost" and "perestroika" policy of the late 1980s.

After 1988, the soul of nationality was reinforced among Armenian people in Nagorno-Karabakh and the rallies in city namely Khankandi began in 13th of February of 1988 with title of "Karabakh should be unified to Armenia". During this process, the Committee of Special Administration was created by the leadership of Moscow Arcady Volsky to take control over all Karabakh area. In November of 1988, building process of the aluminum fabric of Armenia SSR was implemented in "Topkhana" forest within Asgaran region. This action was the final sparkler for starting of conflict between Azerbaijanis and Armenians and Azerbaijanis from Shusha to Baku reflected this case because "Topkhana" forest was not only the part of nature, but also it was the part of their history.

Opposed to this reaction, special Armenian military groups were located in this forest and they began to attack people who lived in this area and committed different types of brutal operations because their main purpose was to create great fear about armed forces and make people (Azerbaijanis) leave their homeland in this way. The law of "Unification of Nagorno-Karabakh with Armenia SSR" which was opposed to principles of international law was legalized by the head govern-

ment of the Armenia SSR and this assignment was the legal formation of intrusion or encroachment by Armenian side.

Furthermore, during 1988-1994, the Armenian government implemented not only the deportation process of Azerbaijanis from the region, but also a huge amount of aggressive operations such as genocide or armed assault and different armed groups of armenians from various countries, as well as popular armenian terrorist organizations were involved to this procedure. For instance, the Khojaly Massacre on February 26, 1992, where about two hundred Azerbaijanis villagers, women and children were killed with the assistance of the Russian 366th Rifle Regiment, is the largest massacre to date in the conflict

As a result of this military encroachment, 20 percentages of Azerbaijan region including the past Nagorno-Karabakh, 7 districts such as Lachin, Kalbajar, Aghdam, Fuzuli, Jabrayil, Gubadli and Zangilan which were adjacent to this area were occupied by armed forces.

It can be noted that at the consequence of these operations, 20 000 Azerbaijanis were killed, 50 000 persons were harmed and injured, much more than 5 000 participants were hostage or missing. Generally, much more than 1 million of Azerbaijanis became refugees and internally displaced persons due to ethnic cleansing implemented by opposite forces.

The Comparison between Nagorno-Karabakh and Kosovo Issues in the Background of International Law

The comparison between two cases in the background of international law demands great effort because each issue has its own advantages and disadvantages for the analysis. It should be better to examine the convenience of each case to international law principles. In the case of Karabakh issue, it can be seen that the situation is more complex although it is unacceptable to allow the existence of this separation within Azerbaijan territory. For the principles of international law, it is fact that the availability of two Armenian states in the same territory is impossible. Even the principle of land attribute in international law cannot make legal this secession process because there are exact indicators of land measurement.

Moreover, the Armenians living in that area aren't the local ethnic populations of the region despite their claims about the area belonging and their settle-

ment is the result of the mass relocation mentioned before that is why they don't have any right to violate the state's integrity. On the other hand, in the case of Kosovo, it can be easily proved that the prior population has always consisted of local Kosovar Albanians as emphasized above. Furthermore, Kosovo had held the hidden referendum before a formal declaration of independence on 22 September 1991 and 99.8% of Kosovars voted for the "sovereign and independent state" throughout referendum. Opposed to this fact, there is not any referendum process in the case of Karabakh. By the way, the similar voting situation happened in 1920 among people who lived in Karabakh and the ballot was cancelled because they rejected to leave the area.

Most importantly, there are aggressive factors in both cases that show the culmination part of the issues such as genocide and ethnic cleansing. The absence of exact approach to Kosovo case is relevant to this point because for the principles of international law, violation of state's integrity is illegal but making ethnic cleansing and genocide violates the rights of ethnic minority as well (Diego & Eckart , 2018). After the ignorance of NATO's bombing campaign by Serbian government there was not left any way to reject the secession of Kosovo. Even, as mentioned above, after that (1999) Kosovo has functioned as a de-facto protectorate under the administration of the United Nations Mission in Kosovo – UNMIK and it is assisted by the European Union, the Organization for Security and Co-operation in Europe – OSCE, and the UN Human Rights Commission for Refugees. This point makes the international area be in front of dilemma that is why there is not an explicit point of view by various states and international organizations. On the other hand, in the case of Karabakh, ethnic cleansing, genocide factors against Azerbaijanis in this area like Khojaly Massacre in 1992 and attack to local unarmed people prove the unacceptability of this secession that is why the current situation isn't admitted by states and international organizations for aggression actions and other reasons introduced above. Additionally, while holding discussions to solve this problem, Azerbaijan side in this conflict ensured the security and autonomy of Armenian people in that region despite the rejection of Armenian side. It is fact that the interested states such as Russia and Armenia play a major role in the solution process of problem. Especially, the claims on "Great Armenia" plan of Armenia should be emphasized in that case.

Conclusion

Consequently, it can be indicated that to make secession movements is considered the main reason of violation of state's territorial integrity and it is unacceptable in international area. If it is clearly allowed in one case, then other ethnic minorities will demand the right on establishment of their own independent state. It looks like the effect of chain because one available pattern stimulates other kind of similar cases. Allowance of all these cases on creation their own state can cause a huge amount of chaos and anarchy that is why it is necessarily important for states and international organizations to preserve balance due to stability and peace. Of course, it can be seen from the comparison section of research that there are some exceptions like Kosovo in which it is impossible to reject or clearly accept secession action because of ethnic cleansing or genocide by armed forces. Even, the same situation emerged after World War II which was related to Jews because after holocaust, the genocide was shown one of the main reasons for acceptance of newly established Israel state by international organizations, as well as international area and states. All these factors prove one more time that there is a considerable gap in the topic on recognition of secessions and establishment of new states by different states and organizations because it is fact that sometimes economic interests can interfere and distract the actors during process.

References

Akehurst, P. M. (1997). *Modern introduction to international law (7th Revised ed.).* Routledge.

Bayerl, A. (2001). *Serbia and the Albanian Question in the Context of European History" in Dieter Mahncke (ed.): "Old Frontiers –New Frontiers: The Challenge of Kosovo and its Implications for the European Union.* Peter Lang AG European Academic Publisher.

Bell, H. H., Holly, J. T., & Harris, J. (1970). *Black separatism and the Caribbean.* Ann Arbor: University of Michigan Press.

Companjen, F. J. (2010). Nagorno-Karabakh – Embedded in Geopolitics . *Department of Social Sciences University of Amsterdam, Acta Universitatis Sapientiae, European and Regional Studies, vol. 1, no. 2*, 230–240.

Consensus. (1991). *Estimate of the federal institute for statistics*, (s. 313). Judah.

Copp, D. (1998). International law and morality in the theory of secession. *The Journal of Ethics 2.3*, 219-45.

Copp, D. (1998). International law and morality in the theory of secession . *The Journal of Ethics 2.3*, 219-45.

Diego, M., & Eckart , W. (2018). *Secession and counter-secession: An International Relations Perspective.*

Harınlıqdan doğan separatizm/Separatism born of complacency . (28.09.2010). *Qarabağ xəbərləri/ Karabakh news*.

Həsənov, S. (tarixsiz). *Separatizm və dini amillər/Separatism and religious factors, Dirçəliş/Revival – XXI əsr/century – 2008.* Bakı.

Hall, R. L. (1978). *Black separatism in the United States.* Hanover: New Hampshire: University Press of New England.

Headley, J. (2008). The way opened, the way blocker: Chechnya and Kosovo. Mənbə: P. Radan, & A. Pavokic , *On the Way to Statehood* (s. 8). Aldershot: Ashgate.

Horowitz, D. L. (1981). Patterns of ethnic separatism. *Comparative Studies in Society and History 23.02*, 165.

Ikenberry, G. J., Mastanduno , M., & C. Wohlforth, W. (2009). Unipolarity, state behavior and systemic consequences. *World Politics 61.01*, 1.

Jenkins, B. L., & Phillis , S. (1976). *Black separatism: a bibliography.* Westport: Conn: Greenwood Press.

Kızılok, U. (2014.). *Debates on autonomy and chauvinism/özerklik tartışmaları ve şovenizm* .

Kalaycı, H. (tarixsiz). *Ayrılıkçılık. Ulus-Devletin Başağrısı/Separatism. Nation-The Headache of State.*

Krieger, H. (2001). The Kosovo conflict and international law: An analytical Documentation 1974-1999. *Cambridge International Document Series 11, XXXI.*

Leurdijk, D., & Zandee , D. (1998). Kosovo: From crisis to crisis. Mənbə: M. Vickers, *Between Serb and Albanian: A History of Kosovo* (s. 6). London.

Little, M. (1964). *The ballot or the bullet.*

Lynch, D. (2002). Separatist states and post-Soviet conflicts. *International Affairs 78.4*, 831-48.

Martin, B. (2008). *Secession and statehood: The international legal status of Kosovo.*

Meadwell, H. (1999). Secession, states and international society. *Review of International Studies 25.3*, 371-87.

Michael, E. S. (2012). The legality of secession: The legitimacy of separatist movements in Western Sahara, Somaliland and South Sudan. *Xavier Journal of Politics, Vol. III, No. 1* .

Mingst, K. A., & Snyder, J. (2008). *Essential readings in world politics.* New York: Norton.

Mosley, L. (2003). Attempting global standards: National governments; international finance and the IMF's Data Regime. *Review of International Political Economy 10.2*, 331-62.

(2005). *Nagorno-Karabakh conflict.* Baku: The Library of Operation Administration of President of Azerbaijan Republic .

Qələndərov, N. (tarixsiz). *Separatizm neqativ geopolitik faktor kimi/Separatism as a negative geopolitics factor.*

Sarsar, S. (2003). The question of Palestine and United States Behavior at the United Nations. *International Journal of Politics, Culture, and Society 17.3*, 457-70.

Weller, M. (1999). The crisis in Kosovo 1989-1999. *Centre of International Studies University of Cambridge International Documents and Analysis, 1*, 25.

Weymouth, T., & Stanley , H. (2001). *The Kosovo crisis: The last American War in Europe.* Pearson Education Limited.

X., M. (1964). *By any means necessary* . New York : New York.

Local Government Participation and Accountability in Ghana

Sarah Buerkwor Kpentey*

Abstract: Democracy has been a global concern for centuries now. An essential part of this broad concept is decentralisation which seem to have gained a great level of appeal in recent years. Also accompanied with this concept of decentralisation is local governance. For a few decades now, national leaders worldwide have become more interested and developed a positive appreciation of the role of the local government in the socio-economic development of a country. This popularity of local governance has not been lost on the developing and transitional countries as well. This paper discusses decentralisation and the local government system of Ghana. Through empirical findings and literature review, this paper analyses the local government structure of Ghana, its effectiveness and citizen participation. It examines the chasm that exist between decentralisation and local government as proposed in the constitution and local government Act of the country and decentralisation as being practiced. The paper draws attention to the structural deficiencies and obstacles confronting the full realization of a more participatory local government in the country. This work observes central government's reluctance to truly relinquish control over its powers and the various recentralisation "traps" it has built in the decentralisation process. These obstacles are notable especially in form to political, administrative and fiscal constraints. This paper concurs that participation is a necessary but not sufficient ingredient for good local governance and emphasizes that increased political participation and accountability results in a highly responsive local government. The paper also proposes reform in Ghana's decentralisation system so that local autonomy will not be something achieved merely on paper but a reality in the the Country.

Keywords: Ghana, Decentralisation, Local Government, Participation, Accountability.

* Hacı Bayram Veli University, Political Science and Public Administration, Management Science, MA Program.
Contact: Sbuerkwor22@gmail.com

Introduction

It has been established that for a country to successfully develop, there has to be a smooth coordination between its local and central government system, as well as a collaboration with the various sectors in the country. Decentralisation is one of the accepted vehicles to foster collaboration and synchronisation among the levels of government and the various sectors of the country. Local government can thus be regarded as the bedrock for democracy and thus decentralisation and is the first line of service delivery to the community. The institute of local government vary greatly, however, between countries and even where similiar arrangements exist, the terminologies often differ.

This article focuses on the local government system of Ghana; the level of citizen participation and the effectiveness of the local system of the country. The paper is divided into three parts. The introductory part narrates the historical background of the country coupled with a brief overview of the concept of local government. The second part of the paper describes the existing structure of the local government of Ghana and the final part discusses participation and accountability. The paper concludes that participation is a necessary but not sufficient ingredient for good local governance and emphasizes that increased political participation and accountability results in a highly responsive local government.

History and Background of Ghana

Ghana is located along the West Coast of the continent of Africa. The country has an area of 238,537 square kilometers and shares borders with Cote d'Ivoire on the West, Burkina Faso on the North; Togo on the East; and the Gulf of Guinea on the South (Aryee 2007: 1).

Before its independence in 1957, Ghana was known as the Gold Coast because of the huge deposits of gold in the country. Currently the country is divided into 16 regions and subdivided into 170 districts and 275 constituencies. The country's current population is approximately 29.5 million. Ghana has a youthful population as over 50% of its population is under the age of 15. The country is secular however its population is predominately Christian. Not different from many countries on the continent, Ghana is very diverse in its culture and has over 90 ethnic groups and speaks more than 79 local dialets. However, it has chosen Akan, Dagare, Dangwe, Ewe, Ga, Gonja, Kasem, Nsema as formal local dialects. English is

however the language used in formal settings (Commonwealth Local Government Forum, 2017).

The currency of the Republic is the cedi. Ghana recorded an 8.5% economic growth in 2017; a gross International Reserve of US$ 7.6; and a gross domestic product of $ 42.69 billion. In 2018, the quarterly gross domestic product (GDP) growth was estimated at 5.4% in both the first quarter and second quarter. (World Bank, 2019). The country is a major exporter of cocoa and gold and has a mixed economy with traditional agriculture as its dominant sector.

In the field of education, the country is still making strides towards a highly developed system. Many affirmative measures have been put in place to encourage female child education and offset the existing imbalance in the ratio of girl-boy education. In recent years, under the authority of the ruling government, free public education has been extended from the Junior High School level to include the Senior High level in public Schools.

The life expectancy rate of an average Ghanaian is 63 years. The country has witnessed a huge improvement in the health sector. This notwithstanding, the infant mortality per 1000 live births is 79. Since the year 2005, the country has recorded successive increased rates of access to health services. There are however disparities between the urban and rural accessibility to these resources (Langnel, 2019: 2).

Embedded in the country is a strong believe in democratic government. The country was democratically ruled three years before independence by internal self-rule (1951- 1957) and continued until 1960 when it succumbed to a one-party dictatorship and two brief renewals of civilian constitutional government. The country has seen its share of military dictatorship (February 1966 – October 1969; January 1972- June 1979; June 1979 – September 1979; December 1981-January 1993). In November 1992, the country returned to constitutional rule and has remained so ever since.

Despite some persistent challenges the country has seen progressive improvement in democratic ruling and is regarded as one of Africa's success stories (Aryee 2010:2-3; Langnel, 2019:8). The 1992 constitution, which is the currently enforced constitution of the state is based on the quasi-executive presidential system of government (Langnel, 2019: 5). Ghana continues to improve on its governance through media pluralism, publication of Auditors General Reports and increased operation of constitutionally created bodies.

The Concept of Local Government

The history of the concept of local government is traced back to the beginning of civilization. Some authors purport that the concept is as old as the history of individual countries. Although there arise differences about where and when exactly to attribute the beginning of this profound concept, one thing is certain though, that some form of local government was seen even in ancient administration of nations and community groups.

Despite its long history, scholars have not agreed on a specific definition for the term local government. The idea of local government like many other terms it can be associated with – democracy, decentralisation, and governance - has been characterized contrastingly by various researchers. The issue of subsidiarity is mostly emphasized and generally seen as the root and basis for all local government concept - scholars all agree that local government is to bring administration very close to the ordinary individual in a particular locality.

According to the Shah (2006: 1), local government refers to specific institutions or entities created by national constitutions (Brazil, Denmark, France, India, Italy, Japan, Sweden), by state constitutions (Australia, the United States), by ordinary legislation of a higher level of central government (New Zealand, the United Kingdom, most countries), by provincial or state legislation (Canada, Pakistan), or by executive order (China) to deliver a range of specified services to a relatively small geographically delineated area.

According to the International Encyclopedia of Social Sciences, local government may be loosely defined as a public organization authorized to decide and administer a limited range of public policies within a relatively small territory which is a sub-division of a regional or national government.

In general terms, local governments are public legal entities with special revenues, budgets and personnel who have duties and powers laid down by law, whose decision bodies are determined by the local people to meet the common needs of the local community living in a particular geographical area (Özer & Akçakaya 2014: 3).

Within its historical development, it is seen that the first local administrations were created in order to fulfill the tasks of the monopoly of the central government today such as military structuring, national defense, criminal follow-up and punishment (Jackson, 1945: 13). There are various views and different approaches to the emergence of local governments. However, it is stated that lo-

cal governments first emerged in Western Europe in the11th and 12th centuries. (Akyol, 2012: 5). Relatedly, the origin of contemporary local government, is attributed the Western and traditional culture.

Modern local government emerged as an answer to a succession of separate needs and demands (Wilson & Game, 1994: 41), and was seen as an expression of freedom of society (Kjellberg, 1995: 42). Local government appeared in different countries for various reasons. In the Scandinavian as well as other countries, local government surfaced as a deliberate attempt to limit the intrusion of central government in the affairs of local communities. In United States of America (U.S.A), local government institutions grew in response to a combination of citizen demand, interest group pressure and state government acquiescence (Browman & Kearney, 2000: 248). Local government appeared in Turkey as a result of great influence from the Western world when the country opened up to the outside world. Another major influence was the country's interest in the efficient and effective provision of public services throughout its boundaries (Polatoglu, 2000: 156). Local government was initiated in to promote popular grassroots participation in the management and administration of local governance institutions for improved conditions of life (Ahenkan, A., Bawole N. J. & Domfeh K., 2013: 191). Local government establishment in Ghana is similar to its establishment in Turkey, in the sense that, they were both introduced in a top-down approach.

Broadly, local government exists for diverse reasons. The basic reason perhaps has to do with the concept of subsidiarity. The idea of bringing government as close as possible to the citizens of a country. Özer & Akçakaya (2014, 85) broadly group the reasons for the existence of local government into four categories - social, political, administrative and economic reasons.

Administratively, it is literally impossible for central government to singlehandedly coordinate all the affairs of a country efficiently and effectively. Politically, local government is a means of instituting a sense of nationalism and participation. Local governance enables people to participate more directly in governance processes and empowers citizens previously excluded from decision making thereby forging a strong sense of involvement and belonging in the citizens of a nation. Local government, because of its direct connection with the grassroot level is a means of economically providing and distributing public services to specific areas and localities of a country (Yıldızhan, 2012: 13; Dryanova, 2013: 17).

The sphere of authority of the local government at a surface glance may not be on a very grand scale as that at the national or international affairs, however,

it has a very central role in the lives of citizens. The local government is very intimate and affects the citizens in all sorts of ways from the cradle to the grave. Like Jackson implies it, local government is the "somebody" that keeps the community tidy and fit for living; ensures that houses are properly built; the young children have a place to learn; and makes sure that the sick, the poor and aged are tended to (Jackson, 1945: 14-15).

In totality, local government can be viewed as an indigenous government having sway to settle on whatever choice, approaches and guidelines wanted locally with very minimal or no control by any legislature or influence of the central government.

Brief History and System of Local Government in Ghana

Ghana is one of the few African countries that has had a significantly successful experience with a democratic political life. Decentralisation in Ghana has a long-standing history which goes back to the 1870s. From the years of colonisation, through the battles and struggles for independence to this present day, successive governments have thought of how to create and foster a strong local government whiles keeping up a vibrant central government as well (Ayee, 2000: 28-31). According to Nkrumah, decentralisation in Ghana during the post-independence era was mainly deconcentration (Nkrumah, 2000:57). Decentralisation during the colonial period was in the form of native administration that consisted of hand-picked and non-elected members, mostly the traditional authority of a locality - paramount chiefs, sub chiefs and elders. According to Crawford, the British administered the Gold Coast state through the aberrant principle framework where chiefs were utilized as the operators (Crawford, 2004: 9). These native/ local authorities assisted the British colonial government to administer law and order in their respective localities.

In the beginning, the British set up 37 nearby chambers as chosen bodies in charge of the general wellbeing and harmony in the state, however they realized that allocating some measure of authority to the local committees was most likely to increase the fulfillment and achievement of their interest hence the incorporation of the native authorities in their administration.

Towards the independence of the country, the British realized that they were losing power over the settlements and took reparative actions. In 1950 and 1951 the British permitted the Gold Coast inner self-government, por-

trayal and progressively critical collaboration in local government (Boafo-Arthur, 2001: 3).

Due to the fact that the country was a British colony, it inherited a legacy of a strong unitary system of government that concentrates power and resources at the centre and conservatively devolves less to local governments. Ghana's first attempt at a state-local reform was an administrative decentralisation with sectoral ministries organized in territorial hierarchies at the regional and local level. The main objective of this reform was to expand public services to all parts of the country (Awortwi, 2016: 355-356).

After independence in 1957, Kwame Nkrumah under the National Liberation Movement began attempts to bring local government changes. The Conventional People's Party (CPP) government under the leadership of Kwame Nkrumah made five provincial, self-governing congregations. The chiefs and the National Liberation Moverment (NLM) however became a great constraint to the approach of the CPP government (Knierzinger, 2009: 23).

The CPP attempted the establishment of a proper and structured local government again through the 1960 constitution. The constitution included a local government Act which asserted that local government should be self-sufficient and responsible for its own financing (Crawford, 2004).

In 1966, the CPP ceased to be in government and the National Liberation Council (NLC) took over. This period was characterized by recognizable swings towards the strategy of local governance. All these attempts notwithstanding, the country still had a very weak local government structure (Nkrumah 2000: 68). In fact, according to some authors as (Awortwi 2010, Ahoi, 2017 and Nkrumah 2000), the predominant interest that prevailed in the first move from independence up until the 1970s was that of the central government and not the local government.

The military regime led by -National Redemption Council- (NRC) in the year 1974 abolished the distinction, which existed before this date, between the local council and the central government bodies at the local level and established a single structure of the District Councils and assigned to it the responsibility of the totality of government at the local level (Awortwi, 2016: 357).

The most drastic revolution of the local government administration in the country took place during the military regime of Flight Lieutenant Jerry Rawlings under the Provisional National Defence Council (PNDC). In 1982, the PNDC regime issued an 11 point decentralisation plan designed to reform the state-local relationship and promote democracy, grassroot institutional enpowerment,

stronger and more effective local governance and all round government efficiency (Awortwi, 2016: 358, Yebo 1985:66). The regime announced the deconcentration of the central and top level of government and favored the encouragement of participatory government with great emphasis on the grassroot level. In other words, the philosophy of the regime was to develop a decentralisation program that was meant to 'give power to the people' and bring 'democracy to the doorstep' of the people (Ayee, 2008a, 2008b).

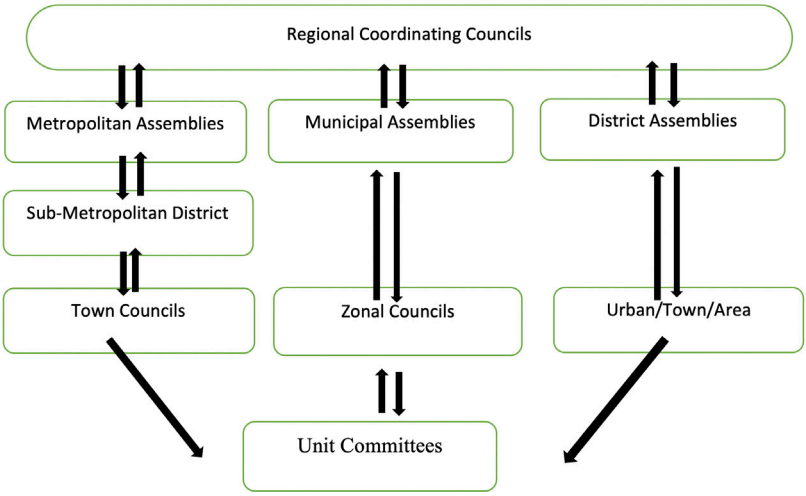
In July 1987, the PNDC launched a three tier local government system. More also, 45 additional local territories were created under the jurisdiction of the district assemblies. The PNDC Law No. 207 which made the local government the highest political and administrative authority at the local level was also later introduced. Despite these tremendous efforts and milestones towards an autonomous local governance, there were elements of centralisation in the process. A typical example is the appointment of the District Chief Executives (DCEs) by the central government. This situation is still the case although there has been a great outcry by several stakeholders against this prevailing situation.

The 1992 constitution consolidated the laws on local administration, and this remains the present and prevailing arrangement of decentralisation in Ghana (Ayee, 2000: 26). After, the significant changes brought about by the PNDC regime, the local government of Ghana has not seen any groundbreaking reforms. What happens these days is a few adjustments made by ruling political parties to manage the system and appease the populace of authors and stakeholders criticizing and highlighting the weaknesses of the local government system. Typical examples of these adjustment include the reorganization of constituencies under the Kufuor administration in the year 2004 and most currently the increase in the number of regions and subsequently the regional coordinating council from 10 to 16 this year.

Currently the country is preparing to embark on a referendum to determine whether the DCEs should remain appointed or be elected by universal adult suffrage. This is going to be a huge determinant of change in the trajectory of the local government administration of the country.

Local Government Structure in Ghana

The local government system of Ghana is made up of a Regional Co-ordinating Council (RCC), a four-tier metropolitan and three-tier municipal and district Assemblies as can be seen in the diagram below.

Source: National Commission for Civic Education (1998

Figure 1: The overview of the local government structure of Ghana

The Regional Coordinating Council (RCC)

The regional level administration of Ghana is interwoven into the local government structure and administration through the RCC. The main role of the regional level is to serve as an intermediary between the central government and the local level. The RCC under the chairmanship of the regional minister is thus established to serve a coordinating and monitoring role in the local administration. Mahama (2009, 20) defines the RCC as "the central government deconcentrated administrative body responsible for coordinating, supervising and the harmonizing the activities of all the local government authorities of the region." There is thus an RCC in every region in the country. Until 2019, the number of RCC was 10 but following the creation of 6 new regions in the country the number of RCCs has consequently risen to match the current number of regions.

The RCC comprises of the regional minister; his deputy; the presiding member of every district assembly; the district chief executive of every area; two chiefs from the regional house of chiefs and the regional heads of the RCC without voting right (Ahwoi, 2010: 107).

It is worth noting that the RCC does not command a local resource base in the form of locally generated revenues and also has very limited service delivery

function (Ayee, 2008). According to Ahwoi (2017:119-120), the RCC has been deliberately made weak because the focus of the country's decentralisation program is at the district level. Regardless, in practice and function, the RCC is powerful. This has a lot to do with the undue influence it exerts on the district assemblies under the auspices of 'supervising' its (DA's) activities. More also, reference can be made to the fact that the regional minister is an appointee of the central government and therefore holds some inherent authority over the District Assemblies (DAs). Therefore, the RCC directs and controls the activities of the DAs in practice.

The Metropolitan, Municipal and District Assemblies (MMDAs)

The MMDA is a hybrid composition which combines both elected and appointed officials. 70% of its members are elected by universal adult suffrage whilst 30% are appointed by the central government, specifically the president in consultation with the traditional authorities and other interest groups but subject to the approval of two-thirds of the MMDA members present and voting (Ayee, 2012: 628, Ahwoi, 2010: 111).

Generally, the MMDAs have the same compositions and similar functions but the major distinction is in the population sizes- 250,000, 95,000 and 75,000 for metropolitan, municipal and district assemblies respectively. It is also noteworthy that the generic name for MMDAs in most literatures is the DA.

The DA according to Article 241 (3) of the 1992 Constitution of Ghana is described as the highest political authority in the district that has deliberative, legislative and executive powers. The DA is the basic unit of the local government system of Ghana and is found in the 170 districts of the country. Consistent with what is mentioned above, the DA is composed of the District Chief Executive (DCE), an appointee of the president serving in the capacity of the executive authority and the Members of Parliament (MPs) whose constituencies fall within the area of authority of the DA.

According to the Local Government Act (1993) the DA is conferred with the power of being the highest political authority of the district and also doubles as the planning, development, budgeting and rating authority. Article 10 of the abovementioned Act iterates numerous specific

responsibilities and duties of the DA. Generally, the DAs are responsible for harnessing all efforts within the localities and harmonizing them into the national development strategy. They also serve as the agents of change at the local level

of government. Presently, there are a total of 212 MMDAs in the country- 6, 52 and 154 metropolitan, Municipal and district assemblies respectively (Ayee, 2012: 628; Ahwoi, 2010: 111).

The DAs are saddled with so many weaknesses, thus reducing their effectiveness and efficiency. Chief of these, is the issue of autonomy, both fiscally and politically. An example is mentioned by Nkrumah, when he states that the financial accounts of local authorities are audited by the central agents, although this in its rights is not a bad situation, it comes with other complications and restrictions. He also mentions the inability of DAs to borrow money without the approval of the central government (Nkrumah, 2000: 60). More also, the presence of the central government is felt strongly at the district level through the DCE.

Because the DCEs are presidential appointees they are invariably skewed to championing the cause and agenda of the ruling political party and central government instead of the cause of the locality they are supposed to be representing. Moreover, in spite of the provisions made by the Local Government Act for the fiscal autonomy of local government, the central government through the ministries have significant power over the revenues and spendings of the MMDAs.

Crawford accounts that some control mechanisms put in place by the central government "tends to stifle local authorities" making them look upwards to the centre to undertake major development projects (Crawford, 2003: 22-23). Ayee (2000), Erikson (1999) and Nkrumah (2000) among other authors have also made similar observations.

The Sub-District Structures

The sub-district structure is established by the legislative instrument 1589 and are immediately below the MMDAs. They are essentially consultative bodies with no budgets of their own (Aryee, 2008a). They play an intermediary role between the grassroot communities and the district authorities. In other words, they offer a means of channeling community needs and demands from the grassroot to the DA level. They also play a very vital role in encouraging local participation in government since they are a direct link to the grassroot level (Crawford, 2009: 67).

The sub-district structure has two tiers – the Urban, Zonal and Town Councils (UZTCs) and the Unit committees (UCs). UZTCs are not elected bodies and consist of the representatives of the relevant DAs, UCs and the government appointees. They help in fostering the grassroot enthusiasm in projects and developmental

agendas of the DAs. The UZTC consists of different numbers of member population. That is, the Urban Council is composed of a minimum of 25 and maximum of 30 members whereas the zonal council/ Town council and Unit council is composed of a minimum of 15 and a maximum of 20 members; the UCs are however elected bodies consisting of not more that 15 members- 10 elected members and 5 appointed (MLGRD, 2010. Ayee, 2008a; Ahwoi, 2010: 114). There are over 1,300 UZTCs and 16,000 UCs in Ghana (Crawford, 2009: 61).

Similar to the DAs, the subdistrict structures of the country are facing great financial limitation. It seems however, that the fiscal challenges at this level of local government is much more overwhelming that these structures are mostly not functional.

Local Government and Participation

Participation simply means the action of taking part in the achievement of a set goal or objective. Creighton (2005:7) mentions participation to be the process by which public concerns, needs and values are incorporated into governmental and corporate decision making. He emphasizes that participation is a two-way communication and interaction, with the overall goal of making better decisions that are supported by the public. Local government participation therefore means, the involvement of "common" community members or electorates in the decisions making process. In other words, the grassroot level hold exercise power, through their involvement, over decisions related to the general affairs of their own communities. According to Ahwoi, participation involves empowerment, effective identification of local needs, mobilization of resources and acceptance of change (Ahwoi, 2017: 127).

Various literatures proclaim participation as one of the numerous merits of decentralisation. Daves and Grant (2003: 308), is a typical example. They mention that decentralisation leads to increased participation. Translated to mean, local government invariably leads to participation. In fact, it is for the sake of participation and self-governance that local government is instituted and vital.

Where local government is participatory, it is increasingly responsive to and interactive with the community. Members of the locality have a voice or a say in the administration and governance of that particular place. For this reason, services are increasing provided in response to grassroot and citizen demand and priorities (Centre for Democracy and Governance, 2000). This in turn increases the

enthusiasm of citizens and their involvement in projects that the government is championing.

A great part of participation in local government is political. Political participation embraces electoral participation in the election of officials at the local level. Citizens are allowed to choose their own leader through voting. In other word, regular local elections are the heart of the process.

Ghana's local government has fallen short in this area. The appointment of the DCE and the regional ministers as the executive body of the local government undermines participation. Apart from the fact that the citizens at the grassroot level are not given a chance to choose their own leaders, the DCEs in Ghana serve in the power scope of the "president" at the district level (Crawford, 2009: 69). Their position is very key in the function of DAs. Their power seems not to have boundaries, despite the checks and balances of the General Assembly and the EXECO and its subcommittees. This is mainly because the decisions of the DCEs mostly go unchallenged. Perhaps due to the 30% appointed members who provide partisan support to the DCE thus discouraging prospective challengers to the DCE's decisions from another elected member (Oluwa & Wunsch, 2004: 72. Crawford, 2009: 69). Therefore, the DCEs are mostly seen to be championing the cause of their affiliated political party and the central government instead of that of the local communities they govern. According to Antwi-Boasiako (2010: 173), political participation encourages government responsiveness and improves efficiency. This is because citizens have a mandate to replace or retain officials and leaders with poor performance.

Women representation is another aspect of participation in which the local government is Ghana falls short. It is undeniable that ensuring equal participation and representation of women in politics is a worldwide issue. The matter is of great significance because, ensuring adequate women representation implies that governmental address of the needs of half of its population as well as governmental accountability to the same. Ayee (2000, 34) describes the representation of women in the local government of Ghana as woefully inadequate following his findings in a study conducted in eight communities in the country. Crawford (2009,68) records a similar study in which of eight communities, only one was found with a woman representative in the Assembly. Consistent to this, is the national figures which suggested that women made up only 5% of the elected District Assembly members (Ofei- Aboagye 2000: 3-4).

Participatory governance can rely on mechanisms and instrument such as town and interest group meetings, hearings and community involvement in budgeting and planning. This ensures that the local public is generally informed and can provide input concerning key decisions directly at public meetings, occasional surveys or referenda. When an active channel of communication and interaction exist between the leadership and the citizens, the latter tend to participate voluntarily in the locality improvement projects because they "own" them (projects) and feel a stronger sense of responsibility and hence corporate towards the completion of said projects.

Participation is a very vital element in good governance at all levels, be it central or local. Participation being a necessary condition for successful governance however does not mean it is a sufficient one; participation without accountability can result in futility.

According to a study conducted in Ghana, it was revealed that participation can be ineffective or just a mere strategy to enforce a "pretend inclusion" (Bossuyt & Gould, 2000: 2). Crawford also undertook a fieldwork in some districts in Ghana that showed significant levels of participation (Crawford, 2009:63-65), but did not imply commensurate grassroot inclusion in final decision making. That is to mean that, though avenues and structures may be in place to promote citizen participation (and the citizens themselves may feel some involvement in the process of decision making), this could be entirely illusional. Put differently, the structures are meant merely as smoke screens to offer a sense of true participation but in actual fact are ineffective.

Local Government and Accountability

Accountability is one of the essentials of good governance which cannot be overemphasized. According to a note written by Stepenhurt and O'Brien, accountability exists "when there is a relationship where an individual or body, and the performance of tasks or functions by that individual or body, are subject to another's oversight, direction or request that they provide information or justification for their actions." From this definition, it is evident that accountability involves two facets: the obligation of the government to provide information and justification for its decisions and actions to the institution responsible for providing oversight; and feedback from the overseeing institution.

Issues about accountability, though perceived from varied angles, have not been ignored by decentralisation analysts. Agrawal and Ribot expressly state that "if powers are decentralized to actors who are not accountable to their constituents, or who are accountable only to themselves or to superior authorities within the structure of government, then decentralization is not likely to accomplish its stated aims" (Agrawal & Ribot, 1999: 478).

Accountability is a necessary condition in governance to help keep officials in check and ensure that misconduct and corruption is avoided in the daily functions of the government. Governments' discretions are most especially prone to abuse of power and absence of accountability mechanisms will leave them, as it will leave any organization, prone to corruption and huge imbalances (World Bank, 2009). This is commonly seen where governmental appointments are made on the basis of political affiliations as is the case of Ghana. A typical example is seen in the presidential appointments of DCEs and 30% of assembly members in the DAs. The original motive for the appointment of the 30% of assembly members was to bring a fair distribution of skilled professionals in all districts, rural or urban. However, in practice, this appointment quota is used by ruling government to establish local partisan support.

There are various types of accountability but this article identifies three main types of accountability: political accountability, which expresses itself in periodic elections; administrative accountability, which is represented through the horizontal and vertical mechanisms with and between agencies; and social accountability, which includes mechanisms that hold agencies accountable to citizens. Local governance is said to be more focused on the social accountability.

This paper discusses accountability as regarding, upward accountability (local government in relation to the central government) and downward accountability (local government in relation to grassroot level or local electorates) and emphasizes the need for the latter.

Accountability in the administrative sphere refers to local civil servants being held accountable to their top administrative officers and to outside officials or entities such as public audit officers, ombudsmen, regulators, a particular administrative agency, or a board or committee (World Bank, 2009). As can be seen from the diagram of the structure of local government of Ghana, the sub-district units report to the MMDAs who in turn report to the RCC through the DCEs. There is sufficient upward accountability in the bureaucratic structure of local government of the country. The author emphasizes downward accountability because it is evident that this

form of accountability is the one that the local government system of Ghana falls short of. That said, upward accountability is not to be easily dismissed as it helps to keep the entire nation in synchronization, that is, ensuring that both local government and central government are working towards a common goal.

Western political ideologies affirm the centrality of local accountability in democratic political system (Antwi-Boasiako, 2010: 173). Babo and Gilliam argue that local government in the political process through elections ensures self-empowerment as locals gain more political power (Babo & Gilliam, 1990: 382- 384). Relatedly allowing locals the freedom to elect their own leaders, makes government more accountable. The accountability that election provides is however not enough to sufficiently afford a very responsive government (Ahmed, T, Ahmed, K. N et al, 2016: 11-12). Consequently, social accountability in between elections is necessary.

Another angle to look at accountability in the local government of Ghana, is to consider the level of accountability that exist between the appointed members and the elected member, a classical example is the extent to which the DCE is accountable to the elected representatives of the Assembly. From the above discussion under the structure of the local government of the country, it is very evident that the DCE plays a dominant role in the local government system. It is easy to identify a weak elected representative due to the additional 30% appointed composition of the DA. This gives the DCE an undue advantage, because they have constant support in the form of the appointed representative members, hence discouraging prospective challenges to the decisions and suggestions of the DCE. See also Crawford (2009) for further reading.

There is always a tendency to assume that local participation automatically yields strong mechanisms of accountability (Jackson, 2003:8). In actual fact, participation and accountability can each singularly be present in the absence of the other. Crawford (2009, 65-71) draws a similar conclusion from a fieldwork in two rural districts in Ghana, where he finds reasonably high levels of political participation coupled with incommensurate level of downward accountability mechanism.

Conclusion

Notwithstanding the comprehensive and extensive decentralisation policies of government implemented in Ghana, the country is operating in a highly centralised top-bottom system hence, crippling to a great extent the local government system of the country. The local government system of Ghana falls woe-

fully short in the areas of participation and accountability, and financing when compared with the local government system of the Western world.

The paper highlighted the gap that exists between participation and accountability. It also identifies that the DAs are crimpled by partisan bias and an upward accountability that undermines their autonomy. They merely have an impression of having power but in actual fact, the central government maintains a tremendous influence over them thereby limiting their powers. A major place where central authority is maintained is the fiscal domain.

The paper also throws light on the discrepancies that exist between the theoretical and practical local government of the Ghana. Although the nation theoretically shows evidences and an impression of devolving power, it has actually put up inherent political structures to recentralize and limit the powers of the local representatives.

This paper advocates for a constitutional amendment that allows the districts to select their own DCEs. This is a huge part of participation and will invariably contribute to some level of accountability. And like Crawford said, "For local government to become more responsive, sustained attention is required on the strengthening of downward accountability mechanisms." (Crawford, 2009: 76).

The paper recommends the scraping off of the RCC "supervisory" role over the DAs since this system makes the DAs pliable to the RCC and ultimately the central government. It also suggests a revitalization of the unit committees which are inactive in various districts due to financial restrains.

The paper also recommends a thorough and critical consideration of the fiscal provisions of the local government. This is because the above evaluations clearly indicate a significant shortfall in that the issue of fiscal autonomy of the local government. For local government to be efficient and effective, it is necessary that it holds significant measures of power.

References

Agrawal, A., & Ribot, J. (1999). Accountability in decentralization: A framework with South Asian and West African Cases. *The Journal of Developing Areas*, 33(4): pp. 473-502.

Ahwoi, K. (2010). Local government and decentralization in Ghana. Accra: Unimax Macmillan.

Ahwoi, K. (2010). Rethinking decentralisation and Local Government – Proposals for Amendment. Institute of Economic Affair. Accra, Ghana.

Ahwoi, K. (2017). Local government and decentralization in Ghana. (2. Ed). Ghana. Accra: Unimax Macmillan.

Ahenkan, A., Bawole N. J. & Domfeh K. (2013). Improving citizens' participation in local government planning and financial management in Ghana: a stakeholder analysis of the Sefwi Wiawso municipal assembly. *Journal of Public Administration and Governance,* 3(2): pp. 191-210. DOI: 10.5296/jpag. v3i2.3782.

Ahmed, T., Ahmmed, K. N., Razzaque, F., & Harun-Or-Rashid, Md. (2016). Social accountability mechanisms: a study on the union parishads in Bangladesh. Retrieved from: https://bigd.bracu.ac.bd/jdownloads/WORKING%20PAPERS/BIGD%20Special%20Publication%20Series-2%20Final.pdf

Antwi-Boasiako, K. B. (2010). Public administration: Local government and decentralisation in Ghana. *Journal of African Studies Development,* 2(7): pp. 166-175.

Akyol, İ. T. (2012). Türkiye'de yerel yönetimlerin ortaya çikiş sürecinin günümüz yerel yönetim sistemi üzerine etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Awortwi, N. (2016). An unbreakable path? Acomparative study of decentralisaation and local government in Ghana and Uganda. *International Review of Administrative Sciences, 77*(2): pp 347-377.

Awortwi, N. (2010) The past, present and future of decentralization in Africa: A comparative case study of local government development trajectories of Ghana and Uganda. *International Journal of Public Administration*, *33*(12): pp.620–634.

Ayee, J. R. A. (2008a). The balance sheet of decentralisation in Ghana, in Fumihiko Saito (ed) *Foundations for Local Governnce: Decentralisation in Comparative Perspective.* Leipig: Physica-Verlag Springer: Chapter 11: 233-258.

Ayee, J. R. A. (2012). The political economy of the creation of districts in Ghana. *Journal of Asian and African Studies*, *48*(5): pp 623-645.

Ayee, J. R. A. (2008b). Decentralisation and governance in Ghana. Regional Development Dialogue, *29*(2) Autumn: pp.34-54.

Ayee, J. R. A. (2007). Public administration in Africa. Unpublished paper.

Ayee, J. (2004). Ghana: A top-down initiative. In Olowu and Wunsch, 125-154.

Ayee, J. (2000). Decentralisation and good governance in Ghana. Report prepared for the Canandian High Commission, Accra, Ghana.

Boafo-Arthur, K. (2001). Chieftaincy and politics in Ghana since 1982. *West Africa Review*, 3(1): pp. 13-17.

Bossuyt, J., & Gould, J. (2000). Decentralisation and poverty reduction: Elaborating the linkages. Policy Management Brief no.12. Maastricht: European Centre for Development Policy Management.

Browman, A. M. & Kearney, R. C. (2000). State and local government. The Essentials Houghton Mifflin Company, New York.

Crawford, G. (2009) Making democracy a reality? The politics of decentralisation and the limits to local democracy in Ghana, *Journal of Contemporary African Studies*, 27:1, pp. 57-83. DOI: 10.1080/02589000802576699.

Crawford, G. (2003). Democratic decentralisation in Ghana. Issues and Prospects. Draft Paper for Norweigian Association for Development Research (NFU) Annual Conference, Oslo.

Creighton, J. L. (2005). The public participation handbook: Making better decisions through citizens involvement. John Wiley & Sons, Inc. San Francisco, U.S.A.

Daves, N., & Grant, U. (2003). Local government decision making-citizen participation and local accountability: Some evidence from Kenya and Uganda. Public Administration and Development 23(4): pp 307-316.

Dryanova, A. M. (2013). *Yerel yönetimler reformu bağlamında Türkiye ve Bulgaristan yerel yönetimlerinin karşılaştırmalı analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Eriksen, S. S., Naustdalslid, J. & Schou, A. (1999). Decentralisation from above. A Study of Local Government in Botswana, Ghana, Tanzania and Zimbabwe, NIBR paper, no. 4-99, (Norwegian Institute for Urban and Regional Research, Oslo)

International Encyclopedia of Social Sciences (1972). Macmillan Publishers. Collier, London.

Internet: Commonwealth Local Government Forum (2017). The local government system in Ghana, http://www.clgf.org.uk/default/assets/File/Country_profiles/Ghana.pdf.

Internet: World Bank (2019) Overview of Ghana. Retrieved from: https://www.worldbank.org/en/country/ghana/overview.

Jackson, W.E. (1945). Local government in England and Wales. Penguin Books. New York, U.S.A.

Kjellberg, F. (1995). Changing values of local government. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 540: p.42

Knierzinger, J. (2009). The chiefs of development: Local development and local government in Ghana. Doctoral dissertation, Universität Wien.

Langnel, Z. (2019). Public administration in Anglophone West Africa. Unpublished paper.

Mahama, C. (2009). Local government and traditional authority in Ghana: Towards a more productive relationship. *Commonwealth Journal of Lcoal Governance*, issue (4) pp. 1-25.

Nkrumah, S. (2000). Decentralisation for good governance and development: The Ghanaian experience. Regional Development Dialogue 21(1): pp.53-67.

Olowu, D., & Wunsch, J. (2004). Local governance in Africa: The challenges of democratic decentralisation. Boulder, CO and London: Lynne Rienner.

Ofei- Aboagye, E. (2000). Promoting the participation of women in local governance and development: the case of Ghana. Discussion Paper 18. Maastricht: European Center Development Policy Management.

Özer, M. A., & Akçakaya, M. (2014). Yerel yönetimler, Ankara: Gazi Kitabevi.

Polatoglu, A. (2000). Turkish local government: The need for reform. *Middle Eastern Studies*, 36(4): pp. 156-171. 156).

Republic of Ghana. (1993). Local government act 1993 (Act 462). Tema: Ghana Publishing Corporation. Can be retrieved from http://extwprlegs1.fao.org/docs/pdf/gha91927.pdf

Republic of Ghana. (1992). Constitution of the republic of Ghana, 1992. Tema: Ghana Publishing Corporation.

Shah, A. (2006). Local governance in developing countries. Public Sector Governance and Accountability. Washington, DC: World Bank. Retrieved from: World Bank. https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/7192 License: CC BY 3.0 IGO.

Stapenhurst, R. & O'brien, M. (2000). Accountability in governance. Retrieved from: https://siteresources.worldbank.org/PUBLICSECTORANDGOVERNANCE/Resources/AccountabilityGovernance.pdf

Wilson, D. & Game, C. (1994). Local government in the United Kingdom. The Macmillan Press Ltd, London.

World Bank (2009). Local government discretion and accountability. Application of a Local Governance Framework. Retrieved from: https://siteresources.worldbank.org/EXTSOCIALDEVELOPMENT/Resources/244362-1164107274725/Local_Government_Autonomy_Accountability.pdf.

Yildizhan, A. (2012). Yerel yönetimlerde değişim "Coğrafi bilgi sistemleri kullanımı". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

The Place of Civil Society in the Fight against Corruption in Nigeria

Yusuf Abubakar Wara*

Abstract: In developing countries like Nigeria, corruption has become a giant cankerworm that continues to eat deep into the economic, social, health, agriculture, technological and educational fabrics of the society. It has become a nagging cum cumbersome problem that required collective efforts of the entire society to curb. As a result of this all the three sectors of the society: government, companies and civil societies' hands must be on deck to eliminate corruption in the polity. On this framework, this article pinpoints the place of Civil Society in the fight against corruption in Nigeria. Civil Society Organizations (CSOs) otherwise known as the "third sector" have become a gargantuan tool for societal peace, progress, stability and transparency. They play some major roles in curbing the menace of corruption in their immediate environment and international community. CSOs through advocacy, research, monitoring, demonstration, partnership, informing, reporting, advising and calling for policy formulation and legal action have a wide place in corruption eradication process in a given society. The objective of this paper is to adopt functional approach and descriptive analysis to justify what CSOs are doing and can do in anti-corruption crusade. The article tests the hypothesis that whether CSOs have role to play in the fight against corruption in a society. The article also responds to question that: what is the place of CSOs in the process of corruption eradication? This research found out that CSOs have a colossal place in the events of getting rid of corruption in a society. The article also proved that in the contemporary global village fighting corruption has become herculean task that needs more than one hand to be successful. As such there is need of collective efforts of the entire system in the process and this give room for the intervention of Civil Society Organizations.

Keywords: Civil Society, Nigeria, Corruption, Function, Monitoring.

* Ankara Hacı Bayram Veli University, Politics and Social Sciences, PhD Program.
Contact: wara98@yahoo.com

Introduction

Corruption has become a mega problem that renders any societal developmental efforts obsolete. In Nigeria corrupt practices such as wrongdoings, bribery, graft, favoritism, and nepotism have become a cancerous disease eating the vitals of the societal fabric. However, the damages it has done to the polity are astronomical. This menace has led to situations like slow movement of files in offices, police extortion of toll fees, port congestion, queues at passport offices and petrol stations, ghost workers syndrome, election irregularities, among others (Dike et-al., as sited in Aluku, 2009: 2) In most developing countries like Nigeria even though majority of the populace accept corruption as deadly disease, but unfortunately almost all the members of the society directly or indirectly encourage this menace with varying degrees (Igbal, 2019) The social acceptance of corruption has made the situation worst. Paraphrasing Igbal statement both the corrupt and the victim feel no shame in carrying out the symbiotic process. In Nigeria, institutions like Economic and Financial Crimes Commission (EFCC) and Independent Corrupt Practices And Other Related Offences Commission (ICPC) may have been doing their best in the fight against pandemic corruption (Ogundiya, 2009: 282) but the political interference, their weak capacity and moles within the system make their job complicated and even cumbersome (Aiyede, 2008: 49).

For this reason to win the war against corruption it requires more than one hand, it requires collective effort; that is the three segments of the society such as the government, private and civil societies' hands most be on deck as the Hausa man says "*kashin baki sai taro*" literally means to kill a black cobra collective effort is needed. In developing countries corruption has become black cobra to get rid of it requires mass action. Therefore, apart from what government and other private sectors are doing in eliminating corruption civil societies too have role to play.

Civil Societies are becoming more proactive in not only rendering social services but also in the arena of ensuring good governance through promoting transparency and accountability in governance. They have been active since independence when they were providing necessary training ground for Nigeria's first generations of political leaders (Adeyi, 2008: 30) In the contemporary era they have acquired a confidential position from which they make leaders "political entrepreneurs" accountable of their actions with sole aim of eradicating the menace

of bribery and corruption and other vices associated with public services in the country (Adetula, 2008). Numerous Civil Society Organizations (CSOs) around the world take it upon themselves to contribute in curbing corruption within their societies. In other words, CSOs stand firm in the fight against corruption which hampers economic growth, increases poverty and fuels political and social instability (Chene, 2018).

The approaches adopted by CSOs in the process of corruption control and eradication are numerous. Some of the significant ones includes advocacy, research, monitoring, criticizing, partnership, informing, reporting, advising, policy formulation and ensuring that required legal action is taken.

In this 21st century where the world is increasingly becoming one due to the revolution in information technology, advocacy, partnership and making publicity become easier in our societies. CSOs in different part of the world are modernized due to that they adopt modern strategy in societal building through transparency and accountability. They are able to do these because of their adherence to the principles of information technology (IT) strategy which is the building block for any transparency strategy (Granados, 2008).

No CSO succeed in its voluntary function without using the proper channels provided by the information technology. One of the best anti-corruption strategies adopted by the CSOs is advocacy where they campaign against bribery and corruption in the polity. The channels that ensure the success of their advocacy is what IT offers. It is obvious that corruption has been a major contributing factor to the existence of power asymmetries that are an important cause of poverty, inequality, and political exclusion in most developing countries (Bader, 2017) and the only way to reduce its negative consequences in the society is to apply IT anti-corruption strategy. Through IT CSOs can carry out comprehensive research that will help in tackling corruption in a polity. Such research shall include how to apply modern technological tools and mediums to eliminate the menace.

In most developed world CSOs closely monitor corruption acts and take necessary action on it based on their action capacity and capability. Such examples need to be emulated by their counterpart in developing countries through partnership and information sharing. For example, on 1 February 2019 in Belgrade, Serbia under the auspice of United Nations Office On Drugs and Crimes UNODC representatives of nine CSOs and six Private Sectors (PS) entities from Southeast Europe come together under one umbrella and affirm the fundamental impor-

tance of active participation of individuals and groups outside the public sector in the fight against corruption and raising public awareness regarding the existence, causes and gravity of and the threat posed by corruption within their immediate society and around the world (UNODC, 2019).

Around the world, CSOs are working tirelessly in the fight against corruption an effort which CSOs in developing world like Nigeria are emulating. They inform and advice the sitting government on what to do to effectively combat corruption. Aside this, they also inform the concern agency on the numerous cases of hidden corruption in the polity. These and other methods such as ensuring that required anti-corruption policies are implemented as well as following up the legal action against corruption to ensure that the right punishment is been melted on corrupt individuals greatly help in putting an end of the menace of corruption in the society. Due to the general reason that functionalism focuses on the macro-level of social structure that interprets each part of society in terms of how it contributes to the stability of the whole society. The approach along interpretive analysis is adopted to explain what CSOs can do or are doing in curbing the nagging problem of corruption in Nigeria.

Advocacy

Corruption in Nigeria has become so diverse as it is classified as the new daily bread upon which every parasite within the system feeds on lavishly. It is important to note that the 2018 Transparency International Global Corruption Perception Index (CPI) ranks Nigeria as the 36th most corrupt country globally. Nigeria was placed in 144th position out of the 180 countries assessed with a score of 27%. This and the obvious incessant corruption cases happenings within the public and private sectors in Nigeria clearly indicates how corruption has taken over the system. As Akinyemi stated: As at present, any attempt to list various forms or manifestation of corruption particularly in the public sector in Nigeria may be problematic. The manifestations are many and of diverse form. They range from direct diversion of public funds to private pockets, contract overpricing, bribery, impunity, nepotism, financial recklessness, duplicitous borrowing and debt management, public assets striping, electoral fraud, shielding of corrupt public officers to mention just a few. Have been culturized in countries such as Nigeria (Akinyemi, 2016:123).

In their quest to eliminate corruption in the society CSOs in Nigeria carry out advocacy campaign. They advocate for transparent public funding which is option

for combating the practices of abusing state resources and plutocratic funding that fuels the financial corruption of politics. (Walecki, 2008) They speak out against the 'wanton' act whenever the need arise. In this case they can serve as human right activists in rejecting every act of corruption in the society. Apart from speaking out against corruption in the society done through conferences and rallies CSOs in Nigeria and around the world can participate in biennial International Anti-Corruption Conference (IACC).

The IACC is the world premier forum that brings together civil society, heads of state and the private sector to tackle the increasingly sophisticated challenges posed by corruption. The IACC takes place every two years in a different region of the world and attracts up to 1500 participants from over 135 countries. The conference serves as the premier global forum for the networking and cross-fertilization that are indispensable for effective advocacy and action, on a global and national level (Alley, 2019).

However, Civil society can help in sensitizing the existing social order on the numerous consequences posed by corruption in the polity. By so doing the masses would become aware of how devastating corruption can be which will in the long run motivate them to start thinking on how to deal with it. The end result here is collective effort against the menace which is very significant in curbing any nagging problem affecting a society.

Research

The first step to be taken in getting rid of any issue is to find out the root of the problem. Identifying the problem is the foremost step to finding a lasting solution to what is affecting a particular community. Some Civil Society think tanks carry out numerous researches in order to find out how to deal with a particular issue and improve the well-being of a society in general. Corruption which is very difficult to deal with requires several approaches and methodologies which can only be identify through research. CSOs in Nigeria and developing world most engage in quantitative and qualitative methods of research to be able to come out with ways of eliminating corruption in their immediate community. Although several CSOs are making similar efforts in Nigeria we believe that there is more to be done as the problem is still devastating in every nook and cranny of the country. We suggest that the various pro-transparency non-governmental organization should begin training of young able men and women from first degree to doctoral level

where possible who will devote their time and knowledge in carrying out research that will pave way for effective and efficient fight against corruption. Such voluntary trainees should promise to engage in comprehensive research on corruption irrespective of their place of work. Several CSOs can also collectively establish Anti-Corruption Research Centers and pool numerous educated elites and university dons together who will be working together on the concern area. The research center should also establish monthly journal that will be publishing corruption related articles every month on different themes related to corruption. The center should also establish quarterly "Book of Shame" in which corrupt individuals and perceived corruption cases will be published based on satirist journalism and use of cartoons where necessary. The center should also form a weekly corruption report that will be following and reporting about corruption's cases going in the various tribunals across the country. By so doing the folks will have access to clearly follow the court proceedings and react accordingly base on the existing scenario. This will help in operating networks for preparing a sufficient human resource for civil participation through education, training and networking activities (Kim, 2009). The research centre should have all the social media accounts so that it can bring the entire society together to be conscience about the level of corruption in the society and make their own numerous contribution on how to deal with it.

Monitoring

One of the effective ways of tackling corruption at the level of civil society is monitoring the public and private office holders and critically access their transparency and accountability level. By regulation and monitoring of state performance and the action and behavior of public (Akinyemi, 2016:117) the civil society in Nigeria are able to make tremendous contribution in fighting corruption in the polity. CSOs can monitor the state performance either through investigative journalism or conducting interviews and delivering questionnaires to civil servant in order to obtain first-hand information related to corruption cases in the society. Monitoring corruption by civil society is a very precious instrument and unique anti-corruption strategy for it provides non-governmental sources of information and ideas which will in the long run led to objective, genuine and unbiased fight against corruption especially in the developing countries polity (OECD, 2014).

In Nigeria, civil society organizations watch and monitor elections with the sole aim of ensuring credible elections that will produce transparent leaders.

The scope and quality of participation by civil society organizations has extended significantly in the country: Four other large civil society - the Labor Election Monitoring Team; the Federation of Muslim Women's Associations of Nigeria (FOMWAN), the Muslim League for Accountability (MULLAC); and the Justice, Development and Peace Commission of the Catholic Church (JDPC) have been monitoring election in the country since 2003 (Adetula, 2008: 27). Election monitoring, especially by civil society groups and international observers is a critical element from which an election can be judged to be transparent or not (Smah, 2008: 69). It is important to note that monitoring elections by the civil societies ensures free and fair elections which produces good leaders in the community that will promote good governance and accountability in the society.

Such kinds of above efforts should be encouraged as it paves ways for effective war against corruption in the society. The civil societies need to have a strong network of experts who will be working with all effrontery to get every information that concerns corruption in their domain, such vital information obtained through monitoring can be used as evidence in the anti-corruption tribunal or at least supply to anti-corruption institutions in the society for necessary action. When such monitoring action is strong, the poor performance of public officials or institutions will be brought under public scrutiny, making them less likely to ignore or abuse their obligations in the future hence a transparent and accountable society (Chalmers & Setiyono, 2012: 90).

Demonstration/Call for Accountability/Criticize

The trio are amongst the most important roles of civil societies in ensuring transparency and accountability in governance. They use these instruments to promote good governance and the practice of liberal democracy in a country. Gyimah-Boadi using Larry Diamond's checklist gave details on the various contributions of civil society. These include helping to pry open authoritarian systems, limiting the power of the state and challenging abuses of authority, monitoring elections and enhancing the credibility of the democratic process, and educating citizens and building a culture of tolerance and civic engagement (Akinyemi, ibid: 117). Ensuring good governance within a country doesn't stop only at monitoring corruption cases, but it also includes ensuring free and fair election through monitoring elections which is done by the civil societies. This is because ensuring fair election in the polity produces men of primus inter pares who will strengthen the socie-

tal institutions against corruption. Asides this CSOs can organized street protest against corruption and they can also challenge the corrupt leaders through several means with aim of checkmating their excesses. For example, civil society under the category of trade unions such as the Nigeria Labor Congress (NLC), Trade Union Congress (TUC) and the peasants have been in anti-corruption struggle by accusing members of the political class of corruption, harping on its catastrophic consequences on national development and urging them to refrain. In January 2012, in coalition with other civil society groups, the NLC and TUC championed street protests across major cities over the mismanagement of fuel subsidy regime. These protests, which resulted in the setting up of legislative panel to probe the managers of the subsidy regime, led to revelation of scam in the subsidy regime (Tonwe and Oarhe, 2015: 23)

Calling for leaders to be accountable is yet an important role of civil society in the fight against corruption. In most cases civil society groups in Nigeria challenge every corrupt act within the polity through several methods. For example, Primordial and social groups in Nigeria such as the Northern Elders Forum (NEF), the Middle Belt Forum (MBF), Yoruba Council of Elders (YCE) and Ohaneze Ndigbo pursue a contradictory policy in curbing corruption. Occasionally they lashed out at the excesses of the members of the political class and call on them to exercise restraint while indulging in their own excesses (Tonwe & Oarhe, 2015) One other vital function of civil society in the management of corruption is critical approach. They criticize the corrupt acts in the society and ensure that justice is done on corruption charges effectively. In 2014 when the Nigerian government withdrew the corruption charges of 100.38 billion naira filed against Mohammed Abacha, son of late General Sani Abacha civil society groups within the country strongly condemned it and the steps of the Attorney General of the Federation (AGF) and Minister of Justice, Mr. Mohammed Bello Adoke (SAN) on the issue at that time.

Partnership

Through social capital creation civil society were able to cooperate in the fight against corruption in most part of the world. “social capital” has been defined as the web of associations, networks and norms including trust and tolerance that enable people to cooperate with one another for the common good. Most of the institutional arrangements and values which make up social capital had been observed as what constitute the foundation for good governance, economic pros-

perity and healthy societies (Akinyemi, 2016: 117). Coming together under one umbrella will definitely strengthen the roles of civil societies in any community. In Nigeria for instance the non-governmental groups are able to for a strong coalition against corruption such as the Zero Corruption Coalition (ZCC) which is a network of over 100 civil society organizations campaigning against corruption in Nigeria. There is also a group known as the Civil Society Network Against Corruption, CSNAC and Integrity Independent Advocacy Project (IAP). Asides these civil societies most partner with their counterpart in the developed countries through information, techniques and idea sharing for pervasive confront of corruption.

Informing/Publicity/Exposing

Exposing corruption cases in the society is yet another tool of CSOs in the fight against bribery and corruption. Civil societies make corruption cases public through publication of articles in the national newspapers and organizing conferences and congresses to enlighten and inform the general public on the nature of corruption within the polity. These factors ensured a pool of ideas from different segment of the society on how to manage the menace in the country. It is because of these and other approaches that make CSOs strong institution of tackling every kind of corruption, it is even indubitable to adduce that civil society has a key role to play in fighting corruption, with the aim of promoting good governance. It has been observed that from monitoring public services, denouncing bribery to raising awareness of all economic and political actors, civil society is critical in the fight against corruption (CleanGovBiz, 2013: 3) Exposing the rut of corruption as a role of CSOs is carried out via denouncing corruption publicly through several mediums. Several anti-corruption experts are of the opinion that corruption can be control if and only if "We can intensify our resolve and dedication in exposing corrupt people and reporting them to the appropriate authorities…" (Padeola, 2016) The CSOs have to adopt several strategies in informing the general public about corruption, they should also make all corruption cases public as well as exposing the corrupt people and reporting them to the relevant authorities.

Reporting

Reporting corrupt individual and every corrupt case to the relevant authority is a vital role for the civil societies to partake in the management of corruption in

a polity. The CSOs in Nigeria can and several have support and supervise whistle-blowing policy which is one of the perfect ways that ensures corrupt people are reported to the relevant authorities. Asides these organizing demonstrations against corruption cases is an indirect way of reporting and exposing corruption in a society. For example, although civil society groups through protests and demonstrations have made certain inroads into the political scene and had recorded some successes (particularly in the areas of consciousness formation and social mobilization) , the overall picture remains that Nigeria still needs to go further in promoting good governance and wider civil society participation (Akinyemi, ibid: 122). What it means is that CSOs must adopt some other methods of reporting corruption and corrupt people to the relevant authority. It will be effective if CSOs can have secret agents within the vital and strategic organization in the country that will be feeding them in clandestine ways of all the corruption cases taken place in the organization. By so doing they can always obtain vital information on corruption related issues and communicate them to the anti-corruption authorities in the country.

Advising

Another significant way that CSOs can help in the control of corruption in any society is through advising the leaders on not only how to tackle corruption efficiently but also on how to block every source feeding corruption in the country. Through sermons numerous religious clerics have been advising the public office holder on how to curb corruption in the polity and how sinful corruption can be according to different religious injunctions. Religious groups in Nigeria such as Christians Association of Nigeria (CAN), the Pentecostal Fellowship of Nigeria (PFN), and Ja'amatu Nasril Islam (JNI) are playing some ambivalent role in the management of corruption. They persistently sermonize against perceived immoral conducts, occasionally lashed out on public functionaries for their excesses and those acts they defined as unholy and call for restraint while indulging their own excesses and with little or no recourse to accountability in running their institutions (Tonwe & Oarhe, ibid: 23). For this reason, the non-governmental religious organizations must first show anti-corruption efforts by example. There must be transparency and accountability within these religious organization otherwise the preaching of their clerics against corruption will make no sense in the polity.

Policy Formulation

As a long-term anti-corruption plan, it is a vital way to not only reduce corruption but also an efficient way of eradicating it in the society. Civil societies in different part of the world have ensured strong policies formulation that ensures a liberal democracy and good governance in the system. In Nigeria, it is important to point out that civil society group's involvement in the fight against corruption through protests, demonstrations, litigations and active lobbying helped in the drafting and passage of the Appropriation Acts, Public Procurement Act, Money Laundering Act, the Freedom of Information Act and the Whistle-blower Act. With the monthly publication of the statutory allocations to governments, some civil society organizations are supporting Nigerians to monitor the implementation of the budgets and demand for accountability (Akinyemi, ibid: 121). Within the country these and other significant activities adopted by several competent civil society organizations have helped in reducing corrupt activities in both public and private sectors. Besides these, within the country organized professional groups that includes The Nigerian Union of Journalists (NUJ) and Nigerian Bar Association (NBA) supports the implementation of anti-corruption reform through provision of information about unethical conducts of some public officials and ensuring that government complies with their anticorruption commitment (Tonwe & Oarhe, ibid: 24). However, freedom of information act (FOIA) which effectively gives 'The right to know' to every Nigerian and of course it is a viable weapon in the hands of the media and civil society groups to access vital information they require in the course of 'over-sighting' government. Undoubtedly this Act is a deathblow to corruption and lack of transparency in governance. The media and civil society in Nigeria have done perfectly well towards its existence and above all they are using it as tool to fight against corruption more and foster significant transparency in governance (Osa-Oghogho, 2015).

Legal Action

I perceived that the Nigerian legal system is nothing but an instrument in the hand of the powerful; worst to say, 'corrupt powerful' even 'absolutely corrupt'. For this reason, fighting corruption in that kind of scenario is very cumbersome and burdensome. The civil society organizations need to work tirelessly to ensured that special independent anti-corruption institutions across the country are es-

tablished to checkmate the rigorous corruption in the polity. Not only establishing such institutions is enough; the civil society must ensure that *personnel of primus inter pares* are appointed to manage the bodies. Although, in Nigeria civil societies under the category of Human Rights such as Socio-Economic Rights and Accountability Project (SERAP), Zero Corruption Coalition (ZCC), Alliance for Credible Elections (ACE), Coalition Against Corrupt Leaders (CACOL), Transparency in Nigeria (TIN), The Legal Defence and Assistance Project (LEDAP), Save Nigeria Group (SNG), The CLEEN Foundation (formerly known as Centre for Law Enforcement Education, and End Impunity Now (EIN) have been active in the anti-corruption crusade nationwide. For example, TIN in its commitment to ensuring fiscal discipline ranks states in Nigeria annually. Similarly, LEDAP, a legal right group, as part of its commitment to anticorruption crusade has identified security votes and local government allocations as the two windows through which state-executives steal public treasure. It had approached a Federal High Court in Lagos to seek its order to compel the Accountants-General of the 36 states in the country to release information on security votes taken by the state governors and other political officeholders. Also, Centre for Anti-Corruption and Open Leadership (CACOL) has been constantly mounting pressure on the anti-corruption agencies such as the judiciary, EFCC, and ICPC to arrest and prosecute the corrupt elements in Nigeria (Tonwe & Oarhe, ibid: 24), these actions are not enough to effectively checkmate the wanton corruption acts in the society. In other words, more efforts and action need to be taken.

For Example, for pervasive anti-corruption effort the CSOs must ensure that legal action is taken against any individual or group of individuals no matter how highly placed who commit corruption offences or who try to cover-up corruption cases in the society. In other words, there must be an independent of judiciary and the principle of equality before the law must be highly respected. The CSOs must stand firm to fight impunity to the core and ensure that unbiased legal action is taken, there shouldn't be selective justice in the fight against corruption in the polity. The CSOs can succeed in doing these if they can sensitize the existing social order to be conscious against corruption and also mobilize the general public to critically response to impunity, selective justice, shielding corruption and related vices in the society. The civil society must ensure collective action against corruption in the society.

Conclusion

Corruption has become so pervasive in Nigerian society and it has entered almost all the institutions in the country destroying social cum economic fabrics of the polity. It is almost accepted as a norm of the society which makes effort of eradicating it very burdensome and almost impossible. For this reason, there must be a collective effort of the entire elements in the system for corruption to be reduce to the barest minimum. One of the vital elements that is clearly visible in corruption eradication in our contemporary world is the civil society. The Civil Society Organizations have been on the fore front in not only resolving some societal problems such as poverty eradication, environmental protection; but also, in eradicating the menace of terrorism and corruption in the polity. In Nigeria for instance, civil society organizations have been performing credible functions in the management of corruption in the society. CSOs through advocacy, research, monitoring, demonstration, partnership, informing, reporting, advising and calling for policy formulation and legal action have done a lot in the place of corruption eradication process.

The CSOs in Nigeria are performing watchdog functions against corruption by exposing corruption cases, condemns and criticizes corrupt officials and institutions in the society. Watchdog functions such as these are the bedrock of all the roles against all sort of vices in any polity. Through this effrontery efforts CSOs are able to checkmate the excesses of the political class in the society. Asides this through publication of corruption cases and advocacy CSOs are able to raise awareness for the entire society to stand firm against corruption in the society. Another strong area of CSOs anti-corruption crusade is proposing new policies and legislations for governance based on integrity, justice, honesty and accountability. These and other efforts help in accelerating regional and international anti-corruption initiatives in every community.

Apart from the aforementioned anti-corruption roles of the CSOs in Nigeria; they can also partake in some more significant against bribery and corruption functions. These should include protecting advocates, reporters, experts and victims of corruption in the society. They can do these by seeking legal redress, organizing national protest and calling for nation-wide strike whenever an anti-corruption agent is been witch hunted. They should also give awards to well-done anti-corruption experts for a fabulous job done. However, evaluation of the performance of anti-corruption agencies and institution in Nigeria should also be among the roles of anti-corruption CSOs countrywide.

References

Adetula, V. A. (2008). Money and politics in Nigeria. V. A. Adetula içinde, *Money and Politics in Nigeria*. Abuja: International Foundation for Electoral System (IFES-Nigeria).

Adetula, V. A. (2008). Electoral act 2006, Civil Society Engagement and the Prospect of Political Finance Reform in Nigeria. V. A. Adetula içinde, *Money and Politics in Nigeria* (s. 27). Abuja: International Foundation for Electoral System (IFES-Nigeria).

Adeyi, E. M. (2008). Funding of political parties and candidates in Nigeria: Analysis of the past and present. V. A. Adetula içinde, *Money and Politics in Nigeria* (s. 30). Abuja: International Foundation for Electoral System (IFES-Nigeria).

Aiyede, E. R. (2008). The role of INEC, ICPC AND EFCC in combating political corruption. V. A. Adetula içinde, *Money and Politics in Nigeria* (s. 49). Abuja: International Foundation for Electoral System (IFES-Nigeria).

Akinyemi, L. S. (2016, March). Civil society and the anti-corruption struggle in Nigeria. *International Journal of Business and Social Science,* 7(3), 117.

Alley, P. (2019). *Who we are*. Interantional Anti-Corruption Conference: http://iacconference.org/en/about/about_iacc/

Aluku, Y. A. (2009). Corruption in Nigeria: Concept and dimensions. *IFRA Special Research Issue , 3*, 2.

Bader, M. (2017, 12 15). *Civil society against corruption in Ukraine: Political roles, advocacy strategies, and impact*. NWO: https://www.nwo.nl/en/research-and-results/research-projects/i/24/30124.html

Chalmers, I., & Setiyono, B. (2012, June). The struggle against corruption during the democratic transition: Theorising the emergent role of CSOs. *Development and Society, 41*(1), 77-102.

Chene, M. (2018, March 16). *Engaging civil society to tackle corruption: Three ideas for activists to capitalise on the Sustainable Development Goal framework*. Voices for Transparency: https://voices.transparency.org/engaging-civil-society-to-tackle-corruption-three-ideas-for-activists-to-capitalise-on-the-19fb75c6a3a

Clean GovBiz. (2013). Draft civil society empowerment, (OECD).

Granados, N. (2008). IT-enabled information transparency: A strategic approach. *Graziadio Business Review A Peer-Review Journal Advancing Business Practice, 11*(3).

Igbal, F. (2019, June 21). *The rot of corruption*. Greater Kashmir: https://www.greaterkashmir.com/news/opinion/the-rot-of-corruption

Kim, G.-S. (2009, March 25). *The role of civil society in the fight against corruption*. (Transparency International-Korea) OECD: https://www.oecd.org/site/adboecdanti-corruptioninitiative/meetingsandconferences/42877292.pdf

OECD. (2014). *Practical Guide: How to conduct monitoring by civil society Instanbul Anti-Corruption Action Plan*. OECD: http://www.oecd.org/corruption/acn/ACN-Civil-Society-Monitoring-Practical-Guide-ENG.pdf

Ogundiya, I. (n.d). Political Corruption in Nigeria: Theoretical Perspectives and Some Explanations. *Anthropologist, 11*(4).

Osa-Oghogho, M. (2015, October 10). *The freedom of information act and its impact on the Nigerian polity*. Nigerian Law Today: http://nigerianlawtoday.com/the-freedom-of-information-act-and-its-impact-on-the-nigerian-polity/

Padeola, O. (2016). *Qualitative study on the patterns, experiences and manifestations of coruption in Nigeria.* Research Report

Smah, S. O. (2008). Money politics and electoral violence in Nigeria. V. A. Adetula içinde, *Money and Politics in Nigeria* (s. 69). Abuja: International Foundation for Electoral System (IFES-Nigeria)

Tonwe, & Oarhe. (2015, January-June). Corruption management in Nigeria: Interrogating civil society as an Anti-Corruption Actor. *Dynamics of Public Administration, 32*(1), s. 16-30.

UNODC. (2019, February 1). *Civil society and private sector agree on principles for partnership on addressing corruption in SEE* . United Nations Office on Drugs and Crimes: https://www.unodc.org/unodc/en/ngos/civil-society-and-private-sector-agree-on-principles-for-partnership-on-addressing-corruption-in-see.html

Walecki, M. (2008). Political money and corruption: Limiting corruption in political Finance. V. A. Adetula içinde, *Money and Politics in Nigeria* (s. 8). Abuja: International Foundation for Electoral System (IFES-Nigeria).

Sosyoloji
Sociology

Villains or Victims? Interrogating the Controversial Narratives Surrounding the Slum Population

Jamal Appiah-Kubi*

Abstract: The slum population continues to grow in various parts of the world, especially developing countries. Whiles various factors have accounted for such trend, urbanization and the incommensurate level of infrastructural development in the urban centres has been its main causes. The emergence of slums has culminated into the intensification of social problems such as poverty, poor housing and overcrowding not only within such informal settlements but the entire urban spaces. Although the living conditions in the slums are known, limited attention has been paid to resolving such problems by their respective governments, especially those in the developing world. Consequently, the deplorable conditions in such settlements continue to worsen with the increment of their population. This has challenged social development within various cities and countries at large considering that slums represent one of the main breeding places of criminal activities. The inadequacy of state support in slum development has stemmed from the prominent narrative that depicts slum dwellers as villains who have forced themselves into the urban space and compromised the organization of cities. Such narrative has also influenced the attitude of the general public and development-oriented organizations, towards the development of slums. This paper interrogates this narrative by scrutinizing the literature on the emergence of slums, with much focus on Africa. Although slum dwellers are culpable for their migration into the cities and settlement in the slums, governments cannot be exonerated from blame, as their failure to develop the rural and peri-urban societies have forced the people to migrate. It is therefore suggested that governments engender the development of rural and peri-urban communities so that people will be content with life in such areas. Additionally, governments need to pay more attention to the slum population through formalizing their residence and assisting them to develop such settlements.

Keywords: City Planning, Illegal Settlements, Mismanagement, Rural-Urban Migration, Slum Formation, Slum Abandonment, Slum Population, Urbanization.

* Ankara Yildirim Beyazit University, Social Policy Institute, PhD Program.
Contact: jaksisi9@gmail.com/jakubi18@yahoo.com

Introduction

Although they are located in the same geographical space as major urban areas, there is a wide disparity between the prevailing living conditions in slums and the organized urban centres. This is the reality experienced in slums across the globe. In the past three decades, the discourse on urban poor settlements has grown immensely, as a result of the public acknowledgment of the rapid emergence of such settlements and their impact on development (Marx, Stoker & Suri, 2013). Most specifically, the poor living conditions and challenges encountered by the informal population has attracted the attention of both scholars and stakeholders in development issues (Bardhan, Sarkar, Jana & Velaga, 2015). UN Habitat (2003) adds that the awareness created on the proliferation of slums especially in the developing countries has also culminated in its inclusion in the Millennium Development Goals (MDGs), which sought to improve the living conditions of at least 100 million slum dwellers by the year 2020. Its inclusion in development goals has been met with attempts to understand the dynamics in such settlements and how their conditions can be improved.

The increased discourse on slums has churned out diverging narratives about such disadvantaged populations. These narratives can be put in a spectrum where slum dwellers are viewed as a group of people who need assistance to develop their settlements (Marmot, Friel, Bell, Houweling, Taylor & Commission on Social Determinants of Health, 2008) on one end, and as populations who must be evacuated from the cities as a means to tidy the urban space (Bhan, 2009). It is, however, noteworthy that the spectacle in which this population is viewed affects how they are treated within their space and the country as a whole. Whiles the deplorable conditions in the slums have been acknowledged, Izugbara, Tikkanen and Barron (2014) opine that slum dwellers are blamed for being the cause of their own hardships in some instances. The vilification of slum population has led to them being left to champion their development on their own although they lack the resources to shoulder this responsibility (Nahiduzzaman, Baudouin & Hasan, 2006). However, Arimah and Branch (2011) opine that the narratives about slums as villains in the urban space have not been informed by in-depth understanding of the formation of slums but rather the symptoms of the emergence of such settlements.

While slum dwellers have been seen as nuisance in urban communities, Bolay (2006) opines that such informal settlements have the potency of

boosting economic growth as they represent enclaves of cultural creativity, social innovation and economic invention. This is a deviation from how this population was perceived in the past, as its characteristics continue to evolve over time. While Stokes (1962) have argued that slums serve the function of accommodating the population in a city who do not meet the minimum prerequisite to participate in the social and economic activities in the city, increasingly this reality has changed in contemporary societies. Now, many slum dwellers have demonstrated their usefulness in the cities by actively participating in economic and social activities (Anjaria, 2006). The problem however, pertains to their place of residence and economic activities, as some slum dwellers engage in trades within the confines of the slums such as the situation in slums in Mumbai in India (Nijman, 2010) whiles others commute to the organized parts of the cities to work and return to the slums as their place of residence (Sundaram, 2008). This means that with the right treatment and approach, such populations can be properly integrated into mainstream urban cultures to boost development.

These communities face major challenges such as poor housing, poverty, unsafe water and poor sanitation (Butala, VanRooyen & Patel, 2010). These conditions within the urban space has been met with varying attitudes such as supporting the slum population, being indifferent towards them and evicting the slum population from such space. The recent eviction of the inhabitants of Old Fadama in Ghana (Afenah, 2012) and the demolition and burning of slums in Zimbabwe (Arimah & Branch, 2011) and Kenya (Klopp, 2008), all of which were carried out by state institutions, portray the views held by city authorities about slums. The global nature of the discourse about the slum population can be seen in the fact that the eviction of slum dwellers and demolition of shelters in slums is not peculiar to developing African countries but in other continents. For example, Bhan (2009) reports that over 51,000 houses were demolished in Delhi between 1990 and 2003 in a campaign called "slum clearance scheme", and at least 45,000 more houses have been demolished between 2003 and 2007.

The neglect of the slum population has led to limited policy direction on its development (Jones, 2012). This bears the question: Why is the development of urban poor settlements not paid the same attention as that of the mainstream urban areas although they are in the same geographical space? According to Mukhija (2017), the villain narrative given to slum dwellers has led to a situation where they are left to fend for themselves, a responsibility which they have not

been able to shoulder satisfactorily. Mutisya (2010) attributes the inability of slum dwellers to develop their communities themselves to the fact that they are not empowered to make such significant impact in their communities.

Besides themselves, non-governmental organizations (NGOs) have assisted slum dwellers in overcoming their problems with little being done by the government. This paper therefore seeks to interrogate the dominant view which has presented slum dwellers as the causal agents of their informal settlements and the attendant problems they face. Ideas have been drawn from various studies conducted on the formation of slums and the reality of such informal settlements across the globe. By interrogating the issues relating to the emergence of slums and the realities of the slum population, they can be better understood, the stereotypical narrative given them can then be changed and subsequently their development can be engendered.

The Emergence and Formation of Slums in Urban Communities

The emergence of slums is not a new phenomenon across the globe and this trend of informal settlement has been met with research and subsequently literature on the matter. Many reasons have been cited for the emergence of slums across the globe. While some authors have pinned the responsibility of its formation on slum dwellers, others have argued that slum dwellers are not entirely responsible for their settlement but caused by structural dysfunction. This means that urban poor neighbourhoods find themselves in their situation in their effort to adjust to structural and societal issues that have affected them negatively (Fox, 2014).

By its definition of slum, the United Nations Commission on Human Settlement (UNCHS) (2003) absorbs slum dwellers of their absolute responsibility for the deplorable situation in which they find themselves and the negative connotation attached to their existence within the urban space. According to the UNCHS (2002), slums are parts of cities that have been alienated from the regular processes which would help them deal with the appalling situations they confront. From this assertion it is clear that although they share the same geographical space with the organized parts of the cities, slum dwellers are being alienated from enjoying the amenities and conditions available in the organized parts of the cities. This resonates Arimah and Branch's (2011) position that slums represent an apparent indication of social exclusion. Examples of conditions from which slum dwellers are aligned include access to electricity, portable water, land ownership, education and health facilities (Cameron, 2010).

Most of the slum dwellers in a particular country are citizens of that country (Bogaert, 2011). According to Arimah and Branch (2011), if such neighbourhoods are provided with the above listed conditions as citizens who have rights to such basic amenities, life in such neighbourhoods would be bettered and inhabitants would not be seen as denigrating the outlook and arrangement of cities. Structural failure as a cause of the formation of slums is also captured in UNCHS' (2002) view that slums have emerged in cities due to poor housing plans, lack of structures for implementing planning standards and regulations, and poor repairs and maintenance. Although individual inhabitants in cities have roles to play in ensuring the aforementioned responsibilities, the primary onus rests on the city authorities who have been employed on state revenue to execute these functions. In that vein, the emergence of slums cannot be blamed entirely on the slum dwellers, but on the government and city authorities as well.

Slum Dwellers' Forced and Illegal Settlement in the Urban Space

Although it is argued that slum dwellers found themselves in such undeveloped neighbourhoods in the first place, it is usually the situation because they have been pushed to the cities in search of better conditions of life as a result of the lack of development in their native communities, an issue which will be elaborated upon subsequently. A key factor responsible for the emergence of slum in contemporary societies is urbanization (Patel, Crooks & Koizumi, 2012; UN Habitat, 2007). In Nairobi, the capital city of Kenya, the population of 11,500 inhabitants in 1906 sprung to over 3 million in 2009 due to urbanization (Kenya National Bureau of Statistics (KNBS), 2010). Mutisya and Yarime (2011) points out that while more than half of this population lived in informal settlements, they occupied less than 1% of the city's land and less than 5% of the residential land. They add that the problem is exacerbated by the fact that the population growth in Nairobi has not been accompanied by social, environmental and economic growth, leading to the formation of slums and massive overcrowding in the created slums.

Whiles urbanization has some importance associated with it, the situation is dire in sub-Saharan Africa, where rural-rural migration and its resultant slum formation continues to intensify. According to UN Habitat (2010), 14 million people drift from rural communities to urban centres each year. UN Habitat (2010) adds that out of this statistic, about 70 percent settle in slums whiles the remaining 30 percent end up in formal housing. This shows that the increase in

migration to urban communities continues to augment the slum population and the problems associated to this group. Although some slum dwellers are second or third generation inhabitants, as they were born and raised in such precarious situations (Agbola & Agunbiade, 2007), their hardships are not different from those faced by direct rural-urban migrants, because they live within the same space and as such have same realities.

As rational people, they cannot be faulted for trying to improve upon their conditions of life. Upon entry into the cities, some immigrants are unable to settle in the organized parts of the cities as a result of inadequate infrastructure to accommodate the vast influx of people (Arimah & Branch, 2011; Bolay, 2006). Over time, many hopeful immigrants have settled in squatters, with the belief that dwelling in such conditions is better than remaining in the rural areas (Lall, Selod & Shalizi, 2006). Such informal settlements have accumulated to become slums, which could have been avoided if the increasing trend of rural-urban migration is curtailed through the development of rural communities. This speaks to the issue of the wide disparity between the urban and rural communities in many countries especially the developing and underdeveloped ones. Failure of governments through the local leadership of the communities to develop such places have made many inhabitants believe that life in the urban communities, no matter the situation they find themselves in, would be better than in their local communities. If poverty reduction strategies are implemented in rural communities, coupled with the provision of social amenities, many inhabitants would not feel compelled to migrate to the cities, and in essence prevent the proliferation of slums.

The increased rate of urbanization in today's society has manifested in the intense pressure put on amenities such as toilet facilities, schools, sources of portable water, as a result of the drastic increase in urban population (Edelman & Mitra, 2006). This reflects Arimah and Branch's (2011) view that through rural-urban migration, poverty has also migrated from the rural areas to urban centres, a phenomenon they refer to as the urbanization of poverty. This assertion accentuates Chen and Ravallion's (2007) report which demonstrated a positive correlation between urbanization and urban poverty. According to Chen and Ravallion (2007), while the rate of urbanization in Africa increased from 29.8% in 1993 to 35.2% in 2002, urban poverty within the same period increased from 24.3% to 30.2%. If people continue migrating into cities without any plan with regards to their shelter, job and other facets of life in their destination areas,

they could become a burden in the cities and subsequently increase the level of poverty in the urban communities. Governments therefore deserve some blame for the constant drifting of people from rural areas to urban centres because many rural dwellers have not been given the option and motivation to remain in their community to succeed in life.

City Authorities' Failure to Enforce City Planning Regulations

After immigrants have settled in the urban centres, governments' failure to design and reinforce city planning regulations through city authorities, has contributed to the formation of slums (Klopp, 2008). According to Bolay (2006), there are laws and policies in many countries that provide the blueprint for the organization of towns and cities. In accordance with these policies, plans are made to dictate the settlement pattern of the cities as well as portions allotted for commercial activities and recreational sites. Although city planning schemes exist in many countries, there have been instances where these schemes have not been enforced, leading to people especially new immigrants illegally or informally settling on any plot of land they find thereby expanding informal settlements (South African Cities Network (SACN), 2011). According to Turok (2012), such unlawful and informal settlements in and around cities in South Africa has led to a drastic growth of the slum population in the country.

As desperate people trying to settle in urban communities as a means of bettering their lives, they are likely to settle at various places possible, if measures are not enforced to regulate settlement patterns and prevent the upset of the organization of cities. Furthermore, many city authorities have failed to consciously expand cities and provide more amenities, the responsibility for which they are employed. This has led to the expansion of cities in an incoherent manner without commensurate structures to accompany urban population growth, as reported by Obinna, Owei and Mark (2010) about the situation in Port Harcourt, a city in Nigeria. Although rural-urban migration has become an inevitable phenomenon in modern society due to numerous reasons such as education and labour mobility, it can be controlled and its negative effect on the urban population can be ameliorated. This can be achieved if the various stakeholders of development, chiefly the government through its institutions and structures, investigate and deal with the causes of this pattern of migration and also engender the organization of the cities.

Governments' Abandonment and Mismanagement of Urban Slum Population

The abandonment of slums by governments in various countries has also been a major factor for the growth of slum population. The government can play many roles to champion efforts aimed at improving the conditions in the slums and consequently improve the outlook and standard of life in the cities in their entirety. Some of these roles include embarking on slum upgrading, granting slum dwellers access to land, and engaging slum dwellers in income generating ventures (Majale, 2008; Muraguri, 2011). Through these measures, social and economic development will not be only limited to the organized parts of the cities but the slums as well. The mention of the government as the primary responsibility bearer does not shield other stakeholders such as the civil society and the slum dwellers themselves from similar responsibilities. However, the capital-intensive nature of slum upgrading means the government with its resources and structures is in a better position to spearhead such efforts.

Regardless of the knowledge about the potency of the aforementioned strategies, the most commonly used mechanism by governments has been slum demolition. In order to ignore the responsibility of developing slums, many governments have evicted slum dwellers and demolished houses in slums. Typical examples can be cited in countries such as India, Kenya, Zimbabwe and Brazil, where over 100,000 slum dwellers were evicted from their slums and properties demolished in efforts to rid cities of such settlements (Klopp, 2008; Potts, 2011; Koster & Nuijten, 2012). However, this effort has been futile in many instances as the evicted slum dwellers have resettled in other parts of cities (Arabindoo, 2011). This means that as slum dwellers settle in new parts of cities, the deplorable conditions such as overcrowding and poor sanitation for which their old settlements were demolished are created in their new settlement, and thereby causing further denigration of the cities.

Admittedly, this situation is caused by the slum dwellers. However, it can also be traced to the failure of the government and other stakeholders, to help develop the initial slums, which would have prevented the transfer or replication of the appalling conditions in their new settlements. This view is also expressed in Klopp's (2008) assertion that the eviction of slum dwellers has been used by some governments as a means of keeping people perceived to be their political opponents in check. Commenting on who is responsible for the existence of slums in Nairobi, Mutisya and Yarime (2011) argue that:

> Informal settlements in Nairobi are the consequence of both explicit government policy and decades of official indifference. In particular, informal settlements were excluded from city authority planning and budgeting processes. The governments in power have ignored their existence until recently when national authorities and international bodies outlined the dangers of slums to humanity. (Mutisya & Yarime, 2011: 201).

Another way through which state institutions have been culpable in the growth of slums is the manner in which slum upgrading and city without slum projects have been carried out. Slum upgrading projects are efforts made to improve the conditions of life in the slums and also incorporate them into the mainstream cities. This include providing improved housing units and other amenities such as portable water, sewage drainage systems and toilet facilities (King & Amponsah, 2012). Examples of slum upgrading efforts are the affordable housing projects undertaken in Thailand, India and South Africa (Boonyabancha, 2009; Das & Takahashi, 2009; Ziblim, Sumeghy & Cartwright, 2013). With these projects, houses are built by the state or NGOs and rented to the slum dwellers at relatively cheaper rents, so that there is an improvement in their shelter. City without slum projects on the other hand involves the relocation of slum dwellers from the slums to specific places usually outside the city space (Mukhija, 2017). This has become a popular tool used in many countries such as Kenya, Morocco and Thailand, affording city authorities the opportunity to rid the cities of slum dwellers, whiles providing alternative sites for their resettlement (Arimah & Branch, 2011; Samara, He & Chen, 2013).

Slum upgrading and city without slums approaches would have been fruitful in engendering growth and development among urban slum population if they were comprehensively carried out. However, government institutions as the leaders of such efforts have not incorporated the views of the slum dwellers in the planning and execution of many of such efforts. For instance, in the affordable housing project carried out in slums in Malaysia, and Nigeria, the income and capacity of the slum dwellers to rent such houses were not considered in deciding the model of the houses to be build (Abdul-Rahman, Wang, Wood & Khoo, 2012; Akeju, 2007). In such situations, many slum dwellers are unable afford the houses which rather suit middle class population (Arimah & Branch, 2011). The slum dwellers therefore continue to remain in the already deplorable housing conditions, causing the stagnation of slum development.

The exclusion of the views of slum dwellers in planning has also rendered many cities without slum efforts futile. As a result of their exclusion, issues concerning the proximity of slum dweller's new settlement to their trading cites has not been given much reverence. Due to the long period for which some slum dwellers have stayed in particular neighbourhoods, they usually would have established a market for their trade (Njenga, Karanja, Prain, Malii, Munyao, Gathuru & Mwasi, 2009). Unfortunately, some slums dwellers have lost their market after being relocated to their new residence, as a result of the long distance created between them and their former neighbourhood. In order to continue their trade and capitalize on their already established markets, some slum dwellers end up lurking around their old settlement and eventually resettling there. In the end, efforts made to tidy the urban communities through the relocation of the slum dwellers is defeated.

The Exploitation of Slum Dwellers

The abandonment of slum population by governments and key entities has been seen as a tactic employed to keep them in an underprivileged situation so that there is an assured pool of cheap labour. According to Bunnel and Harris (2012), the slum population continues to serve as a pool of cheap labour for many entrepreneurs in the areas of security, construction, agriculture and sales. Yesudian (2007) attributes this situation to the low level of education attained by many of the inhabitants, and lack or inadequacy of vocational and technical skills on their part. They are particularly exploited in security due to their ruthlessness which has been acquired through their resilience to the hardships experienced. In many slums, the "strongest survive" mantra is very important in the socialization process, giving many inhabitants especially the youth the motivation to exercise and build their body, as a means of gaining respect and influence (Izugbara, 2011). These people are usually employed as guards of properties such as land, a dangerous job which educated, skilled and privileged people rarely do. If slum dwellers are given the opportunity to gain education and skills training, there is the high possibility that many will desist from engaging in such jobs, which would be a disadvantage for many entrepreneurs and politicians.

Slum dwellers are exploited due to their joblessness and the feeling of hopefulness among many of them. For as long as they are not developed, they represent a pool of cheap labour for all sorts of menial and hazardous jobs. This

view has led many people to be indifferent or apathetic about the development of slums, leaving that responsibility on the inhabitants of slums most of whom are poor. And this attitude has led to the situation where the slum population across the globe continue growing and the conditions within these slums and cities at large deteriorating. These places the responsibility of the growth of slum population on the entire population within a country especially the stakeholders of development in urban communities, but not only the slum dwellers.

Conclusion

The consistent growth of slum population across the globe is a matter of concern that should be treated as an international issue which does not only bother on economic development, but on security and governance as well. Although theoretically it has gained some attention which has manifested in its inclusion in global developmental goals such as the Millennium Development Goals (MDGs), practically not much is being done in many countries especially the developing world. The apathetic attitude shown to the subject to a large extent has stemmed from the narrative or perception held by the public about the slum population. For as long as they are seen as villains who have brought their hardships upon themselves through their migration and illegal settlement in the urban space, many individuals and institutions will be indifferent towards engendering the development of slums.

However, if they are seen as population who need help to overcome the situation in which they find themselves, the general public would be motivated to collectively resolve the problems associated with slum formation and their negative effect on the cities as a whole. Although the slum dwellers have had a hand in the creation of the situation in which they find themselves, they cannot be blamed entirely for that situation. Rather, other institutions and structures are also responsible, through their actions and inactions. This to some extent, exonerates the slum dwellers from the absolute blame, and rather challenges states and NGOs to assist slum dwellers to work on improving the conditions in such settlements. Through this means, the slum population would be protected from exploitation, integrated growth within the cities would be ensured, and in essence social and economic development would be holistically engendered.

Recommendations

Globally, the population of informal settlements in urban spaces continues to grow, and this has led to urbanization of poverty especially in developing countries. With the negative impact associated with the growth in slum population, it is important that attention is paid to this developmental anomaly and resolved. Whiles the many entities such as the slum population and NGOs have a role to play in changing the narrative about slum dwellers, the emergence of slums and the holistic development of urban population, the primary responsibility rests on the governments of respective countries. Government therefore should accept this responsibility and play variety of roles to champion the development of slums.

One key role government should play is to discourage rural-urban migration through the development of rural communities. Although rural-urban drift has become inevitable in contemporary societies as discussed earlier, its rate can be controlled. If the rural communities are developed through the provision of basic amenities such as schools, portable water, toilet facilities and other modern-day technology-driven facilities, coupled with the creation of income-generation projects, many rural folks will remain in their communities. With urbanization being the main cause of slums, its reduction would lead to a reduction in the slum population. Upon the knowledge that there has been an improvement in the conditions in rural communities, some slum dwellers especially those facing severe hardships would be motivated to go back to their original communities. Agriculture which is the main source of occupation in many rural communities should also be promoted so that rural folks will be incentivized to continue farming, and in essence remain in their communities.

Additionally, the already existing slums should be developed, and subsequently integrated into the mainstream activities in the cities. This, the government can work with NGOs and the slum population themselves to embark on slum upgrading efforts such as affordable housing schemes. With the involvement of the slum population in the planning and implementation of such projects, the resultant products and services would suit the targeted population with regard to their affordability and proximity to their places of work. The government should also collaborate with other development agencies to create income generating projects such as soap making, bead making and other crafts so that the slum dwellers will gain some economic empowerment. With this achieved, slum dwellers can play more active roles in improving their living conditions.

The slum dwellers should also be encouraged to commit their limited resources in the development of their communities, and this can be achieved by granting them ownership of land. Lack of land ownership is one of the major challenges faced in slum development. Many slum dwellers live under the constant threat of eviction due to their lack of ownership of the land and the precedence set by governments in evicting other slum dwellers. If they are granted land ownership, many slum dwellers will be motivated to develop those lands as their own properties, thereby improving their living conditions and the outlook of the urban space as a whole.

With regard to policy, it is important that slum policies are developed and implemented. Whereas rural and urban development policies are popular in both practice and literature, slum development policy has not gained much attention. Although they are part of the urban space, the differences in the dynamics between the organized parts and slums with regard to the economy, sanitation and other factors, makes it imperative for specific policies be formulated and implemented for urban poor localities. Additionally, city planning schemes which stipulate lands allotted for residential, recreational and commercial purposes should be enforced so that the organization of cities will be upset by the influx of people into cities. If such plans were enforced, many informal settlements could curtail and hence minimize the denigration of cities.

With the implementation of measures such as those elaborated above, the conditions in slums will be developed and eventually the population in such informal settlements will be reduced, since they will be absorbed into the organized parts of the urban space. This will then change the narrative about slum population as villains, when in reality, many of them are victims of structural and institutional failures. Furthermore, the development of rural communities would help resolve the disparity between the urban communities and the former. In essence, many rural folks will be discouraged from migrating to the cities, but motivated to remain in their local communities, work and contribute their quota to the development of nations.

Reference

Abdul-Rahman, H., Wang, C., Wood, L. C., & Khoo, Y. M. (2012). Defects in affordable housing projects in Klang Valley, Malaysia. *Journal of Performance of Constructed Facilities*, *28*(2), 272-285.

Afenah, A. (2012). Engineering a millennium city in Accra, Ghana: The Old Fadama intractable issue. *Urban Forum, 23*(4), 527-540.

Agbola, T., & Agunbiade, E. (2007). Urbanization, slum development and security of tenure: The challenges of meeting Millennium Development Goal (MDG 7) in metropolitan Lagos, Nigeria. *PRIPODE Workshop, Nairobi, Kenya,* 11-13.

Akeju, A. A. (2007). Challenges to providing affordable housing in Nigeria. In *Proceedings of 2nd Emerging Urban Africa International Conference on Housing Finance in Nigeria*, 17-19.

Anjaria, J. S. (2006). Street hawkers and public space in Mumbai. *Economic and Political Weekly*, 2140-2146.

Arabindoo, P. (2011). Rhetoric of the 'slum' rethinking urban poverty. *City*, *15*(6), 636-646.

Arimah, B. C., & Branch, C. M. (2011). Slums as expressions of social exclusion: Explaining the prevalence of slums in African countries. In *OECD International conference on social cohesion and development, Paris*, 20-21.

Bardhan, R., Sarkar, S., Jana, A., & Velaga, N. R. (2015). Mumbai slums since independence: Evaluating the policy outcomes. *Habitat International*, *50*, 1-11.

Bhan, G. (2009). This is no longer the city I once knew. Evictions, the urban poor and the right to the city in millennial Delhi. *Environment and urbanization*, *21*(1), 127-142.

Bogaert, K. (2011). The problem of slums: Shifting methods of neoliberal urban government in Morocco. *Development and Change*, *42*(3), 709-731.

Bolay, J. C. (2006). Slums and urban development: Questions on society and globalisation. *The European Journal of Development Research*, *18*(2), 284-298.

Boonyabancha, S. (2009). Land for housing the poor—by the poor: Experiences from the Baan Mankong nationwide slum upgrading programme in Thailand. *Environment and Urbanization*, *21*(2), 309-329.

Bunnel, T., & Harris, A. (2012). Re-viewing informality: Perspectives from urban Asia. *International Development Planning Review*, *34*(4), 339-348.

Butala, N. M., VanRooyen, M. J., & Patel, R. B. (2010). Improved health outcomes in urban slums through infrastructure upgrading. *Social science & medicine*, *71*(5), 935-940.

Cameron, S. (2010). Access to and exclusion from primary education in slums of Dhaka, Bangladesh. CREATE pathways to access. *Research Monograph, 45*.

Chen, S., & Ravallion, M. (2007). Absolute poverty measures for the developing world, 1981–2004. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *104*(43), 16757-16762.

Das, A. K., & Takahashi, L. M. (2009). Evolving institutional arrangements, scaling up, and sustainability: Emerging issues in participatory slum upgrading in Ahmedabad, India. *Journal of Planning Education and Research*, *29*(2), 213-232.

Edelman, B., & Mitra, A. (2006). Slum dwellers' access to basic amenities: The role of political contact, its determinants and adverse effects. *Journal of the Applied Regional Science Conference, 18*(1), 25-40.

Fox, S. (2014). The political economy of slums: Theory and evidence from Sub-Saharan Africa. *World Development*, *54*, 191-203.

Izugbara, C. (2011). Poverty, masculine violence, and the transformation of men: Ethnographic notes from Kenyan slums. *Men and Masculinities around the World*, 235-246.

Izugbara, C., Tikkanen, R. & Barron, K. (2014). Men, masculinity, and community development in Kenyan slums. *Community Development*, 1-13.

Jones, B. G. (2012). Bankable slums: The global politics of slum upgrading. *Third World Quarterly*, *33*(5), 769-789.

Kenya National Bureau of Statistics (KNBS). (2010). *The 2009 Kenya population and housing census*. Volume IC, population distribution by age, sex and administrative units. Nairobi.

King, R., S. & Amponsah, O. (2012). The role of city authorities in contributing to the development of urban slums in Ghana. *Journal of Construction Project Management and Innovation, 2*(1), 285-313.

Klopp, J. M. (2008). Remembering the destruction of Muoroto: Slum demolitions, land and democratisation in Kenya. *African Studies*, *67*(3), 295-314.

Koster, M., & Nuijten, M. (2012). From preamble to post-project frustrations: The shaping of a slum upgrading project in Recife, Brazil. *Antipode*, *44*(1), 175-196.

Lall, S. V., Selod, H., & Shalizi, Z. (2006). *Rural-urban migration in developing countries: A survey of theoretical predictions and empirical findings*. The World Bank.

Majale, M. (2008). Employment creation through participatory urban planning and slum upgrading: The case of Kitale, Kenya. *Habitat International*, *32*(2), 270-282.

Marmot, M., Friel, S., Bell, R., Houweling, T. A., Taylor, S., & Commission on Social Determinants of Health. (2008). Closing the gap in a generation: Health equity through action on the social determinants of health. *The Lancet*, *372*(9650), 1661-1669.

Marx, B., Stoker, T., & Suri, T. (2013). The economics of slums in the developing world. *Journal of Economic Perspectives*, *27*(4), 187-210.

Mukhija, V. (2017). *Squatters as developers? Slum redevelopment in Mumbai*. Routledge.

Muraguri, L. (2011). Kenyan government initiatives in slum upgrading. *Les cahiers d'Afrique de l'Est*, *44*, 119-128.

Mutisya, E., & Yarime, M. (2011). Understanding the grassroots dynamics of slums in Nairobi: The dilemma of Kibera informal settlements. *International Transaction Journal of Engineering, Management and Applied Sciences and Technologies*, *2*(2), 197-213.

Mutisya, E.M. (2010). The sustainability of downscaling of microfinance in Africa: Empirical evidence from Kenya. Saarbrücken: VDM Verlag.

Nahiduzzaman, K., M., Baudouin, A., & Hasan, M., U. (2006). *The myth and reality of housing the urban poor through public participation in Dhaka*. Trondheim: Department of Geography, NTNU.

Nijman, J. (2010). A study of space in Mumbai's Slums. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, *101*(1), 4-17.

Njenga, M., Karanja, N., Prain, G., Malii, J., Munyao, P., Gathuru, K., & Mwasi, B. (2009). *Community-based energy Briquette production from urban organic waste at Kahawa Soweto informal settlement, Nairobi*. Lima: Urban Harvest Global Coordination Office.

Obinna, V. C., Owei, O. B., & Mark, E. O. (2010). Informal settlements of Port Harcourt and potentials for planned city expansion. *Environmental Research Journal*, *4*(3), 222-228.

Patel, A., Crooks, A., & Koizumi, N. (2012). Slumulation: an agent-based modeling approach to slum formations. *Journal of Artificial Societies and Social Simulation*, *15*(4), 2.

Potts, D. (2011). Shanties, slums, breeze blocks and bricks: (Mis) understandings about informal housing demolitions in Zimbabwe. *City*, *15*(6), 709-721.

Samara, T. R., He, S., & Chen, G. (Eds.). (2013). *Locating right to the city in the global south* (Vol. 43). Routledge.

South African Cities Network (2011). 2011 state of South Africa cities report. Johannesburg: South African Cities Network.

Stokes, C. J. (1962). A theory of slums. *Land Economics*, *38*(3), 187-197.

Sundaram, S. S. (2008). National policy for urban street vendors and its impact. *Economic and Political Weekly*, 22-25.

Turok, I. (2012). *Urbanisation and development in South Africa: Economic imperatives, spatial distortions and strategic responses*. London: Human Settlements Group, International Institute for Environment and Development.

UN Habitat (2003). Slums of the world: The face of urban poverty in the new millennium. *Nairobi: United Nations Human Settlements Programme*.

UN Habitat (2007). Global report on human settlements 2007: Enhancing urban safety and security. *Earthscan, London*.

UN Habitat. (2010). State of the world's cities 2010/2011: Bridging the urban divide. United Nations Human Settlements Programme, UN Habitat. Retrieved from http://www.unhabitat.org/pmss/listItemDetails.aspx?publicationID=2917

UNCHS. (2003). *The challenges of slums: Global report on human settlement*. London: Earthscan Publications Ltd.

Yesudian, C. A. K. (2007). Poverty alleviation programmes in India: A social audit. *Indian Journal of Medical Research*, *126*(4), 364.

Ziblim, A., Sumeghy, M. G., & Cartwright, A. (2013). The dynamics of informal settlements upgrading in South Africa. *Habitat International*, *37*, 316-334.

Türkiye'de Kazan Tatar Diasporası Çalışmaları

Aigul Kabirova*

Öz: Rusya Federasyonu Tataristan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ortak çalışması olan "Tartarica" ansiklopedik yayına göre, günümüzde Türkiye Cumhuriyeti'nde 20.000-25.000 arasında Kazan Tatarı (Tatar) yaşamaktadır. Türkiye'de yaşayan Tatarlar, tarihin farklı dönemlerinde göç edenlerin torunları olan "eski" ve 1990'lı yıllardan bu yana eğitim görmeye gelip, evlenip ve ailece Türkiye doğasını cazip görüp yerleşen "yeni" Tatarlara ayırılmaktadır.

Çalışmada konu ile ilgili hem teorik hem de uygulamalı çalışma yapılmıştır. Rusça ve Türkçe kaynaklardan yararlanılarak Tatarların Türkiye'ye göç tarihleri ve yerleşme yerleri öğrenilmiştir, ardından da yüz yüze görüşmeler yapılarak çalışmanın teorik kısmında öğrenilen bilgiler kanıtlanmış ve konu ile ilgili sorulara cevap aranmıştır.

Böylece, Türkiye'de "eski" Tatarların yoğun nüfusu Ankara, İstanbul, Eskişehir, Kütahya, Manisa, İzmir, Konya, Yozgat ve Samsun'da olduğu tespit edilmiştir. "Eski" Tatarların dedelerinin büyük bir kısmı 19. yy. sonunda Rusya'ya bağlı Tataristan'ın Güney ve Doğusundaki bölgelerden ve Rusya'nın Sibirya bölgesinden göç ederek köylerini kurmuştur. Bu köylerde yaşayanlar göçün üzerinden yüzyıldan fazla bir süre geçmesine rağmen kimliklerini muhafaza edip sürdürmektedir. "Yeni" Tatarların yoğun nüfusu ise Ankara, İstanbul, Eskişehir, İzmir ve Antalya şehirlerinde olmaktadır. Onlar da kimliklerini korumaya gayret etmektedir. Bunun dışında, Marmara Bölgesi'ndeki Bursa ve Yalova'da, Karadeniz Bölgesi'ndeki Trabzon'da, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Bingöl'ün Yedisu ilçesinde, Akdeniz Bölgesi'ndeki Alanya ve Mersin'nde "eski" ve "yeni" Tatarların yaşadığı bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kazan Tatarları, Mişer Tatarları, Türkiye'ye Göçler, Kazan Tatar Diasporası.

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği Bölümü Doktora Programı. İletişim: zarakebir16@gmail.com

Giriş

Çalışmada, Türkiye'ye Rusya İmparatorluğu (1721-1917) döneminde göç eden Kazan Tatarlarının torunları "eski" Tatarlar olarak, 1990'lı yıllardan bu yana eğitim görmeye gelip, evlenip ve ailece Türkiye doğasını cazip görüp yerleşen Kazan Tatarları ise "yeni" Tatarlar olarak adlandırılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de "eski" ve "yeni" Tatarlardan oluşan Tatar diasporasının Tatar kimliğinin muhafaza edilmesine yönelik yürüttüğü çalışmalarını incelemektir.

Çalışma, beş temel soruya cevap aramak için yapılmıştır:

1. Tatarların tarihin farklı dönemlerinde Türkiye'ye göç hareketlerinin sebepleri nelerdir?
2. Türkiye'ye Tatarlar nereden göç etmişlerdir, Türkiye'nin neresine yerleşmişlerdir?
3. Tatar kimliğinin Türkiye'nin gelişimine (kültürüne, ilmine) katkıları nelerdir?
4. Türkiye'nin çok milletli yapısı içerisinde Tatarlar, kültürel kimlik ve aidiyetleri bakımından hangi konumdadır?
5. "Eski" Tatarlar ile "yeni" Tatarlar arasındaki ilişki nasıldır?

Çalışmamız, bu beş temel soru etrafında şekillenmiştir. Çalışmada, sorulara cevap aranırken ilgili yayınların belgesel analizi yapılmıştır ve anketten faydalanılmıştır. Belgesel analiz aşamasında hem Rusça hem de Türkçe kaynaklar incelenmiştir.

Kazan Tatarlarının Türkiye'ye Göçleri

Tatarların Osmanlı topraklarına göçü, Rusya İmparatorluğu döneminde başlamıştır, ve devletin uyguladığı etnik politikası nedeniyle olmuştur. Bunun temeli de Çarlık Rusyası döneminde (1547-1721) atılmıştır.

Çarlık Rusyası döneminde Kazan Hanlığı, birçok kavmin birlikte yaşadığı topraklar olmuştur. Nüfusu, İdil Kama Bulgarları, Kıpçak Türkleri ve yerli Finlerden oluşmuştur. Toplumsal hayatın hemen her alanında kendilerini "Bulgarlı" veya Müslüman olarak tanımlayan Kazan Türkleri üst düzeyde olmuştur. Rusya İmparatorluğunun temellerini atan Korkunç İvan hükümdarlığı boyunca tebaasına karşı oldukça zalim davranmıştır. Çarlık makamının ve haklarının Tanrının bizzat kendisinden bahşedildiğini düşünerek özellikle Müslüman Tatarlara büyük zulüm-

ler etmiştir. Devlet teşkilatlanmasını tesis eden Korkunç İvan, türlü denemelerden sonra 2 Ekim 1552 günü Kazan'ı ele geçirerek asırlar boyu süren Tatar Türk hâkimiyetine son vermiştir. Kazan'ın işgalinden sonra Başkurtlar ve Sibirya'da yaşayan Tatarlar, Moskova hâkimiyetini kabul etmek zorunda kalmıştır (Terzi, 2019).

Kazan Hanlığının düşmesi Türk ve Tatar tarihi bakımından bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihten sonra Ruslar bu topraklardaki cami, mescit, kütüphane gibi Türk-İslam kültür eserlerini tahrip etmiş ve halka Hristiyanlığa geçmeleri yönünde eziyet etmişlerdir. Ruslar tarafından Kazan alınmış olsa da şehir düştükten sonra 5 yıl boyunca çeşitli ayaklanmalarla Tatarlar mücadeleyi bırakmamışlardır. Kazan'ın düşmesiyle başlayan ve yüzyıllar boyunca devam eden bu mücadele ve başkaldırılardan bir kısmı şu tarihlerde vukuu bulmuştur (Terzi, 2019). Stepan Razin'in yönetimi altındaki isyanın (1669) başarısızlığa uğradıktan sonra iktidarın isyancılara uyguladığı cezası, 1683'te Hristiyan Ortodoksluğa geçmeyenlerin sahip oldukları topraklarını Ruslara devredilmesi hakkındaki kararı olmuştur. Bu karar Osmanlı topraklarına göç düşüncelerini doğurmuştur.

Yerli kavimlere, özellikle Müslüman Tatarlara Hristiyan Ortodoks olmaları için yapılan baskılar I. Petro döneminde de devam etmiştir. Nitekim 1722 yılında yayınlanan kararnamade, Ortodoksluğa geçen Müslüman Tatarların askerlikten muaf olacakları, hâlihazırda askerde olanların ise teskere verilerek salıverilmeleri emredilmiştir. Ayrıca vaftiz olan tutukluların ve hükümlülerin ise derhâl affedilmeleri emredilmiştir (Terzi, 2019).

Petro'nun ölümüyle Alman asıllı İmparatoriçe II. Katerina arasındaki 40 yıllık zaman dilimi içerisinde Rusya yönünü doğu ve uzak doğuya çevirmiştir. Amerika kıtası da dâhil olmak üzere ucu bucağı olmayan topraklar Rusya İmparatorluğu topraklarına dâhil edilme süreci içerisine girmiştir (Terzi, 2019).

II. Katerina'nın Müslüman tebaası için yaptığı reformlar I. Petro'nun reform adı altında gerçekleştirdiği baskı ve yıldırma politikalarından farklı olmuştur. Batılılaşmak için I. Petro'nun Rusya'yı, Rusya halkını ve Müslüman tebaayı küçümsediği görülürken, II. Katerina'nın ise, ikna edici ılımlı politikalarıyla kendi halkını yücelttiği ve Rusya halklarının Avrupalılarla eşdeğer olduklarına inandığı ve Rusya halkının da buna inanmasını istediği görülmektedir. Bu yönüyle II. Katerina döneminin önceki dönemlere göre özellikle Müslümanlar için daha iyi olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin Kazan'ın işgalinden sonra IV. İvan Müslümanlara ait hemen her değeri yok ederken, Kırım'ın işgalinde ise Katerina, Han Sarayı'na ait kompleksin neredeyse tamamını muhafaza etmiştir. Ayrıca Katerina, Kazan seya-

hati esnasında Müslüman halkın ihtiyacına cevap verebilmek için burada bir cami yapılmasına izin vermiştir (Terzi, 2019).

II. Katerina döneminden 19. yy. yarısına kadar Tatarlara yönelik resmi veya gayri resmi herhangi bir şekilde (münferit olaylar hariç) baskı uygulanmamıştır. II. Aleksandır döneminden (1855-1881) itibaren bir taraftan misyonerlerin çoğalması diğer taraftan iç siyasette Slavcılık ideolojisinin yayılması ve desteklenmesi ile birlikte Müslümanlara yönelik sırasıyla şu resmi müdahaleler gelmiştir: medreselerin Maarif Nezareti'ne Bağlanması Meselesi (1864), İmamlara Rusça Okutma Meselesi (1868) ve İslami Kitaplara Sansür ve Yasak Uygulaması (1893). Sonuç olarak 16. yy. dan başlayarak 19. yy. ortalarına kadar Tatarlar ile birlikte tüm Müslüman halklar da diğer Rus olmayan halklar gibi Rusya'nın tebaası olmuşlardır. 1905 yılına kadar mutlakıyetle çar tarafından yönetilen Rusya'nın bu dönemde toprak kazanımları yoluyla nüfusu 125 milyonu bulmuştur. Ruslar toplam nüfusun %44,5'ini teşkil ederken, impratorlukta Slav soyundan olan Ukraynalılar, Belaruslar, Polonyalılar; Fin-Ugor halklarından olan Fin, Eston, Mordva, Udmurt, Mariler; Baltık uluslarını teşkil eden Leton ve Litvanlar; Moğol halkları Kalmuk ve Buryatlar; Türk Halkları Tatar, Başkurt, Çuvaş, Karaçay, Balkar, Nogay, Azeri, Özbek, Kazak, Kırgız ve Türkmenler; ayrıca Yahudi, Moldovyalı, Gürcü, Ermeniler ve bunların dışında diğer küçük topluluklar mevcut olmuştur. Türk ve Müslümanlar toplam nüfusun %15'ini teşkil etmiştir. Rusya İmparatorluğu'nun bu dönemde sınırları, batıdan doğuya Baltık kıyılarından Pasifik Okyanusu'na kadar uzanan 22 milyon kilometre kareden fazla yüz ölçümü teşkil etmiştir. Ancak dev Rusya İmparatorluğu'nun ufacık Japonya karşısında 1905 yılında aldığı mağlubiyet sebebiyle ülke içerisinde sosyalist düşüncenin yayılması, işçi ve köylü sınıfları arasındaki huzursuzluğu artırmıştır. 1905 devrimiyle basın-yayın ve fikir özgürlükleri ise imparatorluğu 1917 Ekim devrimine götürmüştür (Terzi, 2019).

Rusya ve Osmanlı İmparatorlukları arasındaki ilişkilere gelindiğinde, iki imparatorluk 1677-1918 yılları arasında on üç defa savaşmıştır. Rusya'nın Osmanlı'ya karşı hareketlerinin yoğunlaşmasıyla Müslüman Tatarlar ve Rusya iktidarı arasındaki gerginlik gün geçtikçe artmıştır. Rusya sınırları içinde yaşayan azınlık Müslümanlar, Rusya'nın o yıllarda dünyanın büyük Müslüman devleti olan Osmanlı Devleti'ne karşı yönlendiren siyasetini kendilerine yapılmış gibi algılamıştır. Rusya iktidarının davranışları da kuşkularını ister istemez onaylamıştır. Örneğin, I. Nikolay'ın "hainlerin" Hristiyanlaştırılmasını yoğunlaştırma emriyle Orenburg bölgesinde Hristiyan misyonerlerin baskısı daha artmıştır. Osmanlı-Rus Savaşı

olarak başlayıp tarihe Kırım Savaşı olarak geçen 1853-1856 savaş yıllarında Samara eyaletindeki Tatar ortamında Osmanlı'ya göç etme çağırıları başlamıştır. Bunda Osmanlı'ya daha önce göç eden hemşerilerinden gelen Türkiye'deki yaşamın daha iyi olması hakkındaki haberlerinin de etkisi olmuştur.

Bu göçler daha sonra da çoğalarak devam etmiştir. Rusya'da 28 Ocak 1897'de yapılacağı ilan edilen ilk genel nüfus sayımı Müslüman Tatarlar arasında huzursuzluk yaratmıştır. Onların bir kısmı asıl amacın kendilerini Hristiyanlaştırma olduğunu düşünmüştür. 20 Mart 1897'de alınan kararlar ise, bu korkuların bir kısmının hakikate dönüştüğünü göstermiştir. Çünkü bu kararlarla ana dili, din ve eğitim konusunda bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Baskılar neticesinde Kazan eyaletinde bazı olayların çıktığı ve bunların asker aracılığıyla bastırıldığı Osmanlı Devleti'ne kadar ulaşan haberler arasında olmuştur (Devlet, 2008).

Bunun dışında, 19. yy. sonunda Müslüman aydınlar arasında kendilerinin neden diğer halklardan birçok alanda geri oldukları sorusu sorulmaya başlanmıştır. Böylelikle tüm Rusya Müslümanları arasında özellikle eğitim alanında ceditlik (modernleşme) hareketleri başlamıştır. Türklerin ayrı birer millet olmadıklarını ve Ruslar tarafından yapılan bu ayrımın, Türk milletinin bölünüp parçalamasına ve sonunda yok olması manasına geldiğini savunan Kırımlı aydın İsmail Gaspıralı'nın öncülüğünde Rusya Müslümanları arasında birlik ve Ruslarla eşitlik fikirleri yükselmeye başlamıştır. "Dilde, Fikirde, İşte Birlik" ifadeleriyle sesini yükselten ve kurduğu Tercüman gazetesi ile kısa zaman içerisinde geniş kitlelere ulaşan Gaspıralı, Rusya'nın "dünyanın en büyük Müslüman tebaalı devletlerinden biri olacağına" ve Rusya'nın eski Tatar mülkünün varisi olduğuna ve en nihayetinde Ruslarla Tatarların eşit haklara sahip olacağı günlerin geleceğine inanmıştır. Tatarlar arasında yayılan "usûl-i cedîd" (Batılı tarzda eğitim) hareketi kısa sürede ülke dışındaki diğer Türk topluluklarının da özellikle Türkistan'da, Kırım'da ve Doğu Türkistan'da yaşayan Müslüman toplulukların dikkatini çekmeye başlamıştır. Ancak bir isim olarak ceditçilik, ağırlıklı olarak, Kazan bölgesinde doğan ve oradan yayılan dinde ve eğitimde yenileşme düşüncesi için kullanılagelmiştir. Ceditçilik düşüncesi, kısa zamanda, Semerkant, Taşkent ve Buhara bölgeleri başta olmak üzere tüm Türkistan'da da kullanılmaya başlanmıştır. Hatta Kırım, Kazan, Orenburg ve diğer Türk şehirlerindeki bu modernleşmeyi fark eden Uygur tüccarları, gelişen bu eğitim sistemini kendi memleketlerinde de kullanmak istemiştir. Bu vesileyle birçok Tatar, Başkurt ve Nogay eğitmeni ülkelerine davet etmişlerdir (Terzi, 2019).

1860-1900 yılları arasında yaklaşık 2.000.000 kişi Osmanlı topraklarına göç etmiştir. Bu göç edenlerin içinde Tatarların sayısı 3.000 olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir (Aktaş, 2019).

Göç edenler 1895 yılında Osmaniye (Eskişehir, Çifteler), 1898 yılında Efendiköprüsü (Kütahya, Çavdarhisar), Çampınar (Yozgat, Akdağmadeni) ve Hilmiye (Samsun, Havza) köylerini kurmuştur. Manisa'nın Alaşehir ilçesine bağlı Gürsu köyü ise 1954 yılında Efendiköprüsü köylüleri tarafından kurulmuştur. Böğrüdelik (Konya, Cihanbeyli) köyü 1910 yılında İslamcı Abdürreşid İbrahim önerisiyle 1907 yılında Osmanlı'ya göç eden Sibirya Tatarları tarafından kurulmuştur.

Bundan başka, çıkışıyla Hamitabat (Kütahya, Tavşanlı), İkipınar (Eskişehir, Beylikova), Kazanlar (Bolu, Gerede), Koçlar (Balıkesir, Manyas) köylerinden olan Tatarlar Türkiye'nin büyük şehirlerinde yaşadığı bilinmektedir (Aktaş, 2019).

1917 Şubat ve Ekim İhtilallerinden sonra yani Sovyetlerin ilk yıllarında ise, Rus şovenizminin arttığı ve buna bağlı olarak diğer bazı alanlarda olduğu gibi Tatar yazılı kültürü de kan kaybetmeye başladığı görülmektedir. Baskılar o denli artmıştı ki, bu dönemde Sadri Maksudi (Arsal), Zakir Kadiri (Ugan), Fuat Tuktar, Ayaz İshaki (İdilli), Abdullah Battal (Taymas) gibi tanınmış Tatar aydınlar ülkelerinden göçmeye mecbur bırakılmışlardır. Bu durum Tataristan ve Tatarlar için büyük kayıplara yol açmıştır (Terzi, 2019).

Sovyet vatan savunmasını önemli kılan husus; Ruslar ve Türklerin büyük bir kısmı (Tatarlar, Kazaklar, Özbekler, Kırgızlar, Türkmenler vb), Batı'ya karşı gönüllü veya gönülsüz birlikte mücadele etmiş olmalarıdır. Ancak II. Dünya Savaşı'nda ilk vatan savunması sonrasında istediklerine sahip olamadıkları ve Komünist-Sovyet zulmünden bıktıkları için Almanya'nın yanında Sovyetlere karşı savaşan, Türk ve Müslüman topluluklardan müteşekkil "Turan Alayları" ("Türkistan Lejyonu")nun da olduğu bilinmektedir (Terzi, 2019). Daha sonra bu savaşçıların Türkiye'ye sığındığı bellidir.

XX. yy. 50'li yıllarında Çin'in Mançurya bölgesinden Japonya üzerinden serbest göçmen statüsüyle Türkiye'ye pek çok Tatar göç etmiştir. Ruslar, İdil-Ural bölgesinde yaşayan Tatar-Başkurtlar ve Rusya'daki diğer azınlıklar Çin'in kuzey eyaleti Mançurya'ya 19. yy. sonu ile 20. yy. başlarında yerleşmiştir. Onlar başta Mançurya'ya olmak üzere Çin'in diğer bölgelerine, Kore'ye ve Japonya'ya yayılmıştır. Bu göçün birinci nedeni, 1898 yılında Doğu Çin Demir-

yolunun inşasına başlanması olmuştur. İkincisi de, 1917 Şubat ve Ekim İhtilalleridir. 1949-1958 yıllar arasında Türkiye'ye kabul edilenlerin sayısı 500-1000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Onlar genellikle Ankara'ya yerleşmiştir (Devlet, 2008).

Rusya Federasyonu'nun Tataristan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasında 1990'lı yıllarda ekonomik, bilimsel ve kültürel ilişkiler başlamıştır. Bu ilişkilerin gelişmesinde en önemli rolü o dönemde Türkiye Cumhurbaşkanı olan Süleyman Demirel oynamıştır. Türkiye Cumhuriyeti 1992-1993 eğitim öğretim yılında 3.000 orta öğretim öğrencisi ve 7.000 yükseköğretim öğrencisi olmak üzere toplam 10.000 gibi çok sayıda öğrenciye burs vermiştir (Devlet, 2008). Gelenlerin bir kısmı Türkiye'de evlenerek kalmıştır. Günümüzde Türkiye'de Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı sunduğu "Türkiye Bursları" programıyla pek çok Tatar genci eğitim görmektedir. Türkiye'de eğitim görenlerin çoğunluğu Tataristan'ın Kazan, Yar Çallı ve Bügülme şehirlerinden, Başkurdistan'ın Ufa şehrinden olup Ankara, İstanbul, Eskişehir, İzmir ve Karadeniz bölgesindeki şehirlerde eğitim almaktadır. Bundan başta ailece Türkiye'nin doğasını cazip görüp yerleşen "yeni" Tatarlar genellikle Akdeniz bölgesine yerleşmiştir. Onların yoğun nüfusu Antalya'da olmaktadır. Antalya'da toplam 2.000 civarında Tatar-Başkurt yaşadığı tahmin edilmektedir (Zıyalı, 2018).

Türkiye'de Kazan Tatar Diasporası Çalışmaları

Çalışmada Ankara, İstanbul, Eskişehir, İzmir ve Antalya'daki Kazan Tatar (Tatar) diasporası çalışmaları öğrenilmiştir.

Ankara'da, Tatar köylerinden gelip yerleşen Tatarlar çok azdır. Ancak 1950'li yıllarda Çin'in Mançurya bölgesinden Türkiye'ye gelip Ankara'ya yerleşen Tatarlar çoktur. Onlar 1960'lı yıllarda Kazan Kültür ve Yardımlaşma Derneği çatısı altında birleşmişlerdir. 1965'li yıllarda dernek başkanı görevini 1956 yılında Hailar'ı terk ederek Harbin, Tiençin, Hong Kong, Singapur, Karaçi, Mumbai, Madagaskar, Cape Town, Dakar, İtalya ve Yunanistan yolu boyunca Türkiye'ye gelip Ankara'ya yerleşen Raşit Aygün yapmıştır. Günümüzde dernek başkanı görevini ODTÜ Makine Mühendisliği Bölümü ve Anadolu Üniversitesi İşletme Bölümü mezunu, 1995 yılından bu yana GAMA Endüstri Tesisleri İmalat ve Montaj A.Ş.'de Mühendislik Direktörlüğü görevini yürüten Fuat Tiniş yapmaktadır. Fuat Tiniş'in anne ve babası 1953 yılında Hailar'dan

çıkarak Harbin, Tiençin ve Hong Kong üzerinden 1954 yılında İstanbul'a gelmişlerdir.

Kazan Kültür ve Yardımlaşma Derneği binası, bugünkü Kazakistan'ın Kızılyar şehri doğumlu "Ahmet Veli Menger Holding Anonim Şirketi"nin kurucusu olan Tatar iş adamı Ahmet Veli Menger'in desteğiyle satın alınmıştır. Ahmet Veli Menger, 1913'te görevli olarak gittiği Moğolistan'dan Rusya'ya dönmeyip Çin'in Tiençin şehrine yerleşmiştir. 1937'de Japonların Çin'i işgal etmeleriyle ticaret zorlaşmıştır ve Ahmet Veli Menger işlerini kapatıp Türkiye'ye göç etmeye karar vermiştir. Tiençin şehrini terk ederek Japonya ve Amerika üzerinden Avrupa'ya gelmiştir ve geçici olarak Berlin'e yerleşip Türkiye Cumhuriyeti'ne göç müracaatında bulunmuştur. 1938 yılının sonlarında Ankara'dan olumlu cevabın gelmesiyle Ahmet Veli Menger ailesi ile beraber İstanbul'a yerleşmiştir (İmre, 1993).

Günümüzde Kazan Kültür ve Yardımlaşma Derneği binasında çay ve yemekli toplantılar, söyleşiler düzenlenmektedir. Örneğin, 2019 Ocak ayında Sadri Maksudi Arsal'ın torunları ve Adile Ayda'nın kızları Gülnur Üçok ve Gönül Pultar ile Sadri Maksudi'nin 140. yıl dönemi nedeniyle "Sadri Maksudi, Bir Bilgenin Sıradışı Öyküsü" ve "Batı ile Doğu Kültürlerinin Sentezi bir Diplomat: Adile Ayda" başlıklı söyleşileri yapıldı. Nisan ayının Tatar halkının milli şairi Abdullah (Gabdulla) Tukay'ı anma ayı olması nedeniyle dernek binasının önündeki Gabdulla Tukay anıtına çiçek konulmasıyla dernekte çaylı bir sohbet toplantısı yapılmaktadır.

Bundan başka Ankara'da "yeni" Tatarlar yaşamaktadır. Onlar da kimliklerini muhafaza etmeye yönelik çalışmalarını yürütmektedir. Örneğin, TRT Radyosu'nda Tatarca Bölümü mevcuttur. Tatarca yayından Tataristan'ın Aktanış bölgesi çıkışlı gazeteci Sagit Hayri sorumludur. "Yeni" Tatarlar tarafından Tatar aydınlarının kabir ziyaretleri düzenlemektedir. Örneğin; 2019 Mayıs ayında Ankara'ya evlenip 1995'te yerleşen filolog, araştırmacı yazar, çevirmen Roza Kurban inisiyatifiyle öğrencilerinin katılımıyla Prof. Dr. Saadet Çağatay, Dr. Hamit Zübeyr Koşay, Zakir Kadiri Ugan, Saniye İffet Ugan, Ali Akış ve ailesinin kabirlerinin ziyareti gerçekleşmiştir. Bu anma programına Ayaz İshaki İdilli'nin kızı Prof. Dr. Saadet Çağatay tarafından babası ve eşi Prof. Dr. Tahir Çağatay adına 1988'de kurulduğu "Ayaz Tahir Türkistan Idil-Ural Vakfi" başkanı Tülay Duran, Prof. Dr. Ahmet Temir'in kızı Bahşayiş Temir de katılmıştır.

İstanbul'da "eski" Tatarlar "İdil-Ural Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Der-

neği" çatısı altında birleşmişlerdir. "Yeni" Tatarlara gelindiğinde ise İstanbul'da "Türkiye Bursları" programıyla eğitim gören gençler oldukça çoktur.

İstanbul'da ilk dernek Ayaz İshaki İdilli'nin hayatta olduğu dönemde gayrı resmi olup 1955'te kurulan "İdil-Ural Türkleri Kültür ve Sosyal Yardım Derneği" olmuştur. Bu dernek 1980'li yıllarda kapanmış ve 1990'lı yıllarda tekrar faaliyete başlamıştır (Devlet, 2008). Günümüzde "İdil-Ural Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği" başkan görevini Gülten Urallı yapmaktadır.

1963'te Uzak Doğudan göç edip İstanbul'a yerleşen Tatar gençleri, ekonomist Rifat Muhtesip'in başkanlığında "Tukay Gençlik Kulübü"nü kurmuşlardır. Bu gençlik teşkilatının Mart 1965'ten Eylül-Ekim-Kasım 1968'de kadar toplam 24 sayılık her sayısı takriben 10-12 sayfa olan "Tukay" bülteni çıkmıştır. Bu yayın faaliyetlerinin dışında Tukay Gençlik Kulübü tarafından 1964-1967 yıllarının Nisan aylarında "Tukay Bayramı" adında milli geceler düzenlenmiştir. Bu milli gecelerde Gabdulla Tukay'ın anılmasının dışında, şiirlerinden örnekler verilmiş, ufak oyunlar sahnelenmiş ve folklor gösterisi yapılmıştır. Diğerlerinden farklı olarak, 1967'de yapılan "Tukay Bayramı'nda, Ayaz İshaki İdilli'nin "Jan Bayoviç" adlı dört perdelik büyük piyesi İstanbul'un Cağaloğlu'nda Milli Türk Talebe Birliği'nde sahnelenmiştir. Daha sonra 28 Ekim 1967'de "Tukay Bayram"ları "Kazan Türkleri Şenliği" adında devam etmiştir. 1969'da "Tukay Gençlik Kulübü" üyelik için yaş sınırını kaldırarak "Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği'ne dönüşünce, Ahmet Veli Menger'in maddi desteğiyle üç aylık "Kazan" dergisini çıkartmaya başlamıştır. "Kazan" dergisinin imtiyaz sahibi Dr. Mahmut Alukay olmuştur. Ancak 10 Kasım 1978'de dergiyi maddi olarak yaşatan Ahmet Veli Menger'in vefat etmesi "Kazan"ın yayın hayatına desteğin son bulmasına, 12 Ekim 1980 askeri darbesi ise İstanbul'daki Kazan Türkleri Kültür ve Yardımlaşması Derneği'nin kapanmasına neden olmuştur (Devlet, 2008).

1957-1964 yılları arasında Süyümbike Kültür Derneği mevcut olmuştur. Derneği Lebib Karan kurmuştur ve eserlerini bu dernek adına yayımlamıştır (Devlet, 2008).

İstanbul'da, çıkışıyla Kütahya'nın Tavşanlı ilçesinden olan Tatar asıllı dünyaca ünlü müzisyen, müzik ve hareket terapisti, etnomuzikolog, psikolog, sosyolog, Tasavvuf üstadı Yard. Doç. Dr. Rahmi Oruç Güvenç tarafından kurulan "Tümata" (Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma) grubu faaliyet göstermektedir. "Tümata" grubu, 1976 yılında Türk musikisinin doğuşunu, gelişmesini,

tedavi değerini, repertuar ve enstrüman zenginliğini araştırmak ve tanıtmak amacıyla kurulmuştur. 1991-1995 yıllarında İstanbul Üniversitesi Etnomüzikoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne bağlı olarak faaliyet gösterdikten sonra, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü'nde, Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Birimi olarak faaliyetine devam etmiştir. Günümüzde "Tümata"nın Mannheim, Münih, Berlin, Zürih, Madrid, Barselona'da altı merkezi ve Avusturya Rosenau'da müzik terapist yetiştiren bir okulu bulunmaktadır. Bu okulun ilk mezunları 1995 yılının Ekim ayında Edirne'deki Sultan II. Bayezid Darüşşifası'nda verdikleri Türk musikisi konseriyle diplomalarını almışlardır (Tümata, 2019).

"Tümata" grubu Türk halkının bulunduğu her yerin musikisini detayıyla incelemeye ve yaşatmaya gayret etmektedir. Grubun repertuarı "Samavır Kuydum", "İrkem" ve "Gül Çeçek" gibi Tatar türkülerini de içermektedir. Grup tarafından üç yüzden fazla otantik Türk musikisi aleti toplanmış ve bir müze oluşturulmuştur. Bu enstrümanlar arasında Tatar enstrümanları olan akordeon, bayça, koray ve kaynana zırıltısı vardır. "Tümata" müzesi aynı zamanda "Tümata" merkezi (Otağ Müzik Merkezi) binasında sayıları otuzu bulan grup üyeleri provalarını, bayramlaşma yemeklerini yapmaktadırlar. "Tümata" grubu yurt içinde ve dışındaki seminer, sempozyum ve festival faaliyetlerine sıkça iştirak etmektedir, sema programlarının organizasyonunu ve uygulamasını yapmaktadır (Tümata, 2019). Günümüzde "Tümata"nı, Yard. Doç. Dr. Rahmi Oruç Güvenç'in kardeşi Yaşar Güvenç ve kızı Kanikey Güvenç yaşatmaktadır.

Eskişehir'in Çifteler ilçesi Osmaniye (Kuruhöyük) köyünü oluşturan Tatarların büyük bir kısmı şehre taşınmıştır ve 1991'de "Eskişehir Kazan Tatarları Kültür ve Yardımlaşma Derneği" adıyla bilinen dernek çatısı altında birleşmiştir. Günümüzde başkanı görevini Ferhat Aktaş yapmaktadır. Eskişehir Tatarları 1992 yılından bu yana Osmaniye köylerinde Sabantoy şenliğini düzenlenmektedir. Bu bayrama, Türkiye'de eğitim gören öğrenciler de elinden geldiği kadarıyla katkılarını sunmaktadır. Osmaniye köyünde düzenlenen Sabantoy şenliği Türkiye'deki Tatarların yoğun katılımıyla Tataristan'ın hissiyatını yaşatarak gerçekleşmektedir.

Kazan Tatarları Kültür Evi (dernek binası)'nde sıkça söyleşiler, bayramlaşma yemekleri yapılmaktadır. Eskişehir Tatarları, Türkiye'deki "eski" ve "yeni" Tatarların birbirleriyle kaynaşmasını daha iyi sağlamaktadırlar. Bundan başka Eskişehir Tatarları sıkça çeşitli kültürel etkinliklerde Tataristan standını ku-

rarak Tatar kültürünü tanıtmaktadırlar. Onlar dernek kapısını çalan herkesi misafir etmektedirler. Ana dili ve kültürü çok iyi muhafaza edip çocuklarına da aktarmışlardır. Kazan Tatarları Kültür Evi'nde 2019 yılının Eylül ayından bu yana bayanlar için ücretsiz Tatarca kursu verilmektedir. Bununla birlikte 2019 yılının Aralık ayında müzik kursları başlatılmıştır.

Osmaniye köyünden çıkışlı olup Türkiye'nin ilmine katkısı olan şahısları söylemek gerekir. Bunlar, Prof. Dr. Cezmi Akdiş, Prof. Dr. Ertuğrul Özdamar ve Prof. Dr. Aydoğan Özdamar'dır. Prof. Dr. Cezmi Akdiş, Bursa Anadolu Lisesi ve Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunudur. Uzun yıllardır İsviçre'de yaşamakta ve İsviçre Alerji ve Astım Araştırma Enstitüsü (Swiss Institute of Allergy and Asthma Research SIAF) direktörlüğünü yapmaktadır. Ayrıca, geçen yıllarda Avrupa Alerji ve Klinik İmmünoloji Akademisi'nin başkanlığını yapmıştır. Prof. Dr. Ertuğrul Özdamar, matematikçi bilim adamıdır. Prof. Dr. Aydoğan Özdamar, 1996'da Berlin Teknik Üniversitesi'nden Taşıt ve Uygulamalı Mekanik Fakültesi'nde doktora derecesi almış ve 2007'de Ege Üniversitesi Makina Mühendisliği Bölümü'nde profesör kadrosuna atanıp halen görev yapmaktadır.

İzmir Tatar diasporasını çıkışıyla Osmaniye (Eskişehir, Çifteler), Efendiköprüsü (Kütahya, Çavdarhisar), Gürsu (Manisa, Alaşehir) köylerinden olan Tatarlar ve eğitim görmeye gelen Tatar gençleri oluşturmaktadır.

İzmir'deki Tatar diasporasını öğrenirken 1895 yılında Osmaniye köyüne yerleşen muhacirlerin üçüncü nesilinden olan Behzat Aktaş ile görüşülmüştür. İzmir'e ailece 1999 yılının son aylarında taşınmışlardır. 2002 yılında İzmir Kırım Derneği'ne gitmeye başlamışlardır. Dernekleri olmasa da 2004 yılının Nisan ayında o zamanda Tataristan Cumhuriyeti'nin Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Yetkili Temsilcisi olan Ramil Mevlutov'un desteğiyle, daha sonra ise 2008 yılının Nisan ayında Türkiye'ye Çin'den göç etmiş Sait Teniş desteğiyle Gabdulla Tukay'ı Anma Günü'nü düzenlemişlerdir. 2011 yılında kendi derneklerini kurmuşlardır ve; Tukay'ı anma gününü 2011'de Prof. Dr. Sadun Koşay'ın desteğiyle Dokuz Eylül Üniversitesi rektörlük binasında, 2012 yılında İzmir Belediyesi Kent Arşiv Müzesi salonunda düzenlemişlerdir. Bundan başka her iki yılda Tataristan'da düzenlenen Gençlik Forumu'na, Tataristan'daki "Selet" ("Sälät") kuruluşunun kamplarına Türkiye'de doğup büyüyen Tatar asıllı gençleri göndermişlerdir (Aktaş, 2019).

İzmir "eski" Tatarları Eskişehir "eski" Tatarları gibi ana dili ve kültürü çok iyi muhafaza edip çocuklarına aktarmayı başarmışlardır.

İzmir, Tatar öğrencilerinin en çok bulunduğu ikinci şehir olduğu söylenebilir. Onlar birbirleriyle dostane ilişkilerde bulunmaktadır; aralarında eşitliği sağlamaktadırlar, sıkça toplanarak vakit geçirmektedirler, birbirlerine bilgi paylaşımında bulunarak yardım etmektedirler. İzmir Tatar gençleri, "eski" Tatarlar ile de temas halinde bulunmayı gayret etmektedirler. Örnek olarak İzmir'den 120 civarında kilometre uzaklıktaki Manisa'nın Alaşehir ilçesi Gürsu köylülerini ziyaretleri söylenebilir. İzmir Büyükşehir Belediyesi katkılarıyla İzmir Tatarlar Derneği tarafından 2019 yılının Nisan ayında düzenlenen Gabdulla Tukay'ı Anma Günü ve Şiir Bayramı'na elinden geldiği kadarıyla katkılarını sunmuşlardır.

Antalya Tatar diasporasını başlıca olarak, ailece Türkiye'nin doğasını cazip görüp yerleşen "yeni" Tatarlardan ve çok az Konya'nın Cihanbeyli ilçesine bağlı Böğrüdelik köyü çıkışlı Tatarlardan oluşmaktadır. Antalya Tatarları son yıllarda ana dili ve kültürü korumayı gayret etmektedirler. Çeşitli kültürel etkinliklerde Tatar kültürünü tanıtmaktadırlar. Cemile-Yusuf Delialioğlu Camii binasında 6 Ekim 2018 tarihinden bu yana çocuklara "Ana Dili" Tatarca kursunu vermektedirler. 23 Haziran 2019 tarihinde ikinci kez Tataristan'dan gelen ve Türkiye'de yaşayan Tatarların katılımıyla Sabantoy şenliği düzenlenmiştir.

Günümüzde, Rusya Federasyonu dönemine kadar Türkiye'ye göç eden Tatar aydınlarının çocuk ve torunları yaşamaktadır. Örnek olarak şu isimler söylenebilir; Türk-Tatar devlet adamı, hukukçu, akademisyen, düşünür ve siyasetçi Ord. Prof. Dr. Sadri Maksudi Arsal'ın torunları olan Türk yazar, akademisyen Gönül Ayda Pultar ve onun kız kardeşi Gülnur Üçok; Türkçülük akımının önde gelen temsilcilerinden, Türk yazar, siyasetçi, Türk Tarih Kurumu'nun kurucu üyelerinden olan Yusuf Akçura Kazanlı'nın torunu akademisyen Hasan Yusuf Akçura; Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün üç kurucu üyesinden birisi ve ilk başkanı olan Prof. Dr. Ahmet Temir'in kızı Türk yazar Bahşayiş Temir'dir.

Sonuç

Çalışmada Türkiye'de Kazan Tatar diasporasının yürüttüğü çalışmaları analiz edilmiştir ve aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

1. Tatarların Türkiye'ye göç hareketlerinin sebepleri şunlardır;
- Çarlık Rusyası döneminden başlayan Rusya'nın Hristiyanlaştırma faaliyetleri,
- Osmanlı-Rus Savaşları,
- 1917 Şubat ve Ekim İhtilalleri,
- II. Dünya Savaşı,

- 1950'lerde Türkiye sınırının açılması,
- 1990'lardan bu yana Türkiye'de yabancılara sosyal imkânların sunulmasıdır.

2. Türkiye'ye Tatarların büyük bir kısmı Rusya İmparatorluğu döneminde gelmişlerdir. Onlar günümüzde Rusya'ya bağlı Tataristan'ın güney ve doğusundaki bölgelerden ve Rusya'nın Sibirya bölgesinden göç etmişlerdir ve Eskişehir, Kütahya, Yozgat, Samsun şehirlerinin civarlarına yerleşmişlerdir.
3. "Eski" Tatarların çoğunluğu eğitimli olup alanında başarı kazanarak Türkiye'nin gelişiminde katkısı olmaktadır.
4. Günümüzde bilinen köylerde yerleşenlerin büyük bir kısmı şehirlere göç etmiş olmasına rağmen köyüyle ilişkisini devam ettirdiğinden kısmi olsa da asimile olmaktan kurtulmuştur. Ancak birçok Tatar başka muhacirlerle birlikte yerleştirildikleri köylerde, çoğunlukta olmadıkları şehirlerde kendi benliklerini unutmuşlardır.
5. Son yıllarda internet ortamının yaygınlaşmasıyla sosyal medyada "eski" ve "yeni" Tatarlar tarafından birbirleriyle tanışma ortamları oluşturulmuştur. Ancak "eski" ve "yeni" Tatarlar arasında çatışmalar gözlemlenmektedir. İki tarafın bulunduğu bu ortamlarda sıkça dil, din ve siyaset ile ilgili tartışmalar ve anlaşmazsızlıkları meydana gelmektedir. "Eski" Tatarlar ile "yeni" Tatarlar arasında olan dil meselesi, "eski" Tatarların Rusça ve Kiril alfabesini bilmediklerinden, kendi aralarında Türkçe ve Tatarca konuştuklarından, 2000'li yıllarda Türkiye'ye yerleşen "yeni" Tatarların Türkçe ve Tatarca zayıf bildikleri ve kendi aralarında Rusça konuştuklarından ortaya çıkmaktadır. Din ve siyaset meseleleri ise, iki tarafın farklı ülkede farklı kültürel ortamda yetiştikten dolayı farklı bakış açılarına sahip olduklarından meydana gelmektedir.

Ek-1 "Eski" Tatarlarına Göç Tarihini Öğrenmek İçin Uygulanan Anket Soruları

Sayın Katılımcı,

Anket sırasında toplanan bütün isimler ve kurumların adı tam bir gizlilik içinde saklanacak ve herhangi bir yerde yanıtlayanın onayı alınmadan kullanılmayacaktır.

Kişisel Bilgiler

1. Ad ve soyadınız
2. Doğum tarihiniz

3. Doğum yeriniz
4. Kökeniniz (Kazan Tatarı, Mişer, Kreşen, Nagaybak, Sibirya Tatarı vb)
5. Eğitim bilgileriniz
6. Mesleğiniz
7. Konuştuğunuz diller
8. Eşinizin ad ve soyadı
9. Çocuklarınızın ad ve soyadı
10. Türkiye'ye ne zaman geldiniz?
11. Türkiye'ye gelmeden evvel nerede oturdunuz?
12. Türkiye'ye gelme rotanız ve kullandığınız araçlar

Aile Bilgileri

1. Babanızın ad ve soyadı
2. Annenizin ad ve soyadı
3. Babanızın doğum tarihi
4. Annenizin doğum tarihi
5. Aileniz Türkiye'ye ne zaman geldi?
6. Babanız göç etmeden evvel nerede oturdu?
7. Anneniz göç etmeden evvel nerede oturdu?
8. Kaç kardeşsiniz?

Sizinle nasıl iletişim kurabilirim?
(Cep ve / veya mail adresiniz)
Soruları yanıtlayarak sağladığınız katkı ve destek için teşekkür ederim!

Kaynakça

Aktaş, B. (2019, Mart 30). Türkiye'deki Kazan Tatarları. (A. Kabirova, Röportaj Yapan)

Devlet, N. (2008). *Türkiye ile Rusya arasındaki köprü: Tatarlar.* İstanbul.

İmre, S. (1993, Mayıs). Babam Ahmet Veli İbrahim Menger. İstanbul.

Kamalov, İ. (2007). *Avrasya fatihi Tatarlar.* İstanbul: Kaknüs.

KKYD-Ankara. (2019, Ağustos 26). *Kazan kültür ve yardımlaşma derneği*. Kazan Kültür ve Yardımlaşma Derneği: http://www.kazankultur.org adresinden alınmıştır

KTKYD-Eskişehir. (2010). *Kuruhöyük 1895.* Eskişehir: Eskişehir Kazan Tatarları Kültür ve Yardımlaşma Derneği.

Tataristan Cumhuriyeti Ş. Mercanî Tarih Enstitüsü, Tataristan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı. (2017). *Tatarica atlas. Tatarlar ve avrasya halklarının tarihi. Tataristan Cumhuriyeti: Dünü ve bugünü.* Kazan-Moskova-St. Petersburg-İstanbul: IPC "Intergroup".

Terzi, H. M. (2019). *Rusya'da çokkültürlülük ve Tatar kimliği*. Doktora Tezi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tümata. (2019, Ağustos 26). *Tümata*. Tümata: https://tumata.com adresinden alınmıştır.

Zıyalı, F. (2018, Temmuz 15). Antalya'da Sabantoy. (A. Kabirova, Röportaj Yapan).

Kırgız Yemek Kültürünün Sosyal Hayattaki Yansımaları

Aizat Ibraeva*

Öz: Çalışmada günümüzdeki Kırgız geleneksel yemek kültürünün sosyal boyutu ele alınarak yemek geleneğinin ve ritüellerinin Kırgız toplumunun statü, yaş ve cinsiyet unsuru üzerindeki sosyal işlevleri ve önemi hakkında bilgi verilecektir. Analizde ağırlıklı olarak yemeğin sosyal hayatta simgesellik kazanmasıyla toplumsal cinsiyet bağlamında statü ve rollerin belirlenmesi, sürdürülmesi, aktarılması ve yeniden üretilmesi Kırgız yemek kültürünün örneğinde değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmanın analizi Kırgızistan'ın 7 bölgesinden 10 kaynak kişiyle gerçekleştirilen derinlemesine mülakat sonuçlarına dayanılarak hazırlanmıştır. Kırgız yemek kültürünün sosyal ilişki ve sembolik anlam boyutunu anlamak adına gerçekleştirilmiş derinlemesine mülakat sonucunda elde edilen bilgiler temelinde oluşan bu çalışmanın ana fikri, yemek olgusunun sosyal ortamı statü, yaş ve cinsiyete göre hiyerarşik bir düzende şekillendirdiğini öne sürmektedir. Bu fikre göre, yemekte sosyal hiyerarşi, fiziksel mekân, davranış kalıpları ve "sembolleşmiş yemek" olmak üzere üç temel unsur üzerinden biçim kazanır ve bireyin statü, yaş ve cinsiyetine göre rol ve işlevlerinin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal düzeyde benimsenmesi, sürdürülmesi, aktarılması ve yeniden yapılanmasını teşvik etmekle birlikte, toplumdaki söz konusu statü, yaş ve cinsiyete göre sosyal ilişkiler ağının sınırlarını meşrulaştırıcı bir etkiye sahiptir. Çalışma kapsamında Kırgız yemek kültürünün genel özellikleri anlatımından ve onu oluşturan gelenek ve ritüellerin sosyolojik işlevlerinden bahsedilmesinden sonra toplumsal cinsiyet inşasındaki yeri örneklerle gösterilmiştir. Kırgız yemek kültürünün unsurlarında ataerkil kaideler ağır basmakla beraber gerek erkeklere gerekse kadınlara has özellikleri bünyesinde barındırır. Bu da Kırgız yemek kültüründe cinsiyetin rolü ve konumuna işaret etmesi açısından mühim yer tutar. Veri analiz sonuç ve değerlendirilmesine dayanılarak, yemek üzerinden karşılıklılık ilkesinin işlemesi örneklerle gösterilmiştir ve Kırgız yemek kültüründe yemek ve beslenme geleneklerinin belli başlı 12 toplumsal işlevi belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırgız Yemek Kültürü, Gelenek ve Ritüeller, Yemeğin Sosyal İşlevleri, Yemek Sembolizmi, Yemek ve Sosyal Statü.

* Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Yüksek Lisans Programı.
İletişim: aizat.ibraeva@gmail.com

Giriş

Yemek, insanların sadece fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamaz, aynı zamanda sosyal bir varlık olan insanların başkalarıyla etkileşim ve iletişimde olma, bulunduğu toplumsal çevreye uyum gösterme ve böylece hayatta kalma güdüsünü karşılama işlevine de sahiptir. Diğer bir deyişle, insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan yiyecekler ve onları tüketme biçimi, mekânı ve zamanı (fiziksel ortam) ile yemeğin kiminle paylaşıldığı, yemek yeme sürecinde takip edilen birtakım kurallar ve ritüeller (sosyal ortam ve sosyal koşul) olmak üzere beslenme alışkanlıkları sistemi süreklilik hâlini alır ve böylece bir toplumun yemek kültürünü ortaya çıkarır. Sosyolojide yemek yeme eylemi, daha çok bireysel ve sosyal anlamları yaratma özelliğini taşıyan bir işlem ve aynı anda fizyolojik, kültürel, duygusal (psikolojik) ve diğer yönlere sahip olan çok taraflı bir fenomen olarak ele alınır. Böylece, yemek kültürü "toplumsal ilişkileri anlama laboratuvarına" dönüşür (Warde, 1997, s. 22).

Yemeği oluşturan beslenme maddelerinin kültüre özgü biçimi, yemek çeşidi ve sunuluşu ile sosyal statü ve roller ilişkisinin varlığı önemli bir tespit niteliği taşımaktadır: yeme-içme, bireylerin toplumdaki statülerinin belirlenmesi ve sosyal etkileşim platformunda statüler dizisine göre davranışlarına sembolik mana yükleme niteliğini kurgulamada da belirleyici bir rol oynar. Birçok toplumların yemek kültüründe belli beslenme maddelerinin bazıları üstün sınıfı (üst yapı), bazıları ise alt sınıfı (alt yapı/sınıf) işaret ettiği konusundaki kabul, yemeğin, toplumsal hiyerarşinin göstergesi ve belirleyicisi olduğunu gösterir. Ve burada, bir tüketim sisteminin sosyal yapının toplumsal cinsiyet ölçeğine göre belli statü ve rollerin yapılanmasındaki gerek hiyerarşik, gerekse de sosyalleşme açısından bireyin biyolojik cinsiyet özelliğine göre bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olarak inşa edilmesi de söz konusudur.

Dünyada hemen hemen her mutfağın kendine özgün temel sayılacak hem yemek malzemeleri ve yapılış şekilleri, hem de yemeğin nasıl ve kimin ne şekilde tüketmesi gerektiği konumunda bazı özellikleri söz konusudur. Bu özelliği oluşturan etkenler, bir mutfağı ötekilerden ayıran özellikler olarak tanımlanır ve çoğu zaman bunlar din ve inanışlarca belirlenen kısıtlamalar, bölgeye özgü hayvan ve bitki çeşitlerinin varlığı ile sınırlıdır (Şavkay, 2000, s. 11). Yemek kültürünü özelleştiren bir diğer faktör ise, toplumların ekonomik yapıları ve bu yapıların şekillendirdiği gündelik hayat pratikleridir. Topluluğun tarımsal üretim esasında mı yoksa konar-göçer bir yaşam tarzı mı sergilediği ve bunlarla beraber yaşadığı coğrafyanın

fiziksel özellikleri de belirleyici olarak yiyecekleri tüketilebilir hâle getirme şeklini, diğer deyişle beslenme kültürünü belirleyecektir.

Temel olarak fizyolojik (beden yapısı) ve genetik (kromozom sayısı) ölçeklerle belirlenen biyolojik cinsiyet kavramından farklı olarak toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönlerini ifade ederek, sadece bireysel kimliği ve kişiliği değil, sembolik düzeyde erkekliğin ve kadınlığın kültürel ideal tipini de ortaya koyar ve bu belirleyicilik beslenme sürecinde de önemli konuma sahiptir. Yiyecek maddeler ve onların tüketilmesi sırasında izlenilen davranışsal ve sözel ritüellerden oluşan yemek kültürünün elementlerini toplumsal cinsiyetin indikatörü olarak ele alındığında, kadınlar ve erkekler arasında birtakım beslenme tarzı ve alışkanlıklarındaki farklılıkların söz konusu olması, kadınlarla erkeklerin sosyokültürel ve ekonomik bakımdan eşitsizliğinden kaynaklandığı gibi, erkeksilik ya da kadınsılık imajlarından da kaynaklanabilmektedir. Dünya genelinde ve özellikle geleneksel -ataerkil toplumlarda güçlü olarak kabul edilen malzemeler ve yemek gıdaları erkeği, zayıf olarak kabul edilenler ise kadını temsil etmektedir. Kadınsı ve erkeksi beslenme şekillerine örnek olarak, özellikle kırmızı et ve et ürünleri erkeksiliği, sebze ve meyve ürünleri, yani vejetaryen beslenme ise kadını temsil eder şeklinde analiz edildiği zaman simgesellik ön plana çıkar (Beşirli, 2012, s. 24).

Toplumların beslenme kültürünü yapılandıran pek çok etmen olmakla birlikte, coğrafik bölge, eğitim, gelir düzeyi ve kültürel etkileşimler bunların başında gelmektedir. Kırgızistan, çokuluslu, karışık sosyal yapıya sahiptir ve bünyesinde birçok sosyal sınıftan, etnik gruptan insanları barındırmaktadır. 2017 yılı Kırgızistan Ulusal İstatistik Komitesi verilerine göre, Kırgızistan nüfusu 6 milyon 140 bin kişidir. Nüfusun üçte biri (%33.8) kentsel yerleşim yerlerinde, üçte ikisi de (% 66.2) kırsal alanda yaşıyor. Kentsel nüfusun kırsal nüfusa oranla daha çok olması BDT ülkelerinin çoğu için tipik bir özelliktir. Bu anlamda Kırgızistan kırsal nüfus özelliği gösteren tarım tipi ekonomiye sahiptir (Kırgız Cumhuriyeti Milli İstatistik Komitesi [KC MİM], 2017, s. 1). Orta Asya'da merkezi coğrafik konuma sahip olan Kırgızistan'ın kuzeyinde Kazakistan, doğusunda Çin, batısında Özbekistan ve güneyinde ise Tacikistan ile sınırı olması Kırgızların çeşitli kültürel geleneklerle benzer noktaları ortaya çıkarmıştır. Kırgızistan'da 100'den farklı etnikten vatandaş yaşamaktadır; Kırgızlar toplam nüfusun %73.2'sini, Özbekler %14.6, Ruslar %5,8, Dunganlar %1,1, Uygurlar %0,91, Tacikler %0,88, Türkler %0,70, Kazaklar %0,58'ini vs. oluşturmaktadır (KC MİM, 2016, s. 1). Bu şekilde, coğrafi ve tarihi

konumu ile sosyokültürel, siyasal ve ideolojik kimlikleştirme siyasetini yoğun şekilde yaşayan ülkelerden birisi olan Kırgızistan toplumundaki beslenme düzeni dönüşümü ve yemekle ilişkin gelenek ve adetlerin etnik ve cinsiyet kimlik inşasındaki ve bireylerin toplumsal cinsiyet bağlamında toplumsallaşmasındaki yemek kültürünün yeri, yemek seremonilerinde takip edilen geleneklerin cinsiyetler arasındaki ilişki üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin incelenmesi çalışmamızın odak konusudur.

Yemek Kültürü ve Cinsiyet

İnsanlığın geçim tarzında toplayıcılıktan üreticiliğe geçişi, o insan toplumlarının yapısal niteliğini de devrimsel olarak etkilemiştir. Bu etki gündelik faaliyetlerin ve özel kabiliyet gerektiren mesleki uzmanlık (doğal yetenekler fiziksel ve entelektüel yetenek ve eğilimler, ve eğitim sonucunda öğrenilen kabiliyetler olarak tanımlayabileceğimiz) bir belirleyici faktör üzerinden meydana gelen cinsiyete dayalı iş bölümü, yiyecek üretimine dayalı iş bölümüne de yansımış, özellikle kentleşme sürecinde daha çeşitli boyutlarda kendini göstermiştir (Haviland, 2002, s. 283). Yiyecekte iş bölümünün devrimsel olarak niteliğinin değişmesi, Cohen'in (Aktaran Beşirli, 2010, s. 161) altı uyarlanma stratejisi olarak sıralandırılan avcılık-toplayıcılık, bahçecilik, tarım, çobanlık, ticaret ve sanayileşme dönemlerinde ilk olarak yemeğin paylaşımsal farklılıkları üzerinden belirlenmektedir. Bu fark, yaşa, cinsiyete ve ekonomik sorumluluklara dayalı faktörleri içermektedir. Eski taş döneminde geçinme tarzı avcılık ve toplayıcılık olan insan topluluklarının hayatlarının sürdürmesi hayvan avlama ve yabani bitkileri toplama ile sağlanırken, cinsiyet açısından iş bölümünde kadınların görevi olarak çoğunlukla toplayıcılık, erkeklerin ise avcılıkla ilgili sorumluluğu öne sürülmektedir. Baskın geçinme tarzı avcılık olan toplumlarda erkek avını eve kendisi taşıyıp getirmeyip de bu değersiz görevi yere getirmesi için kadını göndermesi, özellikle avcı toplumlarda belirginlik gösteren bedenen güçlü erkeğin kadınlarla kıyasla daha üstün konumda olduğunu belirtir (Veblen, 1995, s. 35). Yeni taş döneminde (Neolitik olarak adlandırılan insanlığın yeni gelişim aşamasında) toprakları ekme-biçmeyle hayat sürdürme tarzının değişmesi tarım kullanım ve üretim şekillerinin geliştirilmesi, hayvanları evcilleştirme yoluyla hem üretimi hızlandırma ve yemekte tüketilen besin gıda çeşidinin farklı tarz kazanması gerçekleşmiş ve bunlarla beraber cinsiyetler arasındaki iş bölümü de yoğunlaşmıştır. Erkekler, hayvan yetiştiriciliğini üstlenirken, kadınlar sistemli olarak tarım işlerini yerine getirmenin öncüsü oldular. Bu dönemde ka-

dınların görevi, besin tedarik etme ve pişirme görevlerini de yerine getirme olup, erkeğin de ailenin tarımda fiziksel güç gerektiren aktivitelerinden büyük oranda erkeğin sorumlu olması, onun işlevinin önemini daha da arttırmıştır. Bunun neticesi olarak yemek sırasında yemekten diğer aile üyelerinden ilk önce ve en iyi kısmı alma hakkı erkeğe tanınan yemekte ataerkilliğin devamını sağlamıştır (Beşirli, 2012, s. 23). Sanayileşmeyle birlikte fiziksel güçten ziyade insanların akıl yürütme ve teknoloji kullanma yeteneklerine dayalı entelektüel gücün iş bölümünü belirleyen faktörlerin sırasında ön planda olması, modern toplumlardaki yemek yeme olgusunun "sosyal ritüelleri" bakımından da etkilemiştir. Bu aşamada, artık özellikle kent yaşamında aile içi eşitliğe dönüştüğü için yemeği bütün aile fertleri hep beraber yerler ve tüm aile üyeleri için yeterli yiyeceğin olmasına önem gösterilir. Fakat yine de ataerkillik hâlâ belirgin olan toplumlarda, kadın çalışsa dahi erkeğin son sözü söylemesi ve yiyecek tercihlerinde de yine erkeklerin belirleyici role sahip olması devam etmektedir (McIntosh, 1996, s. 65).

Yemek kültüründe cinsiyet farklılıklarına ekonomik gelişmişlik durumunun etkisi açısından değerlendirirsek, refah toplumlarında zayıf maddi durumda olan toplumlara kıyasla daha çok cinsiyet eşitliğinin yüksek olması, bunun da yemek paylaşımı ve beslenme dengesinin maddi açıdan aynı oranda olmasına sebep olduğu gözlemlenmektedir. Ekonomik olarak düşük seviyedeki yaşam koşullarına sahip bölgelerde kazanılan gelirin çoğu beslenmeye ayrılsa da yine de kişiler yetersiz ve dengesiz beslenmektedir; bu durumlarda kadınların erkeklere kıyasla düşük statüde olmaları ve fiziksel emek bakımından kadınların daha zayıf olmaları onların erkeklerden daha yetersiz beslenmelerine neden olabilmektedir (Momsen, 2010, s. 80). Türk toplumlarına bakıldığı zaman özellikle kırsal kesimlerde erkeklere etin en iyi ve en etli kısımlarının verilmesi, kadınların ve çocukların ikinci plana itildiği, bu nedenle de yetersiz ve dengesiz beslenme daha çok bu toplumsal kategoride gözlemlenmektedir (Özçelik Adak, 2002, s. 87). Bu noktada toplumdaki eğitim düzeyinin, istihdam olanaklarının cinsiyete göre oranlarında farklılaşıp farklılaşmadığı, o toplumun yemek kültürünün niteliğini ve onun kapsadığı gelenek ve ritüelleri önemli ölçüde şekillendiğini söyleyebiliriz.

Böylece, bir sosyal küme olarak nitelendirilen ulus-devletlerin veya ulusal toplulukların yemek kültürünü oluşturan ve diğer toplumlardan farklılaştıran temel faktörler olarak belirlenen tarihsel, coğrafik, ekonomik ve eğitim etkenlerin yemek kültürünü benimseme ve gündelik hayatta uygulama esnasında toplumsal cinsiyet inşasına da gösterdiği etkisi önem taşımaktadır. Toplumun yaşadığı belli

bir tarihsel dönem ya da gelişime aşaması, coğrafik faktör ile yanı sıra insanların cinsiyet olarak biyolojik ya da entellektüel kabiliyetini durumun gerekçesine göre önemli, yardımcı veya eşit önemli olarak nitelendirerek üretimde faydalılık oranına göre cinsiyetler arasında yemek paylaşım özelliklerini yapılandırmaktadır.

Yöntem

Çalışmada amaca yönelik örneklem tipi kullanılarak, Kırgızistan'ın 7 bölgesi olan Isık Göl, Talas, Narın, Çüy, Batken, Calal Abad ve Oş bölgelerinin her birinden 2 köy ya da kasaba seçilmiş, bunlardan da birer kişiyle derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Bu tercihte belirleyici faktör, Kırgız geleneklerini özellikle yemek kültüründeki geleneksel unsurları ve Kırgız millî mutfağını değerlendirebilecek yaş düzeyine ve bu düzeyin gerektirdiği yaşam tecrübesine sahip olmalarının dikkate alınması olmuştur. Mülakat iki aşamada uygulanmıştır. Birinci aşamada, Bişkek şehri, Batken bölgesinden Korgon Köyü, Talas'tan Maymak Köyü, Isık-Göl bölgesinden Tüp Kasabası, Calal-Abad'dan Toktogul ve Bazar-Korgon Köyleri, Çüy'den Kemin Şehri, Narın'dan ise Canı-Talap Köyü seçildikten sonra, ikinci aşamada bu yerleşimlerde araştırma evreni temsil yeteneğine sahip örneklemi oluşturacak 40 yaşı üstü, ilgili bölgede hayatında en az 3 sene yaşamış olması ve yemek kültürü hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olması kriterlerine göre belirlenen bireyler ile mülakat sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmeye tâbi tutulmuştur.

Kırgız Yemek Kültürü

Kırgız ekonomisinde XX yüzyılın ilk yarısına kadar hakim olan göçebe hayvancılık ve ataerkil boy yapısı Kırgız yemek kültüründe de derin iz bırakmıştır. Kırgızların maddi ve bunun içinde yemek kültüründe Orta Asya'nın diğer halkları ile Güney Sibirya ve Merkezi Asya halklarının kültürü ile yakın ilişkisi olduğuna dair bir takım benzer elementler bulunmaktadır. XIX. yüzyılın üçüncü çeyreğine kadar Kırgızlarda tarımcılık yaygın değildi, bu yüzden besin ve yemeklerinde hayvancılığın etkisi hakimdi, sofralarda süt ve et mamulleri baskındı (Abramzon, 1999, s. 104). Kırgız toplumundaki siyasi-sosyal değişimler, kültürel seviyenin yükselmesi ve özellikle Kırgızların SSCB siyasetine uygun olarak konar-göçerlikten yerleşik hayat tarzına geçişi önemli oranda yemek kültürünü ve yemekte iş bölümünü eşitlikçi niteliğe itmiştir. Örneğin, Güney Kırgızistan'da Kırgızlarla yerli Özbek ve Tacik halkı

arasındaki yoğun etkileşim, Kuzey Kırgızistan'ın Çarlık Rusya'nın hakimiyetine girmesi sonucunda buralarda yaşamaya başlayan Rus göçmen çiftçilerin etkisi, Kırgız yemek kültürünün hem yemek çeşidi (meyve, sebzeler, yemişler, bal, şeker ürünleri, tuz ve diğer baharatlar gibi satın alınan ürünler kullanımda yaygın olmaya başlamıştır) ve günlük beslenme rejimi, hem de sosyo-ekonomik açıdan gıda üretme ve işleme şekillerinde yeni yöntemlerin paylaşımı (önceleri hemen hemen belirsiz olan ekonomide yeni üretim alanları: bahçecilik, arıcılık, kümes hayvancılığının gelişmesi) yönünden yapılanmasına katkı sağlamıştır (Abramzon, 1999, s. 105). Buna rağmen, Kırgız yemek kültürü bütün olarak ele alındığında kendi millî özelliklerini muhafaza etmeyi sürdürmüş ve bugünlerde bile mevsimsel özelliğini, özellikle hayvan bakıcıları arasında tamamen kaybetmiş değildir. Özellikle misafir karşılandığında Kırgızlarda pişirilmiş hayvan etinin parçalarının "ustukan" olarak ikram edilmesi, Kırgızların yemek seremonilerinde önemli yere sahiptir ve sembolik olarak bir çeşit sosyal anlamları taşımaktadır. Kırgızlarda genellikle hayvan kesme ve eti belli düzene ve kurallara göre parçalama işini ancak bu işi iyi bilen "kasapçı" ya da "soymoçu" yapar. Kasapçılık işi kadınlara verilmez, öyle ki kadınların hayvan kesmesi Kırgızlarda doğru karşılanmaz. Bu durum, hayvan kesme işinin kişinin belli bir fizyolojik güce sahip olmasını gerektirmesi bir taraftan, diğer yönden ise inanç açısından kadınların daha zayıf ruha sahip olduğu algısı canlı hayvanı kesme anında daha güçlü ruha sahip erkeğin kesmesinin makul görülmesi yemekte cinsiyet arasındaki iş bölümünün kaynağına işaret etmektedir. Çoğu zaman ekonomik durum bakımından değerlendirdiğinde kasapçılar orta ya da düşük ekonomik gelir seviyesindedir ve bunlar genelde gösterdiği hizmet karşılığına kestiği hayvanın boyun eti ya da arka omurgalarından oluşan "kol keser" ya da "kolustuk" olarak bilinen et parçalarını alırlar (Moldokulova, 2016, s. 77). Bu durumda, hem varlıklı-fakir arasındaki etkileşimi hem de kaynakların (kasapçının hayvan kesme yeteneği ile maddi olarak varlıklı olanın elinde bulunan et beslenme kaynağı ile değiş tokuşu) alış verişi gerçekleşir. Burada yemek üzerinden toplumsal iş bölümünü ve kaynakların dengeli bir şekilde dağılımını, dolayısıyla toplumsal istikrar ve dengenin sağlanmasını da gözlemleyebiliriz.

Misafirlerin statüsüne göre ustukanlar (değerli 12 parça kemikli et (cilik)) paylaştırma işini de "çığdançı" (ya da tabakçı, bökölçü) yapar. Bu işi herkes kendi isteğine göre yapamaz, çünkü özellikle misafirlerin sayısı çok olduğu törenlerde ustukanların karıştırılmadan statülerine göre doğru verilmesinin önemi büyüktür (Moldokulova, 2016, s. 78). Eskiden Kırgızlarda büyük boylar ve uruğlarda birlikte düğün ya da kurultay yapıldığı zaman, itibarını yitirmiş boy yöneticilerine "küng

cilik"[1]verilirdi. Böylece, ustukan sembolü ile toplumsal cezalandırma yapılırdı. Bundan yola çıkarak, ustukanın paylaştırılması, belli kurallara göre gerçekleşmediği zaman, misafirler arasında ciddi sorunlar ortaya çıkabilir. Onun için çığdançının buradaki rolü büyüktür. Çığdançı, kasabadaki ve gelecek misafirlerin saygı ve itibar derecesini, statü ve diğer özelliklerini iyi bilmelidir. Çığdançı ustukan paylaştırma işinde hata yapmış olursa eğer, ceza ödemek zorunda kalır. İşini iyi bir şekilde yapan çığdançıya ise, tören sahibi tarafından ödül verilirdi. Böylece, yemekteki ustukan aracılığıyla belirlenen statü ve roller sembollerinin belirlenmesi, bireyle arasındaki sembolik etkileşiminin bir yolu olarak karşımıza gelmektedir.

Kırgızlardaki ilk baharın sonunda kımızın sağım dönemine denk gelen "yaz hayatının başlaması hürmetine" gerçekleştirdiği ülüş[2] seremonileri, genellikle zenginler tarafından yapılırdı ve seremoniler sırasında bol-bol hayvan kesilir, kımız verilirdi. Çoğu zengin insanlar böyle masraflı ülüş seremonilerini kendilerine itibar kazanmak amacıyla ve kendini topluma tanıtmak adına kullanırdı. Özellikle bu yaz dönemlerinde, "kımız uulamay" (çeşitli kımız türlerinin tadına bakma) geleneği sırasında, genç ve yaşlı erkekler süslü atların üzerinde bir ya da birkaç gün süreli başka gruplara ziyarette bulunurlardı. Yaşlılar yeni gelen insanları karşılayıp onlarla sohbet etme ve kımız içme zevkini tadarken genç delikanlılar ise kendilerine müstakbel eş bulmak için kızlar arasından gizlice uygununu ararlardı (İsakov, 2017, s. 88). Buradaki yemek ve yemek etkinliklerinin toplumsal görevleri, sosyal etkileşimi, iletişimi, haber paylaşımını ve gelecekteki aile gruplarının oluşumunu sağlamaktadır.

Kırgızların yemek kültüründe yemeklerin en kutsalı olarak ekmek sayılır. Dolayısıyla ekmekle ilgili pek çok yasaklar ve gelenekler bulunmaktadır. Ekmek, tersinden koyulmaz, bir elle parçalara ayrılmaz, üzerine bir şey koyulmaz. Ekmek ve ekmek kırıntıları üzerine basılmaz, oturulmaz. Hayatını kaybetmiş kişilerin anısına yapılan "may tokoç"[3]lara bıçak değdirilmez (Moldokulova, 2016, s. 100). Kendisinin suçsuz olduğunu kanıtlamak için ekmeğe dokunma ya da "Nan ursun!"

1 Küng cilik: Küng=cariye, köle, hizmetçi; gelinlere verilen değersiz ustukandır.

2 Ülüş, pay anlamına gelmektedir. Kesilen hayvan etlerini paylaşma, yiyecek paylaşımı. Bir tören olarak ülüş, sosyal ve siyasal hiyerarşi sembolleri içerir. Bkz. Beşirli, H. (2012). Türk Devlet Sisteminde Toplumsal Düzenin İnşaasında İşlevselci Bakış Açısıyla "Ülüş" ve "Cilik" Geleneği. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi. Sayı 63. S. 337-358

3 May tokoç: Bir tür ekmek çeşididir.

("Yalan söylediysem ekmeğin bana laneti olsun" anlamında) şeklinde yemin edilerek kendini aklama ve inandırma âdeti bugün de varlığını sürdürmektedir (Moldokulova, 2016, s. 101). Bu insanlar arasındaki sembolik etkileşim örneğini ortaya koymaktadır. Kız kaçırıldığı zaman, kızın evlenmeyi kabul etmeyip damat evini terk etmesini önlemek adına eşiğe ekmek parçaları dolandırılır. Kıza "ekmekten atlayıp çıkarsan ekmeğin lanetine uğrar, bela musibet üzerinden eksik olmaz ve hiç evlenemezsin" şeklinde psikolojik baskı uygulanarak kızın gelin olarak kalmasına neden olan olaylar da yer almaktadır. Bu anlamda yemeğin inançla ilişkisinde yemeğin kutsallaşması, insanların karar verme sırasında bilinçsel çelişkilerde yönlendirici rol üstlenmekle beraber, cinsiyetler üzerindeki beklentilerini (kadının evlenmesinin ve evlatlarına iyi anne olması beklentisini) yerine getirmesi açısından önem atfetmek mümkündür.

Kırgızlarda birisi ağır hastalıktan ya da kötü olaydan kurtulduğunda, yedi ya da dokuz *may tokoç* yapılarak dağıtılır. Burada en önemli kaide bu ekmeklerin bilinmedik kişilere verilmemesidir. Bu ekmekleri alacak insanın iyi ya da kötü olduğu belli değildir. Bu ekmekleri alanlar, kesinlikle bütün ekmeği yiyip bitirmesi ve güzel temennilerde bulunması gerekir. Bununla birlikte hastalıktan kurtulan, yahut uzun yolculuktan gelen birisi adına "tülöö[4]" olarak adlandırılan inanç çerçevesinde yemek seremonisi gerçekleştirilir. Tülöönün verildiği kimse, tülöö yemeği için kesilen hayvanın etini yemez, şorposunu[5] içmez. Bu etin hiçbir parçası evde tutulmaz; et ve kesilmiş hayvanın derisi fakirlere dağıtılır. Bu geleneğin toplumsal işlevi de, dayanışma paylaşım ve yardımlaşma ile toplumsal sistemi dengede tutmasındadır.

Kırgız Yemek Kültüründe İnsanlararası İlişkilerin Düzenlenmesi ve Karşılıklılık İlkesi

"Kızıl kırman" ve "Üşür" geleneklerine göre, birisi tarlada buğdayını ekerken yanından geçiyor olan diğeri "Kırmanın kızılga tolsun!" der. Bunun anlamı, "buğdayın, sofran bereketli olsun" dileğine eş değerdir. Bunu söyleyen kişiye buğdayı ekiyor olan yarım veya bir çuval buğday verir. Buna benzer "Tegirmen akısı" ("Değirmen

4 Tülöö vermek, halkın refahını istemek, doğal afetleri, hastalıkları önlemek, kayıp birini bulmak veya bir hastalıktan kurtulan birisinin tekrardan hasta olmasını önlemek için Tanrı rahmetini kazanmak adına kurban kesildiği bir törendir.

5 Şorpo veya sorpo: et suyu çorbası

hakkı") geleneğine göre, değirmende ununu ezen birisine, belli miktarda un ya da para verme adeti vardır (M. Bekeyeva, 66 yaşında, Isık-Göl bölgesi: kişisel görüşme, 05 Nisan 2017). Bu gelenekler toplumdaki adalet, yardımlaşma, iyilikseverlik, hoşgörülüğün gelişmesine vesile olur.

Kaynak kişilerin hepsi, Kırgız yemek kültüründeki ustukan ve orun geleneğinin psikolojik etkisi üzerine bilgi verirken olumlu ve olumsuz taraflarını belirtmişlerdir. Olumlu olanlardan, kültür aktarımındaki sürecindeki insanlar arasındaki bağlantıyı pekiştirme ve toplumsal ödüllendirmede önemli araç olması ve Kırgızları zengin bir geçmişe sahip kültürünün göstergesi olan ayrıcalık simgesi olduğu belirtilmiştir. Bu gibi ustukan ve orun geleneklerinin birleştirici rolleriyle yanı sıra, insanlar arasındaki çatışma ve psikolojik gerilimleri yaratma gibi olumsuz etkiye sahip olduğu da tespit edilmiştir.

Kırgızlarda, kişinin hayatındaki önemli geçiş dönemleri olan doğum, evlilik ve ölüm, istisnasız yemek seremonileriyle eşlik edilir. Bunların arasında özellikle doğum, evlilik ve büyük başarıları kutlama gibi iyilik niteliğini taşıyan törenler, tören sahibinin statüsünü, maddi durumunu gösterme aracıdır; bununla yanı sıra, törene davet etme, davet edilen misafirlere "sıy görsötüü" (saygı göstermenin) ölçütü olan karşılama seviyesi, sofra hazırlığı, yemek düzeni, yemeği eşlik eden çeşitli gelenekler tören sahibinin başkalarına karşı davranışını, yakınlık ve saygı seviyesini ve onlara karşı beklentilerin simgesel olarak gösterme yolu olarak da kullanılır. "Toygo çakıruu" (törene davet etme; "toy", tören, düğün demektir) eylemi de burada büyük bir rol oynar. Saygın ve önemli kişilerin evine gidip (ya da telefon edip) düğüne bizzat evin reisi davet eder. Diğerlerini ise başkalar aracılığıyla haberdar eder. Saygın kişinin, olması gereken şekilde davet edilmediği hâlde, darılarak törene gelmediği olaylar az değildir. Bunların hepsi- kıvanca şahit olarak misafirleri davet etme, onlara "sıy görsötüü" ve diğer gelenekler çoğu zaman karşılıklılık ilkesine göre işler. Bu ilke, daha çok yakınlık derecesi bakımından uzak akrabalar ve komşular arasında sık rastlanır. Zira bu durumlarda, ilişkiyi akrabalık bağdan ziyade, birbiriyle olan belli simge ve sosyal mana içeren etkileşim sıklığı ve bu etkileşimin kalite olarak yoğunluğu ve derinliği belirleyici rol oynar.

"Bir zamanlar Tölömüş adlı uzak akrabamız vardı, her zaman toylarımıza karşılıklı olarak birbirimizi davet ederdik. Buna bizde "katış olmak" derler. Bir kere kızımızın düğününe sadece yakın akraba ve arkadaşlarımızı davet etmiştik. Tölömüşleri ve diğer uzak akrabalarımız komşularımızla birlikte düğünden sonra "toyluk" (düğün sofrasından lezzet ve ustukanlar) denilen düğün sonrası yemeğine çağırmıştık.

Tölömüşler ana törene davet etmediğimiz için kendi sırasında oğlunun düğününe bizi de davet etmediler. Şimdi ise ilişkimiz neredeyse tamamen kopmuş durumda. Mesela, Mergen adlı akrabamız, gerçi kan akrabamız değildir. Fakat Mergen, eşimin öz kardeşi gibidir. Gençliğimizden beri Mergen ve ailesine anne-babası gibi davranırız, onları neredeyse kendi çocuklarımız kadar severiz. Mergenler, bir düğünde bile bizi misafirlikten eksik etmediler. Bu düğünler aracılığıyla biz ailelerimizde olup bitenler hakkında haberdar olur, beraber sevinç ve hüzünleri paylaşırız" (M. Bekeyeva, 66 yaşında, Isık-Göl bölgesi, 05 Nisan 2017).

Görüldüğü gibi, yemek aracılığıyla karşılıklı olarak birbirine saygı ve ilgi göstererek, Kırgızlar kendi arasında sağlıklı iletişim ve karşılıklı yardımlaşmayı gerçekleştirir. Yemek üzerinden karşılıklılık ilkesinin bu şekilde işlemesi, insanlar arasında bir bağ yaratır. Bu bağ, hem "akrabalık ve arkadaşlık destek ve birlik" değeri esasında oluşan toplumsal bilincin etkisi sonucunda, hem de psikolojik temelli kendini "borçlu hissetme" durumundan ibaret ortaya çıktığı bilinç altı durumun karmaşık örüntülerinden oluşur. Yemek aracılığıyla insanlar arası karşılıklı olarak "sırayla davet etme" zincirinin kurulması, sürekli olarak devam ettirildiği takdirde sağlıklı ve devamlı ilişkiye temel verir; aksi durumda, bu zincirin bir kere bile kopukluk görmesi, kan bağı ile bağlı olan akrabaları ve çok yakın arkadaşlıkları bile sona erdirebilir.

Kırgız Yemek Kültüründe Cinsiyet

Kırgızlar, konar-göçer toplum olma özelliğiyle besinsel geçinme sisteminde en çok hayvan etini ve süt ürünlerini merkezi öğe olarak tuttuğu için, et ve süt ürünlerine ilişkin pek çok gelenekler oluşagelmiştir. Kırgızlar, bu gelenekleri sıkı bir şekilde izleyerek ve özellikle toplumun genç üyelerine bu gelenekleri öğreterek ve kesinlikle izlemelerini sağlayarak toplumsal kültür, değer, inanç, statü ve cinsiyet rollerini belirleyen normların aktarımını gerçekleştirerek, etnik kimliğin korunmasını sağlamışlardır.

Kırgız yemek kültüründeki kadın ve erkek ayırımı oldukça önemlidir ve bununla ilgili inanç ve gelenekleri Kırgız toplumunun baştan itibaren ataerkil olma özelliğinden köken almaktadır. Kırgız yemek kültüründe yemeği ilk tatma hakkı da genellikle ev sahibi olan babaya erkeğe aittir. Günlük beslenme pratiğinde de özellikle sabah yemeği ilk önce baba tadar, sonra da ailenin diğer üyeleri yemeğe başlayabilir. Yemeğin sonunda kimse babanın yemek duasını etmesinden önce sofradan kalkamaz. Yemek çeşitleri de temel olarak babanın tercihine göre belirlenir.

Misafir karşılandığı zaman bu hak misafirlerin en yaşlısına geçer (böyle durumda cinsiyet özelliği önem taşımaz). Bu gelenek babaya ve misafire gösterilen önceliği ifade eder. Yemek seremonilerindeki cinsiyet ayrımları hem aile içi günlük beslenme pratiklerinde, hem de büyük törensel birlikteliklerde de gözlemlenebilir. Bunlar simgesel olarak net bir şekilde genellikle yemek seremonilerdeki ustukan dağıtımı ve dastorkonda (sofrada) yer alma geleneklerinde gerçekleşir. Bu iki geleneklerin neredeyse bütün öğeleri bugün için de geçerlidir ve gençler arasında bile sürdürülmektedir.

Özellikle misafir ağırlandığında ustukan ikramı Kırgızların yemek seremonilerinde önemli yere sahiptir. Hayvan sağ iken büyük kemik parçalarına "müçö", kesildikten sonra ise "cilik" adı verilir. Cilikler suda pişirilerek misafirlere ikram edilmek üzere sofraya getirilir ve "etti casoo" (et parçalarını düzenleme) âdetiyle cilik ustukan adını alır (İsakov, 2009, s. 121). Yemek seremonisinin önemi, davet edilmiş misafirlerin sayısı ve ev sahibinin maddi durumu olan temel belirleyicilere göre at, büyükbaş hayvan ve/veya koyun kesilir. Önemli ve misafir sayısı çok olan düğünlerde ve özellikle taziye yemeği için at ve/veya büyük hayvanın kesilmesi mühimdir. Fakat merasimin önemi ve misafir sayısı ne kadar olursa olsun, koyunun da ek olarak kesilmesi beklenir. Ustukanlar kişinin yaşı, cinsiyeti ve ilişki derecelerine göre belirlenir. Kesilen hayvanın türüne göre müçöler ustukan "aşamasına" geçtiği zaman sembolik anlamı yüklenmede değişiklik gösterebilir. Örneğin, koyunun ön ayağında bulunan kar cilik, dalı ve küñ ciliklerinden oluşan "kol cilik" ve arka ayağında bulunan coto cilik, cambaş ve kaşka cilikler olan "san cilik" olmak üzere cilikler ikiye ayrılır. San cilikler, kol ciliklerden daha üstün ve daha önemli sayılır, bunların içinden en saygın ya da en yaşlı misafire ikram edileni "cambaştır". Cambaş, sadece aksakallara ve en saygın erkek misafire ikram edilir. Yaşlılar, kadınlara her ne kadar itibarlı ustukanlarından verilmediği üzerinde dursa da misafir kadınlar bu ifadelerin dışına tutulabilir. Zira çoğu zaman misafir kadınlara da erkeklerin aldığı ustukanlardan ikram edilir. Ustukan paylaşımında Kuzey Kırgızları ve Güney Kırgızları arasında farklılık mevcuttur (Abramzon, 1997, ss. 19 -23). Kırgızistan'ın Isık Göl, Çüy ve Talas bölgelerinde saygın olan erkeklere cambaş, saygın kadınlara ise kuymulçak (kuyruk kısmındaki yağ parçası) ikram edilir. Coto cilik ile kaşka cilik olarak adlandırılan ustukanlar aynı değerdedir ve bunların cinsiyet ayrımı yapılmadan kadın ve erkeklere ikram edilebilirliği söz konusudur. Daha az saygı simgesi atfedilen kol cilikin üçüncüsü olan, "küng cilik", sadece kadınlara ait olan bir ustukandır. Kırgızcada "köle" ya da "hizmetçi" anlamına gelen küng ci-

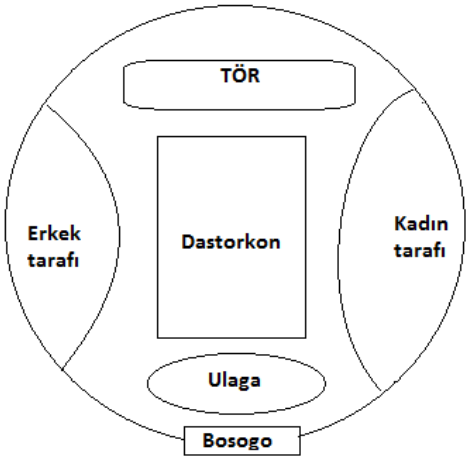
lik, ana sofra tabağına konularak misafirlere ikram edilmez. Bu et parçası, evdeki (genel olarak kızlara değil) gelinlere verilen parçadır. Uça ve hayvanın başı asla kadınlara verilmez, bunların başkasından ustukan olarak ikram edilmesi de uygun davranış olarak görülmemektedir (kadının derecesi ne olursa olsun). Özellikle başın kadınlara verilmemesinin anlamı, böyle durumda yönetim kadına geçmesi ya da ev sahibinin derecesinden daha yüksek dereceye gelmesi anlamını taşır. Kuymulçak ve Töş de sadece kadınlara ait ustukan olarak sayılır. Kuymulçak en yaşlı ya da en saygın hanıma verilir. Töş (Kırgızcada "göğüs" anlamında) olan et parçası kız çocuklarına verilir. Koyun dilinin ucunu ve "caak" olarak bilinen çene kısmını "kadın geveze, kavgacı ve dedikoducu olmasın" diye hanımlara ikram etmezler. Fakat dil ve caak erkek çocuklara ya da henüz konuşmaya başlamayan erkek bebeğe "belagatlı-hatip olsun" dileğiyle verilir. Kızlara, özellikle bekâr olanlarına, "evlenmeden babasının evinde kalır" diye dalı (sırt kısmı) ve kar cilik ustukanları verilmez. Bunlar, Kırgızlardaki aile enstitüsündeki değerleri yansıtır: ailenin lideri, güçlü ve etkili iletişim kurabilen, söz sahibi olan babalık rolü, kız kardeşlerini koruyarak destekleyen erkek çocuklarından cesur ve belagatlı olması beklentisi, annenin ve kız çocuklarının ise uysal, nazik, güzel ve özlü konuşma ile ilişkilendirme, Kırgız aile kurumunda feminen ve maskülen toplumsal özelliklerine işaret etmektedir.

Sofraya oturma düzeninde de cinsiyete göre bazı farklılıklar görülmektedir. Kırgızların geleneksel adetlerine göre beslenme pratiklerinde kadınlar tarafı, sofranın sol tarafı olarak belirlenmektedir. Bu düzen Kırgızların milli ev-barınağı olarak bilinen "bozüy"deki mekânın cinsiyet özellikler temelli belirlenmesine dayanmaktadır. Bozüydeki sol taraf erkeklere aittir ve "er cak" olarak adlandırılır. Bozüyün sağ taraftaki mekânsal kısmı ise kadınlara ait olarak değerlendirilir ve "epçi cak" olarak bilinir. Epçi tarafta kadınlara özgü sayılan her şey bulunur, özellikle bu taraf mutfak olarak da değerlendirilir. Çok nadir olarak Narın bölgesinde sofraya "orun" (yer)lere göre misafirleri yerleştirmenin cinsiyet etkeni temelli belirlenen kurallar takip edildiği belirtilmiştir. Erkekler dastorkonun (sofranın) sağ tarafında, kadınlar ise sol tarafında yer alır (burada giriş-bosogodan[6] töre[7] doğru değil, törden bosogoya doğru alınan sağ-sol anlayışı ima edilmektedir) (Bkz. Şekil 1). Sovyet ideolojisi etkisiyle günümüz yemek seremonilerinde mekânın cinsiyet fak-

6 Bosogo, eşik demektir. Oda mekanına giriş kısmı da bosogo olarak geçer

7 Tör, oda mekanının ileri kısmı, en şerefli yerdir. "Ulaga" da bosogo-girişe en yakın mekân kısmıdır, statüsü veya yaşı küçük olanlar burada yer alırlar.

törüne göre hiyerarşik olarak ayırt edilmesi artık neredeyse hiç uygulanmadığı, fakat yaşa ve itibara göre mekân hiyerarşisinin hâlâ devam ettiği tespit edilmiştir.

Şekil 1. Yemek seremonisinde statü, yaş ve cinsiyete göre mekân hiyerarşisi

Kadınlar asla eşinden "yukarı", yani töre ondan daha yakın oturmaz. Evlenmiş kız kendi ana-baba ve akrabaların evinde bosogoda değil törde oturur, fakat eşinin, yani kayınlarının ve kaynanasının evinde her zaman bosogo tarafında yer almalıdır. Damat için de kayınların evindeki bosogo tarafında yer elma kuralı geçerlidir, fakat damat belli yaş seviyesine ulaştıkça "küyöö karısa ceen bolot" (damat yaşlanınca yeğen olur) denilir ve artık ona törden yer alma hakkı verilmeye başlar.

"Kolgo suu kuyuu" et yemeden önce ve sonra misafirlerin ellerini yıkaması için gösterilen hizmettir. Bu gelenekte de cinsiyet etkenleri yer almaktadır. Genellikle "kolgo suu kuyuu" hizmetini ev sahibinin erkek çocuğu gösterir. Bazen ise kızlar ve gelinler de bunu yapabilir fakat bu sadece kadınların oturduğu dastorkonda geçerlidir. "Kolgo suu kuyuu" geleneği kapsamında hizmet edene misafirler "bata" olarak ifade edilen güzel dilekleri söyler. Kırgızlarda dastorkonda oturma adabında da cinsiyete göre belirlenmiş kurallar ve yasaklar bulunmaktadır. Erkeklerin bağdaş kurma (mandaş tokunuu) oturuş biçimi kadınlar için yasaktır. Sofra hizmetinde bulunan genç erkekler için ise sürekli hareketlilik dolayısı ile buna uygun "çök tüşüp oturuu" (diz üzerinde oturma) şekli yer alır. Kadınların bağdaş kurarak oturması, kocasına saygısızlık göstermesi ya da kocasının ölümünü istemesi olarak değerlendirilir ve çok olumsuz karşılanır. Bu gelenek ve yasakların sosyolojik açı-

dan değerlendirirsek kadınların mahremiyetinin korunması erkeklere göre daha sıkı takip edilmesi ve kadın-erkek arasındaki oturma pozlarında farklılığın sağlanması, bireylerin biyolojik cinsiyet özelliklerine göre daha sağlıklı bir biçimde rol ve işlevlerini yerine getirilmesi ve böylece topluma uyumluluk göstermesi sağladığı sonucuna varabiliriz.

Yemek üzerinden toplumsal ilişkilerin ve olguların şekillendirilerek yönlendirilmesini, mülakat sırasında kaynak kişiden elde edilen bilgiden de çıkartabiliriz:

Çayı doğru bir şekilde koymayı öğrenmek kızlar için çok önemlidir. Bizatihi tanık olduğum birkaç vakıa buna delil teşkil eder. Öyle ki çayı yanlış biçimde koyan gelinden oğlunun boşanmasını salık veren aile büyükler dahi görülür. Gelinin çayı koyma becerisi esas alınarak uygun biri olup olmadığı, terbiye ve mahareti sınanabilir (A. Yusupova, 68 yaşında, Çüy bölgesi: Kişisel görüşme, 17 Mayıs 2017).

Görüldüğü gibi, temelde kadın rolünün yemek hazırlama ile ilişkilendirilmesi, kadınların toplumsal yaşamda başarılı olup olmadığının indikatörü olarak da geçebilir; yemek hazırlama, sunma ve yemek yeme sırasında cinsiyet ve statüsüne göre normlarca belirlenen beklenen davranış kalıplarının kadınca ne kadar düzgün sergileyeceği, onun aile ve akrabalık ilişki bağındaki bedelini o kadar olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyebilir. Bir taraftan bakıldığında, bireyin psikolojik olarak kendine özgüven seviyesini yükseltir ve böylece toplumdaki cinsiyet iş bölümünde, aile içi ve genel sosyal sistemde kabul edilen belirli davranış biçimlerini devam ettirme güdüsünü arttırır. Bununla aynı zamanda, yemekte toplumsal cinsiyet inşası da devamlılık kazanır. Diğer tarafından ise, belli yemek hazırlama ustalığı üzerinden kadının ne kadar aile üyesi olmaya uygun olup olmadığını sınama aracı olarak geçen yemeğin simgesel işlevi, genel bakıştan "seleksyonel" etkiye sahiptir: sağlıklı toplumun altyapısını hazırlayan önemli öğe olan aile için fertlerin "seçilmesi", toplumun bütün bir sistem olarak düzenli ve ilerleyici bir yönde yapılanması doğrultusunda işlemektedir.

Sonuç

Yemek kültüründen bahsederken, yemek kültürünün basit bir kültürel değer olmadığını ve içinde basit tüketim eylemleri takımı ötesinde, sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik öğelerin de barındırdığı karmaşık yapıyı göstermek açısından önemlidir. Bir toplumun genel kültürünü en iyi şekilde yansıtabilen alt kültürlerinden biri, o toplumun beslenme kültürüdür. Zira insanların temel fiziksel ihtiyacını kar-

şılama güdüsü ile daimi şekilde tekrarlanan, yinelenen ve yenilenen yemek yeme ritüeli insanların sosyal yaşamında da oldukça sık gerçekleşir ve dolayısıyla beslenme pratiklerinin tekrarlanması ve alışkanlıklara dönüşmesi ile belli toplumsal düzeni de ortaya çıkarır. Diğer bir deyişle, yemek kültürü, süreklilik ve tekrarlanma niteliğini taşıması ile zaman içinde toplumların sosyal statü simgelerinin seti haline gelmiş, toplumsal dayanışma ve etkileşimi için bir "soyut mekân" işlevini yerine getirmektedir.

Çalışmanın kapsamında, Kırgız toplumundaki yemeğin sosyalleşme sürecindeki rolü ve önemi, cinsiyet kimliğinin benimsenmesi ve cinsiyetle ilişkin kimliğin inşasında, kültür aktarımı ve etnik kimliği oluşması ve pekişmesindeki işlevleri incelenmiştir. Böylece, sonuçta Kırgız yemek kültüründe yemek ve beslenme geleneklerinin belli başlı 12 toplumsal işlevini belirledik:

- Toplumsal sistemdeki dengeyi sağlama ve koruma,
- İnsanlar arasındaki ilişki niteliklerini sembolik bir şekilde belirleme ve o ilişkilerin sürekliliğini sağlama,
- Toplumda insanlar arasındaki etkileşimi, bilgi paylaşımını sağlama,
- Sosyal dayanışma, karşılıklı yardımlaşma ve toplumsal güvenliğin pekişmesine altyapı sağlama,
- Toplumdaki bireylerin hiyerarşik olarak statü ve rollere ayırt etme ve bu farkları farklı yemek kültürü sembolleri ile yansıtma,
- Toplumdaki ekonomik, siyasal, sosyal, mesleki ya da cinsiyet etkenler üzerinden ayırt edilen farklı tabakaların ya da kategori temsilcilerinin etkileşimini sağlama,
- Bu tabaka veya kategorilerde olan kişilerin birbiriyle olan etkileşim niteliğini, davranış ve konuşma biçimlerini ve bunlarla ilgili kuralların ve yasakların belirlenme ve sağlanma,
- Sosyal değişim,
- İnsanların etnik ve cinsiyet kimlikleşmesini sağlama,
- Genel kültür (roller, normlar, yasaklar, değerler, idealler, inançların) aktarımı,
- Sosyal ve doğal çevrede hayatta kalma yöntemlerini öğretme-eğitme işlevi,
- Evlenmeye uygun çiftlerin birbiri ile buluşmasını sağlama fonksiyonu.

Kırgızların beslenme pratikleri kollektif niteliğe sahip olduğu tespit edilmiş-

tir. Yemek sırasında sosyal etkileşimin yoğunlaşması ve dolayısıyla bireylerin toplumsallaşması, birbiriyle bilgiyle ve haberlerle paylaşımının gerçekleştiğini belirlemek ile, Kırgızların beslenme modelinin geleneksel tipte olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla, modern ve postmodern dünyada Kırgız toplumunda geleneksel aile yemeği kendi değerini henüz yitirmemiş durumunda olduğunu söyleyebiliriz; yapılan yemeğin evde hazırlanması ve kabul edilmiş kural, alışkanlık ve sosyal anlamlara uygun olduğu kabul edilerek, Kırgızlarda yemeğin, sosyal bakımdan yapılandırılmış ve kolektif şekle sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Kırgız yemek kültüründe dinî, millî, özel veya normal günlerde düzenlenen yemekleri esnasında bireylerin toplumsal konumlarına uygun davranması mutlak koşul olarak belirtilmesi, sadece yemek malzemesinin seçiminde değil, malzemenin pişirilme biçiminde, sunulmasında hatta misafirlerin sofrada oturma pozlarına da önem verilmesi, yemeğin toplumsal hiyerarşi, güç ve statünün sembolik olarak belirleyicisi rolünü oynadığını göstermektedir. Günlük beslenme pratiklerinde ve ritüel nitelik taşıyan yemek seremonilerinde erkeklerin ve kadınların davranış kalıplarını belirleyen kurallar ve normlar, ustukan, orun (yer) ve diğer gelenek ve âdetlerin toplumsal cinsiyet bağlamında da kültür aktarımı sürecinde yemeğin sosyolojik işlevine işaret eder.

Ataerkillik hâlâ belirgin olan Kırgız toplumunda, kadın çalışsa dahi erkek son sözü söyleyen, sofra düzenindeki yer alma hiyerarşisinde üst konuma sahip olan ve ilk yemek servisi yapılan birey hâlindedir ve yiyecek tercihlerinde erkeklerin belirleyici role sahip olması devam etmektedir. Bu durum özellikle ustukan ve paylaştırma ve uça tartuu âdetinde yüksek statülü ustukanlar olan baş ve uçayı oluşturan et parçalarının kadının statüsü ve saygınlık derecesine bakılmaksızın sadece yüksek statüye sahip erkeklere ikram edilmesi özelliğinden de görülebilir. Yemek servisi ve hazırlanması gibi fiziksel güçten ziyade daha çok sabır ve zarafet gerektiren işlemler, kadına ait iken, daha fazla fiziksel güç gerektiren ve önemli iş olarak sayılan hayvan kesme, cilikleri parçalama ve büyük kazanda eti pişirme gibi görevlerin sadece erkeklere atfedilmesi, erkeklerin üstünlüğüne tam olarak işaret etmese de, Kırgız yemek kültüründeki cinsiyet iş bölümünün toplumsal denge ve düzenliliğin sağlanmasına katkı eden bir öğe olduğunu göstermektedir. Yemek seremonileri sürecinde cinsiyetlere özgü normların aktarılması ve her cinsiyet için hangi davranış kalıplarının doğru, hangilerinin ise yanlış olduğunun gelenekler ve yasaklar aracılığıyla hem yetişkin bireylerin, hem de genç neslin üzerinde pekiştirici nitelikte cinsiyet sosyalleşmesi gerçekleşmektedir.

Kaynakça

Abramzon, S. (1999). *Kırgız cana Kırgızstan tarıhı boyuncha tandalma emgekter (Kırgız ve Kırgızistan tarihi üzerine seçili yazılar)*. (Mambetaliyev Satıbaldı, Sulaymankulov Dardayıl, Makenov Sovetbek, Çev.) Bişkek: Сорос Кыргызстан.

Beşirli, H. (2010). Yemek, kültür ve kimlik. *Millî Folklor* 22 (87):159-169

Beşirli, H. (2012). *Yemek sosyolojisi*. Ankara: Phoenix.

Haviland, W. (2002). *Kültürel antropoloji*. (Hüsamettin İnaç, Seda Çiftçi, Çev.). İstanbul: Kaktüs Yayınları.

İsakov, B. (2009). *XVIII-XIX. yüzyıllarda Kırgızların sosyal ve ekonomik tarihi, Sayak Uruusu (Boyu) örneği*. Bişkek: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları.

İsakov, B. (2017). Reproductive cycling: The case of pre-Soviyet Kyrgyz pastoralizm. *From globalizatıon to regionalization and localization: Institutions, processes, and stratecies: twenty sixth world business congress.* May 19-23, Kırgız-Turkish Manas Üniversity, Bişkek. S.87-88.

Kırgız Cunhuriyeti Milli İstatistik Komitesi (KC MİM). (2017). 2009-2017-c Turuktuu kalkının ayrım uluttar boyunça sanı (2009-2017-y. Nüfusun uluslara göre verileri). Erişim tarihi: 20 Aralık 2017, http://www.stat.kg/ru/statistics/download/operational/729/.

Kırgız Cunhuriyeti Milli İstatistik Komitesi (KC MİM). (2017). Analitiçeskiy material o çislennosti postoyannogo naseleniya na naçalo 2017 goda" (2017 yılın başında daimi ikamet edenlerin sayısı üzerine analitik bir değerlendirme). Erişim tarihi: 20 Aralık 2017, http://www.stat.kg/ru/statistics/download/operational/772/

Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*. (Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

McIntosh, A. (1996). *Sociologies of food and nutrition (Yemek ve beslenme sosyolojileri)*. New York: Plenum Press.

Moldokulova, D. (2016). *Kırgızdardın salttık cürüm-turum madaniyatı (XIX Kılımdın Ayagı – XX Kılımdın Başı)(Kırgızların geleneksel davranış kültürü XIX yy sonu – XXyy başı)*. Bişkek: Сарыбаев Т.Т.

Momsen, J. (2010). *Gender and development*. New York: Routledge, Second Edition.

Özçelik Adak, Nurşen. (2002). *Sağlık sosyolojisi: Kadın ve kentleşme*. *İstanbul: Birey Yayıncılık*.

Şavkay, T. (2000). Osmanlı mutfağı. İstanbul: Şekerbank Yayınları.

Veblen, T. (1995). *Aylak sınıf*. (İnci User, Çev.) İstanbul: Açılım Kitap.

Warde, A. (1997). *Consumption, food and taste: Culinary antinomies and commodity culture (Tüketim, yemek ve tat: Mutfak antinomileri ve meta kültürü)*. London: Sage.

Hospitality in Islamicate Civilization: Ibn Battuta As a Traveler-Guest

Aysylu Saetgaraeva*

Abstract: Hospitality is a familiar and valued ethic across times and civilizations. It has been worked upon as a concept by ancient and modern philosophers. Hospitality is also a very broad term, starting with its familiar every-day usage and extending to topics such as migration, refugees, the other, the stranger and moving on to include the modern commercial hospitality sector. This study is specifically about hospitality in Islamicate civilization. My aim is to look at hospitality in Islam through the example of the famous traveler Ibn Battuta, as a case study to analyze the overlap between the norms and the practice. The Islamic conception of hospitality can be realized through the treatment of the traveler-guest, namely ibn al-sabeel, in Islamic tradition. Ibn al-sabeel is an important concept because it depicts the Islamic conception of the stranger. The treatment of ibn al-sabeel as a special guest is also a portrayal of the Islamic hospitality. Building on the norms regarding ibn al-sabeel in the primary sources of Islam the Quran and the Sunnah, I analyze Ibn Battuta's travelogue in terms of his experiences as a traveler-guest. As my aim is to answer the question of how the Islamic notions of hospitality were conceptualized as a divine imperative by Muslim societies of the Medieval world, I chose Ibn Battuta's travelogue because it is considered one of the most important books depicting the society and living conditions of the fourteenth century Islamicate world. Therefore, it is a valuable case to analyze in order to look at the overlap between the Islamic norms and their practices in the Islamic societies.

Keywords: Hospitality, Ibn al-Sabeel, Ibn Battuta, Travelogue, Zawiyah.

* Ibn Haldun University, Alliance of Civilization Institute, PhD Program.
Contact: aibarslog@gmail.com

Introduction

Hospitality is a familiar and valued ethic across times and civilizations, which has its cultural, ethical, political and religious undertones. In its simplest meaning, it is "the act of being friendly and welcoming to guests and visitors", "the friendly and generous reception and entertainment of guests, visitors, or strangers". Henry Nowen states that "if there is any concept worth restoring to its original depth, and evocative potential, it is the concept of hospitality" (Siddiqui, 2015, p.17). If we look at the etymology of the word host, it derives from the Latin *hospes* meaning "host, guest, stranger". *Hospes* is rooted from *hostis,* which means "stranger, foreigner, outsider, enemy". The word hostile is also derived from it, as are hospital and hostel, which mean "a guest-chamber, an inn" and "host, hospitality, hospice, hostel, hotel". The word guest also has the same meaning in its etymology: "guest, stranger, enemy".

Hospitality played an important role in cultures of most ancient societies around the world and the traditions and practices of hospitality are also seen in the teachings of many religions: in Ancient Greece, in Celtic and Nordic societies, in the Jewish, Christian and Islamic traditions...etc. Hospitality and generosity shown in practicality was a sign of nobility and status. Because of hospitality being the sign of nobility and a religious duty, it has maintained a virtuous status across time and space of western antiquity (Fotou, p.35). In the late Medieval era, the strengthening of a clearly territorially demarcated state undermined the customs of religious provenance and involved exclusionary tendencies in treatment of Others (Lundin, 2019).

In the Modern West hospitality is mostly associated in minds with the commercial hospitality sector and tourism industry and we rarely see hospitality as a matter of survival and protection as in the antiquity. But hospitality is closely related to the matters of the massive human migration flow of the modern world and the ethical and political questions that it arises. Acceptance, tolerance and hospitability are crucial terms in the context of migration and is directly related to the ethic of hospitality.

> In the case of hospitality connected to sovereign, territorial nation-state, there are ethical questions linked to unconditional hospitality or borderless hospitality which calls for an unqualified welcoming of the 'other' who has been neither invited nor expected (Siddiqui, 2015, p.6).

The notion of hospitality has also been worked upon by many ancient and modern philosophers. The famous Enlightenment philosopher Immanuel Kant saw hospi-

tality as a "natural right" of all humans "by virtue of their communal possession of the earth's surface". Alasdair MacIntyre sees hospitality as a universal practice, central to the proper functioning of society. Jacques Derrida and Emmanuel Levinas also have their theories on hospitality (Siddiqui, 2015, p.4).

Hospitality in Islamic Tradition

As mentioned above, hospitality is a virtue that was given importance to across cultures and religions. In all these cultures and religions, hospitality as an ethic (a set of values) is provided by the cultural and religious teachings and the mindset that these teachings shaped. Similarly, in Islam, this faith and mindset is provided by the dogmatic teachings of the Islamic religion, which are primarily derived from the Quran and the teachings of the Prophet Muhammad i.e. the *Sunnah*.

The closest and most used word in Arabic for hospitality is *dhiyafa*, and *dhayf* which means guest is derived from it. A word inevitably connected to hospitality is generosity, one of words for which is *karam*. The adjective *kareem* is a combination of generosity and nobility: "*Karim*, in other words, is a man who is acknowledged by everybody to be 'noble' just because he proves his own noble birth concretely in his acts of limitless generosity" (Izutsu, 2002, p. 76). One of the derivatives of the word *karam* is the word *karaamah,* which means dignity (Al-Farahidi, Vol.5, P. 368-369). The words *adhafa* (hosted) and *akrama* (honoured) are often used together in Arabic literature. All this indicates a strong relationship between honor and hospitality in the Arabic language and usage.

If we look into the first primary source of the Islamic tradition, the Quran, we can see that the word *dhiyafa* itself and its derivatives are mentioned in three contexts; in the stories of the prophets Ibrahim, Lut and Musa. Apart from the word *dhiyafa* itself, there are many other places in the Quran where hospitality is mentioned indirectly in the contexts of encouragement of generosity and charity. The hospitality of Ibrahim is famous in all monotheistic religions. In the stories of the prophets Lut and Musa, hospitality is mentioned in a negative context, criticizing inhospitableness.

The Importance Given to Hospitality in Islamic Tradition

In Islam, the hospitality relationship is triangular, it consists of host, guest, and God. It is a social act which is at the same time a very individual act of worship to God. The most important indication of the status given to hospitality in the

Islamic tradition is linking hospitality to the matter of faith itself as stated in the following sayings of the Prophet Muhammad:

> Whoever believes in Allah and the Last Day, should not hurt his neighbor and whoever believes in Allah and the Last Day, should serve his guest generously... (Khan, 1997, Vol. 8, p. 158).
>
> Whoever believes in Allah and the Last Day, should serve his guest generously; and whoever believes in Allah and the Last Day, should unite the bond of kinship... (Khan, 1997, Vol.8, p. 160)

There is nothing more important in Islam than the matter of belief and faith in God as it is the very base of Islam. Therefore, connecting belief in Allah directly to "serving guests generously" speaks volumes of the status given to hospitality in Islamic tradition. Connecting hospitality to the belief in Allah and the Last Day here is a form of exaggeration used in Arabic rhetoric in order to emphasize the importance of the subject given. The same rule applies here in mentioning hospitality together with "uniting the bond of kinship" and "not hurt his neighbor", for the importance given to both in Islam.

There are also countless other sayings of the prophet Muhammad encouraging hospitality and generosity and indicating its virtue. An example is: "There is no good in a person who does not want to entertain guests" (Al-Ghazali, Vol.3, p. 51)

Etiquettes of Hospitality in the Islamic Tradition

There are many sayings and examples on the generosity that a guest must be welcomed with in the Islamic literary tradition. I will mention several main guidelines and etiquettes regarding the treatment of the guest, from the Quran and the Sunnah. Scholars have derived several etiquettes of hospitality from the story of the Prophet Ibrahim in the Quran:

> Has there reached you the story of the honored guests of Abraham? When they entered upon him and said, "[We greet you with] peace." He answered, "[And upon you] peace, [you are] a people unknown. Then he went to his family and came with a fat [roasted] calf. And placed it near them; he said, "Will you not eat? (The Quran 51:24-27)

The first etiquette derived from these verses is greeting. "When you are greeted with a greeting, greet in return with what is better than it, or return it equally" (The Quran 4:86) is the norm set by the Quran. In the English translation of this

verse, both greetings, Ibrahim's and his guests', are translated as "peace be upon you". But in the original Arabic text there is a little linguistic nuance between these two. The guests first gave the greeting of *salaman* and Ibrahim answered with *salamun*, with the difference of *a* and *u*, *salamun* being linguistically stronger in meaning than *salaman*.

The second etiquette is preparing a feast for the guest and serving them without intimidating them. In addition to being quick and not stalling them. After Ibrahim greeted his guests, he "turned to his household secretly". The Arabic verb used here is *raagha* which means "to go secretly". He did not mention to them that he will prepare food for them, but went secretly inside the house and brought it to them as they were unaware of it for a guest might be intimidated or embarrassed if the host asked them or told them that he is preparing food for them. In another verse that related the same story: "And certainly did Our messengers come to Abraham with good tidings; they said, "Peace." He said, "Peace," and did not delay in bringing [them] a roasted calf" (The Quran 11:69).

The third point is that he prepared the best kind of food for them and in a large amount. He prepared a fat, roasted calf to serve it to total strangers whom he had never encountered and might have never encountered again. In some narrations it is mentioned that there were only three guests, and the mentioned amount of food in the verse is a calf.

The fourth point to note is the fact that these guests whom Ibrahim showed so much generosity and hospitality to were total strangers whom he had never encountered and would have never seen again: "you are a people unknown" (The Quran 51:24-27)

In addition to this, in the following saying of the Prophet Muhammad there are three etiquettes related to hospitality:

> A man asked the Messenger of Allah (peace and blessings of Allah be upon him): "What is the best thing in Islam?" He said, "Feeding others and giving the greeting of salaam to those whom you know and those whom you do not know (Al-'Askalani, Vol.1, p. 56).

These three are: feeding people, greeting with *salam* (peace) in general and greeting strangers in particular. Note here the mentioning of 'whom you do not know' along with 'whom you know'. Greeting an acquaintance or a friend is a very common, expected and natural behavior that we do without putting in effort. But in this saying, we can see the special mentioning for "those whom you do not

know", giving an incentive on greeting the stranger as well. Moreover, the word for greeting mentioned in the saying is *salam* which means peace. This literally means that when we are greeting someone, we are offering them peace. When greeting a stranger with a *salam,* we first and foremost offer them peace and show them that they are safe and that we do not have any hostile intentions towards them which makes them feel welcomed.

General Rights and Obligations of a Guest in Prophet Sayings

The following narration of the Prophet Muhammad establishes that a guest has certain rights:

> If you stay with some people and they entertain you as they should for a guest, accept it; but if they do not do then you should take from them the right of the guest, which they ought to give (Khan, Vol. 8, p. 159).

The "right of the guest" mentioned here is explained in other sayings one of which is:

> Whoever believes in Allah and the Last Day, should serve his guest generously. The guest's reward is: To provide him with a superior type of food for a night and a day and a guest is to be entertained with food for three days, and whatever is offered beyond that, is regarded as something given in charity. And it is not lawful for a guest to stay with his host for such a long period so as to put him in a critical position (Khan, Vol. 8, p. 156).

From these sayings and other sources of Islamic jurisprudence, Islamic jurists extracted rulings related to hospitality, but have minor differences in opinion regarding the ruling of hospitality. They have differed in relation to whether hosting in the manner mentioned in the previous sayings is a *fard* (legal obligation) in the Islamic law or is a commendable act. Scholars of *fiqh* (Islamic law) have also differed in opinion in relation to the addressees of these hospitality rulings. Some have said that this hospitality is an obligation upon residents of towns, cities and rural areas or Bedouins but some have said that it is an obligation upon the residents of rural areas only and not the residents of towns and cities because in scarcely inhabited rural areas it is more difficult to find food and shelter and in towns there are usually institutions where guests can stay such as hotels, reserving the obligatory right to hospitality and accommodation which is mentioned in the previous sayings to the traveler or stranger guest (Al-Kurtubi, Vol.9, p. 64-65).

The majority of the Islamic legal scholars have said that generally hospitality is not a *fardh* (obligation) but a *sunnah mu'akkadah'* (recommended emphatic act) and have interpreted the previous saying of the Prophet Muhammad: "...If you stay with some people and they entertain you as they should for a guest, accept it; but if they do not do then you should take from them the right of the guest, which they ought to give." That it is for those guests who are in distress and need, for example if they stop by a house or a village in the middle of an uninhabited land or in a desert where they cannot find food or shelter otherwise, it becomes an obligation upon the residents to host them (Al-'Askalani, Vol.5, p. 108).

The general opinion is that the right of a guest is to be accommodated and fed for three days and nights. In the first day the host must accommodate the guest with the best of what he has, the best food and care, in the next two days he must share with the guest whatever is the norm for himself and his own family. After three days, hospitality comes out of being an obligation to be a charity and a favor. It is no longer an obligation upon the host but is encouraged. It is the right of the guest to ask for hospitality in the first three days, but after that he must be sensitive and not be a burden on his hosts (Al'Askalani, Vol.10, p. 533).

Ibn al-Sabeel: The Traveler-Guest

Ibn al-Sabeel i.e. the traveler is the most important concept to mention in the context of Islamic hospitality because it depicts the Islamic conception of the stranger and his treatment. I believe that Islamic norms related to *ibn al-sabeel* form the core of Islamic hospitality, as the importance and the rights given to *ibn al-sabeel* in the Islamic tradition and its consideration of the traveler not merely as a traveller but a guest, represents Islamic conception of hospitality.

The word for stranger in Arabic is *ghareeb* and in a more modern context the word foreigner is *ajnabi*. None of these words is used in the Quran to describe a stranger or a traveler. The word used mostly in Islamic literature to describe the stranger who is a traveler, or a passer-by is *ibn al-sabeel* which literally means "son of the road", and the stranger who has come for permanent residence i.e. a refugee, is indicated by the term *muhajir* (immigrant). To come to the definition of *ibn al-sabeel*, one of the scholars said that "the wayfarer is called ibn al-sabeel (lit. "son of the road") because he sticks to the road, and the one who sticks to something is described as its son in Arabic (Al-Kurtubi, Vol. 5, p.189). When explaining the groups that deserve alms, the Hanafi jurist al-Quduri says that *ibn al-sabeel* (trav-

eler, wayfarer) is one "who has wealth in his own land but he himself is currently in another place in which he has nothing" (Al-Kuduri, 1997, p. 59). Therefore, the status, the background or the wealth of the traveler do not affect what they are due. It is the simple fact, that of his current homelessness and being a stranger in a foreign land that gives him that status and the rights accordingly. Most importantly, this traveler *ibn al-sabeel* is considered a guest. When explaining the Quranic verses regarding *ibn al-sabeel* exegetes explain *ibn al-sabeel* as a *dhayf* (guest). *Ibn al-sabeel* is not just a traveler, but a traveler who is considered a guest.

The first right of *ibn al-sabeel* (the traveler) was mentioned above, which is being accommodated and fed for three days. Another five of the rights of *ibn al-sabeel* can be derived from the eight verses of the Quran where *ibn al-sabeel* is mentioned.

The second right is to be treated with *ihsan* (good, perfection):

> Worship Allah and associate nothing with Him, and to parents do good, and to relatives, orphans, the needy, the near neighbor, the neighbor farther away, the companion at your side, the traveler, and those whom your right hands possess… (The Quran, 4:36)

The verse above indicates that one of the rights of *ibn al-sabeel* is doing *ihsan* (good) to them. *Ihsan* is a term meaning perfection or excellence. It is a matter of taking one's *iman* (faith) and showing it in both deed and action, a sense of social responsibility born from religious convictions. This verse puts the traveler in the general context of those who deserve one's good treatment the most. Scholars say that *ihsan* to *ibn al-sabeel* is doing the best in being a company to them and guiding them (Al-Kurtubi, Vol.5, p. 189)

The third right is the right to charity:

> …but [true] righteousness is [in] one who believes in Allah, the Last Day, the angels, the Book, and the prophets and **gives wealth, in spite of love for it**, to relatives, orphans, the needy, **the traveler**, those who ask [for help] (The Quran, 2:177)
>
> They ask you, [O Muhammad], what they should spend. Say, "**Whatever you spend of good is [to be] for** parents and relatives and orphans and the needy and **the traveler** (The Quran, 2:215)
>
> And give the relative his right, and [also] the poor and the **traveler**, and do not spend wastefully (The Quran, 17:26)

In these three verses the traveler is mentioned in the groups that deserve charity. We can see in the first verse that spending on the mentioned groups is

very encouraged especially by mentioning that righteousness is spending on them "in spite of love" for one's wealth. We can also observe that Islamic law and tradition has been concerned with the vulnerable groups, either originally in need like the poor or who are temporarily in the situation of vulnerability such as the wayfarer. He is not in his homeland, detached from his previous social and familial life and local bonds. He might be a person of wealth and strata, but the mere fact of temporary dislocation puts them in the condition of vulnerability with rights according to that. The Quranic command puts them all together and, in these verses, puts them into one type of treatment. We can see that in the first verse the traveler is put together in the same grouping with the neighbor, the rights of the neighbor being strongly emphasized in Islam. There are many verses and traditions of the Prophet Muhammad that demonstrate the importance that Islam gives to the neighbor, such as : "He is not a Believer who eats to a full stomach but whose neighbors is hungry" (Al-Bukhari, Abdur-Rahman, 2015, p.129-130). Similarly, we can see that the traveler is grouped together with parents and relatives, which indicates the significance and the weight of the laws related to the traveler.

The fourth right is the right of a share in the booty:

> And know that anything you obtain of war booty - then indeed, for Allah is one fifth of it and for the Messenger and for [his] near relatives and the orphans, the needy, and the **[stranded] traveler** (The Quran, 8:41)
>
> And what Allah restored to His Messenger from the people of the towns - it is for Allah and for the Messenger and for [his] near relatives and orphans and the **[stranded] traveler** - so that it will not be a perpetual distribution among the rich from among you.

The fifth right is that travelers are one of the groups that deserve *zakat* (obligatory almsgiving):

> Zakah expenditures are only for the poor and for the needy and for those employed to collect [zakah] and for bringing hearts together [for Islam] and for freeing captives [or slaves] and for those in debt and for the cause of Allah **and for the [stranded] traveler** - an obligation [imposed] by Allah.

In this verse, we can see that giving to the estranged traveler is not just encouraged among acts of righteousness and charity but rather put forth as a command of obligation. *Zakah* (the obligatory almsgiving) is one of the five pillars of Islam, thus we can see the importance of *ibn al-sabeel* in Islam by giving them a

share in the obligatory alms. The scholar Ibn Zaid says that when *ibn al-sabeel*, whether poor or wealthy, does not have enough provision to continue he must be given from the obligatory alms. The famous exegete of the Quran Ibn Katheer says that ibn al-sabeel must be given what would suffice him until he goes back to his homeland, even if he had wealth. He also added that a person should be given provision to go and come back if he needs to travel but cannot afford it.

The fifth right of ibn al-sabeel is to be guided if he needs to. This is derived from the following saying of the Prophet Muhammad on the etiquette of the road:

> It is narrated by Abu Hurayra that the Prophet disallowed anyone to sit on thorough fares. The Muslims said that they were unable to observe that (ban). The Prophet said, "If you cannot do that then give its rights". They asked, "What are its rights?" The Prophet said, "Keep your gaze down, guide the traveler, respond to the sneezer when he says al-Hamdulillah, and offer salam (Al-Bukhari, Abdur-Rahman, p. 642-643).

This generous and delicate treatment of ibn al-sabeel is also a type and means of social solidarity in Islam. This can also be called a custody of ibn al-sabeel, this wayfarer is in a way under the custody of his host and obliged to be taken care of.

Not only encouragement but also intimidation is used in relation to the hospitality and generosity to travelers and guests. The following saying of the Prophet Muhammad is an example: "There are three persons whom Allah will not look at on the Day of Resurrection, nor will he purify them and theirs shall be a severe punishment. They are: A man possessed superfluous water, on a way and he withheld it from travelers..." (Al-Bukhari, Khan, Vol.3, p. 547).

Let's look at the practice of this tradition by the companions of the Prophet Muhammad. It is narrated that the second Caliph after the Prophet Muhammad, Umar ibn al-Khattab, arranged a special place which he named 'the house of flour', during his reign. It was intended that wheat, barley, figs, grapes and other necessary food items be kept there so that anyone who is in need would be able to take from it. And especially those who were passers-by and in need of provision (Ibn Sa'd, 'Ata, 1990, Vol.3, p. 214).

During the reign of the fifth of the Umayyad Caliphs Umar bin Abdulaziz, he asks the Imam Ibn Shihab al-Zuhri to teach him the tradition of the Prophet Muhammad related to the recipients of charity. The imam writes him a long letter, in which he divides it share by share. On the share of ibn al-sabeel he wrote:

...and the share that goes to ibn al sabeel must be divided upon all the roads according to the number of passers on it, and for every man who is ibn sabeel and does not have a shelter or kin to accommodate him, must be fed until they find ashelter or become no longer in need. It (the share) must be given to certain noted houses and handed to trustworthy people, who will give shelter and food to any ibn al-sabeel in need and take care of his animal, as long as they have the money given to them (Haras, p. 690).

Here, the public responsibility of taking care of ibn al-sabeel is emphasized. The charity and its distribution are mentioned as an official public responsibility here, undertaken by the public authority.

From what has been mentioned we can see the significance that Islam put upon ibn al-sabeel. Ibn al-sabeel is a traveler, a traveler who is most likely to be a stranger. The rights and importance that have been given to this stranger represent the hospitality values of Islamic tradition. This traveler is not merely seen a stranger or a traveler, but as a guest, who is welcomed and honored.

Ibn Battuta as a Traveler-Guest

To answer the question of whether these Islamic norms of hospitality were actually practiced in the Islamic societies I will give a brief analysis of Ibn Battuta's travelogue and present his experiences as a traveler-guest as an example to the treatment of *ibn al-sabeel* in Islamic societies. I chose Ibn Battuta's travelogue, the *Rihla* to analyze in this context because Ibn Battuta falls under the category of *ibn al-sabeel* and because his experiences are a valuable source of information on the real life of the Islamic societies. Ibn Battuta is a very famous and the most travelled traveler of whole Islamic history. He traveler for 29 years (from 1325 to 1354) and covered more territories than did Marco Polo (Elad, 1987). He recorded his travels in his travelogue, the *Rihla,* in which he gives a vivid and detailed description of his travels. He also gives detailed descriptions of where he stayed and how he was hosted during his travels. The nature of this study cannot include a full detailed analysis of the *Rihla*, therefore I will only mention several examples, which would suffice to give a general idea on how *ibn al-sabeel* was treated in the Islamicate world.

In the whole of the *Rihla*, the places that Ibn Battuta mentions staying at are *zawiyas*, *khanqas*, *ribats*, *madarasas*, and apart from these public institutions he was also hosted by individuals, whether commoners or people of high rank. *Zaw-*

iya, *ribat* and *khanqa* bluntly mean quarters of Sufi and other brotherhoods. They had a variety of roles in the society, one of which was hosting, accommodating and feeding the *ibn al-sabeel*. Ibn Battuta mentions being hosted at *zawiyas* quite a lot in his travelogue and whenever he mentions a *zawiya* he mentions it with a description of "with food for all visitors" or "with food for *ibn al-sabeel*" attached to it. For example, Ibn Battuta explains that when moving in the territories of modern Iraq and Iran he had to journey for three nights across plains inhabited by Kurds. At the end of each *manzil* (stopping station) there was a *zawiya* at which every traveler was supplied with bread, meat and sweets. In each *zawiya* there is a sheikh, an *imam*, a *mu'azzin*, servants and cookers (Gibb, p. 89). Ibn Battuta was especially delighted with the hospitality that he received in Anatolia from the members of the brotherhoods there who hosted him in their *zawiyas*. He even mentions that members of two different brotherhoods argued on which would host Ibn Battuta and his companions. Speaking about Anatolia, he says: "it was marvelous to see the joy and gladness with which they received us, though they were ignorant of our language and we of theirs, and there was no one to interpret between us" (Gibb, p. 127). Ibn Battuta also said praising the brotherhoods of Anatolia:

> What an excellent body of men these are, how noble-minded, how unselfish and full of compassion for the stranger, how kindly and affectionate they are to him, how warm their welcome to him! A stranger coming to them is made to feel as though he were meeting the dearest of his own folk (Gibb, p. 140).

Apart from being provided with shelter, protection, food and water Ibn Battuta was also very often presented with many gifts and provisions for his travels. Along his travels, Ibn Battuta was always welcomed, hosted and provided with food and water, in addition to frequent gifts and money. He was also always treated honorably.

Conclusion

In this study I gave a holistic look at the Islamic conception of the hospitality and especially hospitality towards the stranger. I analyzed the concept of hospitality in the primary sources of the Islamic tradition, the Quran and the Sunnah. There are several etiquettes related to the treatment of the guest that are derived from the Quran and the Sunnah, such as greeting the guests, with a special emphasis on greeting strangers, showing honor to the guest, providing them with food without

intimidating them, and so on. The importance given to the guest and to hospitality in Islamic tradition is also mentioned through some sayings and verses. There also some rights which the guest possesses, which is being accommodated and fed for a day and a night obligatorily and for three days and nights commendably. Along with the etiquettes and rights related to guests in general there is a certain set of norms given to a special type of guest, which is the traveler-guest, *ibn al-sabeel*. The rights and the special treatment that have been given to *ibn al-sabeel* represent Islamic hospitality and treatment of the stranger, not as a stranger but as a guest.

I also included an example from the Islamic history on the treatment of *ibn al-sabeel* in real life in Islamic societies, which is the example of the great traveler Ibn Battuta and his experiences as a traveler-guest in the fourteenth century Islamicate world. Mentioning all the instances and details from the *Rihla* is not possible for the limitations of this study but a general picture and outline of how Ibn Battuta was hosted is mentioned. Even a short outline such as this gives us a clear idea of how the traveler-guest was treated in the Islamicate world. There were several public institutions such as *zawiyas*, caravanserais, *khans, khanqas, ribats* and *madrasahs* that served, among other roles, to accommodate and serve the travelers. These institutions were funded by *waqfs* (charitable endowments) which functioned on the Islamic norms of generosity and charity, especially towards the traveler-guests. Apart from the public institutions we can see that Ibn Battuta was also welcomed with open hands by individuals everywhere in his travels.

References

Ata, M. (Ed.). (1990), *Al-tabakat al-kubra*. Lebanon, Beirut, Dar al-Kutub al-Ilmiyya.

Abdur-Rahman, R. (Trans.). (2015). *Manners in Islam: Al adab al-mufrad.* Lebanon, Beirut, Dar Al-Kutub al-'Ilmiyah.

Al-Askalani, I. H. (n.d.). *Fath al-bari sharh sahih al-Bukhari*. Lebanon, Beirut, Dar al-Ma'rifah.

Al-Ghazali, A. H. (2011). *Ihya-u ulum al-din.* Jidda, Dar al-Minhaj.

Al-Kuduri, (1997). *Mukhtasar al-kuduri fi al-fikh al-hanafi*, Dar al-Kutub al-Ilmiyah.

Al-Kurtubi, *Al-Jami' Li Ahkam al-Kur'an=Tafsir al-Kurtubi.*

Elad, A. (1987), The descriptions of the travels of Ibn Battuta in Palestine: Is it original? *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, No. 2* 256-272. Cambridge University Press. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/25212152

Fotou, M. (n.d.). *Ethics of hospitality: Envisaging the stranger in the contemporary world.* PhD Thesis, The London School of Economics and Political Science.

Gibb, H.A.R. (Trans.). (1929). *Ibn Battuta: Travels in Asia and Africa 1325-1354*. London, George Routledge and Sons, Ltd. Broadway House.

Haras, K. (Ed.). (n.d.), *Kitab al-amwal.* Lebanon, Beirut, Dar al-Fikr.

Izutsu, T. (2002). *Ethico religious concepts in the Quran*. McGill-Queen's University Press.

Khan, M. M. (Trans.). (1997), *The translation of the meanings of sahih Al-Bukhari.* Riadh, Saudi Arabia, Darussalam.

Lundin, L. L. (2019). Hospitality. *Salem Press Encyclopedia*,

Makhzomi, Mahdi (Ed.). *Kitab Al-Ain.* Dar wa Maktabat al-Hilal.

Siddiqui, M. (2015). *Hospitality and Islam: Welcoming in God's name.* New Haven and London: Yale University Press.

Azerbaycan Cumhuriyeti`nde Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişiler (ÜİYOK'ler) ve Devletin Onlara İlişkin Politikası

Lala Naghiyeva*

Öz: Doğal kaynaklarının olması ve çok iyi bir coğrafi mekânda yerleşmesi Azerbaycan`ın her zaman çatışma içinde olmasına, bu topraklarda savaş yaşanmasına neden olmuştur. Bu açıdan bakacak olursak, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler de her zaman tartışılan ve çözülmeğe çalışılmış bir sorun olarak önem taşımakta ve sürekli araştırılmaktadır. Ermenistan ve Azerbaycan arasında olan çatışmaların ÜİYOK`lerin kendi topraklarından olmasına sürüklediğini dikkate alacak olursak, bu göçü zorunlu göç kapsamında incelememiz gerekiyor. Makalede Azerbaycan`da ülke içinde yerinden olmuş kişiler ve onlar için ülkenin yürüttüğü politikalar tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişiler, Zorunlu Göç, Mülteci, Azerbaycan, Ermenistan.

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Göç Politikaları ve Araştırmaları Yüksek Lisans Programı.
İletişim: nagiyeva2016@inbox.ru

Giriş

Dünyanın en eski insan yerleşimlerinden biri olan Azerbaycan Cumhuriyeti Güney Kafkasya`ın doğusunda, Hazar Denizi`nin batı kıyısında yer almaktadır. 28 Mayıs 1918 tarihinde kurulan Azerbaycan Cumhuriyeti uzun süre SSCB yönetimi altında var olmuş ve 18 Ekim 1991 yılında bağımsızlığını yeniden kazanmıştır. Kuzeyde Rusya (Dağıstan), kuzey-batıda Gürcistan, batıda Ermenistan, güney-batıda Türkiye ve güneyde İran ile sınır komşusu olan ülkenin yüzölçümü 86.6 bin kilometrekare, nüfusu 10 milyondan fazla, başkenti Bakü`dür. Azerbaycan, BM, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, GUAM, Doğu Ortaklığı, Türk Konseyi, İslam İşbirliği Teşkilatı, Uluslararası Para Fonu, Asya Kalkınma Bankası, Avrupa Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, IAEA, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü vb. birliklerin üyesidir (Azerbayzan Dışişleri, 2019) ve 2017'de ABD «Global Firepower» araştırma merkezine göre, Azerbaycan Silahlı Kuvvetleri gücüne göre dünyada 59`uncu, Güney Kafkasya'da ilk sırada yer almaktadır. Azerbaycan, 7 milyar varil rezervi ile dünyanın en büyük on dokuzuncu, petrol üretimi açısından ise 23`üncü ülkesi olarak bilinmektedir.

Diğer yeraltı ve yüzey doğal kaynakları ile de ünlü olan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sahip olduğu kaynaklar yüzünden başından bela eksik olmamış, kendi bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü için her zaman mücadele etmiş, savaşmıştır. 20. yüzyılın sonlarından başlayan "Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ" savaşı Azerbaycan topraklarının %20`sinin Ermeniler tarafından işgal olunmasına kadar ilerleyen ve günümüzde de devam eden savaştır(Azerbaycan Dışişleri, 2019). Savaşın en büyük etkisi savaş bölgesinde yaşayan insanlar üzerinde olmuş, binlerce kişi hayatını kaybetmiş, yaklaşık 1 milyon kişi savaş nedeniyle kendi memleketini terk etmek zorunda kalmıştır. Ülke içinde yerinden edilmiş kişiler olarak bilinen bu insanlar ülkenin farklı il ve bölgelerine taşınarak kendi yaşamlarını sürdürmeye çalışmış, karşılaştıkları sorunlarla mücadele etmek için uğraşmışlar. Genel olarak uluslararası bir göç olarak tanımlanan zorunlu göçün ulusal örneği gibi söyleyebileceğimiz ülke içinde yerinden edilmiş bu kişilere devletin ve uluslararası örgütlerin de desteği görülmektedir. Bu bir iç göç olmasına rağmen Azerbaycan Cumhuriyeti`nin uluslararası politikalarında da kendine yer edinmiş, ülkenin halletmeye çalıştığı en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir.

Gerçekleştirilen bu çalışma, giriş ve sonuç kısımları da dahil olmak üzere toplam beş bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın "Bulgular" kısmında 1)

Azerbaycan Cumhuriyeti`nin Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Politikası, 2) Uluslararası Örgütlerin Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilere Yardımları, 3) Yerinden Edilmiş Kişilerin Kendi Topraklarına Geri Dönmelerine İlişkin Uluslararası Politika, 4) Bulgu ve Teorilerin Bir Arada Değerlendirilmesi başlıkları altında 4 önemli konu tartışılacaktır.

ÜİYOK Sorununa Tarihsel Bakış ve Araştırmanın Amacı

Diğer Türk yurtlarında yaşayan Türk toplulukları gibi Azerbaycan halkı da tarihi boyunca istiklali uğruna birçok zorluğa göğüs germiş ve bu yolda da birçok evladını kurban etmiştir. I. Petro tarafından imzalanan Ermeni halkına ilişkin Kararname (10 Ekim 1724) bu konuda büyük rol oynadı. Kararnameye göre, Ermenilere Rusya'nın işgal etmiş olduğu Hazar denizi kıyısı bölgelerinde göç etmeleri ve yerleşmeleri için alan tahsis edilmesine izin verildi(Azerbayzcan Dışişleri, 2019). Sözü geçen bölgeler ise Azerbaycan Cumhuriyeti`nin tarihi topraklarıdır. Ne yazık ki, I. Petro`nun bu politik çizgisi, gelecek yüzyıl için halefleri tarafından da sürdürüldü. 1804-1813 Rus-İran Savaşı'nda Rusya'nın zaferi ve Azerbaycan'ı paramparça eden "Gülüstan Antlaşması", Ermenilerin yeniden yerleştirilmesi ve yeniden birleşmesi konusunu daha da önemli bir hale getirdi(Azerbaycan Dışişleri, 2019). Bu plan, 1826-1828 Rus-İran Savaşı'nda Erivan'ın ele geçirilmesinden sonra gerçekleşmeye başladı. 19. yüzyılda Rusya ve İran arasında imzalanmış olan Türkmençay Antlaşması ardından bölgeye Ermenilerin göçünün artması ve Rusya`nın bunu desteklemesi ise günümüzde var olan bu savaşın başlangıcıydı (1905.Az, 2019). Bu göçün ardından bölgede Ermeni nüfusunun artması devletin kuruluşu ve onların Azerbaycan topraklarına, özellikle de Dağlık Karabağ`a sahiplenmek istemesiyle sonuçlandı. 1988 yılından başlayan asıl savaş binlerce kişinin hayatını kaybetmesi, yaklaşık 1 milyon Azerbaycanlı`nın kendi topraklarından olmasına kadar ilerledi. Aslında bütün bu olanlar Rusya`nın bölgede kendisi için Hrıstiyan Ermenilerden sosyal temel oluşturmak politikasının bir parçasıydı (Sadıqov, 2012, s. 187). Bunu Ermenilerin Müslüman çoğunluğun yaşadığı bölgelere yerleştirilmeklerine dikkat edecek olursak, anlamak zor olmayacaktır. Güçlü bir Rusya İmparatorluğu için böyle bir politik adımın atılması hiç de şaşırtıcı değildi. Büyük bir üzüntü içinde altını çizmek gerekir ki, politik kararların verilmesinde din faktörü çok büyük bir role sahiptir ve bu sadece günümüzde yaşanan bir durum olarak nitelendirilemez, tarihin bütün dönemlerinde din faktörünün yürütülmüş olan politikalara olumlu veya olumsuz etkisini gözlemleyebiliriz. Aynı durumla Azerbaycanlı kişiler de

yüzleşmişler. İlk başlarda Ermenistan`da var olan eski tarihe dayalı Azerbaycan köylerindeki Azerbaycanlıların buradan çıkarılması hedeflenmekteydi. Şöyle ki, Ermenistan›da, modern silahlarla donanmış silahlı gruplar, Azerbaycanlılara karşı soykırım politikası uygulamaya başladılar. Ermenistan›da yaşayan 225 Azerbaycanlı öldürüldü, 1200 kişi yaralandı, yüzlerce Azerbaycanlı işkenceye maruz kaldı, bacakları kesildi ve gözleri çıkarıldı. 185 Azerbaycan köyünden 230 bin Azerbaycanlı, kendi vatanlarından silah gücüyle sınır dışı edildi, mülteci durumuna düşürüldü (Məmmədov, 2009, s. 151). Böylece, bu aşama ile Ermeniler kendi topraklarında "temizleme" işlerini bitirerek Dağlık Karabağ`ı işgal etmek için hazır duruma gelmiş oldular. Sırada Azerbaycan Cumhuriyeti`nin topraklarına sahiplenmek, o topraklarda yaşayan kişileri kendi ülkeleri içinde göçmen durumuna düşürmek vardı.

1991, 26 Aralık tarihinde Hankendi`nin işgali ile başlayan sonraki taciz 1992`nci yılda 26 Şubat tarihinde Hocalı`nın, 8 Mayıs`ta Şuşa`nın, 18 Mayıs`ta Laçın`ın, 2 Ekim`de Hocavend`in, yani genel olarak Dağlık Karabağ illerinin (Laçın Dağlık Karabağ`ın etraf illerindendir) işgali ile devam etti. 1993 yılında ise Dağlık Karabağ`ın etrafındaki iller, başka deyişle, 2 Nisan`da Kelbecer, 7 Temmuz`da Ağdere (Dağlık Karabağ`a aittir), 23 Temmuz`da Ağdam, 23 Ağustos`da Cebrayıl ve Füzuli, 31 Ağustos`da Gubadlı, 29 Ekim`de Zengilan da işgal edildi (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti, 2019) ve bu bölgelerde yaşayan insanlar ya öldürüldü, ya da kendi canlarını kurtarmak için zorunlu göçe tâbi tutuldu. İfade edilmesi gerekiyor ki, Hocalı halkının maruz kaldığı şiddet hiçbir terim ve kelime ie anlatılamaz kadar acılıydı, bir bölgenin halkına yer yüzünden silmek, yok etmek amacıyla düşünülerek yapılmış soykırımdı.

Şu anda, Azerbaycan Cumhuriyeti`nde 1 milyon 200 bin 450 mülteci ve ülke içinde yerinden olmuş kişiler bulunuyor (Azərbaycan Respublikası Qaçqınların Və Məcburi Köçkünlərin İşləri Üzrə Dövlət Komitəsi, 2019). Bunlardan 350 bin kişi Ermenistan`da var olmuş Azerbaycan köylerden zorunlu göçe tâbi tutulanlar, 789 bin kişi ise kendi ülkeleri içinde yerlerinden olmuş ve geri dönüş gününü hasretle bekleyen Azerbaycanlılardır.

Sorunun uluslararası önemini ele alacak olursak, Uluslararası Hukuk`ta ve Uluslararası Örgütlerin yaklaşımlarında zorunlu göçün bu yönü insalık dışı, hak ve hukukun korunmaması gibi olumsuz bir şekilde tanımlansa da problem hâlâ kendi çözümünü bulamamıştır.

Çalışma konusu Azerbaycan`ın yüzleştiği bu sorunu halletmek amacıyla yaptığı uluslararası işbirliğini, kendi iç politikasında mülteci ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilere ilişkin yürüttüğü politikaları araştırmayı amaçlıyor. Dikkat etmek gerekir ki, zorunlu göç sürecinde, oluşan mağduriyetler, ekonomik sorunlar ve olumsuz durumlarla birlikte, uzun vadede, modern bir hayatın gerektirdiği "kayıt altına alınmış bir nüfus", "kültürel olarak türdeşleşmiş ve planlanıp kontrol edilebilir bir nüfus" hedeflerine ulaşılmaktadır (Aktay, 1999). Bu açıdan işgal altındaki tüm bölgelerden olan mültecilerin ve yerlerinden edilmiş kişilerin sorunları Azerbaycan halkı için en önemli sorundur ve bu sorunu çözmeyi Azerbaycan Cumhuriyeti kendi iç ve dış politikalarında her zaman ilk sırada bulundurmakta ve bunun için de gereken adımları atmaktadır.

Araştırmanın Yöntem ve Metodolojisi

1980 yıllarından başlayan ve günümüzde de varlığını sürdüren bir savaş durumunda bildiğimiz üzere ekonomik, psikolojik, kültürel, sosyal sıkıntını her zaman savaş bölgesinde oturan veya savaş nedeniyle o bölgeni terk etmek zorunda kalan kişiler yaşamaktadır. Azerbaycan`da Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişilerle ilgili de böyle bir durum söz konusudur. ÜİYOK kavramının açıklamasına bakacak olursak; ÜİYOK`ler silahlı çatışma, şiddet, insan hakları ihlalleri, doğal ya da insan yapımı felaketler sonucu uluslararası bir sınır geçmeksizin evlerini ve ikamet ettikleri bölgeyi terk ederek kendi ülkeleri içinde daha güvenli bir bölgeye göç etmek zorunda kalan kişilerdir (Adıgüzel, 2019, s. 7). Azerbaycan`la ilgili bu sorun daha çok siyasi ve tarihsel kökenli olduğu için çalışmada da konuyu bu açıdan ele almak gerekir. Çalışma konusunun daha çok tarihsel olaylara ve geçmişte yaşananlara dayalı olduğunu ve günümüzde de bu olayların Azerbaycan Cumhuriyeti`nin göç politikalarını şekillendirdiğini göz önünde bulunduracak olursak, araştırmanın yöntemini de tahmin etmek zor olmayacaktır. Şöyle ki, çalışma konusu farklı makale, dergi, kitap ve resmî internet siteleri üzerinde gerçekleşmiş olan araştırmalar ile yapılmıştır. Olaylar tarihsel açıdan ve bazı kurumların resmî internet siteleri üzerinden ele alındığı için herhangi bir derinine mülakat yapılmamış, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerle görüşülmemiş ve sadece okumalar üzerinden değerlendirme ve araştırma gerçekleşmiştir. Okumalar Göç Teorileri, Azerbaycan tarihi, Dağlık Karabağ, Azerbaycan`da kendi topraklarını terk etmek zorunda kalmış kişiler, yani Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişiler, "Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ" savaşı ile ilgili yazılmış olan makale, gazete, kitap vb. üzerinden gerçekleşmiştir.

Ayrıca çalışma yapılarken etik kurallara dikkat edilmiş ve çalışma bu çerçevede yapılmıştır. Başka deyişle, "Bilimsel araştırma metodları ve bilim ahlakı açısından söylememiz gerekirse, bir çalışma "sistematik", "şüpheci" ve "etik" bir şekilde gerçekleştirilmelidir (Bayhan). Bunları kısaca açıklayacak olursak;

a. Sistematik olmak: Neyi, nasıl ve neden yapıldığına ciddiyetle yaklaşmaktır. Özellikle yapılan gözlemin yapısı, yapıldığı durum ve gözlem yaparken girilen rol ile ilgili açık olmak gerekmektedir.
b. Şüpheci olmak: Düşüncelerin doğrulanmaması olasılığının bulunduğu anlamına gelmektedir. Bu durum, ayrıca alternatif varsayımları ve yorumlamaları düşünmeyi, gözlemlerle beraber varılan ilk sonuçları dikkatli bir şekilde incelemeyi içerir.
c. Etik olmak: Araştırmada yer alan veya araştırmadan etkilenmesi muhtemel olan kişilerin, endişe ve çıkarlarını garanti altına alan davranış kuralları takip edilmelidir" (Bayhan, s. 5)

Azerbaycan'da Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişilere İlişkin Yürütülen Politika ile ilgili yapılmış olan bu çalışmada konular bilimsel araştırma metodları ve bilim ahlakı çerçevesinde yukarıda da belirtildiği şekilde ele alınmış ve incelenmiştir.

Kuramsal Çerçeve

Ülke içinde yerinden edilmiş kişilerle ilgili teorilerden bahsedecek olursak, bu zorunlu göç grubunu uluslararası ilişkiler teorileri açısından Neo-Realizm, Göç Teorileri açısından ise İtme-Çekme Teorisi ile açıklayabiliriz.

Neo-realistler devletlerin çıkarlarını maksimize etmeleri için nasıl davranmaları gerektiğine ilişkin bir dizi görüşe sahiptirler (Betts, 2017, s. 44). Neo-realistler de kendi aralarında "savunmacı realist" ve "ofansif realist" bakış açılarına sahiptirler ve bu iki farklı bakış açısı ile uluslararası ilişkilerde yaşanan olayları açıklamaktadırlar. Azerbaycan`da ülke içinde yerinden olmuş kişilerle ilgili teoriyi ele alacak olursak, Ermenistan`ın neden olduğu zorunlu göç "savunmacı realist" bakış açısıyla, onların Azerbaycanlıları kendilerine potansiyel tehdit olarak görmeleri ile, "ofansif realist" bakış açısıyla ise Ermenistan`ın bölgede güçlü devlet olarak kendini tanıtmak istemesi ile açıklanabilir. Bölgedeki siyasi durumları ve güç devletleri göz önünde bulunduracak olursak, Ermenistan`ın bu adımını Ermenistan`ın kendisinin güçlü devlet olması ile değil de, bu olaylarla Azerbaycan`ın ekonomik gücünü azaltmak, ülkenin dikkatini mülteci ve ülke

içinde yerinden olmuş kişilere yöneltmek isteği üzerine "ofansif realist" bakış açısı ile açıklayabiliriz. Tabii ki, Ermenistan`ın bu adımında da ona destek olan güç devletlerin de var olduğunu söylemek gerekir.

Konuyu "İtme-Çekme" Teorisi üzerinden ele alacak olursak, bu zorunlu göçte itici faktör olarak savaş ve insan haklarının ihlali, acımasız davranışlar ve zulüm gösterilebilir. Bu zor durumdan kurtulmaya çalışan ve sakin bir hayat arayışında olan mülteci ve ülke içinde yerinden olmuş kişilerin başka ülkeye değil de kendi ülkelerine gelmesi ise dil, din, kültür, resmî işlemlerle çok uğraşmamak gibi çekici faktörlerle de açıklanabilir. Ayrıca konuyu bu çerçeveden ele alacak olursak, adapte olmak gibi bir terimi de göz ardı edemeyiz. Şöyle ki, her ne kadar ülke içinde yaşanmış ve aynı dili ve kültürün var olduğu bir bölgeye gerçekleşmiş bir göç olsa da, ülke içinde yerinden olmuş kişilerin "yeni hayatlarına" adapte olmaları gibi bir durum da söz konusudur. Ancak söylememiz gerekir ki, yaşanmış psikolojik sarsıntılar ve tanık oldukları zulüm, vahşet ülke içinde yerinden olmuş kişilerin hayatına ve yaşamına kendi olumsuz etkilerini göstermiş ve bu da adapte olma konusunda bu kişileri zorluklara sürüklemiştir. Ayrıca yaşanmış göçün geçici olmasına dair inançları da Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişilerin geçici olarak yerleştikleri mekâna ve kişilere adapte olmasına etkisiz kalmamıştır. Bu yüzden konuyu sadece herhangi bir teori üzerinden değil de, terim üzerinden de incelemekde fayda vardır.

Araştırmanın Bulguları

Azerbaycan Cumhuriyeti`nin Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişilere İlişkin Politikası

1991-93 yıllarında Ermenistan`ın işgalleri ve yaşanan gerilimler ülkenin vatandaşlarını hem ekonomik, hem de psikolojik açıdan zor durumda bırakmış, ülke içinde yerinden olmuş kişiler çok kötü koşullarda yaşamak zorunda kalmışlardı. Bunu da söylemek gerekir ki, işgal edilmiş toprakların sakinleri sadece nefret dolu ve vahşet kusan Ermenilerin silahlarının kurbanı olmadı, aynı zamanda kendi evinden, yurdundan edilmesi ve hiç uyum sağlayamadığı yeni iklim yüzünden de hayatlarını kaybettiler. Ülkedeki durumu iyileştirmek, ekonomik gelişmeni temin etmek ve böylelikle de ülkedeki insanların refahını sağlamak gerekiyordu ve bu devletin en önemli sorunlarından biriydi.

Devlet kurumlarının iç istikrarını ve normal işleyişini sağlamak için yoğun çalışmalar başlatılmıştı. Dağlık Karabağ sorununu Azerbaycan'ın egemenliği

ve toprak bütünlüğü temelinde çözme çabaları dış politikanın ana yönlerinden biri hâline geldi. Rusya'nın aracılığıyla 12 Mayıs 1994 tarihinde Ermenistan ve Azerbaycan arasında ateşkes ilan edildi (Qasımlı, 2015, s. 12). Ateşkesin ilan edilmesi, dış politikada başta uluslararası siyasi ve ekonomik ilişkilerin kurulması ve genişlemesi olmak üzere birçok meselenin çözümünü sağladı. Yürütülen bu politika ile ülke ekonomisinin gelişmesi ve ülkede yaşayan kişilerin iyi yaşamının temini hedeflenmişti. Asıl maksat ülke ekonomisini geliştirmek ve devletin güç ve istikrarını artırmaktı.

Azerbaycan Cumhuriyeti`nin ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin ve mültecilerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve onlara devlet tarafından desteğin sağlanması amacıyla yürüttüğü politikasının sonucu olarak "Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişiler için Devlet Komitesi « faaliyete başlamıştır (Azərbaycan Respublikası Qaçqınların Və Məcburi Köçkünlərin İşləri Üzrə Dövlət Komitəsi, 2019). Komitenin temel görevleri; ülke içinde yerinden olmuş kişilere geçici olarak evlerin verilmesi, repatriasiyası (geri dönüş), sosyal koruma, barınma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi, "ÜİYOK" statüsü, bu statüyü belgeleyen sertifikaların Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatı ile belirlenen şekilde verilmesi veya gerekçelerle verilmemesi, mültecilerin ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin haklarının toplu ihlali gerçeğini ilgili yürütme makamları aracılığıyla uluslararası ve yerel topluluklara bildirmek, ülke içinde yerinden olmuş kişilerin ikamet yerlerine göre tescili gibi konuları kapsamaktadır. Ayrıca geçici barınma ve geri dönüş dönemlerinde çeşitli rehabilitasyon ve yeniden entegrasyon faaliyetlerini yürütmek, istihdamı artırmak, yoksulluğun azaltılması, ülke içinde yerinden olmuş kişilerin meskenlerine geri dönmelerini kolaylaştırmak için ilgili devlet kurumları, uluslararası ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışmak, konut ve sosyal tesislerin bakımı, tamir ve inşaat işleri vb. sorunların çözülmesinde devlet politikasının oluşumuna katılmak ve uygulanmasını sağlamak da kurumun asıl amaç ve görevleri sırasında yer almaktadır.

Bununla yanaşı, devlet mülteci ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin eğitim alabilmeleri için ortaya çıkabilecek bütün sorunları aradan kaldırmakta, bu kişilere asgari ücret dışında da aylık ödemeler gerçekleştirmekte, fatura ödemeleri belirli bir zaman süresinde almamakta, tarım işlerini geliştirmek amacıyla kredi yardımları yapmaktadır.

Bahsetmiş olduğumuz yardım ve destekler, yürütülen ulusal politika, 17 Eylül 1998 yılında imzalanmış olan ülke içinde yerinden olmuş kişilere ilişkin devlet programında yer almıştır.

Uluslararası Örgütlerin Ülke İçinde Yerinden Edilmiş (Olmuş) Kişilere Yardımları

Uluslararası örgüt ve kurumların yardımından faydalanabilmek için Azerbaycan Cumhuriyeti`nde Uluslararası İnsani ve Teknik Yardım Komisyonu faaliyette bulunmaktadır. Komisyonun görevi ülke içinde yerinden olmuş kişilere gönderilen yardım ve desteği kabul etmek ve bu yardımı ihtiyacı olan kişilere ulaştırmaktır. Ayrıca bazı uluslararası örgütler de Bakü`de kendi ofislerini açarak yardımda bulunmağa başladılar.

Uluslararası örgütler mültecilerin ve Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişilerin beslenme, yaşama, eğitim, çalışma gibi ihtiyaçlarını karşılamakta ve bu insanlara aynı zamanda da psikolojik yardımda bulunmaktaydılar. Özellikle de, Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişilerin çocuklarının eğitim ve beslenme konularına ilişkin yardımları göstermekteydiler.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Oxfam İnternational ile birlikte Azerbaycan`a yardım konusunda bir çok projeleri gerçekleştirmiştir (Caucasus Edition, 2019). Bunu söylemek gerekir ki, çatışma hâllerinde yerinden edilmiş kişilerle ilgili sorumluluk Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine, yerinden edilmiş kişilerin gıda ve beslenmesine ilişkin sorumluluk Dünya Gıda Programına ve çocukların korunmasına ilişkin sorumluluk UNİCEF`e aittir (Betts, 2017, s. 23). UNİCEF, "Ü İ Y O (E) K" statüslü çocukların yerel yaşıtları ile eşit olabilmeleri, eğitim alabilmeleri için yardımlarda bulunmuştur. Ayrıca Norveç Mülteci Konseyi`nin de çocuklarla, okul ve evlerin tamiri ile, insanların refahı ile ilgili Azerbaycan`a yardımları dokunmuştur. BM Nüfus Fonu (*United Nations Fund for Population Activities*), Dünya Sağlık Örgütü (*The World Health Organization*), Uluslararası Çalışma Örgütü *(The International Labour Organization*), Gıda ve Tarım Örgütü (*The Food and Agriculture Organization of the United Nations*), İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi (*The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*), Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (*The International Fund for Agricultural Development*) gibi uluslararası teşkilatlar da Azerbaycan`a çeşitli yardımda bulunmuşlar(Azerbaycan Cumhuriyeti, 2019). Bu ise ekonomisi aşırı zayıflamış ve kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan bir ülke ve bu ülkenin içinde kendi topraklarını silah gücüne terk etmeye maruz kalmış ülke içinde yerinden olmuş kişilerin hayatta kalmaları ve kendi aile ekonomilerini tekrardan oluşturabilmeleri için yüksek değerlendirilecek bir yardımdır.

Yerinden Edilmiş Kişilerin Kendi Topraklarına Geri Dönmelerine İlişkin Uluslararası Politika

Azerbaycan Cumhuriyeti diğer devlet ve örgütlerle olan ilişkilerinde ve uluslararası politikalarında Dağlık Karabağ sorununu ve ülke içinde yerinden olmuş kişilerin durumlarını göz önünde bulundurmaktadır. Böyle bir uluslararası politikanın sonucu neticesinde BM Güvenlik Konseyi tarafından 1993 yılında kabul edilen ve mevcut işgali tanıyan 822, 853, 874, 884 sayılı kararlar, ihtilafın çabuk ve barışçıl bir şekilde çözülmesi, işgal altındaki bölgelerin Ermeni silahlı kuvvetlerinden geri dönüşü, mültecilerin ve yurt içinde yerlerinden olmuş kişilerin vatanlarına geri dönüşlerini içeriyordu. Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 2008 yılında 62. oturumunda Azerbaycan'ın işgal altındaki bölgelerindeki duruma ilişkin karar, yerlerinden edilmiş kişilerin evlerine dönme haklarını teyit etti. İslam Konferansı Örgütü'nün Dışişleri Bakanları ve devlet ve hükümet liderlerinin zirvesinde kabul edilen «Ermenistan Cumhuriyeti'nin Azerbaycan Cumhuriyeti'ne saldırması» kararı, mültecilerin ve yurt içinde yerlerinden olmuş kişilerin evlerine geri dönmelerinin önemini vurguladı (Azerbaycan Dışişleri, 2019). Avrupa Konseyi Parlamento Meclisi tarafından 2005 yılında kabul edilen 1416 sayılı Karar, Azerbaycan topraklarında Ermeni kuvvetleri ve ayrılıkçı güçler tarafından ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin onurlu ve onurlu bir şekilde eve dönme hakkını göstermektedir. Avrupa Parlamentosu tarafından 2010 yılında kabul edilen Avrupa Birliği'nin Güney Kafkasya için AB stratejisi ihtiyacı, yüz binlerce mültecinin ve ülke içinde yerlerinden edilmiş kişilerin evlerine dönmelerine izin verilmemesinden kaygı duyduğunu belirtti ve bu yasanın uluslararası hukukun ilkeleriyle hızlı bir şekilde uygulanması talebinde bulundu.

Göründüğü gibi, karar ve talepler sadece kâğıt üzerinde kalmış ve gerçekleşmemiştir. Meselenin dikkat çeken bir yönü bu kadar uluslararası öneme sahip olan teşkilat ve kurumların konuyla ilgili Azerbaycan`a destek olmasına rağmen karar ve taleplerin Ermenistan tarafından dikkate alınmamasıdır. Meselenin dikkat çeken diğer yönü ise, kendi bağımsızlığını yeni kazanmış ve petrolle zengin bir ülkenin dikkatinin mülteci ve ülke içinden yerinden edilmişlere yöneltilmesi, ekonomisinin zayıflaması ve kendini geliştirme hızının düşürülmesinde bu kadar role sahip bir ülkenin de yeni bağımsızlığını kazanmış ve ekonomi olarak Azerbaycan Cumhuriyeti`nden daha güçsüz olmasıdır. Bu ise Ermenistan`ın aldığı bir desteği açık şekilde ortaya koymaktadır.

Bulgu ve Teorilerin Bir Arada Değerlendirilmesi

Azerbaycan Cumhuriyeti`nin ilk başlarda torpakları için savaşması, ancak ekonomisi nedeniyle ateşkesi çare olarak görmesi Neo-realist düşünceli her bir devletin atacağı adımdır. Burada devletin kendi ekonomisini güçlendirmek amacıyla yürüttüğü uluslararası politikalar da bu teori açısından ele alınacak olursa, teoriyle uyumlu olmaktadır.

Ayrıca Norveç Mülteci Konseyi`nin araştırmalarına göre %40'ı aşırı yoksul durumda bulunan ülke içinde yerinden olmuş kişilerin başka ülkelere gidip de kendilerine iş araması, para kazanmaya çalışması ülkenin kendi politikasında dikkatli olmasını ve itici faktörleri aradan kaldırarak bu kişilerin ülkeni terk etmelerini azaltmak, hatta çekici faktörleri arttırarak kişilerin geri dönüşünü sağlamak yönünde bir politika yürütmesini gerektirdi ki, bu da göç teorilerinden itme-çekme teorisi ile açıklanabilir. Göründüğü gibi, Azerbaycan`ın ülke içinde yerinden edilmişlere ilişkin yürüttüğü iç politikası uluslararası ilişkilerde "Neo-realizm", göç sosyolojisinde ise "itme-çekme" teorisi ile ele alınan ve incelenebilir.

Neo-realist teorinin açıklamasında mülteci ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin güvenlik ve güçler dengesi kavramları çerçevesinde daha geniş açıdan devletler için önemli olmaları belirtilmektedir (Betts, 2017, s. 69). Başka deyişle, devletlerin yararına ve çıkarlarına uygun olmadığı sürece mülteci ve ülke içinde yerinden olmuş kişilerin kendi topraklarından olması gerekmez.

Olayların gelişmesini göz önünden geçirecek olursak, Azerbaycan`ın ekonomisinin ilerlemesi ve bölgedeki yeni yaranmış diğer devletlere göre daha güçlü olması, o zamanlarda Rusya ekonomisinin az gelişmişliği gibi nedenlerden dolayı Azerbaycan`a ekonomik bir darbe gerektiğini görebiliriz. Ruslar`ın bu adımlarında zamanında bölgeye sosyal temel olarak göçe tâbi tuttukları bir halkın yardımını kullanmış olmaları da mantıklı bulunmaktadır. Ermenistan bu hizmeti karşılığında kendi "hediyesini" almış olacak, "Büyük Ermenistan" hayallerine bir adım daha yaklaşacak, Azerbaycan ise çökmüş ekonomisini geliştirmekle uğraşacak. Tam da Neo-realist (ofansif realist) bir bakış açısı üzerinden yürütülmüş bir politika.

Ayrıca petrolle zengin bir ülke olarak Azerbaycan Cumhuriyeti`nin bölgede çok daha güçlü bir imaja sahip olabilmesi durumu da söz konusudur. Bu durumda İslamofobi ve Müslüman bir ülkenin hegemonyası bir arada nasıl olabilirdi ki?! Diğer bir mesele ise daha önce de bahsetmiş olduğumuz üzere örgütler tarafından çıkarılmış Karar ve Beyanatların da Ermenistan tarafından dikkate alınmamasıdır.

Yeni yaranmış bir devlet neye güvenerek böyle bir adım atmış olabilir ki?! Tabii ki de bir desteğinin olduğu göz önündedir.

Göründüğü gibi, Neo-realist bakış açısı üzerinden ele alınan "Azerbaycan`da Mülteci ve Ülke İçinde Yerinden Olmuş Kişilere ilişkin sorun" aslında uluslararası alanda büyük güçlerin kendi çıkarları için oynadıkları siyasi oyunlarının sonucudur.

Sonuç

Tarihi 18. yüzyıla dayalı olan Ermeni meselesi ve 20. yüzyılda "Ermenistan-Azerbaycan, Dağlık Karabağ" savaşına kadar ilerleyen bu karşı durma sonucunda binlerle kişi katledildi, 1 milyondan fazla kişi ise bu karşı durmanın mülteci ve yurt içinde yerinden edilmiş mağdurları haline geldi. Kendi hayatlarını kurtarmak, sağ kalmak adına bu topraklara gelmiş mülteci ve ülke içinde yerinden olmuş kişiler ilk başlarda çadır evlerde, zor ve kötü koşullarda, en iyi halde ise geldiği toprakların yerel halkından birinin evinde "misafir" olarak geçici yaşamaya başladılar. Bu kişilere gösterilen devlet yardımı, ülke içinde yerinden olmuş kişilere ilişkin "Devlet Programı", ülke içinde yerinden olmuş kişiler için Devlet Komitesi`nin faaliyet göstermesi yerinden edilmiş kişilerin durumunu iyileştirmek, yerel halkla eşit yaşam sürdürmelerini temin etmek, aynı zamanda ülke içinde yerinden olmuş kişilerin geri dönüşünü planlamak amacındaydı. 2000 yıllarında yerinden edilmiş kişilere geçici olarak yaşayabilecekleri evlerin verilmesi, onların ekonomik durumlarının iyileştirilmesi yönünde adımlar atılmasının yanı sıra, Ermenistan`la sorunu çözmek ve yerinden edilmiş kişilerin kendi topraklarına geri dönebilmelerini sağlamak için uluslararası alanda da bu yönde politika yürütülmesi devletin asıl hedeflerindendi.

Olayları ve yürütülen politikaları gözden geçirecek olursak, devletin kendi iç politikası daha verimli olmuş ve yerinden edilmiş kişilerin iyi yaşamı sağlanmıştır. Ayrıca her ne kadar aynı ülke vatandaşlarından bahsediyor olsak da, burada da göç kavramı var olduğu için entegrasyon kavramı da var olacaktır. Bu kişilerin göç ve entegrasyon süreçleri de devlet tarafından göz önünde bulundurulmuştur.

Azerbaycan`ın uluslararası alanda yerinden edilmiş kişilerin sorunlarının ve Dağlık Karabağ sorununun çözülmesine ilişkin yürüttüğü politika kendi iç politikası kadar verimli ve başarılı olmasa da, bazı devletlerin ve ülkenin üye olduğu örgütlerin bu acı gerçekleri tanıması da, siyasi olayları göz önünde bulundaracak olursak, büyük başarıdır. Çünkü Neo-realist bakış açısından ele alınan sorun bir

çok büyük güç devletin çıkarınadır ve bu durumda Azerbaycan`nın kendi sözünü söyleyebilmesi, kendini ifade edebilmesi ilerleyen zamanlarda sorunu çözebilmesi için büyük adımdır.

Kaynakça

Adıgüzel, Y. (2019). *Göç sosyolojisi.* Ankara.

Aktay, Y. (1999). *Umut ve kaygı arasında göç.* Konya.

Bayhan, V. (tarihsiz). Bilim, Bilimsel araştırma ve bilim etiği.

Betts, A. (2017). *Zorunlu göç ve küresel politika* . Ankara: Hece Yayınları.

Məmmədov, N. (2009). *Dağlıq Qarabağ gerçəklikləri: Soyqırımı, terror, deportasiya ,işğal (xx yüzillik).* Bakı: Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası.

Qasımlı, M. (2015). *Azərbaycan respublikasının xarici siyasəti (1991-2003).* Bakı: Mütərcim.

Sadıqov, H. (2012). *Erməni məsələsi:xəyanəti, deportasiyanı, soyqırımını və işğalı pərdələyən yalan.* Bakı: Adiloğlu.

İnternet Siteleri

Azerbaycan Cumhuriyeti Başkanının resmi internet sitesi, https://president.az/articles/14275, 10.08.2019 tarihinde erişildi.

Azerbaycan Dış İşleri Bakanlığı, http://mfa.gov.az/content/804, 13.08.2019 tarihinde erişildi.

1905.AZ internet sitesi, http://1905.az/erm%C9%99nil%C9%99rin-az%C9%99rbaycan-torpaqlarina-yerl%C9%99sdirilm%C9%99si-v%C9%99-n%C9%99tic%C9%99l%C9%99ri-1828-1920/, 29.08.2019 tarihinde erişildi.

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti, https://cabmin.gov.az/az/page/69/, 30.04.2019 tarihinde erişildi.

Azərbaycan Respublikası Qaçqınların Və Məcburi Köçkünlərin İşləri Üzrə Dövlət Komitəsi, http://www.qmkdk.gov.az/az/pages/1.html, 30.08.2019 tarihinde erişildi.

Azərbaycan Respublikası Qaçqınların Və Məcburi Köçkünlərin İşləri Üzrə Dövlət Komitəsi, http://www.qmkdk.gov.az/az/pages/9.html, 30.08.2019 tarihinde erişildi.

Caucasus Edition, http://caucasusedition.net/internally-displaced-persons-the-case-of-azerbaijan/, 01.09.2019 tarihinde erişildi.

United Nations Azerbaijan, http://unazerbaijan.org/en/who-we-are/history-of-the-un-and-azerbaijan-partnership/, 30.08.2019 tarihinde erişildi.

Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyi, http://mfa.gov.az/content/117, 01.09.2019 tarihinde erişildi.

Violence against Children of Bangladesh: A Study on the Child Victim

Md Ishtiaq Ahmed Talukder*

Abstract: Children come to age being disturbed by sexual trauma or exploitation is more than a criminal justice issue, it is a societal issue. Despite efforts to date, the threat of child sexual exploitation remains very real, whether it takes place in the home, on the street, over the internet, or in a foreign land. Children face exploitation and torture more at their workplaces which makes them vulnerable as well. This study particularly aimed at identifying the nature and patterns of violence against children in Bangladesh, investigate into the prime factors of violence against children, especially who are labour and examine the forms of violence against children which are addressed in the constitution, legislation and subsidiary legislation in the context of Bangladesh. The study followed positivist philosophy where the survey-based strategy has been adopted and 57 children were addressed through a structured questionnaire. The responses were categorised and presented in a quantitative manner. All children were victims of different forms of abuse especially at their workplace and they found to have an adverse relationship with their parents. Children are vulnerable from a very young age, with the risks for boys diminishing in their mid-teens as their physical strength increases. This issue of child abuse, in particular, child sexual abuse, is one in which the criminal justice agencies have been required to review policies and practices of recent years. Moreover, we have to ensure an environment where they get the proper care and facility to grow up them completely.

Keywords: Child Labourer, Violence, Children Victim, Labour, Torture and Bangladesh.

* National Police Academy, Security Sciences Institute, Security Strategies and Management, PhD Program. Contact: i.a.talukder@hotmail.com

Introduction and Background

Children, come to an age, being disturbed by sexual trauma or exploitation are more than a criminal justice issue, it is a societal problem. But it is commonly forgotten, '…that children do not acquire competencies merely as a consequence of age, but rather through experience, culture and levels of parental support and expectation,..'(Lansdown, 2005, p. X). Consequentially, the child labourers, who are exposed to violent behaviour as well as socioeconomic pressure, have a higher tendency to become violent and show aggression to their surroundings (Dalal, 2008, p. 50).

Despite efforts to date, the threat of child sexual exploitation remains very real, whether it takes place in the home, on the street, over the internet, or in a foreign land. The children's mind is pure and fresh which is conducive for learning and training, for which they should spend more time on education rather participate in the labour market and start life struggles. They are already facing exploitation and torture more at the workplace which makes them vulnerable. Even it is widely known among the society that 'children are in a state of immaturity characterised by being irrational, incompetent, asocial and acultural, and passive and dependent' (Mason & Steadman, 1996), their presence in the job market with this innate characteristics make them more vulnerable to violence.

Child victimisation or abuse, or even crimes against children has been understudied in the survey-based researches all over the world and as an independent term, technically, it has been muddled with other terms which makes the task problematic (Finkelhor, 2008, pp. 6–7). Whereas, according to the International Labour Organisation, '152 million are victims of child labour; almost half of them, 73 million, work in hazardous child labour' (International Labour Organization, 2017) limited research on them made it hard to anticipate the actual risk the children posed to. Finkelhor (2008, p. 6) also pointed out the original issue which has been a great concern for many countries (even for Bangladesh), is the legal definition of a child as well as the difference with other terms like "teens". Besides, the 'power imbalance' between children and adult which emanates from child's dependency on adult and thus less recognition to their rights makes them vulnerable to violence (Arkadas-Thibert & Salman, 2013, p. 10). But child labour has no more remained a local or Asian problem which has already earned its global recognition as a significant social issue (Zaman, Matin, & Bin Gholam Kibria, 2014, p. 25).

In South Asia, the problem of violence against children did not remain only with the child labour but has added another dimensions like structural violence and other forms of violence which are evident in the counties like Afghanistan, Bangladesh, India, Nepal and Pakistan (United Nations Children's Fund, 2018, pp. 15–18). All dimensions of violence in different settings have not been studied properly but organisation like UNICEF and other individual researchers have tried to bring the issue into the light (Hyder & Malik, 2007; Singhi, Saini, & Malhi, 2013; United Nations Children's Fund, 2018; Wright, 2003; Zaman et al., 2014). But, the researchers still face problems in identifying the cases especially on the extent of violence as well as the leading causes to child deaths, especially in Bangladesh, even though some child protection agencies tried to compile all those data from different local sources but lack in quality (Jabeen & Karkara, 2005, p. 31). Providing with the limitations in data and study, the current data shows pretty much alarming information about the child's life in the South Asian region. The severe problem remains at the core which is the children often lack the ability to report about their victimisations as well as their sufferings to the proper authority (Finkelhor, 2008, p. 7).

Child labour has been a major issue since the early 20th century while the garment sectors were becoming an important contributor for Bangladesh economy. Due to its major export business with the USA it had to face major scrutiny in the western media for the significant role of the child labour in its garments sector (Wright, 2003, p. 409). On the contrary, Bangladesh, due to its socioeconomic conditions and the employers' preferences for cheaper and compliant workers, in this case, the children as the child labour is commonly accepted (Banu, Bhuiyan, & Sabhlok, 1998, p. 83).

In Bangladesh, a large number of children are deprived of their basic human rights due to unacceptable health, nutrition and education as well as social conditions. In addition, children are exposed to severe forms of physical and mental violence at home, in the workplace, in institutions and at other public places. The extent of violence against children irrespective of age, sex and class have been increasing day by day (Jabeen & Karkara, 2005, p. 31). On the whole, our children are not safe despite efforts made by the government and non-government organisations in ensuring the rights of the children. Besides this, Bangladesh with its large number of child workers has brought international attention (though it is a contested issue according to David Wright) as well as national which are treating

it as the child labour problem and a potential group to be exploited at the working place (Aktar & Abdullah, 2013, p. 154; Wright, 2003, p. 409).

Broadly describing, violence against children can include all physical and psychological torture or violence or threat of violence against children perpetrated by individuals, as well as by institutions or society at large. But narrowly, it is simply depriving children of their basic needs, health care support and education facilities and so on. In a country like Bangladesh, where the population density is has surpassed its land capacity, the health and food supports are still under minimum level, the right for children remains pretty much silent. In order to discuss the situation of children at the workplaces in Bangladesh, it is first necessary to understand the position of children in society and then their role in the family and at last, understand their sufferings which they face both within the home and outside. A lot of this violence and abuse ultimately causes them to end up in deviant behaviour and thus later to the prison or correction homes. However, this particular study aimed at identifying the nature and patterns of violence against children in Bangladesh, investigate into the prime factors especially among those who are child labourers and examine the forms of violence the children facing at the work places in Bangladesh.

Objective of the Study

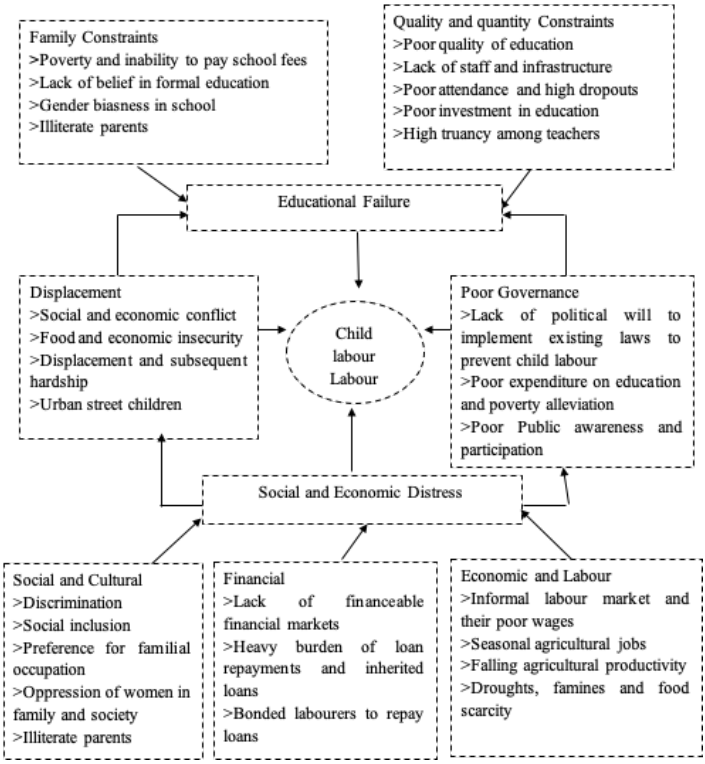
Children are constantly exposed to violence both at home and outside of it. Additionally, violence at the workplace is not rare anymore, since it has been widely accepted in the social structure and practices in Bangladesh. However, attention to the children workforce and their conditions need proper scrutiny and support from the government in order to ensure their rights as well as minimum living standard. Therefore, the research objectives for the study have been formulated as follows:

- Identify the nature and patterns of violence against children in Bangladesh
- Explore the prime factors of violence against children especially who are a labourer
- Examine the forms of violence against children and correlating factors
- The legality of child labour as per the constitution, legislation and subsidiary legislation in the context of Bangladesh and
- Recommend strategies to curb the rate of violence against children.

The Rationale of the Study

In many parts of the world, both girls and boys are involved in different forms of jobs starting from their own and other people's home tasks to agricultural settings, factories, mines, market places, workshops and a range of other settings. Children's work is not a uniform activity like the adults, which also goes beyond social recognition and sometimes may violate children's rights, while other forms of work do not. Child labour can have both positive and negative effects on the realization of a range of child rights, and this will affect, can vary greatly with the type of work and with the child's maturity, gender and another physical status. This study will help get an idea about the child labour condition in Bangladesh as well as the forms of violence they have experienced which eventually will help the policymaker and other researchers to plan and execute necessary strategies to address this issue and resolve it.

Conceptual Framework

Based on the literature review the conceptual framework above can be drawn which shows that most of the children are working in the household, hotel and workshop and other settings because of multiple factors. Most of the child does not get proper facilities for growth. Their family constraints are gender biases, illiterate parents, and so on. Poor governance, social and economic conflict, food and economic insecurity, poor public awareness are the common cause of child to educational failure. Social and cultural discrimination, social inclusion, oppression of female child in family and society, financial, and economic and labour such as seasonal agriculture jobs falling agriculture productivity promote social and economic distress.

Methodology

This article is based on survey-based research findings which have followed positivist philosophy for quantifiable observations and thus was able to evaluate the result using statistical methods. To conduct and understand the context of the study inductive approach has been adopted during the research and generalisation is thus made based on the study findings. The survey method coupled with observation technique has been used in order to generate responses from the study subject, child labourer. A structured questionnaire is used for conducting the interview which covered areas like age, gender, religion, schooling, working place, occupation, family condition, working condition, mental condition and income etc. The present study looks the major causes (economic causes, poverty, social factor psychological factor cultural and causes). Therefore, the study findings have been mainly dependent on primary data and also was supported by some secondary information which is collected from various sources like books, journals, newspaper articles.

In this study, the non-probability sampling method has been used for sample selection. The study was conducted on the child labourers who were working at Mirpur, an industrial and highly populated area presided with both slums and modern residential apartments around it; and also, an important area of the Dhaka city. For the nature of the study, it was quite impossible to get to any listing of the child labourers in Dhaka which made the researcher use judgemental

sampling technique to get the target respondents. The available time and budget (self-financed) allowed the researcher to approach to only 57 respondents. The respondents participated in the survey while in their free time, mostly in the evening, and with their full consent. The data generated from the survey was arranged and analysed using the SPSS program. Descriptive and basic inferential statistical tools have been used to analyse and interpret the study findings.

Who is a Child?

It seems like there is still an argument and also doubts about the real age to be a child. Therefore, discrepancies have been evident in the definition provided by many organisations and also countries even within the laws. For instance, according to the United Nations Convention on the Rights of the Child (CRC), "a child means every human being below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, the majority is attained earlier" ("UNCRC," 1995). This convention was adopted and opened for signature, ratification and accession by General Assembly resolution 44/25 of 20 November 1989 and entry into force 2 September 1990, in accordance with article 49 and also revised 18 November 2002.

International Labour Organization also in its convention concerning *'the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour' says, 'the term child shall apply to all persons under the age of 18'*("ILO," 1999).

The concept also remains contested in the local laws as follows:

According to the Penal Code of Bangladesh, *nothing will be considered as an offence which is committed by a child below 7 years. If the child does not realize the crime committing such child will be considered up to 12 years*. According to the Children Act, *1974, under 16 years of age is considered a child*.

In this study, a child is considered as such a person who belongs to the 10-18 years old group.

Findings and Discussion

The findings of the study have been summarised into few sections which will portray the information-based pictures as per the headings of the sections. The study mainly aimed at violence against children in the workplace.

Socio-Demographic Characteristics

The socio-demography provides a basic background of the study subjects which helps get a critical understanding of the study population and correlate with other important related information. The researcher could access 57 respondents directly from the field.

Table 1: Age of the respondents

Age	**Frequency**	**Percentage**
7-9	3	5.3
10-12	22	38.6
13-16	32	56.1
Total	57	100.0
Religion		
Muslim	53	93.0
Hindu	4	7.0
Total	57	100.0
Sex		
Male	52	91.2
Female	5	8.8
Total	57	100.0

As per the survey, about 5 per cent of the children belong to 7-9 years age group, about 39 per cent of the children belong to 10-12 years age group and 56 per cent of the children belongs to the age group of 13-16 years (Table-1). Henceforth, the children of 13-16 years of age are more in this study. Age is the common factor for child victimization at the workplace. Among the respondent 93 per cent children found Muslim and 7 per cent are Hindu. Muslim children are more than the children of other religion. In Bangladesh, the majority of the population are Muslim; therefore, Muslim children are predominantly found working in the labour sector than the Hindu and other religion in all sectors. About 91 per cent were male children and 9 percent of the children were female (Table-1). The study mainly covered the industrial areas where the male children are dominant and female are rare as they have a higher demand in the household activities.

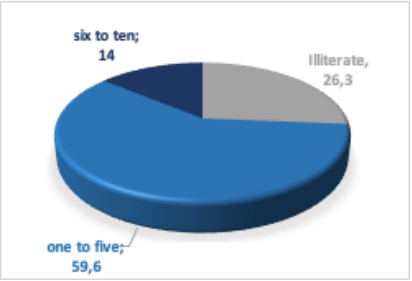

Figure 1: Year of Schooling

Respondents Parents' Education

The study found that maximum (59.6%) of the respondents had a primary level of education while only 15 (26.3%) found to be illiterate and only 8(14%) had secondary level education (Table-2). Given this point, the children who have primary level education are more prone to child abuses than others. Educational qualification is a common factor for influencing child labour and victimisation. In Bangladesh, the families who are residing in the transitional zone especially around the industrial areas have a poor economic condition consequently their children could not get a proper education. As a result, they have to get involved in different forms of hazardous works.

Table 2: Parents' Education

Father's education	**Frequency**	**Percentage**
Illiterate	23	40.4
Primary	23	40.4
Secondary	6	10.5
SSC	5	8.8
Total	57	100.0
Mother's education		
Illiterate	30	52.6
Primary	23	40.4
Secondary	3	5.3
SSC	1	1.8
Total	57	100.0

Parents education has a direct impact on children livelihood and future victimisation as well. Most of the children's fathers found to have primary level education whereas, 10.5% have a secondary level and 8.8% SSC level. That rate of the illiterate father is also significant. The condition of mothers' education is also quite similar to the fathers', only mothers have a higher illiteracy rate than father. That means the child labours have a higher rate of illiterate father and mother which made them a standard scenario of the child labours family in Bangladesh.

Family Size of the Respondents

The economic condition of the family which largely depends on its earning member often decides the fate of the children. Additionally, the size of the family member has always remained correlated with its wellbeing especially in the lower-income family group in Bangladesh. The survey, however, revealed that one-third of the total respondents have a nuclear family with three to five members in it whereas, only 28 per cent of them have a large family size with six to eight members.

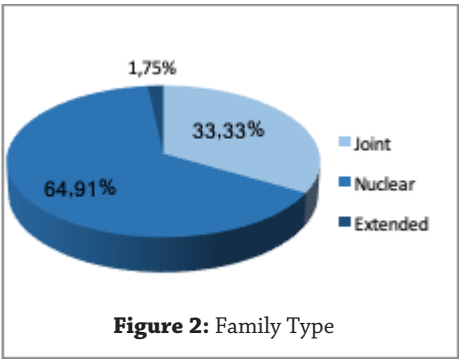

Figure 2: Family Type

Table 3: Family Member

Family member	Frequency	Percentage
Three to five	37	64.9
Six to eight	16	28.1
Nine to above	4	7.0
Total	57	100.0

Parents' Occupation of the Respondents

To get an overview of the family economic condition and structure, the occupational status of the children's parents is necessary. According to the study, 29.8% of the children's fathers are day labour, 26.3% are farmer, 19.2% are businessman

(petty business), 17.5% are rickshaw puller. It relates that the child of a day labourer is highly likely to become a day labourer. Besides, the occupational status clear portrays a substandard condition of the children's family condition which may have influenced them to get involved in a job. Mother's occupation, on the contrary, has a slightly different picture where a significant number of the mothers found housewife.

Table 4: Respondents Parents' Occupation

Father's occupation	**Frequency**	**Percentage**	**Mother's occupation**	**Frequency**	**Percentage**
Service holder	4	7.01	Housewife	15	26.3
Farmer	15	26.3	Domestic servant	21	36.8
Day labour	17	29.8	Day labour	16	28.1
Businessman	11	19.2	Garments worker	5	8.8
Rickshaw puller	10	17.5			
Total	57	100.0	Total	57	100.0

From this research it is found that about 37% mothers of the children worker are domestic servant, 26.3% are housewife, 28.1% mother are Day labour and only 8.8% mother of then children are garments worker. Mother's and father's occupation are quite indicative in response to child labour as most of the children's fathers and mothers found to be day labour who merely have sufficient sustenance to support their children or even provide them with necessary supports.

In the patriarchal society, the father plays the main economic role in the family, whose income defines the family status as well as the living condition of the family. The research showed that the majority (54.4 per cent) of the children's fathers' income is less than 10,000 taka only where around 32 per cent earn less than 5000 taka. In this 21st century, this amount of money can never be sufficient to provide a family with sustenance. Father's income therefore also justifies the reason for children's working out in the workshop.

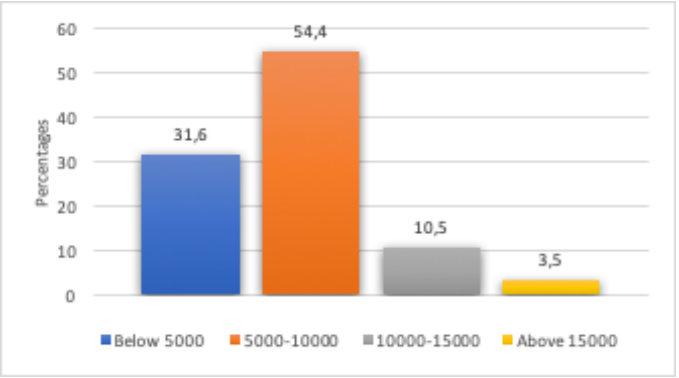

Figure 3: Respondents' Fathers' Income

Relationship with Family

Relationship with family member shows that the family environment of the respondent where the child lives and his daily needs are provided with. Family environment plays an important role both for child victimization and child support, as it is known that a bad situation always indicates a bad outcome. Children are highly sensitive; therefore, they have a tendency to running out of the home, truancy, or like activities. The majority of the respondents shared that they experienced a mostly bad and very bad situation in their family which means their family does not provide any conducive environment to grow and live a healthy life.

Table 5: Family Environment

Family environment	Frequency	Percentage
Friendly	6	10.5
Good	16	28.1
Bad	27	47.4
Very bad	8	14.0
Total	57	100.0

Torture at the family is highly experienced in the lower class economic conditioned family where the access to the resources is limited but needs are not. The children, as a result, shared their misery to the researcher. It is revealed from the

survey that most of them have experienced psychological torture, 59.6% while only 22.8% suffered physical torture at their family. Maximum children are psychologically victimized by the family members which goes unreported and quite unstoppable (Jabeen & Karkara, 2005, p. 5).

Table 6: Type of Torture Faced in Family

Torture in family	Frequency	Percentage
Physical	13	22.8
Psychological	34	59.6
None	10	17.5
Total	57	100.0

Family pressure to work is common among the families where the parents are mostly poor and belong to lower socio-economic condition (working parents with low wages). The study showed that the majority of the children's parents are worker, mostly wage earner on a daily basis or household servants. Therefore, the children face an inherent pressure to go out and look for a job and look for their own sustenance. According to the study, more than 68 per cent of the child workers are forced to participate in the laborious job while they are mostly at the age of school-going children.

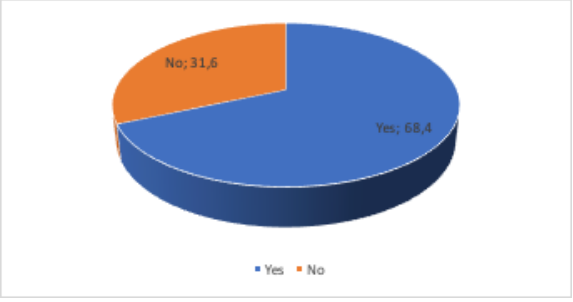

Figure 4: Family pressure to work

Occupational Status of the Respondents

The victimization starts from the day when a child joins in the workforce because in most of the cases they are not that much of capacity to perform the job itself.

Here 43.9% of children are found to work as day labour, 29.8% are mechanic worker, 12.3% are household worker, and 12.3% are hotel boys. Therefore, it is clearly understood that day labourers are more predominant than another job or profession. During the survey, the researcher also observed that most of the children do not get a salary in their primary stage.

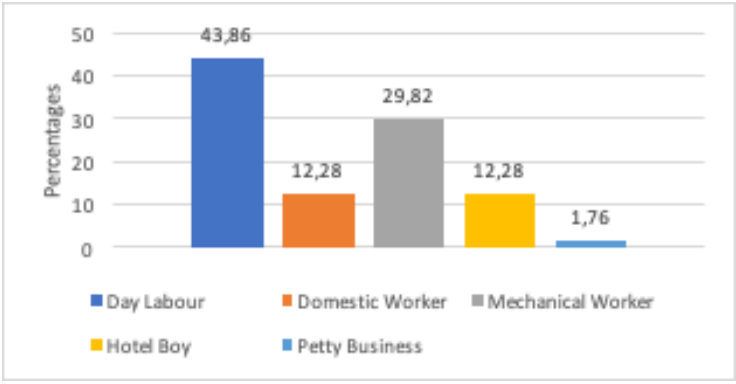

Figure 4: Occupation of the Respondents

From this study, it was also found that 22.8% of the respondents were working 5-8 hours while 77.2% of the respondents were working above 8 hours. Maximum of the respondents were working for a longer time than the usual standard which is very dangerous for their health and mental development. The children reported that they have to work very hard in most of the cases to get a good tip.

Table 7: Working Hours

Working Hours	Frequency	Percentage
5-8 hours	13	22.8
above 8 hours	44	77.2
Total	57	100.0

The study shows that the maximum number of the respondents (40.4%) get no salary but mainly get two square meal and a little pocket money. About 32% respondent's salary is above 1500-3000 taka, 15.8% child get below 1500 taka as a salary per month, and also 12.3% of respondents get 3000-5000 taka salary. The managers or the employer in these cases try to cheat with the child labourer as

they are minor and have little power to bargain with them. In most cases, they are paid on a daily basis if paid but the payment is very poor which is often deduced for not performing up to the mark and also sometimes for the lunch or any snacks they are provided at their institutions.

Table 8: Salary of the Respondents

Salary	Frequency	Percentage
Below 1500tk	9	15.8
1500-3000tk	18	31.6
3000-5000tk	7	12.3
No salary	23	40.4
Total	57	100.0

Victimization Status of the Respondent

The research found that all of the respondents were a victim of different forms of torture by their employers, and none of the respondents was found who were not victimized at least psychologically. They were victimized in many ways all which started with not getting a proper salary, working on extra hours without pay etc. From this study, it was found that 52.6% of the respondents were harassed or tortured physically by their masters (employers), and 47.4 per cent of the respondents were victim by psychological torture which includes calling names, shouting on their faces, scolding in front of their customers in most of the times while at work and also loaded with immense pressure and terror to meet the deadlines.

Table 9: Type of Torture

Torture Type	Frequency	Percentage
Physical	30	52.6
Psychological	27	47.4
Total	55	100.0

Child victims who were physically abused were asked about the means of torture. This study revealed that most of the children were beaten and also being scolded using their master's hand (76.7%), and 23.4% were beaten with sticks.

Most of the children were victimized by various torture methods which they did not actually reveal while interview which can be understood by reading their facial expression only.

It is found from the study that 31.6% of the children were physically injured due to torture by their employers and rest of the children did not suffer from any physical injury but had emotional or mental trauma from the tortures during working.

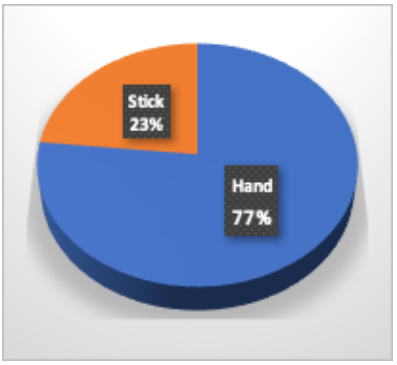

Figure 5: Means of Physical Torture

Table 10: Injured by Torture

Injured	Frequency	Percentage
Yes	18	31.6
No	39	68.4
Total	57	100.0

The nature of repeat victimization was also measured, which includes both physical and psychological torture while conducting the study which is believed to be pretty common in their working areas. However, the study showed that about 16 per cent of the child workers were victimized for three times, 43.8% of the child workers were victimized for at least two times, 35.1% were victimized for the first time, 5.3% are victimized in four times, 3.5% are not victimized during working.

Table 11: Numbers of Victimization

Numbers	Frequency	Percentage
First Time	20	35.1
Two times	25	43.8
Three times	9	15.8
Four times	3	5.3
Total	57	100.0

Bivariate Analysis

The child labourer has always faced violence whether it could be outdoor work or indoor work. The fact that their rights being violated by the employer is evident. It is found from the analysis that the age of the child labourer is pretty much important for their salary. The study reveals that there is a negative but strong correlation between the age of the child workers and their salary, which denotes that the young and smaller children have a higher propensity to get higher pay job than the comparatively older age children. It could be justified as the employer preferred the young one as they are easy to be motivated and turned into a proper obedient worker.

This following table shows a correlation between age and income. Here Pearson correlation is -0.733 and N = 57. The correlation coefficient is denoted by r. When r = +1 or r = -1 the relationship is perfect, when both the variables move in the same direction r is positive. There is a negative relationship in both age and income which means they are inversely strong.

Table 12: Correlation between age and income

Item		**Age**	**Income**
Age	Pearson Correlation	1	-.733**
	Sig. (2-tailed)		.000
	N	57	57
Income	Pearson Correlation	-.733**	1
	Sig. (2-tailed)	.000	
	N	57	57

The study further aimed tried to identify the relationship between torture and job type. Surprisingly it shows that 42.1%-day labour got victimized by different forms of physical torture while only 12.3% of respondents were a domestic worker who got physically and psychologically tortured. About 28% of children were a mechanical worker who was next to a day labourer and got victimized both physically and psychologically (21.1%). Given this point, it can be said that there is a positive correlation between occupation and torture in child labour.

Table 13: Cross Tabulation between Occupation vs. Type of Torture

Occupation	**Type of torture**		**Total**
	Physical	Psychological	
Day labour	24	2	26
	42.1%	3.5%	45.6%
Domestic worker	0	7	7
	0.0%	12.3%	12.3%
Mechanical worker	4	12	16
	7.0%	21.1%	28.1%
Hotel boy	1	6	7
	1.8%	10.5%	12.3%
Small business	1	0	1
	1.8%	0.0%	1.8%
Total	30	27	57
	52.6%	47.4%	100.0%

Conclusion

Chris Jenks (2005, p. 98) in his book "Childhood" quoted Kempe and Kempe as:

A book on child abuse could not have been written one hundred years ago. If an investigator from the 1970s were to be transported back to the nineteenth century so that he could survey the family scene with modern eyes, child abuse would be clearly visible to him.

The study has covered 57 respondents from different age groups ranging from 7 to 16 years of age. It was found that among the respondents 5.3% child belonged to the age group of 7-9 years, and at the same time 56.1% of children were 13-16 years old. As can be seen that the children of 13-16 years of age are highly susceptible to child labour as well as violence. The Bangladesh Bureau of Statistics (BBS) shared that children of 5-14 years, and according to National Child Survey, children from 5-17 years are mostly working at the households of others. On the contrary, a maximum of the respondents has only primary level education whereas only 14% have a secondary level but at least 26.3% have no literacy or knowledge of education. It clearly indicates that children with the primary level of education

have much more chance to involve in child labour and also get abused. The study also showed that children are mostly involved in a hazardous job, for example, about 44 per cent of the children are day labour and about 30% are workers at a mechanic workshop. According to ILO, most children work in the informal sector without legal or regulatory protection, which makes the children more vulnerable to not only danger but also to possible physical injuries.

On the other hand, children's only safe heaven is their home but if the internal environment is not conducive enough for growing out than it is surely a problem. In this case, the family environment of the respondents was studied to understand its impact on the children's upbringing which found that, only 10.5% had a friendly family environment whereas 47.4% was bad, and 14% had a severe family environment. Besides all this, the children had a bad working condition with minimum or no pay where they had to spent hours. The hazardous condition in the working areas, as well as vulnerability to violence, made it tough for the children's life. All most every child labourer had to face violent behaviour at their workplace while few of them had direct physical contact.

Abused children, in particular, are believed to have a much greater risk of developing the emotional and behavioural problem than any normal children. Parental confrontations, bullying at schools or even with the friends are evidently dangerous for their upbringing whereas children at the workforce in their early age could pose a much more severe threat to their lives. Additionally, children maltreatment both home and outside caused their survival as a normal human being quite hard. It is commonly accepted though that, child abuse is not only wrong but also immoral. The real picture in the society is reverse though. Our children are the future leader and that's why they need to be treated like that. Therefore, our motto should be from now on, "save our children to save our future".

Recommendations

- The main factors of violence against children are their inability to or define actions which violate their rights and privileges. Especially the child labourers are at higher risk. Therefore, government along with non-governmental organization should work together to address this particular issue and make children know their rights first. The organizations should also come forward to create awareness about the child healthcare issue at the workforce as well.

- The socio-economic condition of the family mainly forces children to leave their home and also their parents have nothing but to send them for work in this case. Even if the government may have some program like food for education, monthly stipend for the girls etc. the government has to be vigilant and more proactive in monitoring the effectiveness of the program as well as should come forward to support the family in such a way which can help the parents stop sending their children to work.
- Even if any parents send their children to work, a task force should be formed which would examine the job places, would look for child labourer, scrutinize their health and mental condition in order to stop any forms of violence against children and continuously monitor those institutions.
- The legality of child labour is a big question. As per the existing laws and subsidiary legislation including all the convention which have signed by the country need to be revised and uniform alike in order to define the child's age first and their legal age for labour.
- Family environment has also remained crucial in the elimination of all forms of violence against children. The relationship between parents and their kith and kin have a strong impact on it. Besides, maltreatment of children by parents starts from home which needs to be addressed by the voluntary organization along with the government and even law enforcement agencies to ensure a proper upbringing of a child.
- Research-based recommendations should be welcomes by the government in this case at least to speed up the process to find necessary strategies to curve the rate of violence against children and save our future.

References

Aktar, S., & Abdullah, A. (2013). Protecting child labour in Bangladesh: Domestic laws versus international instruments. *Bangladesh E-Journal of …, 10*(1), 2002–2003. Retrieved from http://www.bangladeshsociology.org/BEJS 10.1Sharmin Aktar .pdf

Arkadas-Thibert, & Salman, H. F. (2013). *Indicators for monitoring of violence against children guidebook*. Retrieved from UNICEF website: http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/2-indicators-guidebook-eng.pdf

Banu, N., Bhuiyan, S., & Sabhlok, S. (1998). Child labour in Bangladesh. *International Journal of Technical Cooperation, 4*(1), 83–95.

Convention C182—Worst Forms of Child Labour Convention, 1999 (No. 182) [Organisation]. (1999).

Retrieved August 31, 2019, from International Labour Organization website: http://ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182

Convention on the Rights of the Child [Organisation]. (1995, December). Retrieved August 31, 2019, from United Nations Human Rights website: https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx

Dalal, K. (2008). *Causes and consequences of violence against child labour and women in developing countries*. Retrieved from http://www.diss.kib.ki.se/2008/978-91-7409-018-5/

Finkelhor, D. (2008). *Childhood victimization: Violence, crime, and abuse in the lives of young people*. New York, USA: Oxford University Press.

Hyder, A. A., & Malik, F. A. (2007). Violence against children: A challenge for public health in Pakistan. *Journal of Health, Population, and Nutrition, 25*(2), 168–178. Retrieved from https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17985818

International Labour Organization. (2017). *Global estimates of child labour: Results and trends, 2012-2016* [Organisation]. Retrieved from International Labour Organization website: https://www.ilo.org/global/topics/child-labour/lang--en/index.htm

Jabeen, F., & Karkara, R. (2005). *Mapping of save the children's response to violence against children in South Asia region*. Retrieved from Save the Children Sweden website: https://resourcecentre.savethechildren.net/library/mapping-save-childrens-response-violence-against-children-south-asia-region

Jenks, C. (2005). *Childhood: Second edition* (2nd ed.). Retrieved from https://www.routledge.com/Childhood-Second-edition-2nd-Edition/Jenks/p/book/9781138858480

Lansdown, G. (2005). *The evolving capacities of the child.* Retrieved from UNICEF Innocenti Research Centre website: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/evolving-eng.pdf

Mason, J., & Steadman, B. (1996). *The significance of the conceptualisation of childhood for promoting children's contributions to child protection policy.* Presented at the Fifth Australian Institute of Family Studies Conference, University of West Sydney, Macarthur, Australia.

Singhi, P., Saini, A. G., & Malhi, P. (2013). Child maltreatment in India. *Paediatrics and International Child Health, 33*(4), 292–300. https://doi.org/10.1179/2046905513Y.0000000099

United Nations Children's Fund. (2018). *Structural violence against children in South Asia.* Retrieved from UNICEF website: https://www.unicef.org/rosa/reports/structural-violence-against-children-south-asia

Wright, D. (2003). Child labour in Bangladesh: Recent trends and labour standards. *South Asia: Journal of South Asian Studies, 26*(3), 409–422. https://doi.org/10.1080/0085640032000178952

Zaman, S., Matin, S., & Bin Gholam Kibria, A. M. (2014). A study on present scenario of child labour in Bangladesh. *IOSR Journal of Business and Management, 16*(6), 25–36. https://doi.org/10.9790/487x-16632536

PUSA (The Council of Acehnese Scholars): An Aceh's Social Movement between 1939-1953

Muhammad Akbar Angkasa*

Abstract: This paper aims to describe a social movement which emerged within Aceh society from 1939 until 1953, the Council of all Acehnese Scholars or PUSA. The social movement whose Islamic ideology, represented Acehnese's aspiration in terms of educational sphere by creating alternative institutions apart from colonial schools. At the same time, the movement also resonated the voice of Aceh political stance. Besides, PUSA was considered different comparing to other national organizations in Aceh at that time, since it was totally local led organization which participated by scholars, accordingly, this circumstance able to attain the trust from local people. Mainly, the paper is divided into two main parts, firstly it describes the historical background, and secondly, initiates to analyze the structure of PUSA in sociological perspectives, evaluates by interpreting its ideology and power relations with the government.

Keywords: Aceh, PUSA, Social Movement, Indonesia, Colonialism.

* Ibn Haldun University, Social Science Institute, Sociology, MA Program.
Contact: akbar.angkasa0@gmail.com

Introduction: A Contextual Condition of Aceh.

Aceh is geographically located in the North West of Sumatra Island. Its Northern coastal area surrounded by Malacca strait connecting China and India. Thanks to this geographical advantage, the territory of Aceh gained the significance in terms of international trade, playing the role as port cities along the strait. One of the consequences of being a port city is the emergence of international atmosphere creating the metropolitan city which successfully brought the torch of civilization in the region. In 11th century, the process of Islamization began, accordingly, the tradition of writing in Arabic alphabet strengthened the cultural values of the society. Regarding the language which is spoken in the territory of Aceh was Acehnese. Also, as a part of Malay civilization, Malay language was used as lingua franca, especially in the trade world, on the other hand the language of scholar circles was Arabic, due to the universality that it has in the Islamic world.

Since 9th century, in Aceh, geographically, various sultanates emerged and collapsed, or unified with other sultanates, and the most prominent and had succeeded to rule for four centuries was the Sultanate of Aceh Darussalam (et al., 2018, p. 2). It was collapsed until the beginning of 20th century. The cultural values, shared beliefs, norms, religious teachings, or shortly the identity was formed in this long period of time (et al., 2018, p. 1). In the case of social structure, the ruling class consists of royal family, *uleebalang*/regional leaders, and ulama/scholars. After the collapse of the Sultanate, the Dutch government entered and attempted to replace the political gap, in this regards, they succeeded to convince some of *uleebalang* members to cooperate, however, some of them were not interested to co-work, they came to the line of ulama/scholars to declare war against the colonialism (Wibowo, 2005, p. 42).

The cultural values, in fact, had embedded in Aceh society, especially the religious spirit (Amiruddin, & Drajat, 2017, p. 15). Ulama who brought the religious porch achieved big charisma in the eyes of society. They became the leaders, both of worldly and religious issues. In this circumstance, the position of *ulebalang* marginalized due to their previous experiences and attitudes towards the society. Especially in the case of their affiliation with the Dutch to run the *rodi* (working with force for the sake of Dutch government) program in the period of colonialism. On the other hand, the rising class of ulama were divided into two: the traditionalists and the modernists.

The characteristic of traditionalist ulama are; they are conservative in terms of culture and educational system, they preferred to preserve the status-quo of education institution like dayah/madrasa. On the other hand, modernist scholars were more critical, moreover they recognized the global changes, therefore they try to challenge that social change by creating the similar alternative. In doing so, they initiated to adopt the modern values in terms of establishing institution and also being critical with some local practices which considered rooted to the myths/ *khurafa* in the society.

Comparing between traditionalist and modernist scholars, modernist scholars achieved to give more influence on society, due to social circumstances at that time and more suitable goals to the social needs. Furthermore, the range of communication of modernist scholars is not only national, they were also able to attain information and getting affiliation with international organization. To some extent, modernist scholars were more open, flexible, and reformist in terms of their religious orientation. The religious spirit of modernist scholar, indeed, is the inseparable legacy that was inherited from the collective memory of Acehnese.

The spirit of Islam which embedded in the action of the modernist scholars create the *weltanschaung* in their orientation. Islamic perspective regenerated political aspect and education sphere with the hands of scholars. They challenged the colonial version of education which slowly penetrated in Aceh, particularly after the period of the collapse of the Sultanate of Aceh Darussalam. In this rega Dutch by the direction of colonialism advisor Snouck Hurgrounje, mentioned if it was necessary to approach sympathetically to the Acehnese in order to take their consent, and one of the policies was to build the schools (Wibowo, 2005, p. 18).

Modernist scholars aimed to create an intellectual class who can integrate with the society. The process of integration appeared at the time of spiritual and material supports of scholars directly arrived to the hands of society. Thus, the connection between the society and modernist scholars relative strongly connected. Therefore, the consent of society attained at that time.

The organizations that established in Aceh which emerge from outside of the region were: Serikat Islam (1916), Serikat Aceh Muda (1916), Serikat Aceh (1916), Boedi Utomo (1918), Volkronderwijsbond Aceh (1918), Islam Menjadi Satu

(1919), Insulinde (1919), Kongsi Atjeh Sumatra (1920), Muhammadiyah (1927), Al-Muslim (1929), Pusaka (1929), Taman Siswa (1932), Parindra (1939) and PUSA (1939) (Wibowo, 2005, p. 2).

The organisations mentioned above were originally blossomed from the spirit of social values in the region. Indeed, they had different approach and orientations, and being organizations were the only way to show the folks aspirations. Some of those ideologies were; religious ideologies, nationalism, patriotism, etc. Through these organizations, local economy, education, and ideologies turned to action by the society. Regarding the relation between the organizations and the Dutch government, some of them were positively smooth, in the other words, it was not threatening the existence of Dutch colonialism like Muhammadiyah, nevertheless, some of them had strain relationship, due to the fact that the colonial government needed to control and oversee their movements, such as Sarikat Islam.

Even though there were many thoughts and ideology brought by those different organizations, the popular one is Islamic ideology, due the nature of the society which mentioned in *hadih maja*/the slogan defining the characteristic of the culture, which is religion and customs like the essence and it's attribute, which cannot be separated (Özay, 2018, p. 390). On the other hand, the domination of Ulama's charisma was really strong. Moreover, their orientation and background were always religious, therefore, naturally, it shaped the destiny of the society.

In terms of chronology, regardless the struggle that established in 1873 continued until 1926, it's noteworthy to mention that officially the government of the sultanate was collapsed in 1904. Since this year, the Dutch government ruled Aceh until the arrival of Japanese colonialism in 1942. Japanese before occupying all of Dutch East Indie (today named as Indonesia) territories, promised to remove the Dutch colonialism, despite, will give the independence, however, they betrayed and formed their own governance occupying Eastern Asia. In Aceh, the social transformation crucially happened in in 1945-1946, the governance structure of *uleebalang* abolished. That is the governance system which had been applied for approximately four hundred years, since the sultanate constitution appeared, which is "Qanun Meukuta Alam". Therefore, after this transformation, the regional monarchy systems are diminished in the social structure of Aceh.

In this context, one of the very influential organisation in Aceh to the extent of the transformation of society's nature was PUSA. It was a successful organisa-

tion in the region in terms of its ability to make the majority of people to participate the politic. The organisation adopted the Islamic legacy, nevertheless, they were not totally pure as the continuity of the tradition, in which they were separated from traditionalist scholars. Later, in the following topic, PUSA's emergence and its ideology and contribution will be discussed.

The Emergence of PUSA

PUSA or POeSA, Persatuan Ulama Seluruh Aceh, or Council of Acehnese Scholars was established in 5th of May in 1935, (Wibowo, 2005, p. 1) and became one of the most powerful organisation in Aceh in 1950s. This organisation was led by Acehnese modernist scholars such as Tgk. Abdurrahman Meunasah Meucap, Ayah Hamid Samalanga, Tgk Abdullah Ujong Rimba, Tgk Muhammad Daud Beureeh etc. The goal of forming this organisation was to improve the Islamic brotherhood and education. PUSA established just after the result of the council meeting in religious congregation of Maulid which held in Matang Geulumpang Dua. The meeting announced the organisation structure in which the first leader position was given to Muhammad Daud Beureeh, and the second leader was Tgk. Abdurrahman Meunasah Meucap. And the first secreter of the movement was Tgk. Muhammad Nur el Ibrahimy, the second was given to Tgk. Ismail Jacub. Lastly, the treasurer of PUSA was TM Amin, afterwards he replaced by Tgk. H. Mustafa Ali (Bakri, 2014).

PUSA's missions were to make a great improvement in local region, which is Aceh, by creating strong solidarity among Acehnese youth, improving their educational condition, empowering the human resources to contribute the local economy. In doing so, PUSA initiated to make strong relationship with organizations affiliated with Islamic ideology whether it's national or international sphere. The national organizations which affiliated with PUSA were Masyumi (Majelis Syura Muslimin Indonesia/Council of Indonesian Muslim Association), the strongest Islamic political party in Indonesia in 1950s. On the other hand, International organization co-operated with PUSA was Ikhwanul Muslimin (Muslims Brotherhood) which based in Egypt (Bakri, 2014).

The popularity of PUSA began since the society trusted more to ulama than the ulebalang. The scholar's charisma could be traced while ulama promoted the declaration of war against the Dutch since 1873. This trust continued even after the collapse of Aceh Sultanate in 1904, in which the chain of struggle was hold by scholars (Helmi, 2018).

PUSA's period of domination can be divided into two parts; before and after the independence of Indonesia. In other words, the period of 1939 until 1945, and the second period was 1945 until 1953. PUSA, in the colonization period faced various conditions, in the beginning by creating school institutions, they succeeded in competing with Dutch based schools which was focusing on elite groups, such as the noble lineage. On the contrary of the idea of elitism, PUSA targeted the local people who determine to strengthen their academic career.

PUSA in 1940's gained much popularity in the society. Students, scholars, folks, women attended the organization. Therefore, Aceh was dominated with PUSA. Therefore, we might conclude here, if the process of integration and unification in Aceh society started to begin again. People who created the opposition was some *uleebalang* in that time. Also, other organizations in Aceh in that time, some of them cooperated, and some of them appeared neutral.

In 1942, the Japanese asked PUSA to cooperate with them in order to attack the Dutch in Aceh. And then, the Japanese promised Acehnese the independence afterwards. The idea was appealing to PUSA, in very short time, PUSA and Japanese able to remove the Dutch from the territory. Just after the Japanese victory against the Dutch, the Japanese immediately created a colonialist form by occupying all of old Dutch East India, including Aceh, in other words, they didn't keep the word. In this condition, the Acehnese especially PUSA was disappointed, and Japanese government just continued the system that the Dutch applied, that is by pointing the *uleebalang* as the leaders of every regions in Aceh.

PUSA was not satisfied with this condition, because they were known as the helper of Japanese in their attack against the Dutch, therefore, they demanded from Japanese government to create the secular and religious courts. The Japanese remembering the contribution of PUSA, they accepted the offers. The two courts and institutions afterwards replaced the place of *uleebalang*, and this triggered their grievance towards PUSA. This replacement was considered a big transformation of ruling system in Aceh history. After the sultanate collapse, the monarch system of *uleebalang* also was abolished by the hands of PUSA.

In 1945, the Japanese occupation in Indonesia finished due to the atomic bomb thrown both in Hiroshima and Nagasaki respectively. Therefore, the Japanese remembered their promise to give the independence to Indonesia as their motive in the first of their coming, the independence was achieved in 1945. At this time, the Dutch acknowledged the opportunity, they wanted to come back

and occupy Indonesia again, in 1947, the founding father of Indonesia, Soekarnoe came to Aceh for the first time, asked Aceh society to fight against the Dutch. Daud Beureueh accepted the idea, unless Soekarnoe gave the right for Acehnese to implement Islamic law. The idea was accepted not formally, yet, it will be an oral promise of the president. After the acceptance of joining to the war, the spirit of *perang sabi* (the concept of jihad formulated by Acehnese) against the Dutch promoted, consequently Aceh was among the place that able to resist against the attack. And this resistance was great asset of Indonesian independence, due to the fact that all the territory was reoccupied.

After the war between the Dutch finished, the promise of right to implement the Islamic law was not conducted, more than that, the region of Aceh in the regime of Mohammad Natsir made as a residence of Northern Sumatra province in 1949. Daud Bereueh, as the charismatic leader of Aceh, criticized the policy, because it contradicted to what had been dealt before the war. The sparkle of conflict between Aceh and central government began at this time.

In 1953 Daud Beureueh was not the leader of PUSA anymore, however, while the struggle exploded from Eastern Jawa, manifesting the Islamic Republic of Indonesia, a movement led by Kartosuwiryo arrived its representative to Aceh, Daud Beureueh acknowledged it is a golden opportunity to transform the secular into Islamic state. However, this attempt was not successful, then the negotiation between Aceh and central government signed in 1963, Aceh since that time mentioned as Special Province of Aceh (Sayuti, 2015).

PUSA had to finish its struggle in 1953, while Soekarnoe sent the troops to diminish the communists all over the region including Aceh. Ironically, PUSA one the counter of communism movement Indonesia, also targeted in that operation. As a result, PUSA movement was abolished and not promoting the idea since that time.

Ideology and Contributions

PUSA, ideologically was following the modernist inclination of Islamic understanding, attempting to criticize the myth and "distorted" practices in the society by the argumentation of returning back to the authentic sources of Islam; Qur'an and sunnah. Therefore, they were against or having conflict with the people who resist to continue the khurafa/the beliefs and actions which are not originated

from religion, as the consequence, traditionalist scholars and some sects in the society were targeted as the opposition. In this juncture, the strain between two groups began, in which, concretely appeared that the different ideology separated the groups (Bakri, 2014).

For PUSA distorted Islamic practices such as tulak bala, visiting the graves etc. contradict to the authentic teachings of authentic Islam. They claim that if these rituals were somehow still connected to the previous Hinduic tradition, therefore, the only way to get rid of the problems was removing those rituals and criticising whom legalized those ideas. This process, indeed, can be said as the process of purification of Islamic creeds.

When we look at the relation between PUSA and the exist government at that time, PUSA was institutionally legalized in Dutch government which occupy Aceh between 1904 and 1942, even though PUSA's Islamic ideology was not totally compatible with the state, however, by controlling mechanism of Dutch government, it successfully maintained to not leave any radical movement which threaten their existence. In this position, it doesn't mean that PUSA fully integrated in Ducth system, in other words, the members of PUSA was not consent with their governance, it appeared in their taking position to Japanese representative when they came in 1942.

It is noteworthy to mention that, remembering the conflict timespan from 1873 until 1926, there was no stability. However, in the colonialism period to some extent it could be accepted as stability period in terms of the big wars' absence. In fact, in the conflict era, unfortunately the male and scholar population had decreased, this condition led to the need of society regeneration. One of PUSA's mission was to achieve a good regeneration, particularly creating a new intellectuals circle. In this regard, they relatively succeeded to form an intellectual sphere in the region.

Those modern institutions that established by PUSA were in various regions within Aceh, for instance; in Matang, Lembaga Pendidikan al-Muslim, in Idi there was Madrasah Diniyah Idi/Madni, in Blang Paseh, Madrasah Diniyah Abdiyah, in Montasik, JADAM was established, and in Banda Aceh, Sekolah Menengah Islam emerged, in Bireuen Normal Islam Institute. One of the most prominent institution among them was Normal Islam Institute. Since, it was in the level of college. Acehnese intellectuals' circles were formed from there.

One of critical characteristic was the approach of the school which is syn-

thesizing between religious and social studies. The teachers were graduated from Dutch schools and religious educational institutions. The languages taught were Arabic, English and Dutch. Therefore, the students who graduated from the schools able to reach certain level in those languages which able to prepare them into going deeper into the primary sources (Bakri, 2014).

As a result, those intellectuals who graduated from PUSA's educational institutions succeeded to get significant position in the state place. Those who became influential figures in Aceh development, mostly graduated from Normal Islam Institute, such as Abdullah Arif, Ismuha, Hasan Tiro (the founder of GAM/Free Aceh Movement), Zainal Abidin Tiro, AR Hasyim, Hasan Saleh etc. (Bakri, 2014).

Moreover, PUSA gained the political power in Aceh by dominating almost of all state apparatus (Aisyah & Chaidar, 2008, p. 52) in Aceh triggering the other problems, that is, their existence started to be considered as a threat towards the Dutch government because of its religious orientation. The establishment of taking position into the central government historically began in the period of Japan occupation. In which the crucial state places that dominated by *uleebalang* shifted to PUSA scholars. Afterwards, PUSA reputation increased, made them trusty in the eyes of society. That also was known as a big transformation of political structure, whereby the *uleebalang* institution was abolished.

PUSA's religious orientation strongly appeared after the independence of Indonesia, one of their demands before totally joining the war against the Dutch was the right of implementation of Shariat Islam in the region. Especially, when Daud Beureueh to some extent recognised if the foundation of Indonesia was not pure Islamic, even though the five principles of the state known as *Pancasila*[1] exerted from Islamic principles. The demand of shariat, indeed, can be interpreted as the expression of local freedom. This freedom is a full ability to rule with the way that they wanted. Here, PUSA recognised if the shari'a was inseparable element in Acehnese ruling paradigm, therefore, the right to implement it was insisted, even, in 1953 the struggle/rebellion emerged to take back that right. At that moment indeed, we could see the clash of identity between Aceh and central government had established and brought to another phase of relation between them in the following years.

1 The five pillars of republic of Indonesia. The idea created by the founding fathers. The first pillar, is believing in one God, here, we can see more clearly the exertion.

All in all, PUSA in its period of time was the platform of Acehnese to maintain the identity, ideology, orientation and thoughts. Besides, regardless their values preservation aspect, PUSA also led to the social change in the society, firstly in terms of religious understanding, secondly, the transformation of political structure. After the period of independence, PUSA played very role in the sense of expressing the rights, accordingly, protecting Acehnese values. The clash of ideology between PUSA and central government, led them into a new phase of conflict and negotiation.

Evaluation Through Sociological Perspectives

PUSA emerged in the Acehnese society as an answer for the social problem in Aceh. Due to the fact that Acehnese identity was strongly bounded to the religious values, the emergence of PUSA could be considered as a continuity of that reflections. However, institutionally, PUSA was modern, they tried to combine two traditions of Islam and West in order to create the contemporary solutions to the challenges. This attempt might not new in the context of Dutch East India/Indonesia today, because muhammadiyah, began before PUSA, but what make PUSA different was its Aceh cultural values in the spirit of organisation. In other words, PUSA was local product, whereas muhammadiyah came to Aceh from Jawa.

Islamic identity embedded in PUSA in fact, can be considered as the *ipse-identity* in Ricouerian perspective (Vermeer, Ven, & Zişan Furat, 2006, p. 176). That is the formulated scheme from the long process in the history (Firdaus, Amiruddin, & Drajat, 2017, p. 15). Therefore, it is not easy to be alienated from its own identity. In the case of PUSA, we might say, there was transformation in the form of the social movement, due to its modern embodiment. However, regarding the essence of the religious identity, there was no any change.

The clash of ideology between PUSA and traditional scholars also needed to be sociologically analysed. While we look from the Marxist perspective, in which the ideology merely symbolised an epiphenomenon, that is to say, it is the superstructure formed from the economic reasons. Thus, ideological criticism of PUSA on traditional scholars means an attempt to maintain their position in the society. This perspective leads us to very materialistic underpinning in which not really appropriated with the case of Acehnese, due to the fact that, the religion for them was not an epiphenomenon, on the contrary the phenomenon itself.

The importance of religion as reality in their motivation of jihad called "perang sabi". By taking this reason into consideration, Marxist theory is suitable.

The clash of ideology also can be interpreted from Weberian perspective, whereby, PUSA represented as rationalised form of Islamic institution. They benefited from western/rational form of bureaucracy of the institution to be fit in the modern world. Therefore, PUSA was a phase of transition period of modernization. On the other hand, if we look at the emergence of PUSA's ideology from Foucauldian perspective, it is a new form of producing the knowledge (Giddens, 2009, p. 990). The power that unified in PUSA as an organization, led it to produce and impose some new values in the society, especially in understanding of *khurafat*. The religious discourse like authentic Islam became a new parameter to measure how the Muslim is truly adopt Islam. Of course, the discourse of authentic Islam in this context was formulated by PUSA scholars. Therefore, the transformation of the discourse of Islam in Acehnese society appeared clearer in Foucauldian outlook.

Regarding the conflict between PUSA and uleebalang especially in order to take the political position is also ought to be scrutinised. Particularly, that statement was argued by Hourgronje. Nevertheless, Nur el-Ibrahimy mentions that the intervention of PUSA scholars to the political position due to the gap that emerged, that is, after the war of *cumbok* finished (El-Ibrahimy, 1982, p. 70), the political positions were empty, accordingly the ulama of PUSA were obliged to be the ruler. Generally, regardless the PUSA members that entered the political spaces and caused the abolishment of traditional political system into more democratic, due to the fact that PUSA scholars were loved by the folks. In other words, the traditional monarch system replaced by more democratic way.

The relation between Acehnese and colonials whether the Dutch and Japan were needed to be taken into consideration. Initially we have to emphasize the struggle against the colonialism never finished, it is known while the Japanese promised the independence, it created a hope for Acehnese society to get rid of colonialization, therefore PUSA joined Japan to remove Dutch government. Moreover, the war which hold from 1873-1926 signifies if Acehnese never gave consent to the colonialization.

The relation between PUSA and Dutch government in fact is a form of *Perang sabi* (the spirit of war against enemy) as well. Since, the society were psychologically and economically destructed. Therefore, they attempted to give an impact on the Acehnese society through education and politic. Therefore, the consciousness

and identity were saved to some extent. Even though PUSA worked under the colonial's government, but it was always their goal to get rid of from the colonialism. As a result, the form of organization and social movement, kind of a negotiation between subject and ruler.

After all, these are some important issues that must be scrutinized in the structure of organization, the power and knowledge relations of PUSA, the conflicts, and the values that embedded in Acehnese society.

Conclusion

PUSA is a social movement emerged in Aceh at the period of colonialism (1904-1945) until post-independence which is between 1939 and 1953. The organization, on one hand adopted the legacy of Aceh sultanate, that is the Islamic ideology, and on the other hand it also represented a modern type of institution in the sense of structure and approaches. Due to the its massive contribution to Acehnese society, the organisation gained the popularity to the extent of almost the majority of the folks became the member. Therefore, PUSA became an instrument for Acehnese to express their own aspiration, especially, because of the representatives of PUSA were scholars, known as trustworthy elite in the society.

Beside the influence of PUSA on the society, its power relation with the local elite/uleebalang, the Dutch and Japanese were interesting, in some periods the behavior was rebellious, and in the other, the relation was harmony. The change of the behavior, as far as author concerned, was related to the enemy's power, if they able to rebel with force they would attack by weapons, however, if they didn't have the capability for that, they inclined to have negotiation. That was embedded in PUSA's relation with the Dutch for instance, when they realized the Japanese would help them to remove Dutch colonialism, PUSA was in the first line to fight against the Dutch, also, again PUSA's war with *uleebalang* and central government was considered as under their ability to change. In other words, the jihad with weapons was conducted since if it would be a real change, however, if not, they would conduct the jihad in terms of education and expressing people voice through legal system.

As a result, this is a historical development of PUSA in Aceh region at the period of 1939 until 1953. Regardless the positive and negative side in its applications, PUSA was an organization which played an important role in the society. Its

influences on the political, economy, and religious sphere were considerably massive. Also, it is noteworthy to mention that, PUSA was the source of inspiration for other organizations emerged in Aceh in the following time.

References

Samat, H., Syafiq, S. M., & Dzahideen, A. D. (2018). *Implementation of Shariah criminal law in Aceh*. Kuala Lumpur, Malaysia.

Aisyah, T., & Chaidar, A. (2008). *Darul Islam di aceh: Analisis sosial-politik Pemberontakan regional di Indonesia, 1953-1964*. Lhokseumawe, Indonesia: Unimal Press.

Bakri. (2014, January 30). Membangun Aceh Ala PUSA. Retrieved from http://aceh.tribunnews.com/2014/01/30/membangun-aceh-ala-pusa

El-Ibrahimy, M. N. (1982). *Tgk. M. daud beureueh Peranannya dalam Pergolakan di Aceh*. Jakarta, Indonesia: Gunung Agung.

Amiruddin, H., & Drajat, A. (2017). The role of HUDA in the implementation of Islamic Syari'ah in Aceh. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, *22*(5), 15–22. Giddens, Anthony. *Sociology 6th Edition*. Cambridge, UK: Polity, 2009.

Helmi. (2018, October 8). Lahirnya Persatuan ulama Seluruh Aceh (PUSA). Retrieved from http://www.laduni.id/post/read/46355/lahirnya-persatuan-ulama-seluruh-aceh-pusa

Özay, M. (2018). *Açe darüsselam sultanlığı*. İstanbul, Turkey: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları.

Vermeer, P., & Ven, J. V. D. (2006). Dini kimlik oluşumu: Eğitimsel bir yaklaşım. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (13), 173–193.

Wibowo, A. B. (2005). *The whole dynamics of the Aceh ulama association (Pusa) in Aceh community social life culture*. Banda Aceh, Indonesia: Balai Kajian Sejarah Dan Nilai Tradisional Banda Aceh.

Sayuti. (2015, March 25). Persatuan ulama Seluruh Aceh (PUSA). Retrieved from http://sayutinew.blogspot.com/2015/03/makalah-persatuan-ulama-seluruh-aceh.html

The Key Drivers and Impacts of Migration in Zimbabwe (1990 to 2018)

Noah Maulani*

Abstract: The prolonged economic and political predicaments in Zimbabwe led directly to a major increase in mixed migration flows to many countries mainly South Africa and the United Kingdom. The migration of Zimbabweans from Zimbabwe was mostly a reaction to crises thus the nature of migration in Zimbabwe was crisis-driven. Many migrants left Zimbabwe between 1990 and 2018 for three major reasons that include political instability, economic meltdown and seeking employment opportunities. Migrants were drawn from every sector of society, all education and skill levels, equal numbers of both sexes, and all ages (including unaccompanied child migration). The migration of Zimbabweans from Zimbabwe traces its origins back to 1990 after the implementation of Structural Adjustments Programs that resulted in unemployment and brain drain of skilled Zimbabweans. Starting from 2000, political and economic conditions began to decline and accelerated migration from Zimbabwe. Zimbabwe has experienced political and socio-economic challenges that led to multiple and complex migration issues characterized by high levels of brain drain, cross-border mobility, and irregular migration. Zimbabwe encountered a high rate of external migration during the beginning of the new millennium. This significant change had effects on the economy and the society that was left behind by the emigrants. This paper will systematically analyze secondary data that includes migration government reports, international nongovernmental report and published articles to come up with a detailed conclusion on the drivers and impacts of migration in Zimbabwe. This paper will examine the causes, trends, and impacts of migration in Zimbabwe from 1990 to 2018.

Keywords: Migration, Migrant, Political Instability, Economic Meltdown, Brain Drain, Remittance.

* Ankara Yıldırım Beyazit University, Social Policy, MA Program.
Contact: noahmaulani@gmail.com

Introduction

From the year 1990 to 2018 Zimbabwe has faced political and socio-economic challenges that led to various migration issues characterized by high levels of brain drain, increased cross-border mobility, and unbalanced migration. Zimbabwe's economic and political crises pushed professionals and skilled workers to emigrate in search of better economic opportunities and seeking political refugee in other foreign nations with both economic and political stability (Bond & Manyanya, 2003). The unbalanced migration patterns in Zimbabwe has led to many migration scholars question the country's migration management capacity. An estimate of above four million Zimbabweans has been reported to be living abroad on both a temporary and permanent basis. The government has failed to recognize the huge development potential that can be brought by migrants if they were living in Zimbabwe and this has undoubtedly resulted in Zimbabwean migrants adding value to the countries they are residing. The government's capacity to realize the development potential of Zimbabwean migrants has been limited by inadequate data analysis of internal and external migration.

Zimbabwe Migration Trends Since 1990

In the colonial era, Zimbabwe was a major destination country of migrants mainly from the United Kingdom and Southern African countries and some settling permanently in the country. A significant number of immigrants from Malawi (colonial name-Nyasaland), Zambia (formally known as Northern Rhodesia), and Mozambique (colonial name-State of Mozambique (*Estado de Moçambique*) were recruited to work on mines and commercial farms in Zimbabwe for low wages (Chereni & Bongo, 2018). Zimbabwe was once colonized by Great Britain and was formerly known as Rhodesia. As a British colony, Rhodesia (now Zimbabwe) was producing natural products that were difficult to produce in Europe. Zimbabwe was the main producer of food in the colonial era because her land was most suitable for agriculture. Zimbabwe became the hub of logistics and the terrain was also used to train military personnel for the whole British controlled region. For these two main reasons, Rhodesia (Zimbabwe) become a central industrial and military point for all the British colonies in the Southern African region.

In Rhodesia (now Zimbabwe), employment opportunities in the agricultural and mining sectors triggered migration of labor from Nyasaland (Malawi), Bechuanaland (Botswana), Northern Rhodesia (Zambia) and Union of South Africa

(South Africa) to Zimbabwe. The growing industries (farming and mining industries) in Rhodesia demanded more labor hence many blacks migrated from British colonies to get employment in Rhodesia in the mines and farms (Chereni & Bongo, 2018). Secondary industries and factories were opened in the 1940s and they were responsible for processing raw materials from mines and farms. The textile industry was opened in Kadoma (colonial name Gatooma), iron and steel industries were also opened in Kwekwe (formerly known as Que Que). Shoe and clothing companies were established in big cities such as Gweru (formerly known as Gwelo) and Gweru housed the biggest shoemaking company in Rhodesia called Bata. The discovery of coal in Hwange (the then called Wankie) and the establishment of Rhodesia Iron and Steel Company Limited (RISCO) just to mention a few led to the migration and employment of thousands of African some of whom came from Nyasaland and the State of Mozambique.

Regarding the nature of migrants leaving Zimbabwe after 1990, two migrant groups can be identified. The first, and largest, group of migrants from Zimbabwe consisted of unskilled workers. These migrants choose nearby destinations such as South Africa with less traveling and border restrictions (Madebwe & Madebwe, 2017). They worked for relatively short periods and in less paid jobs, for example as farm laborers, domestic works and casual workers. Some of these migrants did not have proper traveling and working documents thus receiving poor working conditions. Other scholars identified this group as survival migrants, a group of migrants fleeing alleged political persecution and seeking an economic advantage in a foreign nation. The profiles of Zimbabwean migrants in South Africa are assorted, comprising mainly of asylum seekers and those seeking economic freedom.

One characteristic of mixed Zimbabwean migrants is that it also includes professionals. Concerning the emigration of skilled professionals, about 20 000 health care professionals were reported to have left the country since the year 2000 (Chereni & Bongo, 2018). These professionals are working in counties such as South Africa, the United Kingdom, New Zealand, Australia, and Namibia. The Middle East and Asia have not attracted any random Zimbabweans professionals except those professionals in specific sectors of engineering, aviation, and insurance. The main reason why the Middle East and Asia were not good destinations for many Zimbabweans was that the medium of communication was not English. After 2015, China has become a good destination for Zimbabwean migrants who are English teachers and international traders who sell Chinese products in Zimbabwe and South Africa.

Figure 1: Preferred destinations for Zimbabwean migrants

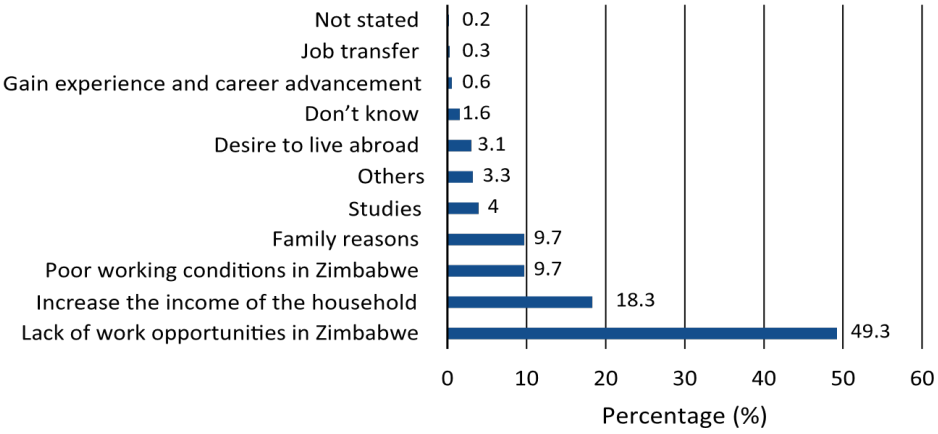
Country of destination	**Migrants**
South Africa	475,406
United Kingdom	132,942
United States	50,001
Australia	38,843
Malawi	36,753
Bostwana	31,625
Mozambique	25,429
Zambia	19,247
Namibia	13,118
Canada	11,118

Source: UNDESA (2015).

Migration as a Survival Strategy

Migration has been used at the household level as a survival strategy to address economic problems. According to the International Organisation for Migration, migration is unavoidable, necessary and desirable (Chereni & Bongo, 2018). For Zimbabweans who left Zimbabwe after 2009, economic factors were the dominant push factors. Dwindling opportunities for productive employment and career advancement, as well as unequal employer-employee relations in the local labor market, tended to influence decisions to emigrate after 2009. Migration became a viable way of overcoming limitations forced on heads of the households by poor economic conditions on their personal development. Migration has been used by heads of households to construct and secure livelihoods outside of the limiting local economic conditions.

Figure 2: Percentage distribution of Zimbabwean emigrants by reason for migrating

Source: ZIMSTAT, (2014)

Economic Structural Adjustment Programmes (ESAPs)

From 1980 to 1990 Zimbabwe was affected by economic difficulties that resulted in the adoption of the Economic Structural Adjustment Programme (ESAP) in October 1991. The ESAP was meant to facilitate trade liberalization, reduce the budget deficit and deregulate prices and wages (UNICEF, 2011). Another objective of the ESAP was to reduce public social spending by the government. This was to be achieved through the removal of price controls, food subsidies, cost recovery in education and health and reduction of the number of workers in the public service. However, the ESAP did not achieve the desired results. By 1995 the budget deficit was over eight percent of the country's GDP compared to the ESAP target of five percent of GDP (Madebwe & Madebwe, 2017).

Furthermore, the deregulation of wages caused income levels to fall below those of the pre-independence period (UNDP, 2008). Case in point, wages for civil servants declined by 65%, 56% for construction workers, 48% for farm workers and 62% for domestic workers (Bond & Manyanya, 2003). Simultaneously, the removal of food subsidies caused severe hardships on the ordinary Zimbabweans who depended on government food subsidies. Once glorified as the breadbasket of southern Africa, the country moved from having a vibrant economy at independence to a highly-fractured economy unable to provide basic public services (Madebwe & Madebwe, 2017). Zimbabwean government also deregulated the job market and, specifically wage determination. Deregulation of the labor market al-

lowed free and collective negotiations between workers and their employers. Deregulation of the labor market resulted in employers offering hush working conditions and low wages since the government had no direct interventions leading to severe socio-economic problems and general dissatisfaction uttered in the form of food riots and continuous strikes.

The continued poor performance of the economy caused many companies to relocate to South Africa and other parts of the world. Companies that continued to operate in Zimbabwe downscaled productions mentioning the increment cost of production and other viability problems (Makina, 2010). Export competitiveness and local pricing were negatively affected by high production costs. In the years following after independence, domestic companies had not recapitalized or invested in new and efficient production technologies that would have enabled them to compete against imports following trade liberalization under the ESAP (Bond & Manyanya, 2003). In particular, there was a shrinkage in crucial manufacturing segments such as textiles by 6% from 1990 to 1995 and by 20% from 1996 to 2000 (Ismi, 2004). This led to sizable job losses, such that by 1997 the total unemployment was 50%. After the implementation of the ESAPs, the private sector and the public sector retrenched 18 000 and 50 000 workers respectively (Madebwe & Madebwe, 2017). After ESAPs started having negative impacts on the livelihoods of many Zimbabweans, the country began to depend heavily on national and international donor aid. The proportion of the population living in poverty rose to 70% (Moore, 2003). Liberalization of the economy had not yielded the desired objectives of reducing poverty and diversifying the economy. By 1997 the economic situation in the country was so severe that the ESAP was abandoned (UNICEF, 2011).

The failures of ESAP led to migration to be implemented as a survival strategy by many Zimbabweans who were retrenched both in the private and public sectors (UNICEF, 2011). Apart from the migration of uneducated and semi-educated Zimbabwean laborers to other countries, about 200 000 skilled professionals emigrated to other countries with stable economies (Madebwe & Madebwe, 2017). These emigrants were troubled by the introduction of wage limits, worsening working and living conditions and uncertainty in food prices due to the elimination of subsidies by the government. However, the figures of Zimbabweans emigrants escaping economic hardships that were connected to the implementation of the ESAP by the Zimbabwean government did not reach the shocking magnitudes of emigrants that were witnessed after the year 2000.

Causes of Migration Between 1998-2015

Fast-Track Land Reform Program (FTLR)

The displacement of people in Zimbabwe is directly linked to the launch of the Fast-Track Land Reform Program in 2000 by the government of Zimbabwe. The acquisition of large-scale commercial farms by black farmers resulted in the migration of white commercial farmers. An approximation of over 2.5 million farmworkers lost their occupations when the white commercial farmers lost their farms (Sachikonye, 2006). Under the program, the ZANU PF-led government supported new black farmers to acquire commercial farms that were owned by the white minority. The government of Zimbabwe annulled the national rights of white people who were born in Zimbabwe to parents of foreign origin. This made the white commercial farmers stateless, hence there were forced to return the land they took from the black during the colonial era to the black people of Zimbabweans (Muzondidya, 2007). Approximately 95% of the black Zimbabweans who were allocated land through this program did not have the necessary agricultural knowledge, and financial muscle to sustain and continue the smooth operations of the newly acquired land. The new black landowners reduced the number of farmworkers and many heavy-duty agricultural machines that were once operational broke down beyond repair rendering them useless on the farms. This resulted in many of these farmworkers migrated to South Africa and other countries in search of employment.

Agriculture had at all times played an important role in Zimbabwe's economy, contributing 11-14% of the Gross National Product, 45% of the country's exports and 60% of all raw materials used by Zimbabwean industries (Chereni & Bongo, 2018). Agriculture was also the largest sector that employed 80% of the economically active people in Zimbabwe. However, the muddled implementation of the Fast-Track Land Reform Program economically affected the livelihoods of many Zimbabweans forcing them to flee the country. The Fast-Track Land Reform Program had a knock-on effect on the national economy and there was a sharp decline in quantities of exports (Muzondidya, 2007). The agro-processing, textiles and other manufacturing industries had downsized in production thus affecting the GDP of the country. The loss of revenue that came from exports resulted in an increase in the national budget deficit. Loss of employment due to the implementation of the Fast Track Land Program resulted in many Zimbabweans who used to work on the farms to relocate to other countries in search of employment.

Economic Meltdown

The implementation of the Fast Track Land Reform Program contributed to the collapse of many economic activities especially farming activities. Farming produced 90% of the raw materials such as tobacco, cotton, and maize in Zimbabwe's economy. Agricultural productivity reduced by over 100%, meaning that all the industries that solely depended on agriculture reduced production because there were less raw materials to process (Mazuru, 2014). The emigration of Zimbabweans to other countries continued even after the shortlived stabilization of the economy through dollarisation in 2009. This was because the economy failed to create copious jobs and yet each year universities in Zimbabwe produced thousands of graduates. This meant the economy was stagnant and did not have the capacity to employ these new professionals. Industries were undercapitalized, operated below capacity or remain closed. The banks that supported these industries cut on their services to these industries. Since the year 2000, an estimate of over 900 companies closed or scaled-down production causing the industrial output to drop by 30% (Madebwe & Madebwe, 2017).

The economy was heavily affected by liquidity problems, reduced investor confidence and a government policy environment drenched by anti-market views (Kanyenze, 2006). For instance, the Indigenization and Economic Empowerment Act (No. 14 of 2007) mandated that mining, manufacturing, and businesses to give 51% of their profits to indigenous Zimbabweans. Such policies further shunned away potential investors who had the ability to create employment in Zimbabwe. Due to poor investment policy framework, de-industrialization continued to be a major problem in Zimbabwe. Thus, the failure of securing jobs to many Zimbabweans led to a rise in the outward migration of Zimbabweans to regional countries.

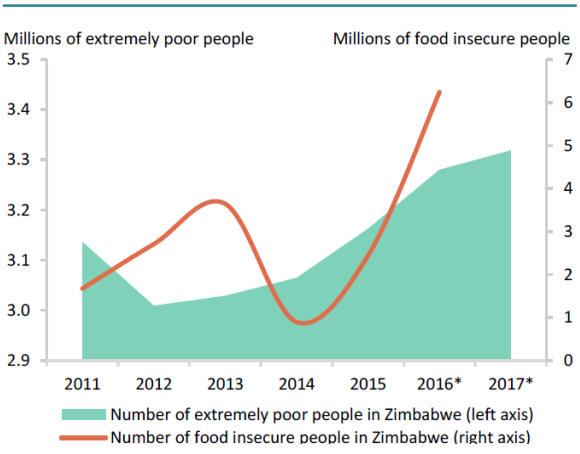

Figure 3: Poverty and Food Insecurity in Zimbabwe (2011-2017)

Source: United Nations 2017

Political Instability

The major reason for the large volume migration from Zimbabwe was political uncertainty, which resulted in social and economic unrest. This led to the creation of combined factors (such as sanctions on Zimbabwe by the western countries) that demolished ordinary civilians' livelihoods. The will for alleged unchallenged political supremacy by the ruling party (ZANU PF) was reported by democracy overseers to be the major determining factor in the political unrest that affected most Zimbabweans in the country leading to forced internal and external migration (Madebwe & Madebwe, 2017). According to Human Rights Watch (2016), political authoritarianism wore many faces that included murdering of opposition party supporters, raping of women, physical mutilation, and intimidation of supporters of the opposition parties. The aim of these strategies was to install fear in those who had opposing political views (Human Rights Watch 2016). Zimbabweans opted to seek asylums in countries such as South Africa, Canada, and the United Kingdom has been a safe haven for many Zimbabwean asylum seekers.

The largest figures of Zimbabwean migrants who left the country were observed after the alleged controversial presidential elections in 2008. The results of the elections were reported to be altered by election observers. Both the ZANU PF and Movement for Democratic Change (MDC) parties failed to secure an election result of fifty-plus-one percent in the 2008 democratic elections. The fifty-plus-one percent was a stipulated percentage in the constitution of Zimbabwe for a political party to be declared a winner in any elections (Muzondidya, 2007). Accordingly, based on the constitution, the presidential run-off was undertaken to determine the winner of the elections. The human rights observers in Zimbabwe reported that the ZANU PF embarked on violent campaigns that were allegedly backed by security forces of the country. These violent attacks were reported to be directed on the supporters of the opposition party (Mazuru, 2014). The opposition party (MDC) opted to pull out of the presidential runoff in June 2008, mentioning country-wide targeted violence and coercion of their supporters(Human Rights Watch, 2016). The alleged political unrest and suppression, triggered many people to emigrate from Zimbabwe to other politically stable countries to flee from unverified systematic violence.

Further migration was also linked to the introduction of Operation Murambatsvina (Restore Order or Clear Filth) in 2005 by the government of Zimbabwe. Following commercial farm annexations by black Zimbabweans, the economy failed, and total unemployment rose to 70% (Muzondidya, 2007). Urban dwellers

joined the informal sector for economical survival (Bond & Manyanya, 2003). However, in 2005 the government of Zimbabwe implemented a cleaning up campaign under the name Operation Murambatsvina (Restore Order or Clear Filth) with the aim of cleaning cities by removing illegal business structures. This operation had a negative effect of reducing the growth of the informal sector that was now the main source of income for many Zimbabweans. Through this operation, many informal settlements and illegal trading structures were legally destroyed. During this Clear Filth operation, merchandises of the informal traders were confiscated by the responsible authorities (Tibaijuka, 2005). Many people who were affected by this operation emigrated to other countries in order to reestablish their lives and find livelihood means.

The Positive Impact of Migration on Economic Development

This paper measured the economic impacts of migration by closely examining the indicators of Gross Domestic Product. Migration unfolds through both official channels and informal routes hence remittances move through both official and informal channels. Informal remitting behaviors created problems when collecting reliable statistical data (Chereni & Bongo, 2018). Another setback when collecting data was that Zimbabwe as the labor-exporting country lacked comprehensive records of regular migration and a complete system that records remittances transferred through formal passages was not yet developed. Eventually, efforts to measure the economic effects of migration by the author relied on available information.

Records of remittances kept by the Reserve Bank of Zimbabwe provided an indication of the significance of remittance flows to the Zimbabwean economy. Remittance flows constitute an important source of external revenue, outweighing foreign direct investment (FDI) from 2010 through to 2016 (Chereni & Bongo, 2018). While Overseas Development Assistance (ODA) surpassed remittances annually between 2009 and 2013, this trend was reversed in 2014. From 2014 to 2016, remittances received were in excess of development aid, that is, humanitarian assistance. This means that from 2014 to 2016, apart from exports, remittances were the most important source of foreign currency for the Zimbabwean economy.

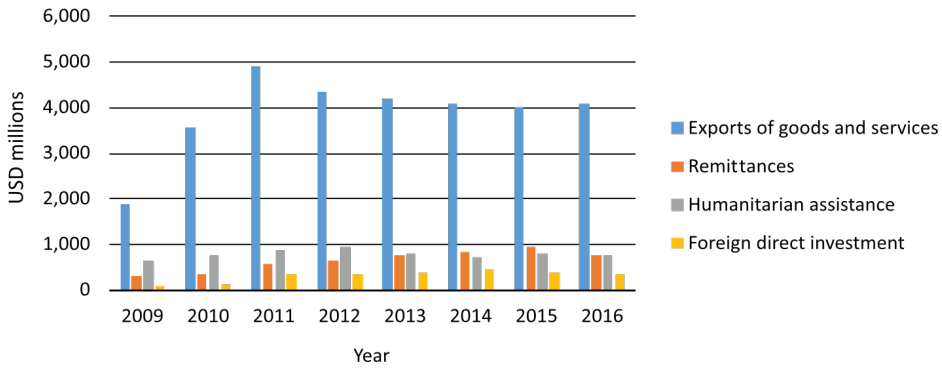
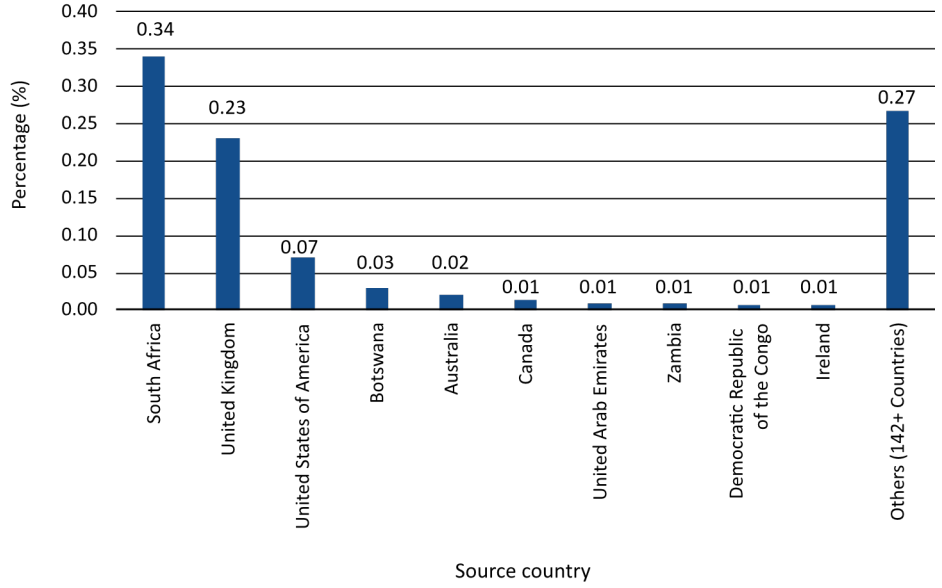

Figure 4: The largest share of remittances came from South Africa for the year 2016

Source: Reserve Bank of Zimbabwe (2017)

Figure 5: Percentage contributions of remittance-sending countries, 201

Source: Reserve Bank of Zimbabwe (2017)

South Africa houses more than one-sixth of the total population of Zimbabwean living in foreign nations. It was estimated that over 2,8 million Zimbabweans were living in South Africa. For this reason, remittances from Zimbabweans working in South Africa surpassed remittances from other countries. The total remittances from Zimbabweans living abroad have resulted in infrastructural development, poverty reduction and a significant contribution to GDP.

Negative Effects of Emigration

Although the emigration of Zimbabweans into diaspora helped significantly to alleviate most of the economic and social problems faced by Zimbabweans, it should be put into consideration that emigration also created some problems in many ways. One negative consequence caused by this scenario was that of brain-drain. A lot of skilled personnel left Zimbabwe during the era of economic crisis for example doctors and lecturers. In Zimbabwe, more skilled people had the highest inclination to emigrate (Honson, 2008). This negatively affected the health and education sectors as these sectors were left with a shortage of staff, thereby worsening the situation.

Closely connected to the issue mentioned above is the fact that brain-drain can hinder the economic development of a country through a reduction in the tax base. As many skilled Zimbabweans left Zimbabwe, there was a reduction of taxable people especially the PAYE (pay as you earn) tax (Mazuru, 2014). Furthermore, taxes could have assisted the government of Zimbabwe to fund major public projects like the advancement of medical facilities in the country (Mazuru, 2014). Therefore, the emigration of skilled people from Zimbabwe hindered the economic development of the country and posed risk to the social sector.

Social Effects

Migration had serious social consequences for families as well as to the countries involved. Migration disrupts family life and social relations. In Zimbabwe, many households were left child-headed as parents migrated into diaspora to look for employment and contract jobs while others embarked on cross-border trading and spent two weeks or more out of the country without their children. This impacted on children's school performance because of lack of parental attention. The presence of parents is crucial as far as children's performance is concerned because parents encourage their children to read, to do their homework, as well as making sure that they avoid unnecessary absenteeism from school. In some cases, children were left with a single parent (especially mothers) and the fathers stopped remitting back to their families because they got married again in the host countries. This also impacted negatively on children's wellbeing. Children in migrant families often grow up in a single-parent family setting and are confronted with problems of family disintegration and family stress (Katseli, 2006). This was also a common phenomenon in Zimbabwe especially between 2006 and 2008.

Lack of parental attention affected the morals of children in migrant families. A lot of children whose parents were in the diaspora often indulged in several immoral activities such as teenage sexual intercourse and drug abuse during the absence of their parents. Thus, the absence of parents changed the behaviors of children to the extent that some of them became wild. The major cause of teenage robbers and prostitutes emanated from this scenario where children grow up in child-headed families without proper parental guidance.

Conclusion

Conclusively, a potent mix of political, social and economic instability was the major driver of international migration between 1990 and 2018. The adoption and implementation of the Economic Structural Adjustment Programs in 1991 led to the retrenchment of many Zimbabweans and the resultant was the migration from Zimbabwe. Migration from the country from 2000 onwards is symptomatic of structural political and economic problems. The economic crisis faced by Zimbabwe between 2000 and 2008 forced a lot of people to leave the country going into the diaspora in order to seek a remedy. Because of this, most people who remained behind were able to benefit from their relatives and friends who had gone into the diaspora especially through remittances that were sent by their relatives from abroad. Most benefits came in monetary form as well as groceries and clothes. This improved the status of living of the generality of Zimbabweans who had relatives in the diaspora and the country benefitted through receiving foreign currency notably the South African Rand and the US dollar mainly sent through the Mukuru and Western Union money sending platforms. The country also benefited from new entrepreneurial ideas and technology brought by those who went into the diaspora.

However, despite its benefits to a few Zimbabweans, the emigration of the local people also posed some challenges to the country such as loss of skilled labor, cultural erosion, family disintegration and the spread of diseases, especially Sexually Transmitted Infections. Thus, the paper recommends that the best way to prevent the negative effects of a phenomenon is to first address the causes of that phenomenon. Therefore, to prevent the negative implications of emigration, it is crucial to start by addressing the causes of emigration in Zimbabwe. Since economic constraints are the prime mover of migration in most developing countries, the study recommends that the ruling elites who influence national policies

should prevent situations that cause people to emigrate into other countries. Thus, activities and policies that might lead to the closure of industries as well as those that can cause hyperinflation should be avoided if governments want their people to remain in their countries. In addition to that, civil servants are supposed to be given adequate and competitive salaries that suit regional requirements so that they can afford to live a decent life. Social welfare programs should be provided to the poor as well as the elderly so that they can afford to meet basic needs such as food, adequate shelter, health facilities, education facilities, and clothes. If those things are provided, it will help to reduce the number of emigrants in Zimbabwe. However, those who migrate for the sake of acquiring education should not be discouraged as they can bring new skills and ideas that can be used to develop the country.

References

Bloch, A. (2008). Zimbabweans in Britain: Transnational activities and capabilities. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 287-305.

Bond, P., & Manyanya, M. (2003). *Zimbabwe's Plunge: Exhausted nationalism, Neoliberalism and the Search for Social Justice.* Durban: University of Natal Press.

Chereni, A., & Bongo, P. P. (2018). *Migration in Zimbabwe. A country profile from 2010 to 2016.* Harare: Zimbabwe National Statistics Agency (ZIMSTAT).

Honson, G. H. (2008). *The economic consequences of the international migration of labor, UCSD, and NDER.*

Human Rights Watch (2016) *World repor*t.

Ismi, A. (2004). *Impoverishing a continent: The World Bank and the IMF in Africa.* Ottawa: Canadian Centre.

Joly, D. (2000). *Some structural effects of migration on receiving and sending countries.* London: Blackwell Publishers.

Kamete, A. (2002). In defense of national sovereignty. Urban Governance and Democracy in Zimbabwe.

Kanyenze, G. (2006). Economic policymaking processes, implementation, and impact in Zimbabwe. *Centre for Rural Development.* Harare.

Katseli, L. (2006). *Effects of migration on sending countries: "What do we know?".* Paris: OECD Development.

Madebwe, C., & Madebwe, V. (2017). Contextual background to the rapid increase in migration from Zimbabwe Since 1990. *Journal of Human and Social Science*, 9.

Makina, D. (2010). Historical perspective on Zimbabwe's economic performance: A tale of five lost decades. *Journal of Developing Societies*, 99-123.

Mazuru, N. (2014). Causes and consequences of emigration: An analysis of the 2000-2008 Zimbabwean situation. *Journal Of International Academic Research for Multidisciplinary*.

Mlambo, A., & Raftopoulos, B. (2010). The regional dimensions of Zimbabwe's multi-layered crisis: An analysis. *Election Processes, Liberation Movements and Democratic Change in Africa Conference*. Maputo.

Moore, J. L. (2003). *Zimbabwe's fight to the finish: The catalyst of the free market*. New York: Columbia University Press.

Muzondidya, J. (2007). Jambanja: Ideological ambiguities in the politics of land and resource ownership in Zimbabwe. *Journal of Southern African Studies*, 325-341.

Orozco, M., & Lindley, A. (2008). Country profile: Zimbabwe. Migrant Remittance Newsletter 4. 6-10.

Sachikonye, M. L. (2006). *Political parties and the democratization process in Zimbabwe*. Johannesburg: Electoral Institute of Southern Africa (EISA).

Tibaijuka, A. (2005). *Report of the fact-finding mission to Zimbabwe to assess the scope and impact of operation Murambatsvina. The United Nations Special Envoy on Human Settlement Issues In Zimbabwe*.

UNDP. (2008). *The potential contribution of the Zimbabwe diaspora to economic recovery*. UNDP.

UNICEF. (2011). *A situational analysis on the status of women's and children's rights in Zimbabwe, 2000-2010:* A call for reducing disparities and improving equity.

Değişen Toplumda Kazak Ailesinin Dönüşümü

Nurbol Baibakhov*

Öz: Günümüzde bütün dünyada her alanda önemli değişimler ve dönüşümler yaşanmaktadır. Meydana gelen hızlı bir değişim sürecinden yalınızca teknolojik ve ekonomik alanlar değil sosyal ve kültürel alanlar, dolayısıyla da toplum hayatının en temel belirleyicilerinden biri olan aile kurumu da etkilenmiş ve çeşitli sorunlarla karşı karşıya gelmiştir. Aile kurumu sadece nüfusun aile yapısını değil, aynı zamanda insanların yaşam tarzının yönünü de içerir. Küreselleşme etkisi altında toplumsal kurumlar arasındaki ilişkilerde, aile kurumunun rolü dönüşmektedir. Bugünkü Kazakistan toplumundaki toplumsal ilişkilerin dinamik dönüşümünde aile kurumu, geleneksel modelden yeniye doğru ilerlerken, evrimin zor bir aşamasından geçmektedir. Bu süreçte, evlilik ve aile ilişkilerinin biçimleri, kadın ve erkeğin toplumdaki ve ailedeki rolleri ve statüleri, çocukların durumu, değer sistemleri değişmektedir. Ailedeki değişimler bilim adamları tarafından, ya aile krizi (mücadele edilebilir son derece olumsuz olgu) ya da aile kurumunun dönüşümü (olumlu yönleri dahil olmak üzere geri dönüşümsüz kapsamlı süreç) olarak iki şekilde yorumlanmaktadır. Bu gerçekten yola çıkarak küreselleşme etkisi altında Kazak ailesinin dönüşümü ve onun sonucu olarak ortaya çıkmış olguların değerlendirilmesi bu araştırmanın temel amacıdır. Araştırmanın teorik ve metodolojik temelleri, aileyi incelemenin krize dayanan muhafazakâr ve liberal-ilerici (modernist) paradigmalarına, tarih sürecindeki değişimlerine dayanmaktadır. Araştırmanın ampirik temelini, istatistiksel veriler; yazarın kendisi tarafından yapılmış "Kazak ailelerinin yapısı, aile-evlilik ilişkileri" başlıklı nicel araştırma verileri oluşturmaktadır. Konuyla ilgili elde edilen veriler temelinde yargılar oluşturularak kazak ailesinin günümüzdeki mevcut durumu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Kazak Ailesinin Dönüşümü, Aile Değerleri, Küreselleşme, Sosyo-kültürel Riskler.

* Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü Doktora Programı,
İletişim: nurbol83.83@mail.ru

Giriş

Aile, her zaman insanın yaşam değerleri arasında en önemli yerlerden birini işgal etmiştir. Bu anlaşılabilir bir durumdur, çünkü tüm insanlar öyle ya da böyle bir şekilde aileye bağlı ve aile onların hayatının bir parçasıdır. Ailenin gelişimi ve işlevlerindeki değişimle birlikte insanların ona karşı değer tutumu yavaş yavaş değişmektedir. Bu nedenle, aile yaşamının çeşitli yönlerini incelerken, insan yaşamındaki temel değişimlere yol açan küreselleşme sürecinin aile üzerindeki etkilerin görmezden gelemeyiz.

Aile, kan, cinsel ilişki ya da yasal bağlarla birbirine bağlı insanlardan oluşmuş, mahrem ilişkilerle örülü bir gruptur (Marshal, 1999, s. 7). Giddens (2005) tarafından verilen tanıma göre "Aile, yetişkin üyelerin çocuklara bakma yükümlülüğü üstelediği doğrudan akrabalık ilişkileriyle bağlı bir insan topluluğudur" (s.156). Çalışmamızda, ailenin çok çeşitli tanımların göz önünde bulundurarak, ailenin evlilik, akrabalık, ve ebeveynlik bağlarıyla bağlı iki veya daha fazla kişiden oluşan, ortak bir yaşama ve karşılıklı ahlaki, yasal ve sosyal sorumluluğa sahip olan toplumun temel birimi olarak tanıldığı genel bir tanımı kabul görülmüştür.

Aile kurumu, nüfusun üreme sisteminde ve toplumsal ilişkileri düzenleme, bireylerin sosyalleşmesi, onların ahlaki ve fiziksel refahları alanındaki toplumun temel ihtiyaçlarının yaşam desteğini sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Modern toplumdaki aile ve evlilik ilişkileri alanındaki değişimler, ailenin sosyal bir kurum olarak geleceği hakkında sıcak tartışmalara neden olmuştur.

Çok bir hızlı şekilde gelişmekte olan teknoloji bir yandan insanların hizmetine bilgi ve rahatlığı sunarken diğer taraftan insanları birbirilerinden uzaklaştırarak, ilişkilerini, paylaşımlarını sınırlandırmakta ve insanları yalnızlığına itmektedir.

Konuya Kazakistan açısından bakacaksak, bir yandan geçen yüzyılın ikinci yarısında kırsal alanlardan kentlere göçlerle belirlenen değişim süreci, öte yandan son otuz senede özellikle başta televizyon ve internet olmak üzere kitle iletişim araçlarının toplumsal ve kültürel etkileri önemli yer tutmaktadır. Küreselleşmenin toplumsal sonuçları kaçınılmaz olarak aile ve evlilik ilişkilerini etkilemektedir. Aynı zamanda, aile ve evlilik ilişkilerinin sosyo-kültürel risklerinin üretimi ve çoğalması için katalizör görevi görür, yani belirsiz olaylar veya koşulların oluşması durumunda olumsuz sonuçlara yol açar. Bu değişimlerin sonucunda toplumda meydana gelen dönüşümlerin bireyler ve aileleri nasıl etkiledikleri ve ortaya çıkan

sorunların incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu düşünceden hareket ederek, küreselleşmenin etkisi altında aile ve evlilik ilişkilerinin sosyo-kültürel riskleri ve aile ile ilgili sorunların incelenmesi hedeflenmiştir.

Mevcut aşamada Kazakistan'daki aile kurumu, doğurganlığın düşüşü; aile ve evlilik ilişkilerinin dengesizliği; evlilik sadakatı ilkesinin zayıflaması; boşanma, risk altındaki ailelerin ve parçalanmış aileler sayısının artışı; terk edilmiş çocuklar sayısının artışı; gebe çocuk sayısının artışı; sosyalleşme süreçlerinin deformasyonu; nesillerin sosyo-kültürel devamlılığının ihlali, yalnızlık olgusunun bir yaşam tarzı olarak kurumsallaşması ile karakterize edilebilir. Bu sorunlar ülkenin ulusal güvenliğine bir tehdit oluşturuyor.

Araştırmacılar, önceliklerden biri olarak boşanma oranındaki artışa işaret etmektedir. 2016 yılında *The Economist* tarafından İngiltere'de yayınlanan "Dünya İstatistik" verilerine göre, Kazakstan'da boşanma hızı binde 2,7 olarak izlenmiş ve dünyada boşanma hızı en yüksek ilk on ülke içinden yer almıştır (aktaran Abildakyzy, 2016).

Çağdaş Kazakistan toplumunun modernleşmesi, yenilikçi gelişim için perspektifleri, nihayetinde, aile kurumundaki değişikliklerle, insanların yaşam öncelikleri sisteminde aile değerlerinin dönüştürülmesiyle ilişkilidir. Mevcut koşullar altında, Kazakistan'nın farklı bölgelerindeki aile ve evlilik ilişkilerinin özelliklerini incelemenin bilimsel ve pratik ilgisi önem kazanmaktadır.

Araştırmanın amacı, küreselleşme etkileri altında Kazak ailesinin dönüşümü koşullarında aile-evlilik ilişkilerin durumu ve sorunlarını incelemektir.

Yöntem

Araştırmanın amacı tanımlayıcı niteliğe sahiptir. Günümüzdeki Kazak ailesi durumu istatistiksel verilere dayanarak analiz edilmiştir. Ayrıca, Kazakistan'ın güney bölgesinde Türkistan ilinde 2019 yılın Ocak-Mart aylarında nicel yöntemler kullanılarak "Kazak Ailelerinin Yapısı, Aile-Evlilik İlişkileri" başlıklı (yazarın doktora tezi çerçevesinde) bir sosyolojik araştırma yapılmıştır. Elde edilen veriler temelinde küreselleşmenin etkisi altında aile ve evlilik ilişkilerinin sosyo-kültürel riskleri ve aile ile ilgili sorunlar değerlendirilmiştir. Araştırma örnekleminin büyüklüğü 584 bireydir. Bunların arasında: Kadınlar- 326, erkekler- 258; 18-30 yaş aralığı-169, 31-50 yaş aralığı-294 ve 50 yaş üstü-121 kişidir.

İki Temel Paradigma Bağlamında Aile

Aile, en eski ve en temel kurumlarından biri olarak, toplumun diğer sosyal kurumları gibi kendi tarihine ve değişimlere sahiptir. Modern sosyoloji teorisinde, aileyi, onun tarih sürecindeki değişimlerini araştırmanın iki temel paradigmasını ayırt edebiliriz: muhafazakâr-kriz ve liberal-ilerici.

İlk paradigmanın destekçileri, aile yok olma tehditi altında olduğuna ve bu sosyal kurumun temellerini güçlendirmek için bir ihtiyaç olduğuna inanmaktadır. "Muhafazakar-kriz paradigmasına" (Carlson, 2003; Antonov, 1992; Medkov, 2002; Zhanazarova, 2015 ve diğerleri) ait bilim adamları, ailedeki değişimleri, küresel aile krizinin bir tezahürü, tüm aile yaşam tarzının düşüşü olarak görüyorlar. Aile, temel işlevlerini yerine getirmemekte ve bu, yalnızca bir kurum olarak ailenin krizi değil, bütün toplumun değerlerinin de krizi anlamına gelmektedir. Yeni sosyal ve ekonomik koşullar olma sürecinde, toplum geniş aile, istikrarlı evlilik değerlerinden insanların kendini gerçekleştirme, kişisel başarılar arzusunda ifade edilen aile dışı değerlere doğru ilerlemektedir. Başka bir deyişle, gruba yönelimden kendine yönelime doğru sosyal bilinçte niteliksel değişim olmaktadır. Dolayısıyla, yeni nesillerin doğumu ve yetiştirilmesinin temel ihtiyaçları ve ailenin üreme ve sosyalleşme gibi temel işlevlerinin aile tarafından gerçekleştirilmesi arasında toplumda antagonizm oluşmaktadır.

İkinci paradigmanın ana fikri, ailenin eski biçimlerine dayanan esasen yeni alternatif aile yapılarının ortaya çıkacağı yönündedir. Dolayısıyla, liberal-ilerici paradigmanın destekçileri (Vishnevski, 2000; Golod, 1998; M. Aydın, 2011 ve diğerleri), aile ile meydana gelen değişikliklerin olumlu olduğunu, aile biçimlerinin "çoğulculuğuna" katkıda bulunduğuna inanmaktadır. Mevcut olumsuz eğilimler sadece dönüşüm sürecinin eksikliğini ve tamamlanmamış olduğunu göstermektedir. Buna göre, aile politikasının temel görevleri, olayların nesnel akışını hızlandırmak, aile alanındaki "dönüşüm" süreçlerini tamamlamak ve aile durumuna ilişkin "ileri" seviyedeki ülkelere "ulaşmak" olmalıdır.

Böylece, "liberal-ilerici paradigma"ya aksine muhafazakâr-kriz eğiliminin destekçileri, büyük aile (çok çocuklu aile) ve aile yaşamı tarzının yüksek önemi var olan aile değerlerinin yeniden canlanması için mekanizmalar bulmaya odaklanmanın gerekli olduğuna inanıyorlar. Burada, değerler konusunu, onun merkezi yerini belirleyerek ele alan "muhafazakar-kriz paradigmasının" avantajı belirtilmelidir, "liberal-ilerici" paradigma destekçileri ise benzer bir sorun teşkil etmiyor, bu da önemli bir dezavantajdır.

Yerli bilimde, bilim insanları yukarıdaki iki paradigmanın ana hükümlerine bağlı olarak iki gruba ayrılabilir. Örneğin, Janazarova'ya (2015) göre Kazakistan'da aile derin bir kriz yaşamakta: aile dengesi bozulmakta, aile bağları, değer yönelimleri kopmaktadır (s. 237). Yaşamın yaygın bir şekilde bireyselleşmesi, sosyal sorumluluğu genişletmek için tasarlanmış kişisel bilincin artması ile örtülmüş olan bireyin ve toplumun çatışması gibi hareket eder.

Svadbina (2000), krizin gözlendiği aile parametrelerinin (sosyal kurum, küçük grup, sosyal topluluğun şekli veya ekonomik hücre) belirlenmesinin gerekli olduğunu düşünerek "çatallanma noktası" kavramını kullanır. Ona göre, aile krizinin nedeni aile ekonomisinin çöküşü ve bu durumdan çıkmanın tek yolu küçük bir aile işletmesinin statüsünü geri kazanmasıdır (s. 74).

Gurko (1995), aile kurumunda bir krize işaret eden gerçekler olarak aşağıdakileri belirtmiştir: Tek çocuklu ailelerde artış; bekâr annelerin büyümesi; biyolojik olarak çocukları ile ilgisi olmayan ebeveyn sayısının artması (evlat edinen ebeveynler, üvey anne, üvey baba); babanın eğitim rolünün kriz durumu; çocukları ebeveyn bakımından yoksun kılan boşanma sayısındaki artış; evlilik sayısındaki azalma; doğurganlıkta düşüş (ss. 97-98).

Liberal-ilerici paradigmanın destekçileri arasında Vishnevski'nin (2000) pozisyonunu dikkat edilmelidir. O modernleşme süreci çerçevesinde, genel olarak olumlu olan geleneksel aile tipinden modernliğe geçişle yürütülen ailenin dönüşümüne işaret etmiştir (s.70).

Bolatova (2006), tezinde, mevcut aile modellerinin çeşitliliği olgusuna işaret etmektedir. Ayrıca, hem yabancı hem de yerli araştırmacılar tarafından, bu çeşitliliğin küresel ve ulusal özelliklere sahip olan ve değer paradigmalarının değişmesinde ifade edilen derin toplumsal değişimlerle ilişkilendirdiğini belirtmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra egemen olan geleneksel paradigmaya gelince, onun yeri, yenilikçi, kişi merkezli, ademi, ana odak noktası, davranış stratejisi seçiminde bireysel özerklik ve kendini geliştirme olan paradigma ile değiştirilmiştir. Bu değişimler normatif-değer anomisine düşürülmemelidir. Bu, geleneğin, dış otoritenin, sorumluluk kurumunun katı düzenleyici rolünün değişmesi ile, bireyin hayatının amaçlarını, yönelimlerini, ideallerini belirlemede rasyonellik olanakları ile ilgilidir (ss.38-41).

Genel kültürel anlamda, değer önceliklerinde değişiklikler meydana gelmektedir, insan hayatının kendisi özel bir önem edinmekte, kişisel gerçekleşme değeri-hedefli karakter kazanmaktadır. Toplumsal değişimlerin sonucunda, kadınların

ekonomik ve sivil bağımsızlığı, erkeklerin bireyselleşmesine eşlik eden eğilimler kadınlara uzanmaktadır. Çocukların "şiddet içermeyen" sosyalleşmesinin çeşitli stratejileri, onların bağımsızlığına, kişilerarası iletişimde karşılaşan zorlukların ve yaşam problemlerinin üstesinden gelme yeteneğine dayanır. Tabii, bütün bunlar, bireylerin yüksek bir düzeyde ahlaki gelişimi anlamına gelir, onsuz, eşler arasındaki ve çocuklar ile ilişkilerde maliyetler hariç tutulmaz. Bu durumda, ailenin evlilik türü tüm karmaşıklık ve kırılganlık içinde ortaya çıkar: onun oluşumu ve korunması, kalıplara, yani basit ve anlaşılır, önceden programlanmış eylemlere indirgenemez. Kriz eğilimleri, ataerkil standartlardan yeni değer yönelimine geçişle bağlantılıdır.

Bize göre, ailenin dönüşümü hakkında, ancak krizden değil, bir aile modelinden diğerine geçişe eşlik eden geleneksel biçiminden modern olana geçiş hakkında konuşmak gerekir. Dolayısıyla, evlilik-ebeveynlik-akrabalık ilişkilerin gerçekleşmesinde gözlemleyebildiğimiz değişimler, "geleneksel" bir aileden "modern" bir aileye bitmemiş geçişinin bir sonucu olarak düşünülebilir. Bu geçişin çok uzun olduğu ve "aile gelişiminde" olumsuz yönlerin ortaya çıkmasına neden olduğu ve bundan modern ailenin idealine geçişi hızlandırmaya ihtiyaç duyulduğu belirtilmelidir. Bu nedenle, bu değişikliklerin yalnızca aile krizinin bir tezahürü değil, toplumun kendisinin krizi olduğuna inananların görüşü ile aynı fikirde olamayız. Bu, büyük ölçüde ailenin etkinliğini değerlendirmek için kriterler konusunun detaylandırılmamasından kaynaklanmaktadır.

Günümüz Kazak Ailesi

Modern yerli sosyoloji bilimi, Kazakistan'da ailenin gelişimindeki eğilimlerin analizinde bir dizi kavramsal yaklaşım sunmaktadır. Zhanazarova (2005), fikir çeşitliğini göz önünde bulundurarak onları üç ana pozisyon çevresine toplamıştır;

1. Sosyo-kültürel modernleşmenin etkisi altında geleneksel ailenin modern bir aileye normal dönüşümü gerçekleşmektedir. Tarihin nesnel akışına uygun olarak aile ilişkileri, ilk sanayileşme koşullarındaki aileden sanayileşme sonrası aileye sürekli olarak dönüşerek sosyal gelişimin birkaç aşamasına maruz kalmaktadır. Geleneksel ailenin dönüşümü, nesnel faktörlerin etkisi altında kaçınılmaz olan, ilerici bir devrim olarak kabul edilir. Gelişiminde, Kazakistan aileleri, bu genel tarihsel sürece dahil edilir;
2. Kazakistan'da aile kurumunun bir krizi, devrimci bir biçimde derin bir bozulma yaşanmaktadır;

3. Aile dönüşümü, Kazakistan ailesinin modernleşmesinin gerçekleştiği kriz-durumdur, dünya çapındaki bir süreçtir (ss. 135-136).

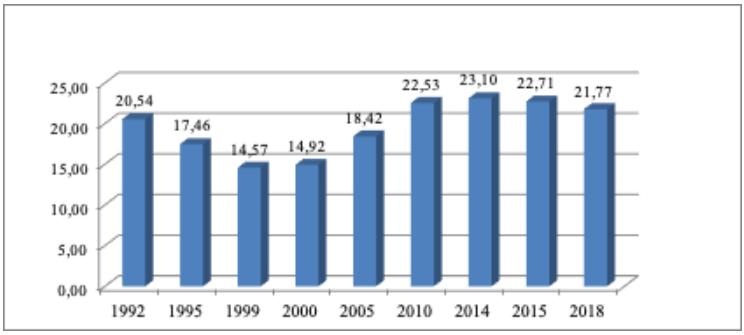
Aynı zamanda Bolotova (2006), gelişmiş ülkelerde aile dönüşümü sürecine eşlik eden en önemli altı olumsuz nitelikteki yönleri not etmiştir;

1. Aile yaşamının çekiciliğinin azalması. Değer sisteminde özgürlük hakkında bozuk, yüzey bir fikir oluşmakta ve bunu onlar çeşitli aile sorumlulukları ile sınırlamamayı tercih ederler. İrlanda ve Finlandiya, 15 yaşın üzerindeki 1000 kişi başına 500-550 evli kişinin (evli kadın-evli erkek) yaşadığı en düşük evlilik oranlarında farklılık göstermektedir; İspanya, İsveç, İsviçre- 575-630 kişi; Amerika Birleşik Devletleri'nde- 572-626 kişi;
2. Gelişmiş ülkelerde boşanma sayısı artmakta ve büyümeye devam ediyor. Ortalama olarak her üçüncü evlilik, ABD'de her ikinci evlilik kesiliyor;
3. Doğum oranında azalma. Birçok ülkede, artık yalnızca genişlemenin yokluğu değil, aynı zamanda nüfusun basit bir üremesinin yokluğu söz konusudur. Bilinçli olarak neslin devam ettirmeyi reddeden ailelerin sayısı artıyor. Örneğin, İtalya'da çocuksuz ailelerin oranı %19,1'dir;
4. Aile kurumunun ve resmi olarak sabit evliliğin statüsünün düşmesi. Evlilik öncesi ilişkiler giderek daha az kınanmakta, diğer yandan insanların deneme evliliği fikrine duyduğu sempati artmaktadır. Almanya'da, örneğin, gençlerin %50'si bu fikri paylaşıyor;
5. Tek ebeveynli ailelerin oranının artması. İsveç'te, bu tür aileler-%30, ABD'de-%23.9, Avusturya'da-%19;
6. Kabul edilebilir bir yaşam tarzı haline gelen yalnızlık, giderek daha fazla onay alıyor. Örneğin, 1940'ta Almanya'da bekâr insanlar %9,8 iken, şu anda %30,2'ye yükselmiştir (Bolatova, 2006, ss. 115-117).

Kazakistan'daki duruma gelince, durumun benzerliğini birçok yönden belirtmek gerekiyor. Modern koşullarda ailenin, hem liberal-ilerici hem de muhafazakâr kriz paradigmalarının destekçileri tarafından belirtilen bir takım problemleri çözme görevi ile karşı karşıya olduğuna inanmaktayız. Bu problemler her şeyden önce toplumun problemleridir. Aile, onun dönüşüm sürecini etkileyen çeşitli sosyal, ekonomik, politik, kültürel faktörlerin etkisine maruz kalmaktadır. Bu sorunlara daha ayrıntılı olarak dikkate alalım.

Doğum oranı. Kazakstan'da 2000'dan 2014'e kadar kaba doğum hızı binde 14,92'den 23,1'e yükselmiş (Sekil 1). Görüldüğü gibi Kazakistan'ın bağımsızlığının

ilk yıllarında devamlı olarak kaba doğum hızında belirgin düşüş gerçekleşmiştir. 1992' de kaba doğum hızı binde 20,54 iken, 1999'de ise 14,57'e düşmüştür. En yüksek doğum 2014 yılında gerçekleşmiş ve onda sonraki yıllarda doğum hızında tekrar düşüş izlenmekte ve 2018'de binde 21,77 olmuştur.

Şekil 1: 1992-2018 yıllardaki Kaba Doğum Hızı (Bin kişi başına)

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi (KCUEBİK)

Günümüzde (2018 yılında) Kazakistan'da toplam doğurganlık hızı 2,84 (KCUEBİK) olarak dünyanın birçok ülkelerden yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Birleşik Milletlerin rafine tahminlerinin 2017 yılındaki revizyonu, geçtiğimiz on yılda, toplam doğurganlık hızının birçok ülkede önemli ölçüde düştüğünü ve tüm dünyada 1950-1960'a kıyasla 2010-2015 yıllarda neredeyse iki katına, kadın başına 5,0 çocuktan 2,5'e, gerilediğini doğrulamıştır. Dünya nüfusu için doğurganlık hızı tahminlerinin orta varyantı, dünyadaki toplam doğurganlık hızının 2030-2035 yıllarında kadın başına 2,3 çocuk olacağına ve düşmeye devam edeceğini göstermektedir (Cherbakova, 2017, s. 752).

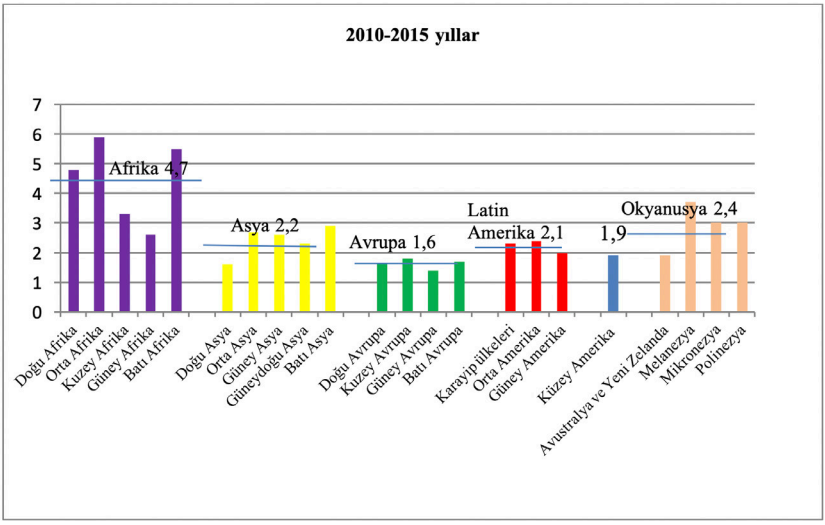
Araştırmacılara göre ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde toplam doğurganlık hızı daha düşüktür. Birçok Avrupa ülkesi, ABD, Güney Kore ve Avustralya bu ülkeler arasındadır. Araştırmacılara göre toplam doğurganlık hızının düşüş nedeni, genelde ilk akla gelen şekilde sperm kalitesinin ve oranının düşmesi değil. Düşüşle ilgili üç temel neden açıklanıyor: Çocuk ölümlerinin azalmasıyla kadınların daha az çocuk sahibi olması, gebelikten korunmanın yaygınlaşması, daha fazla kadının eğitim ve iş yaşamına katılımıdır (*BBC.Com,* 2018).

Toplam doğum hızının yenilenme düzeyini aştığı ülke sayısı (kadın başına 2,1

çocuk) 1970-1975 yıllarda 182 iken, 2010-2015 yıllarda 117'ye düşmüş ve bu düzeyin altında kalan ülke sayısı ise 83'e yükselmiştir. Bu, verilerin sunulduğu toplam ülke sayısının %41'ini temsil etmektedir (Şekil 2). Rusya, (toplam doğurganlık hızı 1,70), Beyaz Rusya (1,64) Ukrayna (1,49) gibi eski Sovyet Birliği ülkelerinin çoğunluğu bu ülkeler arasında yer almaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre 2015'te 2,15; 2016'da 2,11 seviyesinde olan toplam doğurganlık hızı 2017 yılında ise 2,07 (TÜİK) ile Türkiye de nüfusun yenilenme düzeyinin altında olan ülkelere dahil olmuştur.

Karşılaştırma için, 2017 yılında toplam doğurganlık hızı Orta Asya'nın değer ülkelerinde; Tacikistan'da 3,3; Kırgızistan'da 2,95; Türkmenistan'da 2,8 Moğolistan'da 2,7; Özbekistan'da 2,5 olmuştur (*Knoema.ru/atlas,*2018). Bundan, 2017 yılındaki toplam doğurganlık hızı 2,73 ile Kazakistan, Orta Asya ülkelerinin arasında sadece Özbekistan ve Moğolistan'dan önde olduğunu görebiliriz.

Şekil 2: Dünyanın temel bölgelerin alt bölgelerine göre toplam doğurganlık hızı, 2010-2015 yıllar.

Kaynak: Cherbakova, E.M. (2017). BM tahminlerine göre dünya doğurganlık eğilimlerinin 2017 yıl revizyonu.

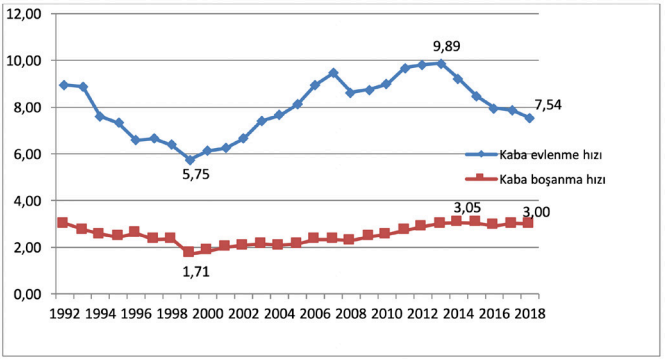
Çocukların doğumu, aile gelirini azalttığı ve onların bakım maliyetlerini arttırdığı için, özellikle genç ailelerin ekonomik durumunu etkiler. Bu bağlamda, Antonov (2011), ailede doğan ikinci çocuğun, özellikle ilk çocuğun iki yaşına geldiğinde, her

iki ebeveynin de aktif emek aktivitesine rağmen, aileyi yoksulluk sınırının altına attığını belirtmektedir (s. 16). Bu nedenle, yazar, çocukların aile yoksulluğunda bir faktör olarak hareket edebileceği sonucuna varmaktadır.

Evlilik ve Boşanma. Kazakistan'da evlilik sayısı 1992 yılından 1999'a kadar 147045'den 85872'e, yani evlenen çiftler sayısı 61173'e devamlı olarak azalmıştır. 2000 yılından durum iyiye doğru değişmeye başlamış ve 2000'de 90 bin 873 iken 2018 yılında %51,6 artarak 137 bin 797' olmuştur. Kaba evlenme hızı ise 2018 yılında binde 7,54 olarak gerçekleşmiş (Şekil 3).

Şekil 3'de görüldüğü gibi Kazakistan'ın bağımsızlığını aldığından sonraki yıllardaki evlilik hızının en yüksek düzeyi, binde 9,89 olarak 2013 yılında gerçekleşmiş. Ancak, bu yıldan sonraki yıllarda evlilik oranı devamlı olarak düşmektedir. En düşük evlilik hızı ise binde 5,75 olarak 1999 yılında kaydedilmiştir.

Boşanmada durum daha karmaşıktır: 1992 yılından 2018'e kadar ele alırsak, boşanma sayısı 49 bin 692'den 54 bin 797'e, yani boşanan çiftlerin sayısı 5 bin 105'e artmıştır. Şekil 3'de görüldüğü gibi kaba boşanma hızının en düşük düzeyi, kaba evlenme hızı en düşük olan 1999 yılında kaydedilmiştir. Ondan sonraki yıllarda kaba boşanma hızı sürekli yükselmekte ve endişe verici rakamlara ulaşmıştır. Günümüzde her üç evlenen çiftin biri/birden fazlası boşanıyorlar. Günümüzde boşananlar, evlenen çiftler sayısının üçten birinden fazladır. Örneğin, 2018 yılında evlenen çiftler sayısı 137 bin 797, boşananlar sayısı ise 54 bin 797 olmuş (KCUEBİK), yani evlenen çiftlerin yaklaşık %40'ı boşanmaktadır.

Şekil 3: 1992-2018 yıllardaki Kaba Evlilik ve Boşanma Hızı (Bin kişi başına)

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi (KCUEBİK)

Bolotova'ya (2006) göre, "Yaşamın yüksek hızla ilerlemesi, pratiklik, kariyer ve karla ilgili kitle tavırlar, her şey menfaat ve kar üzerine inşa edildiği yüksek bir kentleşme düzeyi, tüm bunlar evliliğin sosyal mekanizmasını üzmüştür" (s. 148).

Aileyi, onun istikrarını olumsuz etkileyen yıkıcı faktörler olarak şunlara atfedilebilir:

1. Ayrı konut. Çoğunlukla, genç aileler için, bağımsız bir yaşam alanı edinememesi nedeniyle akrabalarla birlikte yaşama ihtiyacı vardır ve bu nesiller arasında ve aile içindeki gerginliği artırır;
2. Hane halkı görevlerinin eşit olmayan dağılımı. Kentsel ortamlarda, birçok erkek ailedeki ekmekçi rolünü kaybetmekte, aynı zamanda kadın, geleneksel görevlerine ek olarak para kazanmak zorundadır;
3. Aile çatışmaları. Bu durumda, çatışmaların kendisi değil, onları aile içinde çözemedikleri anlamına gelir. Çeşitli tartışmalara, kavgalara, vb. yol açan aile içi gerginliğin meydana gelmesi, normal bir fenomen olduğu unutulmamalıdır. Bununla birlikte, bunların üstesinden gelmenin yolları, aile yaşamı alanındaki nihilizmin yüksek derecesini göstermektedir.
4. Hedonistik/hazcı yaşam tarzı;
5. Çevreleyen psiko-travmatik (psychotraumatic) gerçeklik.

İnsan Yaşamı Alanlarının Küreselleşmesi Koşullarındaki Aile ve Evlilik İlişkilerinin Sosyo-Kültürel Riskleri

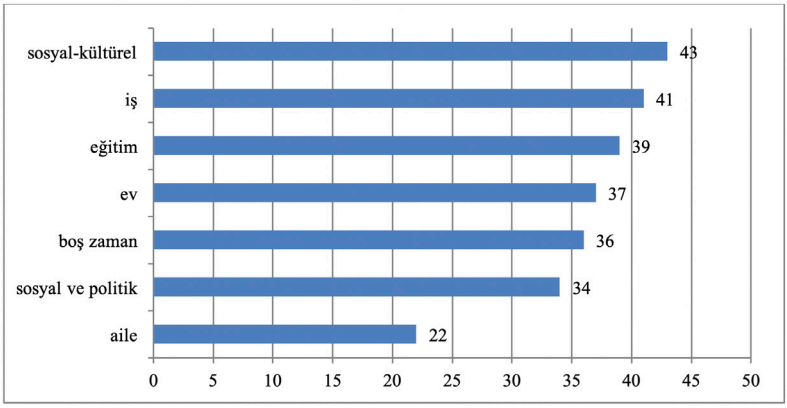
İnsan yaşamındaki radikal temel değişimin nesnel süreci, çeşitli yönleri var küreselleşme sürecinden kaynaklanmaktadır. Bunlardan bazıları: kültürel değerlerin birleşmesi olarak kültürel-ideolojik; göç için serbest alanların genişlemesi olarak bölgesel; dünya piyasalarının oluşumu ve sınır ötesi ekonomik formların ortaya çıkması olarak ekonomik; iletişim imkânlarının gelişimi olarak bilgi ve telekomünikasyon, küresel bilgi ağlarının ortaya çıkışı ve hızlı büyümesi, birçok insan yaşam sürecinin bilgisayarlaşması. Küreselleşmenin tüm bu yönleri insanın günlük hayatını etkilemektedir.

Makalenin bu bölümünde, "Kazak Ailelerinin Yapısı, Aile-Evlilik İlişkileri" başlıklı 2019 yılının Ocak-Mart aylarında nicel yöntemlerini kullanılarak Türkistan ilinde yapılmış sosyolojik araştırmasının verileri kullanılmıştır.

Katılımcıların çoğunluğuna göre, küreselleşme süreci temel olarak sosyo-kültürel (%43), çalışma (%41) ve eğitim (%39) faaliyet alanlarını etkilemiştir (Şekil 4).

Küreselleşmenin etkisi altında en az ölçüde aile yaşamındaki değişiklikler meydana geldi, yani, bölge nüfusu aile-evlilik ilişkilerinde küreselleşmenin "belirtilerini" hâlâ tam olarak hissetmiyorlar. Aynı zamanda, küreselleşmenin toplumsal sonuçları kaçınılmaz olarak aile ve evlilik ilişkilerini etkiler:

- Göç, aileler göçü olsa bile aile ve akrabalık bağlarını tahrip eder, çünkü ikincisi akrabalık ağ ve yakın arkadaşların desteğine sahip olmadığından stres ve yoksunluk yaşanması durumunda genellikle baş edemiyorlar ve bu evlilikleri ve çocuklarına yansır;
- Evden uzakta (genellikle başka bir ülkede) geçici çalışma (eğitim) durumunda eşlerin kaçınılmaz olarak ayrılması, yeni bir yerde eşlerin birinin iş bulması ile ilgili problemler evliliklerinin istikrarın, etkili ebeveynliklerinin ve birkaç çocuğa sahip olma niyeti olumsuz etkiler;
- Esas olarak kitle iletişim araçları tarafından belirlenen küresel kültürel birleşme ölçeği, aile-evlilik ilişkilerinin Batı modeline göre standartlaştırılmasına yol açmaktadır.

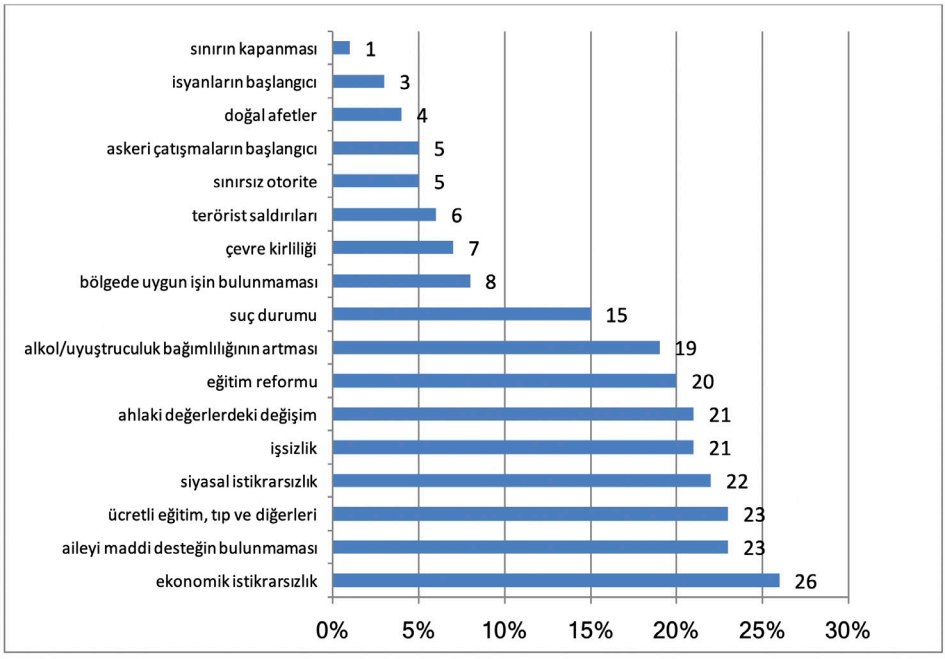

Şekil 4: "Küreselleşmenin etkisi altında yaşam tarzınızın hangi bileşenleri değişti?" Sorusuna verilen yanıtların dağılımı (%)

Böylece, bunlar ve küreselleşmenin birtakım diğer sonuçları, aile ve evlilik ilişkilerinin sosyo-kültürel risklerinin üretimi ve çoğalması için katalizör görevi görür, yani belirisiz olaylar veya koşullar oluşması durumunda olumsuz sonuçlara yol açar. Sosyo-kültürel risk, olayların oluşumunun değer normatif yönelimler, geleneklere bağlılık bağlamında beklentileri ile ilgili bir kavramdır. Toplumdaki ilişkilerin özelliklerini takip ediyorlar. Bu nedenle, bu tür risklerin sosyo-kültürel özgüllükleri

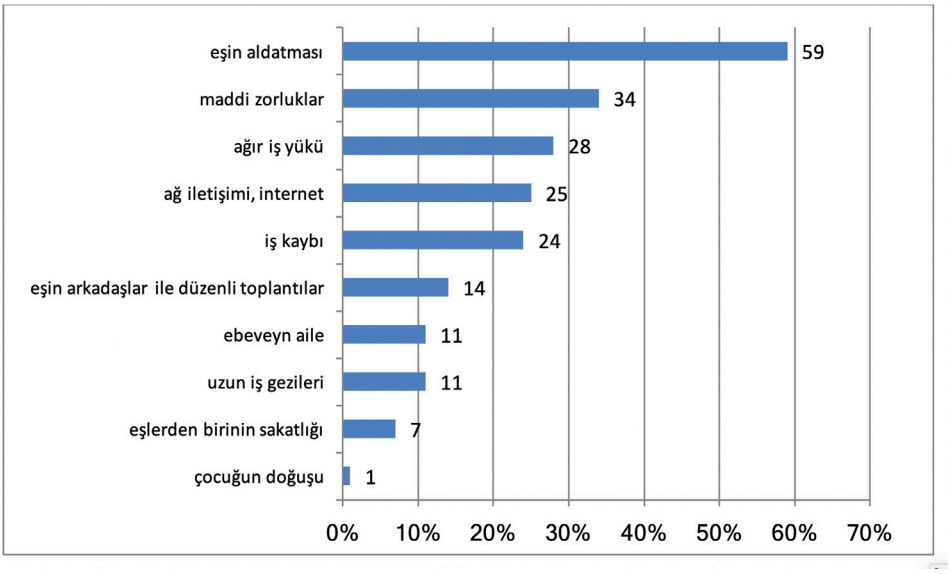
ile belirli bölgelerle ilgili çalışmaları gerektiren hem spesifik yerel hem de yerel olmayan spesifik tezahürleri vardır. Yapılan sosyolojik araştırma sonuçları, bölge nüfusunun ailenin geleceği için endişelerini dile getirdiğini ve modern toplumda aile-evlilik ilişkilerinin sürekli risklere maruz kaldığına ve tehlikede olduğuna inandığını göstermektedir. Ve katılımcılar çoğu durumda kendi ailelerinin sosyal güvenliğini olumsuz olarak değerlendirmiştir.

Ailenin geleceği için korku oluşturan makro faktörler arasında, ankete katılan nüfus ekonomik istikrarsızlıktan korkuyorlar (%26). Dahası, ekonomik istikrarsızlık korkusu yeniden evlenenlerin (%34), dul ve boşanmışların (%32) ve ilk evliliğinde olanların (%28), yani, çocuk sahibi olan bir ailede yaşayan insanların karakteristiğidir. Bu nedenle birçok bakımdan onların korkuları çocukların geleceği içindir. Ankete katılanlar aynı zamanda aileler için maddi destek önlemlerinin bulunmamasından endişe duyuyorlar, onların %16›sı sivil evlilikteki ve %37'si hiç evlenmemiş kişilerdir. Bu tür endişelerin, evlilikle ilgili bir kararın oluşumu ve çocukların doğumuyla ilgili bir karar üzerinde olumsuz bir etkisi olabilir.

Şekil 5: "Kamusal yaşamda hangi olaylar ailenin geleceği için endişelere yol açar?" Sorusuna verilen cevapların dağılımı (%)

Ailesi var olan katılımcılar eğitim, sağlık ve diğer hizmetlerin ücretli olmasından endişeliler: ilk evliliği olanların %26'sı ve yeniden evlenenlerin %29'u. Ahlaki değerlerdeki değişimin neden olduğu endişe genellikle evlilik partneri olmayanların (%28) özelliğidir. Nispeten dengesiz bir siyasi durumdan çoğunlukla dul ve boşanmış kişiler korkuyorlar (%27). Bu tür olaylar aile ve çocuklara sahip olan nüfusun, nasıl yaşayacağı, çocuklarının ne tür bir eğitim alacağı, nerede iş bulacağı gibi "basmak" sorunları ile şaşkın olduğunu gösterebilir. Bölgedeki çevresel felaketler, askeri çatışmalar, terör saldırıları ve sınırsız otorite gibi sorunlar, katılımcılar arasında önemli bir kaygı yaratmamaktadır. Ailenin geleceği için korku yaratan mikro-faktörler arasında, aldatmayı katılımcılar dikkate almaktadır (Şekil 6). Bu görüş, evlenmemişlerin %68'i ve sivil evlilikte yaşamakta olanların %62'si, ilk evlenenlerin %54'ü ve yeniden evlenenlerin %28'i tarafından paylaşılmıştır. Bu şekilde, evli olmayan ya da resmî olarak evli olmayan katılımcılar, aile ilişkilerinin özü için daha saygılı duygulara sahip ve aldatmayı aile için büyük ölçüde risk olarak düşünmektedir.

Şekil 6: "Sizce hangi kişisel yaşam olayları aile için risk teşkil ediyor?" Sorusuna verilen cevapların dağılımı (%)

Katılımcılar aynı zamanda maddi zorlukları da aile ilişkileri için tehlike görüyorlar. Bölgedeki "aile" nüfusunun daha büyük ölçüde maddi sorunların ve ev içi zorlukların çözümü ile şaşkın olduğu ve aile-evlilik ilişkilerinin temel risklerini onlardan

gördüğü varsayılabilir. İş kaybının aile ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebileceği konusundaki görüşlere çoğu durumda yeniden evlenenler (%57) ve ilk kez evlenenler (%29) bağlı kalmaktadır. İşyerinde çok fazla iş yükü, özellikle bekârlara (%30) ve sivil evlilikte olanlara (%29) göre aile için risk teşkil ediyor. Ebeveyn ailenin aile-evlilik ilişkileri üzerindeki riskli etkisini görenler arasında, sivil evlilikte yaşayanlar daha fazla vardı (%29). Ve iletişimin ve İnternet'in olumsuz sonuçları, kural olarak, ailesi boşanma sonucunda parçalanmış kişilerin (%31) yanı sıra, hiç evlenmemişlerin (%28) belirttiği kaydetildi. Eşlerin uzun süre uzakta olma durumunda insanları şüpheler rahatsız etmeye başlar ve böyle uzun ayrılıklar onları birbirlerinden uzaklaştırır. İş gezisi ile bağlantılı olarak evde 1 aydan fazla olmayanların %7'sinin sık sık evden gidişin ailenin dağılmasına neden olduğunu düşünmeleri tesadüf değildir (tablo 1).

Tablo 1: "Son beş yılda para kazanmak /iş seyahatlerinde veya eğitim almak için bölgeden uzun süre çıkmak zorunda kaldınız mı, bu aile içindeki ilişkilerinizi nasıl etkiledi?" Sorusuna verlen cevapların dağılımı (%)

	İş gezisinin süresi / eğitim süresi (%)									
	bir yıldan fazla		6 ay- bir yıl		2-3 ay		1 ay		Toplam	
lazım olarak algılanır	45	59	11	62	13	34	24	42	23	49
gerginlikler ortaya çıkmasına rağmen genel olarak olumlu	21	18	23	12	26	21	32	16	26	17
daha fazla çatışmalar oldu	14	3	33	15	19	11	12	10	19	10
aile dağıldı	3	10	5	5	12	14	4	7	7	9
cevap vermek zor	17	10	28	6	30	20	28	25	26	15

Bu rakam evden 2-3 ay süre ayrılanlar arasında özellikle yüksektir. Bununla birlikte, ezici çoğunluk, iş gezilerine bağlantılı olarak evden ayrılmanın lazım olarak algılandığını (%23) belirtmiş ve buna inananlar arasında çoğunluk bir yıldan fazla süre (%45) evden ayrılmak zorunda kalanlardır. Ayrılma ihtiyacından kaynaklanan küçük bir gerginlik, katılımcıların %26'sı, özellikle 2-3 ay (%26) veya bir aydan az bir süre (%32) kalanlar tarafından not edildi. Katılımcılar tarafından eğitim gereği nedeniyle diğer bölgelere gidişleri daha kolay bir şekilde kabul edilmekte. Bu durumda, katılımcıların neredeyse yarısı, onların yokluğunu lazım olarak algılıyorlar. Ve bu durumda, risk grubu 2-3 ay süre eğitim için giden kişilerdir. Uzun süreli gidişler, çoğunlukla, hiç evlenmemişler ve ilk evliliklerinde olan-

lar tarafından lazım olarak algılanır. Sivil evlilik ilişkisinde yaşayan katılımcılar, eşinin gidişiyle bağlantılı ilişkilerde biraz gerginlik gözlemlenir (%34).

Araştırma sonuçları, modern insanların işyerinde daha yüksek bir makam alma fırsatı için aile oluşumunu ertelemeye hazır olduklarını göstermiştir (%54). Ancak aynı zamanda, katılımcıların çoğu, ek gelir için ailelerini daha az görmeleri (%58) ve aile bayramlarını atlamaları (% 59) gerekse bile, daha iyi bir iş için başka şehire gitmeyi istemiyorlar.

Ankete katılanlar neredeyse oy birliğiyle, aile için sosyal ve ekonomik destek sisteminde yaşam standartlarını iyileştirmek için tedbirler getirmeyi (%48), ek aile destek önlemleri oluşturmayı (% 44), okul öncesi ve okul dışı kurumlar ağını genişletmeyi (%40) ve aile değerlerini teşvik etmenin gerekli olduğu (%38) görüşünü dile getirdiler. Katılımcıların görüşleri arasında aile krizi riskini azaltmanın en popüler önlemi, maaşları iyi olan işler oluşturmaktır (%53).

Sonuç

Günümüzde, ailenin ve onunla bağılı meydana gelen süreçlerin incelenmesi ile ilgili iki, liberal-ilerici ve muhafazakâr-kriz paradigma arasındaki çatışma güncel olarak kalmaktadır. Her iki paradigmanın da olumlu ve olumsuz yanları vardır. Bazı yazarların bahsettiği aile krizinin birkaç nesnel koşularda gerçek olmadığına inanıyoruz. Aynı zamanda, aile dönüşümünün gözlemlenen olumsuz yönleri, devletin aile politikasının tutarsızlığını ve her zaman sosyal yönelimli olmadığını açıkça göstermektedir.

Geçici çalışma ve eğitim göçü için yeni fırsatlar sunan insan yaşam alanının küreselleşme sürecinin, aynı zamanda aile ve evlilik ilişkileri için bazı sosyo-kültürel riskler yarattığı söylenebilir. Çünkü hiçbir modern telekomünikasyon aracının kişilerarası ilişkilerin yerini alamayacaktır. Aileler, kendilerini iyi bir iş, prestijli eğitim veya aile üyeleri arasındaki ilişkileri sürdürmek arasında zor bir seçim durumunda bulurlar. Nüfusun alternatif evlilik biçimlerini seçerek ve evlilik yaşını geciktirerek bu riskleri en aza indirme girişimleri bundandır.

Kaynakça

Abildakyzy, K. (2016, 13 Ekim). Otbasyn kuru kiyn, buzu onay... (Bir aile kurmak zordur, ayrılmak kolaydır...). Erişim tarihi: 10 Eylül 2017, http://zanmedia.kz/2016/10/13/otbasym-ru-yin-bsu-oi/.

Antonov, A. (2011). 94 prosenta rosyan jivut v odno-dvuhdetnyh semyah (Rusların yüzde 94'ü Bir veya İki Çocuklu Ailelerde Yaşıyorlar). Erişim tarihi: 11 Kasım 2018, http://sm.cnsr.ru/ru/news/news_activ/«94_protcenta_rossiyan_zhivut»/.

Antonov, A. I. (1992). Krizis semii i roditelstva (Aile ve Ebeveynlik Krizi). *Problemy roditelstva i planirovanya semii, 1,* 11-27.

Aydın, M. (2011, 11 Temmuz). Ailenin Geleceği. Erişim tarihi: 17 Şubat 2018, http://www.sekam.com.tr/sayfa.php?detay=yapisi-bozulmaya-calisilan-ailenin-gelecegi.

Bolotova S.R. (2006). *Dinamika Sennosti semii v soznanii studentcheskoi molodeji; Na primere vuzov goroda Habarovska (Öğrenci gençliğin zihninde aile değerinin dinamikleri: Habarovsk şehrindeki üniversiteler örneğinde).* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Habarovski gos.universitet, Habarovsk.

Carlson, A. (2003). *Obchestvo-semya-lichnost: sosyalnyi krizis Ameriki (Toplum-Aile-Birey:Amerika'nın Toplumsal Krizi).* Moskva: Nauka.

Cherbakova, E.M. (2017, 14 Nisan). Mirovye tendensii rojdaemosti po otsenkam OON peresmotra 2017 goda (BM tahminlerine göre dünya doğurganlık eğilimlerinin 2017 yıl revizyonu) *Demoskop Weekly,* 751-752. Erişim tarihi: 24 Ekim 2018, http://www.demoscope.ru/weekly/2017/0751/barom02.php.

Doğurganlık hızı dünya çapında düşüyor; Türkiye dahil birçok ülkede hız, nüfus yenilenme düzeyinin altında. (2018). Erişim tarihi: 24 Ekim 2018, https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46148247

Giddens, A. (2005). Sotsiologya/ Pri uchasti K. Berdsoll: Per. s angl. A.V. berkov, V.P. Murat i dr. Otv. red. V.D. Mazo. İzdanye 2. Moskova: Editorial URSS. *(Giddens, Anthony (2001). Sociology. Fourth edition).*

Golod, S.İ. (1998). *Semya i brak: istoriko-sotsiologicheskyi analiz (Aile ve evlilik: tarihsel ve sosyolojik bir analiz).* Sankt-Peterburg: Propolis.

Gurko, T.A. (1995). Tranformatsya instituta semii; postonovka problemy (Aile Kurumunun Dönüşümü: Problemin Beyanı). *Sotsiologicheskoe issledovanya, 10,* 95-99.

Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi. (2018). Erişim tarihi: 10 Şubat 2018, http://stat.gov.kz/beta/ .

Knoema. (küresel veritabanı). (2018). Kazakstan-sumarnyi koefisent rojdaemosti (Kazakistan - toplam doğurganlık hızı). Erişim tarihi: 11Kasım 2018, https://knoema.ru/atlas/Казахстан/Суммарный-коэффициент-рождаемости.

Marshal, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Osman Akınay-Derya Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Medkov, V.M. (2002). Sotsiologicheskye problemy demograficheskogo prognozirovanya: Rossiiskaya semya na rubeje stoletii (Demografik Tahminlerin Sosyolojik Sorunları; Rus Ailesi Yüzyılın Başında). *Vestnik Moskovskogo universiteta, Serya 18,* 134-141.

Svadbina, T.V. (2000). *Semya i rossiskoe obchestvo v poiske obnovlenya (Yenilenme Arayışında Aile ve Rus Toplum).* N.Novgorod: Nijegorodskoi gos.ped.universitet.

Türkiye İstatistik Kurumu. Haber Bülteni. Sayı: 27588. Erişim tarihi: 08 Kasım 2018, http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=275;

Vishnevski, A.G. (Ed.).(2000). *Noselenye Rosii 1999. Sedmoi ejegodnyi doklad (Rusya Nüfusu 1999, Yedinci Yıllık Demografik Rapor).* Moskova: Rusya Bilimler Akademisi.

Zhanazarova, Z. Zh. (2005). *Sotsyologicheskye osnovy issledovanii problem sovremennoi kazakstanskoi semii (Modern Kazak Ailesinin Sorunları Üzerine Araştırmanın Sosyolojik Temelleri).* Alma-Ata: KazNU Al-Farabi.

Zhanazarova, Z. Zh. (2015). Sennosti semi v vospitanii podrastaiuchego pokolenya v sovremennom Kazakstanskom obchestve (Modern Kazakistan toplumunda genç neslin yetişmesinde aile değerleri). *Materialy II Vserossiskoi nauchno prakticheskoi konferensii,* 237-239.

Tarih
History

Pers Döneminde İran ve Anadolu'nun Kültürel İlişkileri

Leila Afshari*

Öz: Pers imparatorluğu, Antik Yakın Doğu'nun en geniş coğrafi sınırlarına sahiptir. Mısır'dan Orta Asya'ya ve İndus Bölgesine kadar uzanan geniş coğrafyaya hükmettiğinden dolayı "Dünya İmparatorluğu" olarak adlandırılır. MÖ 550'den sonra güneybatı İran'daki Anshan/Fars bölgesinin küçük kralı Kyros ve onun oğlu Kambyses'in Lidya, Babil ve Mısır imparatorluklarını ve güçlü Medleri fethettiğinde imparatorluk asıl şeklini aldı. Üç kıtaya yayılan Pers nüfuzunu daim kılabilmek için bir yönetim sistemine ihtiyaç duyan Persler bu meseleye "satraplık" olarak bilinen bir nevi eyalet sistemi ile çözüm bulmuşlardır. Sınırları ve yükümlülükleri zaman zaman değişen eyaletlerin yönetilmesi için "satrap" adı verilen ve genelde merkezden atanan valiler görevlendirilmiştir. Pers egemenliğinin hüküm sürdüğü en önemli topraklardan biri de tarihin hemen her anında önemli olayların yaşandığı bereketli Anadolu topraklarıdır. Herodotos'un dışında Perslerin hem Anadolu'da hem de Asya'da kurdukları satraplıklardan söz eden diğer yazılı kaynakları Bisotun yazıtı, Susa'nın kuruluş yazıtı ve Persepolis tabletleridir. İran'daki siyasi alanı bölmenin ilk deneyimi, Pers egemenliğine (MÖ 550-330) dayanıyor. Büyük Darius'un gelişi ve krallığın daha da gelişmesiyle birlikte ülkenin vergi ve ekonomik sistemindeki reformlara ek olarak, ülkenin Kyros ve II. Kambyses tarafından oluşturulan satraplık sistemi yeniden örgütlendi. Böylece Darius krallığının sonunda satraplıkların sayısı 23'den 31'e, kadar artırdı. Darius her eyaletin işlerini yöneten bir hükümdar görevlendirdi. Pers imparatorluğunun siyasal yönetim biçimi federal bir devletti ve fethedilen bölgeler iç bağımsızlıklarını koruyarak merkezi hükümet tarafından yönetiliyordu. Pers yönetimindeki alanlar arasında Anadolu bölgesinde de bir dizi satraplıklar bulunuyordu. Bu satraplıklar iç bağımsızlıklarını korurken, yerli kültürüyle birlikte Pers unsurlarını da kabul ettiler. Bu konu bu dönemin arkeolojik verileri ile kanıtlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İran, Anadolu, Pers Egemenliği, Satraplık Sistemi, Arkeolojik Veriler, Kültürel İlişkiler.

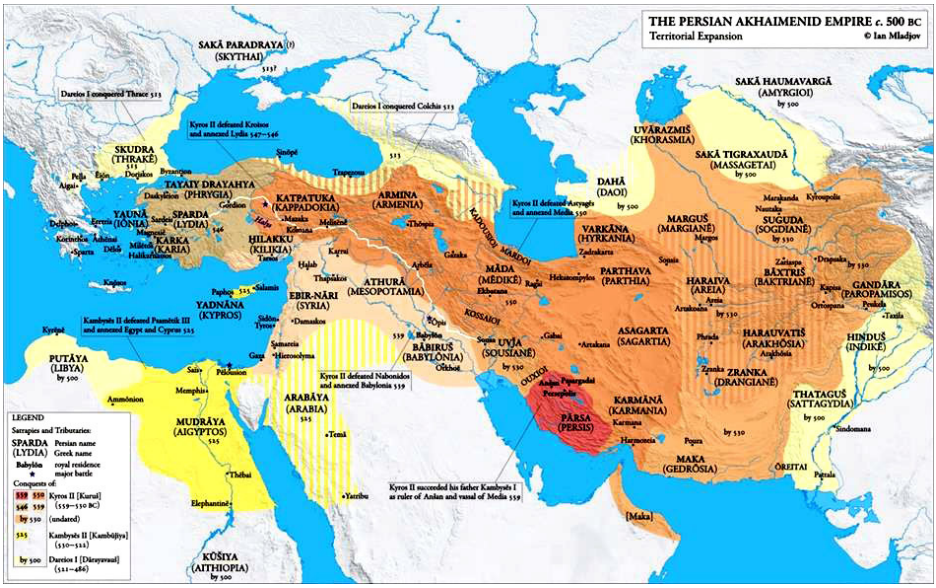
* Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Doktora Programı.
İletişim: le.afshari@gmail.com

Giriş

Pers Krallığı (MÖ 550-330), Büyük Kyros zamanından başlayan ve daha sonra bu imparatorluğun son krallarına kadar devam eden fetihlerle güçlü bir imparatorluk kurdu (Shapour Shahbazi, 1978, s. 87). Pers kralları yapmış oldukları fetihlerle imparatorluk sınırlarını muazzam genişliğe ulaştırmıştı (Harita 1). Üç kıtaya yayılan Pers nüfuzunu daim kılabilmek için bir yönetim sistemine ihtiyaç duyan Persler bu meseleye "satraplık" olarak bilinen bir nevi eyalet sistemi ile çözüm bulmuşlardır. Sınırları ve yükümlülükleri zaman zaman değişen eyaletlerin yönetilmesi için "Satrap" adı verilen ve genelde merkezden atanan valiler görevlendirilmiştir. Doğrudan kral tarafından atanan satraplara bir takım görev ve sorumluluk yüklenmiştir. Sınırların genişliğine bağlı olarak gerek merkezi otoriteye uzaklık, gerekse satraplık garnizonlarına konuşlandırılan askeri birliklerin varlığı ve özellikle önemli satraplıklara kraliyet aile üyelerinin atanması kralların bir takım önlemler almasına neden olmuştur. İsyan, ayaklanma, bağımsızlık mücadelesi gibi çıkabilecek herhangi bir olumsuz durumu önceden engellemek amacıyla satraplıklara çeşitli memurlar atayan krallar, esasen askeri ve ticari amaca hizmet eden yol ağları ile satraplıkları birbirine bağlamıştır (Duran, 2015, s. 61). Pers egemenliğinin hüküm sürdüğü en önemli topraklardan biri de tarihin hemen her anında önemli olayların yaşandığı bereketli Anadolu topraklarıdır. Persler Anadolu'yu satraplık adını verdikleri eyaletlere ayırmışlardı. (Bahar, 2015, s. 284). Ayrıca, bazı yazıtlarda da Pers dönemindeki satraplıkların adına işaret edilmiştir ve diğer satraplıkların adından Yunan tarihçilerin yazıtlarında bahsedilmektedir (Hojabri nobari ,Veysi & Khatib Shahidi, 2011, s. 205). Kendine özgün idari sistemlerinin yanı sıra kültürel bulgularla da izlenmekte olan Pers hanedanlığı, kentsel ya da bölgesel alanlar içinde bir takım etkiler bırakmıştır. Anadolu bölgesindeki arkeolojik veriler göstemektedir ki, bu satraplıklar iç bağımsızlıklarını korurken, yerli kültürüyle birlikte Pers unsurlarını da kabul ettiler. Biz bu çalışmada, Anadolu'nun doğusundan girip Yunanistan'a kadar ilerleyen Perslerin politik ve kültürel etkisini arkeolojik kanıtlar üzerine ele almaya çalışacağız.

Anadolu'da Persler

İsimleri ilk kez MÖ IX. yüzyılın ortalarına tarihlenen çivi yazılı belgelerde geçen Persler, bugünkü İran coğrafyasının en eski kavimlerinden birisidir. Büyük Kyros liderliğinde güç kazanan Persler, MÖ 550'den İran'daki Med Krallığı'nı yıkmış ve Pers İmparatorluğu'nun temellerini atmışlardır. Medlere karşı kazandığı zaferden sonra Büyük Kyros'un amacı Anadolu'yu ele geçirmek olmuştur. Bu amaç doğrultusunda

Harita 1: Pers İmparatorluğun Yayılım Alanı (www.Google.com)

Lydia Kralı Kroisos ile şiddetli bir savaşa tutuşmuş ve MÖ 547/546'da Lydia Krallığı'na son vermiştir. Bu tarihten itibaren Anadolu'da iki yüz yıldan fazla sürecek olan Pers egemenliği dönemi başlamıştır. Bu süreçte Pers etkisi en yakından hissedenler Batı Anadolu'da yaşayan halklar olmuştur. Persler Anadolu'daki mevcut yapıya karşı hoşgörülü bir politika izlemekle beraber kendilerine özgü bazı uygulamaları yürürlüğü koymaktan da geri durmamışlardır. Bu uygulamalardan en öne çıkanı ise satraplık sistemidir (Karaketir, 2018, s. 1). Bu sistemin ilk kez MÖ 539 yılında Kyros tarafından yürürlüğe geçirildiği ve imparatorluk genelinde satraplıklar kurduğu bilinmektedir (Sarıkaya, 2015, s. 75). Satrap ve öteki yöneticiler eyaletlerinin yönetiminde bağımsızdılar. Satraplıklarda yaşayan türlü urktan uluslar kendi gelenek ve görenekleriyle ve varsa başka özelliklerini korumada serbesttiler. Satraplar ancak siyasal bir zorunluluk gördükleri zaman bu işlere karışacaklardı (Arslan, 2010, s. 47).

Anadolu toprakları içinde Pers dönemi boyunca İauma (İon) satraplığı, Sparta (Sardes) satraplığı, Daskyleion satraplığı ve Kilikya satraplığı gibi eyaletler vardı (Bahar, 2015, s. 284). Perslerin hem Anadolu'da hem de Asya'da kurdukları satraplıklardan söz eden en önemli yazılı kaynaklar, Bisotun yazıtı, Susa'nın kuruluş yazıtı ve Persepolis tabletleridir (Bakır, 2017, s. 2). Anadolu'daki Pers satraplıkların sayısı, çoğu resmi İmparatorluk listelerinde yer almadığından dolayı her zaman şüpheli olmuştur; ancak arkeolojik kanıtlara dayanarak, bu satraplıkların sayısı

izlenebilmektedir. İsimleri resmî listelerde bulunan Anadolu satrapları Sparta, İonia, Karia ve Kapadokya'dır (Toynbee, 2000, s. 158). Yunan tarihçilerinin yazılarına göre MÖ 5. yüzyılın başlarında ve Kserkses›in Yunanistan seferi sırasında Anadolu, Kilikya, Kapadokya, Sparta ve Daskilyon satraplıklarından oluşuyordu. Yunan tarihçi Diodorus Siculus, I. Artakserkses dönemindeki satraplıklar ile ilgili "İmparatorluğun yeniden inşası" isimli yazısında, Anadolu'daki MÖ 5. yüzyılın başlarındaki 4 satraplığın MÖ 5. yüzyılın sonlarında nasıl 6 satraplığa dönüştürüleceği hakkında bilgi vermektedir: «MÖ 463'de babasının ölümünden hemen sonra tahta geçen I. Artakserkses, önce babasının suikastine karışanları cezalandırdı ve ardından krallığı kendi kişisel amaçları için düzenledi. Böylece aynı sistemi koruyarak, kendisiyle uyumlu olmayan hakimleri çıkardı ve arkadaşları arasından layık olanları seçti ve onları satraplıkların hakimiyetine uyguladı" (Balcer, 1993, s. 81). Bu zamanda, Batı Anadolu'da sadece Sparta ve Daskyleion satraplıkları vardı; daha sonra Sparta satraplığı Lidya-İonia ve Karia satraplığına ve Daskyleion ise Büyük Frigya ve Hellespontos Frigya'ya ayrıldı ve bu alanların her biri bireyler tarafından idare edildi (Harita 2). Bu şekilde, I. Artakserkses, MÖ 5. yüzyılın başlarında bulunan dört Pers satraplığını, MÖ 465'te daha küçük birimlere bölünmüştür. Bu ayırım, imparatorluğun yeniden inşa politikası sonrasında, birimlerin vergi ve askerî kota almalarını kolaylaştırmak için yapılmıştır. Ayrıca, Pers imparatorluğu boyunca, bu bölgelerin yönetilme biçimlerinde de değişim yapılmıştır (Hojabri Nobari ,Veysi & Khatib Shahidi, 2011, s. 207-208).

Harita 2: Anadolu'da Eski Şehirler (Velayati, 2016, Resim 11)

Pers Döneminde Anadolu Satraplıkları

Lydia

Eski Lidya krallığının başkenti Sardes'ti. Pers Kralı II. Kyros Kroisos'un peşinden gelerek Sardes'i ele geçirilmesiyle birlikte Sardes'de Pers dönemi başlamış oldu. Kroisos'un peşinden gelen Kral II. Kyros, Sardes'i yakıp yıktıktan sonra yeniden

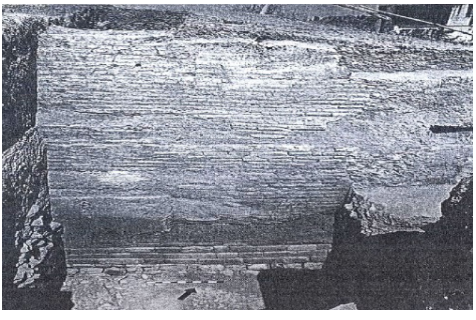
onanarak bir satraplık merkezi hâline getirmiştir. Bu yıkım, aşağı şehir surunda ve yakınındaki yangın izleriyle kanıtlanmaktadır. Yıllarca Lydia Krallığına başkentlik yapmış olan Sardes, Persler tarafından ele geçirilmesi ile birlikte Pers satraplığı olan Sparta'nın merkezi hâline geldi (Tekin, 2007, s. 51). Pers Hanedanlığının hakimiyeti Büyük İskenderin fethine (MÖ 334) dek sürmüştür. Daha sonra, MÖ 180-133 yılları arasında Sardes ilk olarak Pergamon (Bergama) Krallığının ve ardından Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girdiler ve bu dönemde Sardes'in mimarisi oldukça gelişti. Bizans Döneminde ise Sardes bir Piskoposun merkezi oldu ve 14. yüzyılda Türkler orayı fethetti (Akurgal, 1970, s. 124-125).

Sardes, Anadolu bölgesinde, Pers İmparatorluğu'nun başkenti idi ve adı Pers İmparatorluğu'nun altı resmî listesinde de yer almaktadır. Ayrıca, Apadana'nın doğu merdivenlerinin kabartmalarında Sardes halkı Persepolis'e çeşitli ülkelerden hediyeler getirenler arasında yer almaktadır (Resim 1).

Resim 1: Lidya Halkı Apadana Merdivenlerinin Kabartmalarında (www. Livius.org)

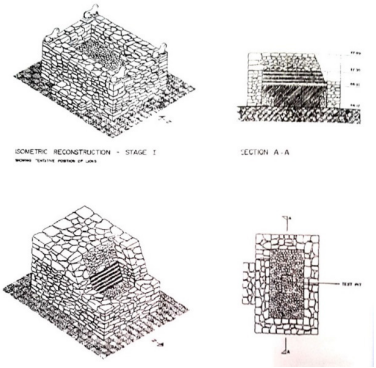
Sardes'deki kültürel etkileşim kendini değişik alanlarda göstermekteydi. Sardes'de Perslerin varlığına ilişkin birçok önemli arkeolojik kalıntı keşfedilmiştir. Bunlardan, şehir savunma duvarını söyleyebiliriz; bu duvar Persler gelmeden önce vardı; Persler bu duvar yıktı ve üzerine yeni bir duvar inşa ettiler (Resim 2).

Resim 2: Sardes Savunma Duvarının Kesme Taş İşçiliği (Dusinberre, 2003, 52)

Bu kültürel etkileşim dinsel hayat içinde de kendisini gösteriyordu. Artemis tapınağından ele geçen buluntular, Pers yönetimi sırasında Sardes'te bazı dinî törenlerin tanıtıldığını göstermektedir. Artemis tapınağı, ilk defa 1910-1914 yılları arasında Butler tarafından keşfedildi ve daha sonra 1969-1970 yılları arasında Harvard ve Cornell tarafından burada arkeolojik kazılar yapılmıştır (Hojabri Nobari & Veysi, 2013, s. 73). Artemis tapınağının yapısı, çoğunlukla İoni kentlerinin dinî mimari geleneklerini yansıtmaktadır; ancak tapınağın yapısında merdiven eklenmesi, Pers mimarisinin önemli bir unsurudur ki bunu en iyi Nakşi Rüstem kabartmalarında, mühürlerde ve Pers dönemine ait tabletlerde görmekteyiz. Ayrıca, Artemis tapınağından çıkan kase, fincan ve bir kap parçası gibi bazı buluntular, Perslerin burada etkisi olduğunu göstermektedir (Dusinberre, 2003, s. 64).

Sardes'de, Artemis tapınağı dışında Kybele kutsal alanında da Pers kültürünün etkisi görülebilir. Kybele kutsal alanı, Lidya Krallığı döneminde, dikdörtgen bir şekilde yapılmıştır ve her bir köşesinde aslan şeklinde bir heykel bulunuyordu ve görünüşe göre bu kutsal alan Kybele tanrıçasını ibadet etmek için bir yerdi (Ramage & Graddock, 2000, s. 72-81) (Resim 3). Pers döneminde, bu kutsal alanda önemli yenileme çalışmalar yapılmış ve aslan heykelleri dış köşelerden iç kısımlara taşınmıştır. Ayrıca, binanın tepesinde, dinde bir değişiklik olduğunu ve bu yerin ateşgahe dönüştürüldüğünü gösteren yanık izlerine rastlanmıştır. Bu kutsal alan muhtemelen Pers ritüelleri için kullanıldı; ve eğer öyle ise, bu kutsal yer Artemis tapınağından çok farklıdır ve Pers döneminde orjinal kullanımını yitirmiş ve aslan heykellerinin gizlenip ateş yakılacak bir yer yaratması için bazı değişiklikler yapılmış gibi görünmektedir. Yani, bu kutsal alanda Kybele'nin ibadeti sona erdi ve burası yeni bir ritüelin merkezi oldu (Hojabri Nobari ve Veysi, 2013 s. 74).

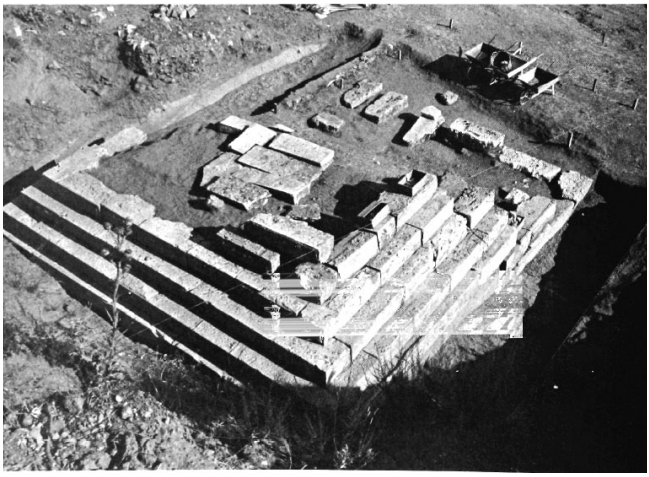

Resim 3 : Kybele kutsal alanın rekonstrüksiyonu (Dusinberre, 2003, 66)

Pers Döneminde Sardes'te üç mezar tipi görmekteyiz: Piramidal mezarlar, kaya mezarları ve tümülüs tipi mezarlar (Dusinberre, 2003, s. 131). Sardes'de ortaya çıkan piramit mezar, ilk defa 1914'de Butler tarafından incelenmiştir. Butler'in raporunda merdivenlerle çevrilmiş dikdörtgen bir yokuştan söz edilmektedir (Resim 4). Butler sözü geçen mezarın rekonstrüksiyon planlamasını Pasargad'da bulunan

Kyros mezarına göre çizmiştir. 1968-1969'da kasper mezar üzerine daha ayrıntılı bir analiz yapmıştır. Buna göre piramit mezarın merdivenlerle çevrilmiş bir oda mezar olduğu ifade edilmiştir. Sardes piramit mezar taş işçiliği tekniği açısından Kyros mezarına çok benzemektedir (Hanfmann, 1983, s. 42). Bu anıtın Kyros mezarına benzerliği, bu yapının MÖ 6 yüzyılın ikinci yarısında bir Pers gücü tarafından inşa edildiğini gösteriyor, çünkü mezar içinde bulunan kalıntılar bu mezarın tarihini Perslerin gelişinden sonrasını göstermektedir (Hojabri nobari ve Veysi, 2013 s. 82).

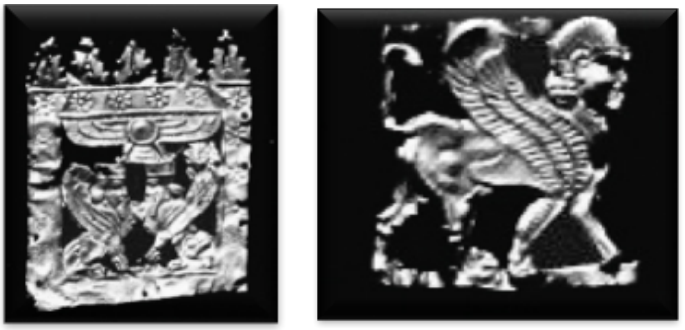
Tümülüs tipi mezarlarda Pers döneminde Sardes'de yaygın mezar türlerinden biridir. Pers sanatsal ögelerini gösteren değerli madenlerden yapılan buluntular tümülüslerin Pers dönemine dayandığını kanıtlayabilmekdedir. Sardes'den bulunan altın buluntular ve bazı mücevheratı içeren Pers lükslüğünü gösteren bazı mezar eşyaları Pers şahane iknografisini göstermektedir. Boğa başlı kanatlı insan şeklinde olan damgalanmış aplikler ve aslan başlı uçlu küpeler söz edilen eşyalardan sayılmaktadır. Bu buluntularda Ahuramazda'nın simgesi Bisotun'da Darius kabartmasının Ahuramazda simgesine benzemektedi. Tümülüs tipi mezarların sıradan insanlar tarafından kullanılması, muhtemelen Sardes'deki Pers döneminde sosyal özgürlügün artmasından kaynaklanıyodu; Çünkü bu tür mezarlar daha önce yalnızca Lydia Kralları için kullanılmıştı (Resim 5-6) (Hojabri nobari ve Veysi, 2013 s. 82-83). Ayrıca, Silindir mühürler, Damgalı mühürler, ve tütsü kaplar Pers döneminde Sardes'te bulunan diğer eserlerdir. Persepolis'deki Darius'un kabartmasında tütsü kaplarının örnekleri görülebilir (Hojabri Nobari,Veysi & Khatib Shahidi, 2011, s. 210).

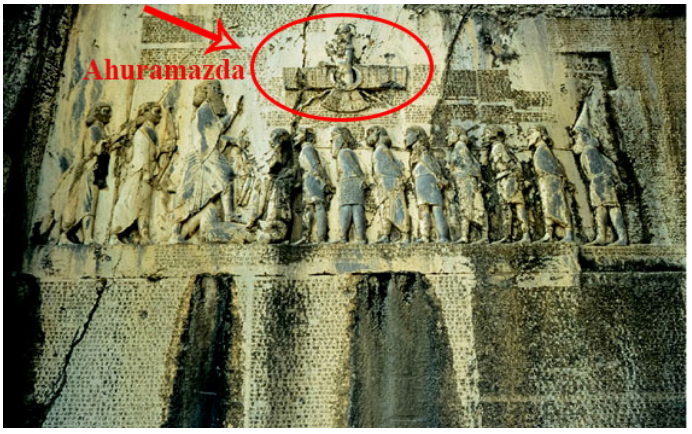
Resim 4: Anadolu, Sardes, Piramit Mezar, 1969 kazısından fotoğraf (Hanfmann, 1983, Fig. 67)

Lykia

Bugün Antalya ile Fethiye körfezi arasında kalan bölgeye Antik Çağ'da Lykia bölgesi denilmektedir (Uğurlu, 2000, s. 359). Lykia'nın kısmen daha iyi bilinen tarihi bölgenin MÖ 546 ile 538 yılları arasında Pers egemenliğine girmesiyle başlar. MÖ 546 ile 538 tarihleri arasında (Perslerin sırasıyla Sardes ve Babil'i işgali) bir zamanda Perslerin Med kökenli generali Harpagos, Lykia'nın o dönem için kalbi sayılan Ksanthos halkının karşı koymasından sonra da Lykia Bölgesi'ni ele geçirmiştir (Özüdoğru, 2015, s. 515). Harpagos, Lydia'yı fethettikten sonra, MÖ 532 yılına kadar bölgeyi yönetti. Harpagos'tan sonra da yerel krallar bağımsızlıklarını koruyarak Pers İmparatorluğu'na vergilerini düzenli bir şekilde ödemeye devam etmişler (Shapur Shahbazi, 1973, s. 45). Daha sonra, III. Artakserkses zamanında, Pers soylu bir vali Lykia'da satrap olarak hüküm sürmeye başlamıştır ve bu gerçek Ksantos (Xanthos) stelinin yazısında belirtilmiştir (Briant, 2006, s. 1114). Yazılı kaynaklar dışında, Lykia'da bulunan arkeolojik kalıntılarda da Pers kültürünün

Resim 5: Sardes, Tümülüslardan bulunan altınlar (Hojabri Nobari ve Veysi, 2013, Resim 23)

Resim 6: Bisotun Kabartması, Ahuramazda Simgesi (www.Livius.com)

etkisini görmekteyiz; ayrıca, Pers döneminde Lykia'da bulunan eserlerde yerli öğelerde görülebilir.

Lykia'lılar eserlerinde Yunan unsurlarını da kullandılar, ancak özellikle mezar alanlarındaki kabartma ve tasvirlerde Pers unsurlarının etkisini açık bir şekilde görmekteyiz. Lykia'da önemli anıtların çoğu, Pers ideoloji ile birlikte Anadolu-Lykia köklerini ve diğer yandan da Yunan figürlerini temsil ediyorlar (Keen, 1998, s. 61-66). Lykia bölgesinde Pers dönemine ait kalıntılar, daha çok Pers motifleri ile süslenen mezar kalıntılarıdır. Bu eserler arasında Darius'un kabul sahnesinden taklid ederek süslenen Harpy Anıtı ve Payava Lahiti'ni söyleyebiliriz (Resim 7-8-9). Buna ek olarak, en güzel Pers- Lykia eseri Nereidler anıtıdır; bu eser bütünüyle kabartmalarla süslenmiştir. Bu kabartmalar taşıdığı özellikler bakımından Pers motiflerin özelliğini taşımaktadırlar (Hojabri Nobari, Veysi & Khatib Shahidi, 2011, s. 212).

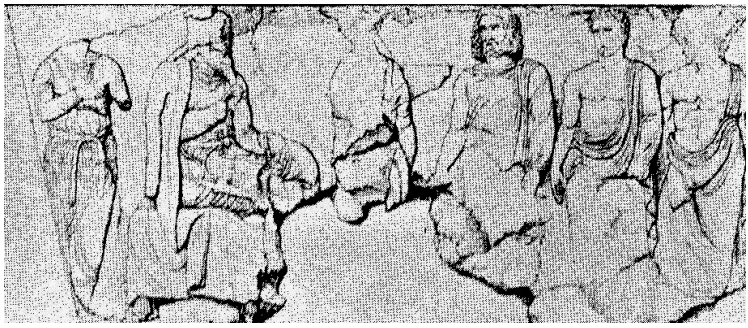
Lykia bölgesinde Pers kültürünün etkisini, Perikle Heroonu anıt mezarında da görmekteyiz. Limyra'da yer alan tapınak formlu anıt mezarın üzerinde barındırdığı kabartmalar, Pers yayılımını ve kültürünü göstermesi açısından önemlidir. Anıt mezarın *cella* duvarı frizlerinde yer alan "atlı ve yaya askeri geçit alayı" sahnesinde Persli yöneticiler ve Lykialı aristokratlar beraber tasvir edilmiştir (Özkan, 2014, s. 55). Bunun dışında, Antalya'nın Elmalı ilçesinde yer alan Karaburun mezar odasının duvarlarında da Yunan-Pers tarzı resimler görmekteyiz. Mezar odasının duvarları savaş ve ziyafet sahneleri içeren fresklerle süslüdür. Bunlardan daha büyük olarak işlenmiş olan ve ana sahneyi oluşturan fresk de, kralı kline üzerine ve yatar pozisyonda görmekteyiz. Kralın üzerinde renkli kıyafet ve başında taç bulunmaktadır. sahnede Pers kıyafeti giymiş iki hizmetçi de görülür. Bu sahnede, Pers etkisi yalnızca bireylerin kıyafetlerinde değil, aynı zamanda, çiçeklerin, bitkilerin ve hayvanların süslemesinde de belirgindir (Hojabri nobari ,Veysi ve Khatib Shahidi, 2011, s. 108-109).

Resim 7: Darius'un Kabul Sahne Kabartması, Persepolis (Hojabri nobari ,Veysi & Khatib Shahidi, 2011, Resim 1 A)

Resim 8: Harpy Anıtı'nın Doğu kısmı kabartması (Shapour Shahbazi, 1973, Pl. II)

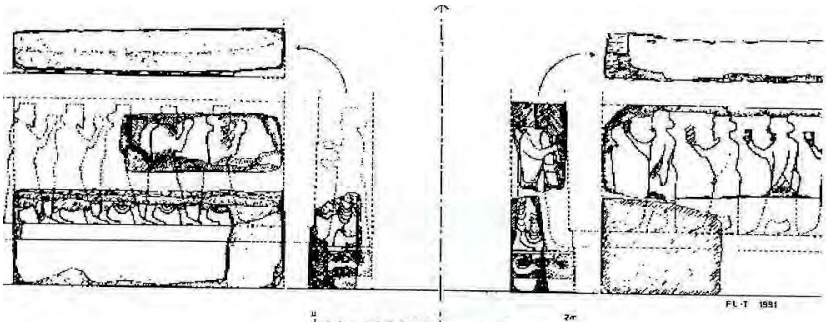

Resim 9: Payava Anıtı'nın batı kısmı sahnesi (Shapour Shahbazi, 1973, Pl. LXXVII)

Kilikya

Kilikya, Anadolu'nun güneydoğusunda yer almaktadır ve Persler için önemli bir stratejik alandı. Ksenophon'un aktarmış olduğu bilgilerden Kilikya adı açıkça belirtilmese de Pers Büyük krallarının Kilikya'nın da içerisinde yer aldığı sahaların idaresini yerel yöneticilere bırakmış oldukları ve bunun sonucunda bu halkların Pers kralıyla müttefik kaldıkları anlaşılmaktadır. Persler, Kilikya'yı Kyros tarafından işgalinden MÖ 401 yılına kadar yerli bir hanedanın hüküm sürdüğü krallık ve krallar aracılığıyla idare etmişler ve buraya bir süvari birliği yerleştirmişlerdir. Bir başka ifadeyle Kilikya'da doğrudan bir Pers egemenliği söz konusu olmamış, burada asıl söz sahipleri hepsi de Syennesis unvanını taşıyan yerel krallar olmuşlardır. Bu idari yapıda Persler, Kilikya'nın yönetimini doğrudan üstlenmemişler, ancak sadece vergi ve asker gibi ihtiyaçlarını karşılamakla yetinmişlerdir (Kurt, 2015, s. 310). Bilindiği üzere MÖ 521 yılında Pers tahtına geçen Darius, imparatorluk topraklarını sayıları zamanla değiş-

şen ancak genellikle yirmiden aşağı düşmeyen yönetim bölgelerine yani satraplıklara ayırmıştır. Anadolu'da kurulan yönetim bölgelerinden birisi de başkenti Tarsos olan dördüncü sıradaki Kilikya satraplığı olup, Kilikya'nın yerel kralı olan Syennesis, çok büyük olasılıkla aynı zamanda satraplık görevi de üstlenmiş olduğundan, bu satraplık farklı bir statüye sahipti. Anadolu'nun Toroslardan Akdeniz'e kadar uzanan kesimini kapsayan Kilikya satraplığı, 360 at ve 500 talent gümüşü yıllık vergi olarak ödemekle yükümlüydü. Ayrıca Kilikya'nın ödenmiş olduğu yüksek miktarda at ve para gibi vergilerin yanında bölge halkı, büyük krala bazı hediyeler vermekle de yükümlü idi. Bölge, Persler tarafından yapılacak seferler için bir üs işlevi gördüğünden, Kilikya için konulan 500 gümüş talentlik verginin 140 talenti Kilikya'nın organizasyonu ve burada konuşlandırılmış olan atlı birliklerin ihtiyaçlarının karşılanması için bölgede kullanılmış, bu birliklerin komutası ve satrabının yetkileri ise yerel güçlerin temsilcisi durumunda olan Syennesis'e verilmiştir (Kurt, 2015, s. 311-312). Ancak satraplık yetkisini elinde bulunduran Kilikya'nın yerel kralı, krallığını ilgilendiren diğer konularda iç işlerinde bağımsız hareket edebilirken, Kilikya'dan elde edilen kerestelerin denetiminin doğrudan Büyük krala bağlı olduğu görülmektedir. Çünkü bölgeden elde edilen kereste, Persler için gemi yapımında büyük önem taşıyordu. Bütün bunların Kilikya'nın Persler için ekonomik, finansal, siyasal ve askeri açıdan büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır (Kurt, 2015, s. 312). Kilikya bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar, Pers döneminin önemli unsurlarının keşfedilmesine yol açmıştır. Kilikya'da Pers kültürünün etkisini Meydancikkale'de görmekteyiz. Meydancikkale askeri kaledir ve bir tepe üzerine inşa edilmiştir. Meydancikkale'de Perslerin varlığını gösteren en önemli eser Persepolis'de, Apadana'nın doğu merdivenindeki motiflerine benzeyen kabartmaları söyleyebiliriz. Bu kabartmalarda insanlar yüksek statüye sahip bir kişi için hediyeler getiriyor (Resim 10). Persepolis'de Apadana'nın doğu merdivenlerin kabartmalarından taklit ederek yaratılan bu motifler sadece bir kralın sarayında var olabilir (Hojabri nobari ,Veysi ve Khatib Shahidi, 2011, s. 215).

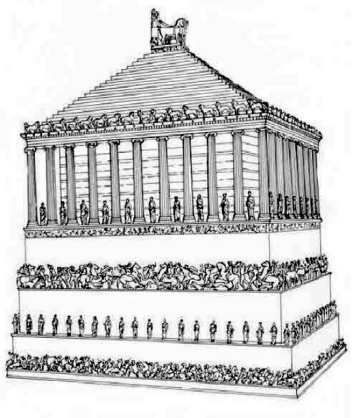
Resim 10: Meydancıkkale Kabartmaları'nın Rekonstrüksiyonu (Hojabri Nobari ,Veysi ve Khatib Shahidi, 2011, Resim 3)

Karia

Karia, Anadolu'nun güneybatısında, İonia, Frigya ve Lidya ile çevrili dağlık bir bölgeydi (Akurgal, 1970, s. 242). MÖ 547/6'da Lydia Krallığı, Pers kralı Kyros tarafından yıkılınca; Karia'da Pers hakimiyetine girmiş oldu. Kyros'un komutanlarından Harpagos, İonia zaferinden sonra Karia'lılar üzerine yürüdü. Harpagos, hiçbir başarı göstermeyen Karia'lıları köleleştirdi (Arslan, 2015, s. 9). Strabon'nun bildirdiğine göre, Hekatomnos, Persler tarafından iktidara getirilmiş Karia kralıydı. Hekatomnos, Mausolos, Drieus ve Piksodaros adında üç oğlu vardı. Mausolos, satrap olmasına karşın, gerçek bir krala has yetkileri bulunuyordu. II Artakserkses Mnemon yönetimine karşı yapılan ayaklanmaya katılmış ve bazı adalarla Lydia ve İonia'nın önemli bölümlerini ele geçirmiştir. Karia başkentini Mylasa'dan Halikarnassos'a taşımış, dünyanın yedi harikasından biri olan Halikarnassos Mausoleion'u adlı anıtsal mezar onun için yaptırılmıştır. Büyük İskender MÖ 334'de Pers seferi sırasında büyük bir hızla Karia bölgesini ele geçirmiş, Halikarnassos İskender'in Asia'da direnç gördüğü sayılı yerlerden biri olmuştur. Büyük İskender'in ölümü üzerine Karia, önce Seleukos Krallığı'na arkasından Bergama Krallığı'na katılmıştır (Dumankaya, 2007, s. 4-5).

Karia Bölgesi'nde, Pers döneminden çok az eser geriye kalmıştır. Bunlardan en önemlisi Halikarnassos Maussolleion'dur. Antik dünyanın yedi harikasından biri kabul edilen Maussolleion'u Artemisia inşa ettirmiştir. Maussollos dönemin önde gelen mimar ve heykeltıraşlarını Karia'ya çağırdı. Kendisi henüz hayatta iken devasa Maussolleion'un yapımına başladı ve Maussollos ölünce Artemisia tarafından devam edildi (Arslan, 2015, s. 29). 55 m. Yüksekliğindeki Maussolleion dört bölümden oluşmaktadır. En altta yüksek bir kaide (Podium), onun üzerinde uzun kenarlarında 11, kısa kenarlarında 9 olmak üzere 36 Ion sütunlu tapınak şeklinde bir bölüm vardır. Üçüncü bölümü oluşturan kısımda 24 basamaklı piramit şekilli bir çatı bulunmaktadır (Özkan, 2014, s. 54). Her ne kadar bu binanın tasarımı ve mimarisinde Yunan unsurları görülse de, ancak motiflerde görülen ideoloji yapı Perslerden türetilmiştir. Ayrıca çatının piramit şekli muhtemelen Pers mezar örneklerinden ilham alınmıştır (Nylander, 1970, s. 93) (Resim 11). Maussollos sadece Halikarnasos'da imar faaliyetleri yapmayıp, Labraunda da bir takım yapılar inşa ettirmiştir. Örneğin Labraunda'daki Andron B binasını Maussollos'un inşa ettirdiği üzerindeki yazıttan anlıyoruz. Labraunda'daki Hekatomnid sarayı ve Andronlar, Zeus Labraundos kültünün çok eski geleneklere göre devam ettirmektedir (Arslan, 2015, s. 25-26).

Yine de Labraunda'da bulunan sfenksler Pers sanatının etkisini güçlü bir şekilde göstermektedir (Gunter, 1989, s. 93). Bu sfenksler 1953 yılında bulunmuştur. Bunlardan birinin sadece başı kalmış, diğeri neredeyse tamamen korunmuş durumdadır. Bu sfenks, Persepolis'deki Tüm Milletler Kapısı'nın girişinde bulunan sfenksler ile karşılaştırılabilir (Hojabri Nobari ve Veysi, 2013 s. 150).

Resim 11: Halikarnassos Maussolleion Rekonstrüksiyonu (Özkan 2014, Figür 7)

İonia

Pers kralı, Kyros Lydia kralı Kroisos'u yenmesinden sonra Pers komutanı Harpagos, Batı Anadolu'daki kentlerden birçoğunu ele geçirdi (MÖ 545). Bunu takiben özgür olarak yalnız bir İon devleti kaldı. Tiran Polykrates tarafından yönetilen Samos'tu Polykrates MÖ 522'de Menderes Magnesia'sındaki Pers valisi Oroites'i tuzağa düşürerek öldürdü (Dumankaya, 2007, s. 5). Bu andan başlayarak liderlik Samos'tan kısmen özgür bir devlet olan Milet'in eline geçti. Bununla beraber İonia'lılar Perslerin etkisi ile Tiranlar'ın zorlaması üzerine kurulmuş bir devlet sistemine uzun süre dayanamadılar. Böylece MÖ 499'da Milet'in başkanlığındaki ayaklanma Sardes'in tahrip edilmesiyle sonuçlandı. Persler daha sonra MÖ 494 yılına geldiğinde "Lade Deniz Savaşı'nın" intikamını Milet kenti'ni yakıp yıkarak gösterdiler. Atina'nın ve Eretria'nın İon'larla birlikte Sardes'e saldırmaları Perslerin MÖ 480'de Atina Akropolü'nü tahrip ederek misillemede bulunmalarına yol açtı. Persler Plataea de son zaferlerini kazandıkları zaman kıta Yunanistan'dan gelen göçler ile İonia'lılar geride kalan Pers donanmasını Mykale'de yendiler. Böylece İon kentleri özgürlüklerini yeniden kazandılar.

Resim 12: Taş Kule Anıtı (Özkan, 2014, Figür 6)

Aynı yıl oluşturulan "Delos Birliği" ile Batı Anadolu'nun tamamı Atina'nın müttefiki olarak MÖ 412 yılına kadar özgürlüklerini korudular. Bundan sonraki yüzyılda, Büyük İskender'in dönemine değin İon kentleri çoğunlukla Pers yönetimi altında kaldılar (Dumankaya, 2007, s. 6).

Bu alanda Pers dönemine özgü motiflere sahip seramik parçaları gibi nesneler elde edilmiştir; ancak en önemlisi Taş Kule anıtıdır. Taş Kule, Phokaia'nın (Foça) 7 km doğusunda, Foça-İzmir karayolunun 7 km'sinde yer almaktadır. Bu mezar Pers kralı Kyros'un Pasargad'daki mezar anıtı ile benzer özellikler taşımasından dolayı yönetici sınıfa ait olabileceği düşünülmektedir. Bu mezar anıtı, Ionia'da Perslere ait tek eser olmasından dolayı önem arz etmektedir. Taş Kule mezarı, altta ana gövde, üstte kübik bir biçime sahip olup, üst kısım ile alt kısım arasında dört basamak bulunmaktadır. Mezar biri sahte olmak üzere iki kapıya ve iki odaya sahiptir. Ön yüzde sahte kapı, batı kısmında da gerçek kapısı bulunmaktadır (Özkan, 2014, s. 52-53) (Resim 12). Bu mezarın sahte kapısı Pasargad'daki Zendan-e Süleyman yapısının kör pencereleri ile karşılaştırılabilir (Hojabri Nobari ve Veysi, 2013 s. 203).

Hellespontos Frigya

Hellespontos Frigya'sı Pers döneminde (MÖ 546-334) Batı Anadolu'da kurulmuş, başkenti Daskyleion olan bir satraplık merkezidir. Strabon, her ne kadar buranın Frigya Epictetus sınırları ile aynı olduğunu belirtse de, genel kanı Hellespontos Frigyası'nın daha çok Troas, Mysia ve Bithynia topraklarını kapsadığı yönündedir (Erdan, 2016, s. 47). Pers Genel Valilik merkezlerinden biri olan ve eski yazarların yoğun olarak söz ettikleri Daskyleion satraplığı, Anadolu'nun batı dünyasına açılan bir kapısı olabilecek uygunlukta jeopolitik konuma sahip bir noktada kurulmak zorundaydı. Anadolu'yu Balkanlar üzerinden batıya bağlayacak bu yol, Hellespontos'dan geçmekteydi. Hem Hellespontos'a yakın, hem verimli topraklarda ve hem de yaban kuşlarının, balığın bol olduğu bir göl kıyısında olan en uygun yer bugünkü Kuş Gölü'nün güney doğusunda konumlanmış Hisar Tepe ve çevresiydi (Bakır, 2003, s. 6). Pers kralı Kyros'un MÖ 547 yılında Lydia başkenti Sardes'i ele

geçirmesinden sonra, jeopolitik konumu ile önemli bir yere sahip olan Daskyleion'a yerleşen Persler, Pharnuchos'u da satrap olarak görevlendirmişlerdir (Özkan, 2014, s. 67). Daha sonra, Kambyses tarafından, Mitrobates satrap olarak belirlendi; ve ondan sonra Oroites satrap olarak göreve başladı; Oroites daha sonra Sardes satrabı tarafından öldürüldü. Büyük Darius zamanında, Megabazos satrap idi; daha sonra Plate savaşından sonra MÖ 470 yılında I. Artabazos'u satrap olarak ilan etti ve ondan sonra oğlu I. Pharnabazos MÖ 460-430 yılları arasında satrap oldu. Daha sonra, MÖ 430-414 yıllarında Pharnakes ve MÖ 414-388 yılları arası II. Pharnabazos satrap olarak görevlendirilmişlerdir. II. Pharnabazos'tan sonra Ariobarzanes Daskyleion'da satrap oldu ve ardından II. Artabazos göreve devam etti. Pers dönemi de, Daskyleion'un son satrap'ı Arsites idi; bu satrap MÖ 351-334 yılları arasında Daskyleion'da hüküm sürdü (Bakır, 2003, s. 15; Hojabri Nobari ve Veysi, 2013 s. 171).

Daskyleion'da Pers kültürünü yansıtan Mimari Öğeler, Mezar Stelleri, Kabartmalı Bloklar, Mühürler ve Seramikler elde edilmiştir. Hisar Tepe (Daskyleion) üzerinde yürütülen kazılar yerleşimin farklı zamanlarda ve farklı yapılarda savunma sistemleriyle korunduğunu göstermiştir. Pers'lerin Daskyleion'u ele geçirdikleri tarihlerde inşa ettikleri, 1997 yılından beri Hisar Tepe'nin güneydoğu yamacında henüz 120 metresi kazılmış olan ve en iyi korunduğu yerde yüksekliği 5 metreyi bulan ve Pers mimari geleğinde olan bir Teras-Sur'dur. Bu monumental oluşumun alt yapısının andezit, kabaca işlenmiş ve iri, kareye yakın şekilli bloklardan yapıldığı, üst yapısının ise bugün korunmamış kerpiç duvar olduğu anlaşılmaktadır. Daskyleion'a girişin kolay olduğu güney doğu yamaçta, görkemli görünüşü ile Pers geleneğine uygun olarak, üzerindeki terasta yer alan saray yapılarını koruma amacıyla yapılmıştır (Bakır, 2003, s. 7-8). Daskyleion ve yakın çevresinde Anadolu-Pers Stilinde mezar Stelleri ve kabartmalı bloklar ele geçmektedir. Daskyleion'a özgü olan bu eserler aynı zamanda Anadolu kültür ve sanat tarihinde özel bir yere de sahiptirler. Bu eserler, İstanbul, Bursa ve Bandırma Arkeoloji Müzelerinde teşhir edilmektedirler. 3 metre yükseklikte mermer bloklar üzerinde kat kat yüzeysel kabartmalar yapılmıştır ve bunların düz olarak bırakılan yüzeylerinde detaylar, giysiler boya ile belirtilmiştir. Pers yaşam biçimini, soyluların günlük yaşamlarını yansıttıkları gibi ölü kültü hakkında da bilgi vermektedirler. Bu stellerin bazılarında tasvirlerin altında Aramca ve Frig yazıtları da yer almaktadır. Steller dışında Daskyleion'da ele geçen kabartmalı mermer bloklarda at üzerinde soylu, Pers kadınlar, ya da Zoroastrianizm dininin rahipleri olan Magoslar tasvir edilmiştir. Dikkat çeken Magos kabartmalarından biri çift Magoslu kabartma olarak isimlen-

dirilen ve kapıya ait olduğu düşünülen kabartmadır (Resim 13). Magosların nefeslerinin kutsal ateşi söndürmesin diye, yanaklarını ve ağızlarını örten özel bir başlık giydikleri dikkat çekmektedir (Bakır, 2003, s. 9; Özkan, 2014, s. 70).

Resim 13: Daskyleion'da açığa çıkarılmış olan çift magoslu kabartma (Özkan, 2014, Figür 29)

Büyük Frigya

Kapadokya, Büyük Frigya, Gordion ve Kelainai hepsi bir aralıktaydı; ancak, bu alanların hangisi satraplık ve hangisi bu satraplığın merkezi olduğu hakkındaki görüşler farklıdır. Herodotos, MÖ 4. yüzyılın başlarında Gordion'u, Kapadokya'nın başkenti olarak tanıtmıştır. I. Artakserkses döneminde gerçekleşen değişiklerde, Büyük Frigya bir satraplık olarak Kapadokya'nın yanında yer alıyor; hâlbuki eskiden Kapadokya satraplığının bir parçasıydı ve bu zamanda bağımsız bir satraplık olarak olmuştur. Ksenophon'un yazılarında bu isim değişikliğinin bir örneğini görmekteyiz: II. Pharnabazos, MÖ 407 kışını Gordion'da geçirdi ki Ksenophon'un dediğine göre Frigya'da geçirmiştir; halbuki Gordion, Kapadokya satraplığının merkezi idi; bu isim değişikliğini Ksenophon yazılarında Kapadokya'dan Frigya adına görmekteyiz. Belki de tarihçilerin yazılarında bu isim değişikliği Kapadokya adının daha ikinci planda kalmasına neden olmuştur; bu yüzden Büyük Frigya'yı satraplık olarak ve Gordion'u onun merkezi olarak bilmişlerdir (Hojabri Nobari, Veysi ve Khatib Shahidi, 2011, s. 220). Öyle ki Ekrem Akurgal, Gordion'u Büyük Frigya'nın başkenti tanıttı (Akurgal, 1970, s. 14). Ayrıca, Professor Pierre Briant

"Pers imparatorluğunun siyasi birliği ve kültürel etkileşim" adlı kitabında Türkiye'deki kazılar ile ilgili araştırmasını tartışırken, Gordion'u Büyük Frigya başkenti olarak tanıtmıştır (Birant, 2007, s. 198). Bu görüşleri inceleyerek, Gordion'un Büyük Frigya'nın başkenti olarak adlandırdığı teorisinin arkeolojik kazılardan sonra ifade edildiğini görebiliyoruz, bu yüzden daha güvenilir. Böylece, Büyük Frigya'nın Gordion merkez ile bir satraplık olduğu ve Kapadokya ile Kleainai bu satraplığın denetimi altında olduğu sonucuna varılabilir (Hojabri Nobari ,Veysi ve Khatib Shahidi, 2011, s. 221).

Gordion Şehri'nin kalıntıları Yassi Höyük ve Seyitömer Höyük alanında bulunmuştur. Yassi Höyük, Ankara'nın 100 kilometre güneybatısında ve eski Frigya'nın merkezinde yer almaktadır. Bu antik alanın doğu kısmından taş duvarlı iki bina elde edilmiştir. Bu binaların biri Boyalı Ev ve diğeri Mozaik Binası olarak adlandırılmıştır. Boyalı evin ana odasının zemininde resimler bulunmuştur (Hojabri Nobari ve Veysi, 2013 s. 154-155). Bu resimlerde kullanılan motifler, Pers sanatının etkisini göstermektedir (Hojabri Nobari, Veysi ve Khatib Shahidi, 2011, s. 221).

Gordion'dan bugüne kadar 29 tane mühür ve mühür baskıları da ele geçmiştir. Bunlardan en önemlisi silindirk bir mühürdür ve oradaki idari pozisyonu kanıtlanmaktadır. Bu mühür kırmızı akikten yapılmış ve bir Pers ritüel sahnesini temsil ediyor (Hojabri Nobari ve Veysi, 2013 s. 159) (Resim 14).

Resim 14: Gordion'da ele geçen silindrik mühür ((Hojabri nobari ,Veysi ve Khatib Shahidi, 2011, Resim 6)

Sonuç

Anadolu coğrafyasını yaklaşık 200 yıl hakimiyeti altında tutan Persler kültürel etkilerinin ağırlıklı olarak idari sistemlerinin tesis ettikleri ve genişleme politikaları açısından önemsedikleri bölgelerde izlendiği görülmektedir. Anadolu'ya doğudan giriş yapan bu politik etki, bu bölgeyi daha çok bir geçiş rotası biçiminde kullanmış ve sınırlı izler bırakmıştır. Oysa batı Anadolu'ya ve Anadolu'nun güney ve güney batı kesimlerine baktığımızda Perslerin kültürel yansımaları ile karşılamamız daha sıklıkla mümkün olmaktadır. Bir başka deyimle bu alanlar Pers kültürünün gerçek temsicilerinin iskan ettikleri alanlar olarak, daha fazla bulgu ve buluntuya ulaşmada olanak sağlamaktadır. Buradaki Pers popülasyonun özellikle stratejik amaçlarla arttırılmış olması olasılıkla kıta Yunanistan ve Trakya'ya yönelen genişleme politikasından kaynaklanmış olmalıdır. Sadece genişleme amacı güden Persler, hoşgörülü bir siyasetle ele geçirdiği yerlerdeki mevcut kültürlere dokunmamış ve bu bölgelere sadece bir yönetici atayarak mevcut yerleri kontrol altında tutup bu bölgelerden düzenli bir şekilde vergi toplamışlardır. Anadolu'lu şehir devletleri eski ekonomik güçlerini kaybederken, Perslerin lüks yaşantılarından etkilenmekten de geri kalmamışlardır. Bu dönemde Anadolu yeni bir sanatsal ve kültürel perspektif kazanmıştır. Anadolu'nun batı kesimindeki anıtsal mezar ve yontu örnekleri Pers kültürünün nispeten seçkin ve ayrıcalıklı nüfusunun ağırlıklı olarak buralardaki etkisine de işaret eden kanıtları oluşturmaktadır. Bu örnekler aynı zamanda Pers etkilerini taşıyan ve Anadolu ustaların sanatsal sentezlerini temsil eden Anadolu-Pers üslubundaki üretimlerdir. Söz konusu eserler üzerinde tasvir edilen figürlere bakıldığında bunların Pers kültür öğeleri olduklarını görmekteyiz. Daskyleion'dan ele geçen kabartmalı mermer blok üzerinde Magos figürleri Pers kültür öğelerini oluşturmaktadır. Genel olarak, Perslerin Anadolu'daki satraplıkları, iç bağımsızlıklarını korur, yerli kültürleri ile birlikte Pers unsurları da kabul ettiği söylenebilir ve bu mesele arkeolojik kanıtlarla doğrulanır.

Kaynakça

Akurgal, E. (1970). *Ancient civilizations and ruins of Turkey*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Arslan, A. (2015). *Karia Bölgesi'nde Persler ve Karia Satraplığı*. Yayımlanmamış Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Kütahya.

Balcer, J.M. (1993). The ancient Persian Satrapies and Satraps in Western Anatolia. Archaeologische Mitteilungen Aus Iran, 26, 81-90.

Bakır, T. (2003). Daskyleion (Tyaiy Drayahya) Hellespontine Phrygia bölgesi Akhaemenid Satraplığı. *Anadolu/Anatolia Dergisi*, 25, 1-26.

Briant, P. (2006*). Emperatouri hakhamaneshi.* (N. Forgan, Çev), Cilt 1 ve 2 Tehran: Nashre Farzan va Nashre Gatre.

Bahar, H. (2015). Eskiçağ'da Konya: *Şehirlerin sevdalısı İbrahim Konyalı armağanı.* Konya: Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Yayınları 7, 271-297.

Bakır, H. (2017). Anadolu'da Perslerin izinde: *Persler Anadolu'da kudret ve görkem*. K. İren, Ç. Karagöz, Ö. Kasar (Hazr), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2-11.

Dusinberre, E.R.M. (2003). *Aspects of Empire in achaemenid sardis*. London: Cambridge University Pr ess.

Dumankaya, O. (2007). *Karia ve İonia bölgeleri Antik Devri çapaları.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Duran, M. (2015). Satraplık sisteminin Pers yönetim teşkilatındaki yeri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 34, 61-68.

Erdan, E. (2016). Yerleşim tipleri ışığında Anadolu'da Frig kültür varlığı. *Asia Minor Studies (International Journal of Social Sciences)*, Cilt 4, Sayı 8, 42-64.

Gunter, A.C. (1989). Sculpture dedications at labraunda: *Architecture and society in hecatomnid caria*.T. Linders & P. Hellstrom (Hazr), Uppsala, 91-98.

Hanfmann, G.M.A. (1983). *Sardis from Prehistoric to Roman times, results of the archaeological exploration of Sardis 1958-1975*. Harvard University Press, Cambridge

Massachusetts and London, England.

Hojabri Nobari, A.R., Veysi, M., Khatib Shahidi, H. (2011). baresi bastan shenakhti ertebatate siyasi va farhangi Iran dar Dorane Hakhamaneshi. *Faslnameye Jeopolitik*, Sale 7, 3, 203-229.

Hojabri Nobari, A.R., & Veysi M. (2013). *Hakhamaneshiyan dar asiyaye sagir*. Tehran: Nashre Pardise Danesh.

Keen, A.G. (1998). *Dynastic lycia: A political history of the lycians and their relations with foreign powers c. 545-362 B.C.*, Mnemosyne 178, Leiden.

Kurt, M. (2015). M.Ö. VI-V. yüzyıllarda Kilikya Bölgesi: Küresel güçler ve Syennesis Krallığı.

Tarih Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Dergisi, Sayı 13, 303-326.

Karaketir, E. (2018). Persler Anadolu'da: Büyük Kyros'un Lydia seferi ve sonuçları. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi (UTAD)*, Yıl:2, Sayı 1, 1-27.

Nylander, C. (1970*). Ionians in pasargadae: Studies in Old Persian architecture*, Uppsala.

Özkan, K. (2014). *Kentsel araştırmalar kapsamında Anadolu'da Akhaimenid Dönem.* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Özüdoğru, Ş. (2015). Klasik Dönem'de Ksanthos kenti Dynast (Bey) ailesi ve Pers komutanı Harpagos ilişkisi. C. Şimşek, B. Duman ve E. Konakçı (Hazr), *Mustafa Büyükolancı'ya Armağan*, İstanbul: Ege Yayınları, 515-524.

Ramage, A., & Craddock, P. (2000). *King croesus gold: Excavations at Sardis and the history of gold refining*, Cambridge Mass.

Shapour Shahbazi, A.R. (1978). *Sharhe Mosavare Nagshe Rostam Shiraz*. Shiraz: Nashre Tahgigate Hakhamaneshi.

Shapour Shahbazi, A.R. (1973). The Irano lycian monuments. Tehran: Institute of Achaemenid Research Publication.

Sarıkaya, S. (2016). Anadolu'da Pers satraplık sistemi. *CEDRUS Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi*, Vol. IV, 75-90.

Toynbee, A. (2000). *Jografiyaye Edariye Hakhamaneshiyan*. (H. Sanatizadeh, Çev), Tehran: Bonyade Mogofat Doktor Mahmud Afshar.

Tekin, O. (2007). *Eski Anadolu ve Trakya, Ege göçlerinden Roma İmparatorluğ›nun ikiye ayrılmasına kadar*, İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Uğurlu, E. (2000). Lykia Bölgesi ölü gömme adetleri üzerine genel bir bakış. *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 359-388.

Balkanlar'ın İslamlaşmasında Devşirme Sisteminin Etkisi

Nada Trifkoviç*

Öz: Yaklaşık beş asır süren Osmanlıların Balkanlar'daki egemenliği bu bölgede sayısız kültürel, sosyal ve ekonomik sonuç bırakmıştır. Bu egemenliğin sonuçlarından en büyük İslamlaşmasının olduğunu söylenebilir. Osmanlı Devleti'nde Balkanlar'ın İslamlaşmasının yolu olarak, genellikle şehirlerin oryantal düzenlenmesi ve tımar sisteminin uygulanmasının olduğunu düşünülmektedir. Bununla beraber, bazı kaynaklara göre, İslamlaşma bir aracı olarak, Osmanlı askeri güçlendirmek amacıyla uygulanan, devşirme sistemi de kullanılıyordu. İslamlaşma süreci ile ilgili olmanın yanı sıra, devşirme sisteminin uygulanması, zorla uygulanıp uygulanmadığını konusunda çok fazla tartışma neden olmuştur.Bu konuda Türk ile Batı kaynaklarının arasında büyük bir fark vardır, şöyle ki bir tarafa göre devşirme sistemi ne de şiddet ile uygulanıyordu, ne de İslamlaşma bir aracıydı, ve diğer tarafa göre tam ters idi.

Bu çalışmanın amacı, Türk, Batı ve Balkan kaynaklarına dayanarak, Balkan Yarımadası'nın İslamlaşmasında devşirme sisteminin rolünü göstermektir.Ayrıca, çalışmada Balkanlar'da devşirme sisteminin uygulanması konusunu ele alınmaktadır. Durumu daha iyi anlatmak için, çalışmada Osmanlı Devleti Balkanlar'a ilerleme başladığı zaman bu bölgedeki koşulların nasıl olduğunu açıklanmıştır. Ayrıca çalışmada devşirme sistemi ile ilgili literatür arasındaki farklılıklar da belirtilmiştir. Bu bağlamda, mevcut farklılıkların büyük ve kaynaklardaki devşirmenin tanımlanması abartılı olduğunusonuca ulaşılmıştır.Araştırma, nitel araştırma yöntemlerindendoküman analizi yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Devşirme Sistemi, Osmanlı Devleti, Baklanlar, İslamlaşma.

* İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ve Medeniyet Yüksek Lisans Programı. İletişim: nada.trifkovic95@gmail.com

Giriş

Ortaçağın sonlarında, Osmanlı fetihleri sırasında, Osmanlı Devleti'nde Rumeli olarak bilinen, Balkan Yarımadası'nda çoğunlukla Ortodoks Hristiyanlar yerleşmişlerdir. (Ћоровић, 2017, s. 100) Doğu Hristiyanlığı temsilcisi olan Bizans İmparatorluğu hariç Balkanlar'da, özellikle on dördüncü yüzyılın ilk yarısında, Nemaniç hanedanının yönteminde olan Sırp Devleti, Kotomaniç hanedanının egemenliği altında olan Bosna ve Şişman hanedanı tarafından yönetilen Bulgaristan da büyük hızla ilerlemiştir. Sırp Devleti Kral Duşan hükümdarlığı döneminde (1331-1355) zirveye ulaşırken, 1377 yılında Krallık olarak ilan edilen, Bosna Devleti on dördüncü yüzyılın ikinci yarısında Kral Tvrtko döneminde (1361-1391) büyük ilerleme yaşamıştır. (Ћоровић, 2017, s. 257) Bizans etkisi altında bulunduğu için Sırbistan ve Bulgaristan genellikle Hrisitiyan devletleri olmuş, fakat Bosna'da dinî durum biraz farklı idi. Yani, Doğu Hristiyanlardan ayrıldıktan sonra, özel bir grup olarak, 10. yüzyılda Bogumiller Sırbistan ve Bulgaristan'dan kaçmak zorunda kalmışlar, şöyle ki onların yeni merkezi Bosna Devleti olmuştur. (Андрић, 1995, s. 15; Ercan, 1986, s. 702) Bosna'da merkezli olan, Bogomiller, Balkanlar'a Katolik etkisini genişletmek isteyen Batıbaskısı, ve Batı etkisinin nüfuz etmesini önlemeye çalışan, Doğu baskısına sürekli maruz kalıyordu. Bu şekilde Osmanlıların Bosna'yı fethetmesine kadar bu bölgelerin dinî durumu dengesiz idi(Ercan, 1986, s. 702).

Osmanlılara gelince, onların Balkanlar'daki varlıkları ilk defa 1344 yılında, Bizans'taki iç savaşta, Bizans İmparatorlarına yardımcı olarak geldiğinde, kaydedilmiş. Bundan sonra Osmanlılar Balkanlar'a kalıcı olarak yerleşmeye başlamıştır (Ercan, 1986, s. 693; Ћоровић, 2017, s. 211; Мантран, 2000, s. 23). Ancak bu Türklerin ve İslamiyet'in Balkanlar'da ilk defa görülmesi değildi, çünkü kısa bir süre için onları daha önce de rastlanmak mümkündü (Ercan, 1986, s. 693). Fakat, 14. yüzyılın yarısında Hristiyanlar arasındaki çatışmalarda yardımcı olan, Osmanlılar, aynı yüzyılın sonuna kadar, bütün Hristiyanlık için büyük bir tehlike olmuştur. Zaten Sultan I. Murad döneminde (1362-1389) Osmanlılar ciddi fetihleri gerçekleşmiş ve büyük hızla Mora, Edirne, Gelibolu ve Sofya'yı ele geçirmişlerdir. Çimen Muharebesiyle, 1371 yılında Osmanlı vasalları Bulgaristan ve Sırbistan olmuş ve bu şekilde gelecekteki ilerleme için temeller atılmıştır (Мантран, 2000, s. 38-46; Kazıcı, 2015, s. 72-77).Fakat OsmanlıDevletinin daha gelişmesini sağlanmak için, askeri kampanyaları yanı sıra, devlet yönteminde de bazı değişikliklerin yapılması gerekiyordu. Sultan I. Murad'ın saltanatına kadar, Osmanlı ordusu

güçlendirmek amacıyla,Hristiyan savaş esirlerinden beşte birinin devlete alınması temsil eden pençik sistemi uygulanıyordu(Özcan, 2007, s. 226; Beydilli, 2013, s. 450; İnalcık, 2009, s. 58; Ortaylı, 2008, s. 241).Fakat bu sistem zayıflanmaya ve askeri ihtiyaçlar için yeterli olmamaya başladığında, onun yerine, devşirme denilen, yeni bir sistem uygulanmaya başlanmıştır (Özcan, 1994, s. 254; Kazıcı, 2018, s. 493-494). Devşirme sisteminin uygulanmasına rağmen, pençik sistemi bir süre devam edilmiş, fakat yaklaşık yarım asır sonra sona ermiştir. Pençik sistemin aksine, devşirme sistemi köylerdeki Hristiyan erkek çocuklarının toplanıp devlet merkezine götürüldükten sonra İslam ruhuna göre yetiştirilmesini temsil etmektedir. Bu şekilde alınan çocuklar iyi bir eğitim aldıktan sonra askerin bir parçası olabilirdi ya da devlet idaresinde önemli bir makam kazanabilirdi. Devşirme ilealınan çocuklardan bazılar zamanla Osmanlı Devleti'nde üst kademelerde yöneticiliklerde bulunmuşlardır (Hamzaoğlu, 2004, s. 108). Çocukların toplanmasında özel kurallar vardı, böylece şehirdeki çocuklar, çobanların çocukları, Yahudiler, Ruslar, Acemler, Çingenler ve tek çocuğu olan ailelerden çocuklar alınmıyordu (Demir, 2017, s. 22).

Devşirme sisteminin uygulanması Anadolu'da da zaman zaman rastlanıyordu, ancak Rumeli'de, yani Balkan Yarımadası'nda daha çok yaygındı (Demir, 2017, s. 22). Osmanlıların 1453'te Konstantinopolis'i, daha sonra 1459'da Sırbistan'ı, 1463'te Bosna'yı, 1471'de Hersek'i, 1481'de Arnavutluk'u ele geçerken, Balkanlar'da egemenliği kurduğunda devşirmenin tatbik edilmesi özellikle artmıştır. Devşirme ile oluşturan Yeniçeri Ocağı Osmanlı Devletinin önemli unsurlarından birisi olmuş ve onun genişlemesi ve fetihlerini sağlamıştır. Bunu yaparken, Yeniçeri evlenip aileleri kuramazdı ve hiçbir zanaat başlayamazdı. Aksine, bütün rolleri orduya yansımıştır (Мијатовић, 1872, s. 163). Ancak zamanla bu kurallar istisnalar almaya başlamış ve böylece Yeniçeriler ticaret yapmaya ve evlenmeye başlamışlardır. Bununla beraber 17. yüzyılda devşirme sisteminin kendisi de zayıflamaya başlamıştır(Beydilli, 2013, s. 458). Erkek çocuklarının toplanmasında da çok sayıda usulsüzlük ortaya çıktı, ancak yine de,devşirme sisteminin uygulanması resmî olarak,1826'da Sultan II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağı'nı ortadan kaldırmasına kadar hayatta kalmıştır (Halaçoğlu, 1996, s. 53; İnalcık, 2013, s. 58). Hatta, 19. yüzyılda Balkanları kaybetmeye başlayan Osmanlı Devleti'nin çöküşüne Yeniçerilerin zayıflanması yol açamaya başladığı görüşler bile vardır (Ortaylı, 2008, s. 242).19. yüzyılda Osmanlı Devleti ilk önce Yunanistan'ı, daha sonra Sırbistan, Kara Dağ, Romanya ve Bosna Hersek'i kaybetmiş, ve nihayet Balkan Savaşları (1912-1913) ve İlk Dünya Savaşı (1914-1918) ile Osmanlılar Balkanlar'dan tamamen çekilmek zorunda kalmışlardır (Мантран, 2000).Osmanlıların Balkanlar'dan çekilmesine

rağmen, bu bölge üzerindeki beş asırlık uzun egemenliği büyük sosyal, ekonomik ve kültürel sonuçlar bırakmıştır. Bu sonuçlardan biri Balkan Yarımadası'nın İslamlaşmasıdır. Tımar sisteminin uygulanması, şehirlerin oryantal düzenlemesi ve Müslüman nüfusunun Anadolu'dan Balkanlara göçüneek olarak, İslamlaşma faktörlerinden biri, çoğu zaman, Batı seyahatnamelerine göre şiddetli bir şekilde uygulanan, devşirme sisteminin olduğunu de gösterilmektedir (Filipović, 2005, s. 60). Batı kaynaklarının aksine, Türk kaynaklarında devşirme şiddetli bir sistemin ve İslamlaşma faktörünün olmadığını vurgulanmaktadır(Ercan, 1986, s. 716).

Devşirme meselesi işlenen ve incelenen literatüre gelince, Türk kaynaklarının arasında Ahmet Refik tarafından yazılmış ve 1926 yılında yayınlanmış *Devşirme Usulü ve Acemi Oğlanlar* denilen çalışma mühim bir yer alınmaktadır. Bununla beraber, İsmail Hakkı Uzunçarşılı da önemli çalışmalar yapmıştır. Bu araştırma sırasında Yavuz Ercan'ın *Devşirme Sorunu, Devşirmenin Anadolu ve Balkanlardaki Türkleşme ve İslamlaşmaya Etkisi*çalışması özellikle önemli bir rol oynadı. Batı kaynaklarından dikkat çekici, Konstantinopolis'e giderken tercüman olarak Balkanlar'dan 1530'da geçen ve not tutan, Benedikt Kuripeşiç'in yazdığı seyahatnamedir. Bu eser ayrıca, 16. yüzyılda Balkan Yarımadası'ndan Konstantinopolis'e yapıldığı gezinin ilk tanımlamasıdır (Kuripešić, 2001, s. 6). Bu çalışmaların dışında, araştırma sırasında diğer, Bosna, Sırp ve Makedonya kaynakları da kullanılmıştır.

Bu çalışmanın amacı, devşirme sırasında Balkanlar'da toplanan çocukların seçilmesinin nasıl olduğu, bu sistem Balkanlar hangi bölgelerinde en çok uygulandığı ve sonuç olarak bu bölgelerin İslamlaşmasında devşirme sistemi rolünün ne kadar büyük olduğunu incelemektir. Amaca ulaşmak için çalışmada Türk, Batı ve Balkan kaynakları kullanılmıştır. Bu incelemenin sonunda bu kaynaklarda devşirme sistemi nasıl gösterildiği ve arasındaki farklılıkların ne odluğunu sonuca varılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nde Balkanlar'da devşirme sisteminin nasıl uygulandığı ve bu bölgenin İslamlaşmasına ne kadar etkilendiği derinlemesine incelenmesi amaçlandığı için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalar bir olgunun altında yatan nedenlerin ortaya çıkartılmasınauygun olması ve tarihsel konuların tarihsel yöntemlerle araştırılmasına imkân tanımasıdolayısıyla tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s. 19). Çalışmada, Osmanlı askeri güçlen-

dirmek için kullanılan devşirme sistemi İslamlaştırma stratejisi olarak kullanıp kullanılmadığı belirlemekamacıyla doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda Batı, Balkan ve Türk kaynakları incelenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s. 140). Çalışmanınbulguları betimsel analiz yöntemi kullanılarak yapılmış verilerin güvenilirliğini artırmakamacıyla doğrudan alıntılama yoluna başvurulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 1999, s. 159)

Araştırmanın Örneklemi

Bu çalışmanın örneklemi, Batı, Balkan ve Türk yazarları tarafından yazılmış, devşirme sistemi, onun uygulanması, Balkan İslamlaşması ve bu İslamlaşmanın faktörlerinden biri olarak devşirmeyi incelenen çalışmalardan oluşmaktadır.

Araştırmanın Sınırlıkları

Çalışma ve araştırma, Sultan I. Murad döneminde başlayan ve 1826›da Sultan II. Mahmud yaptığı reformları ile bitiren,devşirme sistemi Balkanlar'da uygulandığı bir süre ile sınırlıdır. Aynı zamanda çalışma devşirmesistemi ve İslamlaşma üzerindeki etkisine incelenen Batı, Türk ve Balkan kaynaklarının kullanımı ile sınırlı. Ayrıca çalışma bilgi toplama amacıyla gerçekleştirilendoküman incelemesiyle yöntemiyle sınırlıdır.

Balkanlar'da Devşirme Sisteminin Uygulanması

Tam ne zaman uygulanmaya başlandığı belli olmamasına rağmen, bazı kaynaklara göre, devşirme sisteminin uygulanması ilk defa 1362-1365 yılların arasında yerleştirebilir (İnalcık, 2006, s. 163; Neşri, 1995, s. 199). Diğer kaynaklara göre onun ilk uygulanması I. Bayezid dönemine bağlanabilir. II. Murad döneminde devşirmenin kesinlikle uygulandığı açıktır(Ortaylı, 2008, s. 241). Devşirmenin uygulanmasına rağmen, kısa bir süre pençik sistemi kullanılmaya devam etmiş, fakat Ankara Savaşı'ndan (1402) sonra, Osmanlı Devleti'ndeki iç savaşı sırasında esirlerin sayısı da azalttığı için, bu sistem sona ermiştir(Ercan, 1986, s. 712). Balkanlar'da devşirme sisteminin uygulanması hakkında farklı hem Batıhem Balkanhem de Türk kaynakları vardır. Çoğu Türk kaynaklarına göre devşirme sistemi öncelikle askeri ihtiyaçlar karşılamak amacıyla kullanılıyordu. Ayrıca, aynı kaynaklara göre, çocukların toplanması her sene değil, fakat ihtiyaçlara göre yapılıyordu (Ercan, 1986, s. 714). Böylece bu işlemler her üç ile beş yılların arasında uygulanıyordu. Ayrıca,

toplanan çocukların sayısı da her zaman aynı değildi, aksine, asker ihtiyaçlarına göre değişiyordu, şöyle ki bazen daha çok, bazen işte daha az erkek çocukları alınıyordu (Ercan, 1986, s. 714). Ama genel olarak, kırk ailelerin arasında bir çocuğun alındığını belirtildi(Özcan, 1994, s. 254).Fakat devşirme ile toplanan çocukların sayısı özellikle 16. yüzyılın sonundan itibaren azaltmaya başlamıştır (Uzunçarşılı, 1943, s. 79-81). Üsküp, İştip, Köstendil, Prizren, Görice, Samakov, Prebol, Taşlıca, Ergirikasrı, Yanya, Pirlepe, İşkodra, Ohri, İpek, Dukakin, Novasin, Manastır, Mostar, İzvornik, Böğürdelen, Horpeşte, Foça, İmoçka, Göli, Kesriye, Bihlişte, Selanik, Vize, Akçakale, Özi, Azak ve Niğbolu çocukların en sık alındığı Balkanlar bölgeleridir (Özcan, 1994, s. 255). Balkanlar'dan çocuk toplanırken, Sırplar, Hırvatlar, Boşnaklar, Arnavutlar, Yunanlılar ve Bulgarların çocukları en çok seçiliyordu. Kurallara göre, Yahudilerin, Kürtlerin, Çingenelerin, Rusların, çobanların çocukları veya tek çocuğu olan ailelerin çocukları toplanmıyordu (Özcan, 1994, s. 255). Toplanma sırasındaçocukların fiziksel özelliklerinin dikkate alındığı ve özellikle onların uzun ve yetenekli olmasının gerektiren olduğunu vurgulandı (Husić, 2016, s. 51).Türk kaynaklarına göre, devşirme sırasında, çocukların fiziksel özellikleri ve aileleri hakkındaki tüm bilgiler, Hristiyan isimleri ve onlara veren yeni Müslüman isimleri, özel, Esame denilen defterlerekaydedilmiş (Uzunçarşılı, 1943, s. 13). Devşirmeden sonra, alınan çocuklar devlet merkezlerine götürülüyordu ve orada uygun bir eğitimi aldıktan sonra, bazılar Yeniçeri Ocağa geçiyordu ve bazılar devlet yönteminde önemli makamları kazanabilirdi (Öztuna, 2006, s. 92). Bu şekilde Osmanlı Devleti'nde birçok, Ayas Paşa, Pargalı İbrahim Paşa, Sokullu Mehmed Paşa gibi, ünlü vezir ortaya çıkmıştır (Мијатовић, 1872, s. 166-167).Hatta, 1453-1623 yılların arasında Osmanlı Devleti'nde toplam olarak 47 vezir-i azamdan 42 tane devşirilmiş idi (Özgişi, 2014, s. 348).Türk kaynaklarına göre devşirme sistemi zorla uygulanmamış, hatta ebeveyn çocuklarını, devlette onların ilerlemesini sağlamak amacıyla, kendi isteğiyle de veriyorlardı. Böyle bir bilgi Makedonyalı tarihçi A. Matkovski'nin *Prilog o Pitanju Devširme* çalışmasında da bulunmaktadır, fakat bu olay Matkovski özellikle Arnavutluk ve Bosna nüfusuna bağlamaktadır. Ayrıca, bu çocukların diğer, şiddetle Hristiyanlardan alınan çocuklarla karıştırmaması gereken olduğunu göstermektedir (Matkovski, 1969, s. 276). Türk kaynaklarında devşirilen çocukların köleler olmadığını, aksine, diğer Osmanlı Devleti'nin vatanları gibi, küller olduğunu özellikle vurgulanmaktadır (Ercan, 1986, s. 716).

Türk kaynaklarının aksine, Batı kaynaklarında, en öne çıkan farklı elçiler tarafından yazılmış seyahatnamelerde, devşirme sistemi Hristiyanlara karşı Osmanlıla-

rın en büyük zülüm olarak gösterilmiştir. Devşirmeyi şiddetli bir kurum olarak anlatılan Sırp kaynaklarında da aynı durum karşılaşıyor, şöyle ki onlarda bu müessese "данак у крви" (kan vergisi) olarak denilmektedir (Ћоровић, 2017, s. 403). Batı kaynaklarının arasında Benedikt Kuripeşiç tarafından yazılmış *Itinerarium oder Wegrayss Küniglich Mayestät potschaft gen Constantinopel zudem Türckischen Keiser Soleyman. Anno 1530* önemli bir yer almaktadır. Bu seyahatname 1530 yılında tercüman Benedikt Kuripeşiç, Konstantinopolis'e giden bir elçiliğin parçası olarak, yazmıştır. Yolculuğunda elçilik Bosna, Sırbistan ve Bulgaristan'dan geçmiştir, ve yazar seyahatnamesinde orada yaşayan halkın durumunun nasıl olduğunu anlatmıştır. Diğerlerin arasında eserde devşirme de açıklanmıştır. Benedikt bu kurum için Hristiyanların verdiği en zor verginin olduğunu anlatmıştır (Kuripeşiç, 1531). Aynı iddialar Sırp kaynaklarında da bulunmaktadır (Мијатовић, 1872, s. 190). Kuripeşiç'in Seyahatnamesine göre Osmanlılar Hristiyanlardan her sene en güzel ve en yetenekli oğlanlar alıyorlardı. Ayrıca, bazı ailelerde tek çocuğun olmasına rağmen, Osmanlılar onu da alıyorlardı (Kuripeşiç, 1531, s. 22).Kuripeşiç'e göre Bosna'da devşirme özel bir yer alınıyordu ve Osmanlı Devleti›ndeki çoğu yeniçeri, memur ve kaptanın devşirme yoluyla Bosna›dan alınan oğlanlardan kaynaklanmış. (Kuripeşiç, 1531, s. 33). Kuripeşiç notlarına Hristiyanların Avusturya'ya Osmanlılar'dan kurtarmak için çoğu yardım ricalarını da kaydedilmiş (Kuripeşiç, 1531, s. 50-51). Diğer eserlerde de Hristiyanların Osmanlı Devleti'ne vergileri, onların arasında devşirme de, vermemek için farklı bölgelere kaçtığını da anlatılmaktadır. Buna göre Osmanlılar 16. yüzyılda devşirmeyi beş senede bir defa yapıyorlardı ve bunu yaparken, bütün ailelere çocuklarının bir yere götürülmesi emri veriyorlardı. Çocuklar götürülmeyen aileler en zor şekilde cezalandırıyorlardı(Мијатовић, 1872, s. 191). Bazı raporlara göre başlangıçta yedi yaşında, sonra işte on ile on iki yaşında olan çocuklar alınıyordu. Bütün çocukların bir yere toplanmasından sonra, en sağlıklı, en güzel ve en yetenekli devleti merkezlerine götürülüyordu. Çocuklarını devşirmeden kurtarmak amacıyla, ebeveynleri onları sakatlıyor, saklıyor ve genç olmasına rağmen evlendiriyorlardı (Ћоровић, 2017, s. 403; Самарџић, 1975, s. 19).Çocukları İstanbul'a görülürken, onların kaçmasını engellemek için özel paşalar vardır. Buna rağmen, bazı çocuklar, hatta İstanbul'dankaçıyorlardı, ve böyle durumlarda onların hızlı geri götürülmesi emrediliyordu ve çocuklara ağır cezalar veriliyordu (Matkovski, 1969, s. 285).

Görülebileceği gibi, kaynaklardaki mevcut farklılıklar büyüktür. Kaynaklarda çok sayıda çelişki var, bu nedenle çocukların toplanması sırasında kuralların değiştiği ve farklı zamanlarda farklı oldukları görülebilir. Ayrıca, devşire sisteminin

uygulanması ve bu şekilde Osmanlı Devleti'nde askeri ihtiyaçları için Balkan bölgelerinin çok mühim odluğunu gösterilmektedir.

Balkanlardaki İslamlaşmasına Devşirme Sistemin Etkisi

Yaklaşık beş asır süren Osmanlıların Balkanlar'daki egemenliği, bu bölgede farklı ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçları bırakmıştır (Özgişi, 2014, s. 345; Filipović, 2005, s. 60). Bu sonuçlardan biri, bu bölgenin nüfusunun ruhsal yaşamına etkileyen, İslamlaşmasıdır (Vasić, 1991, s. 425). İslam Balkanlar'da ilk defa Osmanlılarla bulunmamış, ancak daha önce bu bölgedeİslam dininin izleri varmıştır (Ercan, 1986, s. 693).Ancak bugün bile, İslamlaşma sürecinin nasıl gerçekleştiğini belirlemek mümkün değildir (Андрић, 1995, s. 26; Ранке, 1892, s. 511). İslam yayılmasının yollarından biri Anadolu halklarının Balkanlar'da yerleştirilmesi idi, ve ilkyerleşimcilerin arasında Gagauzlar, Yörükler ve Pomaklar varmıştır. Osmanlıların gelişiyle bu göçlerin yoğunluğu artmış, şöyle ki onlar Balkanlar'ın fethi ve İslamlaşması için Osmanlı stratejilerinden biriolmuştur (Ercan, 1986, s. 696-697). Hatta bazı iddialara göre Bosna Hersek'teki Müslüman nüfusu genellikle bu göçmenlerden kaynaklanmış, ve diğer Bosna'daki nüfusu gibi onların Slav kökü yoktur (Hadžijahić, 1990, s. 9). Göçler hariç diğer İslamlaşma yolu tımar sistemin uygulanması idi.16. yüzyılda tımar kullanılanların arasında çok Hristiyan da vardı (İnalcık, 1953, s. 231), fakat, çok geçmeden onların sayısı azaltmış ve sonunda kayboldulardır (Filipović, 2005, s. 61). Ayrıca, bazı kaynaklara göre, Bosna nüfusu bu bölge Osmanlı ellerine geçirdikten sonra vergilerden kurtulmak için İslam kabul etmiş, ve o yüzden Osmanlı Devleti'nde Bosna özel ayrıcalıklara sahip olmuş ve Bosnalılar devşirme sırasında çocuklar verebiliyorlardı (Koyuncu, 2015, s. 259). Bilinen, geldikleri zaman, Osmanlılar öncelikle fethedilen bölgelere uyum sağlayarak asimilasyon zamana bırakmışlardır. Böylece İslamlaşma, 16. yüzyıla kadar yavaş ve kademeli bir şekilde ilerlemiştir, ancak 16. yüzyılda hızlandırılmış ve aynı yüzyılın sonuna kadar tamamlanmıştır (Андрић, 1995, s. 26-27). Bu bağlamda, halkın psikolojik ve maddi ihtiyaçlarının bir birleşimi İslamlaşma aracı olarak düşünülebilir, çünkü çok sayıda Balkanlar sakini öncelikle daha önce sahip olduğu ayrıcalıkları korumak için İslam'ı kabul etmiştir. Zor vergilerden kurtarmak için, bazen bütün köyler Hristiyanlığı bırakıyordu ve İslam'ı kabul ediyorlardı (Ранке, 1892, s. 513).

Balkanlar'ın İslamlaştırılmasında ortak faktörlerden biri devşirme sisteminin uygulanmasının olduğunu de söylenebilir (Filipović, 2005, s. 60). Her ne kadar devşirmenin amacı öncelikle orduyu güçlendirmek olsa da,devşirmeile götürülen çocuklarınHıristiyan ailelerinin kısa sürede Müslümanlar olduklarını gözlemlenir. Örnek olarak, Bosna kökenli, on altıncı yüzyılda devşirme ile götürülen ve daha sonra üç padişah hizmetinde vezir-i azam makamında bulunan, Sokullu Mehmed

Paşa alınabilir. Yani, kendisi Osmanlı Devleti'nde önemli bir makam sağladıktan sonra, İslam'ı kabul eden kardeşleri ve kuzenleri de pay-ı tahta götürmüş ve onlara da önemli görevleri sağlamıştır. Bu şekilde onun kuzenleri, Mustafa Paşa Bosna'da Sancak Bey ve Ferhad Paşa Budin Beylerbeyi olmuştur. Ayrıca, Mehmed Paşa'nın babası Dimitrije de İstanbul'a oğlunun yanına gitmiş ve Celamudin Sinan Bey adını alarak İslam'ı kabul etmiştir. Aynı hikâye annesine de bağlanmaktadır (Самарџић, 1975, s. 33-34).Bu örnek devşirme sisteminin İslamlaşma etkilenebildiğini göstermektedir. Sokullu ailesinin üyeleri dışında, çok Sırp da Mehmed Paşa'nın örneği takip ederek yeni dinî kabul etmiş ve devlette ilerleme sağlamıştır (Мијатовић, 1872, s. 169).

Devşirme ile İslamlaştırılmış oğlanların ailelerin dışında, bazı aileler çocuklarını devşirmeden kurtarmak için da İslam kabul ediyordu. Bu şekilde, Türk kaynaklarında reddedilen, şiddetli bir İslamlaşmadan bahsedilebilir. Şiddetli İslamlaşma hakkında bilgiler özellikle Sırp literatüründe bulunmak mümkündür. Bununla ilgili böyle düşünceler rastlanmaktadır: "Залуд су све расправе да ли је било или није било насилног превођења у ислам, јер свако напуштање једне и примање друге вере, не само појединачно, него и групно, не може се замислити без претходног притиска било које врсте."(İslam'a şiddetli bir dönüşüm olup olmadığına dair bütün tartışma boşuna, çünkü birinden vazgeçmek ve başka bir dinî kabul etmek, sadece bireysel değil, toplu olarak da, herhangi bir baskı türü olmadan hayal bile edilemez.) (Самарџић, 1993, s. 14). Buna göre İslam›ın şiddetli kabul edilmesi,her şeyden önce nüfus üzerine yapılan baskı ile, günlük zevkler elde etmek ve hayat ve malları kurtarmak için onların yeni din kabul etmesi temsil etmektedir.Bu baskının kısmı olarak, halkın gücünü alan, devşirme sistemi de olduğunu düşünülmektedir (Самарџић, 1993, s. 14). Fakat burada özel bir durum vardır, çünkü genel olarak devşirme sistemi Müslümanların arasında uygulanmıyordu. Bu kuralın istisna da vardı, çünkü devşirme sırasında Bosna'daki Müslümanlardan da çocuklar alınıyordu (Ortaylı, 2008, s. 241). Öyle ise, demek ki devşirme sistemi Osmanlı Devleti'nde, en azında Bosna bölgesinde, İslamlaşma bir strateji olarak kullanılmıyordu.

Bazı kaynaklara göre devşirmenin ilk amacı İslamlaşmadır ve çoğu Osmanlı vezirinin Slav kökenli olduğu dolayısıyla, Osmanlı Devleti'nde Slav İslami Devleti hakkında da fikirler varmıştır (Мијатовић, 1872, s. 174). Diğer tarafta, Türk kaynaklara göre, İslamlaşma sürecinde devşirmenin rollü çok küçük ve sınırlıydı ve bu amaçla kullanılsaydı günümüzde Balkanlar nüfusun %90 Müslüman olurdu (Ercan, 1986, s. 712-713). Bosnalı tarihçi, Nedim Filipoviç da buna katıldı ve ona göre Osmanlılar isteseydi kitlesel İslamlaşma gerçekleştirebilirdi, fakat devlet için faydalı olmadığında, bunu yapmamışlardır (Filipović, 2005, s. 63). Askeri ihtiyaçların olmadığı zaman, devşirme sisteminin yerine para vergisi uygulanabi-

lirdi (Köprülü, 1991, s. 108). Buna göre devşirme, Osmanlılar tarafından bilinçli İslamlaşma faktörü olarak kullanılmamış.Bu iddialara aykırı olarak, devşirme sisteminin aslında Balkanlar nüfusunun bir diğer şiddetli İslamlaşması biçiminin olduğunu ve tüm Hristiyan unsurlarını Makedonya ve Trakya bölgelerinden çıkarmanın bir yolunu temsil ettiğini gösteren Gibbons'un iddiaları uygulanmaktadır (Gibbons, 1916, s. 119).

Çocukların toplanması sırasında tutulan notları takip edilirse, devşirme sisteminin Müslümanların arasında uygulanması da görülmektedir. Bu olay özellikle Bosna Eyaleti'nde rastlanmaktadır. 1565 yılında Yeni Pazar vilayetinde yapılmış listeye göre devşirme sırasında 1565'te 60 toplanan çocukların arasında Müslüman olmayan sadece 16 çocuk varmıştır. Aynı listede 127 ailenin arasında bir çocuğun alındığını gösterilmektedir (Husić, 2016, s. 50). Madem ki çocuklar Müslüman ailelerinden alınıyordu, Nedim Filipoviç da gösterdiği gibi, bu liste de devşirmenin İslamlaşma amacıyla kullanılmadığı gösterilmektedir (Filipović, 2005, s. 65). Fakat devşirme sisteminin sonucunun ailelerin parçalanması ve halkın boyun eğirmesi olduğunu bellidir (Андрић, 1995, s. 27).

Sonuç ve Tartışmalar

Osmanlıların Balkanlar'daki egemenliği bu bölgede çok farklı sonuç bırakmıştır, fakat bu sonuçlardan en büyük İslamlaşmanın olduğunu düşünülmektedir. Tımar sistemin uygulanması, şehirlerin oryantal düzenlenmesi ve Anadolu halklarının Balkanlar'da yerleştirmesi hariç, İslamlaşma sürecinin aracı olarak, Osmanlı askeri ihtiyaçları karşılamak amacıyla kullanılan, devşirme sisteminin olduğunu söylenebilir. Devşirme sistemin Balkanlar'da uygulanması tarih alanında günümüzde görebilen büyük tartışmalara neden olmuştur. Bu sistemin tanımlamasında özellikle Türk ile Batılı kaynakların arasında büyük fark vardır, şöyle ki Türk kaynaklarında onun uygulanmasında şiddetin olmadığı, hatta sıkça ebeveynin çocukları kendi isteğiyle verdiğini vurgulanmaktadır. Buna karşı olarak, Batı gezi yazarları devşirme sisteminin Osmanlı Devleti'nde Hristiyanlar için en zor kurumlardan biri olduğunu kaydetmişlerdir. Batı seyahatnamelerin arasında, 16. yüzyılda, tercüman olarak İstanbul'a giden Kuripeşiç tarafından yazılmış ve devşirme kötü bir kurum olarak gösteren seyahatname özel bir yer almaktadır. Fakat bu kaynaktan bahsedildiğinde, onun ne zaman yazıldığını de dikkate alınmak gerekmektedir. Yani, Kuripeşiç'in seyahati döneminde, yani 1530 Avusturya ile Osmanlı Devleti'nin arasında ilişkiler kötüydü, şöyle ki yazarın, insanları İslam›la savaşmaya

teşvik edecek bir durumu tasvir etmeye çalıştığını da düşünülebilir. Ayrıca, yazar seyahatnamesinde, Hristiyanların Osmanlılara karşı savaş için bir nedenleri olması gereken Avusturya'dan özgürlük beklediklerine vurgulanmıştır. Bu kaynak kullanılırken, Kuripeşiç'in Balkanlar'ın yalnızca bir kısmını gezdiği ve bu dönemdeki tüm durumu aktaramadığı akılda tutulmalıdır. O yüzden bu seyahatnamenin tamamen güvenli olmadığını, daha doğrusu onun kullanmasının kısıtlı olduğunu söylenebilir. Aynı şey, bugün Balkanlar'da, özellikle de devşirme sisteminin kan vergisi olarak hatırladığı Sırplar arasında var olan bu kurumun görüşlerini görmezden gelen, Türk kaynakları için de geçerlidir.Dolayısıyla, bu temelde hem Batı hem de Türk kaynaklarının her iki tarafın da Balkanlar'daki devşirme sisteminin uygulanması konusundaki görüşlerinin sınırlı ve her ikisinin de raporlarının abartılı olduğunu sonuca varılabilir.Fakat, bu kurumun Balkan halkalarının arasında ölümsüz olarak hatırlandığı ve çocuk devşirme sırasında almak amacıyla özel şiddet vakaları bildirildiği göz önüne alındığında, bazı vakalarda şiddet uygulanmış olması muhtemeldir. Ayrıca muhtemelen ebeveynlerin gönüllü olarak çocuklarını verdiği durumlar da vardır.

Çocukların toplandığı zamanlar arasında kesin bir süre olmadığı, ancak Osmanlı Devleti'nin askeri ihtiyaçlarına göre yapıldığı sonucuna varılabilir. Kırk ailede bir çocuğun alındığına dair sayısız iddiaya rağmen, çocuk sayısının devlet ihtiyacına bağlı olduğu, şöyle ki bazen daha az, bazen daha fazla çocuğun alındığını görülmektedir. İstanbul'a kadar çocukların kaçmasını engellemek için özel bakıcıların olmasını göz önüne alındığında, yine de herkesin devşirmeye gönüllü olarak katılmadığını gösterilmektedir. Devşirme sisteminin sadece Hristiyanların arasında uygulandığı kurallara rağmen, bazen, özellikle Bosna bölgesinde, çocuklar Müslüman nüfusundan alındığını söylenebilir. Bunlar hepsi devşirme sisteminin uygulanmasında, zaman içinde artan ve tamamen ortadan kalkmasına neden olan birçok düzensizliğin olduğunu göstermektedir.

Devşirme sisteminin Balkanlar'ın İslamlaşmasındaki rolü konusunda, kaynaklarda yine önemli farklar vardır. Bir tarafta devşirmeninbu süreçte son derece önemli bir rol oynadığına işaret eden Gibbons gibi bazı Batı kaynaklar vardır. Diğer tarafta, Türk kaynakları, devşirme sisteminin Balkanlar'ın İslamlaşması sürecindeki rolün çok küçük ya da hiç olmadığını belirtmiştir. Fakat, bazı paşaların ailelerinin kendilerinin, Sokoloviç ailesi gibi, çocuklarının gelişiminden sonra İslam'ı aldıkları göz önüne alındığında, devşirmenin İslam'ın Balkan halkının arasında yayılmasına etkisi olduğu sonucuna varılabilir.Yine, bu gerçek Müslüman

ailelerin devşirme sırasındaçocuklarını verdiği bölgeler için geçerli olmaz. Bu şekilde, devşirme sisteminin Balkanlar'ın İslamlaşması üzerindeki etkisininsınırlı veya uygulandığı bölgeye göre değişken olduğunu gösterilmektedir. Bu nedenle bu kurumun, Osmanlılar tarafından bilinmeyen bir şekilde kullanılmış olsa bile,İslam'ın Balkanlar'da yayılmasında etkili olmadığını iddia etmek yanlıştır. Buna rağmen, devşirme sistemine ilk olarak İslamlaşma bir aracı bakmak doğru değildir, çünkü onun temel ve en mühim rolü askere yansıtılmıştır.

Devşirme sistemin rolüne ışık tutmada önemli bir sorun, Batı ve Türk kaynakları arasındaki tutarsızlığın yanı sıra, kaynakların içerisinde iki taraf arasında hissedilen düşmanlık sesidir.Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında Balkan halklarının hatırasında devşirmenin özel bir yer aldığını görülmektedir.

Yapılan çalışma ışığında, devşirme hakkında bilgi veren Batı, Türk ve Balkan kaynaklarının daha detaylı incelenmesi, onların yazıldığı zaman ve durumu öğrenilmesi ve devşirmenin uygulanması ve İslamlaşma gerçekleştiği etkisi anlamak için yardım edilecek farklı kaynakların karşılaştırılması önerilebilir.

Kaynakça

Beydilli, K. (2013). Yeniçeri. *TDV İslam Ansiklopedisi* (43 cilt, ss. 450-462). Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Demir, A. (2017). Osmanlı Devleti'nde Devşirme Sistemi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* , 19-27.

Ercan, Y. (1986). Devşirme Sorunu, Devşirmenin Anadolu ve Balkanlardaki Türkleşme ve İslamlaşmaya Etkisi. *Belleten* , 679-725.

Filipović, N. (2005). *Islamizacija u Bosni i Hercegovini.* Tešanj: Centar za Kulturu i Obrazovanje Tešanj.

Gibbons, H. A. (1916). *The Foundation of the Ottoman Empire: A History of the Osmanlis Up to teh Death of Bayezid I (1300-1403).* New York: The Century Company .

Hadžijahić, M. (1990). *Porijeklo Bosanskih Muslimana.* Sarajevo: Bosna.

Halaçoğlu, Y. (1996). *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Hamzaoğlu, Y. (2004). *Osmanlı Dönemi Sırbistan Türklüğü.* Üsküp: Logos Yayınevi.

Husić, A. (2016). O Regrutaciji u Adžemi Oglane u Bosni 1565. godine. *Anali Gazi Husrevbegove Biblioteke* (37), 43-63.

İnalcık, H. (2009). *Devlet-i'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar - I.* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları .

İnalcık, H. (2006). I. Murad. *TDV İslam Ansiklopedisi* (31 cilt, ss.156-164). Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

İnalcık, H. (2013). *Osmanlı ve Modern Türkiye - Araştırmalar.* İstanbul: Timaş Yayınları.

İnalcık, H. (1953). Stefan Duşan'dan Osmanlı İmparatorluğu'na – XV. Asırda Rumeli'de Hıristiyan Sipahiler ve Menşeleri. *60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı* , 207-248.

Kazıcı, Z. (2018). *İslam Medeniyeti ve Müesseleri Tarihi.* İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Kazıcı, Z. (2015). *Osmanlı Devleti Tarihi.* İstanbul: Kayıhan.

Köprülü, F. (1991). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Koyuncu, A. (2015). Devşirme Tarihine Bir Derkenar: Bosna'nın İslamlaşması ve Osmanlı Terminolojisinde Potur ve Potur Oğulları Terimlerinin Anlamı. *Türk Sosyal Tarihçiliğinde Bir "Yalnız" İsim - Bahaeddin Yediyıldız'a Armağan* , 213-259.

Kuripeşiç, B. (1531). *Itinerarium Wegrayss Kü. May. potschafft, gen Constantinopel, zu dem Türckischen Kayser Soleyman, Anno xxx.* Augsburg: Heinrich Steiner.

Kuripešić, B. (2001). *Putopis Kroz Bosnu, Srbiju, Bugarsku i Rumeliju 1530.* Beograd: Čigoja Štampa.

Matkovski, A. (1969). Prilog Pitanju Devširme. *Prilozi za Orijentalnu Filologiju, 14-15*, 273-309.

Neşri. (1995). *Kitab-ı Cihan-Nüma : Neşri tarihi* (1 cilt). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Ortaylı, İ. (2008). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi.* Ankara: Cedit Neşriyat.

Özcan, A. (1994). Devşirme. *TVD İslam Ansiklopedisi,* (9 cilt, ss. 254-257). Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Özcan, A. (2007). Pencik. *TDV İslam Ansiklopedisi,* (34 cilt, ss. 226-228). Ankara: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Özgişi, T. (2014). Osmanlı Devleti›nin Balkanlarda Birlikte Yaşama Kültürünü Geliştirmek İçin Uygulandığı Politikalara Örnekler. *The Journal of Academic Social Science Studies 26*, 345-356.

Öztuna, Y. (2006). *Osmanlı Devlet Tarihi - Medeniyet Tarihi* (2 cilt). İstanbul: ÖTÜKEN.

Uzunçarşılı, İ. H. (1943). *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları* (1 cilt). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Vasić, M. (1991). Islamizacija u Jugoslovesnkim Zemljama. *Prilozi za Orijentalnu Filologiju 41*, 425-441.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Андрић, И. (1995). *Развој Духовног Живота у Босни под Утицајем Турске Владавине*. Београд: Просвета.

Мантран, Р. (2000). *Историја Османског Царства*. (Е. Миљковић-Бојанић, Çev.) Београд: CLIO.

Мијатовић, Ч. (1872). Пре Триста Година. Прилог к Изучавању Извора за Историју Нашег Народа. *Гласник Српског Ученог Друштва, XXXVI*, 155-219.

Ранке, Л. (1892). *Србија и Турска у Деветнаестом Веку*. (С. Новаковић, Çev.) Београд: Парна Штампратија Дим. Димитријевића.

Самарџић, Р. (1975). *Мехмед Соколовић*. Београд: Српска Књижевна Задруга.

Самарџић, Р. (1993). Турци у Српској Историји. Самарџић, Веселиновић ve Поповић (Ed.), *Историја Српског Народа* (3 cilt, ss. 7-23). Београд.

Ћоровић, В. (2017). *Историја Срба.* Београд: Leo Commerce.

XI.-XIV. Yüzyıllarda Gürcistan'da Kıpçak Türkleri

Nasiba Mirzayeva*

Öz: "Kıpçak" adına Kaşgarlı Mahmud`un "Divanü Lugati`t-Türk" eserinde rastlanılmaktadır. Kıpçaklar yazılı kaynaklar ve arkeolojik buluntulara göre XI. yüzyılda Aşağı Don nehrinden Derbent`e kadar büyük bir arazide yerleşmişlerdir. Onların XI. yüzyılın ortalarında Karadeniz, Kuzey Kafkasya ve Balkanlar`a gelmelerinden Rus, Ermeni, Gürcü, Süryani, Macar ve Bizans kaynaklarında bahsedilmektedir. XI. yüzyılın II. yarısında Kıpçaklar Güney Rusya ve Kuzey Kafkasya bozkırlarını ele geçirerek komşuluktaki Rusya için büyük tehlike oluşturmuş olsalar da, Kuzey Kafkasya bölgesinde olan Adıge, Alan ve Vaynah tayfalarıyla barış içinde ilişki kurmuşlardır. Zamanla Kıpçakların Kuzey Kafkasya`daki aktif faaliyeti Ön Kafkasya taraflarına geçmelerine sebep olmuştur. Güneye doğru ilerleyen Kıpçaklar Derbent`i geçerek Deryal geçidine kadar gelmişler. XII. yüzyılda Kıpçaklar Kafkasya sınırına geldiklerinde Gürcistan`da Bagrationiler sülalesi hakimiyetteydi. XII. yüzyılın başlarında rehberlerini kaybeden ve güçten düşen Kıpçaklar Gürcü ordusu ile birleşerek Selçukluların Kafkasya`ya doğru ilerlemesinin karşısını almışlardır. Bundan sonra Gürcü hükümdarları Kuzey Kafkasya bozkırlarında Alanlarla beraber yaşayan Kıpçakları kendi ordularına askeri hizmet için davet etmişler. Bahsedilen bu dönemde Gürcistan`da feodal klanlarının gücü kralın tekbaşına hakimiyet sahibi olmasını engellediğinden Kıpçakların orduda hizmeti mevcut durumu değiştirmeye sebep olmuştur. Dolayısıyla Kıpçaklar sadece orduda hizmet eden paralı askerden ziyade, Gürcistan`da devlet kuruluşunun yapılandırılmasında önemli role sahip olmuşlar. Çalışmamızın amacı esas itibarile Gürcü kaynakları esasında bu önemli yeri vurgulamaktır. Bundan başka çalışmada Gürcistan`daki Kıpçakların ekonomik durumu, Gürcü kaynaklarında onlarla ilgili geçen fikirler karşılaştırılarak incelenecek, Gürcistan`da ister medeniyet abidelerinde, ister halk rivayetlerinde olsun Kıpçakların izlerinin ortaya çıkarılmasına çalışılacaktır. Gürcü devletçiliğinin yeniden kurulup güçlendirilmesinde Kıpçakların rolü büyük olmuştur. Kıpçak izleri günümüzde Gürcistan`ın rivayet ve toponimlerinde kaldığı gibi, medeniyet abidelerinde, silahlarında da iz bırakmıştır. Ortodoks Hristiyan devleti içinde zamanında belli yere sahip olmuş Kıpçakların tarihi önemi hakkında Gürcü kaynaklarına dayanarak bilgi vermeğe çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Güney Kafkasya, Gürcistan, Bagrationiler, Kıpçaklar, Göç, Asker.

* Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Genel Türk Tarihi Bölümü Yüksek Lisans Programı. İletişim: nasiba.mirza.77@gmail.com.

Giriş

Türkler tarih boyunca anayurtlarından başka yerlere sürekli göç etmişlerdir. Bu bakımdan birçok devletlerin tarih sahnesine bakarken Türklerin izlerini görebiliriz. Türkleri diğer halklardan farklı kılan esas unsur da Türk tarihinin belirli bir zaman kesiminde değerlendirilmesinin kolay olmamasıdır. Bundan başka Türkler belli bir coğrafi konumda uzun süre bulunmadıkları ve sürekli yer değiştirdikleri için tarihi süreç içerisinde bir bölgede siyasi olarak nüfuzunu kaybederken, diğer siyasi durumda önemli konuma gelmişler. Türkleri farklı eden diğer bir mesele devlet kuramayıp, başka halkların içinde zamanla asimile olsalar bile mutlak şekilde eridikleri halkın ya tarihi hafızasında, ya halk rivayet ve efsanelerinde, maddi medeniyet nümunelerinde kendi izlerini bırakabilmeleridir.

Kıpçaklar Kimlerdir?

Avrupa`ya doğru yayılmaya başlayan Kıpçaklar orta asır tarihçi ve yazarları tarafından Polovtsı, Plauci, Balwen, Walven, Cumani, Kipçaki ves. gibi isimlendirilmiştir. Rubrikus Güney Rus topraklarını tasvir ederken burada Kumanların yaşadığını ve onlara Kapşat (Kıpçak) denildiğini göstermiştir. Balkanlar`daysa Kıpçak adına ilk defa 1078 yılında Kıpçakların Peçeneklerle Adrianopol`u kuşatması zamanı rastlanılmıştır. Kazaklarda "Kıpşak", Başkırlarda "Kıpsak", Özbeklerde "Kipçok" adlandırılan Kıpçaklar bugün birçok halklarla beraber yaşamaktadırlar. Avrupa, Bizans ve Rus kaynaklarında "Kıpçak" terimi kullanılmamaktadır. XII. yüzyılda Atrak Han`ın Don bozkırlarından Gürcistan`a geçmiş kesimi Rus kaynaklarında "Polovtsı", Gürcü kaynaklarında "Kıpçak" diye geçmektedir. Kıpçakların farklı terimlerle isimlendirilmesinin sebebi bilinmemektedir. Suy ve Tan sülalelerinin hakimiyeti zamanı Altay dağlarından Büyük Çin seddine kadar olan çöllerde Tele veya Tegrek isimli çok sayıda nesilden ibaret kabile yaşamıştır. Çinlilere tanıdık olan bu 15 kabileden en güçlüleri Seyanto ve Hoyku olmuştur. Bu iki kabile hakimiyet uğruna rekabet halinde olmuşlardır. Birinci Türk Hanlığının 630 yılında parçalanmasından sonra bu rekabette Seyanto kabilesi galibiyet kazanmıştır. Merkezi Tole Nehri olan yeni bir hanlığın esası koyulmuştur. Lakin kısa süre sonra Çinlilerle Hoyku kabilesinin birleşmiş kuvvetleri Seyanto kabilesini mağlup etmiştir. Kuzey Altay`a kaçmak zorunda kalan Seyantolular galiplerden "uğursuz", "değersiz", "mutsuz" anlamına gelen "Kıbçak" ismini almışlardır. Y.A. Yevstigneyev böyle bir tarihsel karşılaştırma yapmıştır: eğer Tonyukuk ve Bilge Kağan`a adanmış eski Türk kaynağında Türk hanlığında en güçlü kabile

olarak Seyantonun ismi geçiyorduysa, Eletmiş Bilge Kağan`ın yazılı kitabesinde artık "Kıpçak" adı geçmektedir (Евстигнеев, 2010, s.12). Kıpçak terimi tarihi ortama bağlı olarak kendi anlamını değiştirmiştir. Bunu dönemlere ayırırsak I. dönemde: 760-1030. yıllarda etnik birliklerin ortaya çıkmasıyla "Kıbçak" etnonimi endoetnonime çevrilmiştir. Bu zaman Kıpçaklar İrtış nehrine doğru yayılmışlardır. Artık Nasir-i Hosrov`un "Divanı"`nda Sırderya nehrinin Kıpçaklar yaşadığı kesimi "Deşt-i Kıpçak" olarak isimlendirilmiştir. II. dönem 1030-1240 yılları olarak ayırabiliriz. Bu zaman Kıpçaklar tek bir devlet halinde birleşemeseler de, ayrı ayrı birlikler hâlinde olmuş ve onlara hanlar rehberlik etmiştir. Artık XIII-XIV. yüzyıl kaynaklarında "Kıpçak" etnonimine rastlanılmamaktadır. En son Kıpçakları ayrı bir etnonim gibi M.Kaşğari kendi eserinde ayırmıştır. Bundan sonra Kıpçak adı göçmen kabileleri birleştiren toplayıcı bir isim olarak kullanılmaya başlamıştır. III. dönem XIII-XX. yüzyıllardır ki, Moğolların istilasına rağmen Kıpçaklar ayrı ayrı uluslarda kendi varlıklarını ve isimlerini koruyabilmişlerdir. Altın Orda`nın çöküşünden sonra Kıpçakların Kırım, Kazak, Özbek, Kazak hanlıkları içinde mevcudiyetlerini devam ettirdikleri bilinmektedir.

Kıpçak Toplumunun Kültürel ve Sosyal Hayatı

XI. ve XII. yüzyılların başlarındaki Kıpçak toplumunun kültürel ve sosyal hayatı, bazı ayırtedici özelliklerle karakterize edilmektedir. Geçmişte göçebe yaşam toplumun belirli ekonomik biçimi olarak görülse de, günümüzde farklı anlam taşımaktadır. Göç doğa ile toplumun ilişkisini yaratır. Öte yandan da, farklı habitatlara insan adaptasyonuyla doğal kaynakların verimli kullanımını ortaya çıkarır. Bu bağlantıya olan ilgi, maddi ve kültürel medeniyeti, ziraati, yaşam biçimini, sosyal yapıyı, organizasyonu yazılı, arkeolojik ve diğer kaynaklar yardımıyla araştırılmasını sağlar. Göçebe yaşam tarzı, Kıpçaklar'ın psikolojisi üzerinde derin bir iz bırakarak görüşlerini kendileri için farklı bir yaşam tarzı hayal edemeyecekleri kadar etkilemiştir. XV. ve XVIII. yüzyıllarda "Kazak Hanlığının Tarihine Dair Kaynaklar"da bu derin iz ve yaşam tarzını, Kasım Han`ın Sultan Said Han`a söylediği sözlerde görebiliriz:

> "Biz-bozkırlarda yaşayanların ne nadir, ne de kıymetli eşyası vardır, esas değerli malımız atlarımızdır: eti ve derisi yemeğimiz ve giysimizdir. En iyi içeceğimiz sütüdür. Toprakta ne bağımız, ne de bir yapımız vardır, eğlencemiz atlarımız ve hayvan sürülerimizdir. Bozkır insanının atsız hayatı hayat değildir" (Материалы По Истории, s. 226).

Hayvancılık göçebe halkın başlıca temin kaynağı olmuştur. Yazılı ve arkeolojik kaynaklara dayanarak Kıpçakların sürü şeklinde beslediği hayvanlara inek, sığır, koyun ve atları gösterebiliriz. Kıpçakların besledikleri hayvanlar onların yaşadığı iklime göre değişiklik göstermekteydi. Hayvancılıkta koyun beslenmesi ilk sırada olmuştur. Koyun beslenmesi, göçebe insanlar için yağa, ete ve yüne olan ihtiyacının karşılanması anlamına geliyordu. Göçebe bir Kıpçak için atın vazgeçilmez bir hayvan olduğu gösterdiğimiz örnekten açıkça anlaşılmaktadır. Göçebe insanları için atın hareketliliğin, hızının, uzun mesafelerin üstesinden gelme yeteneğinin olmasının önemi büyüktür. Örneğin, Orta Çağ'da Kazakistan bozkırlarında en iyi at kurban olarak kesilir, kafatası ve tırnağı koruyucu eşya gibi saklanılmaktaydı. Günümüzde hala, Kazakistan'ın Karatan ve Mangişlak dağlarında, kaya üzerinde resmedilmiş at tırnaklarının izleri vardır. Askeri taşıma aracından ziyade at Kıpçaklarda yiyecek olarak da kullanılmaktaydı. Ayrıca, at sürüleri sosyal tabakalaşmadaki farklılıkların bir göstergesiydi. Bozkırın en zengin Kıpçağı at sürüleri olan şahıstı.

Hayvancılığın gelişimi için, bol miktarda yem ve suyun olduğu alanlarda yerleşmek önemliydi. Kıpçaklar bu amaçla göç etmişlerdir. Lakin göçler, rastgele değil, belirli bir yönde, planlı ve ciddi bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Yön ancak ciddi ekonomik ve politik nedenlerle değişebilirdi. Genel olarak bakılırsa Kıpçakların göçleri yılda iki kez yaylak ve kışlak arasında hareketten ibaretti. Bölgenin fiziksel özelliklerine bağlı olarak seçilmiş göç yönü uzun süre değişilmez kalmaktaydı. (Ахинжанов, 1995, s. 247). Daha önce bahsettiğimiz «su ve yiyecek» faktörü, bazı verimli bölgelerin bir kişinin elinde toplanmasına, yani, feodalizme (derebeylik) yol açmıştır. Verimli topraklar arayışında olan Kıpçaklar çadır benzeri konut evlerini hayvanlara bağlayarak taşımışlardır. Keçeden yapılmış olan bu çadırlar göçebe halkların tipik bir özelliği olarak gösterilebilir. Seyyah Plano Carpini bu çadırlar hakkında bilgi vererek göçmenlerin gittikleri her yere bu çadırları götürdüklerini söylemiştir (Карпини, 1957, s. 7).

Kıpçaklarda Zanaat ve Ziraat

Kıpçaklarda zanaat hayvancılıkta elde edilmiş yün ve derinin işlenmesi ile sınırlıydı. Zanaatkarlar ihtiyacın fazla olduğu ev eşyalarını hazırlıyordu. Örneğin, çadırın hazırlanması için ahşap işlenmesi, bazı parçaların yapılmasını gerektirmekteydi. Hayvanın derisi işleniyor ve yünden giysi dikiliyordu. Yaşam koşullarına göre kısmen yerleşik hayata geçen eski Güney Kazakistan'daki Kıpçaklar seramik ve seramikçiliğe aşinaydı. Metal işlemede yine ev eşyaları hazırlanıyordu. Merkezi

Kazakistan`ın Kentobe, Kenzazqan, Karakeş, Karası, Karaçukur isimli yerlerinden bulunan metalden hazırlanmış silahlar "Deşt-i Kıpçak" çölünün her yerinden demir cevherinin çıkarıldığını göstermektedir. Kaşgarlı Mahmud`un Divanü Lugati`t-Türk eserinde Kıpçak sözleri arasında "yayçı, okçı, sunuçi, yarıkçı" gibi kelimelerin olması metal işlemesinde silah hazırlandığını göstermektedir. Bu bakımdan Doğu Krakalin bölgesindeki dağın isminin Temirçi olması da tesadüf değildir. Metal işleme becerileri nesilden nesile aktarılmaktaydı. Moğol işgalinden önce, Kıpçaklar arasında taş işlemesinin yaygın olduğu varsayılmaktadır. Kıpçaklar üst sınıf için taş heykeller yapıyorlardı. C. A. Plyetnova`ya göre, güney Rus bozkırlarında bulunan taş heykeller portre tarzında hazırlanmıştır (Плетнева, 1974, s.7). Kıpçaklar'da zanaatin olmasına rağmen, bu alan yaygınlaşmamış, halk arasında ek bir aktivite olarak görülmüş, yalnız hayvancılık lider konumda olmuştur.

Klasik bir göçebe yaşam tarzının varlığı, Kıpçakların tarımla uğraşmadıkları anlamına gelmez. Kıpçak göçmeni yaşam tarzında yarı yerleşik koşullar vardı. Yukarıda belirtilen çadırların büyük hayvanlarla taşınması, yerleşik yaşamın bir faktörü olarak algılanmaktadır.

Kıpçakların yaşadığı bazı yerlerde sadece yurtalar vardı. Uzun bir süre boyunca yaylak ve kışlak arasındaki hareket yarı yerleşik yaşamın bir göstergesiydi. Mülkiyete bağlı olarak, sınıflar arasındaki önemli farklılıklar tarıma geçişi daha kesin hâle getirdi. Çiftçilik için bir araya gelen göçmenlere "yatuk" (atılan tembeller) adı verilmiştir. Orta Asya'daki şehirler ve kasabalar bu "yatuk"ların etrafında daha fazla oluşmaktaydı. Çiftçilikle uğraşmak için tam yerleşik hayat gerekiyordu, lakin bu mesele tartışılabilir, çünkü Kıpçaklar için tarım bağımsız bir ziraat alanı olmamış ve yalnızca ihtiyaçlarını gidermek için yapılmıştır. Tarımda en çok darı yetiştirilmekteydi. Araştırmacılar, bu topraklarda yaşayan göçebe halkların ekmek yemediklerini, süt ve peynir de dahil olmak üzere sütte pişirilmiş darı ile beslendiklerini belirtmiştir (Ахинжанов, 1995, s. 256). Yarı yerleşik ve istikrarlı yaşam koşulları nehirlerin etrafında olmasına rağmen, dağ hayvancılığıyla uğraşanların sayı az değildi. Buna ayrıca yaylak hayvancılığı denilmekteydi. Tesadüfi değildir ki, Gürcü kaynaklarında Kıpçaklardan bahsedilirken onların yaşadığı yerler iki kategoriye ayrılmıştır: (საზაფხულო [sazaphulo]) ve kışlak (საზამთრო [sazamtro]) (Анчабадзе, 1960, s. 121). Kıpçaklar yerleşik hayata tam olarak farklı bir şekilde-mevcut şehirlerin ahalisi ile kaynayıp karışarak geçmişler.

Kıpçaklarda göç geleneğine uygunlaşmış avcılık yaygındı. Aslında, o sırada avcılık Orta Asya'daki bütün göçebe halklar için karakterik özellikti. Avcılık

kendinde yiyecek ile temin edilmeni, eğlence ve askeri eğitimi de birleştiriyordu. Çoğu zaman askeri taktiklerin öğrenilmesi için ava gidilirdi. Avlanmanın askeri yürüşler zamanı gıda teminini sağlamaya yönelik olduğu belirtilmelidir. Gıdadan başka deri ve yün de tedarik ediliyordu.

Sosyal Organizasyon

XI. ve XIII. yüzyılların başında Kıpçak toplumu feodalizm yönünde gelişiyordu. Kıpçaklar için kabilelerin oluşması sosyal organizasyonda büyük rol oynamıştır. Gürcü kaynakları, Kıpçaklar arasında bir nesil-kabile bölgüsünün olduğunu göstermektedir. Kurucu Davit'in tarihçisi Gürcistan`a gelen Kıpçakların hükümdar tarafından bölgüsünü böyle anlatmaktadır:

> "O (Davit) onları nesillerine göre bölerek her biri için bir komutan atadı" (მროველი, 2008, s. 190).

Bildiğimiz gibi, eski devletlerin çoğu ya nesil-kabile ya da bölge esasında kurulmuştur. Tarihin ilk çağlarında, Kıpçakların sosyal örgütlenmesi nesil veya kabileye dayanarak kuruluyorduysa, daha sonralar nesillerin ve kabilelerin birleşmesiyle büyük bir birlik - "il" (ulus) kurulmuştur. Komşu Türk halklarıyla ilişkiler onların etnik ve kültürel yaşamları üzerinde etkilerini yansıtıyordu. Tarihçiler, Kıpçakların en çok diğer kabilelerle birleşmesini Moğol istilasına bağlarlar. Artık bu zaman kan bağlarına dayalı birlikler eski önemini kaybetmişti. Lakin tarihi akına uygun olarak ilkel yapının özelliğini taşıyan nesil birlikleri uzun vadeli olmamıştır.

Göçebe toplumların sosyal organizasyonunda ailenin önemi vurgulanmalıdır, fakat yeteri kadar bilgiye ulaşılamadığından Kıpçaklarda ailenin kuruluşu ve biçimi hakkında fikir söylemek zordur. Göçebe halkların yaşam koşulları göz önüne alındığında, onlarda küçük ailenin olduğunu söyleyebiliriz. Böylece, Kıpçakların sosyal organizasyonunun ekonomik, sosyal, siyasi faktörlere bağlı olduğu kanaatine varmaktayız.

Kıpçaklarda sosyal tabakalaşmadan bahsederken seyyah İbn Battuta'dan bir örnek verelim:

> "Kıpçaklarda kanun böyledir: Yanında çalınmış bir hayvan bulunan, onu iade etmeye ve çalınan hayvanın türünden dokuz adet bulup sahibine vermeye mecburdur! Eğer bunu ödeyecek gücü yoksa çocukları alınır! Çocuğu da yoksa koyun boğazlanır gibi öldürülür!"

(İbn Battuta, 2004, s. 367). Zengin sınıfına, hanlar, beyler ve emirler aitti ve onların at, büyükbaş hayvan sürüleri vardı. Daha fazla hayvan sürüsüne sahip olan zengin tabakası aslında toprak sahibine de dönüşüyordu. Sosyal tabakalar arasındaki keskin farklılık, arkeolojik kazılar sırasında bulunan mezarlara da yansımıştır. Birçok seyyah gibi, Plano Carpini bu farkı bildirmiştir. Kıpçak toplumunda ataerkil kölelik vardı. Kıpçak dilinde «Yalanguk», köle kızı, özgür olmayan anlamına gelir. Lakin kölelik, göçebe Kıpçak toplumu içinde kabul görmemiştir. Ekonomik olarak uygun olmamakla beraber, imalatta işgücüne olan yüksek talep ve sürekli yer değiştirme buna izin vermemiştir. Bu yüzden Kıpçaklarda kölelik ataerkil karakterde gelişmiştir.

Kıpçakların Dinî İnançları

Göçebe toplumdaki ekonomik ve politik yapılardaki farklılıklar Kıpçakların dinî kültürlerine, ideolojilerine ve görünümlerine yansımıştır. Deşt-i Kıpçak`ta Doğu ve Batı›da olduğu gibi en yaygın inanç Şamanizm'di. Bu inancın öğeleri, Taş Devri'nden, doğa olaylarının, Gökyüzü`nün ve Güneş`in kutsanması ile oluşmuştur. Kıpçakların yaşadığı çöllerde insanların tasvir edildiği taş heykeller vardı. Ancak, bu taş heykeller hakkında net bir fikir yoktur. Bu taş heykellerin öldürülen düşmana, ölmüş atalara işaret ettiği söylenmektedir. Kıpçaklara ait bu taş heykellerin görünüm ve tasarımlarında farklılıklar vardır. Taş heykellerin süslemesi, onlarda sanatın oluşumunu göstermektedir. Süslerdeki çeşitlilik, tarihsel koşulların değişmesine bağlanabilir. Örneğin, Kazakistan'daki Kıpçakların Harezm`e yakın olması onların İslami çevre ile yakından ilişkilendirmiş ve ideolojik olarak hayvan ve insan imgeleri yasaklandığından bu bölgelerde taş heykellere rastlanılmamıştır. Deşt-i Kıpçak bozkırlarının en uzak yerlerinde XII. yüzyıla kadar İslam kabul edilmemiştir. Bazı taş heykeller tasvirinde yüz çizgilerine yer verilmediği gözlenmektedir. XII. yüzyıl Azerbaycan şairi Nizami Gencevi kendisinin "İsgendername" isimli eserinde Makedonyalı İsgender`in Kıpçak çölüne geldiğini ve kadınlarının Müslümanlarda olduğu gibi yüzlerini kapatmadığının şahit olmuştur. Askerleri kadınların güzelliğinden utandığı için İsgender kabile rehberine kadınlarının yüzlerini kapatması emrini vermiş, fakat onun emri reddedilmiştir. Bu zaman İsgender bir ustaya taştan kadın heykeli hazırlamasını söylemiş ve heykel hazır olunca yüzünü "beyaz mermer çadra" ile örtmüşdür. Hikâyeye göre, bunu gören kadınlar utanarak yüzlerini kapatmışlar. S. M. Ahincanov`a göre, Azerbaycanlı şairin bu hikâyesi tarihsel olarak gerçeklikten uzak olsa da en azından bize Kıpçakların artık XII. yüzyılda Müslüman olduğu bilgisini vermektedir ve muhtamelen şair Kıpçak asıllı eşi Appak`tan (Azerbaycanlılarda: Afet) duyduğu hikayelerden etkilenerek kaleme almıştır (Ahincanov, 2014, s. 271). Şairin kadın

heykelinden bahsetmesi Kıpçaklar arasında kadına olan saygı ve kutsallaştırma inancının mevcutluğunu ortaya çıkarmaktadır. Kıpçaklarda Umay isimli tanrının ocağın koruyucusu, verimlilik himayedarı olduğu malumdur. Bundan başka onlar yıldızlara, Güneş`in doğumuna tapmış, astrolojiyi öğrenmeye çalışmışlar. Tesadüf değildir ki, taş heykeller doğu yönünde konulmuştur. Kıpçakların âlî inancı Gök Tanrısı-Tengri olmuştur. Yazılı kaynaklar onların çoktanrılı olduklarını gösterse de, tarihçi Murat Acı bu fikri reddederek, onların Ulu Tengri`ye tapdıkları teorisini ileri sürmüştür (Аджи, 1998, s. 7-25). Tüm Türk mirasının ayrılmaz parçası olan kurt inacının izlerini Bonyak Han`la ilgili bir efsanede görebiliyoruz. 1097 yılında Kıpçak Han'ı Bonyak Savaşı gecesi çadırından çıkarak uzaklaşmış, kurt gibi ulamaya başlamıştır. Bu zaman bozkırdan bir kurt ona ulayarak cevap vermiş, Bonyak Han çadırına geri dönerek askerlerine yarınki savaşta galibiyet kazanacaklarını bildirmiştir. Bu tarihi efsanede kurt gelecek habercisidir.

Kıpçakların dinî görüşleri toplumlarının ekonomik, politik ortamına göre değişiklik göstermiştir. Mesela, XI-XII. yüzyıllarda Kıpçak Hanlarından Kiran ve Alp-Derek Müslüman oldukları için isimlerini Kadir Han ve Kayır Han olarak değiştirmişler. Hristiyanlıksa Kıpçakların en çok Batı kolunu etkileyebilmiştir. Bahsedilen devirde misyoner harekatı iki yönde-Rusya ve Bizans tarafından gelmekteydi. Kıpçak hanlarından Amirat ve Aydar ve Konçak Han'ın oğlunun Hrıstiyanlığı kabul ettiğini biliyoruz. Sonuncu din değişiminden dolayı ismini Yuriy olarak değiştirmiştir. Güney Rusya bozkırlarındaki Kıpçakların Hrıstiyan olduklarını İbn Battuta'nın seyahatnamesi de onaylamaktadır. Gürcü kaynaklarında Atrak Han`la beraber gelen Kıpçakların da hızlı bir şekilde Hrıstiyanlaştığı hakkında bilgi verilmektedir. Lakin hiç de bütün Kıpçaklar tarafından Hrıstiyanlık kabul görmemiştir, bu din en çok üst tabaka tarafından kabul edilmiştir. Hazarlardan asılı olan Kıpçakların Yahudi olduğunu gösterebiliriz. Bu bakımdan Kıpçakların dinî görüşleri hakkında fikir söylerken onlar arasında dini senkretizmin[1] mevcut olduğunu belirtmek gerekiyor.

Kıpçaklarda Devlet Yapısının Olmama Sebepleri

A. Yakubovski Kıpçaklar hakkında "*bilgimizin bu aşamasında, bize ulaşan kaynakların azlığı nedeniyle bu toplumun sosyo-politik yapısının tam değil, hatta şematik bir resmini bile veremiyoruz*" demiştir (Греков, Якубовский, 1950, s. 18).

[1] Dinde farklı geleneklerin birleştirilmesine yönelik bir deneyim.

Yazılı kaynaklarda olan bilgiler dağınık olduğundan Kıpçak toplumu öğrenilmemiş olarak kalmaktadır. Maalesef bu bilgiler komşu halklar tarafından sadece tarihsel sürece bağlı şekilde karşılıklı ilişkilerde olduğu zaman verilmiştir. Genel olarak Kıpçaklarda sosyal kuruluş ve devlet meselesinin araştırılması için onların sosyal hiyerarşisini araştırmak gerekmektedir. Kıpçaklarda devlet kuruluşu ayrı ayrı genbirlikler şeklinde karakterize edilmelidir. Moğollardan önce Kıpçaklarda nesilden nesile aktarılan hakimiyet esasında erken feodal devletçiliğinin oluşması için ön şartlar vardı. Deşt-i Kıpçak`ta bahs edilen devirde iki sülale vardı: Bunlardan biri İlbari sülalesi, diğeri Signak topraklarındaki Urani kabilesinden olanlardı. Bu sülalenin esasını Şarukan Han koymuştur. XI. yüzyılın sonu XII. yüzyılın başlarında Deşt-i Kıpçak`ta tek bir politik yapının yaratılması için girişimde bulunulmuştur. Yaratılacak olan devlet teşkilatında İlbari sülalesinin rehberliği ile Yemek, Uygur, Urani kabileleri birleşmeliydi. XII. yüzyılın 30. yıllarında Harezmşahların saldırıları sonucu bu birliğe son verilmiştir. Göçmen Kıpçakların erken feodal birliklerinde hanlık ünvanı hanın oğluna değil, kardeşi ve ya kardeşinin oğluna geçiyordu. Ayrı ayrı Kıpçak kabilelerinin hanı olmasına rağmen, tüm Kıpçakların tek hanı olmamıştır. Hatta Bonyak, Tugorkan, Şarukan Han`ın devrinde çok büyük arazileri idare etmelerine rağmen hiçbir yazılı kaynakta onların devletinin olması hakkında bilgiye raslanılmamıştır. XII. yüzyılda Kıpçakların tam 9 siyasi birliğinin olduğu gösteriliyor. 1185 yılında knez İgor`la savaş esnasında Şarukan Han`ın torunu Konçak Han`ın bayrağı altında tüm Kıpçaklar birleşse de, bu birliğin idare usulü, vergi sistemi, sembolleri olmamıştır. Konçak`ın oğlu Yuri zamanında artık hakimiyet babadan oğula geçiyordu. Yuri zamanında da Kıpçaklar birleşmiş fakat bu birlik kısa süreli olarak Moğollar tarafından ortadan kaldırılmıştı. Bundan başka birliklerarası kavgaların olması ve hakimiyetin uzun zaman yalnız bir nesilden olan hanlar tarafından idare edilmesi devlet kurulmasına engel yaratan faktörlerdendir.

Kıpçakların Kafkasya'ya Gelmesi

Gürcistan'da Kıpçaklar

Tarihçilerin Kıpçakların Kafkasya çöllerine ne zamandan itibaren geldikleri hakkında tek bir fikirleri yoktur. Kıpçakların bölgede olmasını başka tarihlerle-XI. yüzyılın II. yarısı ve XII. yüzyıldan itibaren başladığını söyleyenler de vardır. Lakin araştırmacıların birçoğunun (Z. V. Ançabadze, S. A. Pletnyova ves.) kanaatince,

Kıpçaklar Kuban nehri etrafına XI. yüzyılın II. yarısından itibaren göçetmişler. Kafkasya etrafına göç etmiş Peçeneklerden başka Kıpçaklar bu arazilerde yerli ahaliden olan Alanlar ve Adıglarla savaşmış ve netice itibarıyla Kıpçaklar üstünlük kazanmışlar. Bunu yaşadıkları arazilerde Kıpçak mezarları onaylamaktadır. Buradan malum oluyor ki, artık Alanlarla Kıpçakların ilişkileri sabitleşmiştir.

T. M. Minayev mevcut arkeolojik buluntulara göre, Stavropol diyarından Rostov vilayetinin güney-doğusuna kadar olan arazilerde Kıpçaklara mahsus taş heykellerin olduğunu söylemiştir (Минаева, 1964, s. 189-191). Taş heykeller göçler sonucu XI. yüzyılın sonucu XII. yüzyılın başlarında Kuban çevresinde yerleşmeni gösteren maddi buluntulardır. XII. yüzyılın başlarında Kafkasya çevresindeki bozkırlara Don nehri Kıpçaklarının rehberi olan Şarukan Han`ın oğlu Atrak Han yerleşmiştir. Rus araştırmacılarına göre, bu göçe sebep Rus knezlerinin başarılı seferleri olmuştur. Şarukan Han`ın oğlu Sırçan doğu tarafına, Atrak ise Kafkasya`ya ilerlemiştir (Фёдоров ve Фёдоров, 1978, s. 23.). Tarihçiler Stavropol diyarına Atrak`ın göçünün 1118-1120 yıllarına tesadüf ettiğini göstermektedirler. Kıpçakların Kuzey Kafkasya`ya gelişi güç dengesini etkilemişti. Buna sebep göçmenlerin daha çok otlak arazilerine ihtiyacının olmasıydı. Bu bakımdan Alanlarla Kıpçakların ilişkileri keskinleşmiştir. Bu ilişkilerin çözülmesinde arabulucu rolünde Gürcü hükümdarı IV. Davit oynamıştır. Kaynakta "Davit Deryal kalesini ve Oset`deki, Kafkasya dağlarındaki bütün geçitleri ele geçirdi" (მროველი, 2008, s. 141) ifadesinin kullanılması V. yüzyılda Tbilisi şehri merkez olmakla bütün Gürcistan topraklarını birleştiren Vaxtang Gorgasal`dan sonra Kurucu Davit`in kuzey topraklarına yollarının açıldığını göstermektedir. Yazılı kaynaklara baktığımızda "Demir kapıdan" 40 bin savaşçının geçip Gürcistan topraklarına geldiğini görüyoruz. Araştırmacıların bir kısmı o savaşçıları Deryal geçitinden geçerek gittiğini söylese de, diğer kısmı "demir kapı"nın Derbent olduğu fikrinin üzerinde durmaktadır. Belki de, tarihte "Derbent Kıpçakları" tanımı bundan sonra oluşmuştur.

Kaynak azlığını gözönünde bulundurarak orta asr Gürcü kaynakları esasında Kuzey Kafkasya Kıpçakları hakkında bilgi edineceğiz. Kıpçaklar hakkında farklı bilgiler XI-XIV. yüzyılda yazılmış Gürcü kaynaklarında kalmıştır. O zaman Kıpçaklar Kuzey Kafkasya`nın ve Doğu Avrupa`nın hayatında önemli siyasi role sahiptiler. Doğrudan bu kaynaklar Kuzey Kafkasya Kıpçakları hakkında fragmental bilgi verecektir, özellikle de 1118-1120 ve daha sonraları Gürcistan`da yerleşen Kıpçaklar hakkında. Lavrentevski kayıtlarında Kıpçaklarla Rusların ilk

ilişkilerinin tarihi 1054 yılına dayanıyorsa, Kuzey Kafkasya`da yerleşme tarihleri hakkında hiçbir fikir yoktur. Lakin Gürcü kaynaklarını araştırırken dolayı verilerle Kıpçakların XI. yüzyılın ikinci yarısından geç olmayarak Kuzey Kafkaysa`ya yerleştiğini söyleyebiliriz. Anonim yazar tarafından kaleme alınmış olan "Matiane Kartlisa" [მატიანე ქართლისა] (Gürcistan`ın kayıtları) eserinde VIII. yüzyılın sonlarından XI. yüzyılın 70. Yıllarına kadarki tarihsel olaylardan bahs etmesine rağmen Kıpçaklardan söz edilmiyor. Leonti Mroveli`nin XI. yy. 60. yıllarında [ქართლის ცხოვრება] "Gürcü çarlarının tarihi-ilk ataların ve yakınların" isimli yazdığı eserinde Kıpçaklar artık Gürcistan`da tanınıyordu. Bu eserde Kıpçaklar "bun-Türk" [ბუნ თურქი] olarak adlandırılmıştır (მროველი [Mroveli], 2008, s.20). L. Mroveli`nin Kıpçakları Kafkasya hunları ile beraber hatırlatması onların Kuzey Kafkasya`da veya daha yakın arazilerde komşu olduğunu göstermektedir. Kuzey Kafkasya`da Kıpçakların aktif bir şekilde faaliyetine XI. yy. tarihçisi Cuanşer Cuanşeriani`nin *Vahtang Gosgasali`nin Hayatı* isimli eserinde rastlıyoruz. Yazar burada hükümdar Vahtang Gorgasali`nin çağdaşları olarak Peçeneklerden bahsetmektedir. Kuzey Kafkasya`da yaşayan Ciklerin (Adıg) Abhazya`ya, Peçeneklerin Türkler tarafından batı tarafına itildiklerini göstermektedir. Diğer kaynaklardan malum olduğu kadar bu Türkler Kıpçaklardır, çünkü Peçenekleri batıya doğu hareket etmeye teşvik eden onların Kafkasya`ya gelmeleri olmuştur. Ayni eserde sonradan yazar hükümdarın Osetleri ve Kıpçakları tâbi ettiğini, "Daryal Geçidi" adlandırdığımız geçidi kurduğunu göstermektedir. Bu geçidi inşa ettikten sonra hükümdar sınırdan Kıpçakların ve Osetlerin ülkesine geçmesini engellemek için kumandanlar tayin ettiğinden bahsetmiştir. Bununla biz Vahtang Gorgasali`nin çağdaşlarının Kıpçaklar olduğunu öyreniyoruz. Z. Ançabadze 1736 tarihli "Maçabel Toplusu"nda "Gürcistan`ın Hayatı" isimli yazılarda Kıpçakların Çerkez olarak isimlendirildiğini söylemiştir (Анчабадзе, 1960, s. 117). Onun düşüncesine göre, XVIII. yüzyılda Gürcistan`da Kabardalıları "Çerkez" olarak adlandırıyorlardı ve aynı yüzyılda etnik terim olan "Kıpçak" Gürcü okurları arasında unutulduğu için yazar da tarihi aneneye sadık kalarak kendi çağdaşı olan Kıpçakları Çerkez olarak kaydetmiştir.

IV. Davit Atrak Han`ın kızı Gurandukht ile evlenmiştir. Gürcü kaynaklarında bu evliliğin tarihi gösterilmese de, Atrak`ın Gürcistan`a gelmesinden "çok yıllar önce" olduğu bildirilmektedir. Gurandukht IV. Davit`in ikinci evliliği olmuştur, ilk evliliğinde eşi Ermeni kızı Rusudan olduğu gösterilmektedir. M. P. Murgulia ve V. P. Şuşarin`e göre 1106 yılında Gelati tapınağının inşası Gürcü hükümdarının boşandığı için günahlarının bedeli olarak icra edilmiştir (Мургулия, Шушарин,

1998, s. 108). O zaman kanaatimizce, Gurandukht`la IV. Davit`in evliliği takriben 1106 yılına tesadüf etmektedir. Bu evlilik diplomatik karaktere sahipti ve bunun sayesinde Gürcü hükümdarı Kıpçakların askeri desteğini kazanmıştı. Çar Davit`in Kıpçaklardan önce de paralı askerlerinin olduğu bilinmektedir. Lakin Türklerle mücadele yapmak için bu kez başka yola baş vurmalıydı. Gürcü hakimi kendi ülkesine 40 bin Kıpçak ailesi yerleştirmişti. Araştırmacıların hesaplamalarına göre, eğer her ailede en azından 5 kişi vardıysa, o zaman Çar topraklarına 200 bin yabancıyı yerleştirmişti. Her aileden bir asker devlete hizmet etmeliydi. O zaman anlaşılıyor ki, Gürcü askeri ordusu yeniden teşkil edilmiş ve sayı 60 bine varan ordunun 40 bini neredeyse yabancı göçmen Kıpçaklardan teşkil edilmişti. Belli bir süre sonra ise onları yabancı saymıyorlardı, çünkü yerli adet ve hususlara alışan Kıpçaklar Gürcü dilini öğrenerek yerli ahali arasında asimile oluyorlardı. Lakin bu mesele tartışılabilir, çünkü Şirvan yürüşünde Kıpçakların tepkileri, daha sonradan bahsedeceğimiz Don nehri etrafına geri dönmeleri meselesi tamamen karışmadıklarının ve üstelik hayat koşullarına alışamadıklarının göstergesidir. Gürcü yazarların düşüncesine göre, Gürcü çarı Kıpçakları kendi ülkesine getirmeden önce Rus Knezlerine, özellikle de Vladimir Monomah`a danışmıştır. Bu danışmalar hakkında resmî belgeler olmasa da, araştırmacıların tahminini doğru saymak mümkündür, çünkü Kıpçakların Ruslarla ilişkilerinin iyi olmadığı bellidir. Ruslar tarafından sürekli tehditle başbaşa kalan Kıpçaklar Kuzey Kafkasya istikametinde güneye doğru akın etmişler. Gürcülerin de bu zaman Kıpçakları yerleştirmesi Ruslar tarfından şüphe ile karşılanabilir olduğu için muhtemelen Gürcü çarı göç meselesini Rus Knezlerine danışmıştır. Burada göz önünde tutulması gereken mesele kuzeydeki Osetinlerle bağlıdır. Gürcü çarı üçüncü kızını Osetin Çarı ile evlendirmiştir. Kuzeyde Kıpçaklarla Osetinlerin arasını düzeltmeye fazla ilgi gösteriyordu. Buna sebep Kıpçakların kuzeyden göç ettirilmesi zamanı yaranabilecek problemin ortadan kadırılmasıydı. Osetya`ya gidişi hiç kimseye itibar etmeyen Çar kendi yakın dostu ve silahdaşı Georgi Çkondideli ile beraber bu sefere yollanmıştır. Gürcü tarihi bize sebebini anlatmasa da Georgi Çkondideli`nin bu seferde ölümü hakkında bilgi veriyor. Bununla ilgili bilgi az olsa da Çar'ın ona yas tutması daha net şekilde ifade edilmiştir:

> "Kendi hükümdarına yıllarca hizmet ettiği için onu yeni inşa edilmiş monastra getirtip burada defnettiler. Onun için bütün saray ve hükümdar kendisi kendi babası gibi yasını tuttu. Yas 40 gün devam etti ve yalnız Vahtang`ın doğumu sevinç getirince yas tutmayı bıraktılar" (მროველი, 2008, s. 190).

Kaynakta bulunan bu kelimeler Gürcü yazarı Konstantine Gamsahurdia`yı ruhlandırmış ve o "Davit Aghmashenebeli" isimli tetrolojisinde bu anı etkili şekilde göstererek yıllarca vatanına hizmet eden Gürcistan oğlunun portresini çizebilmiştir. Georgi Çkondideli`nin nerede defnedilmesi ile ilgili iki fikir vardır: Bunlardan birincisine göre, kaynakta yeni monastr ifadesi geçtiği için o, muhtemelen Şio-Mqvime kilisesinde, diğer fikre göre ise Gelati monastrında defnedilmişdir.

Aynı zamanda bu kadar ailenin ülkeye göç ettirilmesi ülke dahilinde feodal tabakası tarafından olumlu karşılanmamıştır. Bunun daha önceden kestiren hükümdar yabancı göçmenleri yerleştirmek için araziler ayırmıştı. Kıpçaklar Gürcistan`a aniden bir kitle olarak gelmemişler, onların göçü iki yıl içinde (1118-1120) olmuş ve dağınık halde yerleştirilmişler. Bu tür iskan edilmenin sebepleri açıktır. Bundan başka araştırılma yaparken bir soru ortaya çıkıyor: Neden diğer milletlerden değil de, Kıpçaklar? Bu sorulara cevabı Gürcü kronisti vermiştir. Gürcü tarihinde Kıpçaklar cesaretli, manevra kabiliyyetli, savaş sırasında saldırgan bir millet olarak nitelendirilmekteydi. Bundan başka Kıpçaklar günlük yaşama iddiasızlardı, yani onları burada tutmak maliyetli değildi. Onlar kolayca emirlere tâbi oluyorlardı, bu yüzden asimile olmaları fazla uzun sürmedi. Bundan başka hükümdar kendisi yeni ordunun askeri hazırlığını üstlenmiş, onların Hrıstiyanlaşması meselesine ilgi göstermişti. Tarihten bellidir ki, din değişimi prosedürü o kadar da kolay olmamıştır. Bu prosedürde silah, güç tatbii ki mutlak role sahiptir. Mesela, XI. yüzyılda Kıpçaklar Macaristan`a göç etseler de, Hrıstiyanlığı XV. yüzyılda kabul etmişler. Lakin Gürcistan`da bu daha hızlı olmuştur. Burada dikkate alınması gereken diğer bir mesele onların yerleştirilirken toplu değil de, dağınık hâlde yerleştirilmesiydi. Tabii ki, bu din değişimini etkileyen faktörlerden biridir. Bundan başka çar Kıpçakları askeri yönde hazırlamaları için onlara spasalarlar (askeri kumandanlar) tayin ediyordu ki, bunlar da eğitmen ve rehberden daha çok, onları Hrıstiyanlaştıran dinî rehber-ruhaniydi.

Davit Kıpçakları kendi ülkesine yerleştirdiği zaman mümkün olabilecek isyanlardan korunmak için onların başına kendi adamlarından kumandanlar tayin etmişti. Aslında kaynaklardaki bilgilere bakılırsa bunun sebebi malum oluyor. Çünkü bahsedilen devirde hükümdar devlet topraklarını birleştirmek için dış kuvvetlerden Selçuklularla, içte ise feodal Aznaurlarla savaştaydı. Kaynaklarda bildirildiğine göre, Davit Şirvan hakiminin üzerine yürüş yaparken Kıpçaklar reddederek geri dönmüş ve bu savaş olmamıştır. Aslında bu olay Gürcülerle

Kıpçakların ilişkilerinde sabit olmadığının göstergesidir. Amma diğer taraftan da Kıpçakların Gürcü ordusunda temel rolü hakkında bilgi vermektedir. Göründüğü kadar onların geri çekilmesi yüzünden Şirvan yürüşü olmamıştır. Neredeyse IV. Davit Gürcistan tarihinde önemli olan birkaç savaşın hepsini Kıpçaklarla beraber yapmıştır. 1121 yılının 12 Ağustos tarihinde Didgori savaşında 15 bin Kıpçakla düşünülmüş taktik hesabına Gürcüler Selçukluları mağlup edebilmişlerdi. Bu adım Gürcü tarihinde ülkenin birleştirilmesi ve Türklerden kurtarılması yolunda önemli adım sayılabilirdi. Sonraki yıl, yani 1122 yılında Davit 400 yıldır Müslümanlarda olan Tbilisi şehrini de ele geçirebilmişti. 1125 yılında IV. Davit ve V. Monomah`ın ölümünden sonra Atrak Han Don sahillerine geri dönmüştür. Onun geri dönmesinin birçok sebebi olabilirdi. IV. Davit`ten sonra hakimiyete gelen oğlu I. Demetre`nin Kıpçaklarla ilişkileri iyi olmayabilirdi. Yazılı kaynaklar Atrak`ın geri dönmesinin asıl sebebinin kardeşi Sırçan tarafından çağırılması olduğunu gösteriyor. Sırçan kardeşinin geri dönmemesinden endişelenerek onu ikna etmek için gönderdiği elçiye yavşan otu verir. İlk teklifde Atrak gelmek istemese de bozkırın yavşanını kokuladıktan sonra yabancı diyarlarda ömür sürmektense, bozkırları seçerek geri dönüyor. Tabii ki, Atrak Han geri dönerken onunla beraber gelmiş 40 bin savaşçının hepsi gitmemişti. Eğer böyle olsaydı o zaman Rus kaynaklarında bu büyük kitle hakkında bilgi verilirdi. Gürcistan`da kalan Kıpçaklara gelince, IV. Davit`ten sonra hakimiyete gelen bütün varisleri ister dış olsun, isterse de iç mücadelelerini Kıpçaklarla beraber yapmışlar. Ne kadar garip seslense de mücadele ettikleri İldenizler devletinin hükümdarı Şemseddin Eldeniz de Kıpçak olmuştur.

Kıpçaklar göründüğü kadar Gürcü ordusunda önemli yere sahip olmuşlar, lakin yabancı oldukları için yerli feodallerle ilişkileri hiç olmamıştır. Bu sebeptendir ki, onlara vazifeler hükümdar tarafından veriliyordu. IV. Davit`in torunu III. Georgi`nin zamanında ülkede isyan başlıyor. Ermeni knez İvan Orbeli IV. Davit`in hakimiyeti zamanı hizmete başlamış ve III.Georgi`nin kardeşi oğlu şehzade Demna`nın damadı III. Georgi`yi devirmek ve kendi kayınbabasını hakimiyete getirtmek istiyordu. Orbeliani kendisi bu zaman ordu kumandanı (amirspalasari) idi. Bu isyana hakimiyetten şikayetçi olan doğu toprak sahipleri de katılmıştı. Lakin III. Georgi hakimiyete sadık olan askeri kuvvetlerini toplamayı başarmıştı. Sadık kuvvetlerden biri de 500 askere kumandanlık yapan Kıpçak asıllı Kubasar olmuştur. Neticede isyan yatırılmış, Demna öldürülmüş, Orbeliani neslindense sadece ülke dışında olanlar kurtulabilmiştir. Bundan sonra Amirspalasari Kubasar olmuştur.

III. Georgi ölümünden sonra isyanlardan korunmak için daha hayattayken kızı Tamara`yı varisi tayin etmişti. III. Georgi`nin 1184 yılında ölümünden sonra Tamara`nın evlendirilmesi meselesinde saraydan ısrarlar başlamıştı. Kartlis Tsxovreba`da nikah için seçilen adayın ismi geçmese de bu adam Kıpçak Han'ı Sevenc`in şehrinde olan Andrey Boqolyubski`nin oğlu Yuriy Andreyeviç idi (Kırzıoğlu, 1992, s. 133). Yuriy Andreyeviç babasının ölümünden ve Gürcistan`a gelmeden önce Kıpçaklarla beraber 10 yıl yaşamıştır. Maalesef Gürcü kaynağına göre, "Sevenç`in şehri"nin hangi şehir olduğunu söylemek zordur. A. V. Gadlo`ya göre, bahs edilen devirde şehir yalnız Tmutarakan olabilirdi, çünkü Kafkasya civarında XII. yüzyılda bundan başka şehir olmamıştır. Bu fikirler inandırıcı olsa da, T. M. Minayeva şehrin Don nehri etrafında olabileceğini göstermiştir. Yuriy Tamar`la evlendirilse de bu nikâh uzun zaman devam etmemiş ve Yuriy Konstantinop`la gönderilmişti. Tamar ise ikinci kez Alan hükümdarı Davit Soslan`la evlenmişti.

Lakin 1191 ve 1192 yıllarında mevcut durumla barışmayan Yuriy kendine taraftar toplayarak isyan kaldırmıştır. Diğer taraftan Davit Soslan Kıpçaklardan destek alarak isyanı yatıştırmayı başarmıştı. Artık bu zaman Kartlis Tsxovreba`da "yeni Kıpçaklar"dan bahsedilmiştir. Anlaşıldığına göre, bu Kıpçaklar Tamara`nın hakimiyeti zamanı yeni göç edenlerdir ve Atrak Han`ın zamanında gelen Kıpçaklar değiller. XII. yüzyılda Selçuklu hakimiyeti parçalansa da, Gürcistan`da Türklerle mücadele devam etmekteydi. 1195 yılında İldeniz hükümdarı Ebu Bekr ile Davit Soslan arasında Şamhor savaşında Kıpçaklar (çalaş və dasnaçtda) Didgori savaşında olduğu gibi Gürcüler tarafında savaşıyordu.

XIII. yüzyılda moğolların Kafkasya`ya doğru ilerlemesiyle Kıpçaklarla Alanlar ittifak bağlayarak onlara karşı mücadele yapmışlar. Moğollar onların bu müttefikliğinin üstesinden gelemeyeceklerini anlayıp hileyle el atmış, Kıpçakların onlarla aynı soya, inanca sahip olduklarını bildirerek hediyeler karşılığında yardım edeceklerini bildirmişler. Neticede Kıpçaklar Alanlardan ayrılmış, Moğollarsa hem onları, hem Alanları mağlup etmiştir. Bundan sonra Kuzey Kafkasya`dan Derbent vasıtasıyla Şirvan`a oradan Gürcistan`a geçen Kıpçaklar artık Gürcüler tarafından hoş karşılanmamıştır. Moğol işgalinden sonra kaynaklar artık Kafkasya`daki Kıpçaklar hakkında bilgi vermemiştir. Gürcü kaynakları Kıpçaklardan en son XIV. yüzyılda bahsetmektedir. Bu devir Gürcistan`da taht kavgaları zamanına tesadüf etmekteydi. Muhtemelen Gürcistan`ı terk etmeyip orada kalan Kıpçaklar artık yerli ahali ile karışmış durumdaydı. Kıpçakların bazıları buradan Güney Kafkasya`nın

diğer bölgelerine ve Doğu Anadolu`ya göç etmişlerdi. Kıpçaklarla ilgili hatıralar Gürcü halk rivayetlerinde ve toponimlerinde korunmuştur.

Sonuç

Göründüğü kadar Gürcü devletçiliğinin yeniden kurulup güçlendirilmesinde Kıpçakların rolü büyük olmuştur. Kıpçak izleri günümüzde Gürcistan`ın rivayet ve toponimlerinde kaldığı gibi, medeniyet abidelerinde, dövüş silahlarında da iz bırakmıştır. Kıpçaklar çoğunlukla tehlikenin gelebileceği yerlerde-Doğu Gürcistan`da yerleştirilmişlerdi. Doğu ve güneydoğuya yerleştirildiklerinden bu bölgelerde Kök-Uran ve Ak-Uran toponimleri tespit edilmiştir. Gürcüce olmayan bu yer adları hayvancılıkla uğraşan ve dağ arası vadilerde yerleştirilen Kıpçaklardan olan Uran boylarının buralarda yerleştirildiğinin göstergesidir. Kıpçaklar Gürcistan`da yalnızca nehir vadilerinde değil, yaylak ve kışlakların geçerli olduğu dağlık bölgelerde de yaşıyorlardı. Onların yardımıyla Gürcüler Şirvan arazisinin içlerine doğru ilerleye bilmiş, IV. Davit 1121. yıl Didgori savaşında Selçuklulara karşı galibiyet kazanmıştı. Bunun sonucunda asırlardır Müslüman emirliği olan Tiflis emirliği Gürcü Çarlığı`na birleştirilmişti. Bundan sonra Dmanis ve Ani şehirleri de ele geçirilmiştir. Gürcistan`ın diğer hükümdarları da zaman zaman Kuzey Kafkasya`dan ülkenin ordusunda hizmet etmek için Kıpçak kuvvetleri getirtiyorlardı. Hükümdar Davit Gürcü feodalleri ile mücadelede de Kıpçaklara güveniyordu. Bu yüzden onları saraya yaklaştırmış ve onlara devlet idaresinde, ordu yönetiminde ve maliye işlerinde önemli vazifeler vermiştir.

Kaynakça

Аджи, М. (1998). Тенгрианство И Основы Современной Европейской Культуры. Культурные Контексты Казахстана: История И Современность: Материалы Международного Семинара, Посвященного 100-Летию М. О. Ауэзова (ss.3-20). Алматы.

Анчабадзе, З. В. (1960). Кипчаки Северного Кавказа По Данным Грузинских Летописей XI-XIV Вв. Материалы Научной Сессии По Проблеме Происхождения Балкарского И Карачаевского Народов (22-26 Июня 1959 Г.), (ss. 113-127). Нальчик.

Ахинжанов, С.М. (1995). Кыпчаки В Истории Средневекового Казахстана. Алматы: Гылым.

Ahincanov, S.M. (2014). *Türk Halklarının Katalizör Boyu Kıpçaklar*. İstanbul: Selenge.

Греков, Б., Якубовский, А. (1950). Золотая Орда И Её Падение. Москва: Изд-Во АН СССР.

Евстигнеев, Ю.А. (2010). Кыпчаки / Половцы / Куманы И Их Потомки: К Проблеме Этнической Преемственности. Спб: Астерион.

İbn Battuta Seyahatnamesi.(2004). (A.Sait Aykut, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Карпини, Дж.П. (1957). История Монгалов, Которых Мы Называем Татарами. Москва: Государственное Издательство Географической Литературы.

Kırzıoğlu, F. (1992). *Yukarı - Kür ve Çoruk Boyları'nda Kıpçaklar.* Ankara: TTK.

Материалы По Истории Казахских Ханств XV—XVIII Веков. (1969). Алмаата: Наука.

Минаева, Т. М. (1964). К Вопросу О Половцах На Ставрополье По Археологическим Данным. МИСК. Вып. 11., (ss. 167-197). Ставрополь.

Мургулия, М.П. ve Шушарин, В.П. (1998). Половцы, Грузия, Русь И Венгрия В XII-XIII Веках. Москва: Российская Академия Наук, Институт Славяноведения И Балканистики.

მროველი ლ. (2008). ქართლის ცხოვრება (ვ.გ.ახვლედიანი, თარგ.). თბილისი: არტანუჯი.

Плетнева, С.А. (1974). Половецкие Каменные Изваяния. Москва: Наука.

Фёдоров, Я. А. ve Фёдоров, Г. С. (1978). Ранние Тюрки На Северном Кавказе. Москва: Изд-Во Московского Университета.

XV. Yüzyıla Ait Bir Çin Deniz Haritası Üzerine İnceleme: Mao Kun Haritası Örneği

Vi An Lu*

Öz: Çin haritacılığı ile birlikte Çin'de coğrafya yazıcılığının yüzyıllar süren gelişimi olduğu anlaşılmaktadır. Bazı araştırmalara göre Çin haritacılığı, Batı Han Hanedanı döneminde (M.Ö. 206-M.S. 8) ortaya çıkmış ve Tang Hanedanı döneminde (619-907) gelişmiştir. Sung Hanedanı döneminden itibaren (960-1279), bilhassa Ming Hanedanı dönemine (1368-1644) kadar Çin haritacılığı zirvesine ulaşmıştır. Yalnızca Ming Hanedanı döneminde "fang zhi" (方志, yer adları sözlüğü) yanında hem kara hem de deniz yönlerine dair birçok haritasını yapılmıştır. Bu haritalardan biri "Mao Kun tu" (茅坤图, yani Mao Kun Haritası), XV. yüzyılda meşhur Çinli denizci Zheng He tarafından düzenlenen deniz seferleri ile ilgili yer adları göstermiştir. Asıl ismi "Zhenghe hanghai tu" (鄭和航海圖, Zheng He'nin Deniz Seferleri Haritası), 1621'de basılan Wubei Zhi ya da Wu Pei Chih (武備志, Silahlanma Teknolojisi Tezi veya Silahlanma ile Askeri Malzemeler Kayıtları) başlıklı askeri eserin 240. bölümünde bulunup, Çin deniz haritacılığında mühim bir harita olarak tanınmaktadır.

1423-1430 yılları arasında telif edilen ve 22 tablodan oluşturulan Mao Kun Haritası, dört adet gemi çizelgesini gösteren son iki tablonun dışında kalan tüm 20 tabloda Çin, Güney Çin Denizi, Güneydoğu Asya, Hint Okyanusu, Batı Asya ve Doğu Afrika'ya ait yaklaşık 499 yer adları bulunmaktadır. İlk yarım kısım (birinci tablo-onuncu tablo arası) Çin'in içi, kalan yarım kısım (on birinci tablo-yirminci tablo arası) yurt dışındaki yer adları gösteren Mao Kun Haritası, günümüzdeki haritalar ile karşılaştırıldığında, başta Çin olmak üzere Hongkong, Makau, Vietnam, Kampoçya, Tayland, Singapur, Malezya, Endonezya, Myanmar, Hindistan, Bengal (Bangladeş), Sri Lanka, Maldivler, İran, Yemen, Oman, Somali ve Kenya gibi birçok ülkeyi belirtmiştir. Zheng He'nin deniz seferlerinin neticesi olarak hazırlanan Mao Kun Haritası, Çin deniz haritacılığını araştırma yapıldığında şüphesiz bir kaynak olarak anlaşılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında öncelikle Zheng He'nin deniz seferleri hakkında kısaca bilgi verilecektir. Ardından, Mao Kun Haritası'nın telif tarihi, ismi ve bulunan nüshalarının yanı sıra haritanın özellikleri değerlendirme yapılacaktır. Bundan sonra, haritada Çin, Güney Çin Denizi, Güneydoğu Asya, Hint Okyanusu, Batı Asya ve Doğu Afrika'ya ait birkaç başlıca yer adları belirtilerek incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Çin Haritacılığı, Çin Deniz Haritası, Zheng He'nin Deniz Seferlerii, Mao Kun Haritası

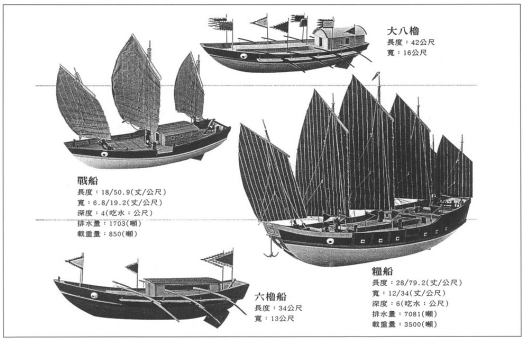
* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Doktora Programı.
İletişim: luvian2909@gmail.com.

Giriş

Çin'de coğrafya yazıcılığının yanı sıra haritacılığının (kartografi) iki bin yıllık gelişme tarihine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bazı araştırmalara göre Çin'de haritacılık, Batı Han Hanedanı döneminde (MÖ 206-MS 8) ortaya çıkmış ve Tang Hanedanı döneminde (619-907) gelişmiştir. Ancak, XII. yüzyıldan itibaren yani Sung Hanedanı döneminde (960-1279), özellikle Ming Hanedanı döneminde (1368-1644) Çin'de haritacılık zirvesine ulaşmıştır (Needham, 1959, s. 551) (Elman, 1981-1983, s. 2). Yalnız Ming Hanedanı döneminde "*fangzhi*" (方志, yer adları sözlüğü) ve yanında yerel, ulusal ile yabancı yerlerden söz eden birçok harita türü hazırlanmıştır. Bu devirde "*Da Ming Hunyi Tu*" (大明混一图, *Ming İmparatorluğu'nun Birleşik Haritası*, 1389 yılı), "*Sihai Huayi Zongtu*" (四海华夷总图, *Dört Deniz, Çin ve Barbarların Haritası*, 1532 yılı), "*Kunyu Wanguo Quantu*" (坤舆万国全图, *Dünyanın Sayısız Ülkesinin Haritası*, 1602 yılı), "*Shanhai Yudi Quantu*" (山海舆地全图, *Tam Evrensel Harita*, 1609 yılı) gibi birkaç mühim harita hazırlanmıştır (Akin, 2009). Çin deniz haritacılığı ise, Luo Hongxian (1504-1564) tarafından hazırlanan "*Guangyu tu*" (廣與圖, *Büyütülmüş Dünyasal Harita*, 1555 yılı) ve Zheng Rouzeng'in (1503-1570) "*Chouhai tu bian*" (籌海圖編, *Sahil Stratejisinin Resimli Özeti* veya *Deniz Stratejisinin Haritası*, 1562 yılı) adlı haritası gibi başka önemli haritalar da bilinmiştir (Mills, 1954, ss. 155, 157). Özellikle, bu haritalardan biri "*Mao Kun tu*" (茅坤图, *Mao Kun Haritası*), XV. yüzyılda ünlü Çinli denizci Zheng He tarafından düzenlenen deniz seferleri ile ilgiliyer adlarından söz etmiştir.Çin deniz haritacılığında değerli bir harita olarak tanınan *Mao KunHaritası*'nı incelemeden önce Zheng He'nin deniz seferlerinden birazcık bahsetmek lazımdır.

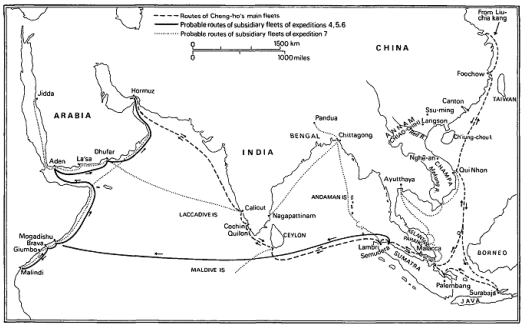
Asıl ismi Ma He (veya Ma Sanbao) olan, Hui kökenli ve Müslüman bir ailede doğan, ayrıca devlet sarayında baş hadım olarak hizmet veren Zheng He (1371-1433, Wade-Giles sisteminde Cheng Ho olarak yazılır, Türkçe'de CıngHı olarak okunur), Ming Hanedanı döneminde hatta Çin tarihinde en ünlü ve en çok tanınmış bir denizci, amiral ve kâşif (Mills, 1951, s.15). Başta 1405-1407 yılları olmak üzere, 1407-1409, 1409-1411, 1413-1415, 1417-1419, 1421-1422 ve 1431-1433 yılları sırasında toplam yedideniz seferi Zheng He tarafından düzenlenmiştir (Duyvendak, 1939, ss. 356, 368, 372-373, 378, 385, 387). Jan Julius Lodewijk Duyvendak (1889-1954), John Vivian Gottlieb Mills (1887-1987) ve William Willetts (1918-1995) gibi araştırmacılara göre 1405-1433 yılları arasında düzenlenen yedi seferde Zheng He, Güneydoğu Asya, Güney Asya, Hint Okyanusu, Batı Asya ve Doğu Afrika'da bulunan birçok ülkeye ve yere seyahat etmiştir. Buna göre, birinci seferde Çampa (bugünkü Vietnam'ın orta bölgesi), Cava, Palembang, Sumatra, Açe, Seylan ve Calicut; ikinci seferde Siyam, Cava, Aru, Açe, Madras, Koçi ve Cali-

cut; üçüncü seferde Çampa, Cava, Malakka, Sumatra, Seylan, Quilon (Kollam) ve Calicut; dördüncü seferde Çampa, Kelantan, Pahang, Cava, Palembang, Malakka, Aru, Sumatra, Seylan, Madras, Maldivler, Koçi, Calicut ve ilk kez Fars Körfezi'nde yer alan Hürmüz; beşinci seferde Çampa, Pahang, Cava, Palembang, Malakka, Sumatra, Seylan, Maldivler, Koçi, Calicut, Hürmüz, Aden ve ilk kez Mogadişu, Brawa ile Malindi gibi Afrika'nın doğu kıyısında bulunan yerler; altıncı seferde Malakka, Aru,Sumatra, Açe, Seylan, Maldivler, Koçi, Calicut, Hürmüz, Zufar (Djofar) ve Aden, ayrıca Mogadişu ve Brawa; son seferde ise Çampa, Surabaya, Palembang, Malakka, Açe, Seylan, Bengal, Calicut, Mekka ve Hürmüz'e seyahet etmiştir (Willetts, 1964, ss. 27-30) (Mills, 1951, s. 17-21).

Zheng He'nin seferlerinde kullanılan bazı gemilerin yeniden yapılanması

Kaynak: Wade, G. (2005). The Zheng He Voyages: A Reassessment. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol. 78, No. 1 (288), s. 46.

1405-1433 yılları arasında Zheng He'nin seferlerinin rotaları

Kaynak: Mote, F. W. ve Twitchett, D.(ed.) (1988). *The Cambridge History of China, Vol. 7: The Ming Dynasty, 1368-1644,* Part I. New York: Cambridge University Press, s. 234.

Mao Kun Haritası Üzerine Değerlendirme

Telif Tarihi

Asıl ismi "*Zhenghe hang hai tu*" (鄭和航海圖, *Zheng He'nin Deniz Seferleri Haritası*) olan *Mao Kun Haritası*, 1621 yılında telif edilen *Wubei Zhi* veya *Wu Pei Chih* başlıklı bir eserde bulunmaktadır (Mills, 1954, s. 153) (徐玉虎, 2004, s. 89). 1621'de derlenen bir eser içinde bulunmasına rağmen J.V. Mills'e göre *Mao Kun Haritası*, Zheng He'nin düzenlediği altıncı seferi sırasında (1421-1422) telif edilmiş ve haritanın telif tarihi, 1422 yılı'dır (Mills, 1954, s. 155). J.J.L. Duyvendak ve Paul Pelliot'a göre ise bu harita, 1423-1430 yılları arasında hazırlanmıştır. J.V. Mills'in bakış açısı kabul edilebilir, çünkü *Mao Kun Haritası*'nda Zheng He'nin düzenlediği son seferi sırasında (1431-1433) seyahat edilen Mekka hakkında bilgiler bulunmamaktadır. Diğer yandan, haritada Zheng He'nin düzenlediği önceki seferler ve bilhassa altıncı seferi (1421-1422) sırasında ziyaret edilen Hürmüz, Aden, Zufar ve Afrika'nın doğu kıyısına ait yerlerden bahsedilmektedir. Bu nedenle *Mao Kun Haritası*'nın telif tarihi, Zheng He'nin altıncı seferinden sonra ve son seferinden önce olmalıdır.

Wubei Zhi ve Mao Kun Haritası'nın İsmi

Wubei Zhi veya *Wu Pei Chih* (武備志, *Silahlanma Teknolojisi Tezi* veya *Silahlanma ile Askeri Malzemeler Kayıtları*) başlıklı askeri eser, Ming Hanedanı döneminde yaşayan bir deniz subayı olan Mao Yunyi (茅元儀, 1594-1640) tarafından kaleme alınıp 1621 yılında tamamlanmıştır. Yapılan araştırmalara göre bu eserde 240 juan (yani bölüm), 10.405 sayfa, 200.000'den daha fazla kelime kapsamaktadır.

Wubei Zhi, beş başlıca kısımdan oluşmaktadır. İlk olarak,18 bölümden oluşan *Bing jueping*(兵訣評, *Askeri Formüller Üzerine Tefsir*) kısmında ünlü Çinli askeri strateji uzmanı Sun Tzu'nun taktiği gibi askeri kuramlardan bahsedilmektedir. İkinci olarak, 31 bölümden oluşan *Zhanluekao* (戰略考, *Tatiklerin Önemi*) kısmında 600'dan daha fazla mücâdele örnekleri bilgi verilmektedir. Üçüncü olarak, 41 bölümden oluşan *Zhenlianzhi* (陣練制, *Formasyon ve Eğitim Kaydı*) kısmı piyade, süvari ve iki tekerlekli arabalarının yanı sıra çeşitli silahlarla bireysel dövüş sanatları eğitimi dahil olmak üzere farklı askeri eğitim yöntemi tanıtmaktadır. Dördüncü olarak, 55 bölümden oluşan *Junzicheng* (軍資乘, *Lojistik Özeti*) kısmında yürüyüş, ordugâh kurma, birliklerin düzenlenmesi, emirlerin iletilmesi, saldırma ve savunma, ayrıca yiyecek, silah ile sağlık ve ulaşım hizmetlerini sağ-

lama gibi savaş zamanı lojistikle ilgili çeşitli bilgi verilmektedir. Son olarak, 96 bölümden oluşan *Zhanduzai* (佔度載, *Astronomi, Hava ve Askeri Durum*) adlı kısımda ise, seferlerle ilgili iklim ve coğrafi özellikler, askeri durumlar, ayrıca Çin denizciliğine dair bilgiler anlatılmaktadır (Hsiao-Yan, 2014, ss. 21-23).

Mao Kun Haritası, *Wubei Zhi*'nin beşinci kısmındaki en son bölümde (240. bölüm) yer almaktadır. Asıl ismi *Zheng He'nin Deniz Seferleri Haritası* olarak bilinen bu harita, *Wubei Zhi*'nin müellifi Mao Yunyi'nin dedesi olan Mao Kun (1511-1601) ismine göre adlandırılmıştır. Araştırmacılara göre kıyı şeridinin Japon korsanlarına karşı savunması olan devlet yöneticisinin işbirlikçi olarak bilinen Mao Kun muhtemelen o sıralarda haritayı bulmuş ve torununa vermiştir (Needham, 1959, s. 559). Haritanın yer isimleri hakkında, Zheng He'le birlikte seferlere katılan onun subayları olanGong Zhen'in (鞏珍, ?-?) yazıdığı *Xiyang Fan Guozhi* (西洋番國志, *Batı Okyanusu'ndaki Barbar Ülkelerinin Kayıtları*, 1434 yılı); Ma Huan'ın (馬歡, 1380-1460) yazdığı *Yingya Shenglan* (瀛涯勝覽, *Okyanus Kıyılarının Genel İncelemesi,* 1416 yılı, ayrıca 1451 yılındaki başka bir nüsha da vardır) ve Fei Xin'nin (费信, 1385-1436) yazdığı *Xingcha Shenglan* (星槎勝覽, *Yıldızlı Salın Tam İncelemesi*, 1436 yılı) gibi eserlerde ayrıntılı bilgiler açıklanmıştır (Needham, 1959, s. 558).

Nüshaları

Wubei Zhi, günümüzde farklı yerlerde ve çeşitli nüshalar bulunmaktadır. Bunlardan biri en iyi bir şekilde tanınan ABD, Washington D.C'deki Library of Congress'e ait nüshadır (Mills, 1951, s.17). Çağrınumarası: E701.M32.1, fiziksel konum: G2306.R5 M3 1644 ve control numarası: 2004633695 olarak bilinen bu nüsha, 1644'den önce (yani Ming Hanedanı döneminde) yayınlanmış ve 80 ciltten oluşulmuştur. *Mao Kun Haritası*, 80. cilt, 240. juan (bölüm)'de yeralmıştır.

Wubei Zhi, Japonca'da "bubishi" olarak bilinmekte ve bu eserin Japonya, Waseda Üniversitesi'nde iki nüshashı bulunmaktadır. Birincisi, イ(i) 1500016 numaralı 1621'de Tianqi döneminde bastırılan "Lianxicaotang" (莲溪草堂) nüshası, 120 ciltten oluşmakta fakat yayınlandığı yer bilinmemektedir. İkincisi,ケ(ke) 0500061 numaralı 1792'de Kansei döneminde Osaka'da bastırılan "Toshundo" (賭春堂) nüshası, toplam 81 ciltten oluşmakta, içerisinde *Mao Kun Haritası* (bölüm 240), en son ciltte (81. cilt) bulunmaktadır.

Özellikleri

Zheng He'nin Deniz Seferleri Haritası, yani *Mao Kun Haritası*'nın bazı özellikleri hakkında şöyle değerlendirme yapılmaktadır. İlk olarak, harita köşkünde denizcilik ile ilgili sahil boyları, sığlıklar, kaleler, kayalar, tapınaklar ve bayrak direkleri gibi bilgileri vurgulanarak tasvir edilmiştir. Bununla birlikte çeşitli yer adları, notlar ile rotaların, yönlerin ve mesafelerin açıklamaları ihtiva edilmiştir. İkincisi, farklı alanlarda görünen öğeler belirgin, böylece harekat bölgesinin denizciliğinin özellikleri yeniden gösterilmiştir. Üçüncüsü, tüm tablolar rotaların konumlarına göre düzenlenmiş olup, ayrıca bu haritada Nanjing'den Hürmüz Boğazı'na kadar gösterilen güzergahlar art arda sağdan sola çizildiği için her sayfanın yönü farklıdır. Dördüncüsü, güzergâhların tanımı detaylı ve doğru bir şekilde verilmiştir. Betimsel bilgiler, yönler ve mesafenin yanı sıra yolların yoğunluğu ve kayaların tanımları için notlar ihtiva edilmiştir. Son olarak, dört adet astro-navigasyon çizelgesi de sağlanmıştır (vr. 21a-b ve 22a-b). Yelkenli geminin resmi, her bir tablonun ortasına yerleştirilmiş ve resimdeki isimleri, yönleri, yükseklikleri takımyıldızla birlikte açıklanmıştır (Zhu, 1988, ss. 108-110).

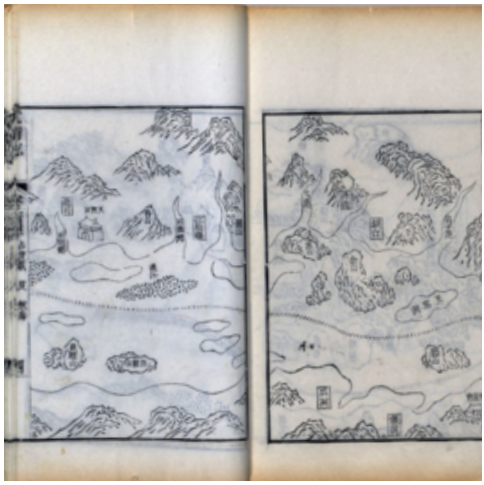
Muhtevâsı

22 tablodan oluşturulan *Mao Kun Haritası*, dört adet gemi çizelgesini gösteren en son iki tablonun (vr. 21a-b ve vr. 22a-b) dışında kalan tüm 20 tabloda Çin, Güney Çin Denizi, Güneydoğu Asya, Hint Okyanusu, Batı Asya ve Doğu Afrika'ya ait birçok yer adları (yaklaşık 499) bulunmaktadır.

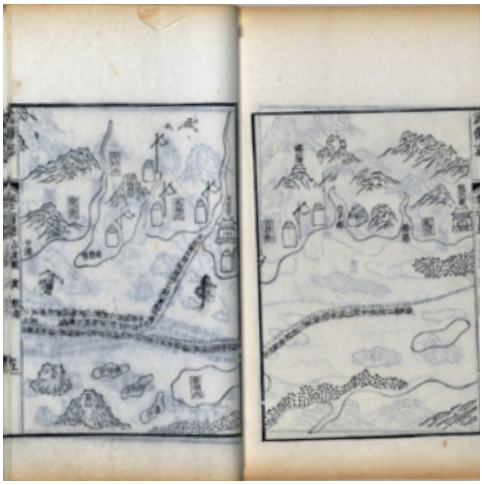
(Vr. 1a-b)

İlk tabloda Ming Hanedanı'nın ilk başkenti olan Nanjing'e ait yer adları bulunmaktadır. Öncelikle ortasında yer alan "*Huangcheng*" (皇城), yani "İmparatorluk Sarayı" görülmektedir. Sağ tarafta "*Baochuanchang*" (寶船廠), "*Longjiangguan*" (龍江關), "*Tianfeigong*" (天妃宮) ve "*Jinghai si*" (靜海寺) gibi yer adları bulunmaktadır. "*Baochuanchang*" ve "*Longjiangguan*", Ming Hanedanı'na ait iki tersane idi. "*Tianfeigong*" ve "*Jinghai si*", Nanjing'de bulunan iki meşhur Taozim Tapınağı'dır. Sol tarafta ise "*Zhongshan*" (鐘山) yani "Mor Dağı" ve yanında Çin hanedanlıklarının tarihi boyunca en önemli ve çok saygı gösterilen "*Tiandi tan*" (天地壇) yani "Cennet Tapınağı"; ayrıca "*Guanyinshan*" (觀音山) ile "*Guanyin men*" (觀音門) adlı bir dağ ve bir geçit bulunmaktadır.

(Vr. 2a-b)

İkinci tablonun sağ tarafında "*Zhenjiang*" (鎮江), "*Jinshan*" (金山), "*Jiaoshan*" (焦山), "*Gaozi gang*" (高子港) ve "*Dagang*" (大港) gibi yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Zhenjiang*", bugünkü Jiangsu Eyaleti'nde yer alan bir kent ve Yangtze Nehri'yle bağlantı yer (Mulder, 1942, s. 14)."*Jinshan*", yukarıda belirtilmiş Zhenjiang'a ait bir adadır. "*Jiaoshan*", Jiangsu Eyaleti'nde bulunan başka bir adadır. "*Gaozi gang*" ile "*Dagang*", bu civarındaki yer alan iki limandır. Tablonun sol tarafında"*Jiangyin*" (江陰) ve "*Xiangshan*" (香山) gibi iki başlıca yer isimleri bulunmaktadır. "*Jiangyin*", Yangtze Nehri'ne yakın bir kent. "*Xiangshan*" ise, etrafındaki bulunan bir dağınadıdır.

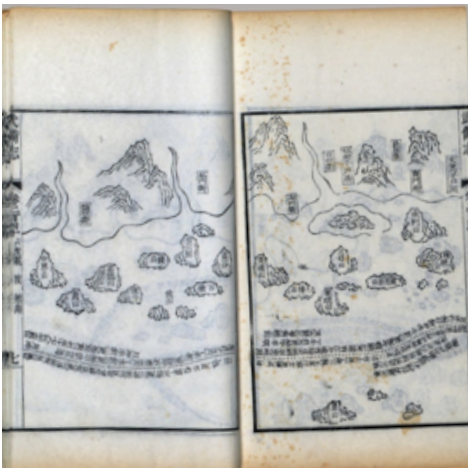
(Vr. 3a-b)

Üçüncü tablo "*Changjiang*" (長江) yani Yangtze Nehri boyunca takip eden rotanın sağ tarafında "*Longwangmiao*" (龍王廟), "*Cai gang*" (蔡港), "*Baimao gang*" (白茅港) ve "*Taicangwei*"(太倉衛) gibi yer adları bulunmaktadır. Bu yer adlarından biri "*Longwangmiao*", "Ejderha Kralı Tapınağı" olarak tanımlanmıştır. Etrafındaki "*Cai gang*" ve "*Baimao gang*" adlı iki liman ve yanında "*Taicangwei*" adlandırılan Jiangsu Eyaleti'nde bir askeri idare bölgesi bulunmaktadır. Ming Hanedanı döneminde yerel askeri idare bölgeleri "*Wei-Suo*" sistemi olarak teşkil edilmiştir. Her "wei"de yaklaşık 5.600 asker, "suo"de ise 1.120 asker (5 *qianhusuo için)* veya 112 asker *(10 baihusuo için)* içermiştir (赵世瑜, 2015, ss. 114-127). Tablonun sol tarafında "*Tianfeigong*" (天妃宮), "*Wusongjiang*" (吳淞江), "*Zhaobaoshan*" (招寶山), "*Nanhui*" (南匯), "*Zhapu*" (乍浦) ve "*Chongmingzhou*" (崇明州) gibi başka yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Tianfeigong*", bir tapınağın adıdır. Yanında görülen "*Wusongjiang*" yani Suzhou deresidir. "*Zhaobaoshan*" ise Zhejiang Eyaleti'nde bulunan bir dağın adı. "*Nanhui*", Zhejiang Eyaleti'nin bir ilçesi ve "*Zhapu*", Zhejiang Eyaleti'ne ait bir kasabadır. Aşağıdaki yazılan "*Chongmingzhou*", Zhejiang Eyaleti'nde yer alan bir adadır.

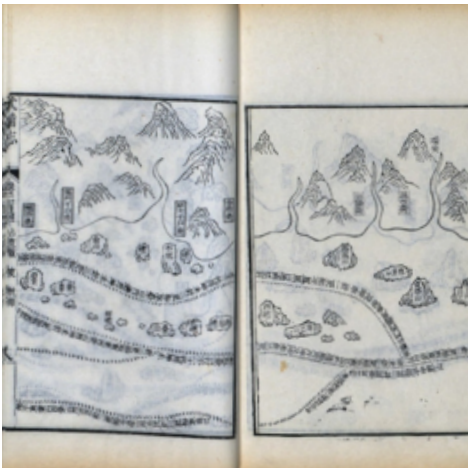
(Vr. 4a-b)

Dördüncü tablonun sağ tarafında "*Lingshanwei*" (靈山衛), "*Hainingwei*" (海寧衛), "*Changguosuo*" (昌國所) ve "*Putuoshan*" (普陀山) gibi yer adları bulunmaktadır. İçinde "*Lingshanwei*" ve "*Hainingwei*", Zhejiang Eyaleti'nde bulunan iki askeri idare bölgesidir. Aşağıdaki "*Changguosuo*", de Zhejiang Eyaleti'nde küçük bir askeri idare bölgesi, bugünkü ismi Zhoushan'dır. "*Putuoshan*" ise, Zhejiang Eyaleti'ne ait bir adadır. Sol tarafta "*Guojuqian hu suo*" (郭巨千戶所), "*Changguoqian hu suo*" (昌國千戶所) ve "*Shuangyu men*" (雙嶼門) gibi başka yer adları bulunmaktadır. İlk olarak, "*Guojuqian hu suo*" ve "*Changguoqian hu suo*", Zhejiang Eyaleti'nde iki farklı askeri idare bölgesinin adıdır."*Qian hu suo*" (千戶所), "*Wei-Suo*" sistemine ait bir sınıf ve bu terim, 1.000 hane anlamına gelmektedir. "*Shuangyu men*" ise, Zhejiang Eyaleti'nin Wenzhou ilçesindebulunan bir mahalledir.

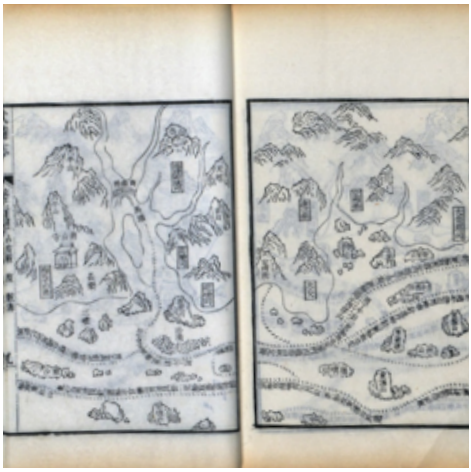
(Vr. 5a-b)

Beşinci tablonun sağ tarafında "*Da songqian hu suo*" (大嵩千戶所), "*Dongmenshan*" (東門山), "*Jiaoshan*" (焦山) gibi yer isimleri bulunmaktadır. Bunlardan "*Da songqian hu suo*", Zhejiang Eyaleti'ne ait bir askeri idare bölgesi. "*Dongmenshan*", Zhejiang Eyaleti'nde bulunan bir ada. "*Jiaoshan*" ise Jiangsu Eyaleti'nde yer alan bir ilçedir. Sol tarafta "Song men wei" (松門衛), "*Zhongjieshan*" (中界山), "*Shitang*" (石塘) ve "*Huangshan*" (黃山) gibi bazı başlıca yer adları bulunmaktadır. Bunlardan biri "*Song men wei*", Zhejiang Eyaleti'nin Wenzhou ilçesinde bulunan bir askeri idare bölgesidir. Bugünkü ismi "*Dongtoudao*" olan "*Zhongjieshan*", Zhejiang Eyaleti'ne ait bir adadır. "*Shitang*", Zhejiang Eyaleti'ne ait bir kasabanın adı. "*Huangshan*" ise Anhui Eyaleti'nde bulunan sıradağlardır.

(Vr. 6a-b)

Altıncı tablonun sağ tarafında "*Wenzhouwei*" (溫州衛), "*Pingyang wei*" (平陽衛) ve "*Fenghuangshan*" (鳳凰山) gibi başlıca yer adları bulunmaktadır. "*Fenghuangshan*", Zhejiang Eyaleti'nde meşhur bir dağdır. "*Wenzhouwei*" ve "*Pingyang wei*" ise, bunlar Zhejiang Eyaleti'nde bulunan iki askeri idare bölgesinin adıdır. Sol tarafta "*Zhuangshiqian hu suo*" (壯士千戶所) ve "*Manmenqian hu suo*" (滿門千戶所) gibi yer adları bulunmaktadır. Bunların hepsi Zhejiang Eyaleti'nde bulunan askeri idare bölgesidir. İçinde "*Zhuangshiqian hu suo*", Zhejiang Eyaleti'nin Cangnan ilçesinde bir askeri idare bölgesi olarak tanımlanmıştır.

(Vr. 7a-b)

Yedinci tablonun sağ tarafında öncelikle Fujian Eyaleti'nde bulunan "*Dinghaiheng*" (定海衡) adlı bir kasaba ve yanında "*Dinghaisuo*" (定海所) adlı bir askeri idare bölgesi bulunmaktadır. Ayrıca sağ tarafta "*Da jinmen*" (大金門, Fujian Eyaleti'ne ait bir ada, günümüzde Tayvan Devleti tarafından idare ediliyor), "*Hongshan*" (洪山, Fujian Eyaletine ait başka bir ada) ve "*Furongshan*" (芙蓉山, Fujian Eyaletinde bir dağ) gibi başka yer isimleri de bulunmaktadır. Sol tarafta "*Fujian buzhengsi*" (福建布政司), "*Zhangle*" (長樂), "*Wu hu shan*" (五虎山), "*Nanshan si*" (南山寺) ve "*Dongsha*" (東沙) gibi önemli yer adları bulunmaktadır. Bunlardan biri "*Fujian buzhengsi*", Fujian Eyaleti'nin baş hükümeti anlamına gelmiştir. "*Zhangle*", Fujian Eyaleti'nin bir ilçesidir. "*Wu hu shan*", Fujian Eyaleti'nde bulunan beşdağdır. "*Nanshan si*", Fujian Eyaleti'nde en önemli bir Budist tapınağı. "*Dongsha*" ise, Fujian Eyaleti'nde yer alan takım adalarının adıdır.

(Vr. 8a-b)

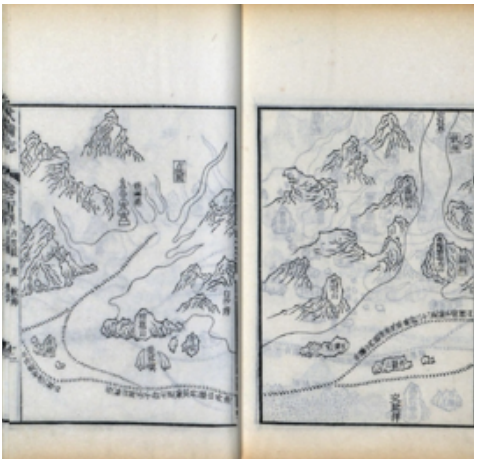
Sekizinci tablonun sağ tarafında "*Xing huafu*" (興化府), "*Ping haiwei*" (平海衛) ve "*Wu qiushan*" (烏邱山) gibi yer adları bulunmaktadır. Bunlara göre "*Xing huafu*", Ming döneminde Fujian Eyaleti'ne ait bir kentsel makamdır (Mulder, 1942, s. 13). "*Ping haiwei*", Fujian Eyaleti'nde bir askeri idare bölgesi. "*Wu qiushan*" ise Fujian Eyaleti'nde bulunan bir dağdır. Sol tarafında "*Zhangzhou*" (漳州), "*Quanzhou wei*" (泉州衛), "*Chong wusuo*" (崇武所) ve "*Pinghuyu*" (平湖嶼) gibi önemli yer adları bulunmaktadır. İlk olarak, "*Zhangzhou*", Fujian Eyaleti'nde bulunan bir kenttir. Etrafındaki "*Quanzhou wei*" ve "*Chong wusuo*", Fujian Eyaleti'ne bağlı Zhangzhou ilçesinde bir büyük ve bir küçük olan iki askeri idare bölgesidir. Özellikle eski adı Zeytun olan Quanzhou, tarihte Çin'in güney bölgesinde önemli bir uluslararası limanı olarak belirtilmiştir. En aşağıdaki "*Pinghuyu*", günümüzde Tayvan'a bağlı Penghu Adaları veya Pescadore Adaları olarak bilinmektedir (Mulder, 1942, s. 12).

(Vr. 9a-b)

Dokuzuncu tablo Çin'in Guangdong Eyaleti'nden bahsetmiştir. Öncelikle, sağ tarafta "*Da xi shan*" (大奚山), "*Fo tang men*" (佛堂門) ve "*Dongguan suo*" (東莞所) gibi

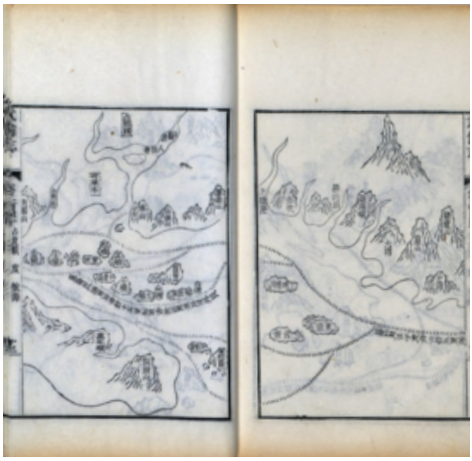
yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Da xi shan*", Hongkong'da yer alan Lantau adası'dır. "*Fo tang men*", bugünkü Hongkong Özel Yönetim Bölgesine ait önemli bir boğaz. "*Dongguan suo*" ise Guangdong Eyaleti'nde bulunan bir askeri idare bölgesidir. Sol tarafta "*Nanhaiwei*" (南海衛), "*Guangdong*" (廣東), "*Xiangshansuo*" (香山所), "*Guanghaiwei*" (廣海衛), "*Gaozhou*" (高州), "*Leizhou*" (雷州), "*Lian zhou*" (廉州), "*Wanzhou*" (萬州), "*Qiongzhoufu*" (瓊州府), "*Qi zhou*" (七洲), "*Shi xingshi tang*" (石星石塘) ve "*Shi tang*" (石塘) gibi birçok önemli yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Nanhaiwei*", Güney Çin Denizi'ne ait askeri idare bölgesidir. "*Guangdong*", Çin'in büyük ve başlıca bir eyaletidir. "*Xiangshansuo*", günümüzde Makau Özel Yönetim Bölgesi'dir (Mulder, 1942, s. 11). "*Guanghaiwei*", Guangdong Eyaleti'nde bulunan bir askeri idare bölgesi. "*Gaozhou*", "*Leizhou*" ve "*Wanzhou*" birbiri Guangdong Eyaleti'nde bulunan kentlerin adıdır. "*Lian zhou*" ise Guangxi Eyaleti'nde bir idari bölgedir. Ayrıca, "*Qiongzhoufu*", Hainan Adası'na ait Qiongzhou idaresinin adıdır. "*Qi zhou*", Hainan Adası'nın kuzey doğusunda yer alan adalar. En aşağıdaki yazılan "*Shi xing shi tang*" (bugünkü adı Pratas Adaları) ve "*Shi tang*" (Paracel Adaları), Güney Çin Denizi'nde yer alan ve Vietnam'a ait takım adalardır.

(Vr. 10a-b)

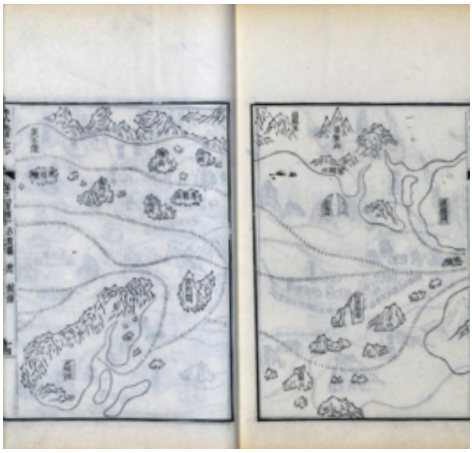
Onuncu tablo Çin'in Hainan adası ve Guangxi Eyaleti'nden eski adı Annam olan bugünkü Vietnam sınırına geçmiştir. Çin kaynaklarında çoğu zaman Jiaozhi olarak Vietnam'a (Annam) denilmektedir (Eberhard, 1957, s. 268). Bu tabloda "*Qinzhou*" (欽州), "*Nanhai li mu dashan*" (南海梨母大山), "*Jiaoshijie*" (交趾界), "*Jiaoshi yang*" (交趾洋), "*Wailoushan*" (外羅山), "*Zhan chengguo*" (占城國) ve "*Xin zhou gang*" (新

洲港) gibi birçok önemli yer isimleri bulunmaktadır. İlk olarak "*Qinzhou*", Guangxi Eyaleti'nde bulunan ve Tonkin Körfezi'ne uzanan bir kentin adıdır. "*Nanhai li mu dashan*", Hainan Adası'na ait bir dağ. Bundan sonra, "*Jiaoshijie*" yani Jiaozhi sınırı (bugünkü Vietnam'ın kuzey bölgesi) ve "*Jiaoshi yang*" yani Jiaozhi denizine (Annam denizi) gelmiştir. Bundan başka, "*Wai loushan*", günümüzde Vietnam'a bağlı Ly Son Adası bulunmaktadır. Ardından,Vietnamca'da ChiêmThành, Sanskritçe'de Campanagara olarak bilinen "*Zhan chengguo*", yani Çampa Krallığı'na gelmiştir. Civarındaki bugünkü adı Qui Nhon Limanı olan "Xin zhou gang", Çampa'ya ait bir liman kenti ve günümüzde Vietnam'ın orta bölgesinde yer almaktadır (經典雜誌, 1999, s. 69).

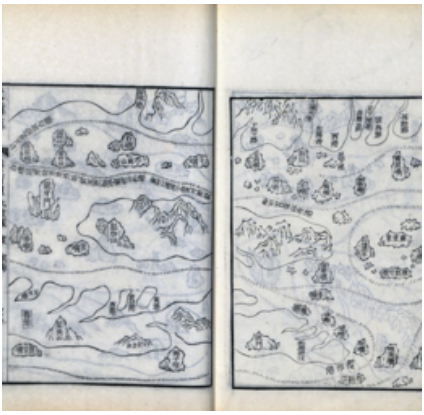
(Vr. 11a-b)

On birinci tabloda "*Kunlunshan*" (崑崙山), "*Zhan la guo*" (佔臘國), "*Zhuli mu*" (竹里木) ve "*Wannianwu*" (萬年嶼) gibi bazı başlıca yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Kunlunshan*", Batı kaynaklarında Pulo Condore veya Pulo Condor olarak bilinen Vietnam'ın güney batı bölgesine bağlı ConLon veya Con Son Adası'dır (經典雜誌, 1999, s. 69) (梁启超, 2004, s. 4). Ardından "*Zhan la guo*", yani Chenla veya Zhenla Krallığı, günümüzde Kampoçya'ya ait topraktır. "*Zhuli mu*", Kampoçya'nın başkenti olan Phnom Penh olarak bilinmektedir (Türkçe'de Punon Pen olarak yazılır). Bunun dışında, aşağıdaki yazılan "*Wannianwu*", bugünkü Brunei'dir.

(Vr. 12a-b)

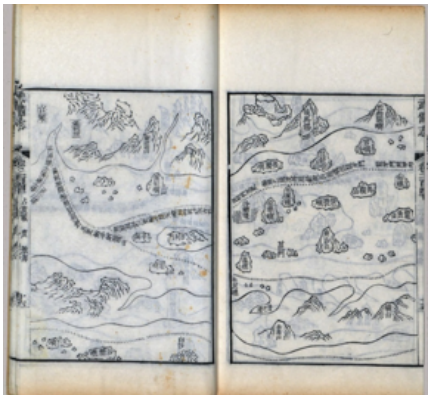
On ikinci tablonun sağ tarafında "*Xianluoguo*" (暹羅國), "*Jia li mada*" (假里馬達), "*Jiao lanshan*" (交欄山) gibi yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Xianluoguo*", yani Siyam Krallığı bugünkü adı Tayland'dır. "*Jia li mada*", günümüzde Endonezya'da yer alan Kalimantan bölgesi. Kalimantan, *Xingcha Shenglan*'da "*Kia-li-ma-ta*" (假里馬打) şekli olarak yazılmıştır (Rockhill, 1915, s. 263). "*Jiao lanshan*" ise Siyam Körfezi'nde bulunan bir adadır. Xingcha Shenglan'da "*Kiao-lan shan*" olarak yazılmıştır (Rockhill, 1915, s. 261). Sol tarafında "*Zhaowaguo*" (爪哇國), yani Cava Krallığı görülmektedir. Cava, *Yingya Shenglan* ve *Xingcha Shenglan*'da "*Chao-wa*" olarak bilinmiştir. (Rockhill, 1915, ss. 239, 246).

(Vr. 13a-b)

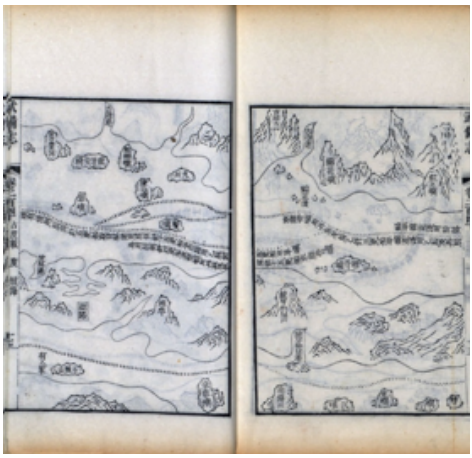
On üçüncü tablonun sağ tarafında "*Sun gun a*" (孫姑那), "*Lang xi jia*" (狼西加), "*Ji lan dan gang*" (吉蘭丹港), "*Ding jiaxialu*" (丁家下路) ve "*Liang san yu*" (涼傘

嶼) gibi yer isimleri bulunmaktadır. Bunlardan "*Sun gun a*", bugünkü Tayland'a ait Songkhla İli'dir. "*Lang xi jia*", Malay Yarımadası'nda yer alan eski Langkasuka Krallığı, günümüzde Tayland'a ait Patani İli'dir (Mills, 1937, s. 28). "*Ji lan dan gang*",bügünkü Malezya'nın Kelantan Eyaleti. "*Ding jiaxialu*", Malezya'nın Terengganu Eyaleti. "*Liang san yu*" ise, Endonezya'da bulunan Labon Adası'dır. Sol tarafında "*Peng hang gang*" (彭杭港), "*Shi jiao*" (石礁), "*Long ya men*" (龍牙門), "*San fuyu*" (三佛嶼) ve "*Jiu gang*" (舊港) gibi bazı başlıca yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Peng hang gang*", Malezya'da bulunan Pahang Nehri'dir. "*Shi jiao*", Seri Buat Adası'dır. "*Long ya men*", yani Singapur Boğazı'dır (經典雜誌, 1999, s. 69) (梁启超, 2004, s. 4). "*San fuyu*", Batı Perhentian Adası'dır. Aşağıdaki yazılan "*Jiu gang*" ise Endonezya'da bulunan Palembang Kenti'dir (洪煥椿, 2004, s. 125).

(Vr. 14a-b)

On dördüncü tablonun sağ tarafında "*Da na xi yu*" (答那溪嶼), "*Danmaxi*" (淡馬錫), "*Pipa yu*" (琵琶嶼), "*Zhang yaoyu*" (長腰嶼) ve "*Sha tang jiao*" (沙糖礁) gibi başlıca yer adları bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre "*Da na xi yu*", Johor Nehri Adası'dır (Mills, 1937, s. 27). "*Danmaxi*", bugünkü Singapur'dur. "*Pipa yu*", Singapur'un güney kıyısında bulunan Aziz John Adası'dır. Yerel ismi Serangoon olan "*Zhang yaoyu*", Singapur'da yer alan Coney Adası'dır. Yerel ismi Satumu olan "*Sha tang jiao*" ise Singapur'da bulunan Tree Adaları'dır (Mills, 1937, s. 21). Bununla birlikte, sol tarafında"*Man la jia*" (滿剌加, Malakka), "*Guan chang*" (官廠, yani devlet idaresi), "*Shejianshan*" (射箭山, Malezya'da yer alan Banang Dağı) ve "*Jili men*" (吉利門, Endonezya'da yer alan Karimun Adası) gibi başka yer adları da bulunmaktadır (Mills, 1937, s. 11).

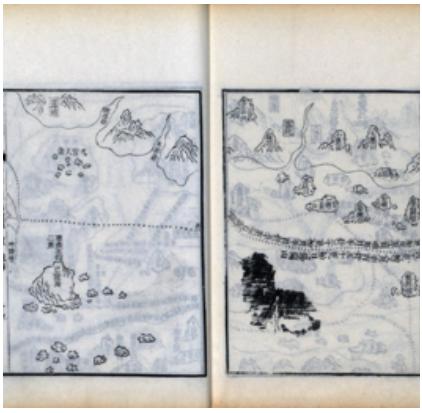
(Vr. 15a-b)

On beşinci tablonun sağtarafında "*Ji nadashan*" (吉那大山), "*Ji ling gang*" (吉令港), "*Mianhuayu*" (綿花嶼), "*Mianhuaqian*" (綿花淺) ve "*Ji guyu*" (雞骨嶼) gibi yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Ji nadashan*", yani False Parcelar, Malakka'da bulunan bir tepe ismidir. "*Ji ling gang*", Malezya'da bulunan Klang Nehri'dir. "*Mianhuayu*", Malezya'nın Selangor Eyaleti'nde bulunan Parcelar Tepesi'dir. "*Mianhuaqian*" ise Selangor Eyaleti'nde bulunan güney kum taneleri ve "*Ji guyu*", bugünkü Aroa Adaları'dır. Sol tarafta "*Jidagang*" (吉達港), "*Chengongyu*" (陳公嶼), "*Binlangyu*" (檳榔嶼), "*Long yajiaoyi*" (龍牙交椅), "*Gu li you bu dong*" (古力由不洞), "*Danyu*" (單嶼), "*Banzu*" (班卒) ve "*Yalu*" (亞路) gibi birçok önemli yeradları bulunmaktadır. Bunlardan "*Jida gang*", Malezya'nun Kedah Eyaleti'nde bulunan Merbok Nehri'dir. "*Chengongyu*", Malakka Boğazı'nda bulunan Jarak Adası'dır. "*Binlangyu*", Malezya'da yer alan Penang Eyaleti'dir. "*Long yajiaoyi*", Malezya'da yer alan Langkawi Adaları'dır. "*Gu li you bu dong*", Langkawi Adaları'na yakın ve Tayland'a ait Butang Adaları (Mills, 1937, s. 10). "*Dan yu*", Malezya'ya bağlı Berhala Adası'dır (經典雜誌, 1999, s. 69). Aşağıdaki yazılan "*Banzu*", Malezya'daki Johor Eyaleti'ne ait Panchor Kasabası'dır. "*Yalu*" ise Sumatra'da bulunan eski Aru veya Haru Krallığı'dır (梁启超, 2004, s. 5).

(Vr. 16a-b)

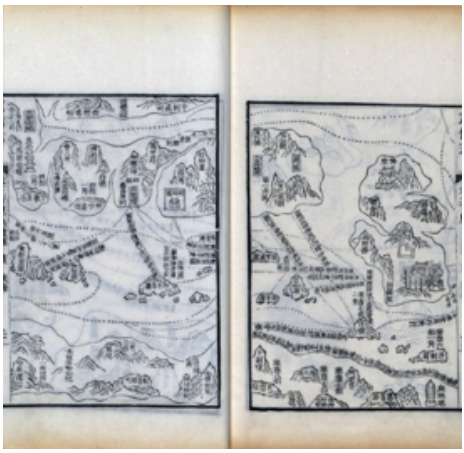
On altıncı tablonun sağ tarafında "*Ji shui wan*" (急水湾) ve "*Su men da la*" (蘇門答剌) gibi iki önemli yer adları bulunmaktadır. İçinde "*Ji shui wan*", Endonezya'nın Açe Eyaleti'nde bulunan Lhokseumawe Kenti'dir. "*Su men da la*" ise Endonezya'ya ait Sumatra veya Sumatera Adası'dır. Sol tarafta "*Ba du ma*" (八都馬), "*Xiao da huamian*" (小大花面) ve "*Nan wu li*" (南巫裡) gibi başka yer adları bulunmaktadır. Bunlardan biri "*Ba du ma*", geçmişte Martaban olarak bilinen, bugünkü Myanmar'da yer alan Mottama Kenti'dir. "*Xiao da huamian*", Sumatra'da bulunan Nakur veya Nagur Krallığı, bazı kaynaklarda "*Naguer*" (那孤兒) olarak yazılmıştır (洪煥椿, 2004, s. 125). "*Nan wu li*" ise Sumatra'nın kuzeyinde yer alan Lamuri Krallığı, bazı kaynaklarda "*Nanboli*" (南渤裡 veya 喃勃利) olarak yazılmıştır (洪煥椿, 2004, s. 125).

(Vr. 17a-b)

On yedinci tabloda "*Cui lan yu*" (翠兰屿), "*Long xianyu*" (龍涎嶼) ve "*Bang ge la*" (榜葛剌) gibi sadece bazı önemli yer adları bulunmaktadır. Rockhill'a göre "*Cui lan yu*",

Sumatra'nın kuzeyinde ve Hint Okyanusu'nda bulunan Büyük Nicobar Adası'dır. Bu adanın ismi, *Xingcha Shenglan*'da "*Tsui-lan shan*" olarak yazılmıştır (Rockhill, 1915b, s. 374). "*Long xianyu*", Endonezya'nin Açe Eyaleti'ne ait Rondo Adası (經典雜誌, 1999, s. 69). Bununla birlikte "*Bang ge la*", bugünkü Bengal Bölgesi'dir. Bengal, *Yingya Shenglan* ve *Xingcha Shenglan*'da "*Pang-ko-la*" şekli olarak yazılmıştır (Rockhill, 1915c, ss. 436, 440).

(Vr. 18a-b)

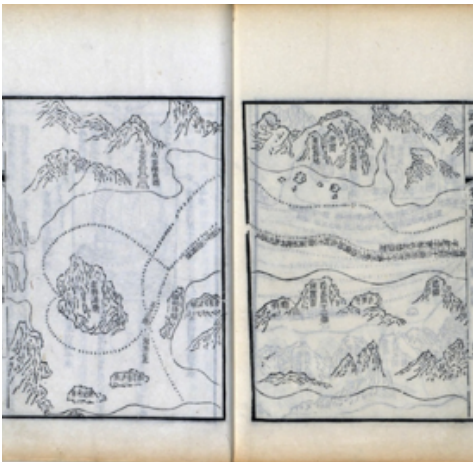
On sekizinci tabloda pek çok önemli yer adları görülmektedir. Öncelikle sağ tarafta "*Xilanshan*" (錫蘭山) yazısıyla çizilen büyük bir ada, Sri Lanka Adası'dır. Eski adı Ceylon olan bu ada, gerek *Yingya Shenglan*'da gerekse *Xingcha Shenglan*'da "*Hsi-lan*" şekli olarak yazılmıştır (Rockhill, 1915b , ss. 377, 381). Yanında "*Gao langwu*" (高朗務) ve "*Xiao gelan*" (小葛蘭) adlı iki önemli yer adları bulunmaktadır. "*Gao langwu*", günümüzde Sri Lanka'nın Kolombo Kenti'dir. "*Xiao gelan*" ise Hindistan'daki Kerala Eyaleti'nde yer alan Quilon veya Kollam Kenti'dir (經典雜誌, 1999, s. 70) (Rockhill, 1915c, s. 447). Ortasında "*Ren buru liu*" (任不如溜, Fadiffolu veya Lhaviyani) başta olmak üzere "*Qilailiu*" (起來溜, Tiladummati Atoll), "*Guan yu*" (官嶼, Malé) ve "*Sha la liu*" (沙剌溜, Mulaku Atoll) gibi yazılan yer adları, Maldivler'e bağlı adalardır (Hsu, 1988, s. 99). Maldivler, *Yingya Shenglan*'da "*Liu-shan Tieh-kan*", *Xingcha Shenglan*'da ise "*Liu-shan Yangkao*" gibi farklı şekilde yazılmıştır (Rockhill, 1915b, ss. 388, 390) (Ptak, 1987, ss. 675-694). En aşağıda yazılan "*Ma lindi*" (麻林地, Malindi), "*Man basa*" (慢八撒, Mombasa) ve "*Men feichi*" (門肥赤, Mambrui) gibi yer adları, günümüzde Kenya kıyısında bulunan kentlerdir. Bazı kaynaklara göre *Malindi*, bugünkü Tanzanya'nın güney kıyısında yer alan Kilwa Kisiwani'dir (沈福伟,

2004, s. 103).Aynı tablo sol tarafta "*Kezhiguo*" (柯枝國), "*Guliguo*" (古里國), "*Wu li shicheng*" (烏里舍城) ve "*Mugu doushu*" (木骨都束) gibi birkaç başka önemli yer adı bulunmaktadır. "Kezhiguo", eski adı Kochin olan bugünkü Hindistan'ın Kerala Eyaleti'nde yer alan Koçi Kenti'dir. Bu şehrin adı, *Yingya Shenglan* ve *Xingcha Shenglan*'da "*Ko-chih*" olarak yazılmıştır (Rockhill, 1915c, ss. 449, 452). "*Guliguo*", Hindistan'ın Kerala Eyaleti'nde yer alan Calicut veya Kozhikode Kenti'dir. Calicut, *Yingya Shenglan* ve *Xingcha Shenglan*'da "*Ku-li*" olarak yazılmıştır (Rockhill, 1915c, ss. 455, 461). Civarında "*Wu li shicheng*", Hindistan'ın Orissa Eyaleti'dir. Ardından, "*Mugu doushu*" ise Hint okyanusu kıyısında ve Afrika'nın doğusunda yer alan Mogadişu Kenti'dir. Mogadişu, *Xingcha Shenglan*'da "Mu-ku-tu-shu" şekliyle yazılmıştır (Rockhill, 1915d, s. 617).

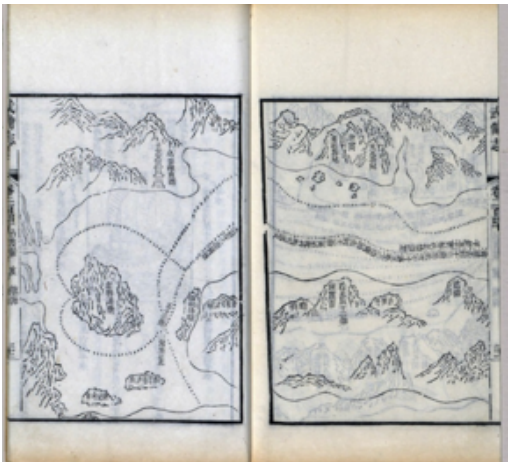
(Vr. 19a-b)

On dokuzuncu tablonun sağ tarafında "*Kewa ta er*" (克瓦塔兒), "*A dan*" (阿丹) ve "*La sa*" (剌撒) gibi başlıca yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Kewa ta er*", Pakistan'ın Belucistan Eyaleti'nde yer alan Gvadr Kenti'dir. "*A dan*", yani Aden'dir (Rockhill, 1915d, ss. 607, 610). Yanındaki "*La sa*", bugünkü Yemen toprağına aittir (Rockhill, 1915d, s. 616). Sol tarafta "*Ba sini*" (八思尼), "*Mu kelang*" (木剋郎) ve "*Zuo fa er*" (佐法兒) gibi birkaç önemli yer adı bulunmaktadır. Bunlardan "*Ba sini*", Pakistan'ın Belucistan Eyaleti'nde Pasni Kenti'dir. Civarında "*Mu kelang*", yani Mekran, İran'ın güney doğusu ve Pakistan'ın güneybatısında yer alan bir kıyı bölgesidir. Aşağıdaki "*Zuo fa er*", Oman'da yer alan Zufar Bölgesi'dir. Zufar (Djofar), *Yingya Shenglan*'da "*Tsu-fa-erh*" ve *Xingcha Shenglan*'da ise "*Tso-fa-erh*" olarak yazılmıştır (Rockhill, 1915d, ss. 611, 613).

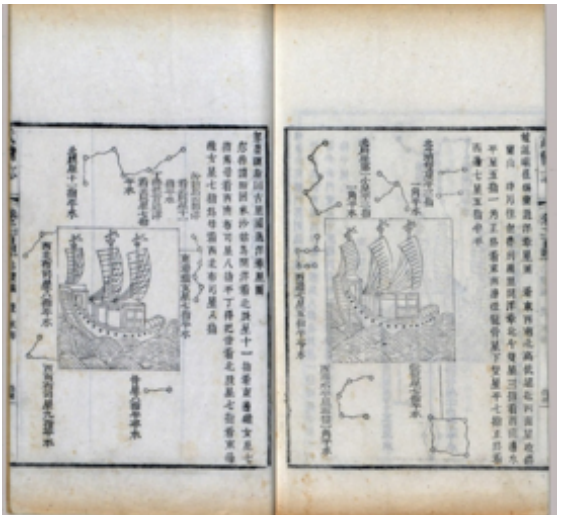

(Vr. 20a-b)

Yirminci tabloda ise "*Ku si da er*" (苦思答兒), "*Guliya*" (古里牙) ve "*Hu lumosi*" (忽魯謨斯) gibi sadece bazı önemli yer adları bulunmaktadır. Bunlardan "*Ku si da er*", Pakistan'ın Belucistan Eyaleti'nde bulunan Huzdar Bölgesi'dir. "*Guliya*", Oman'da yer alan Qurayyat Kasabası'dır. Son olarak, "*Hu lumosi*", Basra Körfezi'nde bulunan Hürmüz Adası'dır (Rockhill, 1915d, ss. 604, 605).

Vr. 21a-b

Vr. 22a-b

Sonuç

Kısaca, *Wubei Zhi*'nin 240. bölümünde bulunan ve Zheng He'nin deniz seferlerinin neticesi olarak derlenen *Mao Kun Haritası*, yani *Zheng He'nin Deniz Seferleri Haritası*, XV. yüzyılda Zheng He'nin Nanjing'den Güney Çin Denizi, Güneydoğu Asya, Hint Okyanusu ve Doğu Afrika'ya kadar düzenlediği deniz seferleriyle ilgili birçok yer adlarından söz etmektedir. İlk yarım kısımda (ilk tablodan onuncu tabloya) Çin'in içi ve kalan yarım kısımda (onuncu tablodan yirminci tabloya) yabancı yerlerini gösteren *Mao Kun Haritası*, günümüzdeki modern haritalar ile karşılaştırıldığında, başta Çin olmak üzere Hongkong, Makau, Vietnam, Kampoçya, Tayland, Singapur, Malezya, Endonezya, Myanmar, Hindistan, Bengal (Bangladeş), Sri Lanka, Maldivler, İran, Yemen, Oman, Somali ve Kenya gibi birçok ülke bu haritada bulunmaktadır. Yine, karşılaştırıldığında haritada birçok yer isimlerinin henüz bilinmemesine rağmen, *Mao Kun Haritası*, Çin deniz haritacılığını araştırma yaparken şüphesiz bir kaynak olarak anlaşılmaktadır. Öte yandan, tarihi coğrafya açısından *Mao Kun Haritası*, da Çinlilerin XV. yüzyıldaki yabancı ülkeler üzerine algısını yansıtmaktadır.

Kaynakça

Akin, A.V. Z. (2009). *Printed Maps in LateMing Publishing Culture: A Trans-Regional Perspective*. Ph.D Dissertation, Harvard University.

Benjamin, A. E. (1981-1983). Geographical Research in the Ming-Ch'ing Period. *Monumenta Serica*, Vol. 35, 1-18.

Duyvendak, J.J.L. (1939). The True Dates of the Chinese Maritime Expeditions in the Early Fifteenth Century. *T'oung Pao*, Second Series, Vol. 34, Livr. 5, 341-413.

Eberhard, W. (1957). *En Eski Devirlerden Zamanımıza Kadar Uzak Doğu Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Hsiao, K. H. ve Yan, H. S. (2014). *Mechanisms in Ancient Chinese Books with Illustrations*. Heidelberg: Springer.

Hsu, M. (1988). Chinese Marine Cartography: Sea Charts of Pre-Modern China. *Imago Mundi*, Vol. 40, 96-112.

Mills, J.V. (1937). Malaya in the Wu-Pei-Chih Charts. *Journal of the Malayan Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol. 15, No. 3 (129), 1-48.

Mills, J.V. (1951). Notes on Early Chinese Voyages. *The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, No. 1/2, Apr., 3-25.

Mills, J.V. (1954). Chinese Coastal Maps. *Imago Mundi*, Vol. 11, 151-168.

Mulder, W. Z. (1942). The 'WuPeiChih' Charts. *T'oung Pao*, Second Series, Vol. 37, Livr. 1, 1-14.

Needham, J. (1959 reprinted 2005). *Science and Civilisation in China*, Vol. 3: Mathematics and the Science of the Heavens and the Earth. Cambridge: Cambridge University Press.

Ptak, R. (1987).The Maldive and Laccadive Islands in Ming Records. *Journal of American Oriental Society*, Vol. 107, No. 4 (Oct.-Dec), 675-694.

Rockhill, W.W. (1915). Notes on the Relations and Trade of China with the Eastern Archipelago and the Coast of the Indian Ocean during the Fourteenth Century. Part II. *T'oung Pao*, Second Series, Vol. 16, No. 2, May, 236-271.

Rockhill, W.W. (1915b). Notes on the Relations and Trade of China with the Eastern Archipelago and the Coast of the Indian Ocean during the Fourteenth Century. Part III. *T'oung Pao*, Second Series, Vol. 16, No. 3, July,374-392.

Rockhill, W.W. (1915c). Notes on the Relations and Trade of China with the Eastern Archipelago and the Coast of the Indian Ocean during the Fourteenth Century. Part IV. *T'oung Pao*, Second Series, Vol. 16, No. 4,Oct., 435-467.

Rockhill, W.W. (1915d). Notes on the Relations and Trade of China with the Eastern Archipelago and the Coast of the Indian Ocean during the Fourteenth Century. Part V. *T'oung Pao*, Second Series, Vol. 16, No. 5,Dec., 604-626.

Wade, G. (2005). The Zheng He Voyages: A Reassessment. *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol. 78, No. 1 (288), 37-58.

Willetts, W. (1964). The Maritime Adventures of Grand Eunuch Ho. *Journal of Southeast Asian History*, Vol. 5, No. 2, Papers on Early South-East Asian History, 25-42.

Zhu, J. (1988). A Brief Discussion on Zheng He's Nautical Charts and the Presentation of the Ancient-Present Contrast of Zheng He's Nautical Charts. *International Hydrographic Review*, Monaco, LXV (1), January, 107-113.

徐玉虎 (2004). 郑和下西洋航海图考. 郑和研究百年论文选（ss. 87-95）. 北京:北京大学出版社.

梁启超 (2004). 祖国大航海家郑和传. 郑和研究百年论文选（ss. 1-8）. 北京: 北京大学出版社.

沈福伟 (2004). 郑和宝船队的东非航程. 郑和研究百年论文选（ss. 96-110）. 北京: 北京大学出版社.

洪煥椿 (2004). 明初对外友好关系与郑和下西洋. 郑和研究百年论文选（ss. 111-129）. 北京: 北京大学出版社.

經典雜誌 (1999). 鄭和下西洋海上史詩. 台灣: 經典雜誌出版社.

茅元仪 (1644). 武備志：二百四十卷. Nr. E701.M32.1.

茅元仪 (1792). 武備志：二百四十卷. 賭春堂. ケ0500061.

赵世瑜 (2015). 卫所军户制度与明代中国社会-社会史的视角. 清华大学学报 (哲学社会科学版)，第2期 (第30卷)，114-127。

Xi'an'daki Hui Müslümanların Tarihçesi

Ya Fang Liu*

Öz: Çin'de İslam'a inanan on etnik grup vardır, bu gruplardan bir tanesinin adı Hui'dir. Bugün, Hui halkı neredeyse tüm Çin şehirlerinde bulunur, fakat çoğu Xi'an şehri dahil olmak üzere Çin'in kuzeybatı bölgelerinde yaşamaktadır. Bu makalede, Hui'nin Çin'de oluşumu ve gelişiminin tarihçesi tanıtılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çinli Müslüman, Hui, Xi'an, Azınlık.

* Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Doktora Programı.
İletişim: 359544822@qq.com

Giriş

Çin'in tarih kitaplarındaki kayıtlarına göre, İslam dini M.S. 7. yüzyıl civarında Batı ve Orta Asya'daki Müslüman tüccarlar tarafından Çin'e yayılmıştır. İslamiyet uzun bir gelişme sürecinde Çin'de yayılmış ve daha sonra Çin'in Hui ve Uygur gibi azınlık milliyetlerinin inandıkları din olmuştur.

İslamiyet, Hui'lerin tarih, kültür, ahlak, yaşam tarzı, örf ve âdetlerine derin bir etki yapmıştır. Hui'ler, camiden ayrı yaşayamazlar, bu da Hui mahallesinin özelliklerinden birisidir. Kendi dili olmayan Hui'ler genelde Çince karakterleri kullanırlar.

Çin'in her eyaletinde Hui'ler bulunmaktadır. Hui'lerin dağılım özellikleri "ülkede dağınık, şehirde toplu" olarak özetlenmektedir. Çin'in her şehrine dağılan Hui'lerin yoğun olarak yaşadığı yerler Ning Xia Hui Özerk Bölgesi (宁夏回族自治区), Qing Hai (青海), Gan Su (甘肃), Shaan Xi (陕西), He Nan (河南), He Bei (河北), Shan Dong (山东), Yun Nan (云南) ve diğer eyaletlerdir. Tarihte Hui'lerin önemli yerleşim alanlarından biri Shaan Xi (陕西) eyaletidir. Hui (回) azınlığı, Shaanxi'nin başkenti Xi'an'daki azınlıklar arasında en kalabalık etnik gruptur.

Xi'an Hui azınlığı Müslümanlarını, kabaca iki bölüme ayırabiliriz. Birincisi, tarihte Xi'an'da yaşayan Arapların ve Perslerin soyundan gelen Hui'ler; ikincisi, 1912 yılından sonra savaştan ve açlıktan dolayı başka şehirlerden gelen Hui'ler.

Uzun bir geçmişe sahip olarak dünyanın tarihi bir şehri olan Xi'an'da çeşit çeşit etnik gruplar mevcuttur. 2000 yılında yapılan Çin Halkı 5. Nüfus Araştırması'na göre, Han (汉) etnik grubu hariç, Xi'an kentinde 49 tane azınlık etnik grubu bulunmuştur. Xi'an'ın nüfusu 7 milyonu (7,411,400) bulurken azınlıkların nüfusu ise 85 bin (85,300) olarak hesaplanmıştır. 64 bin (64,000) nüfusa sahip olan Xi'anlı Hui azınlığının çoğu, kentin merkezinde yaşamıştır. Lian Hu (莲湖) ilçesinde yaşayan Hui'lerin nüfusu 28762 olarak hesaplanırken, Xin Cheng (新城) ilçesindeki ise 10341 bulunmuştur.

Xi'anlı Hui'lerin tarihinin araştırılması, Hui tarihi, Çin'in İslam tarihi ve Çin'in azınlık ilişkilerinin tarihini öğrenmemiz açısından önemlidir.

Tang (唐) Hanedanı Döneminde Batıdan Gelen Hui'lerin Ataları

Hui etnik grubunun çıkışı, Tang Hanedanı döneminde Xi'an'da oturan Fan Ke (蕃客) adlı Müslümanlara kadar uzanır. Fan Ke (蕃客) kelimesi, antik çağlarda yabancı tüccarları işaret etmiştir. Tang Hanedanı dönemi, Çin tarihinde çok

gelişmiş ve müreffeh çağlardan biridir. Tang Hanedanı'nın başarısı, imparatorunun dışa açılan politikasından kaynaklanmıştır.

Çin'in tarihî kitaplarındaki kayıtlarına göre, Tang Hanedanı'nın imparatoru Tai Zong (唐太宗) şöyle demiştir: Ben her milleti eşit görüyorum, hepsini seviyorum (Si Ma Guang, 1084). İmparatorun böyle bir dış politika izlemesinden dolayı başka ülkeden gelen elçiler, misyonerler, tüccarlar, öğrenciler ve diğer yabancılar Çin'de yaşamayı arzu ediyorlardı. Hui'lerin ataları da bu zamanlarda Çin'e gelmişlerdir.

Arap Elçiler ve Tüccarlar

7. yüzyılın ilk yıllarında, İpek Yolu'nun batı ucu olan Arap İmparatorluğu ve doğu ucu olan Çin'in Tang Hanedanı aynı zamanda kalkınmıştır. Tarih kitaplarında şöyle kayıtlanmıştır: "M.S. 651 yılının Ağustos ayında, ilk defa Dashi（大食国） Ülkesinden elçiler geldi. Elçiler, Tang Hanedanı'nın başkenti Chang'an'da İmparator Gao Zong（唐高宗) ile resmen görüştüler." (Liu Xu, 945.)

Bu tarihten itibaren Tang Hanedanı Dashi (Arap İmparatorluğu) ile diplomatik ilişki kurmuştur. Bu yüzden pek çok tarihçi, İslam'ın Çin'e yayılmasının başlangıç zamanının 651 yılı olduğuna inanmaktadır. Fakat bu iddiayı kabul etmeyenler de vardır ve Çin ile Arapların resmî olmayan ilişkilerin, yani halklar arasındaki ilişkilerin 651 yılından önce olması gerektiği fikrini savunurlar. Çünkü Tang Gaozu Wude döneminde (618 - 626 yılında), Hz. Peygamber Muhammed (S.A.V.)'in 4 sahabeyi Çin'e gönderdiği söylenmiştir. Sahabelerden biri Vehb b. Ebi Kebşe, Guangzhou'ya geldikten sonra 627 yılında HuaiSheng Camii inşa edilmiştir. Huai Sheng kelimesi, Hz. Peygamberi özlemek anlamındadır ve caminin adı olmuştur. 1300 yıldan daha fazla bir tarihe sahip olan Huai Sheng Camii, İslam'ın 651 yılından önce Çin'e yayıldığının bir kanıtıdır.

Ancak kayıtlara göre, 651 yılından 789 yılına kadar, Dashi (Arap) İmparatorluğu Tang devletine 37 defa elçilerini göndermiştir. Diğer bir ifade ile, 651 yılındaki Arap elçilerin Tang İmparatoru ile resmen görüşmesinden sonra Arap İmparatorluğu'ndan gelen elçiler, tüccarlar, turistler, misyonerlerin sayısı daha fazla olmuştur. Kitaplarda şöyle kayıtlıdır: Xuan Zong Tian Bao döneminde (742 - 756 yılında), Changan'da yaşayan Arap Müslüman'ların sayısı 4 bin olmuştur, hatta bazılarının kendi evleri olup 40 sene burada kalmışlardır. 760 yılından önce en az bin Dashi, Jiahu Yangzhou'da yaşamıştır.

O zamanki Chang'an, Tang Hanedanı'nın başkenti olarak uluslararası bir metropoldur. Kent, Zhu Que caddesi ile iki ilçeye bölünmüştür: caddenin doğusu Wan Nian ilçesi ve batısı Chang'an ilçesi. Azınlık gruplar ve yabancı tüccarlar, Wan Nian (万年) ilçesinin Dong Shi (东市) adlı doğu bölgesi ve Chang'an ilçesinin Xi Shi (西市) adlı batı bölgesinde hareket etmektelermiş. Bunlar uzaktan gelen Müslümanlardır ve Xi Shi Hu Dian (西市胡店：yabancı dükkanı) veya Bo Si Di (波斯邸：Perslerin mağazası)'nda taşlar, mücevherat, baharatlar, ilaçlar üzerine alışveriş yapmışlardır. Tang şiirleri, romanları ve diğer tarihi kitaplarda Arap ve Pers Müslümanların yaşamlarından bahsedilmiştir. Ticaret yapmanın ve Çin kültürlerini öğrenmenin yanı sıra, bazı Müslümanlar Çin'de memur veya yazar olmuşlar.

Ayrıca, Çin'e gelen Müslümanların dinî serbestliği Tang Hanedanı dönemine kadar uzanır. Sekizinci ve dokuzuncu yüzyıllarda Chang'an'da ve Guang Zhou'da camiler inşa edilmiş olması muhtemeldir.

Şiiler

Ⅷ. yüzyılın seksenli yıllarına doğru, Arap İmparatorluğunda Emevi hanedanına karşı silahlı mücadele patlak vermiştir. Bu mücadele başarısız olduktan sonra ana muhalefet olan Şii Müslümanlardan bir grup, Emevi hanedanlığından kaçarak yavaş yavaş batıdan doğuya göç ederek Kuzey Çin'e gelmişlerdir. Onlar Çin'deyken yerel dili öğrenip Yake (牙客) adını almışlar, Çin'e ve yurtdışına ticarete başlamışlardır. Bu tarihi gerçekleri, Minnuosiji tarafından İngilizce'ye çevirilen, Malva'nın yazdığı *Çin'deki Türkler ve Hindistan Üzerine Araştırmalar* adlı bir kitaptan öğrenebiliriz. Sekizinci yüzyılda yaşayan Malva, Arap gezgini olarak Çin ve Hindistan'a gelmiştir. Bu yüzden onun kaydı doğrudur. Hatta şimdiye kadar Xi'an'da, nesillerce atlar, inekler, koyunlar, antikalar üzerine alışveriş yapan Yake (牙客) adlı birçok Hui vardır.

Bununla birlikte, Çinli Müslümanlar temelde Sünni mezhebine tabidir, ama günlük hayat ve dinî törenlerde Şii'nin gölgesi de bulunmaktadır. Jin Ji Tang (金吉堂), Zhao Bin (赵斌), Wang Jing Zhai (王静斋) gibi birçok Hui Müslüman âlim, Şiilerin Çinli Müslümanların günlük yaşamları üzerinde derin bir etkiye sahip olduğunu savunmaktadırlar.

Örnek vermek gerekirse, Hui'lerin günlük dilinde oldukça fazla Farsça kelime kullanılır. Caminin eğitim sorumlusuna Ahong (阿訇-imam) denir. Müslümanların günde beş kez kıldığı namazın adları, hepsi Farsçadan geçmiştir:

Bang Bu Da (邦布达 - sabah namazı),

Pie Shi Ni (撇什尼 - öğle namazı),

Di Gai Er (底盖勒 - ikindi namazı),

Sha Mu (沙姆 - akşam namazı),

Hu Fu Tan (胡夫滩 - yatsı namazı).

Arapça Ezan kelimesinin yerine Farsça Bangke (邦克) kelimesi kullanılır. Hatta özellikle Xi'an dahil Çin'in kuzeybatısında Huda (胡大) Farsça kelimesi Allah'ı işaret ederek kullanılır.

Kısaca, Çinli Sünniler üzerinde bazı Şiilerin etkisi vardır. Tang Hanedanı döneminden itibaren Şiiler sürekli Çin'e gelerek Şii'nin geleneklerini ve âdetlerini getirmişlerdir.

Bu gruplar daha sonra da Çinli Müslümanların bugünkü hâlini almışlardır. Başka bir deyişle, Sünni mezhebine mensup Çin'li Müslümanların dinî hayatları ve günlük hayatlarında Şii'nin etkileri bulunmaktadır.

Tang Devletine Yardım Eden Arap Askerleri

Tang Hanedanı döneminde, An Lu Shan (安禄山) isyan bayrağını açmıştır. Tang İmparatoru Su Zong (唐肃宗), Da Shi (Arap) İmparatorluğu'ndan yardım istemiştir. Çin tarih kitaplarında bu gerçekten bahsetmiştir. Örnek vermemiz gerekirse, *Jiu Tang Shu* (Eski Tang Kitabı)'ndaki kayıtlara göre, M.S. 757 yılının Eylül ayında, mareşal Guang Ping (广平王), Su Fang (朔方), An Xi (安西), Hui Lun (回纶), Nan Man (南蛮), Da Shi (大食) milletlerinden oluşan toplam iki yüz bin nüfusa sahip olan bir orduyu komuta ederek düşmanı yenmek üzere doğuya göndermiştir (Liu Xu, 945).

Buna ek olarak, 783 yılında İran soyundan gelen Luo Yuan Guang (骆元光) isyanı bastırmıştır. Bu büyük katkısı nedeniyle Çin imparatoru tarafından kendisine Wu Kang Jun Wang (武康郡王) adlı resmi görev ve ona Çince Li (李) soyadı verilmiştir.

Bu gerçekler, şunu ispat eder: Tang İmparatoru, Tang devletine yardım eden Arap askerlerin Chang'an'da yaşaması ve Çinli kızlar ile evlenmesini kabul etmiştir. Dolasıyla bu zamanda birçok Arap asker Çin'de yaşamaya başlamıştır.

Buna ilaveten halen Xi'an Hui'ler arasında yayılan bir söz vardır: Hui Hui dede, Han Han nene. Bu sözün anlamını şöyle açıklamak gerekir: Hui'lerin dedel-

eri Müslümandır; neneleri ise Çin'in Han etnik grubu yani çoğunluk grubundan gelmedir. Bu deyim de o zamandaki Hui'ler ile Han'ların evlenmeleri durumunu belirtmektedir.

Zhao Wu'da Dokuz Tür Hu Ren (胡人)

Eskiden Zhao Wu (昭武) bölgesi yani Orta Asya'da dokuz tane küçük ülke bulunmaktaydı. Bunlar Kang (康国), An (安国), Cao (曹国), Shi (石国), Mi (米国), He (何国), Mu (穆国), Bi (毕国), Shi (史国) ülkesidir. Bu dokuz tane küçük ülke, Arap İmparatorluğu tarafından fethedildikten sonra İslamiyet'e geçmişti. Antik çağlarda Çinliler, kuzey ve batı bölgesindeki azınlıklara Hu Ren (胡人) demekteydiler. HuRen'ler daima Chang'an'a gidip ticaret yapıyorlardı. Dahası bazıları, ülkesinin adını alıp kendi soyadının yerine kullanarak Çinli kızlar ile evlenip Çin'de yerleşmişlerdir. Eski Çin kitaplarına göre, Tang döneminde Chang'an'da evlere sahip olan 4 bin HuRen bulunmaktadır. Evleri olmayanlar dahil edilirse bu sayı 4 bin'den fazladır. Hatta bugüne kadar Xi'an ve civarındaki şehirlerde yaşayan An, Cao, Kang, He, Mi vb. soyadlı Hui Müslümanların sayısı az değildir.

Netice olarak, Tang döneminde Arap, Pers, Hu Ren ve Orta Asya'dan gelen diğer bazı Müslümanlar, ticaret ya da misyonerlik veya yardım etmek üzere Çin'e gelip burada yaşamaya başlamışlardır ve sayıları bir hayli çoktur. Çin'de yaşayan yabancı Müslümanlar, Zhu Tang (住唐) diye adlandırılmışlardır. Tang devleti, onların daha rahat bir şekilde yaşayabilmesi için onlara ait bölgeler tahsis etmiştir. Bu özel bölgelerin adı Fan Fang (蕃坊)'dır. Fan Fang içinde onlar kendi geleneklerine göre yaşayabilmişlerdir. Diğer bir ifade ile, Müslümanlara ayrılan bu bölgede, Müslümanlar kendi dinî inançlarını yaşamaya devam edebilir, kendi yasaları ile kendilerini idare edebilirlerdi. Bunların çocukları da Tu Sheng Fan Ke (土生蕃客) diye adlandırılmıştır. Fakat o zamanlarda FanKe'lerin kimliği, Çin'de yaşayan yabancı statüsündedir, FanKe grubu ise Çin'in azınlıklarından bir tanesi olmamıştır.

Şunu belirtmemiz gerekir ki: Hui etnik grubunun ana kısmının oluşumu Yuan Hanedanı döneminde başlamış olsa da, ortak yaşam alanı, (Fan Fang'da ikamet etmeleri), ortak dil, (genelde Çince ile konuşmaları, bazı Arapça, Farsça kelimeleri de kullanmaları), ortak piskolojik durum (İslam'a inanmaları) ve ortak ekonomik yaşam tarzı (ticaret yapmaları) olarak incelendiğinde, Tang (唐) ve Song (宋) Hanedanı zamanındaki Han Çinlileriyle veya başka etnik grup bireyleriyle evlenen Müslümanların nesilleri, günümüz Hui'leri ile tam olarak aynı olmamasına rağmen, onlara erken Hui'ler denebilir. Çünkü Yuan hanedanı döneminden önce, bu erken Hui'lerin nüfusu çoktur.

Yuan hanedanı döneminde daha fazla Müslüman doğuya göç ederek Çin'e gelmiştir. Dolayısıyla, onların kimliği değişmeye başlamıştır. O zamanlarda Hui Hui Fan Ke (回回蕃客) olarak adlandırılan bu grup Çin'in Hui azınlığının en önemli kısmı olmuştur. Bu konunun incelenmesi ise ilerideki araştırmalara bırakılacaktır.

Song (宋) Hanedanı Döneminde Xi'an'da Yerleşen Yabancılar

Tang İmparatorluğu yıkıldıktan sonra Song İmparatorluğu hakim olmaya başlamıştır. Yeni başkent Kai Feng (开封) ve Lin'an (临安), Xi'an'ın yerini almıştır. Song Hanedanı döneminde Xi'an başkent olmamasına rağmen onun değerli makam ve politika etkisi hâlâ devam etmektedir. Tarihi İpek Yolu'nun başlangıcı olan Xi'an, Çin'in kuzeybatı bölgesinde en gelişmiş kent olup, Hui'lerin ataları tarafından tüccarlık için tercih edilen bir şehirdir.

Song İmparatorluğu M.S. 960 yılında kurulmuş ve M.S. 1279 yılında yıkılmıştır. 319 yıllık tarihe sahip olan Song İmparatorluğunu iki döneme ayırabiliriz: Bei Song (北宋) Hanedanı (M.S. 960 - M.S. 1127) ve Nan Song (南宋) Hanedanı (M.S. 1127 - M.S. 1279). Bei Song Hanedanı'nın başkenti Kai Feng (开封) olurken, Nan Song Hanedanı'nınki ise Lin'an (临安) şehridir.

Ayrıca, şunu belirtmemiz gerekir ki, bu 319 yıllık Song İmparatorluğu döneminde Liao (辽), Jin (金), Xia (夏) ve Moğolistan (蒙古) da bulunmaktaydı. Çeşit çeşit etnik gruplar hem çatışma ile hem de barış ile birlikte yaşamışlardır. Böylece Song Hanedanı dönemi, Çin tarihinde etnik grupların eriyerek birleştirildiği çağlardan biri olmuştur.

Yeni Yolu Seçen Müslüman Tüccarlar

Song dönemindeki ticari faaliyetler, ticareti teşvik politikası uygulamış olan Tang Hanedanı'nın attığı temeller üzerinde gelişmiştir. Bu dönemde Çin'deki Araplar, Persler ve diğer Müslümanların sayısı daha çok artmıştır. Çin'in tarihsel kayıtlarına göre, sadece Guang Zhou (广州), Quan Zhou (泉州), Yang Zhou (扬州), Ming Zhou (明州), Hang Zhou (杭州) ve diğer şehirlerde yaşayan Müslümanların sayısı on bin kadar olmuştur. Bu sebeple Nan Song (南宋) döneminde yaşayan Zhou Mi (周密), kitabında şöyle yazmıştır: "Bugün Hui Hui'ler Çin'de yaşamaya başladılar, özellikle çoğu Çin'in güneydoğu bölgelerinde yaşarlar." 986 yılında Zhan Cheng (占城, şimdi güney Vietnam)'da yüz kişilik nüfusa sahip olan bir Müslüman aile Hai Nan (海南) adasına taşınmıştır. 988 yılında ise Zhan Cheng (占城)'de yaşayan

301 Hui Müslüman Guang Zhou (广州)'ya göç etmiştir. Çin hükûmetince, Müslümanların daha rahat yaşayabilmeleri için onlara Fan Fang (蕃坊) adlı Müslüman mahallesi verilmiştir. Aynı zamanda, onlara hem Çinli kızlarla evlilik izni, hem de aileleriyle birlikte buraya taşınma hakkı verilmiştir. Fan Fang (蕃坊) sakinlerinin günlük işlerini yönetmekten ve dinî faaliyetlerden sorumlu Fan Zhang (蕃长) da tayin edilmiştir. Bu dönemde çok sayıda zengin Müslüman ortaya çıkmış, bu sebeple önemli sosyo-ekonomik statüye sahip olmuşlardır.

Öte yandan, Song Hanedanı döneminde Xi'an başkent olmamasına rağmen batı ile doğu bölgeleri için çok önemli bir noktadır. Hâlbuki bu dönemde İpek Yolu, Xi Xia (西夏) İmparatorluğu tarafından kapatılmıştır. Fakat bu durum, Araplar, Persler ve Orta Asya'dan gelen Müslüman tüccarları ticaret yapmaktan vazgeçirmemiştir. Eskiden Qing Hai (青海) - Xi Ning (西宁) yolu ile Çin'e gelen Müslüman ticaret adamları, yeni bir yolu - ki Huang Shui Gu Di (惶水谷地)'yi geçerek Long Nan (陇南) dağları'ndan Guan Zhong (关中)'a varan bir yol-tercih etmişlerdir. Onlardan bir kısmı Chang'an'da yerleşmişti, diğer bir kısım ise doğuya giderek Kai Feng (开封)'de yaşamaya başlamışlardır (Feng Fu Kuan, 1997, s.14).

Başka Nedenlerle Gelen Müslümanlar

11. yüzyılın sonundan 13. yüzyıla kadar, Avrupa Haçlı orduları doğuya giderek istilalar yapmıştı. Bununla birlikte doğal felaketler, vebalar ve savaşlardan dolayı Araplar, Persler ve Orta Asya'dan gelen Müslümanlar doğuya göç etmeye mecbur kalmışlardır. Birçoğu kara yolu veya deniz yolu ile Çin'e gelmiştir. Böylece bu dönemde Çin'e gelen Araplar, Persler ve Orta Asya'dan gelen Müslümanların sayısı, Çin'in daha önceki dönemlerindekinden fazladır. Özellikle kara yolu ile gelen Müslümanların, çoğu Chang'an'da kalmışlardır.

Ayrıca, Tang hanedanı dönemindan itibaren, Chang'an ve civarında yaşayan Hui He etnik grubunun nüfusu çok fazladır. Song hanedanı döneminde kuzey batı bölgesindeki Hui He etnik grubunun bir kısmı Shaan Xi'de yaşamaktadır. Elimizde bulunan arşiv vesikalarından anlaşıldığına göre, 1121 yılının Ekim ayının sekizinde, Song memurları İmparatorlarına şunu bildirmişlerdi: "Hui He'ler ticaret için geldiler, uzun zaman Shaan Xi'de kalmak istiyorlar. Dönmeyi istemiyorlar..." Song dönemindeki Hui'ler, Yuan Hanedanı döneminde Shaan Xi'ye yeni gelen İslamiyet'e inanan Se Mu (色目)'lar ile evlenip birlikte yaşamışlardır. Onlar da Shaan Xi'nin Hui etnik grubunun önemli bir kısmıdır.

Yuan (元) Hanedanı Döneminde Oluşan, Çin'in Hui Etnik Grubu

13. yüzyılda Cengiz Han ve halefleri batıyı zaptetmiştir. Dolasıyla pek çok Arap, Pers ve Orta Asya'lı Müslüman doğuya getirilmiştir. Çin'in Hui etnik grubunun ana parçası ise, bu Müslümanlardan ve bu dönemde yol açıldığından Çin'e gelen Müslüman tüccarlardan kaynaklanmıştır. Yuan resmî dokümanlarında bu Müslümanlar Hui Hui diye adlandırılmıştır. Bu gerçekleri, 13. yüzyılda yaşamış Pers tarihçi Cifeni'nin yazdığı Dünya'yı Fethedenlerin Tarihleri adlı bir kitaptan öğrenmekteyiz. Eser sahibi kitabında şunları söylemiştir: "Bugün, Allah'a inanan çok sayıda insan o tarafa gitmişlerdir. Doğu ülkelerine varıp orada evlenip yaşamaya çalışmaktadırlar. Hatta nüfusu epeycedir." Bunun yanısıra Çinli Prof. Bai Shou Lin (白寿彝)'in kitabında bu gerçekler şöyle yazılmıştır: "Yuan Hanedanı döneminde epey Müslüman Batı'dan gelmiştir. Çoğu Araplar ve Perslerdir."(Bai Shou Lin, 1983, s.209). Bu dönemde Batı'dan gelen Müslüman o kadar çoktur ki, çoğu Çinli tarafından bilinen bir söz vardır: Yuan döneminde Çin'in her yerinde Hui Hui bulunmaktadır (Zhang Ting Yu, 1739).

Yuan İmparatorluğu döneminden önce oluşan "erken Hui'ler" durumu konusunda şunlar eklenmelidir: Tang ve Song döneminde erken Hui'lerin yaşadığı ortam, Yuan dönemindeki kadar üst seviyede değildir. Erken Hui'lerin nesillerinin çoğu Çin kültürlerinin etkisiyle derin bir şekilde Çinlileşmiştir. Hatta bir kısmı tamamen Han Çinli olmuştur. Örnek olarak tarihte Xi'an'a yakın olan kasabalarda yaşayan Han Çinliler arasında bulunan Kang (康), An (安), Cao (曹), Mi (米) ve He (何) soyadlı insanların atalarının Müslüman olduğu ispat edilmiştir. Şimdiye kadar Xi'an'da An (安), Cao (曹), Mi (米) ve He (何) soyadlı çok sayıda Hui Müslüman bulunmaktadır. Böyle Han Çinlilerin arasında Hui Müslümanlarının olması ve Hui'lerin arasında Han Çinlilerin bulunması, eskiden yapılan evliliklerden kaynaklanmıştır. Bununla beraber, Arap, Pers ve Orta Asya'dan gelen tüccarlar uzun süreçte Çin'de yaşadıklarından dolayı, Çin'de yeni bir etnik grubun oluşması mümkündür. Yalnız Hui etnik grubunun büyük bir kısmı, Moğol İmparatorluğu'nun ordusu ile batıdan gelen Müslümanlardan oluşmuştur. Böylece, bugünkü Huiler, sadece Tang ve Song Hanedanında yaşayan Müslüman tüccarların torunları olmayıp, çoğu Moğol ordusu ile gelen Müslümanların nesilleridir.

Moğol İmparatorluğu'nun Ordusu ile Gelen Müslümanlar

Yuan Hanedanı döneminde, genelde İslam dinine inanan (hatta inanmayan) Orta Asyalı çeşit çeşit etnik gruplara, Araplara ve Perslere Hui Hui (回回) denir. O zamanki Hui Hui kavramının, belirsiz olduğu iddia edilmiştir. Hatta bu kavram Çin'e gelen

bazı Hristiyanları, Yahudileri ve Çingeneleri de içermiştir. Hui Hui'lerin doğuya göç etmenin sebebi, Çin'in kuzey tarafındaki Moğol İmparatorluğu'nun kalkınması ve bu sebeple meydana gelen önemli siyasi, askeri ve sosyal değişimlerle yakından ilgilidir.

Moğol İmparatorluğu, 1206 yılında Cengiz Han tarafından kurulmuştur. Kısa zamanda her yönde genişleyerek dünyanın %22'sine yayılmış, 34 milyon km^2'den fazla bir alanı kapsayan ve yeni tarihin en büyük sınırlarına sahip imparatorluğu hâline gelmiştir. Kurulduğu 1206 yılında nüfusu sadece 200.000 olan Moğol İmparatorluğu en geniş döneminde 100 milyondan fazla kişiyi topraklarında barındırıyordu. İmparatorluğun hakimiyet alanının bu denli geniş olması batı ile doğuyu birleştirmiş, bu sayede İpek ve Baharat yollarında ticaret yapmak güvenli hâle gelmiş ve bu da barış dönemini başlatmıştı.

Moğol ordusu senelerce batı ile doğuyu birleştirirken çok sayıda Arap, Pers ve Orta Asyalı çeşit çeşit Müslüman grubu doğuya getirmiştir. Bunların arasında komutanlar, askerler, zanaatçılar, tüccarlar, araştırmacılar, bilimadamları, ve esir kadınlar, Moğol ordusu'na teslim olanlar ve değişik kimlikte insanlar vardı. Yuan resmi kitaplarında onlara hep Hui Hui denmiştir. Öyle bir dönem gelmiştir ki, Moğol ordusunda Müslüman alayları dahi olmuştur.

Ayrıca 1273 yılında Yuan İmparatoru Kubilay Han şöyle emretmişti: asker yaşadığı yerde kayıtlı olsun (Wang Hui, Song Lian). Genelde Müslüman askerler ailelerini getirmediği için Han'lar, Uygur'lar ve Moğol'lar ile evlenip Çin'de yaşamaya başlamışlardır. Çoğu, Çin'in kuzey batı bölgesinde yer alan Shaan Xi (陕西), Gan Su (甘肃) ve Ning Xia (宁夏) eyaletlerinde bulunmaktadır. Bazıları ise Çin'in orta ve güney taraflarında yerleşmişlerdir. Dolasıyla ülkede her yerde bulunan Hui'ler, devletten kimlik alıp Çinlileşmeye başlamışlardır.

Çin'e Gelen Birçok Müslüman Tüccar

Moğol İmparatorluğu kurulduğunda batı ile doğuyu birleştirmiş, böylece İpek Yollarında ticaret yapmak güvenli hâle gelmiştir. Ticarette çok başarılı olan, Orta Asya'dan gelen Müslümanlar, bu dönemde diğer dönemlerden daha yoğun bir şekilde Çin'e gelmişler ve ticaret yaparak zenginleşmişlerdir.

Ayrıca, Song Hanedanı döneminden beri Avrupa Haçlı Seferlerinden kaçmak için Arap, Pers ve Orta Asya'daki Müslümanlar Çin'e taşınmışlardır. Bu gruplar, Tang Hanedanı ve Song Hanedanı dönemlerinde Chang'an'da yerleşen Müslümanların torunları ile birlikte yaşamaktaydılar.

Netice olarak, Yuan Hanedanı dönemi, Müslümanların gelişmesi ve İslam'ın Çin'de yayılması açısından en önemli dönemlerden biridir. Bu dönemde Müslümanların kimliği değiştirilmiştir. Artık sadece yurtdışından gelen yabancılar olarak değil, Çin'in gelişmesi ve birleştirilmesi sürecinde çok büyük katkısı bulunan bir zümre olarak görülen Müslümanlar, Çin toplumunun ikinci tabakasında yaşamaktaydılar. Bu zaman dilimindeki Müslümanlar da, Çin'in Hui etnik grubunun önemli bir kısmını oluşturmuştur.

Ming (明) Hanedanı Döneminde Hui Etnik Grubunun Oluşturulması ve Gelişmesi

Ming İmparatorluğu, Han etnik grubu Zhu Yuan Zhang (朱元璋) tarafından kurulmuştur. Zhu Yuan Zhang (朱元璋), Çin tarihinde 1368 yılından 1644 yılına kadar hükümdarlık yapmıştır.

Ming Devleti'nin Müslümanlara Uyguladığı Politikalar

Ming (明) İmparatorluğu'nun Müslümanlara yönelik yürüttüğü politikaların istikrarsız olduğu iddia edilmektedir. Devlet yönetiminin ihtiyaçlarına göre bazen Müslümanlar destekleniyor, bazen sınırlandırılıyor, bazen de onlarla mücadele ediliyordu.

Bir yandan, Ming (明) Hanedanlığı dönemindeki yöneticiler Müslümanlara yönelik öncelikli politikalar uygulamıştır. Bu durumun nedeni, hem Ming (明) Hanedanı'nın kurulması sürecinde çok büyük katkısı bulunan Chang Yu Chun (常遇春), Hu Da Hai (胡大海), Lan Yu (蓝玉), Mu Ying (沐英) ve diğer meşhur Müslüman komutanlara bir tür teşekkür etme ve saygı gösterme yöntemi olarak görülmesi, hem de yöneticilerin kendi egemenlikleri için İslam'ı kullanmaya çalışmalarıdır. Hükümdarlar, İslam dininin insanları iyi tarafa yöneltmesini ummaktaydı. Dolayısıyla Ming devleti Müslümanları desteklemekteydi, hatta Ming (明) Hanedanı'nın kurucusu ve ilk imparatoru olan Zhu Yuan Zhang (朱元璋), "Kutsal Peygamber'e Yüz Kelime Övgüsü" diye bir şiir yazmıştır. Yazısında Hz. Muhammed (S.A.V.)'den ve İslam'dan övgü ile söz etmiştir. Bununla yanı sıra, o dönemde Nan Jing (南京), Xi'an (西安), Yun Nan (云南), Fu Jian (福建), Guang Dong (广东) ve diğer şehirlerde birçok cami inşa edilmiştir. Aynı zamanda bu öncelikli politikalar ile çoğu yerde Hui'lerin ekonomisinin gelişmesi ve nüfusunun artması sağlanmıştır.

Öte yandan, Ming (明) hükûmeti milliyetçi bakış açısı ile asimilasyon politikaları uygulamıştır. Yöneticiler, ekonomik, kültürel ve siyasi nitelikleri onların

ideallerine uygun olacak şekilde Müslümanları sınırlayarak zorla Han Çinlileştirmeye çalışmışlardır. Ming (明) Hanedanı, her zaman Müslümanlara karşı çok uyanık ve ihtiyatlı davranmaktaydı. Bu dönemde azınlık gruplara mensup bireylerin soyadları değiştirilmiş, kendi uyguladıkları kurallar kaldırılmış, kendi kıyafet tarzları ve dilleri ile grupların içinde bireylerin birbirleriyle evlenmeleri yasaklanmıştır. Soyadı konusunda Müslümanlar, soyadlarının yerine Han etnik grubunun soyadlarını kullanmak zorunda kalmışlardır. Böylece pek çok yerde Hui'lerin soyadları değiştirilmiştir. Zaman geçtikçe bu nesiller, kendi atalarının asıl soyadlarını unutmuştur, hatta hiç bilmeyenler vardır. Evlenmek konusunda ise, Ming (明) Yasası'na şöyle bir hüküm yazılmıştır: Moğollar, SeMular, grupların içinde birbirleriyle evlenemez, Han Çinliler ile evlenmek zorundadır. Bu yasaya göre Müslümanlar, Müslüman olmayanlar ile evlenmek zorunda kalmıştır. Aslında Ming hükûmeti, Müslüman toplumun gücünü zayıflatmak için bu farklı grupların arasında evlilik politikası uygulamıştır. Lakin sonuç tam tersine olmuştur. Müslümanlar evlenirken eşlerinin Müslüman olması mecburidir. Dolayısıyla birçok Han Çinli kız, evlenmek için Müslüman olmuşlardır. Sonuç olarak, Müslüman toplumun gücü zayıflamamış, tam tersi güçlendirilmiş ve nüfusu daha çok artırılmıştır. Bu zamanda Hui erkeklerinin Han kızları ile evlenmesi çok normaldir. Evlilikten dolayı sonradan Müslüman olan Han Çinli kızların sayısı hiç de az değildir ve onlar da Hui etnik grubunun önemli bir kısmı olmuşlardır.

Shaanxi eyaletindeki duruma gelince, Ming (明) Hanedanı'nın Müslümanlara uyguladığı çeşitli sınırlama politikalarına maruz olmakla beraber, Müslüman toplum daha da gelişmiştir. Camilerin inşa edilmesi ve dinî eğitimin gelişimi bu gerçeklere işaret etmektedir.

Ming Hanedanı Döneminde Hui Etnik Grubunun Gelişmesi

Batı bölgesindeki Müslümanlar, Ming (明) Hanedanı dönemindeki tercihli politikalar ve yüksek ticaret kârları tarafından cezbedilip sürekli Shaanxi'ye göç etmişlerdir. Bunun yanında, Çin'in güney doğu bölgelerinde yaşayan Müslümanlar, 1399 yılından 1402 yılına kadar cereyan eden hükûmet darbesinden dolayı Xi'an'a taşınmış ve Shaan Xi'deki eski Huiler ile birlikte yaşamışlardır. Hui etnik grubu ise, onların katılımıyla gelişmiştir.

Ming (明) döneminde Gan Su (甘肃) ve Shaan Xi (陕西) eyaleti, artık Hui etnik grubunun yaşadığı ana bölge olmuştur. Hui'lerin nüfusu, Shaan Xi nüfusunun

aşağı yukarı onda üçü kadardı, çoğu Xi'an'da yaşamaktaydı. Ming (明) resmî tarih kitabında şunlar yazılmıştır: "Hui etnik grubu, Xi'an (西安), Yan'an (延安), Qing Yang (庆阳), Ping Liang (平凉), Feng Xiang (凤翔), Han Zhong (汉中) şehirlerinde bulunmaktadır. Hepsi kayıtlıdır. Onların adı Hui'dir." (Huo Jiu Si) Buradan şu sonuca varılabilir ki: bu durum, bu dönemde resmî tarihî kitapta Hui'lerin kayıtlı olduğunu göstermiştir. Hui'ler zaten Xi'an halklarından bir kısım olmuştur. Bu da Xi'an Hui etnik grubunun gelişiminde ileriye doğru büyük bir adımdır.

Netice olarak, Xi'an'da yaşayan ve uzun bir geçmişe sahip olan Hui Müslümanların, atalarının çoğu Araplar ve Perslerdir. Yüz yıllarca sürekli olarak batıdan gelen Araplar ve Persler ve Orta Asya'lı Müslümanlar, ShaanXi'ye göç edip Çinli kızlarla veya diğer etnik gruplara mensup bireylerle evlenerek birlikte yaşamaktaydılar. Bugünkü Hui etnik grubu ise onlardan gelmiştir. Ming (明) Hanedanı döneminden sonra Hui etnik grubu, Çin'de oluşturulan ve yaşayan, devlet tarafından kabul edilen bir Müslüman etnik grup olmuştur.

Qing (清) Hanedanı Döneminde Hui Etnik Grubunun Zorlu Gelişimi

Çin eski tarihinde son imparatorluk olan Qing imparatorluğu, Man (满) etnik grubu Huang Tai Ji (皇太极) tarafından kuruldu. Bu hanedanın adı Man Qing (满清) şeklinde de geçerli. Hanedan, Çin tarihinde 1644 yılından 1912 yılına kadar hüküm sürdü.

Qing Devleti'nin Müslümanlara Adaletsiz Davranması

Qing (清) İmparatorluğu'nun Müslümanlara uyguladığı politikalar, tıpkı tarihçilerin özetledikleri gibidir: Müslümanları bölerek kontrol etmekte ve sınırlayarak kullanmaktadır.

Qing (清) İmparatorluğu'nun etnik gruplara yönelik yürüttüğü politikalar şunlardır: etnik gruplar kendi dinî inançlarını yaşamaya devam edebilirler, kültürlerini ve geleneklerini de değiştirmeyeceklerdir. Fakat bunlar sadece erken Qing (清) Hanedanı döneminde uygulanmıştır. Hanedanlığın son döneminde ise, bunun yerini ayrım politikası almıştır. Hatta orta periyodundan itibaren Qing (清) devleti, Hui'lere karşı çok uyanık ve ihtiyatlı davranmaktaydı. Özellikle kuzeybatı bölgelerde yaşayan Hui'lere inanmıyordu. Neticesi, Ming (明) Hanedanı dönemindeki Hui'lerin durumları ile kıyaslarsak, Qing (清) Hanedanı döneminde Hui'lerin toplumdaki seviyesi aşağı indi. Ayrıca Qing devleti, Çin'i daha sağlam yönete-

bilmek için, Han (汉) Çinlileri kullanmaya başladı. Diğer bir ifade ile, devlette çalışan Hui (回)'lerin yerlerine daha çok Han'lar gelmiştir.

Qing (清) Hanedanı dönemi, Çin tarihinde Hui'lerin devlet güçlerine karşı en çok isyan ettikleri dönemdir. Müslümanların ayaklanması, Qing (清) Hanedanı'nın kurulduğu günlerden çöküş günlerine kadar sürdü (Milllet Meselelerini Araştırma Kurusu, 1982, s.21). Birçok kez ve şiddetli cereyan eden, çok geniş bir alanı etkileyen bu isyanlar, Çin tarihinde nadirdir.

Hui Müslümanların sürekli isyan etmesi durumu, pek çok sebepten kaynaklanmasına rağmen, asıl sebep Qing (清) devletinin Müslümanlara uyguladığı ayrım yasasıdır. Qing (清) Anayasası'nda bazı kurallar, Müslüman suçlularına daha ağır cezaları veriyordu (Bai Shou Lin, 1982, s.28). Özellikle 1762 yılında Qing (清) devleti tarafından ilan edilen yasalar, milletlere adaletsiz davranmaktaydı. Aynı davada bile Han suçlulara verilenlerden daha ağır cezalar, Müslüman suçlulara verilmiştir. Hükûmet memurları Han'ların tarafını tutmakta, Hui'lere zulüm etmektedir. Eğer bir Hui, bir Han'ı öldürürse, ona ölüm cezası verilir; fakat eğer bir Han bir Hui'yi öldürürse, sadece para cezası başına gelir (Yang Yu Xiu). Böyle adaletsiz, haksız bir ortamda yaşayan Hui'ler, elbette otoriteye aralıksız baş kaldırmaktadır.

Shaan Xi'deki Hui'lerin Nüfusunun Artması ve Azalması

1862 yılından önce, Hui'ler hızlı bir gelişim ile Shaan Xi'de Han grubu hariç, ikinci büyük etnik grup olmuştu. O yıllarda Shaan Xi'de yaşayan Han'ların ve Hui'lerin sosyal yapısı oluşturulmuştur.

Diğer yandan, hem devlet Hui'lere uyguladığı ayrım yasasından, hem de memurların Hui'lere çok ağır baskı yapmalarından dolayı 1862 yılında Shaan Gan (Shaan Xi陕西 ve Gan Su甘肃 eyaleti)daki Hui'ler isyan bayrağını açtılar. Bu defa cereyan eden isyan 1862 yılından 1873 yılına kadar sürmüştür. Hui'ler, kendi haklarını kazanmak, kendilerine saygılı ve adaletli davranılmasını sağlamak için mücadele etmeye çalıştı. Bu 11 senede, bazı şehirde meydana gelen bu isyanlar, önce dağınık şekilde kendiliğinden oldu. Qing ordusu ile mücadele ettikçe Hui'ler birbirlerine kenetlenip birlikte devlete baş kaldırmaktaydılar. Fakat Hui Müslümanlar bu ayaklanmayı kaybetti. Üstelik, Qing devleti ShaanGan Hui'lere katliam yaptı. Sonuç olarak daha önce yedi yüz binden daha fazla nüfusa sahip olan Hui Müslümanların nüfusu, bu isyandan sonra beş bine düştü (Zhou Wei Zhou, 1997, s. 304). Onlar da Qing ordusunun engellemesinden dolayı başka yerdeki Hui or-

dusu ile birleşemedi, Xi'an şehri içinde kaldılar. Diğer beş bin civarında Hui Müslüman, devletin ettiği zulümlerden kaçarak Orta Asya'ya göç etmişti. Günümüze kadar Orta Asya'da yaşamışlardır. Onların adı Dong Gan (东干人) olup, doğudan gelen anlamındadır. Qing Hanedanı döneminde kullanılan diller, Xi'an Hui'lerin geleneklerini ve kültürlerini bugüne kadar devam ettirmiştir.

Ayaklanma başarısız olduktan sonra Xi'an'daki Hui'ler tedirgin olarak, sadece Sa Jin Qiao (洒金桥)'dan Bei Yuan Men (北院门)'e kadar olan Hui'lere'e ait özel mahallede yaşayabilmekteydiler. 1875 yılından sonra Hui'lere çok az bir özgürlük verilmiştir.

Ne yazık ki, çok az miktarda özgürlüğe sahip olmalarına rağmen Hui'ler hâlâ haksız, saygısız ve adaletsiz bir ortamda yaşamaktadırlar.

Netice olarak, Qing Hanedanı döneminde Hui'ler, devletin ayırım politikasından dolayı pek çok sıkıntılarla yüz yüze gelip zor durumda kalmışlardır. Kendi haklarını kazanmak için sürekli devlete karşı ayaklanmaya çalışmışlardır. Devlet ile mücadele ettikçe Müslümanların nüfusu azalmıştır. Özellikle 1862 yılından 1873 yılına kadar meydana gelen Shaan Gan Hui'lerin isyanlarından sadece beş bin Müslüman kurtulmuştur. İşte bu kurtulan beş bin Müslüman da bugünkü Xi'an'nın kuzeybatı bölgesinde yaşayan yerli Hui'lerin atalarıdır.

Yeni Çağlarda Xi'an'daki Hui'lerin Durumu

1912 yılında Qing (清) Hanedanlığı'nın devrilmesi, Çin'de 2000 yıllık imparatorluk yönetimine son veren bir dönüm noktası olmuştur. Çin eski tarihinde son imparatorluk olan Qing (清) İmparatorluğu, 1912 yılında yıkıldıktan sonra Çin Demokratik Cumhuriyeti (中华民国) kuruldu. Fakat bu cumhuriyet, geçici bir dönem ayakta kalarak sadece 1949 yılına kadar sürdü. 1 Ekim 1949 tarihinde ise bugüne değin hükümdarlık yapan Çin Halk Cumhuriyeti (中华人民共和国), Çin İç Savaşı'nın Çin Komünist Partisi (中国共产党) tarafından kazanılmasının ardından kuruldu.

Çin Demokratik Cumhuriyeti (中华民国) Döneminde Doğudan Gelen Hui'ler

Çin Demokratik Cumhuriyeti, 1912 yılında Milliyetçi Parti Guo Min Dang (国民党) tarafından kurulmuş ve Çin'in büyük bölümünü Guo Min Dang (国民党) yönetiminde birleştirmiştir. Bu arada milliyetçiler ile Çin Komünist Partisi (中国共产党) arasındaki gerginlik iç savaşa dönüşmüştür. Bu dönemde iç savaşın yanında diğer savaşlar - ki Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı - da vardır.

Çin Demokratik Cumhuriyeti döneminde, bilhassa Çin-Japon Savaşı döneminde savaştan ve açlıktan kaçmak için birçok Hui Müslüman He Nan (河南), Shan Dong (山东), He Bei (河北) ve diğer doğu bölgelerden Shaan Xi'ye taşınmışlardır. Shaan Xi'deki Hui'lerin nüfusu bir anda artmıştır. Çoğu Xi'an (西安), Xian Yang (咸阳), Bao Ji (宝鸡), Tong Chuan (铜川), Wei Nan (渭南) ve diğer şehirlerde yaşamaktadırlar. Az sayıda Hui ailesi de başka yerlerde kalmıştır.

Çin Halk Cumhuriyeti (中华人民共和国) Döneminde Hui'lerin Durumu

Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra ihmale uğrayan bütün işleri yeniden yapmaya başladı. Ülkenin gelişim süreci ile iş için başka bölgelerden gelen Hui Müslümanların sayısı az değildir. Onlar Xi'an'a gelip burada çalışarak yaşamaya başladılar. Şunu belirtmemiz gerekir ki, sadece işte çalışanlar değil, aynı zamanda aileleri de Xi'an'a taşındılar. Bu da Xi'an Hui Müslüman nüfusunun artmasının önemli sebeplerinden biridir.

Diğer yandan, Çin Komünist Partisi'nin lideri Mao Ze Dong (毛泽东) 1966'da "kapitalizmin etkilerini tamamen silmek" için Kültür Devrimi'ni başlattı. Kültür Devrimi, Çin'de 1966-1976 yılları arasında yaşanan sosyo-politik bir harekettir. Söz konusu devrimin başlıca liderlerine "Dörtlü Çete" (四人帮) ismi verildi. Bu grubun üyesi, önderler Mao Ze Dong'un eşi Jiang Qing (江青), Wang Hong Wen (王洪文), Zhang Chun Qiao (张春桥) ve Yao Wen Yuan (姚文元) idi. Hepsi Komünist Partisi'nin önemli memurlarıdır. Kültür Devrimi büyüdükçe Dörtlü Çete'nin üyeleri yönetimde ve Komünist Parti içinde etkili bir konuma geldiler. Dörtlü Çete'nin amacı, Kültür Devrimi'ni kullanarak bütün Çin halkları, Çin tarihi ve geleneklerini, Komünist Partisi'ni tahrip etmektir.

Kültür devrimi ile birlikte kadim Çin gelenekleri ve tarihi, burjuvazi ve Emperyalist düşünceler içerdiği gerekçesiyle silinip atılmaya çalışıldı. Eski gelenekler ve alışkanlıklar tarihe gömülmüş, yakılıp yıkılmıştır. Bununla beraber kültürel ve dinî mekânlar da yağmalandı. Kültür Devrimi birçok dinî inanışı yasaklıyordu. Bu yüzden birçok kilise ve tapınak ya kapatıldı ya da saldırıya uğradı, birçok insan hapishaneye atıldı, bir sürü dinlerle ilgili tarihî eserler tahrip edildi. Ne yazık ki, devrimin etkileri Müslümanların başına da geldi. Camiler kapatıldı, Kur'an- Kerim ve diğer dinî kitaplar alınıp yakıldı, imamlar ve âlimler de yakalandı.

Bu yıllarda demokratikleşme hareketleri kanlı bir şekilde bastırıldı. Mao, 1976'da öldü. Mao'nun ölümünden sonra, Maoizm açıktan tenkit edilmeye baş-

landı. Mareşal Ye Jian Ying (叶剑英), Mao'nun yanlışlarını açıkladı. Hua Guo Feng (华国锋), Ye Jian Ying ve diğer Çin Komünist Partisi (中国共产党)'nin çekirdek memurları ile, Çin halkları ve Komünist Partisi'ni kurtarmak için, Dörtlü Çete (四人帮)'yi çökertti. 12 Ağustos 1977, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi On Birinci Ulusal Halk Kongresi'nde resmen "Kültür Devriminin sona erdiği" ilan edildi.

Bu Çin tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Eski katı durum kaldırılarak ekonomik ve siyasi yönde yumuşama başladı. 1978'de Çin'in kapıları yabancı sermayeye açıldı. 1979'da Çin, bir reform ve dış dünyaya açılma politikasını uygulamaya koydu. Kültür Devrimi'nin ve daha önceki Solcu sapmaların hataları düzeltildi. Ülken her açıdan normal hâle dönerek gelişmeye başladı. Kültür Devrimi döneminde yakalanan masum insanlar serbest bırakıldı. Çin tarihi, gelenekleri ve dinleri konusunda uygulanan engeller kaldırıldı. İnsanlara dinî inanç özgürlüğü verildi. Kiliseler, tapınaklar ve camiler tekrar açıldı. Okullarda yasaklanan halk eğitimi veya özel din eğitimi devam ettirildi. Halklar artık normal hayata döndüler. Bundan sonra Hui Müslümanlar da diğer etnik gruplar gibi toplum ekonomisinin ve kültürünün gelişmesine odaklanmaktaydılar.

İşte bu senelerce süren savaştan ve reformlardan dolayı, Çinliler oldukça karışık bir durumda yaşadılar. İnsanlar sıkıntı ile karşılaşınca yaşayabilmek için bir yerden bir yere taşınmak zorunda kaldılar. Aynı düşünce ile, başka şehirlerden Xi'an'a taşınan da çoktur. Böylece bugünkü Hui'lerin "şehirde dağınık, mahallede toplu" diye ifade edilen dağılım özellikleri oluşturuldu. Tarihte Xi'an'da yaşayan Arapların ve Perslerin soyundan gelen Hui'lerin çoğu Xi'an'ın kuzey batısında yer alan Lian Hu (莲湖) ilçesinde yaşarken, 1912 yılından sonra başka şehirlerden göç ederek gelen Hui'lerin çoğu ise kuzey doğudaki Xin Cheng (新城) ilçesinde bulunmaktadır.

Lian Hu (莲湖) ilçesindeki Hui'ler, çoğu Hua Jue Xiang (化觉巷), Xi Yang Shi (西羊市), Da Pi Yuan (大皮院), Xiao Pi Yuan (小皮院), Da Xue Xi Xiang (大学习巷), Xiao Xue Xi Xiang (小学习巷), Sa Jin Qiao (洒金桥), Xiang Mi Yuan (香米园), Da Mai Shi Jie (大麦市街) ve diğer mahallelerde kalırken Xin Cheng (新城) ilçesindeki Hui'ler ise, çoğunlukla Xiao Nong Cun (小农村), Jian Guo Xiang (建国巷), Zi You Xiang (自由巷), Hui Min Xin Cun (回民新村), Dong Xin Jie (东新街), Zi Qiang Lu (自强路), Tai Hua Lu (太华路) mahallelerinde oturmaktadır (Xi'an Şehir Yerel Tarihi Derleme Komitesi, 1996, ss. 515-516, 532-533, 539-540). Başka yerlerde kalan Hui'ler olmasına rağmen sayıları çok azdır.

Sonuç

Özet olarak, uzun bir tarihe sahip olan Hui etnik grubu, Çin'de oluşan ve İslâmiyet'e inanan Müslüman etnik gruplarından biridir. Onun oluşumu rastlantısal olmayıp, kısa ömürlü de değildir, o istikrarlı bir toplumdur. Söz konusu Hui etnik grubu, Çin antik çağlarındaki belirli bir klânın veya kabilenin entegrasyonu ve gelişmesiyle kurulmamıştır. Fakat onun oluşumu, temel olarak İslam'a inanan yurt dışından gelen çeşit çeşit etnik gruplar ve ulusların, uzun vadeli tarihsel gelişim sürecinde birbirlerinde yavaş yavaş eriyerek birleşmelerinin bir sonucudur. Bu nedenle Hui etnik grubunun menşei, ırk ve etniğin bileşim kompozisyonunda yerli Çinliler ve yerli olmayan yabancıların birleşimidir. Aynı zamanda İslam dini, onun oluşumunda, gelişiminde ve sürdürmesinde bağlantı olarak önemli bir rol oynamıştır.

Kaynakça

Anonim. *Moğol İmparatorluğu*, Erişim tarihi: 18 Ekim 2017, https://howlingpixel.com/i-tr/Mo%C4%9Fol_%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu

Arzu Kayaoglu, (16-05-2016). *Çin Kültür Devrimi: Toplu Cinayetlerin 50. Yıl Dönümü*. Erişim tarihi: 1 Eylül 2018, http://tr.euronews.com/2016/05/16/cin-kultur-devrimi-toplu-cinayetlerin-50-yil-donumu

Bai Shou Lin. (1982). *Çin Huilerin Kısaca Tarihi - Çin İslam'ın Tarihi,* Yin Chuan: Ning Xia Halk Yayınevi. (白寿彝:《中国回族小史》, 载《中国伊斯兰史存稿》,宁夏人民出版社, 1982年。)

Bai Shou Lin. (1983). *Yuan Hanedanı Dönemindeki Hui'ler ve Hui Dini.* Yin Chuan: Ning Xia Halk Yayınları. (白寿彝:《元代回教人与回教》, 银川:宁夏人民出版社, 1983年。)

Feng Fu Kuan. (1997). *Shaan Xi Hui'lerin Tarihi.* Xi'an: Shaan Xi Halk Yayınları. (参阅穆罕默德•阿里•冯福宽著:《陕西回族史》, 西安:陕西人民出版社，1997年。)

Huo Jiu Si. *Wan Li Wu Gong Lu, Cilt. 1, Shaan Xi Bölümü, "Hui Yi Lie Zhuan",* Ming Hanedanı dönemindeki eseridir. (明代瞿九思, 所撰《万历武功录》,卷1陕西部分有《回夷列传》)

Liu Xu. (945). Jiu Tang Shu (Eski Tang Kitabı), Cilt. 4. *Gao Zong Ben Ji.* (刘昫,《旧唐书》卷4《高宗本纪》, 945年)

Liu Xu. (945). Jiu Tang Shu (Eski Tang Kitabı), Cilt. 210. *Xi Rong Lie Zhuan.* (刘昫,《旧唐书》卷210《西戎列传》, 945年)

Milllet Meselelerini Araştırma Kurusu. (1982). *Hui Hui Etnik Grubunun Meseleleri,* Pekin: Millet Yayınevi. (民族问题研究汇编:《回回民族问题》, 民族出版社, 1982年。)

Si Ma Guang. (1084). Zi Zhi Tong Jian, Cilt. 198. *Tang Ji Shi Si.* (司马光,《资治通鉴》卷198《唐纪十四》, 1084)

Wang Hui, Song Lian. Yuan Shi (Yuan Tarihi), Cilt. 93. *Shi Huo Zhi Yi.* Erişim tarihi: 28 Ekim 2018, http://www.shicimingju.com/book/yuanshi.html (王祎, 宋濂,《元史》卷93《食货志一》.)

Xi'an Şehir Yerel Tarihi Derleme Komitesi. (1996). *Xi'an Tarihi*, Cilt.1, Xi'an: Xi'an Yayınevi. (西安市地方志编纂委员会:《西安市志》第1卷《总类》, 西安:西安出版社, 1996年。)

Yang Yu Xiu. Ping Hui Zhi, cilt. 3, *Gan Su Tarihi 1, 3.* (杨毓秀：《平回志》卷3, 志甘肃一, 第三。)

Zhang Ting Yu. (1739). Ming Shi (Ming Tarihi), Cilt. 332. *Xi Yu Zhuan.* (张廷玉,《明史》卷332《西域传》1739年) 旧唐书)

Zhou Wei Zhou. (1997). *Shaa Xi Genel Tarihi – Millet Bölümü,* Xi'an: Shaan Xi Shi Fan Üniversitesi Yayınevi. (周伟洲著:《陕西通史•民族卷》,西安:陕西师范大学出版社, 1997年。)

Uluslararası
İlişkiler
International
Relations

Fergana Vadisindeki Sınır Sorunları

Dastanbek Razak Uulu*

Öz: Fergana Orta Asya'nın tam merkezinde bulunan, küçük bir vadidir. Ancak burada uzun senelerdir bölgenin en kritik sorunları karşı karşıya gelmektedir. Vadide bir dizi problemler ve çatışmalar yaşandı ve günümüzde de yaşanmaktadır. Bunun ana sebepleri olarak bölgede 3 ülkenin: Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan'ın sınırlarının yer almasıdır. Bugüne kadar vadide etniksel çatışmalar, terör sorunları, ekonomi, ticari, enerji ve su sorunları meydana gelmiştir. Bunlar bir ülkenin içindeki veya ülkelerarası çatışma olarak değerlendirebilir. Fakat vadinin daha da sorunlu noktası üç ülke arasında paylaşılmayan toprak mücadelesi veya sınır çatışmalarıdır. Fergana Vadisi Kırgızlar, Özbekler, Taciklerin eskiden yurt edindiği bir vatandır. Hatta bu halklar tarihsel süreç içinde birbirini kültürel, dil, din ve yaşam tarzında çok etkilemiştir. Hokand Hanlığı'nın kurulduğu bölge de bu vadidir. Hanlık döneminde de hiç ayrılık olayları ortaya çıkmamış. Vadi önce Çarlık Rusya'nın işgaline sonra Sovyetlerin eline geçmiştir. 1924 senesinde Orta Asya Sovyetler tarafından ulusal devletçiklere paylaşılırken, Fergana Vadisi de üç ülke arasında yanlış şekilde paylaşılmıştır. Ancak bu ülkeler vadi sınırları için çok sert çatışmalara girmemiştir. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlıklarını elde eden Kırgızistan, Özbekistan ve Tacikistan ortasında Fergana için mücadele başlamıştır. Bu sınır çatışmaların iki temel nedeni mevcuttur. Birincisi, ülkeler arasındaki sınırlarda arazi tartışması. İkincisi de anklavlar meselesi veya bir ülkenin içinde bulunan ikinci ülkenin toprak parçaları. Bu iki sebepten dolayı üç ülke birbiriyle savaş kapısına kadar geldikleri görülmektedir. Vadide yaşanan diğer sorunları çözmek için de sınırları kullanıyorlardır. Devletlerarası heyetler defalarca bir araya gelerek meseleyi çözmeye çabalasalar da bir anda sınır çatışmaları patlama durumundadır. Bu çalışmada Fergana Vadisi'nin kısa tarihçesi ve sınırların zamanında yanlış çizilmesi anlatılacaktır. Ayrıca 1991'den beri gelişen sınırdaki çatışmalar, devletlerarası arası yaşanan krizler ve çözme için yapılan görüşmeler bahsedilecektir. Son olarak da sınır sorunların ve anklav meselelerin çözüm yolları önerilecektir.

Anahtar Kelimeler: Fergana, Anklav, Kırgızistan, Özbekistan, Tacikistan, Çatışma, Sınır, Toprak Mücadelesi.

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Doktora Programı.
İletişim: dastan.razakov@mail.ru

Giriş

Fergana Vadisi Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan devletlerinin ortasında, Tanrı ve Pamir Dağları'nın arasında bulunmaktadır. Bölgenin dağlarla çevrili olmasından dolayı dışa açılan tek geçit Khujand (Hocent) Geçidi'dir. Doğu-Batı uzanımında 330 km ve kuzey-güney istikametinde 170 km uzanmaktadır. Vadinin yüzölçümü 22 bin km kare, dağlarla birlikte 80 km karedir. Fakat Nikişov (1957), Fergan'daki basmacılar hareketiyle ilgili çalışmasında vadini 33,6 bin km kare olarak göstermiştir (s.3). Fergana Vadisi, Orta Asya'da nüfusun en yoğun olduğu bölgelerden biridir: Coğrafik olarak Orta Asya'nın %5'ini teşkil etmesine rağmen, Orta Asya nüfusunun %25'i bu bölgede yaşamaktadır (Shozimov ve Sulaimanov, 2011, s. 289). Vadinin üç ülkeye ait olan kısmı de kendi ülkelerindeki sosyo-ekonomi hayata en önemli rol oynamaktadır. Özbekistan'ın vadideki Namangan, Andican, Fergana eyaletleri ülke topraklarının 4/3 ve halkın %27,2 oluşturmaktadır. Kırgızistan'a ait üç eyalet Oş, Batken, Calalabat ise ülke topraklarının %40,4 ve halkın %59,9 oluştururken, Tacikistan'ın tek Soğd eyaleti, ülke topraklarının %17,6, halkın %29,9 oluşturur (Dankov, 2007, s. 133). Vadiden dışarı çıkış yolu batı tarafındaki Tacikistan'a bağlı Hocent şehridir. Özbekistan vadide büyük toprak sahibi olmasına rağmen dışarı çıkış ancak büyük dağlar ile sağlanabilir. Kırgızistan için bu vadi vazgeçilmez toprak parçasıdır. Çünkü ülke topraklarının yarısı, nüfusun çoğunlu ve değerli maden kaynakları bulunmaktadır. Fakat bu kadar önemli olmasına rağmen dışarıya çıkış veya merkezi yönetime ulaşım tek kara yolu istikametinde büyük geçitlerle sağlanır. Vadide en az toprak sahibi olan Tacikistan diğer ülkeler gibi ulaşım sıkıntısı yoktur.

Fergana Vadisi'ndeki sorunlara neden olan birkaç faktör ortaya çıkmaktadır. İlk olarak vadi ulus devletçiklere ayrılırken yanlış paylaşılması, günümüzdeki çatışmanın ana unsuru olarak kalmaktadır. Bunun yanı sıra üç ülke tarafından da kendi çıkarlarına göre davranmaları, sınırları belirlemekte zorluk çıkartıyor. Ek olarak Anklavların ada şeklinde başka ülkenin toprağında yer alması sorunu daha da büyütmektedir. Vadideki sınır ve toprak mücadelesinden her ay tatsız olaylar vuku buluyor. Bundan başka üç ülkenin ana kaynağı olan su ve enerji konuları, sosyo-ekonomik durum, dış faktörler, farklı devlet modelleri, etnik ve dini radikal akımların faaliyetleri gelmektedir.

Fergana'nın Paylaşımı

Fergana Vadisindeki meydana gelen çatışmaların en önde gelen sebepleri sınırdaki toprak mücadelesidir. Bunun kaynağı olarak ülkeler arasında Fergana

Fergana Vadisinin Haritası

ovasının karmaşık veya yanlış paylaşımıdır. Bunu anlamak için ovanın geçmişine küçücük seyahat yapmamıza icap eder. Orta Asya'nın incisi olan Fergana Vadisi medeniyetlerin kesiştiği noktadır. Hem ikliminin yaşam koşulları için uygunluğu hem İpek Yolunun bu bölgeden geçmesi, vadide erken zamanlarda medeniyetin oluştuğu bilinmektedir. M. Ö. bu vadide başlayan medeniyet 18-19. asırlara kadar sürümüştür. 1709-1876 tarihleri arasında ise Fergana Vadisinde Hokand Hanlığı hüküm sürmüştür. Bu devletin halkı: Kırgızlar, Özbekler, Sartlar, Kıpçaklar, Kuramalar, Tacikler ve Türklerden oluşuyordu. (Koiçiev, 2001, s. 7) Devlet tek millete ait değildi. Bu halkların hepsi vadiyi ortak devleti olarak görmüşler. Hanlık 1876'da Çarlık Rusya tarafından işgal edildi ve Fergana Vadisi önce Fergana Oblast'ı, sonra da Fergana Eyaleti idari birimi teşkil edilmiştir (Demirci, 2012, s. 34). Bölgenin 1880-1920. yıllar arasında Fergana Vadisi'nde Ruslara, Sovyetlere karşı birkaç isyan gerçekleşmiştir. 1920 yılında Sovyetler Birliği, kendisine karşı gelişen Basmacılar ayaklanmasını bastırmayı müteakip bölgenin sınırlarını yeniden düzenlemiştir. Orta Asya'daki toplulukları kontrol altında tutmak isteyen Sovyetler, bunu dini hayatı kontrol altında tutarak gerçekleştirmek istemiştir.

Sovyet yöneticileri özellikle Stalin döneminde, Birliğe bağlı cumhuriyetlerde homojenliği bozmak adına demografiyle birlikte sınırlarla da oynamış ve bölgenin reel durumuyla örtüşmeyen sınır tespitleri (demarkasyon) yapılmıştır (Birdişli, 2017, s. 130). 1920-22 seneler arasında SSCB'nın Türkistan hariç diğer bölgelerde ulusal-bölgesel sınırlama tamamlanmıştır. 1923 senesinde Rusya Merkezi İcra Kurulu, Orta Asya'da bölgesel-yönetim bölünmesi hakkında karar çıkardı. Sınır ve bölgesel anlaşmazlıklar ve iddialar etnik ilke temelinde çözümlenmesi gerekti. Fakat sınırları sorunsuz belirlemek zordu, bazı yerlerde imkânsızdı. 1920'da Lenin'in talimatı ile Türkistan'da Kırgızlar, Özbekler, Türkmenler halinde harita çizme görevini Türkistan Komisyonuna verdi (Dyakova, 2015, s. 5). Bu zamana kadar Türkistan ismi altında millî devletler yoktu. 1923-1924'lerde "Milli Devletçilik" kavramı ortaya atılarak Türkistan'ın ulusal devletlere ayrıma başladı (Hayıt, 1995b, s. 341). Orta Asya'da ulusal devlet sınırlaması süreci özellikle zordu. Çok uluslu bölgenin halkları farklı ekonomik ve sosyo-politik gelişim düzeyindeydi. Yerleşik Taciklerin ve çoğunlukla yerleşik Özbeklerin yanı sıra, göçebe bir yaşam tarzına liderlik eden Kazak, Kırgız, Türkmen ve Karakalpaklar da vardı. Durum, özellikle Fergana Vadisi'nde çok sayıda ulusal yerleşim bölgesi ve en karmaşık ulusal kavşak mevcudiyeti nedeniyle ağırlaştı (Dyakova, 2015, s. 6).

Sovyet kontrolündeki Fergana Vadisi "böl ve yönet" politikasını izleyerek, 1924–1936 yıllar arasında, Kırgız, Özbek ve Tacik Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri arasında paylaşılmıştır. 1924 senesinde Hive ve Buhara Halk Cumhuriyetlerinin çoğunluk topraklarından, Fergana Vadisi'nin %70 toprakları, Taşkent çevresin içine katan Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. Aynı senede Özbekistan SSC'ne bağlı Tacikistan Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. Fakat Tacikistan sadece Buhara Cumhuriyeti'nin doğu kısmından ve Pamir Dağları'nın batı kısmından ibaret olup, Fergana vadisinde sınırları kesişmemişti. Şimdiki Soğd eyaleti Özbekistan'a verilmişti. Kırgızistan ise diğer ikisine göre daha aşağı derecedeydi. Çünkü onlar gibi Cumhuriyet değil, Rusya SFSC'na[1] bağılı Kara-Kırgız Özerk Eyaleti olarak kurulmuştu. Kırgızistan'ın sınırları Tanrı Dağları, Isık-Göl, Talas, Çüy ovaları ve Fergana Vadisi'nin dağ etekleri, Pamir-Alay dağları ve Şimdiki Tacikistan'ın en doğu ili olan Murgab bölgesinden ibaretti. Burada görüldüğü gibi Fergana vadisi sadece Özbekistan ve Kırgızistan arasında paylaşılarak, Özbekistan

1 RSFSC- Rusya Sovyet Federal Sosyalist Cumhuriyeti

içinde Kırgızlar, Özbekler de Kırgızistan içinde kalmıştı. Bunun için iki ülke ortasında ciddi tartışmalar, toprak mücadeleleri başlamıştı. (Demirci, 2012, s. 42) Kırgızistan bu durumda sınıra yakın bölgeleri kendi toprakları iddia etmişse, Özbekistan da sınıra yakın Kırgızistan toprakların kendi toprakları olduğunu iddia etmiştir.

1924-29 senelerdeki Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan haritası

Görüldüğü üzere Tacikistan'ın şu andaki Fergana Vadisi'nde bulunan ve komşularla hep çatışma halinde olan Soğd (Hocent) bölgesi o zamanda Özbekistan'a aitti.

Bu iddiaların sebebi de sınırların haritada görüldüğü karmaşık çizilmesi idi. Bir taraftan Taciklerin Semerkant ve Buhara için olan mücadelesi neticesinde, paylaşılan topraklarda tekrardan değişiklikler olmuştur. Fergana Vadisindeki en batı bölgesi olan ve 1924'te Özbekistan'a verilen Hocent bölgesi, 1929'daTacikistan'a verilerek adı Leninabad olarak değiştirilmiştir. Birkaç yıl sonra ise Fergana Vadisi'nde Büyük Kanal inşaatı başladıktan sonra Tacikistan'a verilen toprağın bir bölümü, geri Özbekistan'a verilmiştir (Birdişli, 2017, s. 138).

1929'da Tacikistan Soğd bölgesini almıştır.

Bu noktada, bölgede yapılmış olan sınır düzenlemeleri ile hiçbir etnik grubun kendi başına ayakta duramaması ve tam bağımsız olamaması için yapılan plan olduğu görülmektedir. Bölgede sürekli bir sorun kaynağı olması için, sınırlar belli bir mantıkla ve fiziki güvenlik ihtiyaçları gözetilmeksizin, özellikle girintili çıkıntılı tespit edilmiştir (Akmoldoev, 2006, s. 28). Orta Asya'da sınırların, Rusların gerçekleştirdiği düzenlemeler neticesinde birkaç kez değişmiştir. 1924'teki Fergana'daki sınır paylaşımlarda Özbekistan ve Tacikistan'a daha çok toprak verilirse, 1955-56'daki sınır düzenlemelerde Kırgızistan'a daha çok toprak verilmiştir. Kırgızistan sınırlarına yarım ada şeklinde giren başka ülkelerin bazı toprakları Kırgızistan tarafına geçmiştir ve anklavlar ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, Özbekistan ve Tacikistan 1924, Kırgızistan ise 1955 yılında gerçekleştirilmiş olan sınır tespitinin geçerli olmasını ileri sürmektedir. Aslında Orta Asya'yı devletlere bölme, sınırları adaletsiz bölmenin amacı Türkistan ismini yok etme, Türk yurdu adını ortadan kaldırmak, Türklüğü unutturmak ve Türklerin mevcudiyetini inkâr ettirmekti (Hayıt, 2000a, s. 81).

Sınırdaki Toprak Mücadelesi

Toprak mücadelesi vadideki en kritik sorunların birisi olarak öne çıkmaktadır. Günümüze kadar ülkeler arasındaki çıkmış gerginliklerin çoğunluğu toprak yüzünden olmuştur. 1991'den günümüze kadar üç ülke arasındaki sınır nedeniyle her

yıl çatışma, anlaşmasızlık ve gerginlik meydana gelmektedir. SSCB'nin[2] dağılmasından sonra devlet sınırları olarak belirlenen çizgiler, gerek sınırlar konusundaki uluslararası anlaşmaların hayata geçmesinin zaman alması, gerekse tarihi temellerinin olmaması nedeniyle, ilk başlarda idarî bölünme sınırı olmaktan öteye geçememiştir. Özellikle sınır sorunlarının çözümü noktasında, tüm bölge ülkeleriyle ortak sınırı bulunan Özbekistan'ın, Orta Asya'da en yoğun nüfusa ve en gelişmiş askerî güce sahip olduğu da göz önüne alınırsa, sınır sorunlarının çözümünde kilit ülke olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. (Baycun, 2003, s. 67)

Üç ülke arasında en büyük sorunun, sınır sorunu ve bu sorunun değişik bir tezahürü olan iki ülke içinde bulunan ***anklavlar***[3] olduğu görülür. Böylece bölge ülkeleri arasında sınır uyuşmazlıklarının kronik hale geldiği yer olan Fergana Vadisi; Özbekistan, Tacikistan ve Kırgızistan arasında paylaşılan ya da paylaşılamayan bir anklav haline gelmiştir. (Birdişli, 2017, s. 130). Bunun temeli 1924 yılındaki sınır düzenlemeleri, bazı köylerde Kırgız ve Özbeklerin karışık yaşamasına, bazı Kırgız köylerinin Özbekistan sınırı içinde ve bazı Özbek köylerinin de Kırgız sınırı içinde kalmasına neden olmuştur (Abil Uulu, 2006, s. 69). Günümüzde Fergana Vadisi'nde içeri girintili, çıkıntılı sınır sorunları hariç, anklav sorunu mevcuttur. Vadide toplam 7 tane anklav bulunmakta. Kırgızistan'ın Batken eyaleti içinde Özbekistan'ın 4 tane: *Soh, Şahimardan, Taş-Döbö, Janıayıl* ve Tacikistan'ın 2 tane *Voruh, Kayragaç* bulunmaktadır. Kırgızistan'ın ise Özbekistan'da kalan sadece küçücük *Barak* anklavı, Tacikistan'ın da Özbekistan'da küçük *Sarvak* anklavı bulunmaktadır. Tacikistan içinde hiçbir ülkenin anklavı yer almamıştır. Görüldüğü üzere anklavlar meselesinde en kritik nokta Kırgızistan'dır. Hem anklav sayısının çokluğu hem de anklavların yüzölçümlerinin büyüklüğü hem de oradaki nüfusun yığış yerleşmesidir. Bu anklavlar Kırgızistan'ın Batken eyaletinin diğer şehir, ilçe, köylerine geçmede büyük engel teşkil etmektedir. Kırgızistan ile Özbekistan sınırları 1374 km, ancak Özbekistan taraf bunu 1099 km olarak göstermekte. Bu sınırların %80 Fergana vadisinde olup, vadide olmayan sınırlar çözülmüştür. Kırgızistan ile Tacikistan sınırları 970 km uzun olmakla beraber bunun %30 Fergana vadisinden kesişir. Tacikistan ile Özbekistan 1332 km umumi sınırlarının %20 Fergana Vadisi'nde bulunmaktadır. Tacikistan'ın Fergana'daki sadece bir tane eyaleti Özbekistan'ın 3 eyaleti ile sınırı kesişmektedir.

2 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği.

3 Bir devletin toprakları ile çevrilmiş olan başka bir devlete ait toprak parçasıdır.

Fergana Vadisindeki Anklavlar hakkında detaylı bilgiler

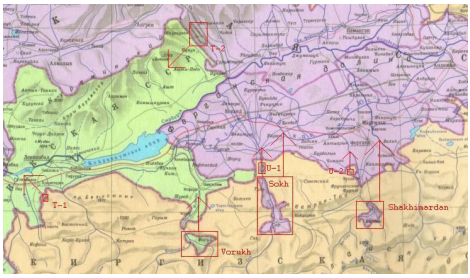
Anklav isimleri	Alan (km2)	Ülke	Bulunduğu ülke	Nüfus	Etnik yapı
Barak	1	Kırgızistan	Özbekistan	600	100% Kırgız
Soh	325	Özbekistan	Kırgızistan	50-60 bin	99% Tacik, 1% Kırgız
Voruh	90	Tacikistan	Kırgızistan	30-40 bin	95% Tacik, 5% Kırgız
Sarvak	15	Tacikistan	Özbekistan	1000-2500	99% Özbek, 1% Tacik
Kayragaç	1.5	Tacikistan	Kırgızistan	190	100% Tacik
Şahimardan	90	Özbekistan	Kırgızistan	5,000	91% Özbek, 5% Kırgız
Kalaça	2	Özbekistan	Kırgızistan	1000	-----
Jangi-Aiyil	1	Özbekistan	Kırgızistan	300	------

Kaynak: OCHA-2013

1991 senesinde imzalanan Almatı Bildirgesinde, eski Sovyetler Birliği içinde yer alan idari sınırlar dokunulmaz ve değişikliğe tabi olmaz söylemiyle Orta Asya ülkeleri sınırları pekişmişti (Daniyarova, 2018, s. 39). Fakat bu anlaşmaya rağmen üç ülke 30 sene içinde sınır sorunlarından dolayı yüzlerce çatışmalar, anlaşmasızlıklar çıkmıştır. Bu çatışmalar sadece sınır için değil başka ülkenin içinde başka ülkenin bulunduğu anklavlar da söz konusudur. Almatı Bildirgesini tanımayan sebeplerinin biri de başka ülke içindeki başka ülkenin kullanılmış fabrika, su kanalların kaybetmesiydi. Bunun arkasından 1924-27, 1936, 1955-57 anlaşmaları da kendi çıkarlarına göre tanımlamaktadır.

Vadideki anklavlar

Kırgızistan-Özbekistan Sınır Sorunları

2006'da Özbekistan ile Kırgızistan arasındaki sınırlarda 67 tartışılan sınır tilke *(arazi, sınırdaki anlaşılmayan kısım)* gösterilirse, 2016'da 50 tartışılan tilke olduğunu o zamandaki Kırgızistan cumhurbaşkanı A. Atambaev belirtmiştir. Ama Özbekistan dışişleri bakanlığı 14 tartışılan tilkenin sadece 7 noktası kaldığını belirtmiştir (Azattyk.kg. 2016). Genel olarak Özbekistan ve Kırgızistan ortasında en kritik sınır noktaları şunlardır: *Ungartepe, Deyres, Acek, Çon-Say, Arap, Sarı-Bulak, Kasansay, Kempir-Abad, Şamaldı-Say, Kara-Darıya, Çala-Sart, Şahan, Töö-Moyun, Şarhan-Say,Ak-Kurça, Taş-Arık, Orto-Tokoy barajı,* Özbekistan'ın Kırgızistan'da bulunduğu 4 anklav ve Kırgızistan'ın Özbekistan'da bulunduğu 1 anklavdır. Bundan başka Sovyetler zamanında Kırgızistan içinde Özbekistan kurmuş ve kullanmış 20 tane obekti de (fabrika, su kanalı, baraj) çatışma nedelerindendir. (Rus.azattyk. org. 2016).

Bu belirsiz sınır arazileri ve 20 tane obektilerin arkasından 25 senedir Kırgızistan ve Özbekistan arasında sık sık sınır çatışması yaşandı. Bazen çatışmalar sivil veya sınır görevlilerinin ölümü ile sonuçlandı. 2013'te sınırda Özbek askerleri açtığı ateşte Kırgızistan vatandaşı vefat etmiştir. Kırgızistan Celalabad ilinin Alabuka ilçesi Bulakbaşı köyüne yakın sınır çizgisinde gerçekleşen silahlı çatışmada bir Kırgız ölmüş, bir yaralanmıştır (Daniyarova, 2018, s. 47). 7 Temmuz 2012'de Kırgızistan ile Özbekistan sınır muhafızları arasında silahlı çatışma yaşanmıştır. Çatışmada 2 tane Özbek askeri ölürken, 1 tane Kırgız askeri yaralanmıştır. Özbekistan ise bu olaydan sonra Kırgızistan'ı suçlamıştır ve *"silahlı eşkıya saldırısı"* ifadesini kullanmıştır. Bundan sonra iki ülke ortasındaki kalan tek sınır kapısı olan Dostuk da kapatılmıştır (Fergananews, 2012).

18 Mart 2016'da 30'dan fazla Özbekistan askerleri iki tankla hiç resmi bildiride bulunmadan Kırgızistan'ın Celal-Abad eyaletine bağlı, Aksı ilçesindeki Çalasart arazisine girdi ve Kırgızistan'ın diğer ilçelerine giden yolları kapatmıştır. Özbek askerlerinin belirttiğine göre o araziler Özbekistan'a aitti. Buna karşı Kırgız taraf arazileri çok eskiden beri kullandığını ileri sürerek kendi askerleri ile tanklarını kriz çıktı bölgeye gönderdi (BBC Uzbek, 2016). İki taraflı görüşmelerden ve Kırgızistan'ın o dönemdeki cumhurbaşkanı A.Atambaev sınır nedenlerinden dolayı 2016 Haziranda Taşkent'te gerçekleşecek olan Şanhay İşbirliği Örgütü zirvesine katılmayacağını açıkladı. 26 Mart'ta Özbekistan askerlerin geri çekti. Buna karşılık

Kırgızistan 25 senedir Özbekistan kullanan 20 obektinin 12'sini kendine iade etti[4] ve Özbek işçilerini, askerlerin ve polislerini Özbekistan'a çıkarttı.

Hazirandaki Taşkent zirvesinde iki ülke cumhurbaşkanları görüşmeleri sonucunda durum düzelmiş gibi göründü. Ancak Kırgızistan'ın bazı sınır yakınlarında Özbek askerlerinin yaptığı eğitimlerden dolayı Kırgızistan Özbekistan'dan geri aldığı Orto-Tokoy barajından Özbek polislerini terk etmesini istedi. Bir polis terk etmeyince 13 Ağustos 2016'da Kırgız askerleri onu tutukladı ve baraja gelen yolu kapattı. Buna cevap olarak Özbekistan 2013'ten beri kendi toprağı olarak iddia eden, fakat Kırgızistan'a ait Ungartoo iletişim istasyonuna 22 Ağustos'ta helikopter ile 10 asker indirdi ve orada çalışan 4 Kırgız işçiyi tutukladı. Kırgızistan'a ait olan tepedeki bu istasyonu tamamen ele geçirdi (BBC news Russkaya Slujba, 2016). Kırgızistan bu durumu çok ağır eleştirdi ve kendi cevabını vereceğini ifade etti. Özbekistan ise Orto-Tokoy barajı Sovyetler zamanında Özbekistan inşa ettiğini ve onlara ait olduğu iddiası ile Kırgız askerlerini oradan geri çekmesini istedi. Bu durum iki ülkeyi savaş kapısına kadar getirdi. Ancak aniden Özbekistan cumhurbaşkanı İ. Kerimov'un vefatı iki ülkenin savaşına engel oldu. Özbekistan ile Kırgızistan'ın bu kadar yaşandığı olayları ve gerginliklerinden Kırgızistan cumhurbaşkanı A.Atambaev, Kerimov cenazesine bile katılmadı (mk. ru.politiks, 2016).

Kırgızistan ile Özbekistan ilişkileri Mirzoyeyev döneminde sınırdaki anlaşmasızlık hafiflemeye başladı. İkili taraflı heyetler sınırların çoğunluğunu çözdüğünü ifade etti. 2017'de Kırgızistan cumhurbaşkanı A. Atambayev, Taşkent'e olan ziyaretinde sınırların %85'i çözüldüğünü ve ikili tarafın imzalandığını ifade etti. Ancak bu sınır noktalar nasıl çözüldüğünü, arazilerin paylaşımını halktan gizlendi. Bunun arkasından da önceki gibi büyük olmazsa da ufak çatışmalar yaşanmaktadır. Özbekistan'da yeni rejimin gelmesiyle 2005 ve 2010'dan beri kapalı olan gümrük kapıları 2017'de açıldı. Bu sınırlardan hariç belirtildiği üzere anklav meseleleri de mevcuttur. Bunların en kritik olanı Özbekistan'a ait Soh anklavı ile Kırgızistan'a ait Barak köyüdür. Özbekistan 2001'de Soh anklavına Özbekistan'ı birleştiren koridor almayı istemiştir. Kırgızistan taraf da bunu kabul etmiştir.

4 İade edilen obektler: 14,5 km, Dostuk, Madaniyat, 50.yıl Oktyabır boru istasyonları, Sol Kıyı Narın Kanalı 43,1 km, Soh-Şaymerden Kanalı 12 km, Lagan kanalı 11,2 km, №1 Fergana araba toplama merkezi, №4 Fergananeft oto tamir bölgesi Kaytpas arazisi, Kerkidon Kanalı 12 km, Savay Kanalı 28 km. Orto-Tokoy barajı, Büyük Namangan kanalı 19,9 km, Çust kanalı

Buna göre Kırgızistan'ın küçük Barak anklavına da koridor verilecekti. Ancak Kırgızistan Soh için koridor verirse Kırgızistan'ın Batken eyaletinin yarısı anklav haline geleceğini ve ileride Özbekistan ile çıkacak sorunlarda Kırgızistan aleyhine o koridor kullanılacağını sezerek, Parlamento baskısı ile Kırgızistan anlaşmayı bir taraflı reddetmiştir (fergananews.com. 2006). Fakat bu anklav Kırgızistan için de büyük bir baş ağrısı idi. Çünkü Özbekistan'a ait olan toprakların ötesinde başka hiçbir yerden ulaşmak mümkün olmayan sadece bu anklav üzerinden ulaşabilecek Kırgız köyleri vardı. Bu noktada Kırgızistan dağ eteğinden köylere yol ve elektrik kurma çabasında bulundu. Bu girişim de birkaç kere iki tarafın çatışmasına yol açtı. Buna bir örnek olarak 5 Ocak 2013 tarihinde Kırgız tarafı iki ülke toprağını birleştiren yol üzerinde elektrik direği yapmaya başlamıştır. 6 Ocak sabah Huşyar sakinleri hem yeni yapılan hem eski direkleri kırmaya başladılar. Çarbag sakinleri onlara engel olmaya çalışınca çatışma çıkmıştır. Sonuç olarak 30-40 Kırgız'ı rehin almışlardır. Aynı gün akşam kadın rehinleri, sonraki gün ise erkekleri de serbest bırakmışlardır (Daniyarova, 2018, s.49). Fakat bu olaydan sonra Sokh ve Şahmardan Özbekistan'la iletişimi, Barak da Kırgızistan'la iletişimi sürdürmek zor olmaya başladı. Özbekistan'dan Soh'a giden yol kapatılınca 50 binden fazla nüfusu var bölgede gıda, sağlık, içecek temiz su sıkıntısı çıktı. Soh üzerinden ulaşan Kırgız köylerinde Kırgızistan hükümeti oğlan üstü hal ilan etti ve gerekli yardımları gönderdi. Özbekistan ise ancak 25 Ocakta Soh'a yardım, gıda gönderdi (OSHA, 2013). Özbekistan, Sokh anklavındaki olaylardan sonra, Barak anklavının Kırgızistan'la olan ulaşım yollarını kapatmıştır.

Bundan başka Kırgızistan Batken ve Leylek ilçelerine ulaşmak için Soh anklavından geçmek zorunda kalırdı. Özbek sınır muhafızları geçişi ağırlaştırınca Kırgızistan anklavları dolaşan karayolları kurdu ve Özbek baskısından kurtuldu. Bu yollar sadece anklavları değil Kırgızistan topraklarına yarımada gibi giren Özbekistan toprakların da kapsadı. Bunların en büyük örneği olarak da Oş-Özgen-Celalabat karayolu, Celalabat-Maylusu-Nooken yolu v.s. Özbekistan'ın Kırgızistan topraklarında bulunan ikinci büyük anklavı Şahimardan'dır. Bu anklav Soh gibi iki ülke arasında fazla sorun çıkartmamıştır. Bunun nedeni de yüzölçümü hem küçük hem Kırgızistan'ın diğer bölgelerine geçmekte engel olmamasıdır. Şahimardan Özbekistan ana sınırından 17 km Kırgızistan içerisinde bulunmakta (Ryskulova, 2014, s. 49). Şahimardan sakinleri sadece Kırgızistan ile Özbekistan arasında yaşandığı gerginlikler sırasında Kırgızistan tarafından sınırların kapatılması içeride gıda veya iletişim sıkıntıları nadiren çıkmaktadır. Özbekistan Kırgızistan'ın Barak anklavında yaşayan 1000 tane Kırgız sakinleri için 3 km Özbekistan

sınırından geçerek Kırgızistan'a ulaşırken, Özbekistan bu topraklardan geçmesine engelleyerek 200 km uzaklıkta olan Kızılkıya sınır noktasından geçmeye izin vermiştir. Kırgızistan da ona karşılık Şahimardan sakinlerin Özbekistan'a ulaşmak için başka uzak sınır kapılarına göndermektedir. Özbekistan'ın diğer iki küçük anklavı büyük sorun çıkartmamaktadır. Soh ve Şakhimardan Özbekistan'ın Kırgızistan'daki anklavlarının jeopolitik önemi, konunun ehemmiyetini bir kat daha artırmaktadır. Bir taraftan bu anklavlarda doğal gaz çıkarılmaktadır (Abil Uulu, 2006, s.51). Kırgızistan ile Özbekistan arasında sınır sorunları en son olarak 10 Eylül 2019'da çıktı. Kırgızistan içindeki Töö-Moyun barajının çevresini Özbekistan'ın duvar örmesinden Kırgız vatandaşlar sınırda Özbek sınır görevlileri ile direndi. Ancak iki ülkenin resmi açıklamalarına göre bu araziler değişmişti.

Kırgızistan-Tacikistan Sınır Sorunları

Orta Asya'daki bu iki küçük ülkenin de sınır ve toprak mücadeleleri devam etmektedir. İki ülke sadece Fergana değil, Pamir-Alay dağ silsilelerinde de sınır anlaşmasızlıklar mevcuttur. Fakat en kritik nokta, her zaman sorun teşkil eden Fergana'daki sınırlarıdır. Bu vadinin sınırları yaşadığımız günlerde de çatışmanın ana noktası olarak kalmaktadır. Kırgızistan'ın Tacikistan ile olan sınır veya toprak sorunları Özbekistan gibi birkaç sınırda değildir. Kırgızistan'ın Batken eyaletinin Batken ilçesinde bulunan 130 km alanda 30 binden fazla nüfusa sahip olan Voruh anklavı bulunmaktadır. Nüfusunun %95'i etnik Taciklerden, geri kalanı ise Kırgızlar oluşturmaktadır (Yenicag.ru, 2018). Anklavın krizlere neden olmasında ve radikal grupların aktif halde faaliyet gösterebilmesidir. Soh senaryosunda olduğu gibi yollar ikili ilişkileri güvenden mahrum bırakıyor ve gerginliklerin patlak vermesine neden oluşturuyor. Sınır konularında uzmanlara göre, 1980'yıllarından beri buralarda toprak ve su tartışmaları, krizler gerçekleşmektedir. Voruh sakinlerinin anklav içerisinden geçen Kırgız araçlara saldırdığı olaylar yaşanmıştır (RadioFreeEurope, 2010).

27 Nisan 2013 tarihinde Kırgız tarafı yol inşaatına başladığında Voruh sakinleri protesto ettiler ve iş makinelerine saldırdılar. Kriz Kırgız köyün sakinlerinin aynı şekilde davranmaya başlamasıyla tırmanmıştır. Ondan başka Voruh anklavına yakın Kırgızistan topraklarına yarımada gibi giren Çorkuh veya İsfara ilçesinin topraklarıdır. Bu toprakların vadide yer alması ve etrafındaki dik dağları ise Kırgızistan'a ait olması, Kırgızların Leylek ilçesine geçmesinde sorun çıkartmaktadır. Bu küçük Çorkuh vadisi Tacikistan'ın ana topraklarına

ilerleyince de genişlemesi, oradaki Kırgızistan sınırlarındaki noktalarda çatışmalar meydana gelmektedir. Voruh anklavındaki halk da Tacikistan'ın ana topraklarına ulaşmak için Kırgızistan'ın Ak-Say üzerinden geçmektedir. Ancak Kırızistan'a ait Ak-Say köyü her tarafı dağlarla çember olduğu için dışarıya Tacikistan'ın Çorkuh üzerinden geçmek zorunda kalıyorlar. Kırgızların bu köye geçmesine Tacikler tarafından zorluk çıkarılınca da Kırgızlar Voruh sakinlerin ana topraklarına geçmesine engel oluyor. Tacikistan bu sorunu halletmek için Kırgızistan topraklarından koridor istemektedir. Ancak Kırgızistan bu koridoru vererek 160 binden fazla halkı var tüm bir ilçeni anklavda kalmasının önünü alıyor. Bu durumda Kırgızistan Voruh ile ana topraklarını birleştiren yol kurmuştur. 2014'ta Kırgız-Tacik sınır muhafazalarının birbirine olan ateş açmasından 8'i yaralanmıştı (Rus Ozodi, 2018). Kırgızistan, Aksay köyüne kendi topraklarından fakat dağ eteklerinden ulaşan yol kurmaya başlamıştır ve yol günümüzde kullanılmakta.

Son yıllarda da çatışmalar devam etmekte. 13-14 Mart 2019'da sınırda şiddetli olay yaşandı. Aksay köyünde inşaatla ilgilenen Kırgız işçilerine Tacik sakinleri saldırıda bulunarak, işi yapmamasını ve o araziler de Taciklere ait olduğunu iddia ettiler. Ancak Kırgız taraf da buna karşılık gösterince olay büyüdü. Çorkuh köyündeki Tacikler komşu Kırgız sakinin evini, hayvan sarayı ile beraber oto yol üzerinde bulunan Kırgızlara ait bir tır, bir arabayı yakmıştır. Bunun arkasından toplanan Kırgız vatandaşları ile Tacik vatandaşlar arasında sıcak çatışma meydana geldi. Neticede bir Tacik polisi ve bir Tacik sivil hayata gözlerini yumdular, 20 Tacik vatandaşı yaralandı. Kırgız taraftan ise 2 kişi ağır yaralandı. Leylek ilçesine giden Çorkuh yolu Tacikler tarafından kapatılınca, Kırgızlar Voruh'a giden yolu kapattılar (Rus_Ozodi, 2019).

22-23 Temmuzda aynı iki köy sakinleri arasında çatışma vuku buldu. Tacik sakinleri Kırgızistan sınırlarına Tacikistan bayrağını asmağa kalkışmışlar. Fakat buna Kırgız sakinleri mani olunca iki taraflı kavga çıkar. Neticesinde 1 Tacik vatandaşı ölür ve 10'dan fazla yaralı, Kırgızlar taraftan 17 tane yaralı vardı, onun içinde polis, askerler de bulunuyordu. Kırgız hükümeti Ak-Say köyündeki 300'e yakın kadın-çocukları güvenli bölgeye taşımıştır (Azattyk ünalgısı, 2019). Bundan önce iki ülkenin cumhurbaşkanları sınırlarla ilgili görüşmek için plan hazırlamışlardı. Tam bu sırada olaylar meydana gelince iki ülkenin devlet başkanları, olay gerçekleşmiş sınırda görüştüler. Oradan da Tacikistan'ın İsfara şehrinde iki taraflı görüşmeler yaptı ve sonra 26-27 Temmuz günleri Kırgızistan'ın

Isık-Göl kenarındaki Çolpon-Ata şehrinde görüşmeler devam etti. Görüşmeler sonundaki bildirgede devlet başkanları sınırları birlikte tespit etme, tespit olmayan sınır yakınlarına inşaat işlerini yapmama kararlarını almışlardı (rus. azattyk.org, 2019). Ancak bu görüşmeler sonunda bir ay geçmeden Kırgızistan vatandaşı sınır yakınında inşaat işlerini başlatmasından sonra yine 23 Ağustosta çatışma çıktı. Bunun 14 Eylülde Tacikistan askerleri Kırgızistan'ın Maksat köyüne yakın tilkede inşaat işlerinin başlaması, Kırgız sakinleri tarafından öfkeli bir şekilde karşılandı. Buna cevap olarak Kırgızistan da sınıra inşaat işlerini başlayınca, 16 Eylül akşamı iki tarafın askerleri biri-birine ateş açtı. Neticesi de 1 Kırgız asker, 3 Tacik asker öldü. İki taraftan da10'larca yaralı vardır. Her iki ülke bu olayda biri-birini suçlamaktadır (Currenttime.tv, 2019). Ancak bu olay her zaman olan Ak-Say, Voruhta değil, öncede problem yaşanmayan sınırda gerçekleşmektedir.

Özbekistan-Tacikistan Sınır Sorunları

Kırgızistan ile Özbekistan arasındaki sınır anlaşmasızlıkları sadece Fergana üzerinden meydana gelirse, Tacikistan ile Özbekistan arası Fergana'dan ziyade başka sınırlaş noktaları da en büyük sorunu getiren sebeplerindendir. Bunun nedeni de Tacikistan'ın Özbekistan ile en uzun sınırlaş olması ve sınırların karmaşık çizilmesidir. Tacikistan Kırgızistan ile olduğu gibi Özbekistan ile de Fergan'a Vadisi üzerinden çok uzun olmayan sınırı bulunmaktadır. Ancak bu vadi iki ülkenin arasında çıkan problemlerin ana kaynağı olarak kalmaktadır. Tacikistan'ın Fergana Vadisndeki bulunan Soğd eyaleti 1929'da Tacikistan'a verilmiştir ve buranın halkının çoğunluğu Özbeklerden oluşmaktadır (Dyakova, 2015, s.8).

Soğd'nun Fergana Vadisi için stratejik önemi vardır. Çünkü her tarafı yüksek dağlar ile çevrilen vadinin tek çıkış kapısı Soğd veya Hocent şehridir. Ayrıca Özbekistan Fergana Vadisindeki topraklarına ulaşımda buradan geçmek zorunda kalıyordu. Tacikistan'ı çökerten 5 senelik iç savaş, (1993-1998) Özbekistan için de büyük problemleri teşkil etti. Tacikistan'da savaşan bazı terör unsurlar ve Özbekistan iktidarını yıkıp, Fergana'ya İslam devletini kurmak isteyen güçler, Tacikistan'ın Soğd bölgesinden giriyorlardı. 1999'larda Özbekistan'da yaşanan olaylardan sonra Özbekistan Tacikistan'la kesişen sınırlarını sıkı tutmak ve kapatmak zorunda kalmıştır. Çeşitli dönemlerde, Özbekistan lideri İslam Kerimov, Tacikistan yönetimini, terör örgütlerini desteklememe kapsamında kararlı hareket etmeleri için uyarmış ve suçlamıştır (Kodaman ve Haktan, 2006, s. 420).

Tacikistan'dan gelebilecek tehditleri tedbir almak amacıyla sınıra çok sayıda mayın, bomba yerleştirmiştir. Ayrıca Soğd eyaletindeki İsfara ilçesinin Özbekistan'ın Fergana topraklarına çıkış noktalarında çok kişi hayatını kaybettiği ve ağır yaralı olduğu bilinmektedir (Fergananews, 2011). 16 Ekim 2015'te Soğd eyaletinin Penjikent ilçesindeki sınırda Özbek sınır muhafızlarının, Tacik sakinlerine açtığı ateş sonucu 2 ölü 3 yaralı olduğu bildirilmiştir. Sınırdaki çatışmalar, askerlerin biri birine ateş açması veya sakinlere açılan ateşlerden dolayı çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir. Ayrıca Özbekistan ile Tacikistan 2013-2015 yıllar arasında araları soğumuş ve iki ülke savaş kapısına kadar gelmiştir. Tacikistan'ın verdiği verilere göre Özbekistan ile sınır nedenlerden dolayı 1999'dan günümüze kadar 800 kişi yaralı olduğunu ve 474 kişinin öldüğünü açıklamaktadır. (Sputnik Tadcikistan, 2015).

Ondan başka iki ülke ortasındaki sorunlu mesele de Farhad hidroelektrik santralıdır. Onu Tacikistan'ın topraklarında bulunmasına rağmen Özbekistan kullanmaktadır. Sovyet zamanında Özbekistan bu barajı kurduğunu dile getirerek iki arasında sorun nedeni olmaktadır. Başka sorunların birisi de Tacikistan'ın Özbekistan'da bulunduğu Sarvak anklavıdır. Çok büyük olmayan bu anklav 15 km kare büyüklüğündeki bu köy tüm tarafı dağlar ile kuşatılarak Tacikistan'ın ana topraklarına ancak tek yol ile ulaşmaktadır. 1999 olaylarından sonra Özbekistan bu anklav ile Tacikistan ana topraklarına sert bir şekilde kontrol noktasını koymuştur. Burada koyulan mayınlardan da 10'larca vatandaşın hayatını kaybettiği belirtiliyor (Fergananews, 2010).

Sarvak halkın %99 Özbek etniklerinden oluşmasına rağmen 2011'de Özbekistan anklava giriş-çıkışı kapatmıştır. 9 ay boyunca kapalı kalan Sarvaklılar 11 km olan yolu, mecbur 40 km yol ile dolaşarak ulaşımı sağlayabilmişler. Ondan sonra haftada bir defa geçebilmesi için izin vermiştir. Bu anklava sadece oradaki ikamet edenler girebilmişti, başka Tacikistan vatandaşının oraya geçmesini engellemiştir ve 5 kg fazla yük götürememe sınırını koymuştur. (rus.ozodi.org, 2018). Bunlardan başka da Özbekistan ile Tacikistan arasında anlaşılmayan sınır tilkeleri, noktaları bulunmaktadır.

Çözüm Önerileri

Gördüğümüz gibi karmaşık paylaşılmış sınırları çözmek pek de kolay değildir. Günümüze kadar devletler çözüm için farklı yolları denemişlerdir. Ancak çıkarların uygun olmaması, arazilerin tarihi mekânı olarak saydıkları ve yerel halkın,

hükümetler arası anlaşmaları tanımamaları neticesinde çözüm girişimleri gerçekleşmiyor. Onlardan yani sıra vadideki diğer problem olan faktörleri sınır için kullanıyorlar. Mesele vadideki sınır sorunlarından sonra en problemi olan kritik nokta enerji ve su kaynakları, etniksel çatışmalar, radikal tarikatlar, terör tehditleri, uyuşturuculuk ve kaçakçılık sorunlarından dolayı sınır çatışmasını başlatıyorlar. Bazen de ekonomik sebepleri de kullanıyorlar. Sınırdaki çatışmaları, sorunları aşağıdaki gibi çözebilirler:

1. Devletler kendi arasındaki diğer sebeplerden dolayı sınırda karşılık çıkartmamalıdır,
2. Devletlerin hepsi öncede kabul edilen anlaşmalara ve kabul edilen yasalara uyumalıdır,
3. Vadideki tamamlanmayan sınır tilkelerin acelen tespit işlerini başlaması gerekmektedir,
4. Sınırdaki köyleri, sakinleri her an çatışmaması için silahlardan arındırılması gerek ve güvenli yaşaması için koşulları yerine getirilmelidir,
5. Satranç gibi yerleşen bazı mahalleler değiştirilmelidir,
6. Anklavları da değiştirme veya başka yollarla çözüm bulunmalıdır.

Ancak anklavlar meselesi daha kritiktir. Çünkü Özbekistan ve Tacikistan Kırgızistan içindeki anklavlardan kolayca vazgeçmezler. Çünkü anklavlar onlar için strateji olarak büyük önem taşıyan noktalardır. Hem su kaynakları, verimli tarlalar, petrol ve doğalgaz kaynakları ülkelerin paha biçilmez toprağıdır. Ondan ziyade değiştirmek için Kırgızistan'ın diğer ülkeler içinde anklavları bulunmamaktadır. Anklav problemlerini dünyada çözen ülkeler Bangladeş ve Hindistan'dır. İki ülke arasında biri birine ait yüzlerce anklavları mevcuttu. Onların yüzünden yıllardır iki ülke arasında ciddi çatışmalar yaşanmıştır. Ancak 2015'te bu iki ülke hem anklavlarını ve anklavda yaşayan halklarını değiştirme ile çözmüşler. Başka anklavlı ülkeler Belçika ve Hollanda'dır. Bu iki ülke Avrupa Birliği üyesi oldukları için anklav sakinlerinin sınırdan girdi-çıktı, geçişlerinde hiç problem yoktur. Oman ülkesinin Arap Emirliklerinde de anklavları mevcuttur. Ancak o topraklarda hiç halk yaşamadığı için sıkıntılar yaşanmamıştır.

Sonuç

Fergana Vadisindeki üç ülkenin yetkileri bazı toprakları tartışmalı bölge olarak dile getirilse, bazıları direk toprak iddiasıdır. Bazıları sınırdaki çıkmış küçük çatışmayı faydalanarak, derhal kışkırtırlar ve iki taraftan de yüzlerce sivilleri toplayarak çatışmalara girmesine sebep olmaktadır. Bazı siviller kendi devlet adamları kendi aralarında anlaşarak bu ya o tarafa arazileri, toprakları, suları ve otlakları verdiği dedikodusudur. Bundan ziyade her iki tarafın sınır muhafızları sadece birbirlerini değil, sivilleri de sevmemekleridir. Herhangi tarafın sınır görevlileri sınırı bozma şüphelenen insanları (sınır geçişin bozmada ağır ve yeniliğine rağmen) hemen ateş açmaktadır. Diğer yandan Orta Asya'da sınırların, Rusların gerçekleştirdiği düzenlemeler neticesinde birkaç kez değişmiş olmasından dolayı, her ülke kendi çıkarına olan anlaşmanın geçerli olması gerektiğini savunmaktadır. Eskiden tarih, kültür, din ve aynı dili yaşatan vadi günümüzde siyasi ayrılık neticesinde sadece devletler değil, halkı da birbirine düşman oldu. Orta Asya'daki bu üç küçük ülke anlaşarak birlikte gelişmenin yerine arazi yüzünden çatışarak gelişmelere engel olmaktadır. Neticede bu bölgeye dışarıdan Çin, Rusya, ABD, Avrupa ülkeleri müdahale ediyorlar. Bu durumda Fergana Vadisindeki sınır sorunları yakın gelecekte kolayca çözülmezdir.

Kaynakça

Abil Uulu, U. (2006). *1990 sonrası Kırgızistan dış güvenliği ve NATO*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi.

Akmoldoev, K. (2006). *Bağımsızlıktan sonra Kırgızistan'da ulus-devlet inşası.* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.

Baycun, S. (2003). Orta Asya'da bitmeyen sınır sorunları: Kırgızistan-Özbekistan gerginliği. *Stratejik Analiz*, *4*(43), 66-70.

Birdişli, F. (2017, Nisan). Orta Asya Bölgesel Güvenlik Kompleksi Bağlamında Kırgızistan-Özbekistan İhtilafı. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 15(30).* 123-143.

Dankov, A. (2007, Şubat). Ferganskaya Dolina: Problemı Obespeçeniya Ekonomiçeskoy Stabilnosti, *Tsentralnaya Aziya İ Kafkas, 2(50),* 130-142.

Daniiarova, A. (2018). Uluslararası Hukuk Açısından Kırgızistan-Özbekistan Sınır Sorunları. *Yüksek lisans tezi,* Ankara Üniversitesi.

Demirci, L. (2012, Kasım). Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın Kesişimindeki Sorunlu Vadi: Fergana, *Savunma Bilimleri Dergisi Sayı*/Issue 2, 33-69.

Dyakova, N, (2011). Territorii Postsovetskih Respublik Ot İstorii K Sovrenennosti. *Rusya ve Yeni Avrasya Devletleri,* № 2. 3-19.

Hayıt. B. (2000). Sovyetlerde Türklüğün ve İslam'ın Bazı Meseleleri. İstanbul: TDAV

Hayıt. B. (1995). Türkistan Devletlerinin Milli Mücadeleleri Tarihi. İstanbul:TTK

Kodaman, T. ve Birsel, H. (2006). Bağımsızlık sonrası Özbekistan ve dış politikası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *16*(2), 413-442.

Koichiev, A. (2001). Nasionalno-Territorialnoe Razmejevanie Doline (1924-1927 gg. Bişkek: Kırgız Milli Üniversite Yay.

Nikişov P. (1957). Borba s Basmaçestvom na Yuge Kirgizii, Frunze: Kırgız Devlet Yay.

Ryskulova, K. (2014). Etnik Grupların Kırgızistan ve Özbekistan Arasındaki Sınır Problemi Üzerindeki Etkisi, Bişkek.

Shozimov, P. ve Sulaimanov, J. (2011). Culture in the Ferghana Valley since 1991: The issue of identity. ss.278-295).

OCHA, Gumanitarnoy Blyuten Yujnıy Kavkaz i Tsentralnaya Aziya. Vıpusk 2. 1 Ocak-

30 Haziran. 2013.

İnternet kaynakları

1. Azattyk ünalgısı, (2016, 15 Kasım). Çek ara maselesi çeçilgeni kaldıbı? Erişim tarihi: 3 Eylül 2019, https://www.azattyk.org/a/kyrgyzstan_uzbekstan_borders_politics/28115108.html

2. Radio Azattyk. (2016, 29 Mart) Kırgıztsan nameren vernut obbektı, ispolziumoe Uzbekstana. Erişim tarihi: 29 Ağustos 2019, https://rus.azattyk.org/a/27641801.html.

3. Fergana informatsiyonnoe agentstvo (2012, 30 Temmuz). Kırgızstan: Bolnoy vopros, ili kak Reşat pograniçnıe sporı. Erişim tarihi: 23 Ağustos 2019, fergananews.com/articles/7437

4. BBC Özbek.com (2016, 21 Mart) Qirg'iz-O'zbek chegarasida vaziyat nazorat ostida, Erişim tarihi: 25 Ağustos 2019, https://www.bbc.com/uzbek/lotin/2016/03/160321

5. BBC Russkaya Slujba, (2016, 23 Ağutsos). Kirgiziya i Uzbekistan pıtayutsya pogosit konflikt iz za vodohranilişi, Erişim tarihi: 3 Eylül 2019, https://www.bbc.com/russian/features-3716,

6. MKRU,(7 Eylül, 2016) Uzbekistan i Kirgizyu spasli ot voynı pohoronı Karimova, https://www.mk.ru/politics/2016/09/07/, Erişim tarihi: 04.09.2019

7. Alamanov, S. (2006, 27 Kasım) Granitsa mejdu Kirgizey i Uzbekistanom napominaet sito, Erişim tarihi: 10 Eylül 2019, https://www.fergananews.com/articles/4745,

8. Novaya epoha (2018, 21 Ekim), Anklavı v Tsentralnoy Azii: istoriya i sovremennoy problemı, Erişim tarihi: 12. Eylül 2019, https://yenicag.ru/ ,

9. RadioFreeEurope (2010, 3 Haziran) Uzbek, Kyrgyz, And Tajik Lives Collide In Sokh, Erişim: 3 Eylül 2019, https://www.rferl.org/a/Uzbek_Kyrgyz_And_Tajik_Lives_Collide,

10. İskandarov, Ş. (2018, 3 Aralık). Moya zadaça obespeçit provaporyadok i bezopasnost grajdan, Radio Ozodi, Erişim tarihi: 13 Eylül 2019, https://rus.ozodi.org/a/29634644.html,

11. BBC Kyrgyz Kızmatı. (2019, 26 Temmuz). Kırgız jana tacik prezdentterinin kün tartibinde çek ara maselesi, Erişim tarihi: 13 Eylül 2019, https://www.bbc.com/kyrgyz/search/

12. Radio Ozodi. (2019, 16 Mart). Edinstvennaya avtodoroga İsfara-Voruh zakrıtıy tretiy den, Erişim tarihi: 26 Ağustos 2019, https://rus.ozodi.org/a/29824627.html,

13. Azattyk Ünalgısı. (2019, 23 Temmuz). Kırgız-Tacik çek arasında dagı ok atıldı, Erişim tarihi: 13 Eylül 2019, https://www.azattyk.org/a/kyrgyz-tajik-border-batken_,

14. Radio Azattyk. (2019, 26 Temmuz). V Çolpan-Ate zaverşilic peregovorı Ceenbekova i Rahmona, Erişim tarihi: 12 Eylül 2019, https://rus.azattyk.org/a/30079586.html

15. Nastoyaşee vreniya. (2019, 16 Eylül). Vo vremiya strelba na granitse Kırgızstana i Tadjikistana ranen kirgizskiy pograniçnıh i 12 tadcikskih voennıh, Erişim tarihi: 17 Eylül 2019, https://www.currenttime.tv/a/30167268.html

16. Fergana informatsonnoe agentstvo. (2011, 11 Ocak). Gracdane Tadcikistane prodalcayut pogibat ot razrıvov min i starıh snaryadov https://www.fergananews.com/, Erişim: 30.08.2019

17. Sputnik Toçikiston. (2018, 19 Nisan,) Bezopasnıy rubej: kak govoritsya razminirovaniye tadcikisko-uzbekiskoy granitsı, Erişim Tarihi: 8 Eylül 2019, https://tj.sputniknews.ru/analytics/

18. Fergana informatsonnoe agentstvo. (2010, 9 Temmuz). Problemı anklava Sarvak, Erişim tarihi: 12 Eylül 2019, https://www.fergananews.com/articles/6650

19. Radio Ozodi. (2018, 18 Mart). Kakova sudba anklavov v tadcikisko-uzbekiskom prigraniçe, Erişim tarihi: 13 Eylül 2019, https://rus.ozodi.org/a/29107131.html

Appraising the Efficacy of IGAD in Promoting Peace in the Horn of Africa

Aweis Ahmed Mohamed*

Abstract: Due to recurred severe droughts and other natural disasters that caused widespread famine in the region, countries in the Horn of Africa came together in 1986 to establish an intergovernmental body for the development and drought control in the region. As a result, "Intergovernmental Authority for Drought and Development" (IGADD) was launched with headquarters in Djibouti. However, the Horn of Africa has also been widely affected by the short supply of peace and stability. Therefore, IGADD was revitalized with a new name "The Intergovernmental Authority on Development" (IGAD) and extended its mandate into conflict management and resolution in 1995. As part of its mandate, IGAD has so far led three sets of peace processes in Sudan, Somalia, and the recently finalized initiative in South Sudan, which can be considered significant achievements for IGAD. Nevertheless, the role of IGAD institutions on promoting peace are questionable, to a certain extent, when the circumstances in which the peace agreements were achieved are carefully examined. This essay attempts to assess the efficacy of IGAD in Promoting peace in the Horn of Africa with mainly looking at the actual achievements and limitations of this organization as well as the internal and external factors that influence its work in the area of peace. The paper argues that although the regional organization claims progress in promoting peace, yet the political forum of IGAD seems competing for more regional power politics rather than finding a lasting solution for conflicts in the region. Since the mandate of IGAD was expanded into the promoting peace, there has been no considerable decline in the level of conflict in the Horn of Africa. The region still lacks, despite the existence and efforts of IGAD body, cohesive arrangements of regional and state level.

Keywords: IGAD, Peace, Conflict, Horn of Africa.

* Ankara Yıldırım Beyazıt University, Department of International Relations, PhD Program.
Contact: aweisadde@gmail.com / 185204413@ybu.edu.tr

The Origin and Inception of IGAD

Six governments in the Eastern African Region-Ethiopia, Djibouti, Kenya, Somalia, Sudan, and Uganda- came together in 1986 and agreed to form the Inter-Governmental Authority against Drought and Desertification (IGADD) (Healy, 2009, p. 2). The name of the organization revealed neither the political purpose nor economic ambition for greater regional integration and its mandate was confined to functional coordination on ecological protection, management of natural resource and strategies for food security (Healy, 2009, p. 3). UN agencies had been contributory in its foundation, aiming to promote a regional coordination agency that could better deal with the problematic situations of the recurred drought and famine that had left in ruins the entire region during 1984 and 1985 (Shaw, 1995, pp. 249-262). The European Union offered vital support to the newly established institutions of IGADD.

The foundation of IGADD had coincided with a series of interconnected conflicts in the region which was gradually reaching in a crescendo. In Ethiopia and Uganda, there were ongoing violent civil wars, and other incapacitating conflicts were obtaining impetus in Somalia and Sudan (Mengistu, 2015, pp. 28-34). The overall situation in the Horn has been characterized as a total opposite of regional collaboration, while individual countries were interfering the domestic polity of each other, letting non-state actors enter into alliances and broaden their role in the instability of the region (El-Affendi, 2009, pp. 1-19) Neighboring countries were deliberately accommodating, arranging and arming the rebel groups in one country against the other. For instance, Ethiopia was backing the rebel groups against Somalia and Sudan and the similar way on the other side. Consequently, IGADD member states were suffering the lowest level of their political relations, while even some of the members, Somalia and Ethiopia, had broken off diplomatic relations since the end of the Ogaden war in 1978 (Tareke, 2000, pp. 635-667). Nevertheless, the inaugural of IGADD summits provided the occasion for meetings among member states as both regimes in Somalia and Ethiopia had their first meeting under the IGADD umbrella and concluded their hostilities through the signing of a peace agreement in 1988 (Adar, 2000, p. 46).

Revitalizing and Expanding IGAD's Mandate

Although the revitalization and the expansion of IGAD happened in 1996, there had been regional and international proceedings coupled with massive regime

changes in the IGAD region that steered the gradual evolution of IGAD since the early 1990s. Regarding the regional proceedings, the Treaty Establishing the African Economic Community (AEC) of June 1991 (Abuja Treaty) anticipated, the formation of a common economic community for the whole of Africa in the long term (African Union, 1991). The Abuja Treaty accorded special recognition to the crucial role of the existing regional economic communities (RECs) at the stage of establishing the AEC, (African Union, 1991) and also highlighted political stability as an important component for development in the post-Cold War era (Weldeselassie, 2011, p. 2). The international event that contributed the reinvigoration of IGAD was the UN Summit in Rio 1992, (particularly in chapter 12 of agenda 21), which led to the UN Convention to Combat Desertification and broke new ground in international environmental law (United Nations, 1992).

With the end of the Cold War, a number of the incumbent Cold War era regimes in the region were removed from the office due to the protracted conflicts. Half of IGADD's founding heads of state had been overthrown through armed rebellion. In Sudan, Omar Al-Bashir came to power in 1989 in a Coup d'état that ousted Sudan's democratically elected government. In 1991, Mengistu was overthrown by Ethiopian rebels and established a new federal system of government, while Issayas Afewerki achieved legal separation of Eritrea from Ethiopia with the support of Meles Zenawi. Besides, after more than two decades of dictatorial rule in Somalia Maj. Gen. Siad Barre was ousted in 1991, paving the way for a protracted period of state failure and the emergence of a secessionist administration in Somaliland (Healy, 2011, pp. 105-120). Despite it remained one of the smallest sub regional groupings in Africa, IGADD's membership grew to seven with the accession of Eritrea in 1993 (Bogale, 2014, pp. 2-18). South Sudan was also officially admitted into IGAD as a member state in 2011 after it had taken its independence from Sudan (Sudan Tribune, 2011).

The post-cold war leaders of IGADD immediately realized that the prolonged problems of the region extended beyond the impact of ecological degradation and were more ambitious in revitalizing IGADD with a broad mandate, including regional security, preventive diplomacy and as well as conflict management and resolution (Borchgrevink & Lie, 2009, p. 96). In 1995, the IGADD Assembly of Heads of State and Government decided to replace IGADD with IGAD (Intergovernmental Authority on Development) and with reformation and expansion of the areas of cooperation among the organization's member states (Maru & El Fassi, 2015,

p. 7). The inauguration of the revitalized IGAD occurred on November 1996 in the headquarter Djibouti with a widened three-part mandate: (I) Peace and security and humanitarian affairs; (II); Food security and environmental protection and (III) economic cooperation, regional integration, and social development (Maru & El Fassi, 2015, p.7).

Moreover, the IGAD Secretariat was formed as the implementing organ of the organization and was mandated to work towards achieving the newly created organizational goals. Two main purposes can be summarized the impetus behind revitalizing and expanding IGAD's mandate (Aggad, 2017, p. 3). The first purpose was to address the challenges of peace and security that continued to trouble the East African region, specifically the need for engaging IGAD in the Sudanese and Somali peace processes was one of the major aims that brought about the transformation of IGAD. The second one was to quicken the pace regional economic cooperation and to accelerate process of regional integration among the IGAD member states (Aggad, 2017, p.3).

Table 1. Basic data of IGAD countries

Country	Population in millions	GDP	GDP growth
Djibouti	0.90	$1.46 billion	5.0%
Ethiopia	94.10	$46.87 billion	10.4%
Eritrea	6.33	$3.44 billion	1.3%
Kenya	44.35	$44.10 billion	4.7%
South Sudan	11.30	$13.80 billion	24.4%
Sudan	37.96	$66.55 billion	-6.0%
Somalia	10.50	$917.0 million	-1.5%
Uganda	37.58	$21.48 billion	5.8%

Source: World Bank, "Countries," 2013, available at www.worldbank.org/en/country .

Table 1. Basic data of IGAD countries

Source: World Bank, "Countries," 2013, www.worldbank.org/en/countr (8.7.2019)

The IGAD's Institutional Make Up

The institutional makeup of IGAD consists of four essential organs as reflected in figure 1. The first organ, which is the supreme political decision-making body, is the assembly of IGAD Heads of State and Government. The summit of the assembly happens at least once every year, reaching its

decisions through consensus, and at the request of any of its members, it may hold extraordinary meetings (IGAD, 2018). The Chairperson of the assembly is usually elected among the member states for one year on a rotational basis. The assembly is responsible for the most significant political and economic policy decisions and also determines the programs, guidelines, and objectives of IGAD (African Union, 2018). The second organ is the Council of Ministers, which is composed of the ministers of foreign affairs and one other focal minister designated by each member state. This organ meets twice in a year and is responsible for formulating policy and approving the work program and the annual budget of the IGAD secretariat. The Council of Ministers carries out all these responsibilities under the authority of the Heads of State and Government (IGAD, 2018).

The third organ is the Committee of Ambassadors, which is consisted of ambassadors of the IGAD member states or Plenipotentiaries accredited to the IGAD headquarters in Djibouti. The Committee of Ambassadors, which is the only standing policymaking organ of IGAD, is responsible for the supervision of the policy-relevant initiatives undertaken by the IGAD Secretariat and ensures the Secretariat's implementation of decisions taken by IGAD's other policy organs. It is an organ in which the interests of member states are represented for shaping the workings of the implementing body of IGAD, its secretariat (Aggad, 2017, p. 4). The last organ of IGAD is the secretariat which is headed by an Executive Secretary appointed by the Assembly of Heads of State and Government for a term of four years renewable once. The secretariat is responsible for assisting member states in formulating regional projects in the priority areas, facilitating the coordination and harmonization of development policies, mobilizing resources to implement regional projects and programs approved by the council, and reinforcing national infrastructures necessary for their implementation. The secretariat is assisted in four substantive divisions: Peace and Security, Economic Cooperation and Social Development, and Agriculture and Environment, administration and Finance (IGAD, 2019).

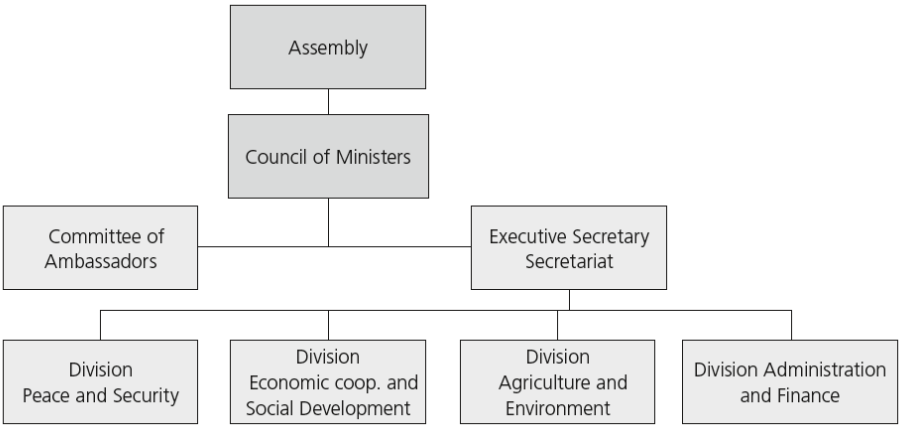

Figure 1. IGAD Organizational Structure

Source: IGAD,https://igad.int/about-us/what-we-do?showall=&start=3 (2.8.2019).

IGAD Contribution in Promoting Peace in the Horn of Africa

The greater Horn of Africa has already been noted as a region which is primarily known for the short supply of peace and security within and among the states of the region. No any other region in Africa has experienced more inter-state wars than the Horn of Africa (Cliffe, 1999, pp. 89-90). The region has encountered four major inter-state wars and at least another four violent conflicts in the post-colonial era (Mengisteab, 2011, p. 10). Throughout the region, it has been identified three conflict clusters. The first conflicts are those taking the form of internal conflicts which has been plagued the region for decades. The second conflicts are the intrastate conflicts as every country in the region faced at least one civil war during the postcolonial era while some countries have fought multiple civil wars. In addition to intrastate conflicts, countries in the region have faced many inter-communal conflicts which are often fought between ethnic and clan groups over resources such as land, water, and even livestock (Mengisteab, 2011, p. 10-16).

As a result of the various devastating conflicts in the region, among the principles of the agreement establishing the revitalized IGAD included "the peaceful settlement of conflicts, the maintenance of regional peace, stability and security, and the protection of human and peoples' rights." (IGAD, 2019, pp. 6-7) In article seven of the agreement, it was introduced a new objective of the authority which is to "promote peace and stability in the sub-region and create mechanisms within

the sub-region for the prevention, management and resolution of inter and intra-State conflicts through dialogue." (IGAD, 2019, p. 7) Furthermore, in article 18A of the conflict resolution, the member states also agreed to "(a) take effective collective measures to eliminate threats to regional cooperation, peace, and stability; (b) establish an effective mechanism of consultation and cooperation for the pacific settlement of differences and disputes; and (c) deal with disputes between member states within this sub-regional mechanism before referring them to other regional or international organizations" (IGAD, 2019, p. 15).

The revitalization of IGAD also resulted in the restructuration of the IGAD Secretariat to execute the organization's new mandate, and under the secretariat, it was established a division responsible for peace and security (Mulugeta, 2009, p. 24). Nevertheless, institutional development of IGAD could not achieve much on the dynamic political process within the region (Healy, 2011, p. 109). Before IGAD extended its mandate, the short-lived peace among its member states which existed merely in three years from 1991 to 1993 had broken down, as Sudanese regime was identified a threat to the security of the region by Ethiopia, Eritrea and Uganda and supported militarily for the Southern Sudanese rebels (Cardos, 2016, pp. 143-148). This inauspicious state of affairs became the starting point for IGAD's significant role in promoting peace in the Horn of Africa.

IGAD and Sudan Peace Process

In 1955, the dominant Christian regions in Southern Sudan started a rebellion which they were demanding regional autonomy due to the threats of their cultural identity from the predominantly Arab-Muslim Northern regions, and the rebellion had finally turned into a separatist movement. In 1972, a deal was reached in Addis Ababa which the Southern region would have a regional autonomy, but the tension raised again following the Sudanese president Jaafar Nimeiri abolished South Sudan's autonomy, and as a result, the long-term civil war between North and South Sudan resumed (Kumsa, 2017, p. 518). The Sudanese civil war had the regional character that exemplifies conflict in the Horn of Africa. Countries in the region had been supporting armed rebels against one another which was the fuelling conflagration of the Sudan civil war. For instance, Derg regime in Addis Abba had been a primary sponsor of the Sudan People's Liberation Army (SPLA) while as a counterbalance the regime in Khartoum had also been supporting Eritrean and Tigrayan rebels against the Socialist regime in Ethiopia (Healy, 2008, pp. 29-38).

The political relation between Addis Ababa and Khartoum transformed in 1991 following the Mengistu regime was overthrown by Sudan affiliated Ethiopian rebel movements and thus created an atmosphere where the contribution of IGADD in promoting peace in Sudan began. Moreover, the newly Ethiopian regime stopped assistance to the Sudan rebel movements SPLA and ousted its leadership to Nairobi (Rogier, 2005, pp. 32-42). While playing its role as a regional mechanism for conflict resolution, IGADD founded a standing committee on peace that contained four IGADD countries' heads of states Kenya, Ethiopia, Uganda, and Eritrea, with Kenya's president Moi in the chair. These countries were supporting the conflicting sides in Sudan; Ethiopian and Eritrean regimes backed Khartoum while SPLA was under the influence of Kenya and Uganda (Shinn, 2005, pp. 239-258). Although the IGADD mediation seemed to be present, the deadly rivalry within the region rapidly resumed as Eritrea cut ties with Sudan accusing Khartoum of backing Islamist rebel forces inside Eritrea (Lefebvre, 1995). Uganda also broke off relations with Sudan owing to its sponsor for the LRA in Northern Uganda, and Ethiopia followed its turn alleging Khartoum of meddling its internal affairs after failing the assassination attempt of President Mubarak at the Addis Ababa OAU summit in 1995 (Sharfi, 2018, pp. 455).

Despite the failure of the regional alliance that was architected to collaborate Sudan peace process, yet the IGADD committee sustained its mediational role. A declaration of principles was formulated by the IGADD negotiators in 1994, calling for Sharia to be implemented only in Northern Sudan while a secular state in Southern Sudan. It was also proposing that if the first option was not possible, the Southern regions should be permitted to exercise the right to self-determination via a referendum (Woodward, 2004, pp. 469-482). The declaration has been rejected to accept by the Sudanese leadership but it remained on the IGADD table and later turned out to be the foundation upon which the Comprehensive Peace Agreement CPA was negotiated (Johnson, 2008, pp. 1-19).

Throughout the subsequent two years, the focus of the regional engagement shifted from the negotiating table to the battlefield due to the Clinton administration who supported the Southern Sudanese rebels against Islamist regime in Sudan with $20 million military assistance through the neighboring countries Ethiopia, Eritrea, and Uganda (Adar, 2000, pp. 11-17). While IGAD peace process was in stuck, a conciliation initiative that tried to compete with IGAD initiative was proposed by Egypt and Libya, since both countries were suspicious of Southern

self-determination and irritated by the exclusively "African" ownership of the Sudan peace process (Murithi, 2009, p. 142). However, Western powers were determined to support the IGAD peace process, and consequently, the Libyan-Egyptian initiative failed ultimately making the path towards peace just more excessively lengthy and complex (Musso, 2011, p. 10).

Al-Bashir of Sudan agreed to reopen negotiations after president Moi of Kenya persuaded him the revival of the mediation efforts which now backed by more international actors in the role of the IGAD Partners Forum (IPF) (Healy, 2017, p. 222). As a result of the fresh talks led by IGAD with the buttress of UN and IPF, a dramatic achievement of the negotiations has been reached after the Khartoum authority accepted that self-determination principle to be endorsed through a referendum (Adar, 2000, pp. 49-51). The Eritrea-Ethiopia border war disturbed the structure of the entire regional alliance and caused a considerable momentum of stagnation on the IGAD peace process (Ylönen, 2014, p. 21). However, the IGAD initiative was not abandoned at all as its support and funding provided by the Western powers increased and obtained an institutional home in the Kenyan ministry of foreign affairs (Healy, 2017, p. 222).

Under the host and the leadership of Kenya, negotiations continued until Machakos Protocol was successfully agreed in 2002. The Machakos Protocol secured a significant compromise between the two warring camps who agreed "one country, two systems" in which the South would have a separate secular administration and the North would have a legal system based on Sharia law (Ikumiru, 2011, p. 21). It was also proclaimed within the protocol, a taming of holding self-determination referendum which is scheduled six years from signing of the peace agreement. In addition to that, negotiations covered agreements on wealth and power sharing, and security arrangements during the following two years, culminating the signature of Sudan's Comprehensive Peace Agreement in 2005 (Young, 2005, pp. 106-111).

The proceedings of the Sudan peace process occurred due to the shifting regional alliance than as a result of new approaches to regional security. IGAD conflict resolution efforts were often threatened to disrupt by the unstable regional relations. Nevertheless, the role of IGAD in promoting peace in the region proved crucial through firstly framing the problem as an issue within the Sudanese people and secondly keeping a "semblance of continuity for the Sudan peace process as a whole" (Healy , 2011, p. 111). This long-lasting IGAD peace process enabled the

regional and international actors who are involved Sudan peace deal to benefit the lasting settlement that has been reached eventually. Without the constant involvement of IGAD, it seemed the longest civil war in Africa would be most likely hard to reach a peaceful settlement.

IGAD and the Somali Peace Process

The Somali conflict emanated from a complete collapse of state institutions (Menkhaus, 2007, pp. 74-106) and thus was different from that in Sudan. Following the fall of the Siad Barre regime in 1991, the situation of the country entered into anarchic where multiple clan-based factions were fighting over the control of the capital (Powell & et el, 2006, pp.1-26). Similar to Sudan, the key stakeholders in the Somali conflict were its IGAD neighboring countries. The role of IGAD in addressing the Somali conflict initiated in 1991 immediately after the Somali civil war broke out (Møller, 2009, p. 20). Nonetheless, the role of IGAD existed through giving mandates to some of its member states, principally Djibouti and Ethiopia, to deal with the Somali issue (Hansen, 2003). This can be understood that, in the beginning, the IGAD member states were, to a certain extent, on common terms in leading the Somali peace process by one of them.

With the buttress of IGAD and its members, Djibouti was the first country to hold a reconciliation meeting among the Somali warring parties (Menkhaus & et el., 2009, p.10). Apart from IGAD, the meeting was attended by the major Somali conflicting parties who ultimately agreed to hold a national reconciliation conference (Menkhaus & et el., 2009, p.10). At the end of the grand reconciliation conference, it was agreed on a cease-fire and the establishment of transitional government. However, the agreement was not fruitful as one of the influential faction leaders, General Aidid, refused the outcome of the conference, resulting in more confrontations on the ground (Omar, 2002, pp.1-8). The conference was also boycotted by the SNM (Somaliland) which declared independence from the rest of Somalia (Adam, 1994, p.27).

In 1996, IGAD mandated Ethiopia to facilitate the Somali peace and mediation process. In response to that, Addis Ababa hosted the Sodere peace process which the IGAD heads of states and governments gave recognition (Hassan, 2015, p.10). Most of the Somali warring factions attended the peace talks despite a few dissidents, and it was agreed on the establishment of a National Salvation Council "as part of a preparatory course of action leading to the establishment of a Provi-

sional Central Government of Somalia" (Bradbury & Healy, 2010, pp.10-14). However, the Sodere process was boycotted by the Aidid faction that controlled the capital city and its surroundings. Before Sodere agreement could be implemented, a competing initiative against it was launched by Egypt and the Arab League, hosting a separate initiative of Somali peace talks for those who boycotted the Sodere peace initiative (Dagne, 2011, p.26). The agreements reached both opposite reconciliation talks undermined each other and ensured the failure of both. In the IGAD Summit of 1998, IGAD member states called for the Somali peace process to be channeled by IGAD, referring to Egypt's parallel activities that served to undermine the peace process in Somalia (Mulugeta, 2009, p.26).

In 1998, the outbreak of Eritrean-Ethiopian border war and its contribution to worsening the conflict with Somalia as the warring states sought out proxy allies in Somalia, Djibouti took over the lead of the Somali peace process for the second time in 2000 (International Crisis Group, 2002, p. 10). President Ismail Omar Guelleh of Djibouti launched a new approach to the Somali peace process in Arta, which the Civil Society Organizations are based rather than faction leaders and warlords who had dominated the earlier Somali peace talks (Anonymous, 2002, p.252). The Arta peace process was held within the framework of IGAD, but external actors sponsored the support and funding including the Gulf States, Egypt, and Libya. It was concluded with the establishment a Transitional National Government (TNG) headed by Abdulqasim Salat Hassan (Menkhaus, 2004, p.8). Even though Arta process was boycotted by Puntland, Somaliland and some of the influential warlords, the outcome of the talks which is the TNG got recognition from the regional and international organizations and gained extensive support from the business community in Mogadishu and Islamists and had close relations with Djibouti (Healy, 2011, p.113).

The Islamist support for the TNG created suspicions to Ethiopia that some of its long-term allies were shrunk their active role on the ground as the Arab world was effusively supporting the TNG. With the support of Ethiopia, the TNG opponents established a new organization called the Somali Reconciliation and Restoration Council (SRRC) in 2001, with the intention to undermine the TNG (Grosse-Kettler, 2004, p.26). As Djibouti was the leading supporter of the TNG and Ethiopia turned to be the primary sponsor TNG opponents, IGAD faced an unconformable dilemma from the two member states. As a result, it was agreed in the IGAD summit of 2002 that Kenya to work with Djibouti and Ethiopia to bring

the TNG and SRRC into the negotiation table (IGAD, 1998). Thus in 2002, another round of the Somali peace process started in the Kenyan town of Eldoret under the framework of IGAD and the leadership of Kenya with financial support from European development funds (International Crisis Group, 2002, pp.2-4). The Somali negotiations were different from that of Sudan since external actors' influence was limited and expectations to yield positive results were very high.

Negotiations dragged on slowly, and no real progress was made till 2003 when the official mandate of the TNG expired where it was easy to appoint a new transitional Somali parliament under a new transitional charter which all parties are included. Abdullahi Yusuf was elected as the five-year term president of Transitional Federal Government (TFG) by the transitional parliament in 2004, and he appointed Ali Mohamed Gedi as the prime minister of the government. It is worth noting that IGAD was the driving mechanism of these negotiations although the difference of its member states (Menkhaus, 2007, pp. 259-364). IGAD member states were the ones who preserved the smooth continuation of the Somali peace process that had been long-standing for over a decade and completed the process with the creation of a Somali government. Although IGAD successfully managed the Somali peace process, some of the crucial actors in the Somali conflict remained outside of the IGAD peace initiative such as Somaliland and the Islamist groups in Southern Somalia.

IGAD and South Sudan Peace Process

South Sudan is considered to be one of the most underdeveloped countries in the world which its state institutions were newborn and extremely fragile, and the society of the country was suffering ethno political splits (Back, 2016, p. 149). The situation of the country deteriorated and turned eventually into humanitarian disaster following the outbreak the South Sudan civil war in December 2013. The war broke out due to a power struggle between South Sudanese president Salva Kiir and his former vice president Riek Machar (Koos & Gutschke, 2014, pp. 1-8). The president accused of his former deputy attempting to overthrow his government while Machar denied the accusations and fled to lead the SPLM-in opposition (SPLM-IO), an armed rebel faction against the South Sudan government (Kushkush, 2013).

The ethnic character ignited the conflict as the two conflicting sides represent the two main South Sudan's ethnic groups: president Kiir represents the Dinka

while Machar the Nuer (Bayeh, 2014, pp. 288-293). Apart from the ethnic conflict, the two leaders were competing for the SPLM leadership for a long time, and as well as various internal and external interests which prolonged their animosity, despite fighting side by side during the North-South conflict (Spittaels & Weyns, 2014, pp. 13-15). The conflict between the factions resulted in a rapid increase of violence between the supporters of the two rivals which has hugely damaged the South Sudan's new institutions. Nearly two million people have been displaced internally, and another two million and a half have sought refuge in the neighboring countries (UNHCR, 2018). Furthermore, the persistent conflict throughout lack of rainfall season has also pushed almost South Sudan's entire population into extreme hunger (UNICEF, 2018).

Within four days following the outbreak of the South Sudan crisis, IGAD responded immediately through sending delegates to Juba, along with African Union, United Nations representatives and other international actors. To show its responsive performance in a mitigating crisis and to promote peace in the region, IGAD gathered a summit of heads of state and government in Nairobi which a number of decisions intended to manage and deescalate the conflict were released and called for immediate intervention from the broader international community including the UN and AU (Apuuli, 2015, p. 129). Similar to the conflicts in Sudan and Somalia, the South Sudan crisis is steered, to some extent, by its neighboring IGAD countries. The civil war has created common ground between Sudan and Uganda who, on the one hand, support the Juba regime, but on the other hand, Sudan's historic alley with the principal opposition group, Sudan People's Liberation Movement/Army in Opposition (SPLM/A-IO), present equal danger and opportunity. Furthermore, the conflict has also revealed complex rivalries about regional leadership among the IGAD member states Ethiopia, Kenya, Uganda, and Sudan (International Crisis Group, 2014, pp. 18-16).

The former Ethiopian Foreign Minister, Seyoum Mesfin, General Lazaro Sumbeiywo of Kenya, and Sudanese General Mohammed al-Dabbi were the Chief mediators of IGAD mediations on the South Sudan crisis, with overseen of IGAD heads of states (International Crisis Group, 2015, pp. 1-2). The IGAD Chief mediators have been leading the South Sudan peace talks within 15 months, hoping to promote a power-sharing arrangement between the warring sides, yet these hopes have been shattered many times due to the unwillingness of opposing parties to reach an agreement and internal divisions (Akol, 2014, pp. 8-13). Pressures

from regional and international organizations pushed the conflicting sides to sign a Cessation of Hostilities Agreement and Status of Detainees Agreement in 2014. However, these agreements failed as the situation of the ground worsened (International Crisis Group, 2015).

As a result of its unsuccessful efforts, IGAD mediation process was revised and expanded into a new approach called "IGAD-PLUS" mediation process in March 2015. The expanded IGAD-Plus mediation was aimed to establish an inclusive approach which will give active participation for all partners including the UN, EU, AU, U.S., China, Norway, Britain, and IGAD Partners Forum (Jok, 2015, pp. 3-16). It was also intended to connect regional rivalries that hindered the mediation process and also caused worsening situation on the ground through aligning with the warring parties. The "IGAD-PLUS" process also aimed to determine significant matters that concern reaching a reliable peace deal such as basics of transitional governance, power distribution and security agreements (International Crisis Group, 2015).

IGAD-PLUS has focused on motivating an inclusive dialogue among the entire factions of SPLM including the SPLM Former Detainees (FD). Besides, it pressured through sending some of the regional leaders to Juba, IGAD-PLUS also pressured President Salva Kiir. The similar pressure was put on Sudan People's Liberation Movement-in-Opposition (SPLM-IO) by IGAD representatives. IGAD also threatened the warring sides to impose sanctions and as well as attempted to raise continental and international support for this action (Back, 2016, p. 152). Despite there were ups and downs of the mediation process and the hindrances caused by claims and objections of the rival parties, IGAD brought the conflicting sides to sign the compromise peace agreement eventually (Reuters, 2015). As a result, Riek Machar returned to Juba to resume his role as vice president of Transitional Government of National Unit (The Guardian, 2016).

Nevertheless, several months later things fall apart as violent clashes between the rebel militia and the government troops resumed in the capital, Juba where the opposition leader Riek Machar fled to neighboring Democratic Republic of the Congo (DRC) (The Guardian, 2016). The fighting continued, killing thousands and shattering hopes of the recently installed transitional government. However, IGAD efforts in finding a solution to this crisis never vanished as it was the core body that has been dealing with it since it has started. In September 2018, IGAD succeeded to bring together the various armed and unarmed opposition groups and other parties including President Salva Kiir and the SPLM/A-IO led by Riek

Machar in Khartoum to sign a peace agreement called "Revitalized Agreement on the Resolution of the Conflict in the Republic of South Sudan (R-ARCSS)" aimed at ending the civil war in South Sudan (Modi, 2018). The signing of the R-ARCSS is a result of the IGAD-led revitalization process of the 2015 Agreement on the Resolution of the Conflict in the Republic of South Sudan ARCSS which remains mostly unimplemented due to the resumption of armed conflict in July 2016 (Modi, 2018). It seems that IGAD mediation abilities are proving its usefulness as the final agreement reached in South Sudan crisis raising cautious hope despite time will tell if this deal is successful or is similar to previous agreements that were signed and collapsed within a time.

The Efficacy of IGAD's Promotion to Peace in the Horn of Africa

The successful mediation and finalizing Sudan and Somali peace process raised an impression that IGAD was developing remarkable skills at performing its new conflict resolution role (Francis, 2006, pp. 235-237). The South Sudan crisis became the third most significant challenge that IGAD faced since the expansion of its mandate into "the promotion and maintenance of peace, security, and stability in the region." Several rounds of negotiations on the South Sudanese civil war, IGAD apparatus have also shown efficacious role and aptitude on peaceful mediation in the Horn of African crisis (Kuol, 2018). However, the role of IGAD institutions on prompting peace can be questioned, to some extent, when the circumstances in which the peace agreements were achieved are carefully examined.

The IGAD peace process in Sudan, Somalia and the latest one in South Sudan were political initiatives initially which is considered to be leaded and executed mainly by one or more IGAD member states who had interests in dealing with those crisis (Khadiagala, 2005, pp. 295-314) . In addition to that, the IGAD secretariat lacked the authority and the capability to manage the process of conflict resolution that was carried out under its name because all the three peace initiatives required logistical and an organizational effort that was beyond the capacity of IGAD secretariat (Asfaw, 2017, pp. 4-6). As a result, the Sudan and Somali peace process heavily relied on the organizational and diplomatic capacity of Kenya who played a critical role in supplying chief negotiators to both peace processes (Abdi, 2012, pp. 29-32). It was very crucial the ability of Kenya in maintaining political neutrality since both peace processes would not have been successful without its neutral efforts. Similarly, the South Sudan case, Kenya, Sudan, and Ethiopia contributed chief negotiators as Khartoum is seen to be the leading dealer of South

Sudanese peace process by dint of its close relationship with both Juba and the main opposition group (Daily Nation, 2015).

Even though the institutional weaknesses of IGAD, its secretariat succeeded the institutionalization of donor support through the IGAD partner Forum. Despite the support in financing the peace process was both a blessing and a burden, yet their engagement created resistance over the ownership of the peace process and the obligations of bogus deadlines. These burdens could be seen during the Sudan peace negotiations where the Western powers had been extensively involved. The South Sudan peace initiatives met similar burdens to a certain extent while the Western power involvement in the Somali case was much less apparent.

On the other hand, the support from the West has assisted IGAD's ceremonial ownership of the peace initiatives and secured exclusion of the secondary players from outside the region. Particularly, Yemen, Libya, and Egypt had particular interests in the region as they were introducing new initiative whenever IGAD peace processes hindered, but IGAD restricted their involvement through the establishment of monopoly over the peace processes in the Horn. IGAD's efforts in promoting peace in the region helped secure legitimacy for the organization and build wider international acceptance of IGAD as the only appropriate forum for tackling conflict in the Horn. Despite the successful mediations in Sudan, Somalia, and South Sudan, IGAD is still far from providing an institutional basis for promoting peace in the Horn of Africa for the reason that those achievements stand alongside a record of failure. IGAD Secretariat played any visible role in containing or resolving the severe conflicts of the last couple of years in Somalia, Darfur, Ogaden, or between Djibouti and Eritrea.

Conclusion

IGAD activities on promoting peace in the Horn of Africa have shown a clear, unsettled tension between the IGAD heads of states who are characterized incompatible interests and opposite alliances and the IGAD regional organization that operates a collaborative performance among the member states to promote peace and stability in the region. Although the regional organization claims progress in promoting peace, yet the IGAD's political forum seems wondering regional and international power politics. Since the mandate of IGAD was expanded into the promoting peace, there has been no considerable decline in the level of conflict in the Horn of Africa. The region still lacks, despite the existence and efforts of IGAD body, cohesive arrangements of regional and state level.

Nevertheless, the IGAD-led peace processes in Sudan, Somalia and the recently finalized of South Sudan are significant achievements in a period which IGAD mandate was expanded and provide relatively rare examples of regional mediation in internal conflicts within the African sub region as a whole. The three sets of negotiations achieved because of the IGAD leaders were pushing a settlement between Northern and Southern Sudan that preserved the option for independence for the South and a process of selecting a federal government in Somalia and ongoing process which South Sudan civil war is abolished through establishing provisional national unit. To date, despite Somalia has federal government yet there is no lasting peace on the ground and the weak Somali government is heavily rely on IGAD. While the implementation of the South Sudan peace process continues, despite distrust and uncertainty and in the absence of any institutional role for IGAD.

For IGAD's forceful response to the Horn of African crisis, it necessary to be done some changes. Firstly, IGAD should become independent from member states as well as external powers. Secondly, IAGD activities regarding peace and security in the region should be institutionalized, instead of handling crises through its member states. Finally, for the betterment and inclusiveness of the organization, it should be created an IGAD chairmanship rotation system, where all IGAD members can have their turn of the IGAD chairmanship.

References

Abdi, A. A. (2012). *The impact of conflicts in the horn of Africa: A case study of Kenya*. (Unpublished Master Thesis) University of Nairobi, Nairobi, Kenya.

Adam, H. M. (1994). Formation and recognition of new states: Somaliland in contrast to Eritrea. *Review of African Political Economy*, *21*(59), 21-38. doi.10.1080/03056249408704034

Adar, K. G. (2000). Conflict resolution in a turbulent region: The case of the intergovernmental authority on development (IGAD) in Sudan. *African Journal of Conflict Resolution*, *1* (2), 39-66. ISSN: 1562-6997

Adar, K. G. (2000) *Sudan: The internal and external contexts of conflict and conflict resolution.* (Write net Paper No. 06). Geneva, Switzerland: UNHCR Centre for Documentation and Research.

African Union. (August 2, 2019). *Regional economic communities (RECs)*, Retrieved from https://au.int/en/organs/recs

African Union. (June 3, 1991) *treaty establishing the African economic community*. Abuja, Nigeria. Retrieved from https://au.int/sites/default/files/treaties/7775-treaty-0016_

Aggard, F. (March, 2017). *Understanding IGAD engagement in governance promotion*. Maastricht, Netherlands: European Centre for Development Policy Management.

Akol, Z. D. (December 7, 2014). *Inclusivity: A challenge to the IGAD-Led South Sudanese peace process*. Juba, South Sudan: Sudd Institute.

Anonymous. (2002). Government recognition in Somalia and regional political stability in the horn of Africa. *The Journal of Modern African Studies*, 40 (2), 247-272. DOI: Io17/Soo22278Xo2003907

Apuuli, K. P. (2015). IGAD's mediation in the current South Sudan conflict: Prospects and challenges. *African Security*, 8 (2), 120-145. doi.10.1080/19392206.2015.1036671

Asfaw, G. K. (2017). The crucial role of IGAD in the horn of Africa. *International Journal of African and Asian Studies*, 1 (38), Doi: 1-10. ISSN 2409-6938

Back, I. (2016). IGAD, Sudan, and South Sudan: Achievements and setbacks of regional mediation. *The Journal of the Middle East and Africa*, 7 (2), 141-155. doi.10.1080/21520844.2016.1192977

Bayeh, E. (2014). Republic of South Sudan: From North-South to Nuer-Dinka conflict. *International Journal of Research*, 1 (11), 288-293, 288-293. ISSN 2348-6848

Bogale, B. (2014) Eritrea's relation with IGAD and the OAU/AU: The domestic and international dynamics. *Alternative Turkish Journal of International Relations*, 13 (3), 2-11. DOI: http://dx.doi.org/10.21599/atjir.72052

Borchgrevink, A., & Jon, H. S. L. (2009). *Regional conflicts and international engagement on the horn of Africa*. NUPI Report, Oslo: Norway. Norwegian Institute of International Affairs.

Bradbury, M., & Healy, S. (2010). A brief history of the Somali conflict. In Mark Bradbury and Sally Healy (Eds.), *Whose peace is it anyway? Connecting Somali and international peacemaking,* Accord: an international review of peace initiatives, London: Conciliation Resources, Issue 21, (pp. 4-10).

Cardos, N. C. F. (2016). Regional security in the horn of Africa: Conflicts, agendas and threats. *Brazilian Journal of African Studies*, 1 (2), 131-165. ISSN 2448-3915

Cliffe, L. (1999). Regional dimensions of conflict in the horn of Africa, *Third World Quarterly*, 20 (1), 89-111. doi/abs/10.1080/01436599913938

Dagne, T. (2011). *Somalia current conditions and prospects for a lasting peace*, Congressional Research Service, (Report No: 7-5700), Washington: United States.

Daily Nation. (2015). South Sudan wants any future peace talks moved to Kenya. Retrieved from https://www.nation.co.ke/news/South-Sudan-wants-peace-talks-moved-to-Kenya/1056-2649672-7ry7c9/index.html

El-Affendi, A. (2009). The impasse in the IGAD peace process for Sudan: The limits of regional peacemaking? *African Affairs*, 100 (40), 2001, 581-599. doi.org/10.1093/afraf/100.401.581

El-Affendi, A. (2009). The perils of regionalism: Regional integration as a source of instability in the horn of Africa? *Journal of Intervention and State-building*, 3 (1) 1-19. doi.org/10.1080/17502970802608118

Francis, D. J. (2006). *Uniting Africa: Building regional peace and security systems*. England, London: Rutledge.

Grosse-Kettler, S. (2004). External actors in stateless Somalia: A war economy and its promoters. BICC Paper No: 39, Bonn International Center for Conversion.

Hansen, S. J. (2003). Warlords and peace strategies: The case of Somalia. *Journal of Conflict Studies*, 23 (2). Retrieved from https://journals.lib.unb.ca/index.php/jcs/article/view/217/375

Hassan, A. R. (2015). *The Effectiveness of IGAD in promoting regional diplomacy: A case study of the Somalia peace process*. (Unpublished Master Thesis) University of Nairobi, Nairobi, Kenya.

Healy, S. (2008). *Lost Opportunities in the Horn of Africa: How Conflicts Connect and Peace Agreements Unravel*, A Horn of Africa Group Report. London: England. Chatham House.

Healy, S. (2009). *Peacemaking in the midst of war: An assessment of IGAD's contribution to regional security in the horn of Africa*. Working Paper No: 59. London: England Royal Institute of International Affairs.

Healy, S. (2011). Seeking peace and security in the horn of Africa: The contribution of the Inter-Governmental Authority on Development. *International Affairs*, 87 (1), 105-120. doi.org/10.1111/j.1468-2346.2011. 00962.x

Healy, S. (2017). IGAD and regional security in the horn. In James J. Hentz (Ed.), *Rutledge Handbook of African Security*, London, England: Rutledge.

IGAD. (2015). About us. Retrieved from https://igad.int/about-us

Ikumiru, J. M. (200). *Kenya's role in conflict management: A comparative study of Somali and Sudanese peace process, 1991-2010*, (Unpublished Master Thesis) University of Nairobi, Nairobi, Kenya.

Inergovernmenta Authority on Development (IGAD). (2016). *Agreement establishing the Intergovernmental Authority on Development (IGAD)*. p. 6-7. Retrieved from https://www3.nd.edu/~ggoertz/rei/rei475/rei475.01tt.pdf

Inergovernmenta Authority on Development (IGAD). (2009). What we do- IGAD Structure. Retrieved from https://igad.int/index.php/about-us/what-we-do?showall=&start=3

Inergovernmenta Authority on Development (IGAD). (1998). *Communique by the 6th Ordinary IGAD summit*. Retrieved from http://bibliotecavirtual. clacso.org.ar/ar/libros/iss/pdfs/igad/6TH-SUMMIT.pdf

International Crisis Group. (2002). *Salvaging Somalia's Chance for Peace*, Briefing No: 11, International Crisis Group.

International Crisis Group (2002). *Somalia: Countering terrorism in a failed state*, ICG Africa Report, No: 45. International Crisis Group.

International Crisis Group. (2014). *South Sudan: A civil war by any other name*, Africa Report No: 217.

International Crisis Group. (2015). *South Sudan: Keeping faith with the IGAD peace process*, Africa Report No: 228.

Johnson, D. H. (2008). Why Abyei matters: The breaking point of Sudan's comprehensive peace agreement? *African Affairs*, 107 (426) 1–19. Doi: 10.1093/afraf/adm070

Jok, J. M. (2015). *Negotiating an end to the current civil war in South Sudan what lessons can Sudan's comprehensive peace agreement offer?* Berghof Foundation: Berlin, Inclusive Political Settlements Papers. Berlin, Germany.

Khadiagala, G. M. (2005). Mediating civil conflicts in Eastern Africa. *Politeia*, 24 (3) 295-314. ISSN : 0256-8845.

Koos, C., & Gutschke, T. (2014). *South Sudan's newest war: When two old men divide nation*. GIGA Focus No. 2, German Institute of Global and Area Studies. Berlin, Germany.

Kumsa, A. (2017). South Sudan struggle for independence and its implications for Africa. *RUDN Journal of Sociology*, 17 (4) 513-523. doi.org/10.22363/2313-2272-2017-17-4-513-523

Kuol, L. (2018). *Navigating the competing interests of regional actors in South Sudan*. Special Report No: 4, Africa Center for Strategic Studies. Washington, United States. Retrieved from https://africacenter.org/spotlight/navigating-the-competing-interests-of-regional-actors-in-south-sudan/

Kushkush, I. (2013). President says a coup failed in South Sudan. *The New York Times* Retrieved from. https://www.nytimes.com/2013/12/17/world/africa/attempted-coup-in-south-sudan-president-says.html

Levebvre, J. A. (1995). Post-cold war clouds on the horn of Africa: The Eritrea-Sudan crisis, *Middle East Policy Council*, 4, (1) 34-49. doi.org/10.1111/j.1475-4967. 1995.tb00206.x

Maru, M. T., & El Fassi, S. (2015). *Can the regional economic communities support implementation of the African Governance Architecture (AGA)? The case of the Intergovernmental Authority on Development (IGAD)*. Discussion paper No: 181. European Centre for Development Policy Management.

Mengisteab, K. (2011). Critical factors in the horn of Africa's raging conflicts. Discussion Paper No: 67, Nordic *Africa Institute*, Uppsala: Sweden.

Mengistu, M. M. (2015). The root causes of conflicts in the horn of Africa. *American Journal of Applied Psychology*, 4 (2), 28-34. Doi: 10.11648/j.ajap.20150402.12

Menkhaus, K. (2007). Crisis in Somalia: Tragedy in five acts. *African Affairs*, 106 (204), 357–390. doi.org/10.1093/afraf/adm040

Menkhaus, K. (2007). Governance without government in Somalia spoilers, state building, and the politics of coping. *International Security*, 31(3), 74-106. DOI: 10.1162/isec.2007.31.3.74

Menkhaus, K., Sheikh, H., Joqombe, A., & Johnson, P. (2009). *A history of mediation in Somalia since 1988*. The Center for Research and Dialogue, A Report of Search for Peace Somali Program, Mogadishu: Somalia.

Menkhaus, K. (2013). *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, London, England: Rutledge, Adelphi Paper No. 364.

Modi, A. Y. (2018). Salient features of South Sudan latest peace deal, *Sudan Tribune*, Retrieved from http://www.sudantribune.com/spip.php?article66287.

Moller, B. (2009). *The Somali conflict: The role of external actors*, DIIS Report No: 03. Danish Institute of International Studies. Copenhagen: Denmark.

Mulugeta, K. (20090. *The role of regional and international organizations in resolving the Somali conflict: The case of IGAD*. *Friedrich Ebert-Stiftung*, Addis Ababa: Ethiopia.

Murithi, T. (2009). Inter-governmental authority on development on the ground: Comparing interventions in Sudan and Somalia. *African Security*, 2 (2-3) 136-157. doi.org/10.1080/19362200903362067

Musso, G. (2011). From one Sudan to two Sudan: From war to peace? ISPI - Working Paper No: 40. Istituto per gli Studi di Politica Internazionale, Milan: Italy.

Omar, M. O. (2002). Somalia: *A nation driven to despair: A case of leadership failure,* Mogadishu, Somalia: Somali Publications.

Powell, B., Fordm R., & Nowrasteh, A. (2008). Somalia after state collapse: Chaos or improvement? Journal of Economic Behavior & Organization, 67 (3-4) 657-670. doi.org/10.1016/j.jebo.2008.04.008

Reuters. (2015). South Sudan president signs peace deal despite concerns. Retrieved from https://www.reuters.com/article/us-southsudan-unrest-president/south-sudan-president-signs-peace-deal-despite-concerns-idUSKCN0QV1MF20150826

Rogier, E. R. (2005). No more hills ahead? The Sudan's tortuous ascent to heights of peace. Security Paper No. 1. Netherland Institute of International Relations: The Hague: Netherlands.

Sharfi, M. H. (2018). Sudan and the assassination attempt on president Mubarak in June 1995: A

cornerstone in ideological reverse, Journal of Eastern African Studies, 12, (3), 454-472. doi.org /10.1080/17531055.2018.1462983

Shaw, T. M. (1995). New regionalism in Africa as responses to environmental crises: IGADD and development in the horn in the mid-1990s", In J. Sorenson, (Ed.), Disaster and Development in the Horn of Africa, New York: St Martin's,

Shinn, D. H. (2005). Addis Ababa agreement: Was it destined to fail and are there lessons for the current Sudan peace process? Annales d'Ethiopie, 1 (20) 239-259.

Spittaels, S., & Weyns, Y. (2014). Mapping conflict motives: The Sudan-South Sudan border, International Peace Information Service.

Sudan Tribune. (2011). S-Sudan admitted to IGAD Regional Bloc. Retrieved from http://sudantribune.com/S-Sudan-admitted-to-IGAD-regional,40827.

Tareke, G. (2000). The Ethiopia-Somalia war of 1977 revisited. The International Journal of African Historical Studies, 33, (3) 635-667. DOI: 10.2307/3097438

The Guardian. (2016). Hopes rise for South Sudan peace deal. Retrieved from https://www.theguardian.com/world/2016/feb/12/hopes-rise-for-south-sudan-peace-deal

The Guardian. (2016). South Sudan's opposition leader Riek Machar flees to DRC, Retrieved from https://www.theguardian.com/world/2016/aug/18/south-sudan-opposition-leader-riek-machar-drc-democratic-republic-congo

UNHCR. (218). South Sudan emergency. Retrieved from https://www.unhcr.org/south-sudan-emergency.html

UNICEF. (2018). Conflict pushes South Sudanese into hunger more than 6 million people face desperate food shortages, UNICEF press release, September 28, 2018. https://www.unicef.org/press-releases/conflict-pushes-south-sudanese-hunger-more-6-million-people-face-desperate-food

United Nations. (1992). UN conference on environment and development, Rio de Janeiro, Brazil, A/CONF.151/26 (Vol. I). http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm. UN Convention to Combat Desertification, https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XXVII-10&chapter=27&clang=_en

Weldesellassiek, I. (2011). IGAD as an international organization, its institutional development and shortcomings, *Journal of African Law*, 55 (1) 1-29. DOI: https://doi.org/10.1017/S0021855311000015

Woodward, P. (2004). Somalia and Sudan: A tale of two peace processes, *The Round. Table: The Commonwealth Journal of International Affairs*, 93 (375) 469-481. https://doi.org/10.1080/00358530420000240030

Ylonen, A. (2014). Security regionalism and flaws of externally forged peace in Sudan: The IGAD peace process and its aftermath, *African Journal on Conflict Resolution*, 14 (2 13-39. ISSN: 1562-6997

Young, J. (2005). Sudan: A flawed peace process leading to a flawed peace, *Review of African Political Economy*, 32 (103) 99-113. http://doi.org/10.1080/03056240500121008

Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Aracı Olan TRT ve Anadolu Ajans'nın (AA) Yayın Politikalarının İncelenmesi: Balkanlara Yönelik Yayınlar Örneğinde Çözümleme

Festim Rizanaj*

Öz: Kamu diplomasisinin bir iletişim ve politika unsuru olduğundan dolayı küreselleşmeyle birlikte iletişim ve uluslararası ilişkilerde görülen değişiklilerin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Ülkeler arası ilişkilerde stratejik bir değer taşımıştır ve önemli iletişim yöntemleri arasında olan kamu diplomasisi hedef toplumların zihnini ve kalbini herhangi bir zorlamaya başvurmadan kazanmayı hedeflemektedir. Ülke ve dünya sorunları hakkında kamuoyuna bilgi veren ve bu konulardan hangisinin kamuoyunda önceliğe sahip olması gerektiği yönünde bir etkide bulunan medya (uluslararası yayıncılık) kamu diplomasinin ortaya çıkmasında etki eden temel unsurlarından bir tanesidir. Bunun yanı sıra medya (uluslararası yayıncılık), radyo, televizyon ve internet teknolojileri kullanarak hedef ülke halklarına ulaşabilmek ve onların gözünde ülkeyle ilgili olumlu bir imaj oluşturmak için kamu diplomasisi aktörlerinin kullanabileceği en etkili araçlardan birisi öldüğü görülmektedir. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin yürütülmesinde medyanın kamunun gündemini belirlemesi bağlamında uluslararası ilişkiler yönetiminin işleyişine sağladığı faydanın örneklemler aracılığıyla somutlaştırılarak sunulmaktadır. Bu doğrultuda, genel anlamda Balkanlara yönelik ve Balkan dillerinde web üzerine yayın yapan TRT ve Anadolu Ajans'ın Balkan ülkelerindeki kamuoyu oluşturmak adına sunduğu içerikler incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Dış yayıncılık, Balkanlar, TRT, Anadolu Ajansı (AA).

* Anadolu Üniversitesi, Basın ve Yayın Bölümü, Doktora Programı.
İletişim: festimrizanaj@anadolu.edu.tr, festim. rizanaj@gmail.com

Giriş

İnsanlar, Aristo'nun tabiriyle" politik varlık" olduğuna göre kendi etrafındaki insanlar arasında bazı sorunları çözmek ve anlayış içerisinde yaşamını sürdürmek için siyaset yapılmaktadır. Heywood (Heywood, 2013, s. 3), politika "en geniş anlamda, insanların hayatlarını düzenleyen genel kuralları yapmak, korumak ve değiştirmek için gerçekleştirdikleri faaliyetleridir" diye tanımlamaktadır. Dolayısıyla, Heywood'a göre, politika, monologa değil diyaloğa dayanan bir sosyal faaliyettir.

İnsanlar arasındaki ilişkiler sadece önceden şehir devlet sonra ulus diye adlandırdığımız sosyal birimler içinde gerçekleşen bir faaliyetten çıkıp şehir devlet, ulus devlet arasında gerçekleşme ihtiyaç duyulup uluslararası ilişkiler ortaya çıktı. Yani uluslararası ilişkiler insan ilişkileri kapsamında sosyal ilişkiler olduğunu vurgulamak durumdayız. Bu bağlamında, Yurdusev (Yurdusev, 1996, s. 16-18), bir sosyal türü olarak uluslararası ilişkiler en genelde 'ulus' diye adlandırdığımız sosyal birimler arasındaki ilişkiler veya 'uluslararası ilişkiler' ya da 'uluslararasında gerçekleşen ilişkiler' olarak tanımlamaktadır.

Uluslararası ilişkilerin devletlerarasında çeşitli düzeylerde ilişkileri içermesine karşılık, uluslararası politika, uluslararası sistem içinde devletlerin resmi organlarının aracılığı ile giriştikleri karşılıklı siyasal ilişkilerin tümünü kapsamaktadır. Gönlübol'a göre, uluslararası politika ve dış politika kavramları temelde aynı nitelikte olan sorunlara farklı açılardan ve farklı düzeylerde bakılmasından başka bir şey değildir (Gönlübol, 2000, s. 27). "Dış politika". Ya da "uluslararası politika" ile eş anlamda kullanılan diplomasi kavramı dış politika, ya da uluslararası politikanın içeriğinden çok, bunların yürütülmesi biçimi ile ilgilidir. Tuncer (Tuncer, 2005, s. 11) diplomasiyi, "uluslararası devletlerarasındaki ilişkilerin görüşmeler ve barışçıl yollarla ve araçlarla yürütülmesi sanatı" olarak tanımlamaktadır.

İletişim teknolojilerin gelişmesiyle birlikte toplum dış politika alanındaki gelişmelerden haberdar olup hem iç politika hem dış politika konusunda önemli etken olmaya başladı. Bunu fark eden devletler kamuoyuna daha çok önem vermeye başladılar ve onlara karşı farklı iletişim biçimleri geliştirmeye girişimde bulundular. İletişim teknolojilerin gelişmesiyle, devletlerin de halklara hesap verebirliği, diğer ülke halkları ile temas etme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda hükümetler, ulusal politikalarını, hedeflerini, kültürlerini, olaylara kaşı fikirlerini yabancı toplumlara aktarabilmek için bir iletişim sürecine girerler. Bunu gerçekleşmek için kamu diplomasisi adıyla isimlendiren iletişim sürecini kullanmaktadırlar.

Stratejik İletişim Olarak Kamu Diplomasisi

Uluslararası aktörün diğer uluslararası aktörlerle ilişki kurarak dış politikayı yürütme çabası olan diplomasi, geleneksel biçimde devletten devlete iletişim yoluyla gerçekleştirirken, kamu diplomasisi ise doğrudan yabancı kamuoyu ile ilişki kurmaya çalışmaktadır (Cull, 2012, s. x). Diplomasi terimi ilk olarak 1796 yılından Edmund Burke tarafından kullanılmıştır, kamu diplomasisi terimin ise eski ABD'li diplomat Edmund Gullion 1965 yılında ilk kullanıldı (Zaharna, 2013). Gullion, kamu diplomasisi dış politikanın oluşumunda halkın tutumlarının etkisiyle ilgilendiğini vurgulamaktadır. Ona göre, geleneksel diplomasisinin ötesinde kamu diplomasisi uluslararası ilişkilerin boyutlarını; diğer ülkelerdeki kamuoyunun etkilenmesini, ülkeler arasında çıkar gruplarının etkileşimini; dış ilişkilerin üzerindeki etkisini, diplomatlar ve yabancı muhabirlerin iletişimini ve kültürlerarası iletişim sürecini, kapsamaktadır (Cull, 2009, s. 19). Diğer ülkelerin, kültürlerin ve halkların ihtiyaçlarını anlamak, bakış açımız iletmek, yanlış algıları düzeltilmek, ortak çıkarları bulabileceğimiz alanlar aramak gibi konulara odaklanan kamu diplomasisi ilişki kurmakla ilgilenmektedir (Leonard, 2002, s. 2). Yumuşak gücün en önemli araçlarından biri olan kamu diplomasisi, devlet ve devlet dışı aktörlerin bir ülkenin yumuşak gücünün sürdürülmesine ve teşvik edilmesine katkıda bulunan tüm faaliyetlerini içerdiğini tanımlanmaktadır (Gonesh & Melissen, 2005, s. 7). 11 Eylül 2001'de dengelerin değişmesiyle kamu diplomasisi de 'yeni kamu diplomasisi' evirilmeye başladı. Melissen'e (Melissen, 2005) göre, yeni kamu diplomasisi devletlerin yanı sıra devlet dışı aktörler, devlet üstü ve yerel aktörler yer almasıyla birlikte temsil edilenlerin çıkarları adına bir ülkedeki vatandaşlar ile doğrudan ilişki geliştirme ve karşılıklı bir etkileşim süreci olarak tanımlanabilir.

Tuch (Tuch, 1990, s. 3) kamu diplomasisi tanımını yaparken "bir ulusun kendi ideallerini, hedeflerini ve politikalarını, kurumlarını ve kültürlerini yabancı kamuoyuna, anlatma amacını taşıyan faaliyetler bütünü bir iletişim sürecidir" diye vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra, Zaharna'ya göre, kamu diplomasisi iletişim olgusunu hem ikna etmek ve bilgi aktarımı için hem de ilişki kurma ve uyum geliştirmek için kullanmaktadır. Dolayısıyla "kamu diplomasisi politik bir konu olduğu kadar aynı zamanda bir iletişim olgusudur" diye nitelendirmektedir (Zaharna, 2009, s. 86). Bu bağlamda, kamu diplomasisi iletişim bilimleri, uluslararası ilişkiler, pazarlama ve siyaset bilimi başta olmak üzere farklı disiplinlerin ortaklaşa ahengi içinde yürütüldüğü iletişim strateji bütünüdür. Dolayısıyla, kamu diplomasisi yumuşak güç, gündem belirleme, ulus markalaşma, halkla ilişkiler, kültürel diplomasi, savunuculuk ve lobicilik gibi kavramların aktif olarak kullandığı bir stratejidir.

Uluslararası Yayıncılık ve Kamu Diplomasisi

Ulusların kültürleri, kurumları ve politikaları ile ilgili algı yaratma sürecinde kitle iletişim araçları da bir kamu diplomasisi aracı olarak işlev görmektedir. Bu araçlar yoluyla ülkeler aynı zamanda kendilerini başka ülkelere ve toplumlara anlatabilme şansını bulmakta; böylece kitle iletişim araçları üzerinden aktarılan mesajlarla uluslararası ilişkin imajlar yaratılabilmektedir (Kılıç, 2015, s. 370). Price göre, uluslararası yayıncılık, finanse eden devletinin sınırları dışındaki bir halka yönelik devlet destekli haber, enformasyon ve eğlencenin karışık bir birleşimi için zarif bit terimdir. (Price, 2003, s. 53). Price, Uluslararası Yayıncıların hedef topluluklardaki farklı sesleri değiştirme gücü, kamuoyunda görüşlerin oluşmasında yardımcı olmak ve yayın yapan ülkenin ulusal amaçlarına ulaşmak için 'yumuşak güç'ü ileri sürmek, farklı işlevlerin olduğunu vurgulamaktadır (Price, 2003, s. 51-52). Cull (Cull, 2009a, s. 21) bir ülkenin kamu diplomasisi işlevlerini sınıflandırırken, dinleme, tanıtım, değişim diplomasi işlevlerin yanı sıra Uluslararası Yayıncılığı da eklemektedir. Ona göre, uluslararası yayıncılık, uluslararası çevreyi yönetmek için radyo, televizyon ve internet tekniklerini kullanarak yabancı halkların ilgisinin çekilmeye çalışıldığı bir araç olarak değerlendirilmektedir.

Kamu diplomasisi oluşturmada medyanın kullanımı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra giderek artması, ülke yönetimini elinde tutan hükümetler, siyasi meselelerde yabancı ülkelerin toplumlarında kamuoyu oluşturulması, özel kuruluşların diğer ülke kuruluşları ile bağlantı kurması, iç ve dış ilişkilerin aktarımı, uluslararası siyasette diplomatların yabancı meslektaşları ile etkileşim ve paylaşım içinde olması için iletişim enstrümanlarından ve iletişimin gücünden faydalanılma yoluna gidilmiştir (Bostancı, 2012, s. 99). Bülend Aydın Ertekin (Ertekin, 2012, s. 323), "kamu diplomasisi ve kamuoyunun, bahis konusu ülke ve stratejiler lehinde oluşturulmasında, yasal araçlar içinde yer alan uluslararası iletişim araçlarının rolü ve önemi büyüktür" diye nitelendirmektedir. Ona göre, "ülkelerin kamu diplomasisi yaratabilmesinde medyaya büyük görev düşmektedir. Küreselleşen dünyada lider konumda veya başat aktör konumunda olan tüm ülkeler uluslararası platformda medyanın gücünü kullanmaktadırlar" (Ertekin, 2012, s. 335). Kamu diplomasilerini geliştirmeye kararlı ülkeler için uluslararası gazetecilik, uluslararası çıkarları ileriye taşımanın ve yumuşak güç kullanmanın temel yolu olmuş durumdadır. Kamu diplomasisini geliştirmenin yanı sıra ulusal değerler, uluslararası alana taşınır ve bu girişimlerde belli bir standart tutturulursa, güvenilirlik sağlayacak ve bu da uzun vadede ülkelerin itibar ve imajlarını geliştirmelerine vesile olacaktır (Bostancı, 2012, s. 51).

İkinci Dünya Savaşı sonunda dünyanın en büyük yayın kuruluşu olan BBC, birçok dilde dünyanın her tarafına yayın yapmıştır. İngiliz hükümeti tarafından bu konuya ilişkin olarak BBC'nin dış yayınlarının sürdürülmesi ulusal menfaatlerinin gereği olduğu belirtilmiş ve İngiltere'nin yurtdışındaki etkinliğinin ve itibarının korunması için şart olduğu vurgulanmıştır. BBC'yi bir araç olarak gören İngiltere bu sayede menfaatlerini ve etkinliğini korumuştur (Öymen, 2003, s. 308). Price'ın belirtiği gibi,

> "Voice of America'nın amacı otoriter toplumların dönüştürülmesine yardım etmek, ABD'de uygulandığı gibi basın özgürlüğünü teşvik etmek Amerikan değerlerini teşvik etmek, eğitim fırsatları artırmak, Amerikan politikalarını Dünya'da anlatmak ve ABD kültür, ticaret ve turizminde hizmet etmektir" (Price, 2003, s. 61).

Bu açıdan bakıldığında

> "İngiliz BBC, dış kamuoyu nezdinde dünyanın birçok noktasında o bölgenin dilinde yapmış olduğu yayınlar ile ABD'nin Voice of America yapılanmasıyla, BBC ile aynı amaç doğrultusunda faaliyet göstermesi bu yapıya örnek olarak gösterilebilir" (Ceyhan, 2018, s. 94).

Gaye Aslı Sancar (Sancar, 2015, s. 463), kamu diplomasisi dış hedef kitleye yönelik bir iletişim faaliyeti olduğuna göre iletişim sürecinde medya kurumlarının yayınlarının yabancı dillerde olması gerekliliğini vurgularken, "nasıl ki kamu diplomasisi kendi mesajlarını hedef ülkelerin dillerinde vermek zorundaysa ve hedef kitlesi yabancı halklar ise o ülkelere yönelik yapılan çalışmalar da o ülkenin dilinde olmak zorundadır" diye nitelendirmektedir. Sancar'a göre, burada önemli olan nokta, bir (medya) kanalın sadece yeteri kadar ülkeye yayın yapmasında değil, o kanalın yaptığı dildir, yayın yaptığı ülkelerin dillerinde içerik sunmasıdır (Sancar, 2015, s. 450).

Dünya ülkelerinin uluslararası yayıncılık kuruluşları, bulundukları ülkeler hakkında, dünya kamuoyunu olumlu anlamda etkilemektedirler. Ayrıca, uluslararası yayıncılık kuruluşları sadece bulundukları veya temsil ettikleri ülke yararına etkilememektedirler. Ortadoğu ve diğer üçüncü dünya ülkelerle ilgili yapılan haberler incelendiğinde, genellikle olumsuz haberler ile anıldığı görülmektedir. Ortadoğu terör ve kaos, üçüncü dünya ülkeleri açlık, yoksulluk ve doğal afetler ile anılırken; ABD ve diğer güç sahibi Avrupa ülkeleri demokrasi, insan hakları gelişmişlik gibi kavramlarla anılmaktadırlar. Dolayısıyla, uluslararası yayıncılık kuruluşlarının, politik haberler sunarken tarafsız bir bakış açısı ile konuya yaklaştıklarını söylemek güçtür (Erzen, 2012, s. 148).

Yöntem

Türkiye'de kamu hizmeti yayıncılığı görevini yürüterek ürettiği içerikleriyle kamu diplomasisi etki ettiği düşünülen Türkiye Radyo ve Televizyon (TRT) ve (AA) Anadolu Ajans'ın uluslararası yayıncılığı doğrultusunda balkan dillerinde yayın yaptığı kanalları ve yayın politikaları değerlendirilecektir. Arnavutça, Boşnakça, Hırvatça, Makedonca ve Sırpça dillerinde internet sitesi üzerine yayın yapan TRT ve Anadolu Ajans'ın ürettiği içerikleri kamu diplomasisi bağlamında değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra, elde edilen bilgiler doğrultusunda kamu diplomasisi ile ilgili süreçlerde TRT ve Anadolu Ajans'ın yeri ve sürece katkıları tartışılmıştır.

TRT'nin Balkan Dillerinde Yayınları

Türkiye'nin ilk televizyonu TRT, kamu yayıncılığı yapmakla görevli TRT, devlet adına televizyon ve radyo yayınlarını üretmek ve yayınlamak amacıyla 1 Mayıs 1964 yılında yasaya bağlı olarak bir kamu kuruluğu olarak kurulmuştur (Kılıç, 2015, s. 373). 4 No'lu Kararname'nin 534. maddesinde TRT'nin (e) ve (f) fıkrasında kamu diplomasisi alanındaki misyonlarına atıfta bulunulmuştur; "yurt dışında yapılacak yayınlarla; devletin her alanda tanıtılmasına ve yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerinin sürdürülmesine yardımcı olmak" ve ""yurt içi ve yurt dışında gerektiğinde tüm mecralardan yayın yapmak ve bu yayınları sürdürülebilir kılmak amacıyla her türlü faaliyette bulunmak ve buna ilişkin tedbirleri almak" (Eren, 2019, s. 32).

TRT'nin uluslararası yayın hedefleri ve uluslararası program konuları üç hedef gruba bölünmüştür (Kılıç, 2015: 380);

1. Yurtdışındaki Türk vatandaşlara; Türkçeyi ve Türk tarihini sevdirmek, vatandaşların farklı kültüre uyum sağlamalarına yardım etmek adına programlar, vatandaşların kendilerini yalnız hissetmemeleri için devletlerinin yanlarında olduğunu vurgulayacak yayınlar yapılması, Türkiye aleyhine yapılan yayınlar karşısında vatandaşları bilgilendirecek yayınların yapılmasıdır.
2. Türk Cumhuriyetlerdeki halklara; Türkiye'ye karşı ilginin arttırılması, soydaş halklar arasında dil düşünce birliği sağlayıcı beraberlik duygusu aşılamak, ekonomik ve ticari konularda işbirliği kurmak, İslam devletleri içinde Batı ve Doğu arasında Türkiye'nin köprü devlet olduğu imajını güçlendirmek, Türk soylu halkların kendi devletleri ve dünyada yaşanan olaylar hakkında habere ulaşmalarını sağlama oluşturmaktadır.

3. Yabancılara; Türkiye ve Türk insanının tanıtmak, dünyada Türkiye ve vatandaşları hakkında olumlu bir kamuoyu oluşturmak, Türkiye'nin siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel açıdan gelişimini tanıtmak, Türkiye'nin dış politikasını, önemli projelerini tanıtmak vs.

TRT Dış Yayıncılar Dairesi çerçevesinde internet üzerinde yapılan 41 dilde yayınlar Batı Balkan dillerinden Arnavutça, Boşnakça, Hırvatça, Makedonca ve Sırpça yayınlar bulunmaktadır. Trtvotworld adresi üzerinden yayınlanan haberlerin içerikleri seçilen dile göre sıralanmaktadır. Yayın dilin konuşulduğu ülke haberleri olmak üzere Balkanlardaki ve Türkiye'deki güncel konulara yer verilmektedir ve bunun yanı sıra, ekonomi, sanat ve kültür, turizm, bilim ve teknoloji haberleri de yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye ile Balkan ülkeleriyle ilişkileri pekiştirecek, geçmişin izlerin peşine giden, kültürel benzerliklerini tanıtan farklı programlar da sunulmaktadır.

TRT'nin Balkan dillerinde internet üzerinde yayınlarının web içeriklerini incelerken çok az farklılar olduğunu tespit ettik. İnternet üzerine içerik üreten Trtvotworld Arnavutçayı incelediğimizde Türkiye, Balkanlar, Dünya (Bota), Ekonomi (Ekonomia), Kültür ve Sanat, Hayat ve Sağlık, Bilim ve Teknoloji, İnfografik, Spor, Yorum, Dünya Basında Türkiye, Türk Basının Yansımaları ve Tematik Bölümler bölümlerden oluştuğunu görmekteyiz.

Türkiye: Genelde TRT Merkezinin Türkiye ilgili güncel siyasi gelişmeler odaklı haberlerin Balkan dillerinde çevrilip bu bölümde yayınlanmaktadır.

Dünya: Dünya çapındaki son gelişmelerinin Türkiye bakış açısıyla sunulmaktadır.

Balkanlar: Balkan ülkelerinde siyaset, ekonomik vs. konularda son gelişmelerin sunumun yanı sıra Türkiye'nin Balkanlara yönelik faaliyetleri, ziyaretleri, yatırımları ve kültür etkinlikleri de yer almaktadır.

Ekonomi: Türkiye'nin ekonomik gelişmelerin, Merkez Bankası'nın ekonomik konularla açıklamalarını, ihracat istatistiklerini, ekonomi ve Ticaret bakanın, Hazine ve Maliye bakanın açıklamaları da yer almaktadır.

Kültür ve Sanat: Türkiye'deki sanat ve kültür içerikli haberler sunulmaktadır. Bunun yanı sıra, Türk sanatçıların Balkan ziyaretlerinde bulundukları ve farklı ortak mirasımız adından yapılan kültürel faaliyetler haber olarak yer almaktadır.

Hayat ve Sağlık: genelde Türkiye Cumhuriyeti kurumlarının (TİKA, AFAD vd.) dünya çapındaki hayat ve sağlık bağlamında faaliyetlerinin sunumunun yanı

sıra Dünya'da sağlık sorunlarını, felaketler, ırkçı ayrımcılar vs. içerikli haberler sunulmaktadır.

Spor: Türkiye'deki spor gelişmelerin, Milli Takımının son maçları, farklı dallarda madalya kazanan Türk yarışmacıların haberleri yer almaktadır.

Bilim ve Teknoloji: Türkiye ve Dünya'daki bilimde ve teknolojik son gelişmeleri içeren haberler yer almaktadır.

Yorumlar: Türkiye ve Dünyadaki son gelişmeleri değerlendiren yorumlar yer almaktadır.

Dünya Basını: Dünya basınında çıkan önemli haberlerin sunumunun yanı sıra, Arnavut dünyasının (Arnavutluk, Kosova, Makedonya) basınında yer alan son gelişmeler ile ilgili haberler de yer almaktadır.

Türk Basının Yansımaları: Türkiye'deki yayımlanan gazetelerdeki önemli başlıklar, manşetlerin sunumu yer almaktadır.

Tematik konular bölümünde, dillere özgün olarak içerik sunulmaktadır.

Arnavutça yayın yapan internet sayfası incelendiğinde, Çevre Bilinci, Arnavutluk'ta bir Türk, Türk-Arnavut İlişkileri, Yaşam Turizm ve Türkiye, Tarihte Bugün ve Kosova'da Türk Yatırımı konuları içermektedir.

Çevre bilinci: genelde dünya, çevre, hava kirliliği, atıkların geri dönüşümü ilgili haberler sunulmaktadır.

Arnavutluk'ta bir Türk: yapılan röportajlar genelde Türkiye'den Arnavutluk'ta farklı sebeplerden dolayı gelen Türklerin (Türk Dili Öğretmeni, İş adamı, Doktor vs.) Arnavutluk'taki hayatı, merakları, kültür ve dil sorunları vs. konuları içeren haberler yer almaktadır.

Türk Arnavut İlişkileri: 2011 yılında Başkent Üniversitesinde Doktor Öğretim Üyesi Halil Özcan tarafından yazılan Atatürk Dönemi Türkiye-Arnavutluk İlişkileri (1920-1938) kitabında yer alan içerik seri halinde bu bölümde sunulmaktadır.

Sağlık, Turizm ve Türkiye: genelde işitme, görme, obezite gibi konular üzerine haberler ve bununla ilgili Türkiye'deki yapılan çalışmalar ve muayene imkânlarını içeren haberler sunulmaktadır. Balkanlardan Türkiye'de tedavi görmek için gelen çok vatandaş olduğundan dolayı bu konuyla ilgili haberlerin yer alması önemli bir yer tutmaktadır.

Tarihte Bugün temalı bölümde, o gün ile ilgili Türk ve Dünya tarihinde en etkili olayların, insanların ve tarihlerin bazıları yer almaktadır.

Kosova'da Türk Yatırımları temalı bölümde, genelde Kosova'da Türk şirketlerden yapılan yatırımlar, sorunlar, yatırım alanları vs. ele alınıp haber olarak sunulmaktadır.

Ayrıca, video ve fotoğraf galerisi bölümü de var: bu bölümde sunulan bazı haberlerin içeriklerinin video olarak da yer almaktadır. Foto galerisinde de Türkiye ve Dünya ilgili bazı kısa haberlerin fotoğraf eşliğinde sunulmaktadır.

TRT'nin Boşnakça içerik sunan trt.net.tr/bosanski/ web sitesi incelendiğinde Arnavutçada oldu gibi, Bosna Hersek (Bosna i Herzegovina), Türkiye (Turska), Dünya (Svijet), Bölge (Region), Ekonomi (Ekonomija), Kültür Turizm ve Sanat, Çevre ve Sağlık (Okolina i Zdravlje), Türk Basını (Turska Stampa), Bilim ve Teknoloji (Nauka i Tehnologija), Spor (Sport), Dünya Basını (Strana Stampa) ve Tematik Programlar. Türkiye, Dünya, Bölge (Balkanlar), Ekonomi, Spor, Çevre ve Sağlık, Kültür ve Sanat gibi bölümlerde genelde Arnavutça yayında olduğu gibi de burada aynı içerikler sunuluyor sadece Türkiye Bosna Hersek bağlamında yer almaktadır. Boşnakça yayındaki farklı olan Bosna Hersek bölümün bulunması ve tematik programlar daha zengin olması. Bosna Hersek bölümünde, genelde Bosna Hersek ile ilgili farklı alanlardaki gelişmeler ve Türkiye'nin Bosna ile ilgili genel tutumları, Bosna'daki faaliyetleri tanıtan haberler yer almaktadır. Tematik programlarda ise yer alan konulu programlar; Müslümanların Hayatı ve Gelenekleri, Bunu Biliyor muydunuz, Bizi Bağlayan Türk Kurumları, Türk Mutfağı, Türkiye Açısından Orta Doğu, Küresel Bakış, Ülke ve dünyadan haberler, Balkan Haberleri, Tarihte Bugün, Drina Köprüsünde, Haftanın Analizi, Spor Arenası, Türkiye'de Turizm.

TRT'nin Hırvatça içerik sunan trt.net.tr/hrvatski/ web sitesi incelendiğinde Boşnakça yayının aynısını sunmaktadır. Farklı olan tek şey, Hırvatistan ile ilgili bir bölümün olmaması, Boşnakça yayında Bosna Hersek bölümün olması gibi. İçeriklerin olarak benzerlikler tespit edilmiştir fakat bu içerikler Hırvatistan Türkiye bağlamında sunulmaktadır.

TRT'nin Makedonca içerik sunan trt.net.tr/makedonski/ web sitesi incelendiğinde haber bölümleri diğer dillerde yayınlardaki gibi olduğunu tesip edilmiştir. Makedonca içerik sunan trt.net.tr/makedonski/ konulu programlarda sadece Tarihte Bugün yer almaktadır ve diğer dillerde yayınlara kıyaslar olursak oldukça eksik bir bölüm olarak ortaya çıkmaktadır.

TRT'nin Sırpça içerik sunan trt.net.tr/srpksi web sitesi incelendiğinde bölümleri Hırvatça ve Makedonca, Boşnakça yayınların aynısını sunmaktadır. Fakat haber içerikleri Türkiye Sırbistan bağlamında sunulmaktadır.

Tablo 1. Balkan Dillerinde TRT'nin Yayın İçerikleri

Yayın Dili	**Bölümler**	**İçerik**
Arnavutça, trt.net.tr/shqip/	Türkiye, Balkanlar, Dünya, Ekonomi, Kültür ve Sanat, Hayat ve Sağlık, Bilim ve Teknoloji, İnfografik, Spor, Yorum, Dünya Basınında Türkiye Türk Basının Yansımaları	Bu bölümlerde genelde Türkiye'deki siyasi, ekonomi, spor, kültür gelişmelerden yanı sıra, dünyadaki güncel gelişmeler karşısındaki tavrı, kendi siyasi, jeopolitik tutumlarının yansıtması ve istediği yönde imajlar kurması konulu haberler yer almaktadır. Ayrıca Balkanlara yönelik tutumları, yatırımlarını, faaliyetlerini tanıtan haberler de yer almaktadır.
Boşnakça, trt.net.tr/bosanski/ Hırvatça, trt.net.tr/hrvatski/ Sırpça, trt.net.tr/srpski/	Türkiye, Bosna Hersek Bölge, Dünya, Ekonomi, Kültür ve Sanat, Hayat ve Sağlık, Bilim ve Teknoloji, İnfografik, Spor, Dünya Basında Türkiye, Türk Basının Yansımaları	Bu bölümlerde genelde Türkiye'deki siyasi, ekonomi, spor, kültür gelişmelerden yanı sıra, dünyadaki güncel gelişmeler karşısındaki tavrı, kendi ideolojilerin yansıtması ve istediği yönde imajlar kurması konulu haberler yer almaktadır. Ayrıca Balkanlara yönelik tutumları, yatırımlarını, faaliyetlerini tanıtan haberler de yer almaktadır.
Makedonca trt.net.tr/makedonski/	Türkiye, Bölge, Dünya, Ekonomi, Kültür ve Sanat, Hayat ve Sağlık, Bilim ve Teknoloji İnfografik, Spor, Dünya Basında Türkiye Türk Basının Yansımaları	Bu bölümlerde genelde Türkiye'deki siyasi, ekonomi, spor, kültür gelişmelerden yanı sıra, dünyadaki güncel gelişmeler karşısındaki tavrı, kendi ideolojilerin yansıtması ve istediği yönde imajlar kurması konulu haberler yer almaktadır. Ayrıca Balkanlara yönelik tutumları, yatırımlarını, faaliyetlerini tanıtan haberler de yer almaktadır.

Bunun yanı sıra Türkiye'nin imajını, algısını oluşturmak adına konulu içerikler üretilmektedir. İçerikler ülkeye göre farklı nitelikler taşımaktadır. Konulu programlar bölümünde, dillere özgün olarak içerik sunulmaktadır.

Tablo 2. Balkan Dillerinde TRT'nin Konulu Programların İçerikleri

Yayın Dili	**Bölümler**	**İçerikler**
Arnavutça, trt.net.tr/shqip/	Çevre Bilinci, Arnavutluk'ta bir Türk, Türk-Arnavut İlişkileri, Yaşam Turizm ve Türkiye, Tarihte Bugün Kosova'da Türk Yatırımı	Bu bölümlerde çevre bilinci oluşturmak, Türkiye'deki yaşamı, turizmi, tarihte önemli olayları tanıtmak adına içerik üretilmektedir. Ayrıca, Arnavut-Türk ilişkilerini pekiştirmek, Arnavutluk'ta bir Türkün yaşamını ve Kosova'da Türk yatırımlarından söz eden içerikler üretilmektedir.
Boşnakça, trt.net.tr/bosanski/ Hırvatça, trt.net.tr/hrvatski/ Sırpça trt.net.tr/srpski/	Müslümanın hayatı ve geleneği Biliyor muydunuz? Bizi bağlayan Türk Kurumları Türk Mutfağı Türkiye Açısından Orta Doğu, Küresel Bakış, Ülke ve Dünyadan haberler, Balkan Haberleri, Tarihte Bugün, Drina Köprüsünde, Haftanın Analizi, Spor Arenası, Türkiye'de Turizm.	Bu konulu içeriklerde Türkiye Bosna-Hersek ilişkilerini pekiştirmek adına sunulan metinlerdir. Türk mutfağından, Turizminden, Dünya'nda son gelişmelerde Türkiye'nin bakış açısı içerikli metinler sunulmaktadır. Ayrıca, Balkanlarda Müslümanların yaşam biçimini, kültürünü, gelişimlerin haftalık analizleri de yer almaktadır.
Makedonca trt.net.tr/makedonski/	Tarihte Bugün	TRT'ni Makedonca yayın yapan web sitesi tek tarihte bugün konulu içerik programı bulunmaktadır.

Ayrıca, video ve fotoğraf galerisi bölümü de var: bu bölümde sunulan bazı haberlerin içeriklerinin video olarak da yer almaktadır. Foto galerisinde Türkiye ve Dünya ilgili bazı kısa haberlerin fotoğraf eşliğinde sunulmaktadır.

Bunun yanı sıra, Türkiye'nin Sesi Radyosu çerçevesinde Türkiye'den, bölgeden ve Dünya'dan en son haberleri, analiz, günlük yaşamdan kültür, sanat, sağlık,

bilim, tarih, ekonomi, spor ve seçilen Türk müziğinden parçalar içeren bir radyo programı sunulmaktadır. Programlar, Arnavutça (55 dakika), 14.30 (15.30 Türkiye saatiyle), Boşnakça (25 dakika), 10.00 (11.00), Hırvatça (25 dakika), 08.30 (09.30), Makedonca (25 dakika) 11.00 (12.00), Sırpça (25 dakika) 08.00 (09.00) saatlerinde her gün yayınlanmaktadır. Radyo programlar uyduda TÜRKSAT 4a, 3a ve Arnavutça, Boşnakça, Hırvatça, Makedonca ve Sırpça içerik üreten internet sitelerinde ve bazı yerel radyolarda yayınlanmaktadır.

Genel bir değerlendirme yapılırsa, Arnavutça, Boşnakça, Hırvatça, Makedonca ve Sırpça dillerinde web içerik sunan TRT yayın politikaları genel çerçevede benzer olduğunu nitelendirilmektedir. Göze çarpan önemli fark Boşnakça dillinde yayın Bosna Hersek bölümün olması ve Makedonca dilinde yayındaki temalı programlarda sadece bir program olması ortaya çıkmaktadır.

Anadolu Ajansının Balkan Dillerinde Yayınları

"Anadolu Ajansı bugün, Türkiye merkezli uluslararası bir haber ajansı olarak 13 dilde yayınıyla 93 ülkede yaklaşık 6 bin kullanıcıya hizmet veren, 100 ülkede 3 binden fazla çalışanı bulunan, günlük 1600 haber, 2 bin 300 fotoğraf, 6 infografik, 400 video yayımlayan ve 15 canlı yayın yapan güvenilir haberin kaynağı olarak kuruluşunun 100. yılına bir kala dünyanın en saygın ajansları arasında yer alıyor" (Türkten, 2019). Anadolu Ajansının yurt dışı yapılanması şöyledir ("Yurt Dışı Bürolar,"):

Bölge yayın merkezleri; Avrupa (Brüksel), Amerika (New York), Orta Doğu (Kudüs), Afrika (Addis Ababa), Asya-Kafkasya (Bakü), Pasifik (Cakarta), Alt Kıta (İslamabad).

Yayın Merkezleri: Ankara, İstanbul, Addis Ababa, Bakü, Bogota, Brüksel, Cakarta, Erbil, Kudüs, New York, Saraybosna, Tunus, Üsküp.

Mevcut Ofisler: Abuja, Atina, Bağdat, Belgrad, Berlin, Beyrut, Cenevre-BM, Gazze, İslamabad, Kabil, Kahire, Kerkük, Kuala Lumpur, Lefkoşa, Londra, Moskova, New York-BM, Paris, Pekin, Pentagon-Dc, Priştine, Rabat, Ramallah, Roma, Sofya, Süleymaniye, Tahran, Tiran, Washington DC.

Anadolu Ajansının eski müdür Kemal Öztürk'ün belirtiği gibi "Kahire, Tunus, Bosna Hersek, Erbil, Bakü gibi merkezlerde bölgesel yapılanmaya giden ve buralarda konuşulan dillerde doğrudan haber üreten ve bunları bölge merkezlerinden

yayınlayan Anadolu Ajansı toplumlar, devletler ve ticari işletmeler açısından stratejik bir ortağa dönüşmüştür" (Sancar, 2015, s. 459). Öztürk'ün vurguladığı diğer özellik ise, Dışişleri Bakanlığı kaynaklı haberlere önem verilmesi Anadolu Ajansı'nın kamu diplomasisi politikasını devlet politikasıyla paralel olarak gerçekleştirdiğinin bir göstergesidir (Sancar, 2015, s. 458).

Anadolu Ajans'ın balkan dillerinde yayınlarını incelendiğimizde görüyoruz ki Anadolu Ajans, Arnavutça, ortaklaşa Boşnakça-Hırvatça-Sırpça ve Makedonca dillerinde yayın sunmaktadır. Haberlerin içerikleri şu bölümler üzerinde sunulmaktadır: Türkiye, Balkanlar, Dünya, Politika, Ekonomi, Kültür, Spor, İnfografik, Video, Fotoğraf ve Analizler.

1 Ekim 2014'te Anadolu Ajans Saraybosna'daki ofisinde Arnavutça yayına başladı, 9 Kasım 2015 tarihinde Üsküp'e geçiş yaparak Arnavutça ila birlikte Makedonca yayına başladı. Tiran ve Priştine'deki varlığıyla Anadolu Ajans Arnavutça yayını 1 Ekim 2014-1 Ekim 2018 yıllar içerisinde 37.029'u fotoğraf 17.483'ü ise video ile 68.503 haber yayınladı ("Servisi i AA-së në gjuhën shqipe shënon përvjetorin e katërt të funksionimit", 2018).

Anadolu Ajans'ının Boşnakça-Hırvatça-Sırpça yayını 11 Mart 2012 açıldı ve Anadolu Ajans ekipleri hem Bosna-Hersek'te hem de Karadağ, Hırvatistan, Slovenya ve Sırbistan'daki tüm önemli olayları takip etmek üzere sahadaydı ("Servisi i AA-së në BHS shënon 7-vjetorin e themelimit", 2019).

Tablo 3. Balkan Dillerinde Anadolu Ajans'ın Yayın İçerikleri

Yayın Dili	**Bölümler**	**İçerikler**
Arnavutça https://www.aa.com.tr/sq	Türkiye, Balkanlar, Dünya Siyaset, Ekonomi, Kültür, Spor, İnfografik, Video Fotoğraf Analiz	Anadolu Ajans'ın bu bölümlerde ürettiği içerikler Türkiye'deki siyasi, ekonomi, sanat alanındaki son gelişmeler yer almaktadır. Ayrıca, Balkanlar bölümünde de Balkanlarla ilgili son gelişmeler ve o bölgede Türkiye Cumhuriyeti'nin faaliyetleri ve siyasi tutumları sunulmaktadır.

Boşnakça-Hırvatça-Sırpça https://www.aa.com.tr/ba	Türkiye, Balkanlar, Dünya Siyaset, Ekonomi, Kültür, Spor, İnfografik, Video Fotoğraf Analiz	Anadolu Ajans'ın bu bölümlerde ürettiği içerikler Türkiye'deki siyasi, ekonomi, sanat alanındaki son gelişimler yer almaktadır. Ayrıca, Balkanlar bölümünde de Balkanlarla ilgili son gelişmeler ve o bölgede Türkiye Cumhuriyeti'nin faaliyetleri ve tutumları sunulmaktadır.
Makedonca https://www.aa.com.tr/mk	Türkiye, Balkanlar, Dünya Siyaset, Ekonomi, Kültür, Spor, İnfografik, Video Fotoğraf Analiz	Anadolu Ajans'ın bu bölümlerde ürettiği içerikler Türkiye'deki siyasi, ekonomi, sanat alanındaki son gelişimler yer almaktadır. Ayrıca, Balkanlar bölümünde de Balkanlarla ilgili son gelişmeler ve o bölgede Türkiye Cumhuriyeti'nin faaliyetleri ve siyasi tutumları sunulmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Balkan coğrafyasını değerlendirirken göz önünde tutulması gereken temel iki kriter var; birincisi farklı etnik, din ve dillerin varlığı, ikincisi bunların arasındaki ilişkileri. Farklı etnik, din ve dillerin varlığı aslında o bölgeye yönelik dış politikasını belirleme doğrultusunda zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Uluslararası yayıncılık yayın yapan yayıncılıkların bu bölgeye yönelik yayınlarının içeriklerini belirlerken farklı yayın politikaları izlemeleri gerekmektedir.

Türk devlet yayın kuruluşu TRT ve Anadolu Ajans artık Batı Balkanlar'daki tüm dillerde İnternet haberleri ve radyo programları sunuyor: Arnavutça, Boşnakça, Hırvatça, Makedonca ve Sırpça. Genel olarak bakılırsa haberlerin çerçevelenmesi Türkiye'de gelişmeler, Orta Doğu'da mevcut krizler Türk-Balkan İlişkileri, kültürel ve dostluk bağları, Osmanlı tarihi ve Türkiye'nin dış politikaları. TRT ve Anadolu Ajansı balkan dillerindeki yayınlarıyla Türkiye'nin ve oralarda yaşayan Türk halkın ve tarihi geçmişi olan Balkan milletleriyle ilişkileri pekiştirmek ve Türkiye ile ilgili olumlu bir imaj yaratmak doğrultusunda yayınlar belirlemektedir.

Türkiye'nin ilk televizyonu TRT, kamu yayıncılığı yapmakla görevli TRT, 4 No'lu Kararname'nin 534. maddesinde TRT'nin (e) ve (f) fıkrasında kamu diplomasisi alanındaki misyonlarına atıfta bulunulmuştur; "yurt dışında yapılacak ya-

yınlarla; devletin her alanda tanıtılmasına ve yurt dışında bulunan Türk vatandaşlarının Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerinin sürdürülmesine yardımcı olmak" ve "yurt içi ve yurt dışında gerektiğinde tüm mecralardan yayın yapmak ve bu yayınları sürdürülebilir kılmak amacıyla her türlü faaliyette bulunmak ve buna ilişkin tedbirleri almak" (Eren, 2019, s. 32).

Genel bir değerlendirme yapılırsa, Arnavutça, Boşnakça, Hırvatça, Makedonca ve Sırpça dillerinde web içerik sunan TRT yayın politikaları genel çerçevede benzer olduğunu nitelendirilmektedir. Göze çarpan önemli fark Boşnakça dillinde yayın Bosna Hersek bölümün olması ve Makedonca dilinde yayındaki konulu programlarda sadece bir program olması ortaya çıkmaktadır. Aslında TRT Balkan dillerinde zengin bir içerik sunmaktadır fakat bölgede yayın yapan diğer dış yayıncılarıyla kıyaslandığında etkin bir yere sahip olmadığını belirtmek gerekmektedir. TRT içerikleri genelde Ankara merkez binasında üretilmesi ve sahada Anadolu Ajans'ı kadar olmaması TRT'ni bölgeyi kapsama bağlamında etkenliğinin zayıflamasına sebep olmaktadır. Bošković vd. (Bošković vd., 2015, s. 114) belirtiği gibi daha ayrıntılı bir içerik analizi, TRT ve Anadolu tarafından teşvik edilen haber gündeminin, Batı Balkanlar'ın okuyucularının ve izleyicilerinin tüketim alışkanlıklarından ziyade Türkiye'deki yerli halkın çıkarlarına ve geleneklerine karşılık geldiğine dair ilk izlenimi muhtemelen doğrulayacaktır.

"Anadolu Ajansı bugün, Türkiye merkezli uluslararası bir haber ajansı olarak 13 dilde yayınıyla 93 ülkede yaklaşık 6 bin kullanıcıya hizmet veren, 100 ülkede 3 binden fazla çalışanı bulunan, günlük 1600 haber, 2 bin 300 fotoğraf, 6 infografik, 400 video yayımlayan ve 15 canlı yayın yapan güvenilir haberin kaynağı olarak kuruluşunun 100. yılına bir kala dünyanın en saygın ajansları arasında yer alıyor" (Türkten, 2019). Anadolu Ajansının yurt dışı yapılanması şöyledir ("Yurt Dışı Bürolar,"): Anadolu Ajans'ının yayın merkezlerinin içerisinde: Saraybosna, Üsküp olması ve mevcut ofisler esnasında Belgrad, Priştine ve Tiran'da ofislerin olması Anadolu Ajans'ı daha etken nitelikte kılmaktadır. Anadolu Ajans'ının eski müdür Kemal Öztürk'ün belirtiği gibi "Kahire, Tunus, Bosna Hersek, Erbil, Bakü gibi merkezlerde bölgesel yapılanmaya giden ve buralarda konuşulan dillerde doğrudan haber üreten ve bunları bölge merkezlerinden yayınlayan Anadolu Ajansı toplumlar, devletler ve ticari işletmeler açısından stratejik bir ortağa dönüşmüştür" (Sancar, 2015, s. 459). Öztürk'ün vurguladığı diğer özellik ise, Dışişleri Bakanlığı kaynaklı haberlere önem verilmesi Anadolu Ajansı'nın kamu diplomasisi politikasını devlet politikasıyla paralel olarak gerçekleştirdiğinin bir göstergesidir (Sancar, 2015, s.

458). Anadolu Ajans'ının sahada bulunması, bölgedeki gelişmeleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgeye yaptığı faaliyetleri, yatırımları, ziyaretleri ve tutumlarını, kamu diplomasisi çerçevesinde faaliyet yürüten kurumlarının (TİKA, Yunus Emre Enstitü, vd.) faaliyetlerini takip etme fırsatı sunulmaktadır. Anadolu Ajans'ının balkan dillerinde yayınlarını TRT'den çok daha geç başlamasına rağmen Anadolu Ajans'ının ofisleri ve yerli muhabirleri onu daha etken hale getirmektedir. Ayrıca, bölgeyle ilgili haberler üretme konusunda da TRT için de bir kaynak olmaktadır.

Yerel dillerdeki Türk medyası, bölgesel kamusal alanda, El Cezire Balkanlar veya ABD tarafından yönetilen Radyo Özgür Avrupa gibi diğer dış yayıncılardan daha da büyük ölçüde yabancı bir unsur olmaya devam etmemektedir (Bošković vd., 2015, s. 114).

Kaynakça

Bošković, M. M., Reljić, D., & Vračić, A. (2015). Elsewhere in the Neighborhood: Reaching Out to the Western Balkans. İçinde B. S. Çevik & P. Seib (Ed.), *Turkey's Public Diplomacy* (ss. 99–120). New York: Palgrave Macmillan US.

Bostancı, M. (2012). *Kamu Diplomasisinde Medyanın Rölü ve Önemi*. İstanbul: Anahtal Kitaplar.

Ceyhan, A. İ. (2018). *Siyasal İletişimde Kamu Diplomasisi*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Cull, N. J. (2009a). *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Tarihinde adresinden erişildi http://kamudiplomasisi.org/pdf/kitaplar/PDPerspectivesLessons.pdf

Cull, N. J. (2009b). Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase. Içinde N. Snow & P. M. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (ss. 19–23). New York & London: Routledge.

Cull, N. J. (2012). *The Decline and Fall of the United States Information Agency - American Public Diplomacy, 1989–2001* (1. baskı). https://doi.org/10.1057/9781137105363

Eren, E. (2019). Medya Diplomasisi Aktörü Olarak TRT ve Balkanlardaki Örnek Faaliyetleri. *TRT Akademi*, *4*(7), 26–41. http://dergipark.gov.tr/trta/issue/42992/485165

Ertekin, B. A. (2012). Uluslararası Sistemde Görsel-İşitsel Medyanın Kamu Diplomasisi ve Kamuoyu Yaratmadaki Önemi: TRT'nin Türkçe Dışında Yayın Yapan Kanalları Üzerine bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *11*(42), 323–354.

Erzen, M. Ü. (2012). *Kamu Diplomasisi*. İstanbul: Derin Yayınları.

Gonesh, A., & Melissen, J. (2005). *Public Diplomacy: Improving Practice*. https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/Clingendael_20051000_cdsp_paper_diplomacy_5_gonesh_melissen.pdf

Gönlübol, M. (2000). *Uluslararası Politika* (5. baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Heywood, A. (2013). *Politics* (4.). London: Palgrave MacMillan.

Kılıç, E. A. (2015). Bir Kamu Diplomasisi Aracı olarak TRT Kurumu. Içinde M. Şahin & B. S. Çevik (Ed.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (ss. 365–390). Ankara: Nobel Yayın.

Leonard, M. (2002). *Public Diplomacy*. Londor: The Foreign Policy Centre.

Melissen, J. (2005). The New Public Diplomacy: Between Theory and Practice. Içinde J. Melissen (Ed.), *The New Public Diplomacy - Soft Power in İnternational Relations* (ss. 3–27). New York: Palgrave MacMillan.

Öymen, O. (2003). *Silahsız Savaş: Bir Mücadele Sanatı Olarak Diplomasi* (4. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Price, M. E. (2003). Public Diplomacy and the Transformation of International Broadcasting. *Cardozo Arts and Entertainment Law Journal*, *21*(1), 51–85.

Sancar, G. A. (2015). Kamu Diplomasisinde Medyanın Önemi: Anadolu Ajansı Örneği. Içinde M. Şahin & B. S. Çevik (Ed.), *Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi* (ss. 439–464). Ankara: Nobel Yayın.

Servisi i AA-së në BHS shënon 7-vjetorin e themelimit. (2019). 15 Nisan 2019 tarihinde https://www.aa.com.tr/sq/ballkani/servisi-i-aa-së-në-bhs-shënon-7-vjetorin-e-themelimit-/1414763 adresinden erişildi

Servisi i AA-së në gjuhën shqipe shënon përvjetorin e katërt të funksionimit. (2018). 15 Nisan 2019 tarihinde https://www.aa.com.tr/sq/gunun-basliklari/servisi-i-aa-së-në-gjuhën-shqipe-shënon-përvjetorin-e-katërt-të-funksionimit/1269459?amp=1 adresinden erişildi

Tuch, H. N. (1990). *Communicating With the World: U.S Public Diplomacy Overseas*. New York: St. Martin's Press.

Tuncer, H. (2005). *Eski ve Yeni Diplomasi* (4. baskı). Ankara: Ümit Yayıncılık.

Türkten, F. (2019). "AA 99 yıl önce başladığı yolculuğunu sonsuza dek sürdürecek". 10 Nisan 2019 tarihinde https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/aa-99-yil-once-basladigi-yolculugunu-sonsuza-dek-surdurecek/1444000 adresinden erişildi.

Yurdusev, A. N. (1996). "Uluslararası İlişkiler" Öncesi. Içinde A. Eralp (Ed.), *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar* (1. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Yurt Dışı Bürolar. (2019). 10 Nisan 2019 tarihinde aa.com.tr website: https://www.aa.com.tr/tr/p/yurt-disi-burolar adresinden erişildi

Zaharna, R. S. (2009). Mapping out a Spectrum of Public Diplomacy Initiatives. Içinde N. Snow & P. M. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (ss. 86–100). New York.

Zaharna, R. S. (2013). Culture Posts: Public Diplomacy in the Ancient World. USC Center on Public Diplomacy website: https://uscpublicdiplomacy.org/blog/culture-posts-public-diplomacy-ancient-world

High Level Consultation – World Muslim Scholars & World Sufi Forum: Indonesian Multi-Track Diplomacy Plot to Moderate Islam

Jelang Ramadhan*

Abstract: In pursuit of true democracy, Indonesia as the largest Muslim population country in the world turns its politics to more inclusive and democratic after reform 1998. It represented on the way foreign policy applied through diplomacy. *Bebas-Aktif* (Independent-Active) principle of Indonesian foreign policy is extended by adding 'zero enemy' and religious approach since President Susilo B. Yudhoyono came to power in 2004 for 10 years above and keep sustaining recently when President Joko Widodo won the general election for 2 periods until 2024 later. Since 2004, several international forums were held in Indonesia as the implementation of *Pembukaan Undang-Undang Dasar 1945* (Preamble of Fundamental Constitution 1945) which commands to Indonesian to secure the world order that based on perpetual peace and social justice. Subsequently a forum that held on 2018, High Level Consultation of World Muslim Scholars (HLC-WMS) gave birth to a new thought officially for Muslim *ummah* as so-called Wasatiyyat Islam. The Wasatiyyat Islam's goal also continued to the newest forum in 2019, World Sufi Forum (WSF) which resulted in official international organization of Sufi. The use of multi-track diplomacy in spreading Wasatiyyat Islam notion which came from the sacred values of Islam will be sustaining for next 5 years in order to moderate Islam and strengthen *ummah* unity. This paper attempts to study about HLC-WMS and WSF events by utilizing inductive-descriptive method in qualitative research on the events supported by Indonesian government to be a place where multi-track diplomacy is applied as the will to unite *ummah* and moderate Islam also to spread Wasatiyyat Islam become the main reason it were conducted.

Keywords: Indonesia Diplomacy, World Muslim Scholars, World Sufi Forum, Ummah Unity, Wasatiyyat Islam, Moderate Islam.

* Bursa Uludağ University, International Relations, PhD Program.
Contact: j.ramadhan182@gmail.com

Introduction

After the reform on 1998, Indonesia is stepping forward to a more democratic country and it resembles on country's foreign policy-making process as it well-known as the largest moderate Muslim population country (Rüland, 2011). Indonesia has a very long-standing with the foreign policy principle *Bebas-Aktif* (Independent-Active) that was born when the newly birth government had to cope with the bipolar power in the Cold War arena (Wicaksana, 2016). That time, Indonesia successfully move a new path in facing great powers by establishing Non-Bloc Movement through Asian African Conference (AAC) in Bandung 1955 and subsequently develop the spirit of regionalism through Association of South East Asian Nations (ASEAN) in Bangkok 1967.

Asian African Conference ignites the new wave of liberation for many countries in both continents, even in Latin America to resist all forms of colonialism and abolish it from the world (Sundari, 2019). Thus, ASEAN also has an important role in stabilizing the regional politics, even more in the East Asia region. ASEAN succeeded in accommodating East Asia countries such as Japan, China and Republic of Korea (South Korea) that did not have regional organization due to certain circumstances. Indonesia utilizes ASEAN as a medium to expand the influence through cooperation with the rising powers in the ASEAN Regional Forum (ARF) that invites many countries outside Southeast Asia region (Wicaksana, 2016; Kementerian Luar Negeri Republik Indonesia [Kemlu], 2019).

Kusumaatmadja (1983 as it cited in Wicaksana, 2016) argues that the exercise of diplomacy by applying scientific knowledge must take the cultural values of society and public norms. The application of this kind of diplomacy is represented in Indonesia's initiation by establishing many forums for concerned issues. When Indonesian determined to topple down the New Order authoritarian regime in 1998, democracy blooms as its replacement and has snowball effects in the region (Lie & Siagian, 2018). A decade after that, Indonesia officially opens a new forum that named Bali Democracy Forum (BDF) for nourishing the value of democracy in the Asia-Pacific region and beyond (Kemlu, 2018).

Ever since 2004, a lot of international forums were held in Indonesia as the implementation of *Pembukaan Undang-Undang Dasar 1945* (Preamble of Fundamental Constitution 1945 / UUD 1945) which commands to Indonesian to secure the world order that based on perpetual peace and social justice. What UUD 1945 orders to Indonesian in the 4th paragraph of the Preamble is "...dan ikut melak-

sanakan ketertiban dunia yang berdasarkan kemerdekaan, perdamaian abadi dan keadilan sosial," in short it states that Indonesian should carry out the world order based on the independence, eternal peace and social justice. The forums such as Bali Democracy Forum (annual event) and World Peace Forum (biennial event) are implementation of UUD 1945's order that bestowed upon Indonesian and its government and proven as it still routinely organized and consistently supported by government.

Bali Democracy Forum was initiated in 2008 as a projection of Indonesian democracy in foreign policy and inter-governmental meeting point to discuss about the development of democracy based on dialogue ("Bali Democracy Forum", 2018). This forum which uses formal diplomacy keeps sustaining more than a decade and still goes on. Over years, BDF was conducted 11 times in several places and succeeded inviting more countries beyond the region to come to the forum. Another forum that earlier established than BDF is World Peace Forum.

World Peace Forum (WPF) was initiated in 2006 by Muhammadiyah – an Islamic non-governmental organization that becomes one of the largest Islamic society organization in Indonesia – which similar to BDF, but more emphasized to inter-faith dialogue between religion figures throughout the world (Kementerian Agama Republik Indonesia [Kemenag], 2006). This forum is a biennial event which utilizes public diplomacy that currently adopted from Muhammadiyah and subsequently organized by Indonesian government. Since 2006, WPF managed to exist 7 times and in 2018 resulted in Jakarta Message that promotes Middle Path which similar to one of Wasatiyyat Islam principle (Herlinawati & Wibisono, 2018). Continuously, all those forums support the foreign policy under President Susilo B. Yudhoyono's administration that pairs *Bebas-Aktif* principle with 'zero enemy' paradigm and then until current President Joko Widodo's era.

President Joko Widodo as incumbent and his new Vice President Ma'ruf Amin won the general election on 2019, the diplomacy plot that promotes Wasatiyyat Islam or moderation of Islam will be remained as the main scene to spread Indonesia's influence throughout the world, especially Islamic world. The birth of Wasatiyyat Islam notion was becoming public discourse for the last decade, hence Indonesian government has a will to make it real. Nubowo (2018) states that Wasatiyyat Islam can be a counter-narrative against violent extremism and terrorist movement for Indonesia and Muslim *ummah* using Multi-Track Diplomacy (MTD) platform.

Theoritical Framework

Indonesian Multi-Track Diplomacy Platform

Diplomacy has purposes to communicate, bargain, influence each other, adjust the differences, avoid the conflict escalation and achieve national interests whilst preserve international order whether using formal diplomacy or public diplomacy (Griffiths, O'Callaghan & Roach, 2008). In the context of practice, diplomacy considered as a method of political interaction on the international level such as idea of communicating, maintaining contact, and negotiating with international actors which cannot be limited in the activity of foreign ministries exclusively (Leguey-Feilleux, 2009). The interaction is taking a shape in international forum, a place where international state or non-state actors are met.

All the actors in the international relations are concerning the issues which are related to their interest of nation. In example, Indonesia holds a grip in its Muslim society that has experience on terrorism association and extremism, poverty, education, post-colonialism, authoritarian regime and democracy wave or even Islamophobia. Any interest of Muslim society which to believe will steadily increase and become the fastest growing religion group in the world will be significantly influencing the state where they reside (PEW, 2015). Simultaneously, state actor utilizes its society's concern to implement the foreign policy and diplomacy in the international relations. Indonesia is regularly conducting many forums those exhibit its soft power in the international level and to spread the influence towards another states. Dudouet and Dressler (2016) states that to justify the utilization of 'soft power' it requires mediation and dialogue which are part of diplomacy, especially the time for peacebuilding in conflict constellation involving multiple stakeholders through multi-track engagement.

The diplomacy trend is actually shifting from Track One, Track 1.5 and Track Two towards Multi-Track Diplomacy (MTD) due to political constellation that escalated by the existence of influential variety actors. Track One diplomacy formed of formal application at the state-to-state level following certain protocol that every state is a signatory (Mapendere, 2006). This track solely relies on government as a single player in diplomacy and the only key holder to international relations. In example BDF as inter-governmental meeting that conducts rigid protocol is track one diplomacy. Track Two diplomacy is a compensation for Track One that conducted by non-state actors as unofficial and informal interaction between members of adversary groups or nations that attempt to develop strategies, to

influence public opinion, organize human and material resources, especially in the conflict time (Montville, 1991 as it cited on Mapendere 2006). Whilst Track 1.5 diplomacy is kind of hybrid between two tracks and still strongly influenced by state actor but in the informal shape or can be defined as unofficial interaction between official representatives of states (Nan, 2003 as it cited on Mapendere, 2006). For certain regions that more peaceful than conflicting, MTD platform is more suitable not only for peacebuilding but also preventing the dispute to happen or conclude how to tackle it even when the friction to be adhered.

The idea of MTD is evolving since John W. McDonald in 1989 expanding the two tracks diplomacy to five tracks and currently MTD consists of nine tracks as follows (McDonald, 2012),

1. Government, or Peacemaking through Diplomacy;
2. Non-governmental/Professional, or Peacemaking through Conflict Resolution;
3. Business, or Peacemaking through Commerce;
4. Private Citizen, or Peacemaking through Personal Involvement;
5. Research, Training, and Education, or Peacemaking through Learning;
6. Activism, or Peacemaking through Advocacy;
7. Religion, or Peacemaking through Faith in action;
8. Funding, or Peacemaking through Providing Resources;
9. Communications and Media, or Peacemaking through Information.

In facing the conflict, this system requires all tracks to finally work together to build a peace process that will last. Though, in peaceful time, MTD still useful to manage the peace and avoid dispute or overcome one of member's problem to find the resolution. As Wasatiyyat Islam becomes the main thought of Indonesian's diplomacy, so certain events based on multi-track diplomacy also directed to support the notion by inviting another state or non-state actors whose similarities and interests toward Muslim world to unite in the same agreed thought.

Recently, there are 2 kinds of International Forum which significantly contributes to draw the face of Wasatiyyat Islam that Indonesia utilizes in order to achieve the interest of peace, those are High Level Consultation – World Muslim Scholars (HLC-WMS) and World Sufi Forum (WSF). In the case of HLC-WMS can be categorized as formal diplomacy due to event that organized by the government

and attended by mixed actors, yet in the case of WSF can be categorized as public diplomacy because government exists only to support the virtue what public initiates and it was most attended by non-state actors. The USC Center on Public Diplomacy defines public diplomacy as an instrument of 'soft power' by including government-sponsored cultural, educational and informational programs, citizen exchanges and broadcast used to promote the national interest of a country by means of understanding, informing and influencing foreign audiences (Chahine, 2010). Both events seemed to promote Wasatiyyat Islam approach that inspired or influenced by Indonesian foreign policy and diplomacy principle. Therefore, Indonesia diplomacy opens the rigidness of diplomacy by opening the chance for people and non-governmental organization to be active in international affairs, thus empowering them in spreading Indonesia's influence throughout the world.

Paul Sharp (2008) argues that in the diplomatic theory, diplomacy is not always derived from the utterances' diplomats, sometimes derived from particular places to do international relations. Globalisation era influences many states from the way they interact, even the diplomacy itself. Due to explosion of diplomatic and quasidiplomatic activity, the actors of diplomacy are expandable and creating new layer of diplomacy that non-state actors communicate with states and the associations and other non-state actors or vice versa (Hamilton & Langhorne, 1995). So, foreign ministry is not the only representative of state to conduct the diplomacy, but rather to be administrator or the orchestrator of state's foreign policy.

Indonesia in the realpolitik, especially the practice of diplomacy believes the idea of moderate Islam which summed in Wasatiyyat Islam. As it represented in HLC-WMS which initiated by Special Envoy of President Din Syamsuddin is a forum where Islamic scholars across the globe to communicate, adjust the differences and influence national interest, meanwhile WSF which initiated by JATMAN Chairman Muhammad Luthfi bin Yahya also did the similar things through Islamic Sufi figures around the world. Din Syamsuddin is the representative of state, while Muhammad Luthfi is not, but both of them are engaged in international relations through particular cooperation which they initiated. Ministry of Foreign Affairs of Indonesia is still having their role, yet somehow shares it a part but not declined from their post. All the international activities in Republic of Indonesia is still under Ministry of Foreign Affairs' supervision. Giandomenico Picco (2005) states that diplomacy is currently accessible to and can be performed by NGOs as

well as individuals who have one important characteristic: credibility. The trust that government gives to Din Syamsuddin and Muhammad Luthfi is the proof of their credibility that recognized by people and government, so they can perform the international agenda on their initiation by supporting the thought and interest of nation.

According to Didzis Klavins (2011) regarding to diplomacy there is changing due to the involvement of many new actors in the international area for the sake of states' cooperation including international organizations, transnational corporations and important interest group. This was projected in certain international events which held by NGOs and collaborated with Indonesian government. State needs to change its role in response to the fast-changing international environment and the involvement of new actors (Klavins, 2011).

Furthermore, Indonesia as the initiator those forums seems to advance the diplomacy and foreign policy by encouraging the moderation of Islam (Nubowo, 2018). The moderation of Islam is becoming the main plot of President Joko Widodo's administration in applying his foreign policy towards Islamic world and Muslim *ummah* through multi-track diplomacy that have been applied in both forums. The old Track One diplomacy which been utilized by only state actor such as foreign ministry is must be expanded using many ways that useful.

Indonesian government has a tendency to MTD by supporting the effort to gather Islamic figures both state and non-state actors across the globe both whom concern to *sharia* or Sufism in order to reject the association of Islam to terrorism and extremism and make the peace for world. The WMS forum resulted in Bogor Message as the foundation of Wasatiyyat Islam notion and simultaneously reflected also in Jakarta Message as the result of WPF and inserted in another forum such WSF through the willingness in conducting moderate discourse and spreading Islam in a peaceful and merciful way as it should be. Ma'ruf Amin (2018) states that the spread of extremism and inequality of socio-economic condition in Indonesian society made a serious complication, Wasatiyyat Islam must be reaffirmed to solve the complex problems. The results of forum extracted from the Islamic teachings to be disseminated to Muslim society throughout the world.

The dissemination of Bogor Message, Jakarta Message and 8 purposes of WSF are considered important in the current Muslim *ummah* condition to create a perpetual peace and resilience society. The attendants which came from many figures have their own role and hopefully can give a positive impact and significant

influence toward their societies. The purposes are to advance the Muslim *ummah* and respect the nationality and make peace, thus reduce the violent extremism that might come from fellow Muslims and the most important is to moderate the Islam. The forums put a fundamental path in practicing diplomacy and ordering new foreign policy based on Wasatiyyat Islam. The bigger plot of Indonesia diplomacy is to spread its influence and the notion of Wasatiyyat Islam to the world.

Research Methodology

This research paper will be utilized inductive-descriptive methods by analyzing theory and observed phenomenon within qualitative research framework. Emzir (2012) argues that qualitative research is meant to find the meanings, investigate the process, and earn the definition as it also describes a depth understanding of individual, group, or situation. The research also emphasizes to literature study by taking the primary data from visual-text resources.

As far as researcher concerns, the usage of literature study as a part of qualitative research methodology becomes necessary to find an objective result. According to Creswell (2014) qualitative research will be using natural setting and the researcher is meant to be the key instrument, multiple sources of data, using inductive and deductive data analysis, participants' meanings, emergent design, reflexivity and holistic account to determine the result of the research. Denzin and Lincoln (1994) elaborates the qualitative research is attempting to make sense of a certain phenomenon that needs to interpret so the meanings from resources are be able to be presented. That is why, in this research puts many understandings or meanings from both side, individual and groups.

Qualitative research requires the utilization of study by collecting of variety of empirical material-case study, personal experience, introspective, life story, interview, observational, historical, interactional, literatures that describe regular and problematic moment whilst having unique steps in data analysis and figuring on multi-designs (Denzin & Lincoln, 1994; Creswell, 2014). As this research relies on personal experience, observational, interactional and literatures, it hoped be able to explain the phenomenology approach that has been becoming issue of the paper.

Creswell (2014) argues that phenomenology approach will be conducted by certain number of participants to include and understand their meanings of a phenomenon. The research will be limited to the time when the HLC-WMS was

conducted in 2018 until recent 2019 after WSF was conducted and afterward the possibility of impact as it becomes the impact of events. Furthermore, this research utilizes qualitative data that earned from the objective observation as its classified as unranked data (Silalahi, 2009).

Subsequently, case study on 2 events of international forum those been held in Indonesia are part of research strategy to study certain programs, events, activity, process or a group of individuals that influence greater unit such as state (Creswell, 2014). The purpose to have a depth understanding on the matter of study object can be achieved through the inductive-descriptive writing on this paper. Last but not least, the result of this research supposed to be objective as possible by utilizing the appropriate procedure.

Study and Result

High Level Consultation – World Muslim Scholars

High Level Consultation of World Muslim Scholars (HLC – WMS) that resulted in Bogor Message as the representation of Wasatiyyat Islam was initiated by Special Envoy of President of Republic of Indonesia Muhammad Shirajuddin Syamsuddin (a.k.a. Din Syamsuddin) with the support by Ministry of Foreign Affairs of Republic of Indonesia (Kemlu) and conducted in Bogor, West Java, Indonesia from 1-3 May 2018 (Dwinanda, 2018). Prominent figures in the Muslim world were coming to the event and gather to discuss Wasatiyyat Islam matter. The participants of the meeting are prominent Islamic figures in the world such as Grand Sheikh Al-Azhar Ahmad Ath-Thayyib, Advisor to the Secretary General of United Nations Abdullah Al-Matouq, Assistant Secretary General of Muslim World League Abdul Rahman Al-Zaid, Secretary General of the World Assembly for Proximity of Islamic Schools of Thought Ayatullah M. Ali Tashkiri, Secretary General of Daar Al-Ifta of Lebanon Sheikh Amin El-Kurdi, Chairman of the Fiqh Council of North America Muzammil Al-Siddiqi, President of Australian Federation of Islamic Councils Rateb Jneid, President of Islamic Association of China Sheikh Hassan Yang Faming, Vice President of Comunit Religiosa Islamica Imam Yahya Sergio Yahe Pallavicini and Imam of Leeds Mecca Mosque Qari Muhammad Asim and Abdullah M Bin Himeid. Even the Ambassador of United Kingdom for Indonesia Moazzam Malik and Vice President of Iran Masoumeh Ebtekar also engaged to the event, there is no separation between Sunni or Shia in this agreement and this can be another step towards *ummah* unity. The combination of state actor and non-state actor in the meeting is

an important factor in presenting Bogor Message as diplomacy product. It took 3 days to conclude Bogor Message, so it can be a common ground for every Muslim in the world.

Essentially, from 12 points of first proposal in regard of Wasatiyyat Islam, there are 7 core points that accepted by forum of HLC-WMS and named Bogor Message as same as the city's where forum was held. Bogor Message draws a basic line of Wasatiyyat Islam that can be applied in the daily life by all Muslims in all aspects (Ramadhan, 2018),

- Tawassut – توسّط

  Taking a position in the middle and straight path;

- I'tidal – إعتدل

  Behaving proportionately and justly with responsibility;

- Tasamuh – تسامح

  Recognizing and respecting differences in all aspects of life;

- Shura – شورى

  Leaning to consultation and settling problems through deliberation to reach consensus;

- Islah – إصلاح

  Engaging in reformative and constructive deeds for the common good;

- Qudwah – قدوة

  Pioneering noble initiatives and taking lead for human well-being;

- Muwatanah – موطنة

  Recognizing nation state and respecting citizenship.

All those 7 core points are extracted from Al-Qur'an and Hadith because all of participants are considered knowledgeable about Islam and has expertise in Islamic science such as jurisprudence. Therefore, the result of meeting can be considered as *ijma' ulama* which based on *sharia* approach in order to find a consensus among fellow Muslim and tackle certain problems. The Bogor Message is kind of legitimated or instituted code of conduct in term of *amaliah* (daily activity non-ritual) based on Islamic values for all Muslims on how to interact among fellow Muslims and beyond, especially building a harmony relation with non-Muslim and state where they live.

The purpose of Bogor Message can be read from the content that written and it is clearly a consensus among Islamic scholars to make bold of Islam as peaceful religion and create *ummah* unity based on the same common ground. The wish in the event is to moderate the face of Islam in the global context through diplomacy and foreign policy which based on religion's values both people-to-people, people-to-state or state-to-state relations.

World Sufi Forum 2019

If HLC-WMS was a meeting of prominent actors in Muslim world, especially Islamic figures who have expertise in jurisprudence or *sharia*, yet World Sufi Forum (WSF) is different kind of figures but similar in term of goal. Islam has a mystical form in the development until now as it flourished for centuries and been practiced in Africa and from Central to South East Asia, it is called Sufism (Olcott, 2007). In certain case like in South Asia, Sufism is the major feature of stability in society, but another way to moderate Islam itself due to its practice that more emphasizes to spirituality rather than religiosity that is being chased by *sharia* (Bano, Sohail & Hussain, 2015). There is similarity also in Indonesian's experience about Sufism.

Since 1970s, according to Howell (2001; Bruinessen, 2007) Indonesia has experienced an Islamic revival due to the increasing popularity of *sharia* fulfilment and Sufism that inspires the form of piety as complementary of the expression of Muslim religiosity. Indonesian Sufism has many prominent figures and one of it is Muhammad Luthfi bin Yahya (a.k.a. Habib Luthfi) who currently is acting as chairman of World Sufi Forum (المنتدى الصوفى العالمي) and chairman in Jam'iyyah Ahlith Thariqah Al-Mu'tabarah An-Nahdliyyah (JATMAN) – an underbow organization of Nahdlatul Ulama (Baiquni, 2019). With the support from government through Kementerian Pertahanan Republik Indonesia (Ministry of Defense of Republic of Indonesia), Muhammad Luthfi is succeeded to organize World Sufi Forum in his hometown, Pekalongan, Central Java – Indonesia.

Similarly, World Sufi Forum was ever conducted in March 2016 at New Delhi, India by All India Ulama & Mashaikh Board (AIUMB) that invited 200 speakers from more than 20 countries and having objectives to strengthen global peace, reject violence and extremism, call for unity, spread spiritual and universal messages of Islamic faith (All India Ulama and Mashaikh Board, n. d.). Subsequent, this event reoccurred in April 2019 and organized by JATMAN under Habib Luthfi direction which successfully attended 25 speakers, 28 participants and more

guests from 90 countries. Though there is no official relations between two events which had the same name, but the purpose is seemed the same.

This forum lifts up the role of Sufism in human happiness and the safety of nations and resulted in 8 purposes of WSF, those are (Mukhtar & Nursalikah, 2019),

1. Activating the role of *tasawwuf* (Sufism) in shaping pious individual and advancing society along with the knowledge of nations and humanity;
2. Cooperating in order to create unification of *ahlut tasawwuf* (Sufi), *ahlul ma'rifat* (Murshid), and all the preachers (Muballigh);
3. Taking the benefits from the advantages of *thariqah* (sufi's organization), and it features to rebuild the house of Sufism and complete it with the *hikmah* (wisdom);
4. Cooperating in the making of moderate discourse which effectively and influential due to the needs of the current era;
5. Spreading Islam, peace, harmony and security those touch all the elements in the society;
6. Documenting all the data which related to *thariqah* in *tasawwuf mu'tabarah* (importance Sufism) and the explanation of *sanad*;
7. Discussing about the Sufi's work border in the modern era and solution to security disputes, society and economy;
8. Fixing the false understandings and showing the true and beautiful face of Islam.

These purposes are expected to be applied by all the participants in their own *thariqah*, so it will be impactful in the daily life of Muslim *ummah*. The participants of the meeting are prominent sufi figures in their own countries such as Syrian Sheikh Muhammad Adnan Al-Afyouni and Sheikh Muhammad Khaled Syachadah, Lebanese Sheikh Riyadh Baso, Kuwaitian Sheikh Muhammad Abdul Ghoffar Ash-Sharif, Malinese Sheikh Yusuf bin Ali Al-Kunati, Jordanese Sheikh Jamal As-Safrati, Sudanese Sheikh Khalel Ghanim Muhammad Afandi, Turkish Sheikh Soleh Al-Abbasi and Sayyid Muhammad Saleh Al-Abbasi, Bahrainian Sheikh Ihab Ahmad Muhammad Rajab and Muhammad Ali Ar-Ruwai and Muhammad Ibrahim Al-Kuhaji, Indian Sufi Sayyid Abdul Jalil Ats-Tsaqafi and Muhammad Abdul Qadir An-Nurani and Sheikh Muhammad Abdul Hakim Al-Azhari, Senegalese Sheikh Murtadha Boso, Cote d'Ivoirean Sheikh Abdul Aziz Serba, Chadese Sheikh Abkar

Walamadu, French Sheikh Sulaiman Jacobs, Nigerian Sheikh Abdul Ghani At-Tijani, Albanian Sheikh Samir Bulku, Bangladeshi Sheikh Saifuddin Ahmad Al-Hasani, Tunisian Sufi Sayyid Muhammad Marwan Qurba, Malaysian Sheikh Jahid bin Haji Siddiq and Hadzalluthfi bin Sayyid Umar and Ahmad Naja Muhkhtar, English Sheikh Ahmad Ad-Dabbagh, Australian Sheikh Azam Khalil Mosto and Bulghiyah Muhammad Ali Al-Bulghiyah and Chinese Sheikh Ali Abdullah and Abdullah Yusuf. In addition, Indonesian state actor such as Minister of Defense Ryamizard Ryacudu and Minister of Religion Lukman Hakim Saifuddin also attend the event as the sign of state existence to support the peace effort that initiated by the people and society (Kementerian Pertahanan Republik Indonesia, 2019). Henceforth, WSF is expected to occur frequently as a gathering forum for all Sufis in the world and strengthening the *ummah* unity.

Unity in Ummah, Moderation in Islam and Peace for World

In the both events and even beyond, Indonesia diplomacy is applied in multitrack platform in order to communicate, influence, adjust the differences, reduce the conflict potential and achieve national interests while preserve international order both utilizing formal diplomacy and public diplomacy. Indonesia as the host country have a faith on unity in diversity, in order to realize it every concerned thing need to be communicated to others. If the Islamic world is the objective, then all the populated Muslim countries have to know first the idea in mind that Indonesia has. By utilizing its soft power in the international forum and how the figures conduct the diplomacy, Indonesia succeeded influence other Islamic figures in the world to put a trust in Indonesia's experience in maintaining the peace. All the differences are adjusted in the forum, such as the first 12 core points of Wasatiyyat Islam proposal became 7 points according to the consensus of the attendants of the meeting. The agreement was conducted without any force, so the *ulama* or *sufi* whom attend the forum have a free will to disseminate the thought to their followers. The attendants of WMS or WSF also took a lesson from certain Muslim countries like Syria and Afghanistan which still on war in term of power competition. War is something that every attendant agreed to avoid and prevent by knowing the conflict potential and reduce it by intensifying peaceful preach towards *ummah*.

Practically, diplomacy that happened in both events are considered as a method of political interaction on the international level such as idea of communicating, maintaining contact, and negotiating with international actors which are not

only conducted by ministry of foreign affairs, but NGOs or credible personality/ figure also able to do so. The interaction was taking a shape in international forum such as WMS forum and WSF, places where international state actors like president or minister and non-state actors like religious figures or NGO's chairman are met and discussed. The forums are supported by Republic of Indonesia through Foreign Affairs, Defense and Religion Ministries.

Muslim society which to believe will steadily increase and become the fastest growing religion group in the world will be significantly influencing the world as it gradually happens in the recent time (PEW, 2015). All the Muslim's concern become state's concern. Eventually, state actor utilizes its society's concern to adjust the foreign policy and apply the diplomacy in the international area. To put in mind, Indonesia as the host also has the interest whilst exhibiting its soft power in the international level then to spread the influence towards another states. In this context of 2 events, Indonesia is utilizing MTD that relates to bottom-up approach because the attendants which influenced are majority non-state actors but have direct strong influence through its society. The attendants are believed to have the access to greater society in their own countries to spread the thought by utilizing the persona or social status to influence people. Therefore, the purpose in the events can be achieved in the certain times, it might be gradual but have a strong fundamental.

The mission of moderation on Wasatiyyat Islam becomes the main thought of Indonesia diplomacy towards Islamic world and relies on MTD for spreading it, several events must be held, and tracks must be conducted and directed as a few steps must be followed to support the notion. Similar to McDonald (2012) said about MTD, firstly all Muslim countries' governments need to agree with the notion so peace can be made through diplomacy, in example formal or informal international forums that Indonesia held for state or non-state actors. Secondly, non-governmental/Professional must actively conduct the dialogue and mediation for the troubled member countries through conflict resolution such as Afghan Peace Talk that held continuously next to the event WMS. Thirdly, subsequent to maintain the relations which not only holding onto conception, business must be run as usual and increased through commerce. Fourthly, private citizen builds the interaction toward people-to-people relations can be facilitated through social media consequently personal involvement raised significantly. Fifthly, research, training, and education on Wasatiyyat Islam notion must be enhanced and de-

veloped through learning process of multiple actors. Sixthly, activism between all actors to rise the standard of member countries which left or disadvantaged on recent globalization era, it can be through advocacy. Seventhly, religion and preach content must be supportive toward notion development, it must be tested and enriched through faith in action and this was happened already in WMS and WSF, the result must be followed up and not stopping in the meeting area. Eighthly, funding must be provided through resources that can be utilized without harming the national interest. Ninthly, communications and media through information development and sharing can resonance the message of moderation of Islam itself in the Wasatiyyat Islam notion.

WMS and WSF are the international forums which significantly contribute to shape the face of Wasatiyyat Islam by using MTD platform. Both events are being in the same agenda to promote Wasatiyyat Islam approach that inspired or influenced by Indonesian foreign policy and diplomacy principle. Meanwhile, Indonesia diplomacy opens the rigidness of diplomacy by giving the chance for people such as religious figures and non-governmental organization to be active in international affairs yet empowering them in spreading Indonesia's influence on the world.

Similar to what Paul Sharp (2008) argues that in the diplomatic theory, diplomacy is not always derived from the utterances' diplomats, sometimes derived from particular places to do international relations. WMS and WSF are the reflection of it, the forums are not explicitly binding the attendants with positive law or diplomatic protocol and wanting to conduct the complex diplomacy, but rather to result in consensus among them on how to tackle the issues by founding a deserved notion for their object, in this case Muslim *ummah*. The forums are becoming the places to do international relations for the sake Islamic world which is now still imbalance and has some severe issues in the globalization era.

The influence of globalization makes Indonesia pushed to globalise something to carry out the international order as it ordered from the constitution. Indonesia has a chance to globalise its way of life (ideology) such as Pancasila or reinterpret it to Wasatiyyat Islam for Muslim society so long it makes the peace for them. According to Hamilton & Langhorne (1995) the explosion of diplomatic and quasidiplomatic activity, the actors of diplomacy are expandable and creating new layer of diplomacy that non-state actors communicate with states and the associations and other non-state actors or vice versa. The state actor like Din Syamsuddin

or non-state actor like Habib Luthfi are believed to have the chance to help the state in spreading the national interest using their credibility and influence in the world. Giandomenico Picco (2005) argues that diplomacy is currently accessible to and able to perform by NGOs such as Muhammadiyah or JATMAN as well as individuals such as Din Syamsuddin or Muhammad Luthfi who have one significant characteristic that is credibility.

Indonesia in the realpolitik believes the idea of moderate Islam which concluded in Wasatiyyat Islam. As it represented in HLC-WMS which initiated by Special Envoy of President Din Syamsuddin is a forum where Islamic scholars across the globe to communicate, adjust the differences and influence national interest, meanwhile WSF which initiated by JATMAN Chairman Habib Luthfi did the similar things through Islamic Sufi figures across the globe. Muhammad Shirajuddin Syamsuddin is the representative of state though he was a former Muhammadiyah chairman, whilst Muhammad Luthfi bin Yahya is not a state-actor, but both of them are engaged in international relations through cooperations which they initiated.

In the regard to diplomacy, Didzis Klavins (2011) believes it is changing because of the involvement of certain new actors in the international area for the sake of states' cooperation including international organizations, transnational corporations and significant interest group that can shape the international agenda. This was projected in certain international events which held by NGOs such as Muhammadiyah and JATMAN which under Nahdlatul Ulama and recently collaborated with Indonesian government.

Moreover, Indonesia as the initiator those forums seems to advance the diplomacy and foreign policy by encouraging the moderation of Islam (Nubowo, 2018). The moderation of Islam is becoming the main plot of President Joko Widodo's administration in applying his foreign policy towards Muslim world and Muslim *ummah* through MTD that have been applied in both forums. The track is not a conventional way that relies on foreign ministry alone as the monopolist of the international relations for a state, but Indonesia also utilizes its NGOs and political or religious figures to help the government manages the issues which are becoming national concern and interest or even spread the influence.

Indonesian government encourages and supports the effort to gather Islamic figures around the world both whom concern to *sharia* or Sufism in order to reject

the association of Islam to terrorism and extremism whilst prevent it to escalate more. Actually, WMS forum that resulted in Bogor Message acting as the formal foundation of Wasatiyyat Islam notion and simultaneously reflected also in Jakarta Message as the result of WPF, and implicitly slipped into WSF as the continuation of spreading the influence effort by Indonesia diplomacy. Ma'ruf Amin (2018) firmly states that the commitment of promoting Wasatiyyat Islam or 'Middle Way Islam must be reaffirmed to solve the complex problems confronting Indonesia because it promotes tolerance, balance, equality, consensus, reformism and all the things that take the middle path to materialise *khairu ummah* (the best people).

Conclusion

To sum up, Indonesia has a plot for globalising Wasatiyyat Islam through events such WMS and WSF and another international forum. In the bigger agenda, moderating Islam becomes one of the prime options in Indonesia foreign policy through diplomacy toward Muslim *ummah* and Islamic world. Multi-Track Diplomacy is utilized as part of the plot to spread the Wasatiyyat Islam or 'Middle Path' and strengthen Indonesian role in the world political constellation. Although, MTD that Indonesia applies in promoting moderation of Islam is not completed yet, it will gradually build following the capability of state. Currently, the tracks are used only 4 of 9 such as track one (governmental level), two (non-governmental level), four (private citizen) that has been connected to other countries since long time ago and seven (religion) which already being a way of life for many Muslim countries including Indonesia, it will be expanded by the time, opportunity and capability.

Lastly, Indonesia successfully takes the benefit from its Muslim population and makes it as strength to be active in the global politics. Those international forums which bring the agenda of Wasatiyyat Islam must be disseminated to Muslim *ummah* in the grassroot level. The dissemination of Bogor Message, Jakarta Message and 8 purposes of WSF as part of bigger picture Wasatiyyat Islam need to be achieved to make a perpetual peace and resilience society. The willingness to moderate Islam from attendants which came from many countries is hoped can give a positive impact and significant influence toward their societies, at least to create a stable and no war zone. The true purposes of Wasatiyyat Islam are to advance the Muslim *ummah* and respect the nationality and make peace, thus reduce the violent extremism that might come from fellow Muslims and the most import-

ant is to moderate the Islam whilst preserve the world order as it a command from the constitution that bestowed upon Indonesian and the government. So that, the independence, perpetual peace and social justice in the current civilizations of world can be fulfilled as the time goes.

Reference

All India Ulama & Mashaikh Board. (n.d.). *World sufi forum-2016*. Retrieved from http://www.aiumb.org/upcoming-event/

Amin, M. (2018, November 2). Emergence of Wasatiyyah Islam: Promoting 'middle way' Islam and socio-economic equality in Indonesia. *RSIS Commentary, 182*.

Baiquni, A. (2019, April 11). Habib Luthfi bin Yahya ditetapkan jadi Pemimpin forum ulama sufi Sedunia. *Liputan6*. Retrieved from https://www.liputan6.com/news/read/3939271/habib-luthfi-bin-yahya-ditetapkan-jadi-pemimpin-forum-ulama-sufi-sedunia?related=dable&utm_expid=.9Z4i5ypGQeGiS7w9arwTvQ.1&utm_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

Bali Democracy Forum (2018, January). *Tabloid diplomasi*, *111/XI*, 4.

Bano, S., Sohail, M. & Hussain, S. S. (2015). Curbing extremism through Sufism: A South Asian perspective. *South Asian Studies*, *30*(1), 189-201.

Bhattacherjee, A. (2012). *Social science research: principles, methods, and practices*. Florida: University of South Florida Press.

Chahine, J. (2010). *Public diplomacy: A conceptual framework* (Doctoral dissertation, McGill University, Montreal, Canada). Retrieved from http://www.culturaldiplomacy.org/academy/index.php?cdr_books_public-diplomacy

Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. California: SAGE Publication.

Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (1994). *Handbook of qualitative research*. London: SAGE Publication.

Dudouet, V. & Dressler, M. (2016, March 31). From power mediation to dialogue facilitation: Assessing the European union's approach to multi-track diplomacy. *Berghof Foundation Paper Series*, *1*.

Dwinanda, R. (2018, April 30). Indonesia holds world ulemas-Muslim scholars' summit. *Republika*. Retrieved from https://en.republika.co.id/berita/en/islam-in-archipelago/18/04/30/p807oh414-indonesia-holds-world-ulemasmuslim-scholars-summit

Hamilton, K. & Langhorne, R. (1995). *The practice of diplomacy: Its evolution, theory and administration*. London: Routledge.

Herlinawati S., M. & Wibisono, K. (2018). Forum Perdamaian dunia ke-7 hasilkan Pesan Jakarta. *Antara*. Retrieved from https://kl.antaranews.com/nasional/berita/737843/forum-perdamaian-dunia-ke-7-hasilkan-pesan-jakarta?utm_source=antaranews&utm_medium=nasional&utm_campaign=antaranews

Kementerian Agama Republik Indonesia. (2006). *Tokoh Lintas Agama dari 28 Negara Hadiri "World Peace Forum" di Jakarta*. Retrieved from https://www2.kemenag.go.id/berita/78397/tokoh-lintas-agama-dari-28-negara-hadiri-world-peace-forum-di-jakarta

Kementerian Luar Negeri Republik Indonesia. (2019). *Forum Regional ASEAN*. Retrieved from https://kemlu.go.id/portal/id/read/126/halaman_list_lainnya/forum-regional-asean-arf

Kementerian Pertahanan Republik Indonesia. (2019). *Menhan hadiri konferensi Ulama Sufi Internasional di Pekalongan*. Retrieved from https://www.kemhan.go.id/2019/04/08/menhan-hadiri-konferensi-ulama-sufi-internasional-di-pekalongan.html

Klavins, D. (2011). Understanding the essence of modern diplomacy. *Presented in The ICD Annual Academics Conference on Cultural Diplomacy*, Berlin, December 15th-18th.

Leguey-Feilleux, J-R. (2009). *The dynamics of diplomacy*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.

Lie, W., & Siagian, M. (2018). Indonesian interest in Bali democracy forum (BDF). *Advances in Social Sciences, Education and Humanities Research*, *241*, 49-54.

Mapendere, J. (2006). Track one and a half diplomacy and the complementarity of tracks. *Culture of Peace Online Journal*, *2*(1), 66-81.

McDonald, J. W. (2012). The institute of multi-track diplomacy. *Journal of Conflictology*, *3*(2), 66-70.

Mukhtar, U., & Nursalikah, A. (2019, April 11). Inilah Visi dan Misi Forum Sufi Internasional. *Republika*. Retrieved from https://www.republika.co.id/berita/dunia-islam/islam-nusantara/19/04/11/pprjmc366-inilah-visi-dan-misi-forum-sufi-internasional

Nubowo, A. (2018, July 16). Jokowi's soft diplomacy: Global Islamic network of moderation. *RSIS Commentary*, *119*.

Olcott, M. B. (2007, May). Sufism in Central Asia: A force for moderation or a cause of politicization? *Carnegie Papers*, *84*.

PEW Research Center. (2015). *The future of world religions: Population growth projections, 2010-2050*. Washington D. C.: Author.

Picco, G. (2005). A new international system? *Whitehead Journal of Diplomacy and International Relations*, *4*(2), 29-36.

Ramadhan, J. (2018, June). Islam Wasathiyah: Upaya Penanaman Moderasi Islam di Akar Rumput dan Wajah Baru Diplomasi Indonesia. *Majalah Tabligh*, *06/XV*, 16-18.

Rüland, J. (2011). Constructing regionalism domestically: Local actors and foreign policymaking in Indonesia. *Southeast Asian Studies University of Freiburg Occasional Paper Series, 6*.

Sasongko, A., & Muhyiddin (2018, May 3). Pesan dari Bogor untuk Dunia. *Republika*. Retrieved from https://www.republika.co.id/berita/dunia-islam/islam-nusantara/18/05/03/p8590s313-pesan-dari-bogor-untuk-dunia

Silalahi, U. (2009*). Metodologi Penelitian Sosial.* Bandung: Refika Utama.

Steiner, B. H. (2004). Diplomacy and international theory. *Review of International Studies*, *30*(4), 493-509.

Sundari, T. (2019, July 4). *Museum of the Asian-African conference, concrete form of political geography and Indonesian soft power diplomacy*. Retrieved from https://kemlu.go.id/portal/en/read/93/halaman_list_lainnya/museum-of-the-asian-african-conference-concrete-form-of-political-geography-and-indonesian-soft-power-diplomacy

Wicaksana, I. G. W. (2016). International society: The social dimensions of indonesia's foreign policy. *The Pacific Review*, *29*(5), 741-759.

World Sufi Forum. (2019). *Rekomendasi Hasil Mubtada Sufi Al Alamy oleh Syaikh Adnan Al Afyouni*. Retrieved from https://www.youtube.com/watch?v=ePlQWVT-Mk4

A Rising Security Player: Turkey's Model of Peacekeeping Operations in Africa

Kenfack Kitio Alexe Fridolin*

Abstract: Turkey ever first intervened in peace operation during the Korea war from 1950 to 1953, with a contingent of 15,000 troops, in support to their NATO's Western allies. Then peace operation suffered a deep impact of the Cold War as deployment couldn't operate when major powers interests were at stake. With the end of the Cold War, Turkey imposes itself as a leading player in peacekeeping operation by multiplying its presence in many fields as needed in application of the principle of a multi-track and multifaceted diplomacy. But one of the most salient deeds of this era is the growing intervention of Turkey in Africa on the field of peace operations even more than in the country's traditional area of influence namely the Middle East and the Balkans. Through the post structural analysis, the aim of this article is to shed light on the Turkey's model of peacekeeping in Africa and to understand how it may differ from the Turkish approach in its direct neighborhood. More specifically, the analysis reveals a token peacekeeping diplomacy approach alternating with a civilian model of peace operation as compared to the ongoing military one applied in Turkey's direct neighborhood. The article also underlines the multilateral model of peace operation utilized by Ankara in Africa; and an individualistic approach when it comes to direct interests. A conclusion drawn from the post-structural analysis reminds that this peacekeeping diplomacy is just another tool of Turkey's Foreign Policy strategy putting in front Ankara's interests and global influence and may be more pro-active or aggressive when strong national interests are at stake.

Keywords: Turkey, Africa, Security, Model of Peacekeeping Operation.

* Gazi University, Social Sciences, International Relations and Strategic Studies, PhD.
Contact: alexkitio5@yahoo.fr

Introduction

Since the end of the Cold War, the international security market is traditionally dominated by actors like the United States of America (US), the United Nations (UN), the North Atlantic Treaty Organization (NATO), Russia, and to some extent the European Union (EU) and China. Turkey's ambition to play a leading role in the international arena since the beginning of the 2000s (Davutoğlu, 2011) therefore goes together with the imperative of taking a substantial part in this circle. In effect, beyond the political, economic and diplomatic relations among states, security is a keystone for sustainably modulating the trajectories of international relations, whether favorably or not. This is at least what can be observed through US interventions in Afghanistan or Iraq as from 2003, and later in Syria; or the intervention of NATO and the EU in Libya at the instigation of France.

In the framework of its new African foreign policy, Turkey integrates a security dimension that is constantly structured and strengthened. This was already reiterated during the first two Turkey-Africa summits in 2008 and 2014, and furthermore with the latest reform of Ankara's African policy in 2010 (Turkey Republic, Genelge, 2010/7). Thus, beyond the various other aspects of security, military and strategic partnership integrating education and training or cooperation of military industries, Turkey stands out particularly in Africa through peacekeeping operations (PKO).

While during the Cold War Turkey seemed considerably on the retreat in this area, the post-bipolarity and the international security agenda rescheduled by the 9/11 terrorist attacks mark a new era. And whereas Turkey till then was rather active in the Middle East and the Balkans that can be considered as its natural geostrategic basin, from the years 2000, most of its peacekeeping operations is centered on Africa, what precisely raises the curiosity and interest of analysts. All this also highlights the "centre state" vision that Turkey has adopted in its new foreign policy strategy.

Therefore, the aim of this article is to question and grasp the peacekeeping design that Ankara uses in Africa. Is this the same approach that can be observed in the operations deployed in its immediate neighborhood? In other words, what is the Turkish model of peacekeeping in Africa? Thus, the ambition here is to seek to systematize what may appear as the Turkish model of peacekeeping in Africa.

It thus appears that, if Turkish peacekeeping operations in Africa are similar to those implemented in their immediate neighborhood with on the one hand a multilateral or collective approach, and on the other hand individualistic or unilateral operating procedures depending on the issues involved, however, any research on similarities stop at this level (iv). Beyond the background analysis over the topic

(i), it turns out very quickly that, through the number of troops engaged, the Turkish presence in peacekeeping in Africa seems more token (ii). Just the same as the nature of the personnel involved denotes Ankara's desire to avoid any confrontation in operation theaters and to mitigate any risk to its contingents (iii). With the exception of Somalia, Sudan and Libya, all this leads us to conclude that Turkish peacekeeping operations in Africa are more of a political tool than properly strategic and security ones (v). It is a peacekeeping whose major stakes are political, aiming to refine favorably the state's image and to reinforce the economic gains.

Turkey's Contribution to PKO: A Background Study

Turkey's contribution to peace operations is deeply linked with Atatürk's aphorism "Peace at home and peace abroad" (Güngör, 2007: 102), which is indeed a key stone of Turkey's foreign policy of security, and the common value of the belief in humanism and the welfare of the human being wherever it is find. But in general Turkey's engagement into peacekeeping operations suffered the constraints and challenges of the Cold War. The country's first ever participation was during the UN military operation in Korea in 1950s with a brigade. Between the years 1950-1953 and on a rotational basis a total of 15,000 Turks served in Korea (Güngör, 2007: 104; 2017: 5).

In fact, the security sector reform in Turkey is strongly related to the very changes in the paradigm of security in world politics with the war on terrorism in the aftermath of the 9/11 attacks and the US invasion in Afghanistan and Iraq. As Onur Sazak and Nazli Selin Özkan put it:

> The U.S. invasion of Afghanistan immediately after 9/11 marked an important turn in Turkey's peace operations. Turkey suddenly became a key actor in the UN-mandated NATO mission in Afghanistan, the International Security Assistance Force (ISAF), assuming both the leadership of civilian and military representation on the ground a number of times throughout the mission (2003-2014). (...) On the inside, the AKP administration's promotion of a proactive foreign policy (built on the tenets of humanitarian diplomacy, development aid, exportation of good governance institutions, and robust commercial ties and cultural exchange with neighboring countries) increased Turkey's contributions to the sphere of short-term humanitarian assistance and long-term development aid. Since 2006, Turkey's humanitarian and development aid to conflict-affected countries has grown steadily (Sazak & Özkan, 2016: 5).

With the end of the Cold War and the changing environment, Turkey imposes itself as a first plan actor of peacekeeping operation by multiplying its presence in many fields as needed in application of the so-called multi-track and multifaceted diplomacy (Davutoğlu, 2012). It is in this environment that Turkey emerged progressively as a middle-power state and a notable player in the peacekeeping sphere. According to the TUBAKOV[1] dataset from 1988 to 2000, Turkey contributed to 22 separate PKOs. The new millennium then witnessed a modest increase in Turkey's peacekeeping contribution initiations as 35 of the 57 participations occurred between the years 2001–2015 that is 61% of the total participation from 1988 to 2015 (Yalçınkaya et al., 2018: 480). Globally between 1948 and 2013 out of 69 UN PKOs that took place, Turkey contributed to 26 of them, which represents a 38% of percentage (Yalçınkaya et al., 2018: 482).

Turkey currently participated in EU Operation ALTHEA (Bosnia-Herzegovina) (2004), the NATO Kosovo Force (KFOR) (1999), the UN Interim Administration Mission in Kosovo (UNMIK) (1999), the Resolute Support Mission (RSM) in Afghanistan (2015), the UN Interim Force in Lebanon (UNIFIL) (2006), the UN Assistance Mission in Somalia (UNSOM) (2013), and the Combined Task Force 151 (CTF 151). According to TUBAKOV dataset, in one year for instance, Turkey has contributed more than 1000 troops, to four missions (ISAF, UNPROFOR, IFOR, and SFOR). Whereas another four missions witnessed Turkish troop contributions between 500 and 1000 troops, for at least one year (KFOR, ALBA, RSM, UNIFIL) (Yalçınkaya et al., 2018: 486).

As it can be seen, in the immediate post-Cold War decade, the Turkish contribution to peacekeeping operations mostly concentrated in Europe with a singular focus on the Balkans. It is later on with the entry in the decade 2000, that the Turkish engagement shifted predominantly to Africa, and, to a lesser extent, Asia.

Table 1: Shift in Turkey's participation to PKO across continents in favor of Africa

Mission continent	1988–2000	2001–2015	Total
Africa	2	18	**20**
Asia	5	9	**14**
Europe	15	7	**22**
America	0	1	**1**
Total	**22**	**35**	**57**

Source: Yalçınkaya et al., 2018: 489

[1] TUBAKOV: TUrkiye BArışı KOruma Veritabanı (Turkey Peacekeeping Dataset).

The table above speaks volume on the shift of Turkey's contribution to PKOs from the Middle East and Balkans to the benefit of Africa. But the question now is whether such a macro-analysis matches with the micro-analysis of the level of a consequent and efficient implication of Turkey in peace operations in Africa and their contribution in contingents and man-powers.

The Token Model of Turkey's PKO in Africa

Although statistics attest to a large concentration of Turkish peacekeeping operations in Africa since the 2000s, it is curious to note in return that Turkey mobilizes very little of its troops to this continent. Contrary to what we might have been entitled to expect logically. It seems now very far those times of years 1992-1994, when Turkey hired some 300 troops for a peacekeeping operation in Somalia. In fact, the current changes suggest that, at that time, Turkey still had the attitude of developing countries as the latter since the end of the Cold War, constitute the bulk of the UN peacekeeping forces.

But in the sunshine of the 21st century, Turkey is a rising economy and has achieved a more professionalization and specialization of its army and security forces. Thus, Turkey adopted the mindset of a developed country in PKO. That is, sending few contingents to go and train the other nationalities on the operations theater, so that large Turkish contingent may intervene only when direct national Turkish interests are involved. As being the case when they operate in their direct geostrategic basin and neighborhood.

In the Balkans, from 1993 to 1995 Turkey was part of the UN Protection Force in Bosnia-Herzegovina (UNPROFOR). They provided a contingent of 2,700 troops comprising a logistical battalion of 1,000 forces, a 500 man-sized engineering battalion and 1,200 man-sized mechanized infantry battalion. This is even increased to 5,400 troops and later on an additional 1,000 forces (Güngör, 2007: 115-116; 2017: 6). Turkey is also active with the Implementation Force (IFOR) and Stabilization Force (SFOR) in Bosnia-Herzegovina in 1996. Ankara put at the disposal of the mission a complete brigade with a tank company, an artillery company and a mechanized infantry company to provide security for IFOR Headquarter. Turkey provided SFOR's guard company, a tank company, and an artillery company and logistics support battalion in the composition of the Turkish Unit (Güngör, 2007: 118-119). Turkish contribution is significant as well with the Combined Police Force in Bosnia Herzegovina in 1995, with a F16 Squadron consisting of 18 air-

planes based at the Ghedi Air Base in Italy to support SFOR operation "*Deny Fly*" (Güngör, 2007: 120-121).

Turkey is still active in the area and has contributed to the creation of many multilateral military, economic and social projects like the Multinational Peace Force South East Europe (MPFSEE) in 1999, or the South East European Co-operation Process (SEECP) in February 2000, to name a few. It is in the same vein that the capacity strengthening of the Kosovo Security Forces benefited a great support from Turkey with the training of thirty officers between 2014 and 2015 (Sazak & Nazli, 2016: 7-8).

In the meanwhile, after the 9/11 attacks, the US-led war against terrorism in Afghanistan generated the International Security Assistance Force in Afghanistan (ISAF). After the United Kingdom, Turkey assumed the role of lead nation of the ISAF as underlined in the UN Resolution 1413 adopted in May 2002. The Turkish troops were made up of 624 personnel within the 28th Mechanized Brigade (Güngör, 2007: 119). Turkey will also take the command of ISAF VII on 13 February 200 and meanwhile has increased the number of its soldiers from 240 to 1,600 in Kabul (Güngör, 2007: 130). There is no commune measure between the previous statistics and what Turkey deployed in Africa so far. The table below summarizes some Turkish contributions to peacekeeping in Africa.

Table: Some Turkey's Contingent in PKO in Africa

UN MISSION	**TURKISH FURNISHED CONTINGENTS**			**TOTAL CONTINGENT OF THE UN MISSIONS**
	2007	2012	2019	
UNMIL	31	26	Mission closed	Almost 150000 for all the time the Mission lasted
BINUB	2	Mission already closed	Mission closed	More than 6000 deployed in all
ONUCI	3	16	Mission closed	9762 in 2012
UNMIS	23	Mission already closed	Mission closed	11000 authorized in 2008
UNAMID	1	54	34	9409 deployed in 2019
UNMISS	Mission wasn't yet opened	24	23	19349 deployed in 2019

Source: Compiled by the author from UN data

In that table, 2007 represents a year with one of the smallest Turkish contributions. 2012 represents a year with one of Turkey's maximum contributions, while 2019 reflects the latest contribution. These data do not represent all Turkish contributions in those years since not all missions were taken into account. Nevertheless, they serve as relevant indicators by giving an idea of the trends. As can be seen, none of these single data can claim to be closer to the Turkish forces deployed in the Middle East or the Balkans.

Moreover, even the cumulative workforce from 2002 to 2019, at 1,379 personnel, remains well below the Turkish quotas on the OM and Balkan lands. Of course, *ceteris paribus*, all things being equal, we can understand that it is not the same interests hence a different level of implication. Nevertheless, it is important to point out that the macro data on the concentration of Turkish peacekeeping operations in Africa does not in turn mean a greater concentration of troops or more financial investments.

For example, Turkey has offered $ 5 million to the G5 Sahel to support the fight against terrorism, while another $ 5 million has been allocated to the African Union to finance security operations. These are both significant amounts but at the same time the security challenges continue to grow. It is for these reasons that this article aims to draw attention to the effects of policy announcements, particularly with regard to the maintenance of peace in Africa by new emerging countries. The numbers of Turkish contingents in Africa appear to be more symbolic than to make a clear difference in a peacekeeping activity. In some missions as with MONUSCO in DR Congo, the Turkish contingents have fallen to less than 10 since 2014, or even stagnate to two as is the case with the G5 Sahel in 2018 and 2019 yet in a context of great security emergency.

The Civilian Model of Turkey's PKO in Africa

It is a sovereign choice of a state to send a given category of contingent, providing that they already agree with the operations' coordination organization. But this is also done according to ambitions and projections. And the contribution somehow should reflect the proactivity of the country as well as the official speeches.

The other peculiarity of Turkey's peacekeeping in Africa is that the bulk of their troops beyond the reduced number are essentially civilian, and specifically civilian police. This is another notable difference with the same activities that

Turkey has been doing in the Middle East and the Balkans, where they are mainly military and combat units. The civilian character of the forces engaged in Africa by Turkey indicates a desire to minimize and mitigate any risk of loss of life. It is therefore very often units that will ensure the training of troops of other nationalities present in operations. And when this is not the case, the challenge anyway is to keep these forces away from risky confrontations, hence the choice of civilian forces.

For instance, since Turkey decided to take an active part in the Republic of Central Africa in collaboration with an EU-UN led mandate as referred to an official note of the parliament in 2014, one could have expected them to deploy significant amount of personnel and combat units. The huge level of instability undergoing this country would have make it an imperative at least. Turkey was considering sending one staff member specialized in transport and logistics who within the framework of the CSDP would be part of the European Union Training Mission in RCA (EUTM-RCA) (Turkes, 2014). Finally, and after a considerable timeframe of negotiations and exchange of letters with their European partner, according to UN data sheets Turkey is said to have sent 11 civilian police in RCA in 2015. Maybe they served as instructors of local units, still that was not clearly explained. Whatsoever, the truth is that for that to come to existence, Turkey had to pass a special speech to its National assembly to that effect for debate as imposed by the related laws. So, each Turkish engagement in peace operations abroad always follow an intense parliamentarian communication and debates. That's why it is believed such operations as many others, given the level of talks surrounding them are first politically orientated for many more reasons including economic ones, than mere security prospects. The same can be said on many other cases, namely Turkey's presence in MINUSMA with a mere two civilian police.

In fact, this is nothing specific to Turkey. Apart from the United States or NATO, which, depending on the stakes, can prioritize action on risks, states and organizations generally ensure that the benefits of their interventions are maximized by minimizing any risk. It is in this sense that the EU intervenes in peace operations only in a targeted and time-limited manner. Turkey in turn shows a preference for common operations with NATO given its high level of professionalism and experience than any other organization (Satana, 2012; 2013). All this minimizes the risks of any possible intervention. In fact, through the very action of peacekeeping operations and interventions, states and organizations are look-

ing for more political great press. The presence in the field of action is therefore more to strengthen the international legitimacy of the state and increase economic gains as analysts seemed to perceive in the decision of Turkey to accompany the EU and the UN in the RCA (Satana, 2012).

A Turkish Model of PKO Associating Multilateral and Individual Approaches According to the Interests at Stake

A Multilateral Cooperation of Turkey in PKO in Africa with UN, EU and NATO

As emerging state resolute to make it voice count in World politics Turkey utilizes a multilateral approach in security foreign policy to increase its operational capacity and capability in Africa. This new activism is symbolized through its UN, EU and NATO on issues of significance in Africa.

Turkey and UN

A global insight of Turkey's participation to UN PKO in Africa shows that Turkey contributed to the operation in Somalia (UNOSOM II) (1993-1994), in Sierra Leone (UNAMSIL), in Liberia (UNMIL), in Côte d'Ivoire (UNOCI) and in Burundi (ONUB). The cooperation with the UN also includes the mission in Sudan (UNMIS, from 2005-2011), the MINURCAT in the Republic of Central Africa and Chad, the UN and African Union Mission in Darfur (UNAMID, from 2006-2011), the MINUSCA in Republic of Central Africa (01/04/2015), the UN mission in South Sudan, the MINUSMA in Mali, as well as the joined force CTF-151 in 2009 in Somalia.

Turkey and EU

Turkey's deployment in Africa is as well illustrated through the collaboration with the EU. The change in the EU security offer the general framework to that, through what Thierry Tardy (2014: 1) presented as the third state cooperation based on Framework Participation Agreements (FPA). This explains fundamentally the transformation of Ankara and European Union's security policies in Africa. It a nutshell it appears that the change from the Common Foreign and Security Policy (CFSP) to European Security and Defense Policy (ESDP) and later on to Common Security and Defense Policy (CSDP) provides a new synergy for cooperation among

the three actors and thus opening perspectives for Turkey's operations under EU cover in Africa as seen in DR Congo, in the Republic of Central Africa and in Mali. In practice the drafting of policy guidelines and the setting of the scene toward this collaboration started in earlier 2000s for the Contribution of non-EU States to EU crisis management operations.

The third state agreements are concluded through FPA as said above. The FPA is a cooperation agreement just as the EAPS or the NATO Treaty, but with a laxer nature. It remains an interesting model of engagement for the parties, leaving them more room for maneuver and control over important issues of the agreement (Thierry Tardy, 2014).

Based on the said framework, Turkey could actively participate to European Union Forces (EUFOR) operations in the DR Congo with 17 personnel and one C-130 aircraft (Hazar, 2018). This was quite a significant presence in the African environment, especially with the presence of the Turkish aircraft, given that many troops of EUFOR Congo stationed in Gabon. The Turkish airlift approach was then very important for troop's mobility. In fact let's remind Turkey starts contributed to MONUC operation since 2002 with 3 personnel. And up to 2009 with the arrival of MONUSCO they hard a staff of 15 persons on the field.

Under the same multilateral framework, Turkey contributed to the mission of the European Union Police (EUPOL) in Kinshasa from 31st March-13th October 2005. Later on, the mission of European Union Police in DR Congo (EUPOL D.R Congo), from July 1, 2007 to September 30, 2014 will take on as a successor to EUPOL Kinshasa. Its presence and the role it played was to provide support to the transition process in the D.R Congo. In this regard Turkey was currently supporting the EU troops for military operations aimed at protecting civilians.

The cooperation between Turkey and EU on the security ground goes further and integrates the operations in the Republic of Central Africa. In February 2014 the EU officially required the support of Turkey and 6 other countries to strengthen the joint force acting on the field. Ankara reacted and expressed its readiness to participate as far as needed provided that clear conditions were defined and appropriate legal framework were set down even though, finally given the nature of arrangement with EU on that matter, the Turkish contribution will be very minimalistic (Alagöz, 2014). Turkey was considering sending one staff member specialized in transport and logistics who within the framework of the CSDP would be part of the European Union Training Mission in RCA (EUTM-RCA) (Turkes,

2014). As observed by Criseide Novi (2018: 69), "only nine Member States and three third states" including Turkey, were part of EUFOR RCA.

With the current instability in the Sahel area, EU in collaboration with UN through MINUSMA deployed a training mission (EUTM) in Mali under the framework of the CSDP in support of the G5 Sahel Commandment. In compliance of the agreement with the EU, Turkey contributed here in the field of security sector reform (SSR) with police personnel. Thus in 2014 they had 5 personnel on the field, though this number is reduced to 2 from 2015 to 2019. Once again, this is all in conformity with the Ankara's token diplomacy of peacekeeping in Africa, making much with few.

Turkey and NATO

The principle of the indivisibility of security, between NATO and the EU reveals a deep imbrication within the security architecture of the two organizations. In fact, they are both made up of almost the same states. So, for NATO countries, contributing to EU missions may be interpreted as a recognition of EU's role in crisis management (including the military sphere). It is also a demonstration of solidarity among states sharing the same security space and community, as being the case with Turkey (Tardy, 2014: 3).

In fact, Turkey's contribution to international security operations is not limited to partnership with the UN or the EU; in respect to that, NATO even appears as the preferred framework for Turkey (Satana, 2012; 2013). Turkey's membership of NATO since its inception is the hallmark of its alignment with the West. Under the cover of NATO, Turkey has thus taken part in various operations of peacekeeping and security on the African continent. On a legal ground, NATO's collective action is undoubtedly rooted in Article 5 of the NATO Treaty, which, above and beyond mutual assistance, awakens the duty of solidarity and cohesion in action.

To that effect, Turkey joined NATO in the Operation Unified Protector (OUP) in Libya and provided four frigates, a submarine and a vessel, to support naval operation in implementing the UN-mandated arms embargo against Libya (Brunnstrom and Taylor, 2011). Furthermore, between March and October 2011, Turkey also contributed six F-16 air defense aircraft, two KC-135 tanker aircraft, a ship-based helicopters, one Special Forces staff personnel, Underwater Demolition Team and Amphibious and Underwater Teams (Turkish Armed Forces, 2019).

Before the Libyan episode, as from February 2009, the Turkish parliament approved on a one-year-basis the contribution of Turkish Forces to the Combined Task Force 151, in the Aden Gulf and Somalia coastal board. At least two vessels the Turkish frigate TCG Giresun and the frigate Gediz were send to the operation field (Uslu, 2009: 3).

The Choice of Individual or Unilateral Approach for Issues of National Interest

Turkey as Security Player in Somalia

Since the trip of President Erdogan, then Prime Minister of Turkey, to Somalia in 2011, Ankara continues to increase its presence in this country. The geostrategic position of this country of the Horn of Africa has certainly been crucial in the choices of Ankara. Thus, justifying Turkey's unilateral commitment to this country for the reconstruction of a deliquescent state and the stabilization of peace. This is well illustrated with the embassy in Mogadishu which is the biggest Turkish embassy abroad and the Turkish military base in Somalia.

On January 25, 2015, Turkey and Somalia signed a defense cooperation agreement in the framework of Turkey's pledge to build up a national army for the Somalian state. In fact, this agreement comes in the context of construction of a Turkish military base in Somalia (Şafak, 2016). Similar agreements already (or also) exist with Qatar and the Turkish Republic of Northern Cyprus. Other agreements of the same kind are announced with the Republic of Georgia, and Azerbaijan so as to enable Turkey keeping a *"pro-active"* foreign and military policies". And Turkey is also building its first aircraft carrier that will extend Turkey's naval presence into the Red Sea and Indian Ocean (Madsen, 2016). The Turkish military base in Somalia thus appears as a corner stone of a "military-strategic complex" which is the network of military bases connecting those in the Horn of Africa with other strategic positions in the Balkans and Middle East in a prospective of global projection. But the most interesting part here is the ability of Turkey to engage alone and in a direct way in peace issues in this country since it gives more manoeuver and proactivity to Ankara's military capacity and such the possibility to be part of the world global and strategic policy in that region.

Turkey Special Security Agreements with Sudan

To a lesser extent, Turkey also plays a strategic part in Sudan. A Turkish expert of military industry cooperation in charge of Africa and the Middle East confirmed in during an in-depth interview in 2018 that together with Somalia, Sudan was the only African country linked to Turkey through special strategic security agreement. In other to increase the Turkish capacities in the Horn of Africa, an agreement has been negotiated between the two parties in 2017 during the last trip that president Erdoğan paid to Africa, in order to discuss with Sudan over a Turkish naval presence on Suakin's island in that country. This strategic interest of Turkey in Sudan may also explain the reason why since Somalia in 1992-1994, Sudan is the only African country that received Turkish troops in PKO from 2005 to 2011.

But it could be explained more by the strategic positioning of Ankara in this part of Africa where the country seeks to invest in oil and even to supply itself in it as well. It is actually for Turkey to play more actively in an area where its immediate interests are at stake. This seems to be a general attitude of all emergent countries when their direct interests are at stake (Hodzi, 2018).

Turkey in Libya: Defending International Legality and a Muslim Brotherhood Vision

In the aftermath of the Arab Spring, which led to the fall of the Muammar Gaddafi's regime in 2011, Libya has since been torn apart by an internal war between General Haftar's Benghazi forces and the Tripoli legal government of Prime Minister Fayez al-Sarraj. Faced with a coalition led by the Gulf countries including Saudi Arabia, the United Arab Emirates (UAE), Egypt, U.S., France and a more open support from Russia, Turkey is almost lonely in the defense of the international legality and the legitimate regime of Tripoli (Ataman, 2019). This has also led Haftar's forces to kidnap six Turkish nationals in Libya in order to exert pressure on Ankara. But due to the inflexibility of the Turkish government they finally released them (Ataman, 2019). Why do Turkey support the government of Tripoli? At least two factors may explain such approach:

Economic motivations: Turkey invested a lot in Libya and had 20 billion dollars of interests in that country before NATO intervened in 2011. At that time and even after, Turkey businessmen took enormous risks with their presence in Libya,

accepting what other foreign companies were afraid to. But since then Turkey lost a lot with the continual instability of the country. Securing what remains from Turkish interests in Libya is therefore a top priority.

Geopolitical motivations: supporting the Tripoli regime is first and above all a support to Muslim brotherhood and the Turkish vision of Islam, a popular vision of Political Islam as opposed to the Wahhabism or rigorous vision entrusted by Saudi Arabia, UAE, Bahrein and their allies. Libya is therefore and somehow the continuation of a rivalry already prevailing in the Middle East. Hence in Libya and in Africa at large, understanding Turkish stance means to take into consideration the antagonism of Islam models, including to some extent the Iranian Shiite model as well. From that we understand how much capital it is for Turkey to set the scene in Libya and to make sure that Ankara's interests prevail above all. As a new "Elder" of the ongoing world politics, the attitude of Turkey in Libya is sending a signal to their partners in Africa and in the world. It is a message of faithfulness and loyalty. It is a message showing how far is Turkey ready to back up and defend their interests and partners.

Conclusion: A Model of PKO More Political than Answering to Security Threat?

It is very interesting to see how data reveal the increasing path of Turkey's contribution to peace operations between 2005 and 2014, with the highest rate of 962 personnel registered in 2007. This goes together with Africa being the main field of Turkish PKO from 2002 to 2018 in terms of the number of peace operations. All this keep emphasizing the particular interest of Turkey over Africa, and the peacekeeping in Africa in particular. But still the Turkish contribution to PKO in Africa cannot compete with the same operations Turkey carried in his direct neighborhood in terms of number of troops provided and the nature of personnel engaged in the contingents. For instance, the Turkish contribution to peace operations in countries like Sierra Leone, Burundi, the Republic of Central Africa and Mali finally sounds more token than efficient. They appear more in line with a kind of "diplomacy of presence" in PKO than the imperative of impacting and bringing a strong personal footprint in issues of peace operations in Africa. The participation in peacekeeping operations here is certainly not assessed through the quest of efficiency. The Turkish approach can therefore be said to be based primarily on a symbolic dimension of the rhetoric: "In that part of Africa, we were

also present at your side". Which was actually the case when we bear in mind that Ankara regularly sent several police units.

In fact, just like being the case with many other states and organizations, Turkey's contribution to PKO in Africa seems more related with refining the state image, strengthening legitimacy and increasing economic and political gains than anything else. In many missions like in Burundi, Mali or Sierra Leone, Turkey sometime never reach the cap 10 man-powers on the theater of operations. May be this can also be justified by the fact that some of those UN missions are of small size in their adoption. Still, the critic is somehow tempered by the remarks of Turkish troops and police who strongly believe that they are well trained and more than up to the task (Satana, 2013: 366). Thus, their few numbers in some operation theaters shouldn't be perceived as a limit since the major need of UN missions should be in terms of good know-how and expertise than large number of less qualified contingents.

References

Alagöz Akçadağ, E. (2014). AB'nin Orta Afrika Cumhuriyeti'ne müdahalesi. Retrieved from http://www.bilgesam.org/incele/1455/-ab%E2%80%99nin-orta-afrika-cumhuriyeti%E2%80%99ne-mudahalesi/#.WQCD9dyBrIU, (accessed on 18/04/2017).

Ataman, M. (2019). Libya's Haftar is an illegal actor backed by global powers. Retrieved from https://www.dailysabah.com/columns/ataman-muhittin/2019/07/03/libyas-haftar-is-an-illegal-actor-backed-by-global-powers, accessed on 06/07/2019.

Brunnstrom, D., & Taylor, P. (2011). NATO to run Libya no-fly zone but not all action. (24/03) Retrieved from https://www.reuters.com/article/us-libya-idUSTRE7270JP20110324, (accessed on 15/05/2019).

Davutoğlu, A. (2011). *Stratejik derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. 74. edn. Istanbul: Küre Yayınları.

Davutoğlu, A. (2012). Principles of Turkish foreign policy and regional political structuring. *International Policy and Leadership Institute*, Turkey Policy Brief Series, 3rd ed.

Güngör, U. (2007). The analysis of Turkey's approach to peace operations. *The Institute of Economics and Social Sciences*. PhD Thesis, The Department of International Relations, (Bilkent University, Ankara).

Güngör, U. (2017). Leading peace operations: Turkey's experience. Center for Strategic Research (SAM Papers), 14, November.

Hazar, N. (2018). Peace keeping operations and perspectives for cooperation between Turkey and the African Union in the field of security. Retrieved from www.tasamafrika.org/pdf/yayinlar/Numan-Hazar-EN.pdf, (accessed on 27.04.2018).

Hodzi, O. (2018). The end of China's non-intervention policy in Africa. Palgrave Macmillan.

Madsen, W. (2016). Turkey's foreign military bases and their threat to stability. Retrieved from http://www.strategic-culture.org/news/2016/01/21/turkey-foreign-military-bases-and-their-threat-to-stability.html, retrieved on May 17, 2017.

Novi, C. (2018). EU-UN Cooperation in Multifunctional Peace Operations in Africa. In *Peace Maintenance in Africa* (pp. 57-75). Springer, Cham.

Şafak, Y. (2016). Turkey's first overseas military base to open in Africa. Retrieved from http://www.yenisafak.com/en/news/turkeys-first-overseas-military-base-to-open-in-africa-2539457 Sept. 30, retrieved on March 14, 2017.

Satana, N. S. (2012). Peacekeeping contributor profile: Turkey. Retrieved from http://www.providing-forpeacekeeping.org/2014/04/03/contributor-profile-turkey/, accessed on 15/05/2019.

Satana, N. S. (2013). Turkey, Part IV: Rising contributors? in Alex J Bellamy., Paul D. Williams (ed), Providing peacekeepers: The politics, challenges, and future of United Nations peacekeeping contributions, United Kingdom: Oxford University Press.

Sazak, O., & Özkan, N. S (2016), "Turkey's Contributions to Security Sector Reform (SSR) in Conflict-Affected Countries", Istanbul Policy Center, Sabanci University, November.

Sazak, O., & Özkan, N. S. (2016). Turkey's contributions to security sector reform (SSR) in conflict-affected countries. *Istanbul Policy Center at Sabanci University*, 9.

Tardy, T. (2014). CSDP: Getting third states on board. *European Union Institute for Security Studies Brief*, *6*.

Turkes, H. (2014). Turkey to deploy peacekeeping troops to Africa. Turkish Parliament approves motion to send UN-approved peacekeeping troops to Central African Republic and Mali", 20/11. Retrieved from https://www.aa.com.tr/en/politics/turkey-to-deploy-peacekeeping-troops-to-africa/99490, (accessed on 10/03/2019).

Turkey Republic, Genelge 2010/7: *Afrika Stratejisi*, 26 mart 2010 Cuma, Resmî Gazete, Say: 27533.

Turkish Armed Forces (2019). Retrieved from https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=Contribution-To TafToPeace (accessed on 10/05/2019).

Uslu, E. (2009). Turkish navy's fight against piracy in the Gulf of Aden serves foreign policy goals. *Terrorism Monitor*, 7(34), November 13.

Yalçınkaya Haldun et al (2018), "Turkish Efforts in Peacekeeping and the Introduction of the TUBAKOV Dataset: An Exploratory Analysis", International Peacekeeping, [https://doi.org/10.1080/13533312.2018.1492342], July 3.

Yalçınkaya, H., Hatipoglu, E., Açar, D. A., & Çelikpala, M. (2018). Turkish efforts in peacekeeping and the introduction of the TUBAKOV dataset: an exploratory analysis. *International Peacekeeping*, *25*(4), 475-496.

Assessing Refugee Policy in Indonesia: The Dilemma between National Security and Human Security

Muhammad Fahmi Basyhah Fauzi*
Mashita Dewi Tidore**

Abstract: Refugees problem is considered as one of the most challenging issue in the study of international relations today. The 1951 Convention relating to the status of refugees and the 1967 Protocol were established as instruments of guidance on how to deal with refugees. Despite that, there are countries that have not yet ratify the convention, including Indonesia. There are several points to mention in order to justify Indonesia's decision; firstly, Indonesia is a developing country and needs to pay more attention to its internal problems; secondly, Indonesia does not have sufficient resource to deal with security problem such as extremism that might come along with the refugees. However, contrary to its stance to reject the 1951 Convention relating to the status of refugees and the 1967 Protocol, today Indonesia is currently accommodating over 14.000 refugees from 49 countries with the assistance of United Nations High Commissioner for Refugees. Hosting refugees without clear regulation and proper manual is risky. Indonesia has no obligation to help the refugees since it does not bound to any international agreement, yet it still contributing to the cause. The aim of this paper is to explain Indonesia's dilemma on refugees related regulations by assessing it using the concept of national security and human security. The notion of national security considers refugees as threat to a country's stability and also source of tension, thus Indonesia's decision to not involved with the 1951 Convention could be rationalized. At the other hand, Indonesia also considers itself as a civilized nation and put significant importance to human rights in its national ideology (Pancasila), therefore it is obliged to help human in crisis. This paper will try to put the two conflicted concepts of security in analyzing Indonesia's stance, and in the end evaluating the current refugees' policy by pointing the possible strength and weakness.

Keywords: Indonesia, Refugee Policy, Dilemma, National Security, Human Security.

* Ankara Haci Bayram Veli University, International Relations, MA Program.
Contact: mfahmibf@gmail.com.
** Ankara University, International Relations.
Contact: mashitatidore@gmail.com.

Introduction

Refugees is never an unheard term in the study of international relations. The word circulated all over the place and considered as one of the most challenging issues faced by almost every existing country. In short, refugees are people who seek to survive after leaving their place of origins in fear of their safety. According to UNHCR there are estimated 24,5 million refugees worldwide (UNHCR, 2019).

The 1951 Convention is an instrument created to tackle refugees related problem. The convention provides a set of standardized guidance on dealing with refugees' management. Almost every country ratified the instrument, but there are still countries that decided to not take part in it, including Indonesia. The main reason of Indonesia rejection was related to its national interests, even though its core ideological foundation required it to not ignoring human rights issues.

The study aims to provide theoretical significance to explain refugee policy in Indonesia by using security approaches. The findings shall lead to the conclusion whether Indonesia is being consistent with its ideological beliefs in accordance to its policy output or not, and whether necessary change is required. Upon trying to better understand the issue, this paper contains several parts focusing on better explanation of the concept of refugees and how it is being seen by the perspective of national and human security, the general insight of refugees policy in Indonesia, and finally analysis about the dilemma in Indonesia refugee policy.

Understanding the Concept of Refugee

Back at the moment when the Second World War ended, there was an urgent need for international community to solve refugee issues through establishing a new international instrument which was capable of determining legal status of refugees. Since the very beginning, the definition of refugee itself had to be universal and general instead of applicable to certain specific situations only. Hence, the 1951 Convention was adopted as the Convention relating to the Status of Refugees in a Conference of Plenipotentiaries of the United Nations on 28 July 1951 and was effective on 22 April 1954.

However, even before the Convention entered into force, the early instruments which was also established by the League of Nations in 1921 to 1946 had determined the pattern of action international community complied with in regard to the Status of Refugees.

The definitions in these instruments relate each category of refugees to their national origin, to the territory that they left and to the lack of diplomatic protection by their former home country. With this type of definition "by categories' interpretation was simple and caused no great difficulty in ascertaining who was a refugee (Moussalli, 1992: 3).

According to the Article 1 A (2) of the 1951 Convention regarding the general definition of refugees, the legal status of refugee shall be granted to anyone who:

> As a result of events occurring before 1 January 1951 and owing to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country; or who, not having a nationality and being outside the country of his former habitual residence as a result of such events, is unable or, owing to such fear, is unwilling to return to it (Moussalli, 1992: 8).

At the time when the Convention was adopted, the 1951 dateline was originally the wish of governments aimed to limit their obligations to refugee issues that already occurred or those which might arise from events. Nevertheless, the emergence of new refugee issues made it justifiable to maintain the relevancy of the 1951 Convention. Thus, a Protocol relating to the Status of Refugee was taken into consideration by the General Assembly of the United Nations and entered into force on 4 October 1967.

Based on the 1967 Protocol, States undertake to apply the substantive provisions of the 1951 Convention to refugees as defined in the Convention, but without the 1951 dateline (Moussalli, 1992: 3). Although it is related to the 1951 Convention, the Protocol is an independent instrument which implies it is not limited to States parties to the Convention only.

Currently there are 148 States parties to the 1951 Convention and the 1967 Protocol, as of April 2015 according to the UNHCR publications. In fact, every individual who meets the criteria of refugee by UNHCR will be protected by the United Nations whether or not he is in a country that ratified or is a state party to 1951 Convention or the 1967 Protocol.

With that being explained, the definition of refugees can sometimes be blurred with its distinction to migrants. A migrant is essentially a person who voluntarily leaves his country in order to take up residence elsewhere. He may

be moved by the desire for change or adventure, or by family or other reasons of a personal nature. If he is moved exclusively by economic considerations, he is an economic migrant and not a refugee (UNHCR, 1979: 12). Meanwhile, an Asylum Seeker is usually a person who flees his/her country heading to countries of safe haven in order to avoid political prosecution by his/her original country. Even though they all are moving out from their country to escape, yet each one of them have totally different motives, background and situations.

National Security's View on Refugees

In the discipline of International Relations, one of the main paradigms commonly used to analyze international issues is by using perspective of Realism. Realism itself is a concept which glorifying the importance of national security, military power and national interest that all actions taken by States is meant to secure those necessities. Realism is also considered as a belief that State is the main actor in the international relations and generally refers to other States as potential enemies.

National Security can be said as one of the elements of Realism. The concept emphasizes the essence of security against external threats towards territorial integrity, values of states and political sovereignty (Fulvio, 2016). Initially, the concept is focusing on physical power of a state to maintain its security throughout wars by adopting principles such as *Balance of Power, Nuclear Deterrence* and other military oriented issues (Sagena, 2013: 2). However, National Security has constantly changing in response to advancement of technology, globalization era and new international policies. Nowadays national security threats are not merely seen as any military forces from external parties, but also including nonmilitary threats to the States' boundaries. All kinds of acts which considered threats to domestic peace of States from foreign parties, negatively affecting social coherence can be recognized as threats toward National Security.

> ...Speaking of security in its political sense, we may add the adjective, national, to clarify the context. Literally, 'national security' points to the security of the state at least to the extent we identify the state as 'national.' This is what is referred to as the 'traditional' concept of security in the discipline of international relations (Shinoda, 2004:2).

When a particular state is able to fulfill its national interests in terms of providing safety, sustainable economic growth and basically peaceful community, it fulfills the main component of Traditional Security concept. Thus, Traditional Se-

curity often correlated and also being linked to the concept of national security although due to elimination of borders in modern era, one of the core methods of achieving national security itself might as well involving regional or even international security indeed.

It is really easy to overlook individuals-centered issue such as refugees when we are using the national security's notion. As mentioned before, traditional view on security is state-centered, and the measure to achieve such point is through military power. One of the main focus of national security to ensure a state well-being is by securing boundaries. Taking that into account, one way for this paradigm to address refugees is by considering it as an external threat. Massive population displacement could constitute threat to peace and stability or could even be considered as a war strategy (UNHCR, 2006: 67). There are several different cases where large scale 'refugees invasion' caused instability in state-level. Hosting refugees' costs not only significant amount of resources but could also possibly because internal tension sparked by economic instability or perhaps cultural clash (Lischer, 2017: 86). This concerns will act as traditional security notion's main view on refugee: a living threat.

Human Security's View on Refugees

The concept of Human Security has been discussed among scholars and being popularized since the United Nations Development Programme (UNDP) published the *Human Development Report 1994* which then becomes a significant extended concept of Traditional Security. People may argue that Human Security and Traditional Security agendas are against each other and they are placed in two different polar, yet in fact both of the concepts should be upheld and could be working hand in hand. However, Human Security at first might be regarded as the renovation of Traditional Security concept as in the UNDP's report stated, "We need another profound transition in thinking, from nuclear security to human security," (UNDP, 1994:34). According to the report, Human Security is basically a principle to ensure freedom from fear and freedom of pursuing a better, comfortable, fulfilling life.

> Human security can be said to have two main aspects. It means, first, safety from such chronic threats as hunger, disease and repression. And second, it means protection from sudden and hurtful disruptions in the patterns of daily life-whether in homes, in jobs or in communities. Such threats can exist at all levels of national income and development (UNDP, 1994: 35).

Human Security points out the essence of government's responsibility to protect, to provide and assist the well-being of society from local to international realm. Its philosophy made of beliefs that many threats to nations after the end of the Cold War does not come from outside of the nation itself, it exists within nations. Therefore, security issues such as protection from threats of disease, hunger, unemployment, crime, political repression, environmental hazard and social conflict are something we cannot solve by using neither weapon nor military force as the conventional security concept demands, especially in regard to the shifting of international political tendencies. Moreover, Human Security concept is strongly believed to encourage if not boost up human development which would be definitely in line with government's interests.

One of the main points of Human Security concept is that it is a universal concept which must be applicable anywhere to anybody, meaning that it is also become a global responsibility as the moment when human security in any parts of the world is endangered; the other nations would most likely have to deal with the issue as well.

> The components of human security are interdependent. When the security of people is endangered anywhere in the world, all nations are likely to get involved. Famine, disease, pollution, drug trafficking, terrorism, ethnic disputes and social disintegration are no longer isolated events, confined within national borders. Their consequences travel the globe (UNDP, 1994: 34).

Human Security has deemed as the foundation of human right principle. The concept is *people-centered,* and it advocates generally very basic rights of human to be free from insecurity, to help people fulfill their daily necessity, and to ensure they have equal opportunity in pursuing happiness regardless their ethnicity, religious identity, gender, and any other superficial features.

Human security considers different aspects such as security, human rights and development as mutually reinforcing goals of individual safety and empowerment (Edwards, 2009). It also delivers strong message against old fashioned traditional security view about modern security problems that lies far beyond the scope of state well-being but also as significant. Contrary to the state-centered view of traditional security, human security focuses on human well-being. The idea of human security has been always about maintaining human dignity, and for everyone to be safe from any threat. Based on such view, refugees as groups of humans are treated as the object of protection, not as the threat. During their journey in seek-

ing safety, refugees often face difficulties, including trafficking, torture, physical attack, and others live threatening scenario. This is where human security plays it role, to promote the safety and security of refugees, through measures like ensuring the effectiveness of better regulations.

The Case of Refugees in Indonesia

Historically speaking, the first massive wave of refugees entered Indonesia's territory happened in 1970's was the result of Vietnam War when hundreds of Vietnamese floated with their boats onto the north side of Indonesia's borders. Despite Indonesia in fact has not yet join in the State Parties of the 1951 Convention and the 1967 Protocol, the State still voluntarily taking in refugees from many countries namely Afghanistan, Sudan, Myanmar, Bangladesh, Somalia, Iraq, Pakistan etc. The reason behind this is because of the humanitarian value that has always been upheld by the nation. Indonesia is also complying with the principle of *non-refoulement* under the international human rights law.

> The principle of non-refoulement forms an essential protection under international human rights, refugee, humanitarian and customary law. It prohibits States from transferring or removing individuals from their jurisdiction or effective control when there are substantial grounds for believing that the person would be at risk of irreparable harm upon return, including persecution, torture, ill treatment or other serious human rights violations (UNHCR, 1994).

Adhering to this principle, regardless the fact that Indonesia does not ratify the 1951 Convention neither the 1967 Protocol, the country still contributes in solving refugee crisis. The geography condition of Indonesia itself inevitably makes the country a 'transit' land for refugees who are initially heading to Australia as their main destination to settle. Indonesia is currently home to 14.000 refugees[1] from various countries and the number keeps on increasing with the resettlement rate of refugees into other countries is decreasing since Australia for instance has limit quota for number of refugees that can be accepted in the country (Wijaya, 2019). The situation in Indonesia seemed to be getting worse

1 It is important to underline that Indonesia as a non-party member of the 1951 Convention does not have any capacity on determining the status of refugees, thus the numbers provided in this study are retracted from data provided by UNHCR.

since the only procedure to legally determine refugee status is solely in the hand of UNHCR and the government itself has little power to manage the refugee issue.

One of the most prominent domestic instruments in managing refugee issue is running under central government policy by releasing the constitution of *President Order number 125, 2016*[2]. This instrument basically contains the law of regulating refugees in Indonesia, including which power that falls under Indonesia's authority relating in dealing with refugees. According to the *Order of President*, in terms of managing refugees who entered Indonesia's territory, since the beginning the State has agreed to cooperate with UNHCR to show its support toward international human rights law. The responsibility of Indonesian central government which then being distributed as well to the local government is coordinated by Ministry, it includes process of making policies relating to the *discovery, shelter, security, and immigration surveillance* of refugees.

The funding system of refugees is indeed mainly sponsored by UNHCR and other international organization such as IOM (*International Organization for Migration*). However, in recent situation IOM had announced in the meeting with government that they will stop funding the newly acknowledged refugees and only capable of funding only 9.000 refugees who are registered before March 2018 (CNN, 2018). This announcement sparked a huge question and feeling of restlessness since Indonesia is not a State Party to the 1951 Convention and 1967 Protocol, has done more than it should does to help the refugees, yet after this notice the responsibility to fund the rest 5.000 refugees shall be in the hand of Indonesia as the refugees are staying on its land. No matter what, the government is unable to reject the obligation.

The Dilemma in Indonesia's Refugee Policy

When it comes to the analysis as to why Indonesian government has not yet ratify the Convention, the approach should firstly emphasize State as a rational actor and every single policy made by State must have been through very complex, deep, broad and careful considerations which is essentially able to foresee any future implications in every aspect. This is a capability an individual does not possess for the possibility of having biased perspective on certain issue.

2 President Order (*Peraturan Presiden*) is a set of rules created directly by the President as a manual to excecute governmental activity in accordance to the country's constitution.

Bohmelt and Bove (2018) argues that no state is inherently unable to deal with refugees and there is no automatic link between hosting more refugees and a higher likelihood of political violence. Cases of violence and instability are often triggered by different kind of variables, and refugee flows only worsened previously existent problems. Taking this finding into account, it is possible to assess the situation in Indonesia by firstly considering the state capacity on dealing with variables that could possibly worsened if the country established refugees' settlement program.

It is known that in some parts of the country, the settlement of refugees is being protested by the community (BBC, 2019). The people are feeling uneasy if not restless that refugees who are staying in their neighborhood can possibly endanger their health for bringing virus as they came in *unscreened* with no clear background. In addition, the number of shelters provided by government has been identified as *overcapacity* in many areas across the country and it worries local community that refugees might be a threat to their security and social coherence as well.

In status quo, Indonesia has lots of struggles to provide welfare and improve life standards of its very own people and the legal acceptance of refugees to settle in the country solely based on humanitarian justification since the government must comprehends very well that the nation is not ready and incapable of ratifying the 1951 Convention and the 1967 Protocol to take full responsibility to provide and assist refugees in the country, just yet. This is not an unreasonable action since the State Parties of the 1951 Convention and 1967 Protocol are obliged to fulfill all needs of refugees, including but not limited to rights to engage in wage-earning employment, rights to industrial property, rights to social security, rights to possess the nationality of the country, and so on so forth.

Meanwhile as a developing country, internally Indonesia is still struggling with poverty, unequal social opportunity, unemployment, inefficient law enforcement, etc. Therefore, the access to limitless rights that refugees would obtain if the ratification take place must being considered as an inappropriate case scenario because Indonesia itself still needs to prioritize the wellbeing of its citizens and is focusing on building better infrastructures to serve the nation in the most comfortable way which must consumes a lot of national budget and capitals to begin with. Thus, ratifying the 1951 Convention will quite back lashing the national interests of Indonesia and in a way considerably threatening its national security.

Upon deducting Indonesia's decision on not taking part in the 1951 Convention, one needs to use the perspective of protecting its own national interests before participating in global scale act of philantropism. As mentioned earlier in this paper, refugees are justifiable form of threats to a country's order, not only in sense that it may cause political unrest, but also the possible socio-economical impact if managed poorly (Bohmelt & Bove, 2019).

The popular conception about refugees is often linked with the danger of terrorism. This interpretation originated from developed world who believes violent tendency and radicalism are naturals build of certain ethnic or religious groups, especially after the 9/11 attack in United States. The United States declaration of war against terrorism has given policymakers and law enforcement around the world a ready pretext to abuse refugee rights (Loescher, 2002). People are escaping to places they consider safer to live on is by no means need to be antagonized, but the possibility of another conflict it may cause once they settle down is not zero. Radicalism is contagious, yet hard to counter because it's often concealed. Country like Indonesia is not yet having the mean to counter such form of threat. According to Indonesia National Intelligent Agency, among 39% of Indonesian students are affected by the idea of radicalism in 2018 (CNN Indonesia, 2018). However, the case may slightly different in this case, Umar (2010) argues that the case of religion based radicalism in Indonesia is caused by inequality. Radicalism which then lead to terrorism can be considered as an act of frustration justified by religious beliefs. Thus, even though the refugees do not directly possess radicalism-like threat, the main issue of Indonesia limited resources still has the potential to spark the same problem.

The fact that Indonesia refusing on being a state party of 1951 Convention, as a mean to protecting its national interest, seemingly to be the most logical decision based on the perspective of national security. However, Indonesia's core ideology prevented it to ignore the ongoing phenomenon of refugees. As quoted in one of its most sacred political foundations, The 1945 Constitution and its core political ideology, Pancasila.

> Indonesia's National Independence shall be laid down in a Constitution of the State of Indonesia, which is to be established as the State of the Republic of Indonesia with sovereignty of the people and based on the belief in the One and Only God, on just and civilized humanity, on the unity of Indonesia and on democratic rule that is guided by the strength of wisdom resulting from deliberation/representation, so as to re-

alize social justice for all the people of Indonesia (Prelude of Indonesia 1945 Constitution)3.

Since its declaration of independence, Indonesia has always been considered itself as a civilized nation who believes in the principle of human security, that every life is important and human dignity must be protected. Based on this principle alone, Indonesia is expected to take part in 1951 Convention as a state party so it might directly contribute in protecting humankind in bigger scale. The fact that it does not comply with the 1951 Convention in order to protect its national interests and its people, put the state in a dilemma.

The next question that needs to be answered is whether Indonesia has the capability to being consistent with its ideology to hold the principle of human security and at the same time keeping its national interests intact in regard to the principle of national security. The simple answer to this question is, whether Indonesia has the capability to take a further step on managing refugee's crisis and ratify the 1951 Convention. Thomas Vargas, as representative of UNHCR in Indonesia pointed that Indonesia would be able to manage refugees independently if it ratified the 1951 Convention (AA, 2018). However, the obvious answer is not yet.

What is shown in how Indonesia handle the flow of refugees inside its borders, is the hierarchy of priority. Indonesia puts more importance in maintaining its national aspect of security than being true to the principle of human security. There is difference between prioritizing the well-being of Indonesian people over refugees and not caring about refugees at all. Another way to see the problem is by considering first what is the goal of 1951 Convention, which is basically to protect the refugees and help to manage its flows. Indonesia has done much more than it is required to do as a non-state party of 1951 Convention, the general situation of refugees currently staying in Indonesia is good, their basic necessities are fulfilled and their well-being is taken care of (The Jakarta Post, 2019). This concludes the effectiveness of the current policies, and necessary change is not yet needed for the time being.

3 The Prelude of Indonesia 1945 Constitution is considered as one of the most important piece of writings in Indonesia Constitution, the prelude itself contains the core value of Indonesia's ideology and what considered as the will of nation.

Conclusion and Recommendation

The dilemma in Indonesia refugee policy is not a problem of whether Indonesia should abandon the refugees or not, the problem is whether Indonesia should do more to help the refugees or maintain the status quo. It is the question of protecting the country from a possible threat or consider the threat as an object of protection. Indonesia's current stance is to admit its weakness for not being able to become a part of the 1951 Convention, however still being true to its humanitarian principle by giving a helping hand without the need of ratifying the convention. Thus, the dilemma may not be solved yet, Indonesia is at the same time helping the refugees and considering them as threats, but by no means the situation is unfavorable in the aspect of human security. The future possibility of Indonesia playing a more important role as part of 1951 Convention is still unknown but reflecting on how the current policies able to keep more than 14.000 refugees safe, it could be concluded that Indonesia is going on the right track and change is not yet required.

References

Adelman, H. (2014). From refugees to forced migration: The UNHCR and Human Security. *International Migration Review, 35*(1), 7-32.

Akbar, W. (2018). *BIN Ungkap 39 persen mahasiswa terpapar Radikalisme (Indonesia National Intelligent Agency Reveals 39% of Indonesian University Students Are Affected by Radicalism)*. Retrieved 29th August 2019 from https://www.cnnindonesia.com.

Attina, F. (2016). Traditional security issues. *In: Wang J., Song W. (eds) China, the European Union, and the International Politics of Global Governance*. New York: Palgrave Mcmillan. DOI: 10.1057/9781137514004_10.

Böhmelt, T., & Bove, V. (2018). Blame the victims? Refugees, state capacity and non-state actor violence. *Journal of Peace Research*. DOI: 10.1177/0022343318804592.

Böhmelt, T., & Bove, V. (2019). How migration policies moderate the diffusion of terrorism. *European Journal of Political Research*. DOI: 10.1111/1475-6765.12339.

Böhmelt, T., Bove, V., & Nussio, E. (2019). Can terrorism abroad influence migration attitudes at home?. *American Journal of Political Science*. Retrieved 19th October 2019 from https://www.researchgate.net/publication/331984157.

Edwards, A. (2009). Human security and the rights of refugees: Transcending territorial and disciplinary borders. *Michigan Journal of International Law*, *30*(3), 763-807.

Hopkins, J., & Hughes, R. G. (2018). Refugees, migration and security: States intelligence agencies and perpetual global crisis. *Intelligence and National Security*. DOI: 10.1080/02684527.2018.1492888.

Jaskulowski, K. (2017). Beyond national security: The nation state, refugees and human security. *Kontakt*. Doi: 10.1016/j.kontakt.2017.09.007.

Karabulut, B. (2015). *Güvenlik: Küreselleşme sürecinde güvenliği yeniden düşünmek (Security: Rethinking Security in The Era of Globalization)*. Ankara: Barış Kitabevi.

Krustiati, A. (2012). Kebijakan Penanganan Pengungsi di Indonesia: Kajian dari Konvensi Pengungsi Tahun 1951 dan Protokol 1967 (Indonesia's Refugee Policy: Study of 1951 Convention and 1967 Protocol). *Law Review, 12*(2), 171-192.

Lischer, S. K. (2017). The global refugee crisis: Regional destabilization and humanitarian protection, *Daedalus: Journal of The American Academy of Arts and Sciences*, *146*(4), 85-97. DOI: 10.1162/DAED_a_00461.

Loescher, G. (2002). Blaming the victim: Refugees and global security. *Bulletin of Atomic Scientist, 58*(6), 46-53. DOI: 10.2968/058006011.

Milton, D., Spencer, M., & Findley, M. (2013). Radicalism of the hopeless: Refugee flows and transnational terrorism. *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations, 39*(5), 621-645. DOI: 10.1080/03050629.2013.834256.

Moussalli, M. (1992). *Handbook on procedures and criteria for determining refugee status under the 1951 convention and the 1967 protocol relating to the status of refugees*. Reedited. Geneva: UNHCR.

Nupus, H. (2018). *Belum Ratifikasi Konvensi 1951 Indonesia Tetap Bantu Pengungsi (Not Yet Ratifying 1951 Convention, Indonesia Still Helps Refugees)*. Retrieved 27th August 2019 from https://www.aa.com.tr/id.

Ranaldi, V. (2016). *Refugees and national security in the Europeans continent: Individual and integrated strategies*. Retrieved 1st October 2019 from https://www.researchgate.net/publication/301695255.

Sagena, U. W. (2013). Memahami Keamanan Tradisional dan Non-Tradisional di Selat Malaka: Isu-isu dan Interaksi antar Aktor (Understanding Traditional and Non-Traditional Security in Malacca Strait: Issues and Actors Interactions). *Jurnal Interdependence, 1*(n.d), 72-90. Retrieved August 2019 from http://e-journals.unmul.ac.id/index.php/JHII/article/view/1891.

Shinoda, H. (2004), *The concept of human security: historical and theoretical implications,* Retrieved 24th August 2019 from https://home.hiroshima-u.ac.jp.

Suastha, R. D. (2018). *IOM Stop Dana Bantuan Bagi Pengungsi Baru di Indonesia (IOM Stopped Relief for New Refugees in Indonesia),* Retrieved 25th August 2019 from https://m.cnnindonesia.com

Tobing, D. H. (2019*). Indonesia refugee policy is in the right track*. Retrieved 24th August 2019 from https://www.thejakartapost.com.

Umar, A. R. M. (2010). Melacak Akar Radikalisme Islam di Indonesia (Tracking the Roots of Islam Radicalism in Indonesia). *Jurnal Ilmu Sosial dan Politic (Journal of Social and Political Sciences), 14*(2), 169-186.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (n.d). *Figures at glance*. Retrieved May 2019 from https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (2006). *The state of the world's refugees 2006: Human Displacement in The New Millennium*. UNHCR.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). (n.d). *The principle of Non-Refoulement under International Human Rights Law* Retrieved 26th August 2019 from https://www.ohchr.org.

United Nations Human Development Program (UNDP). (1994). *Human Development Report 1994,* Retrieved 23rd August 2019 from https://www.hdr.undp.org.

Wijaya, C. (2019). *Pengungsi asing di Jakarta dilarang bekerja dan ditolak warga sekitar : "Saya tidak merasa seperti manusia seutuhnya" (Foreign Refugees in Jakarta Are Not Allowed to Work and Rejected by Locals: "I do not feel like I am a complete human")*, Retrieved 25th August 2019 from https://www.bbc.com.

Whitaker, B. E. (2002). Changing priorities in refugee protection: The Rwandan repatriation from Tanzania. Retrieved 8th October 2019 from https://www.unhcr.org.

India-Iran and Turkey Trilateral Cooperation

Mukhtar Ahmad Bhat*

Abstract: With the beginning of the 21st Century, the global power structure in general and of the Middle Eastern in particular has gone through a drastic change. At the global level with the emergence of the new economies, regional organisations and different power centres, the US dominant uni-polar order is now undermined by the emergence of multi-polar order. The change opened new gates for every country to strengthen their barraging positions (power) and stature as per their capacities and capabilities at the regional and global stages. For instance, in the current situation of the Middle East, where the dwindling Saudi Arabia dominant power structure is paying a way for other countries particularly Iran and Turkey to play an active role for creating a favourable regional power structure. At the same time, the South Asian regional politics is also experiencing a transition from geopolitics to geo-economics particularly after the unrolling of Chinese Belt and Road initiative. Taking all these things into consideration, this proposal attempts to analyse the role of inter-regional cooperation, particularly between India-Iran and Turkey in the changing regional political, economic and social scenario, both in the Middle East and South Asia. All the three countries are also the signatories of the International North-South Transport Corridor and have already established many transit routes, interconnecting their neighbouring countries and are in search of new markets, foreign investments and transit routes in addition to energy security. Therefore it attempts to analyse the available opportunities to strengthen and interconnect them and carving out a transit route between India-Iran and Turkey, so that the small neighbouring countries can be integrated with other regions to increase market access and ultimately lead to regional integration as well as building and maintaining peace and security in all the countries and regions.

Keyword: Changing Regional Scenarios, Turkey as Emerging Regional Power, India-Iran-Turkey Cooperation / Trans-Continental Integration.

* Sakarya University, International Relations.
Contact: mukhtarbhat24@gmail.com

Introduction

With the beginning of the 21st Century, the global power structure in general and of the Middle Eastern in particular gone through a drastic change. At the global level with the emergence of the new economies, regional organisations and different power centres, the US dominant uni-polar order is now undermined by the emergence of multi-polar order. The change opens new gates for every country to strengthen their barraging positions (power) and stature as per their capacities and capabilities at the regional and global stages. In today's day and age economic growth and development has taken the place of the military warfare, now economic growth and development rather than the military might determines the place and policies of a country at the global levels and enjoys the leverage to turn the tables and situation in its favour. The world is witnessing the satiation and humiliation of the most advanced defence technology and military forces of the US in Afghanistan in the hands of few hundred less trained and equipped Taliban guerrilla fighters. While on the other hand the economically growing China is increasingly playing a dominant role not only at the regional and global level by dominating markets of all over the world and particularly the US which has played a major role in undermining the US global hegemony.

The unrolling of the Belt and Road Initiative on the part of China gives best insight in the changing dynamics of international politics. The Belt and Road Initiative has given precedence and priority to geo-economics over the geo-politics. The Initiative is considered not only as the game changer but as the face changer for both the regional and global politics. The project is considered to play a significant role not only in promoting the economic prosperity of the countries along the Belt and Road, and strengthening regional economic cooperation but also play significantly a crucial in increasing people to people contacts, cultural exchanges and in maintaining as well as strengthening peace and security in the regions in the long run. The project is proposed to span over seventy countries, cover more than two third of the World population and a collective GDP equivalent to thirty-three percent of the World's wealth. Under the $4 trillion project the areas like the investment in infrastructural development by constructing new roads, and rotes, and transportation, increasing trade and market access, energy security and strengthening cultural exchanges and increasing people to people contacts are the main targets. From the beginning, the Belt and Road Initiative received a strong response and attention, the inauguration ceremony was attended by the represen-

tatives from over hundred countries and with each passing day, the strategic significance of the project is increasingly accepted by the countries around the World. In 2017, Belt and Road Initiative Forum was attended by almost thirty heads and representatives from the over one hundred and ten countries of the world (Hillman, 2018). The initiative is regarded as a step towards the economic integration, cultural diversity, free trade regime and multi-polar world. An attempt to promote and coordinate economic policies, jointly creating an inclusive, balanced and open regional economic architecture that benefits all. An endeavour to setup multi-tiered, all dimensional and composite connectivity networks across the Asian, European and African continents and their adjacent seas in short run In long run it would ultimately establish a system of 'greater benefits in deep interdependence' among the countries where each and every country will own with responsibility to maintain the system as failure will definitely increase their damage cost by multiple time. The initiative is composed of two types of project (a) Development of Silk Road Economic Belt and (b) Development of 21st Century Maritime Silk Road. The Silk Road Economic Belt is designed to interconnect China, Central Asia, Eastern, and Western Europe through the Mediterranean Sea, the Persian Gulf, the Middle East, and South-East Asia (Action plan on the Belt and Road Initiative, 2015). The main emphases of the Belt and Road Initiative are on the cooperation in five major areas, coordinating development policies, developing infrastructure and networks facilities, deepening investment and trade relations, increasing financial cooperation and expanding social and cultural exchanges. The Initiative gives a new hope and shape to the global and regional politics if implemented successfully will set a new precedence and change the game as well as face of both the contemporary regional and global politics.

Working on the basis of liberalist theorists who consider modern civil society and capitalist economy as source of human progress, better life with much higher level of material welfare, in other words the "greatest happiness of the greatest number," their belief in commonness of individual's interests and engagement in cooperative and collaborative social actions both domestically and internationally would result win-win situation and greater benefits for all at home and abroad (Jackson Robert and George Sorensen, 2010). Taking the clues from their concept of greater interdependence, emphasis on the non-military aspects like economic and welfare aspects of world politics, from their belief in the concept of less beneficial and expensiveness of wars. From the argument that economic cooperation and foreign trade rather than military means increase the influence and rise the

stature of a country both the global and regional levels. Taking hints from their explanation that, it is not only the possession of vast territory, natural resources and military power but technological advancement, highly qualified labour power, and economic development are the keys to success. Therefore the article aims to analyse and highlight a new area of inter-regional cooperation particularly between Turkey, Iran and India (Satapathy, 2009). Taking all the above mentioned points in to consideration the article on basis of liberalist approach would try to highlight that cooperation between the countries (India-Iran and Turkey) would not only facilitate access to markets available in India and Iran but also would provide a transit or a corridor that would not only inter-connect the three countries but also their respective neighbouring countries with which they have already established their transit routes and ultimately will provide another option of intra-regional cooperation.

Turkey as Emerging Regional Power

Turkey with its glorious past, strategic geopolitical and geo-economic location is one of the strategically important countries in the world politics. Being at the crossroads of the Balkans, the Caucasus, and the Middle East as well as of the Mediterranean regions Turkey acts as a bridge, which interconnects different economies, cultures, and people by linking European with the Asian continent. In its north there is the Black Sea, on its northeast border, there are Armenia and Georgia. On the eastern side, there are Iran and Azerbaijan. On the southern side, there are Iran, Iraq, and Syria. On the southwest and west, there is the Mediterranean and the Aegean Sea and on the northwest, there are Greece and Bulgaria (Yapp, Malcom Edward & Dewdney, John C, Last Updated, 2019).

From the past one and a half decade, Turkey under the continuous and uninterrupted rule of the AK Party has witnessed the period of political stability and rapid economic growth. At a time when the Middle East is divided into Sunni and Shia poles, the extra-regional countries like the US and Russia are actively involved and is going through uninterrupted human as well as economic loss, disillusioned not only the local population but also the entire world. The internal peace, stability, and economic growth as well as the continuity in policy implementation provided Turkey an opportunity not only to overcome its internal challenges and security threats but also to open up a new chapter in its dealing and outlook towards its role in the global and the regional politics. In addition to these things, the new

realities of the globalization and power structure enabled and forces Turkey to reinterpret itself as an aspiring new political, economic and diplomatic power. Turkey, under the doctrine of "Strategic Depth' started the process of redefining and reinterpreting the importance of its geo-strategic location that was earlier confined to a link between the East and the West, the doctrine of "Strategic Depth" re-interprets and re-phased Turkey as the central country rather than a bridge between the East and the West. Advocating not to content with role of a link or bridge between two different cultures and civilisations, instead being a tool and instrument in securing the national interests of other countries, Turkey has to act proactively to proportionate its geographical and historical depth, which is amplified by the Ottoman legacy and acts as a centre and leading power in different regions of the globe. The doctrine advocates to side-line, Turkey's militaristic image and promote conflict resolution, and regional economic integration approaches. The presentation of a soft image, adaptation and implementation of the policies, like "Zero Problems with Neighbours", and call for political and economic justice, balance between security and freedom, trade and economic development as the foreign policy's parameters for Turkey's new role in the region and global levels (Grigoriadis, 2010). Turkey has been trying to be not only a major actor but to be a role model for the regional war-torn countries. To emphasize its leading role in the new regional configuration, and advocating as well as working on these lines, Turkey has actively raised its voice for the UN reforms and against the autocracies committed by Israel in the occupied territories as well as calls for the end of the Israeli illegal occupation. Regionally it tries to strengthen its relations and collaboration with regional countries, through resolving its disputes, particularly with the neighbouring countries. The neighbouring countries, like Iran, Iraq, and Syria, are no longer considered as enemies but as patterns in establishing a peaceful, stable and secure region. Turkey is thinking on the lines of an aspiring regional power, acts as a mediator in the resolution of regional conflicts and to expand the contours of its influence not only in the regions that were once part of the Ottoman Empire but outreach to those regions and countries which has been previously neglected. Taking the note and going back to the basics, like, high level of engagement with the leaders and populations of neighbouring states, emphasising on the importance of the internal linkage between security, democracy, and trade as well as transforming the regional order, set by former Foreign Minister Ahmet Davutoglu for carrying out relations with neighbouring countries Turkey tires to secure new heights both at the regional and global levels (Davutoglu, 2011).

The shift from active to pro-active and replacement of passive and isolationist approach h with more active and constructive diplomatic engagement could expand and strengthen Turkey's multidimensional ties across all the regions. As mentioned earlier, the centrality between different regions, countries, cultures, and traditions facilitated both opportunities and challenges for Turkey. Keeping in view the dynamics of the regional power structure, increasing instability, insecurity and Turkey's Vision of 2023, which focuses on transforming Turkey into one of the largest economies of the world, improving trade, health care, and transportation sectors. To reduce the unemployment rate to 5 percent, to increase the employment rate to 50 percent and to achieve a GDP of $ 2 trillion. In addition to maintain a stable reduction in inflation, keeping interest rates to a single digit, and to increase exports to 500 billion dollars per year, to increase per capita income to $25,000 as well will give a new shape to Turkey's image and stature in the global politics etc (Political Vision of Ak Parti (Justice and Development) 2023, 2012). Has forced the Turkish foreign policy to be focused on two important elements, (a) the deep structural transformation in its economy from an inward-looking to a robust export driven and one in continuous search of new markets for its goods and services (b) To transform Turkey into a respectable and responsible global actor (Barkey, 2011). The greater energy security, access to technology and new market will constitutes the main foundations for securing the mentioned objectives and strengthening regional as well as global position of Turkey.

India-Iran-Turkey Cooperation / Trans-Continental Integration

On the part of Turkey, the changing regional and global situation provides a unique opportunity to strengthen its position both economically and politically by utilising its geo- strategic location. As mentioned earlier, Turkey is at the crossroads of the Balkans, the Caucasus, and the Middle East as well as of the Mediterranean regions. Turkey can act as a bridge, which interconnect different economies, cultures, and people by linking European with the Asian continent. No doubt Turkey has established transit route with its neighbouring countries but it has neglected the vast market available in Asia and particularly Indian and its neighbouring market. On the basis of rapid economic growth in past years by Asian countries, the 21st century in economic growth and development is considered as the century of Asian region. As per the Asian Development report the regional GDP is expected to increase to $174 trillion in 2050 that constitute half of the global GDP at the

time. The main countries that will lead the regional economy are China, India, Thailand, Malaysia, Indonesia, Japan and Korea (Asian Development Bank, 2011). Keeping the Turkey's 'Vision 2023' and objective of turning Turkey into an influential power the developing economic relations with the region and particularly with India could to play an important role. By 2050 India is going to replace the US as the second largest economy in the World in terms of purchasing power parity (PPP). The Asian Development Bank report 2015 also predicted that India's share of global GDP in PPP terms could increase to 13.5 percent by 2050 and to overtake the EU and the US in terms of global GDP in terms of PPP share by 2044 and 2049 respectively (Asian Development, 2015).

Despite the slowdown of its economic growth due to economic recession and other domestic factors, still India has maintained the economic growth rate of seven percent per year. However, the rapid economic growth, population size and industrial as well as technological development has increased demand for new markets for manufactured goods and services, investments in agriculture, healthcare, and poverty alleviation projects on the one hand. While on the other hand, being an energy deficit country and very fast depletion of its energy resources has turned India into one of the largest energy importing country. Currently India is meeting 75 percent of its total energy demands by imports and the demand is increasing with each passing day more rapidly, as per BP Energy Outlook 2018, the demand is going to double by 2040 (BP 2019). Over the years energy security has turned into one the major security challenges of India and has forced India to ensure the safe, suitable and uninterrupted energy supplies. In addition to that India has been constantly looking to expand its reach to new markets for exporting its manufactures and secure foreign investment in its domestic market. There are areas like automobile, aviation, biotechnology, chemicals, construction, defence manufacturing, food processing, and healthcare, leather, medical devices, mining, oil as well as gas, ports and shipping, renewable energy, roads and highways, thermal power which provides great opportunities for investment in India. Therefore, the situation is very ideal for Turkey to get economically engaged with India which not only open the Indian market but also of the neighbouring countries like Bangladesh, Nepal, Bhutan, and Myanmar. India has already established many transit routes with countries like Bangladesh, Bhutan, Nepal, and Myanmar. With Nepal, it is having regular bus service, operating from four different stations between the two. India has also proposed the opening of the new routes as well. With Bangladesh, along with shipping services there are four operational inter-country buses

and three train services. India has also proposed the operationalization of one new bus and three train routes with the country. With Myanmar and Nepal, it is having a number of shipping service and transit routes.

To expand and strengthen access links on the Southern side, particularly, in Persian Gulf, and South Asia, for Turkey utilising the already developing Iran-India relations provides a great opportunity to get the access to the regions. India and Iran has been already working on development of different projects ranging from infrastructure development, energy, trade and particularly on the transit routes. For that purpose India has been working on the mega project of developing the Iranian Chabahar port from past many years and has recently operationalised one portion of it. The Port not only ensure an access for Turkey to Afghanistan and Persian Gulf but also to South Asian markets particularly in India and its neighbouring countries which are having vast untapped market and low price labour force as well. The linking of Chabahar port with International North South Transportation Corridor has been the priority of both India and Iran for a long time. Further being the signatory of the International North South Transport Corridor, facilitates Turkey a shortest transit and access route to India and it neighbouring countries. The INSTC not only provides 40 percent shorter and 30 percent cheaper route when compared to the Suez Canal route for reaching out to Russia, Europe and Central Asia for India and in same manner it will also shorten the Turkey's distance and freightage for reaching out to Indian and its neighbouring countries (Roy, 2015). For Turkey India can play an important role in realising the objectives of 'Vision 2023.' With over 1.3 billion population India is one of the fastest growing economies of world which constitutes 15 percent of global growth (IMF, 2018).

Iran on the other hand also in search of foreign investors in the development of Chabahar Port, on which the US has given an exemption to India from the sanctions regime, Iran has also taken various steps like declared the port as a free trade zone, has invested almost US $ 2.5 million for increasing the capacity of Port from 2.5 million tons to 12.5 million tons per year for transforming the Chabahar port into a commercial hub (Ramachandran, 2014). Iran has planned to develop the Chabahar port as third largest hub for Petrochemical industries after Assaluyeh and Bandar Imam. Iran is going to build 16 basic petrochemical complexes in three different phases containing Urea, Ammonia and Methanol producing plants. Iran has also plans to lay a rail line between Chabahar port, Zahedan and Mashhad, and to transport ethane gas from South Fars to Chabahar port etc. also provides

Turkey huge investment opportunities (Behuria & Razvi, 2015). Bangladesh has set the target of making the country as the hub of regional commercial and economic activities by 2021. With its characteristics of offering low cost labour and huge domestic market of 170-180 million people, as well as has been working for developing clear marketing strategy to attract foreign investment. The country offers investments in areas like developing transit route with neighbouring countries, international airport, ports and cyber parks in addition to energy security as well as regional economic integration (Centre for Policy Dialogue (CPD), 2007). On the basis of the Vision 2023, Dhaka Chamber of Commerce and Industry in its Vision 2030 emphasised on making Bangladesh one of the largest thirty economies of the World. The normal growth rate of Bangladeshi GDP is taken as 5.5 and for achieving the Vision2030 the country has to maintain higher economic growth rate, therefore the study has carried out on different frameworks for estimating the increase in GDP of the country. The Study estimates that under average growth of GDP that is 5.5%, the total size of GDP will increase to US $ 274 billion by 2030, in case of maintaining the 7% GDP growth rate, the country's GDP will increase to US $ 3668 billion by 2030 and in case of 8% its will be US $ 448 billion, in case 10% it will touch the mark of US $ 658 and in case of 12% it will reach to US $ 962 billion by 2030, therefore the estimate provides Turkey vast opportunities for strengthening its relations with the countries (DCCI, 2010). The country like Nepal in changing regional political and economic situation has also been working for accelerating its economic growth and to play an active role in the emerging new regional integration and economic growth. It tries to learn from the experiences of its successful neighbouring countries in terms of accelerating broad based economic growth, agricultural transformation and industrial development. Under the Vision 2030, Nepal has set the objectives of bring the country out of the least developed category to developing category by making major socio-economic transformation. Therefore it also provides vast areas particularly agriculture, forestry, tourism, health, hydropower and transportation were countries can make investments. These areas are the least developed, lack modern and scientific technology, but having the potential to act as the roots for the economic growth and development (Asian Development Bank, 2016).

For turning Turkey into one of the top ten economies of the world, the trilateral cooperation with Iran and India provides a great opportunity of economic integration for Turkey and for taking the benefits from the economic structures on the length and breadth of the globe. The Middle Eastern region particularly its

neighbouring countries especially Iran can act as an access route to India, which is one of the biggest IT hub of the world and provides a vast market for the Turkish good and services. Their mutual cooperation would open a new chapter in the realm of regional integration. The access to India would open not only new areas within India for the making investment in infrastructural development, agriculture, water management, tourism industry, and other areas, but also access to the market of India's neighbouring countries on its southern border which ultimately will boost Turkey's stature at the global level. Therefore, the multi-regional cooperation would prove to be a win-win game for all the three countries in almost all aspects of the social, economic, political, and cultural life of the people of the regions in general and of the countries in particular. In such a scenario of intense economic interdependence and radical shift in the nature of global politics, no doubt Turkey has started to search out the ways and means to develop and strengthen its economic, commercial and investment oriented relations beyond its neighbouring countries, like the initiative of multi-national 'Middle Corridor' that interconnects Turkey with China by a road link passing through Georgia, Azerbaijan, Central Asia. But it has neglected one of the emerging fastest growing economy and market like India therefore, keeping in view the above mentioned points it is quite important for Turkey to expand and reach out to vast available market in India and it neighbouring countries.

Conclusion

Taking the changing regional and international power structure, as well as the policies about their future role in regional and global levels into consideration, the three countries India, Iran, and Turkey, are going to play an important and dominant role both economically, politically and militarily in the newly emerging political scenario. All the three countries are very strongly making their presence at both the regional and global levels. As mentioned earlier, India is turning one of the fastest growing economies of the world in addition to being an IT hub, and with a huge market for foreign investment. While Turkey on the other hand has not only acting pro-actively but has taken centre stage in the Middle East affairs and has taken various reconciliatory steps for strengthening peace in the region either by developing trade relations, increasing people to people contacts or by mediating in conflicts like Iraq, Syria and Lebanon as well as in between Israel and Palestine peace process.

In rapidly changing geopolitical and geo-economical structures Turkey also came up with a fresh and changed perception that is turning foes into friends, Turkey is one of the biggest trading patterns of Kurdish Regional Government, and developed close relations with Iran. It now takes those (neighbouring countries) as a source of strength for transforming Turkey into a new aspiring global power. Iran also has been rapidly increasing its presence in both the regional and global level. Since the end of the Saddam regime and the emergence of the subsequent events particularly instability, civil war, and fall of decades-old monarchical regimes, Iran has considerably turned the Saudi Arabia regional power balance into its own favour and on global level by strengthening its trade and energy relations with the EU member countries on the one hand and with China, India and Russia on the other hand, has used it as trump cards in getting waves offs in the US imposed sanctions. All these things have given a new breathing space that helped Iran is emerging as a new aspiring power both at the regional and global levels. In conclusion, we can say that the cooperation between all the three countries is not only important for overcoming their internal challenges in the shape of energy security, market access, and increasing trade and investment as well as external challenges, like, enhancing their global stature by play an active role in the global affairs. In this respect, their mutual cooperation would provide them an opportunity not only to strengthen their mutual relations and would satisfy the needs and demands of the other countries and ultimately would act as a face and game changer of both the regional and global affairs.

References

Action Plan on the Belt and Road Initiative (2015). Office of the commissioner of the ministry of foreign affairs of the people's republic of china in the Hong Kong special administrative region, [Accessed Date 2019] http://www.fmcoprc.gov.hk/eng/Topics/ydyl/t1383426.htm.

Asian Development Bank (2011). *Asia 2050: Realizing the Asian Century*. P5 [Access Date, 2019] https://www.adb.org/sites/default/files/publication/28608/asia2050-executive summary.pdf

Asian Development (2015). The World in 2050 will the shift in global economic power continue? [Access Date: 2019], https://www.ab.gov.tr/files/ardb/ev t/1_ avrupa_birligi/1_6_ raporlar/1_3_diger/economy/PWC_world_in_2050-february-2015.pdf.

Asian Development Bank. *Envisioning Nepal 2030, (2016), Proceeding of the International Seminar, National Planning Commission, Government of Nepal*.[Access Date 25 April 2019] https://www.npc.gov.np/images/category/Envisioning_Nepal_2030_Proceeding.pdf

Barkey, H. J. (2011). Turkish foreign policy and the Middle East. CERI Strategy Papers. 1-13. [Access Date 2019] https://www.sciencespo.fr/ceri/sites/sciencespo.fr.ceri/files/n10_06062011.pdf

Behuria, A. K., & Razvi, M. M. A. (2015). India's renewed interest in Chabahar: Need to stay the course. New Delhi*: Institute for Indian Defences studies and analysis*. [Access Date 2015 03 November 2015], https://idsa.in/issuebrief/IndiasRenewedInterestinChabahar_BehuriaRizvi_130515.

BP (2019). *Energy Outlook*. P1-2 [Access Date 2010], https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/energy-outlook/bp-energy-outlook-2019-country-insight-india.pdf

Centre for Policy Dialogue (CPD) (2007). *Bangladesh Vision 2021*. prepared under the initiative of NAGORIK Committee [Access Date 2019] https://cpd.org.bd/wp-content/uploads/2007/08/Bangladesh-Vision-2021-English.pdf

Davutoglu, A. (2011). Vision 2023: Turkey's foreign policy objectives. London: *Speech delivered at Turkey Investor Conference*. *The road to 2023 organized by Goldman Sachs*. [Access Date 2019] http://www.mfa.gov.tr/speech-entitled-_vision-2023_-turkey_s-foreign-policy-objectives__-delivered-by-h_e_-ahmet-davutoglu_-minister-of-foreign-af.en.mfa

DCCI Conference Bangladesh 2030: Strategy for Growth, 5-84,[Access Date 07 Dec 2010]. https://www.dhakachamber.com/publications/Strategy_2030_Souvenir.pdf

Grigoriadis, L. N. (2010). *The Davutoglu doctrine and Turkish foreign policy*. Greece: Hellenic Foundation for European and Foreign Policy, 03-10.

Hillman, J. E. (2018). *China's belt and road initiative: Five years later*. Centre for Strategic and International Studies, 01-04.

IMF (2018). India's strong economy continues to lead global growth. 01 [Access Date 2019], https://www.imf.org/en/News/Articles/2018/08/07/NA080818-India-Strong-Economy-Continues-to-Lead-Global-Growth.

One Belt One Road. China-British Business Council, London. [Access Date 2017], http://www.cbbc.org/cbbc/media/cbbc_media/One-Belt-One-Road-main-body.pdf.

Political Vision of AK Parti (Justice and Development Party) 2023. (2012). AK Parti Manifesto P. 52.[Access Date 2019] http://www.akparti.org.tr/parti/2023-siyasi-vizyon/

Ramachandran, Sudha (2014). India to invest Iran's Chabahar Port. The Central Asia-Caucasus Analysis. [Access Date 2019] http://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13099-india-to-invest-in-irans-chabahar-port.htm.

Roy, M. S. (2015). Strategic contours of connectivity between India and Russia. (Ed.). Ksenia Zubaceva. *A new ear: India-Russia ties in 21st century*. New Delhi: Times group books.

Robert, J., & George, S. (2010). Introduction to international relations: Theories and approaches, Oxford University Press, New York, 99-130.

Satapathy, B. (2009). Approaches to international relations. *Tapan Biswal*. (Ed.). *International Relations*. Macmillian Publishers India Lt. (P. 21-23) New Delhi.

Yapp, M. E., & Dewdney, J. C. (Last Updated, 2019). Turkey, *Encyclopaedia Britannica*, [Access Date 2018], https://www.britannica.com/place/Turkey.

Human Rights Relationship between European Union and China

Mur-Hamida Eldani*

Abstract: EU and China have developed relationship based on partnership for economic, political and even socio-cultural progress. However, despite this good cooperation, the issue of Human Rights between the two actors remained controversial. The bringing up of Human Rights values to the Third World countries with different perceptions of human rights is uneasy. So, under these circumstances, this paper aims to examine the human rights relationships between EU and China mainly on how the EU response to human rights issues in the Post-Tiananmen incident in 1989 and the current Xinjiang crisis. Moreover, by mentioning and comparing human rights concepts between the EU and China, this paper would like to indicate why is it challenging for the EU to bring Human Rights to China. Based on findings, the EU has played a passive response in the human rights crisis in the post-1989 Tiananmen incident as well as in the current Xinjiang Crisis in China. Besides, the gaps or the differences of human rights ideas between the EU and China played a huge factor on the difficulties of the EU in implementing Human Rights practices in China.

Keywords: China, EU (European Union), Human Rights, Tiananmen Incident, Xinjiang Crisis.

* Selçuk University, International Relations Department, MA Program.
Contact: eldanimurhamida@gmail.com

Introduction

The diplomatic relationship between the EU and China has started in 1975. The next years are followed by collaboration in many fields of trade, academic and cultural shifting. The relationship between the EU and China has said to be recently developing. In the year 2004 of March, the European Union turns to be China's biggest partner in the trading industry and China, on the other hand, is the EU's second trading partner. Hence, the 30th anniversary of their economy has been celebrated recently in Beijing in the year 2005 (Dai, 2006, p. 4).

From the year 1980s, EU and the National People's Parliament delegation had accelerated into scientific cooperation programmed. But in 1989, the relationship has been affected by the *Tiananmen Square Massacre* in which the European Community condemned. Nevertheless, the relationship between China and the EU continued to advance in 1990s. Support in cultural and technical projects has been aloof from its restrictions but exceptions have been included in military and arm sales embargos (Griese, 2006, pp. 545-547).

European Union is one of the most active and influential global organizations in the international system. Third countries like China even perceived EU as an "economic superpower". Some claimed that the EU could be matched with the USA. The EU is successful in the field of "multilateralism" due to its economic policies as well as its global assistance. It also sets an example of a global economy. This is why for China, having established economic cooperation with the EU is considered an achievement. Besides, the EU is playing an active role in the propagation of its normative policies and agendas. One of them is the promotion of the universalization of values and norms as well as Human Rights' advancement. Nonetheless, China argued that "pragmatic diplomacy" is dominant in Human Rights talks (Zhimin, 2012, pp. 12-16).

In this connection, this paper aims to examine the EU-China ties particularly on how EU addresses or responds to human rights issues in China, mainly in the post-Tiananmen crisis incident of 1989 and current Human Rights issues in Xinjiang region. Also, to determine the possible reasons why is it challenging for the EU to implement or promote Human Rights to China.

European Union and China Relation

The Communist state of China has been established in the year 1949, while the EU which has been rooted in the European Community, was created in the early

1950s. However, the relationship between the two parties has not been developed due to their differences in political ideologies. Even more, China has been part of "Soviet Camp" while the Europeans together with the US have chosen "Capitalist Camp". In the year 1989, the *Tiananmen Square* incident brought stagnancy to the relationship between both parties. The embargo or sanction has been imposed by the West together with the participation of EC countries (Men, 2007, p. 4). Though from 2004 through 2005, the EU-China energetic relationship revived again when the embargo has been broken off or ceased by the European Commission. European Commission started to focus on Human Rights talks with China after the year 1996. This step from EC is part of its "Common Foreign and Security Policy or CFSP" of the European Union that aims to extend its policy and relation to other countries outside Europe. Under the policy paper of the EU, it presumed China as a significant global actor, who could contribute towards political and economic stability (Callahan, 2007, pp. 779-783). Similarly, the EU advocates and supports "democracy, the rule of law and the human rights" (Skordeli, 2012, p. 151).

From the founding date of their diplomatic relations in the year 1975 up to 1989, the relationship of both parties was on political and economic necessity in the international order. China developed a relation with various EC institutions as well as to the European Parliament via delegation exchange. China cooperated in trade matters and the EU has been stimulating China's affiliation to trade agreement namely the "GATT". From the year 1989 to the near end of the 20th century, incidents such as the *Tiananmen crisis* affected the relationship of both parties. International changes including the decline of the Soviet and even the domestic changes in China such as "Deng's Reform" that caused inflation and corruption, impacted the attitude of both parties. China turned out to be 'defensive' while Europe became 'proactive' (Möller, 2002, pp. 13-15). In this period, there was quite a doubtful connection between the actors. In the following years, the partnership and cooperation of the EU and China became incessant likely due to the establishment of the "Maastricht Agreement" that gave life to CFSP (Common Foreign and Security Policy). EU became an active actor once again including in the fields of Human Rights (Möller, 2002, p. 18).

EU: Promoter of Human Rights

As above mentioned, similar to democracy and rule of law, Human Rights is one of the normative ethics of the European Union that is wished to be promoted world-

wide. These principles are undeniably demonstrated in EU policies. The importance of Human Rights as part of EU goals are similarly emphasized in numbers of declarations and resolutions (Manners, 2008, pp. 45-60). The signing of the *Treaty of Lisbon* in 2009 also gave birth to the new responsibility of the EU as a Human Rights actor (Borreschmidt, 2014, pp. 4-7).

Moreover, Human Rights as previously mentioned is also part of the CFSP and even a portion of the reinforcement of 2003's "European Security Strategy". The "EU Strategic Framework on Human Rights and democracy" has been adopted in 2012 which served as guidelines for the promotion of Human Rights. The EU likewise has the practical tools that help the organization to combat human rights violations like death penalty, violence to women and tortures (Yazgan, 2017, pp. 55-56). Furthermore, the *Luxembourg European Council Declaration of June 1991* also asserted the European Union's duty on pursuing human rights policy. There are programs in the EU follows able to inculcate human rights and democracy; these measures include the financial assistance provided by the EU to underpin the said programs such as the PHARE. Another is; EU is offering "membership and trade agreements" to the third countries. The additional strand is the "ethical dimension" which is used to make sanctions for any human rights abuses in a third country. The weakest of the EU action is the condemnation due to the violence of the principles that are part of the CFSP. The strongest form of action from the EU among the three strands is the "diplomatic sanctions" that may include the suspension of contacts, as well as the arm embargos. Lastly is to the extent of "approving military interventions" for the termination of violence of human rights (Elgström and Smith, 2006, p. 119). The first two of the EU strands above mentioned were considered as "reinforcement by support" and "reinforcement by reward" and the last strand on EU action is "reinforcement by punishment" which is the most troublesome (Elgström & Smith, 2006, p. 120).

Human Rights Dialogue is one of the main instruments of the EU in the promotion of Human Rights towards the Third World countries. Also, in May 2001, during the EU's Human Rights role's communication, it was asserted that the EU is putting more emphasis on having a dialogue rather than "punishment". Even in the year 2006, the European Council also claimed the dialogue on human rights serves as a tool in the HR (Human Rights) propagation. The council also mentioned that it is willing to do the "confrontation measure" that involves the "naming shaming "in public or international meetings. Declarations on the public as

well as joint forum are likewise part of measures on raising concerns about human rights. These guidelines are still confirmed at the end of 2008. EU is similarly engaging itself in the conditions of the Third World countries by assessing them. EU is working with other groups including the COHOM. Their duties include the assessment on the improvement of human rights conditions, assessment of a certain government to its societies, their willingness to work with the UN's measures for human rights promotion and other similar tasks (Kinzelbach, 2009, pp. 2-5). Furthermore, the said Human Rights dialogue envisions to impact and bring effect to other countries especially in human rights practice. This dialogue also objects to establish amicable cooperation with regards to parties' interest as well to relay the concern of the EU to the country's human rights situation and be informed on the condition of one country for its improvement (Kinzelbach, 2009, p. 10).

Human Rights between the EU and China

"Human Rights" is one of the most controversial aspects and considered as the most "destabilizing" field on EU-China relations. The promotion of human rights by the West has created some doubts for it is mostly originated from the "Western Philosophy". Thus, even though the EU perceived China as an imperative actor, they are also curious about the possibility of China's acceptance of the values and norms of the EU (Wang and Song, 2016, pp. 235-236). EU and China have a lot of differences in many aspects that include their geographical locations, cultures, societal values and even some political perspectives. EU has a firm stand in the duty of the state in protecting the rights of individuals. China, on the other hand, doesn't have much care on the "humanitarian intervention" principle. In terms of the concept of democracy, for Chinese, it is more on the governmental actions and responses, unlike with the EU; democracy is more on the civil rights of the people as well as their freedom. The dissimilarities between the two actors are also manifestations that an international relationship is not only about materialism but perspectives and beliefs as well (Wang and Song, 2016, p. 236).

In addition, even though the EU didn't clearly state the promotion of human rights as its primary box in its foreign policy, it is always considered to be the "heart" of the EU goal line since the 90s. The elevation of all aspects of Human Rights is one of the main commitments of the EU and on the field of civil and political rights as well. For these reasons, it is undeniably challenging for the EU to promote its objectives in an economic driven country. Chinese identity has been

greatly influenced by its history and national identity. Chinese are cognizant of the cultural greatness that made them think that they must be "great" and influential. In terms of the country's participation in the Human Rights matter, China has been said to be cooperating about 35 years. China likewise joined and signed some international covenants on Human Rights including the ICESCR and ICCPR in the year 1997-1998 (Wang and Song, 2016, pp. 237-239).

However, the concept of human rights for China is measured diverse from Europe and of the West. China is giving more accent on the "socio-economic development" and contended that this human rights implementation is based on the country's national circumstances. Under Chinese perspectives, the concept of human rights is more on the ability to provide or guarantee "the right of subsistence". Congruently they claimed this concept of Human Rights is far better than the realization of the so-called "equality, liberties, and democracy". In short, China's policy-making and human rights conceptions are momentously inclined by its goal of economic development. Therefore, its human rights realization is more on economic, later on political and then liberal rights may follow (Wang and Song, 2016, pp. 240-241).

Additionally, Human Rights in China could be outlined back to Confucianism. In the later part of the 19th century; the West has imported the modern concept of human rights. Even though human rights in China were not formally assimilated to any legal papers, after the official foundation of PRC, human rights have said to be "stable" in the country. Meanwhile, some believed these human rights are the principles of the West which have been used and served as a tool for the Western intervention to China's affair even in the later '70s. Thus, the Human Rights concept was finally accepted by the Chinese community in the year 1990s. The formation of the theory of human rights in China and the establishments of white papers about the matter also took place. The concept of human rights in China varied from numerous resources that involve their history, tradition, culture and likewise influenced by Marxism (Pan, 2012, p. 84). Europeans on the other hand, recognized that there is an endless struggle or clash between "men and state", which means, pushing or promoting human rights is an overbearing step for people's protection. Europeans emphasized on the individual rights of a person and agreed with the concept of "individualism". Meanwhile in China, under Confucianism, they highlighted "collectivism" which argued individuals to be part of and possessed responsibilities for the group. It is also mentioned that Chinese

give more importance to human rights under collectivity and agreed on sacrificing some rights of individuals for the sake of the interests of many (Pan, 2012, p. 85).

China's "Human Rights Concept" is more on "relativism approach" while the Europeans are on "Universalism". Chinese don't agree with the "natural law" as being related to the human rights' origin of the people themselves. Chinese believed the socio-economic concept is a detachable part of human rights. Moreover, they agreed with Marx's idea that *human rights could not be greater or higher than the economic structure of the society as well as of their cultural development*. They regarded development in economics as one of the important ways for human rights advancement. Whereas, Europeans held in the significance of cultural diversity and applied universalism insights in mediating the human rights conditions in 3rd World countries. Thus, China's policies such as "family planning, its rehabilitation policy by work" are quite hard to understand for EU. They even see these policies as qualified violations of human rights. The Chinese too see culture as a primary mechanism influencing the human rights conditions in their country (Pan, 2012, pp. 86-87).

The EU and China have distinguished views on rights and obligations, for instance, EU prioritized the rights under human rights, while China argued that "obligations weigh down rights". Moreover, Europeans claimed, "human rights counterbalance sovereignty" and believed in the freedom and liberations of people. Whereas China argued "losing sovereignty will result in violations of human rights" and that sovereignty of the states help for the promotion of human rights. Non-interference in the sovereignty of the state is also firmly asserted by China, while the EU reversely argued on the necessity of interference for the sake of human rights protections (Pan, 2012, pp. 88-90).

In the early 20th century, China recognized some concepts like sovereignty and independence as part of International Human Rights. Besides, the country emphasized concepts of "imperialism, racism, colonialism, and genocide" as activities against human rights. China decided to join the UN Human Rights regime to become part of the "International Community" as well as for its growth as a state. However, China stayed firm on the principles of "Leninist" society. China's human rights has also been incorporated by the idea of individual and corporate rights which may include decolonization and self-determination actions· (Inboden and Chen, 2012, pp. 47-48).

When China became an official member of the UNCHR (UN Commission on Human Rights) in 1982, it received a positive appearance in the international realms. But despite being a member, China doesn't always agree with Western human rights practices. As formerly mentioned, the country opposed interference in observing human rights as well as the globalization of human rights due to possible adverse effects to the country's visions. Also, before these earlier years, China isn't much inclined to the human rights regime and there were even international attention's insufficiency of human rights abuses in the country (Inboden and Chen, 2012, pp. 49-50).

Human Rights embodies all life dimensions that includes political and economic. The concept of rights must keep the different dimensions together. It is like being not able to sacrifice the other rights for the fulfillment of other rights such as; political rights in exchange of economic rights. Under China's perspective as above mentioned, the ability of people to achieve the other rights like economic, is when the society successes against foreign rulings, against imperialism, and be able to rule their own country as achieved democracy. Under these circumstances, other rights such as the political could also be reached (Zhishang, 2011, p. 411). Human rights must stress not only political rights but economic and social as well as cultural. China has given significance to the forces of production to underpin provision of needs of its massive constituents of more than 1 billion population. To add, social construction must also be considered as an element for the fulfillment of these rights. The economic plan of China that focused on economic progress and the livelihood of the Chinese people is held to be a huge step towards ensuring human rights (Zhishang, 2011, p. 412).

Further, some stated that cooperation with the UN in terms of security and participation in some global problems like climate change, human rights alike, is considered to be one of those impossible matters for China and this is due to the differences of concepts of its rights as well as the International law and it is because it doesn't play the significant interest of the country (Godement and Vasselier, 2017, p. 14)

The EU policy paper has reflected the changes in the relationship between both parties in the year 2006. EU also observed China's economic relationship with other states like Myanmar and criticized some of China's human rights approach to the country. Multiple resolutions had been made by the European Parliament as part of the EU's criticism of China's human rights. Moreover, the meeting of Ger-

many and France leader with Dalai Lama in the year 2007 negatively influenced the relationship of both actors. Some conflicts of interest also emerged. Another situation that nudged tension was the changes of leadership in some pro-China EU countries like Germany and France which has been replaced by leaders with diverse outlook on human rights. Even before the year 2006, the EU has set priority on the development of democracy and human rights in China. The EU has also been supporting reforms in China employing dialogue. Within the framework of PCA, or *the EU-China Partnership Cooperation Agreement*, the EU articulated its willingness in having dialogue on human rights matter, because EU has assumed that this approach could be helpful for China to hold more serious human rights responsibilities (Zhou, 2016, p. 64).

EU specified its desire to develop the Human Rights dialogue to avoid further disagreement on human rights matter, particularly when both parties are having a confrontation in the international situation. About this, some EU individuals pointed out that dialogue on human rights with China could be more significant after observing changes on the human rights situation in the country. China, on the other hand, has been said to be willing to cooperate with the EU's vision. However, it is likely that the EU is dealing with China in a commanding approach and is putting pressure rather than having fair talks. Also, the EU is giving more courtesy on the individual human rights cases in the country than having general views. Human Rights is always one of the issues that is hard to concur and the decreasing occurrence of dialogue on the issue after the year 2010 possibly means a deepening disagreement between the two parties (Zhou, 2016, p. 65).

The Post-Tiananmen Incident in 1989 and the European Union's Response

The Tiananmen incident of 1989 became one of the most disturbing events that massively impact the relationship between the European Union and China. This event led to an economic embargo from the organization. Hence, the organization cut off some substantial connections to the country. From the period of the Tiananmen incident in the year 1989 up to the 1990s, the EU-China ties had been at its weakest. The Tiananmen massacre also marked China's received of serious criticisms from the Western powers, particularly on its human rights practices and the violations (Zhang, 2011, pp. 5-10). Around May to June of 1989, the Sino-European relationship has been frozen and the imposition of sanction including of the arm embargo took place due to the Tiananmen crackdown (European Parlia-

ment, 2011, p.24). As equally mentioned, year after the incident, although the economic and arms embargo has been imposed, it has been removed partially in the afterward of the occasion (Vogt, 2012, pp. 118-119).

In the year 1990, China got condemnation from the EU due to the *Tiananmen Square* incident. Some states sponsored a resolution but for fear of retaliation in commercial matters others decided to withdraw their support. In 1998, the EU members had chosen not to continue their sponsorship of resolution against China. Instead, the members proclaimed their support for the opening of the "rule of law and human rights project" in China. In early 1998, China agreed on signing the "UN Convention on Civil and Political Right". Despite this, the EU was still doubtful and encouraged the resolution before the human rights commission session. China, on the other hand, was somewhat discouraged with these undertakings (King, 1999, pp. 327-328).

The happenings that involved the despotism of the democracy movement in Tiananmen Square impetus the EU for the imposition of the arms embargo in the year 1989. EU has strongly condemned the event and demanded to stop the harsh measure against people who claimed their "democratic rights. The embargo imposed was only for the limited repression purposes and excluded the prohibition of products. However, in the year 2003 to 2005, the EU actioned on removing the embargo. This idea was initiated by Germany and France leaders during that moment. Similarly, China saw this embargo as a discriminative measure. The European Parliament opposed the initiative of breaking off the said step that is why it remained for some time. Later on, the trade war of both parties occurred as part of China's counteraction. This incident resulted in pressure which urged the government of Germany and the others toward the Commission (EU); they forced the issue to be settled with China. The loss of EU commission used to designate that the complication in trade politics may truly impact on European Union's stand (Maull, 2017, pp. 58-60). Furthermore, in the said period, the European Union issued documents in the year 1985 before the happenings in the year 1989. Hence, as above mentioned, the massacre happened in Tiananmen Square marked the commencement of the condemnations on China's human rights and this is obviously due to the brutality committed by the Chinese government. The event even showed the world how China disregarded and disrespected human rights (Baker, 2002, pp. 48-49). In response, as previously said, resolutions had been proposed even by the Commission on Human Rights (CHR) in the year 1995 and all EU members were

the co-sponsors of the said measure. However, after the voting process, the "no action" motion did succeed. In 1996, the resolution came again into motion and supported by the EU members but still failed. In the year 1997, the *General Affairs Council* has expressed its readiness to cooperate and to have a dialogue with China to assess the country on the fulfillment of *International Human Rights standards*. In the last resolution, in the year 1998, the EU decided not to sponsor a resolution that concluded the inclination of China to have cooperation on human rights and emphasized the importance of dialogue as the instrument for working together in the future. Hence, before this year, until the year 2000, the EU finally decided not to sponsor resolutions (Baker, 2002, pp. 53-58). Additionally, the first dialogue was held in Brussels in the first month of 1995, and the following year in Beijing. Nevertheless, upon knowing that EU members were still on the idea of sponsoring the resolution, China broke up from the dialogue. It is because obviously, China participated in the talk to divert the criticisms and the resolutions. Until October of the same year (1997), the dialogue resumed in New York then later on in Luxembourg. This dialogue eventually continued until 2000. Nevertheless, despite years of dialogue between EU and China, some EU members were said to be frustrated, it is because there is no concrete result of the negotiation, everything was "devoid of value" (Baker, 2002, pp. 59-62).

Recently, in the commemoration of the Tiananmen incident, on the 30 years of its existence on June 4, 2019, the European Union still expressed grieve and condolences to the victims of the said event. They are hoping for China's collaboration in following its recommendations as well as for the due and rightful process of those who were detained. European Union stressed its devotion to Human Rights promotion and its partnership with China on the matter (EEAS, 2019).

Xinjiang Crisis in China

Xinjiang province is one of the important areas of China that is known to be the *Xinjiang Uygur Autonomous Region*. This place is dominated by Uygur, who is the Turkic origin and said to be non-Hans. These Uygur started to catch the attention of the Westerners because of alleged involvement in terrorism. The Uygur mostly identify themselves with Islamic identity as Muslims. Since the establishment of the province in the year 1950s, the government of China supported the economic investments in the region. The buildings, transportations, and infrastructure established in the place had also been supported by the Chinese in the early

eras. However, in the year 1996, the enthusiastic support of Chinese government decline upon the halfhearted approval of the country's hardline campaign in the province (Dwyer, 2005, pp. 2-4).

The strict campaign of "strike hard" in Xinjiang resulted to a rapid increased of immediate arrest and even death sentences of the Uyghur in the year 1997-1999 and it even continued up to this 21st century. Human rights violation that give rise to more than 200 people's execution has been reported by the Human Rights Watch in 2005. On the other hand, the 9/11 attack became relevant to China's response to terrorism. The country even committed some amendments in the Criminal Code that widen its scope of actions and conceptualized terror movements. Thus, the lack of sanctions from the UN about the concept of terrorism gave way to China's concept and definition of terrorism which resulted to the entrapment of several Uygur on charges of terrorism (Clarke, 2010, pp. 546-547).

The Uyghur has been feeling threaten in their place for decades however it is only in the middle of the 1990s that Uyghur voiced out for assistance and became heard in the international community including to the Western Community. Many of the activists living abroad are active in media to propagate information about their situation. They're creating movements to seek international attention and exposing the abuses of the Chinese Government to the Uyghur in Xinjiang province (Hagan, 2010, pp. 565-566).

On the other hand, China claimed that the nationalism of the Uygur has something to do with Al-Qaeda. The country even said in the UN that those East Turkistan groups are receiving assistance from the said terrorist group. China believed the spread of Islamic extremists brings a huge threat to the country. Under these conditions, China became more paranoid of the Uyghur, that is why the communist state is taking serious measures to the extent of denying the self-identification of the Uyghur in the region. Thus, even with the presence and effectiveness of the strike hard campaign, the conflict is still at its peak (Steele & Kuo, 2007, pp.9-12).

According to Amnesty, the "re-education camp" in Xinjiang used to detain Uighurs and other minorities who are Muslims. From the views of Human Rights advocate groups as well as the UN panel, aside from Uyghur other minorities like Kazakhs were similarly confined in the camp. But despite this allegation, China claimed detainees in their camp had committed minor crimes and that these people were grateful in the vocational center. On the other hand, some Uighur activ-

ists said that millions of individuals were detained in the re-education camp in Xinjiang. Besides, the Amnesty China researcher also asserted that the detained individuals inside were forced to leave their faith as well as to have loyalty to communism (Osborne, 2018).

This camp had served as an administrative punishment for the prisoners around 1957. However, currently, the re-education has changed and added some different concepts such as of "de-extremification", that involves programs like joining classes for 'educational' purposes. Later on from the year 2014, the news on the Chinese re-education camp became viral thoroughly due to some incessant imposition of Chinese beliefs and cultures as a substitute ideas for what China believed to be 'harmful' as practices (Zenz, 2019, pp. 104-114).

EU on the Human Rights Violation in Xinjiang

Due to China's fear of separatism from the Uyghur as well as terrorist actions, and as part of the minority group, China has started to adopt harsh measures against the Muslim Uyghur in the region. Ethnic tension even increased because of the migration of Han groups in the area. Minority groups like Uyghur including Kazakhs and other Muslim minorities were subject to mass imprisonment. This phenomenon is perceived as cultural genocide by the outsiders and the international community. Under EU's counteraction, the United Nation's "Committee on Elimination of Racial Discrimination" claimed the Xinjiang province as a "no rights zone" in the year 2018 of August. Also, the EU High Commission requested to monitor or to have access to the disturbing incident. Some members of the EU even suggested the Uyghur Asylum seekers must be given refugee status. The EU condemned the massive imprisonment campaign and also offered protection backing for those who wish to escape to Europe (Marques, 2019).

In the year 2017 of June 22 and 23, the 35th human rights dialogue between EU and China took place in Brussels. EU likewise accentuated the civil and political rights decline in China which includes detention of Chinese lawyers and restriction of freedom such as of expression, as well as on the country's criminal justice system including arbitrary detention. Freedom of religion and minority rights such as in Xinjiang and Tibet region had also been discussed (EEAS, 2017).

In the 36th round of dialogue between the EU and China in Beijing in July last year (2018), the EU recognized the achievements of China regarding its social and economic rights. Similar to the 35th HR dialogue, EU gave noticed to the civil

and political rights of the country which included issues of China's deterioration practices like illegal arrests and detentions of some scholars, activists, and lawyers that started in the year 2015. Moreover, the rights of the minority in the country, particularly the Uighurs, has been likewise revealed (EEAS, 2018).

In 2018 (October), the Vice-President or the representative of the European Commission Federica Mogherini delivered speech in the European Parliament on the debated resolution on massive detentions or imprisonment of Uyghur and Kazakh minorities in the Xinjiang region. In her speech, she has stated the EU's observation of the Xinjiang crisis. She expressed her concerns about the serious human rights issue in the region that involves the immense imprisonments of Uyghur and the Kazakhs in the re-education camp, including their travel restrictions, surveillance, as well as the pressure on the Uyghur abroad of being involuntarily getting back to China. Here, the EU advised China to cooperate with the "Elimination of the Racial Discrimination" committee. The EU was calling for China's consideration of these minorities' rights of freedom of religion and beliefs. The EU demanded access to the camp in Xinjiang as well as suggested to ponder the implementation of the International Human Right's recommendation on the issues. The European Commission's representative also cited the basic human rights must be considered everywhere in the globe including in the region of Xinjiang (EEAS, 2018).

In other reports, the EU ambassador emphasized the organization's "engagement" with China regarding the alleged abuse of China in the Xinjiang region. Nicholas Chapuis said the EU is receiving various reports on abuse in Xinjiang. However, he added that EU believed in dialogue arrangements as well as that they need to learn the "facts" of the issues (REUTERS, 2018).

Moreover, April 2 (2019), the 37th Human rights dialogue was held in Brussels between EU and China. Here, the HR representative of the EU talked about the significance of human right's universality. The EU and China also discussed on their future cooperation in some topics such as human rights and terrorism. Correspondingly, China mentioned its development in terms of economic matters though similar to the 36th dialogue in the year 2018, the EU has insisted balance as well in matters regarding political and civil rights and even uttered the international law's universalized application. The EU is expecting China to execute the *International Convention on Civil and Political Rights* in which the country also signed (EEAS, 2019). Even before these recent dialogues, in the 33rd human rights talk

in September of 2014, the EU has already revealed about the rights of minority mainly in Tibet and Xinjiang (EEAS, 2014).

Moreover, the revision action of China is not under the United Nation's recommendations on the *Elimination of Racial Discrimination*. This suggestion aims to change China's policy to the region. It has been said also that China must respect the ethnicity of a person, including their beliefs and religious freedom as part of the *Universal Declaration of Human Rights and International Covenant on Civil and Political Rights*. And this is for a fact that China is one of the signatories of the said convention' (EEAS, 2018).

Upon the celebration of the *Universal Declaration of Human Rights* as an International Human Rights Day, the EU commemorates the vitality of the declaration as well as its huge contribution to the progress of human rights practice extensively in China. Moreover, the EU has mentioned the improvement of various aspects of Chinese lives including social and economic. Concerning this, the EU recognized the efforts of China on its commitment to improving the civil rights of its people. However, the EU avowed the denial of fundamental rights in China and even asserted the crumbled incidents particular in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region in the country. The illegal arrest and imprisonment of some lawyers, human rights activists have been likewise mentioned by the EU. The European Union called for China to stop its harassment as well as suggested the country to give freedom of access from the outsiders, together with the freedom of information, internet access and the assurance of the labor's rights. The EU similarly talked on their commitment to China in their support of the "International Human Rights" for a prosperous society. The EU proclaimed on their preparedness to conjoin with China under the "EU-China human rights dialogue" as well as in the other methods for the progress of the human rights which is emphasized under the UDHR (EEAS, 2018).

In the year 2018, The European Parliament issued a resolution on behalf of other groups and organizations including the ALDE (Alliance of Liberals and Democrats in Europe), a political group in EP, as well as other concerned groups like PPE, S&D, ECR, ALE and EFDD groups. These groups were anxious about the issue of human rights violence occurring in Xinjiang. The resolution on the "Mass Arbitrary detention of Uyghurs and Kazakhs in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region" contains condemnation, the list of violence committed by China to the Uyghur and Kazakhs and the violation of many international agreements, as well

as the Human Rights agreements of China. The European Parliament is appealing to China to stop its detention and punitive measures against the Uyghur and to recognize the International Laws and the agreements it concluded with the EU regarding human rights matters (European Parliament, 2018).

In the Summit held this year (2019), the EU has given many chances to establish talks with China regarding the country's issue of human rights violations mainly in the Xinjiang province; however, the EU leaders failed to address the situation. Some groups and Human Rights Watch harmoniously demanded action from the EU against the rampant human rights violation in China. During the first week of April, the EU sponsored a dialogue on human rights concern with China but unfortunately, this dialogue strategy of EU was insufficient. Chinese government and authorities still unsuccessfully proved the development of human rights conditions in Xinjiang, and indeed China even canceled or refused to have a session with civil society's organizations. These independent civil organizations have now put pressure on the EU and even demanded to maximize the chance in the April 9 summit to raise the issue of human rights and the release of some political prisoners. According to the director of *Amnesty International,* the EU should be aware of the little effort of their quiet diplomacy towards China in the issue of human rights and this group even suggested urgency (Human Rights Watch, 2019).

In the summit held in the same year (2019), both EU-China committed themselves on strengthening their partnership, both parties asserted their supports for the "multilateralism and rule-based trade". The two agreed to cooperate in environmental problems. Moreover, President Donald Tusk expressed and underscored the continuation of the human rights dialogue between the EU and China. He said that he is much concerned about human rights as well as towards raising awareness on the individual number of cases (European Council, 2019). On April 17, 2019, another join motion has been made by the European Parliament on religious and ethnic minorities' situation in China. The resolution has almost the same content of notice to China which mentioned about the commitment on human rights related agreements and calling china to stop its deteriorating detentions as well as provoking the courtesy of other EU members to take responsibility and actions on China's situation (European Parliament, 2019).

Moreover, according to the *Council of Foreign Relations* news, similar to above mentioned reports, China received global condemnation. UN claimed for the access to the camp in Xinjiang and the EU demanded for the freedom of religion

to be respected by China as well as called for the changes of policies towards the region. Other organizations like the Human Rights organization also necessitated China to close the camp and be reliable for questions on the missing Uyghur (Council on Foreign Relations, 2019).

Conclusion

As we can see, with regards to the role of the European Union in the post-Tiananmen incident in the year 1989 and particularly in the recent Xinjiang crisis in China, the European Union had made repeated condemnations on Human rights violations in the country. But despite the redundant calls and warnings, China didn't give much attention specially in the recent Xinjiang crisis on the alleged extreme violence experienced by the Uyghur.

In the Post-Tiananmen incident, although the West imposed some embargo, the measure didn't eventually last. Besides, regardless of several attempted dialogues and negotiations for the resolutions and struggled embargos among the EU members, still, they weren't able to make a countermeasure on China's human rights violations in the Tiananmen epoch. Furthermore, in the two events cited, the European Union has not been effective in playing its role on protecting and on promoting Human Rights. EU counter-reaction and response have been passive and unreceptive. Its persistent reminders and suggestions had been ignored by China. Thus, as above mentioned, the strongest response of the EU against human rights violations could be diplomatic sanctions such as arm embargo and also a military intervention. Nonetheless, the EU didn't further pursue these measures. That is why with regards to the question of how the EU handled and responded to human rights issues in China, we could say that its actions and approaches were quite passive and insufficient.

This ineffectiveness on the part of the European Union could be rooted in many reasons. As stated, the human rights cooperation of the EU and China had started for many years, however, much development could not be seen. The differences between both parties vary a lot on the difficulties of the EU in bringing human rights to China. Both parties have diverse concepts of human rights. For instance, China's Human Rights is more concerned about socio-economic development whereas the EU is more on civil rights. China correspondingly sees development in the economy as the main thing and could bring progress to political, social and cultural rights. Also, human rights for China has deeply engrained and

influenced by its history and culture. The country take heed to the principles of Confucius, Marxism, and Leninism. China doesn't always agree with the human rights values of the West such as of democracy. China sees it in a diverse concept and share uncommon stance on human rights intervention. Thus, China as a huge sovereign country focus more on socioeconomic and political matters than merely on Human Rights issues. And it is for a reason also that it is hard for the EU to convince China to accept the Human Rights' values of the EU. Thus, gaps of human rights concepts and ideas, differences of culture and beliefs, disagreements on certain human rights practices and policies, trust issues, the unchangeable and non-adjustable stance of both parties to come up with a common idea on human rights also contributed a lot to the challenges and difficulties of EU in its human rights promotions.

References

Baker, P. (2002). Human rights, Europe and the People's Republic of China. *The China Quarterly, 169*, 45-63.

Borreschmidt, N. (2014). *The EU's Human Rights Promotion in China and Myanmar: Trading Rights for Might*. EU Diplomacy Paper. College of Europe, Department of EU International Relations and Diplomacy Studies.

Callahan, W. A. (2007). Future imperfect: The European Union's encounter with China (and the United States). *Journal of Strategic Studies, 30*(4-5), 777-807.

Clarke, M. (2010). Widening the net: China's anti-terror laws and human rights in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region. *The International Journal of Human Rights, 14*(4), 542-558.

Council on Foreign Relations. (2019). *China's crackdown on Uighurs in Xinjiang.* Retrieved from https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-crackdown-uighurs-xinjiang.

Dai, X. (2006). *Understanding EU-China relations: An uncertain partnership in the making*. Research Paper.University of Hull, Department of Politics and International Studies.

Dwyer, A. (2005). *The Xinjiang Conflict: Uyghur identity, language policy, and political discourse*. Washington: East-West Center Washington.

Elgstrom, O., and Smith, M. (2006). *The European Union's roles in international politics: Concepts and analysis*. London: Routledge.

EEAS (2014*).* European External Action Service. *33rd EU-China Dialogue on Human Rights.* Retrieved from https://eeas.europa.eu/delegations/iran/601/33rd-eu-china-dialogue-human-rights_en

EEAS (2017). European External Action Service. *Human Rights Dialogue between the European Union and China.* Retrieved from https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/28768/human-rights-dialogue-between-european-union-and-china_en.

EEAS. (2018). European External Action Service. *EU Delegation to China Statement on International*

Human Rights Day. Retrieved from https://eeas.europa.eu/delegations/china/55020/eu-delegation-statement-international-human-rightsday_en.

Human Rights Watch. (2019). *EU: Make China's Rights Crisis a Summit Priority Forcefully, Publicly Raise Xinjiang, Imprisoned Activists*. Retrieved from https://www.hrw.org/news/2019/04/04/eu-make-chinas-rights-crisissummit-priority

EEAS. (2019). European External Action Service. T*he European Union and China held their 37th Human Rights Dialogue*. Retrieved from https://eeas.europa.eu/delegations/iran/60545/european-union-and-china-held-their-37th-human rights-dialogue_en

EEAS. (2018). European External Action Service. *The European Union and China held their annual Human Rights Dialogue*. Retrieved from https://eeas.europa.eu/delegations/iran/48217/european-union-and-china-held-their-annual-humanrights-dialogue_en

European Parliament (2011). *EU-China Trade Relations*. Retrieved from rhttp://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/433861/EXPO-INTA_ET(2011)433861_EN.pdf.

European Parliament (2018). *European Parliament 2014-2019 Joint Motion for Resolution*. Retrieved from http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-8-2018-0460_EN.pdf.

European Parliament (2019). *Joint Motion for a resolution*. Retrieved from http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/RC-8-2019-0255_EN.pdf

EEAS. (2018). European External Action Service. *Statement by the Spokesperson on the situation in Xinjiang*. Retrieved from https://eeas.europa.eu/delegations/india/52881/statement-spokespersonsituation-xinjiang_tr.

EEAS. (2018). European Union External Action. *Speech on behalf of the High Representative/Vice-President Federica Mogherini at the European Parliament urgency debate on "Mass arbitrary detention of Uyghurs and Kazakhs in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region*". Retrieved from https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/51670/speech-behalf-highrepresentativevice-president-federica-mogherini-european-parliament-urgency_en

Godement, F., & Vasselier, A. (2017). China at the Gates: A new power audit of EU-China relations. Retrieved from https://carnegieendowment.org/2017/12/01/china-at-gates-new-power-audit-of-eu-china-relations-pub-74919. Accessed Date: 10.10.2019.

Griese, O. (2006). EU-China relations–an assessment by the communications of the European Union. *Asia Europe Journal, 4*(4), 545-553.

Hagan, M. (2010). The human rights repertoire: Its strategic logic, expectations, and tactics. *The International Journal of Human Rights, 14*(4), 559-583.

Inboden, R. S., and Chen, T. C. (2012). China's Response to International Normative Pressure: The Case of Human Rights. *The International Spectator, 47*(2), 45-57.

King, T. (1999). human rights in European foreign policy: success or failure for post-modern diplomacy? *European Journal of International Law, 10*(2), 313-337.

Kinzelbach, K. (2009). The EU's human rights dialogues-talking to persuade or silencing the debate. Retrieved from https://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transformeurope/activities_alt/Content/ic2009/opening_conference/conference_papers/Kinzelbach_Human_Rights_Dialogues__KFG_Conference_Dec_2009.pdf. Accessed Date: 09.14.2019.

Manners, I. (2008). The normative ethics of the European Union. *International affairs*, 45-60.

Marques, D. (2019). The EU, China, and Human Rights in Xinjiang: Time for a new approach. Retrieved from https://www.ecfr.eu/article/commentary_the_eu_china_and_human_rights_in_xinjiang_time_for _a_new_approac.Accessed Date:08.23.2019.

Maull, H. W. (2017). The politics of the EU: China's relationship with Europe. *Asian Journal of Comparative Politics, 2*(1), 55-69.

Men, J. (2007). *The EU-China Strategic Partnership: Achievements and Challenges.* Policy Paper12/ 2007. University of Pittsburgh, European Studies Centre.

Moller, K. (2002). Diplomatic relations and mutual strategic perceptions: China and the European Union. *The China Quarterly, 169*, 10-32.

Osborne, S. (2018). Chinese re-education camps for Uighur Muslims run like concentration camps, says Amnesty. Retrieved from https://www.independent.co.uk/news/world/asia/china-muslims-re-education-camps-amnesty-uighur-religion-human-rights-watch-a8678156.html. Accessed Date: 09.22.2019.

Pan, Z. (2012). *Conceptual gaps in China-EU relations: global governance, human rights and strategic partnerships*. Great Britain: Palgrave Macmillan.

REUTERS (2018). EU envoy says 'engagement' with China is the way to solve the Xinjiang issue. Retrieved from https://www.reuters.com/article/us-china-eu-xinjiang/eu-envoy-says-engagement-withchina-is-the-way-to-solve-xinjiang-issue-idUSKCN1LU0ZB

Skordeli, M. (2012). The European Union as a global power of values. *European View, 11*(2), 149-155.

Steele L. and Kuo R. (2007). Terrorism in Xinjiang. *Ethnopolitics,* 6 (1), 9-12

Vogt, R. (2012). *Europe and China: strategic partners or rivals?* (Vol. 1). Hong Kong: University Press.

The European Council (2019). *EU-China Summit*. Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2019/04/09/

Wang, J., and Song, W. (2016). *China, the European Union, and the International Politics of Global Governance*. London: Springer.

Yazgan, H. (2017). European Union's Human Rights Policy: An Analysis From External Relations Perspective. *Adam Academy Journal of Social Science, 7*(1), 51.

Zenz, A. (2019). Thoroughly reforming them towards a healthy heart attitude: China's political re-education campaign in Xinjiang. *Central Asian Survey, 38*(1), 102-128.

Zhang, L. (2011). *News media and EU-China relations*. New York: Palgrave Macmillan Springer.

Zhimin, C. (2012). Europe as a global player: a view from China. *Perspectives: a review of Central European affairs*(2), 7-29.

Zhisang, C. (2011). Rethinking on China's human rights ideology. *International Critical Thought, 1*(4), 408-415.

Zhou, H. (2016). *China-EU Relations: Reassessing the China-EU comprehensive strategic partnership*. Beijing: Springer.

Socio-Spatial Exclusion: Varying Dimensions and Globalization Processes

Nicholas Wilson Eghagha*

Abstract: This paper examined the economic, social and political dimensions associated with the exclusionary effect of globalization across spatial boundaries. The concept and dimensions of social exclusion were examined, with respect to their interplay and how they interact and shape the resulting social inequality across three economic regions; the Global South (Africa, the Middle East and Latin America); the East (Eastern Europe, the Far East) and the West (US, Canada, Western Europe, Japan and Australia). Social exclusion was seen to have taken different dimensions in each economic region. Social exclusion in the West was of a social dimension, portrayed in the form racial enclaves and urban segregation, the East was of a political and economic dimension while the global south (Sub-Saharan Africa) exemplified the most severe form of social exclusion in all dimensions. The study suggested the need for the development of a model framework that can establish the interrelationships between these dimensions while factoring the local peculiarities of regional differences.

Keywords: Social Exclusion, Inequality, Dimensions, Globalization, Social Integration.

* Kocaeli University, Social Sciences, Political Science and Public Administration, MA Program.
Contact: nicholaseghagha@gmail.com

Introduction

The world today is faced with increasing levels of social inequality that has resulted from the current capitalist system we have come to call "globalization". Globalization did not begin in the 1990s but have existed in some form since the era of the gold standards of the 1870s, when the world was integrated in trade and finance as it is today, through the aftermath of the oil crises of the 1970s. However, globalization has taken a more contemporary connotation; taking root in the 1990s when the information revolution kicked in. With the revolution in technology, transport, and financial system; the new world order was established. Next was an export of this system across the world to regions where different cultural, production and political systems have existed; necessitating a change or adaption of the local system to the new world capitalist order. This internalization of economic, political, social and cultural life across the globe to protagonist, means the westernization and liberalization. There is however growing debate as to what extent does globalization represents an ideology, a tendency or an actual change in the way the world works. This debate has transcended three phases; with the third school and more contemporary school seeming more reflective, complex and socially conscious.

The first phase of the globalization paradigm tended to be supporters (Giddens, 1990; Ohmae, 1996) of the term "the global village" and were in awe of a shrinking world, where the internet was revolutionizing interconnectivity, innovation, production, commerce, and administration. The second generation was that of sceptics who sought to regard globalization as "globaloney" (Hirst and Thompson, 1996; Wood, 1997). Pankay Chemawat equally championed the idea of a globaloney in his 2012 presentation at the 5th European Investment Conference, where he stated that the world is not as connected as many perceive because of the law of distance; which he explains as the differences among groups of people which determines the ability and willingness to interact with each other. These differences could be cultural, geographical, administrative, or economic and when compounded together could help explain the limited nature of globalization.

The first and second generation of discourse on globalization were more or less for or against globalization, with one stressing the global and the other the local. The third generation of studies on globalization tries to negate the generic approach of the first two phases and focuses rather on more social aspects. (Hay & Marsh, 2000; Woods, 2000; Munck, 2005) approach the discourse from a more

social-oriented perspective. This approach is more attuned to the historical context of globalization as a process of uneven development over time and space. Urry (2002) notes that this new globalization paradigm instigates certain complexities, with emphasis on the non-linear dependencies between people, place, organizations, and political systems across the world. This approach to the globalization discourse brings our attention to the unequal and uneven nature of the process. The very notion of "one world" that permeated early globalization discourse are simply inaccurate. As Massey (1999) states, just as the case with modernity, globalization is an a-geographical imagination which ignores the structured divides, the necessary ruptures and inequalities on which successful projection of vision itself depends. It is these divides from wealth to gender, race, and religion that dominates much of the debates on the future of globalization. Even supporter of globalizations (Soros, 2002; Stiglitz, 2002) have called for globalization to address the divides and inequalities it creates or exacerbates.

Perhaps, globalization has the potential to overcome poverty and underdevelopment. Griffin (1995), a renowned critic of globalization, admits that in recent years the pattern of global growth, has held reduce inequality in the distribution of world income, as the proportionate gains of the world exceeded those of the rich. This supports the argument that the capitalist revolution has had some positive effect. India and China have seen millions of its citizen move out of abject poverty; with the global percentage of people living below the poverty line falling by 20 per cent. But while the world is getting less poor, it is becoming more unequal as the gap between the rich and poor increases, both within and among countries. Leadbetter (2002) argues that while globalization is a component part of the capitalist poverty reduction strategy, it is not fast enough to spread or eradicate poverty among the poor and excluded. There is thus a consensus that globalization has indeed increased the global inequality level over the last quarter of a century. Milanovic (2002) in his assessment of the World Bank's 2002 world wealth report, concluded that if international inequality is not declining as a result of globalization, neither is intra-national and inter-regional income distribution improving.

Problem Statement

National and international institutions alike, recognize that globalization has been the cause for the increased social inequality facing the world, both within states and across borders. This spatial context provides a foreground to examine

the far-reaching nature of the inequality that exist in the world today. Social exclusion often takes spatial forms in different parts of the world, with several manifestations due to the differing developmental experiences or stages. For convenience this study groups the world into the Global South (Africa, the Middle East and Latin America); the West (US, Canada, Western Europe, Japan and Australia) and the East (Eastern Europe, the Far East). In these regions, social inequality has increased together with social polarization. From the origin of globalization till today, great wealth has consistently coexisted with terrible poverty as the ruling class (developed countries) develops and thrives through the exploitation and underdevelopment of others; the middle class (transition and emerging economies) and lower class (developing and least developed countries). With increasing polarization, we see a widening in the gap between the rich developed world and the poor developing or least developed countries. Social integration has now become a main policy program of developed countries, hoping for a sustenance of the present global system but with greater equality, integration and partnership among all nations on an equal footing.

In the global south however, this is not the case as it could be understood that countries in this region have been devastated by the colonial exploitation and current neoliberal globalization of the west. Transition economies are increasingly disappearing with some joining the developed group (South Korea and Chile) and others increasingly falling to improve further after years of prospects (Turkey, Brazil, Argentina, and South Africa). Being a member of the G-7, G-20, the EU, OECD, BRICS and other such privileged and exclusive economic groupings, has become the new "rubber stamp" of social exclusion at the state and globalist level; as countries who are part of these groups benefit from greater access to the global financial market and capitalist network of influence. Membership thus comes with some perks while non-members are outsiders to the new world order. As Bryne (1999) puts it, social exclusion is not purely individualistic or oriented towards a group of people, but could also connote social spaces like communities, cities, countries and even continents. It is rather a necessary part and inherent characteristics of an unequal post-industrial capitalist society.

Aim and Significance of The Study

The aim of this study is not to seek to cast blame, nor seek remedy to what is seen as societal deficits to allow for social integration or inclusion, but rather to under-

stand social exclusion as a structural result of a globalized world. The study utilizes an evaluative approach to examine the spatial form of this resulting inequality both within and between nations, and the implications for social exclusion in several dimensions; economic, social and political. This wholistic approach to the social exclusion discussion is necessary in a globalized where developed and developing societies are equally as integrated than we think. The south is very much part of the east and west, and the developing world a part of the developed world in the city ghettoes where migrant and local workers live in Third World conditions. Likewise, the developed world a part of the developing south in the glittering high-rise buildings and boulevard streets of its's highbrow areas and gated communities. The study thus understands the social exclusion paradigm is today multidimensionally, multi-disciplinary as well as been social and spatial in its focus and range.

The Concept of Social Exclusion

History of the Social Exclusion Discourse

Pre-1980 debates on social inequality centered on social class and social stratification. However, since the 1980s, a series of inter-linked development have undermined this social class and stratification paradigm. The main cause of this decline was seen to be the rise of "post-industrial societies" or what some call the informational age. The believe was that the rise of these societies will render social divisions that were common with industrial and pre-industrial societies obsolete. According to Offe (1985), the new capitalism of the late 1980s caused a certain decomposition of classes that freed other aspects of inequality that was suppressed. Societies had been submerged by a surge of individualization and in the process, people were set free from the social forms of the industrial society such as class and stratification. This shift from class and stratification analysis to one that is based on social fragmentation and exclusion is illustrated in Table 1. The table shows a system of structured classes and class mobility characterized industrialized societies, where every class has a defined role to play. In post-industrial societies, the society is largely classless with more fluid roles. In the absence of class, we have the under-classed (Munck, 2005), people who are excluded from a society that is not all-embracing and comprehensive of differences.

In Europe, social exclusion was a way to eradicate poverty from a pan-European perspective. Social exclusion found its way into policy and academia, first in

continental Europe, when the French saw it as a way of assimilating the destitute and deviants of society into the mainstream society. In Britain, social exclusion found form in the non-redistributive policies of the ruling class, who found it to be a better approach to poverty eradication than redistributing wealth. Focus was on strengthening structural, cultural and moral ties that bind individuals to society. In recent years, in the context of globalization and changing economic conditions, social exclusion is related to the deep economic restructuring necessitated by growing competition in the emerging global economy.

Dimensions to Social Exclusion

The multiplexity and complexity to the study of social exclusion necessitates and examination of the different dimensions to its study; highlighting the place each dimension has in the socio-spatial form of the exclusion discussion.

The Economic Dimension

The economic approach to social exclusion focuses on income and production and access to goods and services (or commodity bundles) from which some people are excluded, and others are not. They may be excluded from income and livelihood, from employment and the labor market and from the satisfaction of such basic needs as shelter, health and education. Sen (1975) defined used the employment concept in explaining the economic dimension in terms of three aspects: income, production, and recognition. He assumed that employment is a means of alleviating poverty. The economic approach to social exclusion seems to cover mainly the first two aspects. The third refers to the idea that employment gives a person the recognition of being engaged in something worth his while. Thus, the recognition aspect of Sen's concept of employment can be interpreted as providing a social dimension to the concept of exclusion.

The Social Dimension

Sen (1975) use of employment showed that lack of employment not only denies income and output to those who are excluded, but also fails to recognize their productive role as human beings in society. In other words, employment provides social legitimacy and social status as well as access to income. Following from Sen (1975) conceptualization, Gorz (1994) concluded that access to the labor market

entitles individuals to rewards and economic rights which are prerequisites for full citizenship. It brings with it, human dignity which should alleviate the harmful effects of exclusion on human beings and increase the scope for social integration. Participation in decision making in certain groups or societies is also another social dimension to social exclusion, as well as marginalization of such disadvantaged categories as women and ethnic groups. Tilak (1987) studied study of India show considerable gender and caste bias in access to education. For all educational levels, access to education for men and for higher castes is noted to be much higher than for women and for lower castes. This social phenomenon is explained by both economic and cultural factors. Three main categories of the social dimension of exclusion can be observed; access to social services; access to the labor market (precariousness of employment as distinct from low pay); and (iii) the opportunity for social participation and its effects on the social fabric (greater crime, juvenile delinquency, homelessness, etc.). This last category captures relational aspects: relations among individuals as well as between citizens and the State.

The Political Dimension

Social exclusion also embraces a political dimension. That is, it concerns the denial of human and political rights to certain groups of the population. The UNDP (1992) notes these rights as: personal security, rule of law, freedom of expression, political participation and equality of opportunity. After all, democracy provides conditions suitable for the fulfilment of political rights and freedoms. Following Marshall (1964), these rights can be grouped into three main categories of citizenship rights: civil (freedom of expression, rule of law, or right to justice); political (right to participate in the exercise of political power); and socioeconomic (personal security and equality of opportunity, right to minimum health care and to unemployment benefits, and so on). However, these three sets of rights may not be offered to all citizens. In some instances, they may be assured of socioeconomic rights but not political rights (as seems to be the case in China). Thus, the progression from civil rights and liberties to political rights and social rights proposed by Marshall is not necessarily valid in practice. Deficiencies in citizenship rights may be due to poor enforcement of these rights by the State and/or to the inability of individuals, social groups and organizations to defend their rights. The political dimension of exclusion involves the notion that the State, which grants basic rights and civil liberties, is not a neutral agency but a vehicle of the dominant classes in

a society. It may, therefore, discriminate between insiders and outsiders and may exclude some social groups and include others (Rodgers, 1994).

A Lack of Operational and Measurement Framework

Operationalizing social exclusion requires framework or model against which progress can be measured and monitored. This model could then be used to measure and examine the impact of government policies, measures and programs over time. Moreover, policies and practical action to overcome social exclusion and to promote social integration are much more likely to occur and succeed if there is model that can show shortfalls that may be embarrassing for the government. As Streeten (1994) notes, there is considerable political appeal in a simple indicator that identifies important objectives and contrasts them with other indicators. The origins of the concept of social exclusion are quite recent and clearly different from social class and stratification discourse. It is, therefore, not surprising that no explicit attempts have yet been made to measure or quantify social exclusion among social groups, countries or regions. To be part of social policy, the notion of social exclusion must be empirically identifiable by means of well-defined operational model and framework which is still lacking.

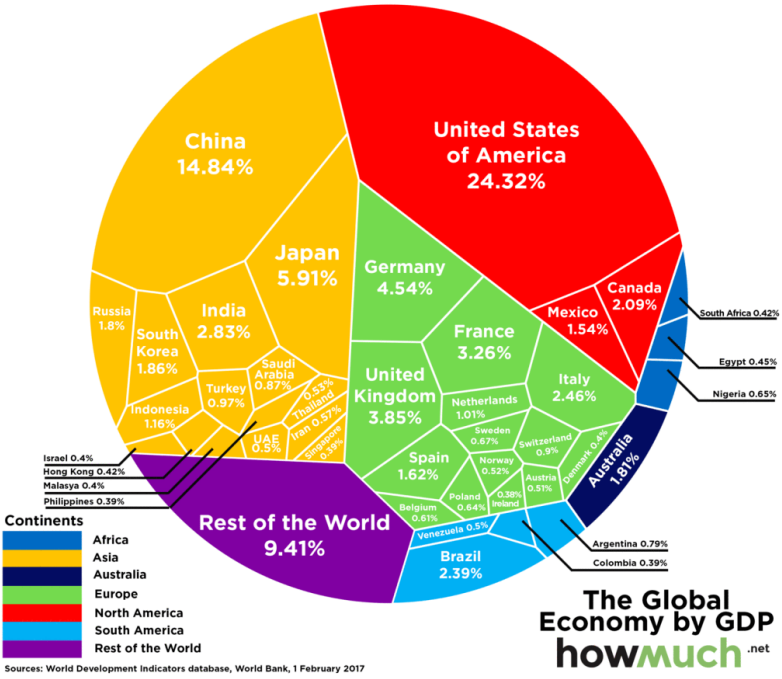
Socio-Spatial Exclusion and Globalization

Across the world, the complex globalization phenomenon is generating diverse, complex, and contrasting forms of social and economic development. Globalization promises equality in the long run but has actually brought inequality. In traditional capitalism, the older logic of inequality and class conflict of industrialist societies made interests in the workplace, neighborhood and family consistent with state polices (Silver, 1996). Today's globalist capitalism, however, has a political and internationalist logic of exclusion; that pitches the developed against the undeveloped, rich against poor, liberals against conservatists, the far left against the far right, etc. Silver couldn't have summed it better when he said, the new capitalism fragments constituents in space. This spatial fragmentation typifies a transnational social exclusion, that could be best appreciated from the three economic and developmental groupings of the world; the global south, the east and the west.

Socio-Spatial Exclusion in the Global South (SUB-SAHARAN AFRICA)

If compared to a class structured industrial society, this region of the world would be the lower class of the global order; comprising of the least developed and poorest countries in the world. Of all regions grouped under the global south (Sub-Saharan Africa, the Middle East, and Latin America), Sub-Saharan Africa seems to be the region in the most precarious situation, experiencing all dimension of social exclusion; economic, political and social. The region seems to have been condemned to a form of continental social exclusion as a direct result of the globalization process. As Castells (1998) puts it, Sub-Saharan Africa denotes a "Fourth World" that is a black hole in the globalization process, representing an exclusion of people and territories. Munck (2005) sees this as the strongest possible form of social exclusion. The region has 10% of the world's population yet only accounts for 1% of the world's GDP (See Figure 1).

Figure 1: Distribution of Wealth in the World

Source: World Bank (2017)

Countries in this region have suffered deteriorating and volatile terms of trade for their exports. Equally, most of the least developed countries in the world (LDCs)

are from this region, signifying that this is the poorest region of the world. Sub-Saharan Africa suffers from the most extreme case of social exclusion. Like the World Bank (2002) noted, the region is not in danger of being impoverished by globalization, but in danger of being excluded from globalization, and it is the people of the region who suffer the most from this exclusion. Castells (1998) states that Africa is not external to the global capitalist economy, but is instead disadvantaged by its colonial fragmentation, and neo-colonial fragmentation into the global economy. The continent has been penetrated by international economic systems that have disrupted its pre-existing patterns of production and consumption. From this perspective, we see a close relationship between the resulting exclusion and the causal exploitation of the region. Saul and Leys (1999) put it more clearly when they said, Africa does not suffer from absolute lack of integration within the world system, but the historical legacy of colonialism and the current neo-colonialism has created a subordinate and disadvantaged insertion into the world system. Duffield (2001) summarizes Africa's scenario as a politics of social exclusion on a continental scale. Certainly, disconnecting from the world system is not an option, but the course of dependent development can only be seen in the negative with continued detrimental consequences for the continent.

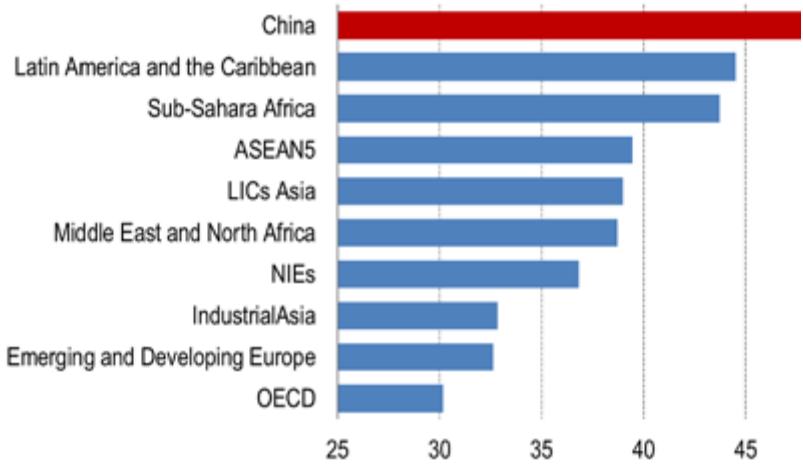
Socio-Spatial Exclusion in the East (RUSSIA & CHINA)

Social inequality and exclusion in the transition economies of eastern Europe and East Asia began with the introduction of free market principles after the end of the cold war. Transition to capitalism in the East is part of the neoliberal globalization project which began in the 1990, with the aim of introducing capitalism to the East and cut back on socialism and communism. It had differing success rates from successful cases in Central European countries (Hungary, Poland), to less successes in the communist states of Russia, Ukraine, Belarus and those in the Balkans. In Munck (2005) noted that Russia for example, the primitive accumulation of capital led to massive level of social exclusion, as wealth accumulated in the hands of a few while as much as 90% of the population was plunged into poverty (1992) and excluded from the gains of capitalism. Once the state-socialist model that had prevailed in Russia since 1912 began to collapse after 1990, a gangster capitalism developed and nurtured rampant corruption and an economic and political form of social exclusion.

China on the other hand, experienced a more managed transition to capitalism but with strong state control. China can be considered one of the national success stories, but nonetheless experiencing increasing levels of inequality since it opened for business to the world in the 1980s. But China's social exclusion takes a rather

economic form, with decreasing intra-rural inequality, intra-urban inequality, and intra-regional inequality in income levels. Rural-urban inequality, and the inequality between developed regions and the hinterlands have increased greatly. Jain-Chandra et al. (2018) noted that the rural-urban gap explains a large share of inequality and its trends. Spatial drivers of inequality comprise two main dimensions – economic and political dimensions. China typifies a strict state control of almost every aspect of economic, political and social aspects; with server human rights violation that excludes citizens and foreigners from free speech, movement, trade, political expression and participation, and more. Economically, the World Bank (2002) notes that the levels of absolute poverty in China has actually decreased but inequality seems to continue to increase; proving the dynamic nature of globalization as it can increase wealth while causing uneven development. China has moved from being a moderately unequal country in 1990 to being one of the most unequal countries (Figure 2). Income inequality in China today, is among the highest in the world. Despite significant progress, China also faces considerable inequality in opportunities, such as completion of higher tertiary education and access to certain financial services. While China managed to drastically increase secondary and tertiary enrolment ratios since the 1980s, in 2010, tertiary education was more unequally distributed than in other emerging and advanced economies on various dimensions, including based on regional, rural-urban and wealth differences (Jain-Chandra et al., 2018).

Figure 2: Inequality Levels between China and other Economic Regions

Source: IMF (2018)

Socio-Spatial Exclusion in the West (RACIAL ENCLAVES)

Vast layers of poverty and inequality can be found in the western world, and this has greatly been enunciated by social segregation and exclusion of a social dimension. The growing level of inequality and social exclusion in the black and Hispanic inner-city ghettoes of the United States are dramatic markers of the polarization caused by the globalization process. Despite an array of urban regeneration and social programs since the 1970s, urban social exclusion of a social dimension in the US and Western Europe has been on the increased and has become a structural feature of the capitalist city. Social exclusion in the city is marked by its spatial characteristics and often by a particular racial or ethnic marker; with marked spatial impact in inner cities. Now while modern sections are increasingly linked to the global economy, inner cities are witnessing the segregation of the city space inform of ghettoes that are hided and excluded from the more luscious and globalized part of the city; often by the municipals by themselves. Racial enclaves pose questions as to whether people from different cultures, ethnicity and socio-economic groups can mix or not. In other words: Is the city a mosaic of small, separate worlds, or is it an arena for cultural interaction and exchange? Marcuse (1996) notes that the effect of globalization has largely be enunciated by the segregation of an entire group in cultural or racial blocks, for example the African Americans in the US, Algerians in the French Banlieue, and the Turkish Gastarbeiter in Germany. These racial enclaves are locked into a social dimension of social exclusion, in where else than in the most globalized cities of the most globalized and developed regions of the world. Segregation can easily reinforce disadvantage and exclusion by restricting the geographic and social mobility of whole classes of people, all of whom may be denied the full benefits of city life. Thus, many of the world's cities have ended up with internally differentiated, dispersed and potentially unstable residential patterns. The carving out of ethnic-cultural enclaves along socioeconomic lines in cities threatens the very foundations of urban culture. Urban spatial segregation no longer simply expresses socio-economic differences but has become the spatial embodiment of societal fragmentation and "irreconcilable" inequality. Connections between land and housing markets and between revenues and local services cause spatial variations in access to transportation, education and health care - as well as air quality and neighborhood infrastructure. Thus, poorer enclaves may, for instance, only offer sub-standard schools, which in turn further limit the life chances of already poor children.

Conclusion

The study has examined the spatial forms of social exclusion as a causal result of globalization. The concept of social exclusion was examined with respect to its economic, social and political dimensions, particularly how these dimensions across spatial regions of the world with different underlying circumstances at play. The study suggest that a conceptual framework should be developed that establish the interrelationships between these dimensions while factoring the regional difference. For example, it is useful to demonstrate that political freedom and civil rights and liberties in Sub-Saharan Africa can draw the best out of people and raise their productivity, thereby contributing to growth and overcoming economic exclusion from the globalist system they must stay connected to. Having stressed the complexity and spatial forms of an unequal capitalist and globalist system, it has concluded that, today we are seemingly left with fragmented constituents across space without the unifying tendencies that the nation state once provided before the dawn of capitalism. Clearly, the unfolding dynamics of globalization across the world has produced simultaneously not only a growing economic integration across the world, but also a process of social disintegration in regions of the world that for peculiar regions have been unable to integrate fully with the global multitude. There is thus need for a common, unified framework for globalization that moves the world away from the exploitative tendencies of globalization embodied by the USA, to one that is more inclusive and egalitarian. Lastly, in highlighting the lack of an operational model that captures the economic, political and social dimensions of social exclusion, the study hopes to have contributed to the call for further research to be undertaken to develop methodologies and model framework for the measurement of the exclusionary nature of globalization. This would guard against countries, regions, groups and individuals, who have previously participated in the mainstream globalist development process, from becoming "newly excluded" and having to join the `hitherto excluded.

References

Byrne, D. (1999). *Social exclusion*. Philadelphia, PA: Open University Press.

Castells, M. (1998). *The information age: Economy, society and culture. 3*(3): End of Millennium. Oxford: Blackwell.

Duffield, M. (2001). *Global governance and the new wars: The merging of development and security*. London: Zed Books.

Ghemawat, P. (2012). *Globalisation or globaloney?* 5TH European Investment Conference. Madrid: CFA Institute.

Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press.

Griffin, K. (1995). *Global prospects for development and human security*. Canadian Journal of Development Studies, XVI (3): 359–70.

Gorz, A. (1994). *Revenue minimum et CitoyenneteÂ*. Futuribles 184: 49-60.

Hay, C., & Marsh, D., eds. (2000). *Demystifying globalisation*. Basingstoke: Palgrave.

Hirst, P., and Thompson, G. (1996). *Globalization in Question*. London: Polity Press.

Jain-Chandra, M. S., Khor, N., Mano, R., Schauer, J., Wingender, M. P., & Zhuang, J. (2018). *Inequality in China–trends, drivers and policy remedies*. International Monetary Fund.

Leadbetter, C. (2002). *Up the down escalator: Why the Global Pessimists Are Wrong*. London: Penguin Books.

Marcuse, P. (1996). *Space and race in the post-Fordist city: The outcast ghetto and advanced homelessness in the United States today*" in *Urban Poverty and the Underclass*, ed. E. Mingione. Oxford: Blackwell, pp. 176–216.

Marshall, T. H. (1964). *Class, citizenship and social development*. New York: Doubleday

Massey, D. (1999). *Imaging globalisation: Power-geometrics of time-space in global futures: Migration, environment and globalisation*, ed. A. Brafeld. Basingstoke: Macmillan, pp. 27–44.

Milanovic, B. (2002). *True world income distribution, 1988 and 1993: First calculations based on household surveys alone*. The Economic Journal, 112 (January): 51–92.

Munck, R. (2005). *Social exclusion: New inequality paradigm for the era of globalization*? The Blackwell Companion of social inequalities, 31-49.

Offe, C. (1985). *Disorganized capitalism*. Cambridge: Polity Press.

Ohmae, K. (1996). *The borderless world*. London: Collins.

Rodgers, G. (1994). *Overcoming social exclusion: Livelihood and rights in economic and social development*. Discussion Paper No DP/72/1994. Geneva: International Institute for Labour Studies.

Saul, J., & Leys, C. (1999). *Sub-Saharan Africa in global capitalism*. Monthly Review, 51(3): 1–23.

Sen, A. K. (1975). *Employment, technology and development*. Oxford: Clarendon Press.

Silver, H. (1996). *Culture, politics and national discourses of the new urban poverty in urban poverty and the underclass*, ed. E. Mingione. Oxford: Blackwell, pp. 105–38.

Soros, G. (2002). *George Soros on globalisation*. London: Public Affairs Ltd.

Stiglitz, J. (2002). *Globalisation and its discontents*. New York: W.W. Norton.

Streeten, P. (1994). *Human development: Means and end*. American Economic Review Ð Papers and Proceedings 84(2): 232±7.

Tilak, J. B. G. (1987). *The economics of inequality in education*. New Delhi: Sage Publications.

UNDP, (1992). *Human development report 1992*. New York: Oxford University Press.

Urry, J. (2002). *Time, complexity and the global*. Lancaster: University of Lancaster, Department of Sociology.

Wood, E. M. 1997. *Globalisation or globaloney?* Monthly Review, 48(9): 21–31.

Woods, N., ed. (2000). *The political economy of globalisation*. London: Macmillan.

World Bank. (2002). *Globalization, growth and poverty*. Oxford: Oxford University Press.

Charles Dickens'ın Romanlarında Liberalizm ve Fransa ile İngiltere Arasındaki Farklılıklar

Rahima Shahmardanqul*

Öz: 1789 yılında eşitlik ve özgürlük istekleri ile gerçekleşen Fransız Devrimi Fransa'da aristokrasinin sona ermesi ile sonuçlanmış ve tüm kıtada önemli etkileri olmuştur. Ancak devrimin Avrupa'daki uzantıları ise şiddetle bastırılmış ve 1815 Viyana Kongresi sonrası kurulan Metternich düzeni ile kıta Avrupasında yeni devrimlerin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Devrimci güdüler 19. yüzyıl boyunca reformcu bir liberalizm ile tatmin edilmeye çalışılmış ve böylece devrim Fransa ile sınırlı kalmıştır. Fransa'da değişim devrimci bir karaktere bürünürken İngiltere'de evrimci bir şekilde gerçekleşmiştir. Fransa ve İngiltere'nin iki farklı örneği teşkil ettiği bir dönemde yaşayan Charles Dickens "A Tale of Two Cities" (İki Şehrin Hikâyesi) romanında devrim Fransası ile *laissez faire* İngilteresini karşılaştırmıştır. Eserlerinde kötü çalışma şartları, çocuk işgücü, fakirlik, ahlaki yozlaşma, tutku-çıkar ilişkileri gibi konuları inceleyen Charles Dickens "Hard Times" (Zor Zamanlar) ve "Oliver Twist" romanlarında ise sanayi devrimi toplumunu çarpıklıkları ile birlikte ele almıştır. Charles Dickens "Hard Times" romanında işçilerin sosyo-ekonomik durumlarını resmederken "Oliver Twist" romanında yetimhane tarafından fabrikalarda zorla çalıştırılan yetim bir çocuğun hikâyesini anlatmaktadır. Charles Dickens'ın bu konuları romanlarında işlemesinin önemlidir çünkü bir romancı olarak İngiltere'deki etkisi büyüktür. Örneğin James Baldwin Londra misyoner grupları ve kolera ile birlikte Charles Dickens romanlarının İngiltere'de üç önemli sosyal aktör olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada Charles Dickens'ın adı geçen romanları üzerinden erken kapitalist dönem toplumunun bir tahlili yapılacak ve İngiltere'de neden bir devrim gerçekleşmediği araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Charles Dickens, Fransız Devrimi, Sanayi Devrimi, Liberalizm, Kapitalizm.

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.
İletişim: rahima.mardan@gmail.com

Giriş

Albert O. Hirschman'ın *Tutkular ve Çıkarlar* kitabının ilk sayfasında söze giriş sorusu olarak sorduğu ticaret, bankacılık ve para kazanmaya yönelik uğraşların Orta çağ döneminde aşağılayıcı ve lanetli bir iş olarak görülürken, nasıl oluyor da modern çağda bu uğraşlar namuslu işler olarak kabul edilmekte ile başlar. Söz konusu dönemde din adamlarının bu konuda çok sert tutuma sahip olmalarından söz eder, örneğin o dönemde yaşayan Aziz Augustinus tarafından dile getiren üç şeyi günah olarak vurgulamaktadır. Bu üç şey ise, para ve mal edinme arzusu, iktidar arzusu ve cinsel arzulardır; Augustinus tarafından bu üç günah en lanetli tutkular olarak adlandırmaktadır (Hirschman, 2006, s. 32). Buna karşı 17. yüzyılda ise artık din felsefesinin bu zararlı tutkuları dizginleme konusunda başarısız olduğundan söz eder. Bu zararlı tutkular Fransa'daki olayın patlak vermesinin ana unsurlarının en önemlisidir. Açlık, hastalık ve yoksulluk ile savaşan insanların bu tutkularla canavarlaşan vergi toplayıcılar tarafından sömürülmesi, devrimin kilit noktasını oluşturmaktadır.

Smith'in ise "günah" yerine "avantaj" ve "çıkar" kelimelerini kullanmaktır. Bu çıkar anlayışı ise tanrısal olmaktan ziyade daha çok bireysel çıkarlar (görünmez el) olarak gerçekleştiren bir düzen olarak açıklanmaktadır (Hirschman, 2006). Doğal düzeni sağlayanın ise, bireylerin kişisel çıkarları olduğunu açıklamaktadır. Bireylerin çıkarı denince ise akla ilk Liberalizm gelmektedir.

Fransız Devrimi, bireyciliğin bir kazanımı olarak görülmüştür. Devrim bireyi ve özgürlüklerini yok sayan tek kişi yönetimini sonlandırarak, bireye yeni firsatlar elde etme şansı tanıdı. Bu bağlamda kalıplaşmış bağlılıktan sıyrılan birey, doğal haklarını kendi eline alarak özgürleşmiştir. Scott Burchll'inde belirttiği gibi, bireylerin keyfi devlet gücünden, zulmünden ve batıl inançlarında kurtulması gerekmektedir. Bireyin her şeyden önce eşitliği ayrıcalıklı kılmasıdır (Burchill, 2005, s. 55).

Liberalizm, etimolojik olarak latince "libery" yani "özgürlük" kelimesinde türemiştir. Kimi yazara göre siyasal ama kişisine göre ekonomik ağırlıklı bir doktrin olarak adlandırılmaktadır (Yayla, 2008). Liberalizm, daha çok bireyciliğe dayalı, aynı zamanda rasyonel bireylerin siyasi, ekonomi alandaki hak ve özgürlüklerini savunmaktadır. Bunu yaparken de devletini piyasa ekonomisini doğal işleyişine müdahale etmesini en aza indirmeyi savunan bir doktrindir. Smith'in savunduğu, bireyin devletten daha üstün ve kutsal olduğudur. Bunlarla birlikte ortaya çıkan bireylerin rasyonel ve tutarlı tercihleri aynı zamanda bireylerin rasyonaliteyle özel çıkarlarını maksimize edebilecek tercihlerini ve faydalarını ortaya çıkarmaktadır.

Liberalizmin en önemli yapısı ise özgürlüğe olan vurgusudur. Özgürlük açıklaması, bireylerin hiçbir baskı ya da zorlama olmaksızın kendi özgür iradesiyle istediğini yapabilmesidir. Charles Dickens'in *Oliver Twist* ve *İki Şehirin Hikâyesi* romanlarında liberalizmin etkisini ve tutku-çıkar ilişkisini karakterlerin üzerinde daha baskın olarak görülmektedir.

Dickens'in *İki Şehrin Hikâyesi*'ndeki özgürlük, eşitlik, kardeşlik adını verdikleri Fransız Devrim ilkelerindeki özgürlük ifadesinin aslında bu liberal düşüncenin ürünüdür (Dickens, 2012, s. 219).

Charles Dickens (1812-1870)

Charles Dickens, sekiz çocuklu memmur ailenin oğluydu, babasının borçları yüzünden Dickens on yaşlarındayken, babası borçlarını ödeyemediği için hapishaneye atılır. Aile zor durumda kaldığı için annesi Dickens'i okuldan alıp, haftada altı şilin ücret karşılığında bir ayakkabı boyası satan dükkânda çalışmaya zorlar. Bu olay Dickens'in hayatının dönüm noktası olacaktır, okuldan alınıp bu gibi düşük gelirli insanların arasında küçük yaşta çalıştırıldığı için annesini hiçbir zaman affetmeyecektir. Bundandır ki Charles Dickens Oliver Twist'i yazarken kendisinin çocuk yaşta başa çıktığı şeylerin hiçbir yetişkinin mutsuz bir çocuk kadar acı çekemeyeceğine inanmış ve romanında da insanların çıkarları için masum çocukların halini anlatmaya çalışmaktadır. Dickens, Fransiz Devrimi'nin ilkelerinin arasında en çok kardeşlik ilkesinine inanırdı. Çünkü İngiltere'de kardeşçe bir düzen ve düşünce göremiyordu. Gerçi o dönemi düşündüğünüzde Victoria Çağı (Büyük Britanya İmparatorluğu) hem sanayiden elde ettikleri zenginlik hem de sömürgelerden gelen bol sevrete sahip olan zenginleşen bir devletti. Ama bu zenginlik eşit bir şekildi dağıtılmadığını Dickens'in romanlarında bolca rastlamaktadır (Urgan, 2011, s. 982-993).

Fransız Devrimi öncesi yaşam şartların bir benzeri de İngiltere'de yaşanmaktaydı. Mina Urgan'ın da (2011, s. 993) belirtiği gibi, fabrika çalışan kadınların ve çocukların sömürüldüğü, kötü şartlarda çalıştığı İngiltere vardı. Bu durumunda çözümlenmesi git gide daha çok zorlaşıyordu.

Fransız Devrimini ele alan İki Şehrin Hikâ*yesi* romanında Dickens, zengin kesimin şaşalı yaşantısının aksine köy yaşamını oldukça muhtaç ve fakir olarak resmetmektedir:

Köyün zavallı bir sokağı vardı. Zavallı bir bira imalathanesi, zavallı bir deri tabakhanesi, posta atları için zavallı bir ahır, zavallı bir çeşme ve buna benzer zavallı

ne olması gerekiyorsa onlar vardı. Zavallı insanlar da vardı tabii. Tümü yoksuldu (Dickens, 2012, s. 101).

Bu nokta da devlet benim diyen mutlak monarşi yönetimde halkın vergi karşılığı yaşam hakkına sahip olmasına izin veriyordu. Köylü sadece piyasa değeri kadar yaşayabilir insan olarak değil. Bu insanların neden bu kadar yoksul olduklarını hemen hemen her duvarda asılı olan vergi tabelalarında "devlet'e giden vergi, kiliseye giden vergi, soylu beyefendillere giden vergi ve genel vergi" belirtilmektedir (Dickens, 2012, s. 101). Köylerde görünürde çocuk çok azdı ve büyüklere gelince ise, iki yaşam seçenekleri vardı. Birincisi köyde yaşamaya devam etmek için yarı aç yarı tok sürünmek veya ölümden daha beter olan karanlık hapishanelerde tutsak tutulup ve orada ölmek. Bu yoksul insanlar sadece gece uyuduklarına tâbi aç karına uykuya dalabiliyorlarsa rüyalarında özgürlüklerine kavuşup, karınlarının duyduğunu hissediyorlardı (Dickens, 2012, s. 113).

Bu durum sanayi devrimi İngiltere'sinde de farklı değildi. Bu dönemin önemli olgularından biri de çocuk işçileriydi:

> Yani yoksullar evinin bir şubesine gönderilecekti. Burada, onun gibi daha yirmi otuz tane kimsesiz çocuk, yaşlıca bir çiftçi kadının sevecen bakımı altında, fazla bir yiyecek ve giyecek masrafı yüklemeksizin bütün gün yerlerde yuvarlanır dururlardı. Yaşlı kadın bu çocuklara, her küçük kafa başına aldığı yedi buçuk peni haftalığın hatırı için bakardı. Haftada yedi buçuk peniyle küçük bir çocuğa pekâlâ eksiksiz, iyi bir gıda sağlanabilir; hatta çocuğun midesini fazlaca doldurup rahatını kaçırmaya yetecek kadar çok. [...] çocuklara neyin yaradığını iyi bilirdi. Hele kendi çıkarıyla ilgili görüşleri hiç şaşmazdı. Bu yüzden haftalıkların aslan payını kendi cebine atar ve yeni yetişen kuşağı kıt mı kıt bir bütçeyle geçindirerek pek büyük bir "deneysel düşünür" olduğunu ortaya koyardı (Dickens, 2007, s. 15).

Yukardaki paragrafta anlaşılacağı üzere İngiliz toplumunun sosyo-ekonomik durumu hiç de iç açıcı değildir. Yoksullar Oliver Twist'te de geçen yoksul yasası "workhouse" delinen toplama kamplarında çalıştırılıyordu. Yoksulların yoksul oldukları için cezalandırıldığı bu sistemde kimsesiz çocuklar da "baby farm" delinen yerlerde toplanıyorlardı (Urgan, 2011, s. 995). Fransa'da olduğu gibi yoksullara iki seçenek sunuluyordu: "Ya yurtta yavaş yavaş açlıktan ölecekler ya da yurttan çıkıp dışarıda hızlı açlıktan ölecekler..." (Urgan, 2011, s. 999-1000). John Stuart Mill'in de bu sanayi devrimine eleştiriler getirmektedir. Mill, aslında sadece servet birikiminden ibaret olmak yerine, daha çok ahlaki ve manevi ilerlemenin insanlar için

daha iyi olacağını savunmaktadır. Mill aynı zamanda kapitalizmin içinde var olan rekabetçi sürecin ve insanların kendi çıkarları için ekonomik rekabetinin arkasından koşması, bireyler için ne kadar refah getireceğinden şüphe ettiğini vurgulamaktadır (Altan, 2013, s. 35).

Oliver Twist'te bu toplama kapmlarından birine kimsesiz bir çocuk olarak dünyaya gelir. Bu çalışma kampında Oliver Twist en acı günlerini yaşar. Kamptaki acımasız yöneticilerin oradaki kimsesiz çocuklara yaptıklarına şahit olur. Bu korkunç ortama daha çok dayanamayan Oliver Twist Londra'ya kaçar. Orada başına gelmeyen kalmayan Oliver Twist, hırsız çetesinin eline düşer. Oliver Twist'in toplama kampında çıktıkları yetmezmiş gibi bir de bu hırsızlardan da çeker. Hırsız çetesinde olan Nancy adlı kızın yaşadığı şeyler, oradaki çocukların özeti gibidir:

> Şükret ki benim gibi daha beşikteyken aç, çıplak sokaklara, haydutların, sarhoşların arasına atıvermediler seni; bunlardan, hepsinden daha kötü olan günahı hiç bilmiyorsun. Evet, benim beşiğim kaldırımlar ve sokak köşeleri oldu; ölüm döşeğim de onlar olacak (Dickens, 2016, s. 413).

Oliver Twist yaşı küçük olmasına rağmen hayatta kalmak için ne iş bulursa yapıyordu. Toplama kampında saygısızlık yaptığı gerekçe göstererek yönetici tarafından mahkemelik oluyor. Ceza olarak da tabut yapan birinin yanında çalışmaya başlıyor. Oliver Twist hayatında ilk defa tabutları bu kadar yakından görüyordu. Tabut yapan kış ise, şehirde bu kadar hastalığın olmasına çok seviyor. Çünkü ne kadar çok hastalık o kadar tabut anlamına geliyor. Oliver Twist'tin aslında başka yoksul çocuklardan farklıydı. Daha cesaretli ve cin gibi. Hakkını isteyebilen ve çalışma kampın yöneticileri dahil zalim insanlarla dalga geçebiliyor. Oliver Twist'tin en bilindik sahnesi olan sözleri "Efendim, lütfen biraz daha istiyorum!" buradan da anlaşılacağı gibi o kadar çocukların arasından bunu isteyen ilk ve tek çocuk oluyor:

> Oliver küçük yaşına karşın açlıktan her şeyi göze almış, çektiği yoksulluk yüzünden gözü kararmış durumdaydı. Masadan kalktı ve aşçıbaşına yaklaşıp tasıyla kaşığını uzatarak, kendi gözü pekliğinden kendisi ürkmüş bir durumda, "Efendim, lütfen biraz daha istiyorum!" dedi. Aşçıbaşı şişman, güçlü kuvvetli bir adamdı ama benzi mum gibi sarardı. Birkaç dakika şaşkınlıktan sersemleşmiş olarak karşısındaki isyancıya baktı, sonra güç bulmak için ocağın kenarına tutundu… Yoksul kadınlar şaşkınlıktan, çocuklar korkudan donup kalmışlardı […] "Mr. Limbkins, özür dilerim efendim," "Oliver Twist daha istemiş efendim!" […] Mr. Limbkins, "Daha mı?" dedi. "Mr. Bumble, lütfen kendinize geliniz ve açıkça yanıt veriniz. Gıda kurulunun uygun gördüğü yemeği yedikten sonra daha mı istemiş demek istiyorsunuz? […]

> "Beyaz yelekli beyefendi, "O çocuk, başına hayır getirmeyecek!" dedi. "Sonu mutlaka asılmak olacak! (Dickens, 2016, s. 26-28).

Oliver Twist'in sistemin ona uygun gördüğünden daha fazla istemesi, sistem içinde kaosa sebep olduğu açıkça ortadadır. Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü üzere aslında Oliver Twist doğal hakkı olan bir istekte bulunmaktadır. Ama karşındaki yetki sahibi olan devlet ya da dinî yetkililer, kendilerinin koydukları sınırlama hakkını Oliver Twist aştığı için son cümlede olduğu gibi, çocuğun sonunu asılma olarak görmektedirler. Çünkü Oliver Twist'in yaşadığı yoksullar evi aslında kilise yardım yeri ve burada din adı altında kimsesiz çocuklara yardım edildiğini savunmaktadırlar. Zaten Charles Dickens'in kendi dönemindeki devlet sistemini ve Kraliyet yetkilerin fakir insanlardan bihaber olup kendi lüks hayatlarına daldıklarını altını çizmektedir. Oliver Twist'in kendi bireysel hakları için başkaldırışına karşı hep bir ceza ve nefret edici sözlerle karşılık bulmaktadır. Oliver Twist'in davranışları hep sınırlanmakta ve diğer çocuklar için örnek teşkil etmesin diye hep cezalar başka çocukların gözü önünde gerçekleşmektedir. Bu noktada aslında Oliver Twist'in yaptığı bireysel hakkını istemek, bir yandan diğer çocuklar içinde istemiş olmaktadır. Mina Urgan'ın aktardığı gibi "kapitalizmin yeni yeni pazarlandığı bu dönemde, beceriklilerin kendiliğinden zengin olabilecekleri sanılır; yoksulluk ise bir suç sayılırdı" (Urgan, 2011, s. 1000). Oysa Charles Dickens'in, yoksulluğun bir suç olmadığını aslında bu yoksulluk yüzünden suçların yapıldığını altını çizmektedir.

Oliver Twist'tin hayatı iyi kalplı bir adamla tanıştıktan sonra ve Oliver Twist'i evlatlık alarak hayatı değişyor. Charles Dickens romanının sonunu şaşırtıcı bir şekilde Oliver Twist'in aslında yoksul bir çocuk olmadığını ve babasından ona kalan mirasla artık zengin biri olarak hikâyesini bitirmektedir. Bu noktada da Oliver Twist'in bireysel olarak özgürlüğünü zengin olduktan sonra daha rahat sağlamış oldu. Kimsesiz evdeki söz hakkının olamadığı, yoksul olduğu için zengin ve yönetim başındaki yetkililer için yük olan Oliver artık ekonomi alanda başarılı ve özgür bir birey olarak çizilmektedir. Adam Smith ve Mill'in gibi liberalizm düşünürlerinde savundukları birey hakkı ve özgürlüğü yaşam hakkını böylece Oliver Twist elde etmiş olmaktadır.

İki Şehir Hikâyesi'nde Dickens, aslında aynı *Oliver Twist* romanındaki gibi yoksul, zengin fakir ilişkisi ve yaşam tarzlarını daha çok yansıtmaktadır. Dickens, romanda adından da bildiği gibi, iki şehrin hikâyesini anlatmaktadır. Yani Londra ve Paris. Ne kadar 1789 Fransız Devrimi'ni anlatmış görüyor olsa da aslında Dickens daha çok kargaşa içinde olan vahşi bir ortamı görmekteyiz. Mina Urgan'ın da aktardığı gibi, Dickens romanda kana susamış insanlarla dolu olan karanlık Paris ama bunun

tersine Paris halkının gidip sığınabileceği cennet gibi huzurlu olan Londra (Urgan, 2011, s. 1004).

İki Şehir Hikâyesi romanının ilk sayfasının açılış paragrafından aslında hikâyenin ne kadar acıklı olduğunu tahmin edilebilmektedir:

> Tüm zamanların en iyisiydi bu... en kötüsü de! Bilgeliğin çağıydı, aptallığn çağıydı. İnançların dönemiydi. İnançsızlığın da. Mevsim aydınlığın mevsimiydi. Mevsim karanlığın mevsimiydi. Umut'un baharını, umutsuzluğun kışını yaşıyordu. Her şey geleceğindi. Gelecek hiçlikti. Hepimiz Cennet'e gidiyorduk; ya da tersine, cehenneme (Dickens, 2012, s. 5).

Bu açılıştan sonra romanın devamında, Bastille'yede on sekiz yıl hapis yatan ve oradan kaldığı sürece aklı dengesi bozulan Dr. Manette görüyoruz. Yakınları tarafından öldüğünü düşündükleri Dr. Manette ortaya çıkıyor. Kızı olan Lucie tarafından Paris'tan huzurlu Londra'ya götürülüyor. Ve Londra'ya dödükten sonra iyileştiğine şahit oluyoruz. O dönemde Fransızların çoğu Londra'ya yerleşiyorlardı. Fransa'da halk burjuvazinin tutkularına köle olmuş durumdayken emek piyasasının daha kolay mobilize olduğu İngiltere işçilere hayatta kalmak için birden fazla seçenek sunmaktadır. Bu noktada devrim öncesi İngiltere sanayi devrimin getirdiği yeniliklerle toplumu dönüştürmüş olmanın avantajını elde etmiştir. Öyleki romanda sadece İngiliz değil Fransız birey bile kendine İngiltere toplumunda yer edinebilmektedir. O dönemde aile servetlerini istemeyen gençler İngiltere'ye gidip orada yaşıyorlardı. Hem çalışıp hem de yeni bir hayat kuruyorlardı. Romandaki genç karekterlerinden biri olan Charles Darnay (ki gerçek adı bu değil) vergi kesenekçilerden olan Marki'nin yeğeni oluyordu, Fransa'daki soylu yaşamını bırakıp Londra'ya başka bir isimle yerleşir. Amcası tarafından bu durum için eleştiri alan Charles Darnay, gelecekte onun gibi genç soyluların aynı şeyi yapmak zorunda kalacağını açıklar: "Birçok yurttaşımın bir gün yapmak zorunda kalacakları biçimde yaşayacağım; çalışacağım! Soylu olsak da bu kaçınılmaz. Örneğin İngiltere'de mi? Evet. Aile şerefinin o ülkede benden korkacağı bir şey yok efendim. Başka bir isim altında ailemizin adı lekelenemez" (Dickens, 2012, s. 111-112). Fransa'da değişimin olacağının ilk işaretti. Bay Charles Darnay İngiltere'ye yerleşiyor ve Fransızca dili ve edebiyatı öğretmeni oluyor. Hem kendi kültürünü devamını gitiriyor hem de artık soylu birinden çıkmış ve normal halktan biri gibi Londra'da yaşıyor.

Charles Darnay Londra'ya yerleşmiş ve Lucie'yle evlenmiş ve mutlu yaşıyor. Ama Fransız Devriminin patlak vermesiyle birlikte, Charles Darnay'ının hayatı değişiyor. Yakın bir akrabası suçsuz yere hapise atıldığı için Darnay'dan yardım

istiyor. Bu suçlamada soyluların Fransa'dan kaçmasına bu kişinin yardım ettiği olarak gösteriliyor. Fransa'dan ayrılan herkes vatan haini olarak gösteriyor. Charles Darnay'da o vatan hainlerin listesindeki kişilerden biri olarak görünüyor. Bu durumu bilmeyen Charles Darnay, adamı kurtarmak için Paris'e geri dönmek zorunda kalıyor. Bununla birlikte Darnay tutuklanıyor ve Bayan Giyotinden kafası geçmesi lazım. Ama Dr. Manette'nin Bastille'de yatması on sekiz sene sonra Fransız Devrimi ile birlikte kahraman olarak görünüyordu. Dr. Manette artık çok önemli biri olmuştu hem mesleği de hem de toplumda, sözü dinlenen biri konumuna gelmişti. Devrimin olması birçok kişi için iyi olurken çoğu kişi için aslında cehennem ortamı gibiydi. Çünkü soylu olan herkes tıpkı Charles Darnay gibi sadece soylu bir aileden geldiği için başını kayıp edebilir.

Devrimin ayak sesleri huzurlu Londra sokaklarında duyulmaya başlamıştı. Fransa'ya dev bir fırtına yaklaşıyordu. Denizler köpürmeye başladı. Bu fırtınadan varlıklarını kurtarmak isteyen çoğu zenginler İngiltere'deki Tellson bankasına aktarmaya başlamıştı. İngiltere'deki Tellson'da çalışanlar için bu ayaklanma boş, belirsiz bir uğraş ve saçma işler geliyordu (Dickens, 2012, s. 189-190). Çünkü İngiltere, o dönemde ticari refah içinde olan bir deniz gücüne sahipti (Tilly, 2016, s. 147). İngiltere'de neden sadece devrimin ayak sesleri duyulmuştu, neden Fransa gibi bir devrim olmadı o dönemde. Bunun cevabı ise, Fransız Devrimi olduğu zaman İngiltere halkın sosyal- ekonomi durumları tıpkı Fransa gibi kötüydü. Ama o dönemde bu halkın sesini duyurmak için İngiltere parlamentosunda iki kamara vardı. Lordlar Kamarası ki bunlar soylularla kiliseyi temsil ediyorlardı. İkinci kamara ise, Avam Kamarası. Bu kamara ise toprak sahipleri ile önde gelen tüccarlardan oluşmaktaydı (Tilly, 2016, s. 148). Ama Fransa'da böyle bir sistem daha yoktu. 1700'lerde Fransa sadece zenginler için yaşanabilir bir yerdi. Çünkü yoksul halk için ölüm yuvasıydı. Her gün hastalıktan ve açlıktan bir sürü insan vardı. Hatta durumları o kadar kötü ki açlıktan ve yoksulluktan ölen kişilerin kendilerine ait bir mezar taşı veya bir tahta parçasına sahip olamıyor. Kitapta buna örnek olarak şöyle bir ifade yer almaktadır:

> "Tanrı bilir efendim. Ben sizden bunu istemiyorum. İstediğim kocamın yerini belli edecek bir parça taş ya da tahta. Yoksa unutulup gidecek. Ben de aynı illetten ölüp gidince başka bir tümseğin altına gömüleceğim. Öyle çok tümsek var ki bayım! Öyle çok çoğalıyorlar ki! Öyle çok yoksulluk var ki! Bayım, bayım..." (Dickens, 2012, s. 104).

Bu kadar yuksulluğa karşı, zenginlerin hayatları çok renkli ve neşeli geçiyordu. *İki Şehrin Hikâyesi* romanında feodal yapının sınıflı toplumu açık şekilde resmedil-

mektedir. Bir yanda yönetime yakın soylular diğer yanda soylulara çalışan fakir halk. Soyluların tatmin edilemeyen tutkuları ve bu tutkuları tatmin etmek için çalışan halk. Charles Dickens romanında bu durumla ilgili, Monseyör'ü resim etmektedir:

> Saray çevresinin güçlü beylerinden Monsenyör, on beş günde bir verdiği davetlerden birini Paris'in büyük otellerinden birinde düzenlemişti. Kendisi en dipteki odadaydı. Tapınakların tapınağındaydı ve çevre odalardaki yüzlerce inananın gözünde Kutsalların en Kutsalı oydu. Sabah kakaosunu içmeye hazırlanıyordu. Birçok şeyi kolayca yutabilme yeteneğine sahipti. Bazı kendini bilmezlere göre Fransa'yı da lokma edip yutmaktaydı. Yine de sabah kakaosunu içebilmek için üç uşağın varlığına gerek duyuyordu. Aşçı bu hesaba dahil değildi (Dickens, 2012, s. 92).

Bir taraftan açlıktan ve hastalıktan ölmek üzere olan insanlar, diğer tarafta ise Senyör'ün kakaosunu içirmek için dört süslü püslü uşakların seferber olması. Hatta kitapta şöyle anlatmaktadır: "Senyör'ün bunlardan birinden vazgeçip kendisine hayranlıkla bakan Gökkubbenim altında kalabilmesi olanaksızdı. Bu işi üç kişi ile götürse onuru lekelenir, iki kişiye kalsa ölürdü" (Dickens, 2012, s. 92). Her şey Senyör'ün zevkine, gücüne ve kesesine göre hizmet etmek zorundadır. Konu zevk ve eğlence olunca her şeyin onlar için olması lazımdı. Hatta armasında yazının İncil'deki son cümle ile değiştirilmişti. Şöyle yazıyordu: "Dünya nimetleri benimdir dedi Yüce Senyör(!)..." Senyör kendi zevklerini yaşarken tabii parasal işleri için zamanı kalmamaktadır. Bundan dolayı mecbur Vergi Kesenekçisi (Bourbon Krallığı döneminde vergi toplama hakkı başkasına satılabiliyordu, ve satın alan kişi de esas verginin üzerinden toplayabildiği paralardan kar sağlıyordu) işbirliğine yapmak zorunda kalıyordu. Ama zamanla bu tarz insanlar zengin olmaya ve Senyör fakir olmaya başladı (Dickens, 2012, s. 93). Git gide Senyör yaşam tarzını almaya başlıyordular, örneğin bu vergi kesenekçilerden biri olan Marki romanda nasıl bir lüks hayat yaşadığını gözler önüne seriyor, çok masraflı biri olduğunu ve evinde en azından yirmi dört uşağın bulunduğunu, ve bunlara sahip olmasını ise yaptığı yağma ve soygundan elde ettiği paralara borçludur.

Bunun verdiği gururla ve güçle Marki atlı arabası dar sokaklardan geçerken o kadar hızlı ve umursamaz gidiyordu ki sokakta olan güçsüz aç insanlar kendilerini arabanın altına kalmaktan son anda kurtarabiliyorlardı. Ama bugün o sefillerden birinin şansı yaver gitmedi ve Marki'nin arabasının altında kaldı. Kadınların bağırtıları duyuldu, atlar huysuzlaştı (Dickens, 2012, s. 97). Bu durumlar için hiçbir zaman arabalar durmazdı çünkü önemsiz bir durumdu. O sefil insanlardan birisinin ölmesi

demek bu aç ve pis insanlardan birisinin eksilmesi demekti onlar için. Ama bu kez uşak korktuğu için durmak zorunda kaldı ve arabadan inip bakma gereği duydu.

"Affedin Markim!" dedi bir adam, "Bir çocuk bu."

"Şu iğrenç herif neden bağırıyor? Çocuk onun mu?"

"Özür dilerim Sayın Marki. Acınacak bir durum… evet, onun."

"Öldürüldü!" diye bağırdı adam. Deli gibiydi. Ellerini başının üzerine uzatmış ona bakıyordu. "Öldü!" (Dickens, 2012, s. 98).

Marki'nin arabasının çevresi insanlarla dolmaya başlamıştı. Yüzlerde ne kötülük ne de kızgınlık vardı, öylece izliyorlardı tiyatro oyun sahnesi gibi. Kimseden ses çıkmıyordu. Tek çocuğu ölen adamın feryadı ezik bir şekilde vardı o da fısıltı gibi geliyordu Marki'nin kulağına. Marki sanki farelerin toplanmış gibi baktı insanlar ve cüzdanından altın çıkardı. Al şunu diye fırlattı. Ama biraz sonra birinin tarafından Marki'nin fırlattığı altın tekrar arabanın içine fırlatılmıştı. Bu olay Marki'yi çok sinirlendirdi, köpekler diye bağırdı. Hepinizi ezer geçerim, dünya da temizlenmiş olur sizin gibi pis insanlardan diye bağırıyordu. Kimse sesini çıkaramıyordu bu bağırmanın karşısına, çünkü oradaki herkes biliyordu yasaların çerçevesinde bu adamın onlara neler yapabileceğini. Dickens devrim öncesi sınıfsal ayrımı ve arkasındaki kalıplaşmış normları böyle çarpıcı sahnelerle ifade etmektedir. Toprak vergisi ile zenginleşen sınıfın, üzerinden elde ettiği gücü yine çalıştırdığı kesim üzerinde şova dönüştürmesi çalışan kesimdeki insanların adalet için ayaklanmasına yol açan ana etkeni oluşturmaktadır. Eşitsizlik ve adaletsizlik devrim öncesi Fransa toplumunda zirvededir.

Bu olayla birlikte önceden yoksul halkın içinde var olan kıvılcımı ateşlemiş oldu. Lüks içinde yaşayan burjuva ve sefalet içinde yaşayan halk arasındaki çatışma ilk meyvesini şu olaylar ile vermektedir.

İki yüzyıldır beklediği bu yüz Marki'nin yastığında yatıyordu. Maske gibiydi. Şaşırmış, kızmış ve taşlaşıvermişti! Taş kalbinde saplanmış bir bıçak vardı. Bıçağın ucuna bir kâğıt bağlanmış, üzerine de şunlar yazıverilmişti: "Onu bir an önce mezarına götürün. Benden söylemesi!.. Jacques" (Dickens, 2012, s .115).

İnsanlar bu olaydan sonra yavaş yavaş artık hareketlenmeye başlamışlardı. Örneğin bir cenaze geçiyorsa sokaktaki çoğu insan "casuslar! Yuuh! Ca-sus!" diye bağırmaya başlıyorlardı. Emin olmamalarına rağmen rahatlıkla suçlayabiliyorlardı. Biribirinden sormaları ve nasıl öldüklerini merak etmeleri ayrı bir olaydı. Bu casusların ya da vatan hainin nasıl öldürdüklerini havaya ve çok normal neşe içinde

anlatıyorlardı. Düşünce yokluğu olduğu zaman söylenen her şey kabul görürdü. Bu durum Dickens'ın *İki Şehir Hikâyesi*'nde de görülmekteydi. Biri vatan haini diye ya da casus diye bağırdığı zaman sokakta olan herkes o kişiyi yakalamaya ve parçalamaya başlıyorlardı. Yaptıkları işten keyif ve neşe duyuyorlardı (Dickens, 2012, s. 138). Hatta bir yol işçisi, Kral ve Kraliçe törenle geçerken kendinden geçip bağıra bildiği kadar yüksek sesle, Kralımız çok yaşa, kraliçemiz çok yaşa. Tam o sırada yanında duran Defarge kulağına yakınlaşıp, "Tam istediğimiz adamsın," dedi. "Sen ve senin gibiler bu aptallara sonsuza dek hep böyle olacakmış inancını aşılıyorsunuz. Bu onları daha da küstahlaştırıyor. Sonları da yaklaşmış oluyor böylece." Ama bu küstahların hiçbir şeyden haberleri yoktu. Bir taraftan senin gibilerden nefret ederken diğer taraftan senin gibilerine ihtiyaç duyarlardı. Ama Defarge bunun çok uzun sürmeyeceğini biliyordu (Dickens, 2012, s. 155).

Devrimin ilk sesleri eserde şu şekilde ifade ediliyor. Mösyö defarge aydın kesimi temsil etmekte ve sistemdeki yanlışın düzeltilmesi gerektiğine vurguda bulunmaktadır. Artık Fransa eskisi gibi değildi. Herkesin elinde silah olarak kullanabilecekleri bir şeyler vardı. Barut, toplar, demir çubuklar, sopalar ve bıçaklar balta gibi. St. Antoine'deki her nabız ve kalp ateşli bir hasta gibi atıyordu. Yaşamlarını hiçe sayıyorlardı. Canlarını vermeye hazırlardı. Defarge hem silah dağıtıyordu hem de insanları ne yapmaları gerektiğini söylüyordu. Yuttaşlar hadi Bastille'e diye bağırdı. Gözü dönen herkes ellerindeki silahlarla Bastille doğru yürüdü (Dickens, 2012, s. 191). Bastille devrim için ve sonrasında önemli bir simge hâlini alır. Bir zamanlar vergi borcuyla hücreleri dolan hapishane devrimle adalete giden kanlı yol hâline gelmektedir.

Dickens devrimin iç yüzünü şöyle tasvir etmekte, monarşi keyfi yasaları ve beraberinde zenginleşen burjuva dehşet verici bir hâlde yargılanmaktadır. Bastille'deki vatan haini olduklarını düşündükleri herkesi yakalayıp en feci şekilde bütün kalabalık el birliğiyle öldürüyorlardı. Ve tabi kafaları gövdelerinden ayırıyorlardı. Bir çubuğun takıp sergiliyorlardı (Dickens, 2012, s. 195). Kana susamış St. Antoine'lıları artık durdurmak imkânsız hâl almıştı. Çünkü ellerindeki keskin olan her şeyi öyle hep birlikte daha keskin olsun diye bile taşında bileyorlardı. Bunu da yaparken öyle korkunç manzara ortaya çıkıyordu. Bağıran, yüzleri kanlar içinde olanlar hep birlikte bu işten zevk alıyorlardı (Dickens, 2012, s. 233). Sanki St. Antoine'ye gelen fırtına mezarları açmıştı ve ölüleri özgür bırakmıştı. Sanki kıyamet kopmuşta bütün ölüler canlanmış gibiydi. Suratlar duygusuzdu. Herkes bugünü bekliyordu. Artık St. Antoine'ın ve Paris sokakları özgürlüğüne kavuşmuş gibiydi (Dickens, 2012, s. 196). Şatoların yakıldığı ve bunlar olurken köydeki insanların yardım etme yerine,

huzurlu ve mutlu yüz ifadelerini yansımaktaydılar (Dickens, 2012, s. 206). Devrim Paris sokaklarında yönetimi de değiştirmiş, kralın zamanından farklı olarak yeni engellemeler getirilmişti. Her kent kapısında ve köylerde vergi büroları koymuşlardı. Aynı zamanda köylü yurtseverler ortaya çıkmıştı. Ülkeye giriş-çıkış yapan herkesi durduruyorlar ve ellerindeki kağıtları inceliyorlardı. Eğer gerek duyarlarsa alı koyma yetkileri vardı. Bu değişen I. Cumhuriyet'e Özgürlük, Eşitlik ve Kardeşlik adını vermişlerdi. Tabii aldıkları kararları bu yukarıdaki saydıklarına yönelik alıyorlardı (Dickens, 2012, s. 219). Yasalarda hızlı bir şekilde sürekli değişiyordu. Bu kadar hızlı değiştiği için de bu zavallı köy vatanseverler takip edemiyorlardı (Dickens, 2012, s. 222). Çoğu zaten sarhoş oluyordu pek olan bitten şeylerin farkında değillerdi. Sadece ellerindeki silaha güveniyorlardı. Artık bu yasalar soylu kişiler içindi ve bütün hapishaneler bu soylularla doluydu. Kral ve Kraliçe dahil.

Tabii devrimle birlikte Bayan "La Giyotin" yaratmıştı. Çoğu kişinin bilmediği Bayan Giyotin, ileride suçlu, suçsuz bir sürü kişi nasibini alacaktı, tabii kral dahil (Dickens, 2012, s. 226). Bayan Giyotin şakaları bile yapılmaya başlanmıştı. İnsanlar birbirine bu şakaları yapıyorlardı. Örneğin eğer güzel cilde sahip olmak istiyorsa Bayan Giyotin'le tanışması gibi şakalar (Dickens, 2012, s. 244). Giyotin bir kimliğe bürünmüş ve adalet dağıtan bir konuma gelmiştir. Dickens ezilen halkın portresini bu defa yargıcı konuma yükseltmiştir. Burjuvanın tutkuları köylü halkın çıkarıyla uyuşmadığı noktada çatışma doğmuş ve toplumsal statüler tekrar dağıtılmaya başlanmıştır.

Madam Defarge'nin Örgüsü

Dickens romanında toplumsal değişimlerin aslında zaman aldığını karakterlerden birinin örgüsüyle betimlemektedir. Tıpkı örgünün iç içe geçen zincirleri gibi siyasi olaylarda birbiriyle iç içe geçmiş durumda ve organize haldedir. Madam Defarge romanın başından beri sürekli elinde örgüyle tasvir edildi. Aslında bir nevi isim ajandası görevi görmekteydi. Çünkü bütün devrim suçlusunun ismi bu örülen örgünün içindeydi. Tek kelimesini bile unutmadan şifre hâlinde işlemesi ve zamanı gelince o isimleri geçen kişilerin devrim esnasında ve sonrasında ceza ya da ölüme gitmesi oluyordu. Her şey yok olabilir ama Madam Defarge'nin örgüsündeki suçluların tek harfi yok olamazdı (Dickens, 2012, s.). Örgü mecazı devrimin arkasındaki hafızayı ortaya koymaktadır. Devrim Fransa'sı yaşanan iç çatışmaları, kanlı infazları ve getirdiği yenilikçi fikirleri ile bütün Avrupa kıtasında korku yaratmıştır. Dickens bu korkunun kurgusunu karakterleriyle canlı hâle getirmiştir.

Sonuç

John Stuart Mill'in de bu sanayi devrimine eleştireler getirmektedir. Mill, aslında sadece servet birikiminden ibaret olmak yerine, daha çok ahlaki ve manevi ilerlemenin insanlar için daha iyi olacağını savunmaktadır. Mill aynı zamanda kapitalizmin içinde var olan rekabetçi sürecin ve insanların kendi çıkarları için ekonomi rekabetinin arkasından koşması, bireyler için ne kadar refah getireceğinden şüphe ettiğini vurgulamaktadır (Altan, 2013, s. 35). 19. yüzyıllın ekonomisi bu hâle aslında İngiliz Endüstri Devrimi'nin bir ürünüdür. Ama siyaset ve idoloji ise, Fransız Devrimi ile birilkte şekillendirdi. Avrupa ve avrupalı olmayan ülkelerde de ekonomik ve toplumsal yapısına İngiliz Endüstri Devrimi büyük yarıklar açtı. Hem fabrika hem de demiryollar gibi çağın en önemli etkilerini yarattı. Fransız Devrimi ise, bu etkileri devrim düşüncesiyle şekillendirdi (Hobsbawm, 1975, s. 63).

Kaynakça

Yayla, Atilla (2008). *Liberalizm*. Ankara: Liberte Yayınları.

Hobsbawm, Eric (1975) *Devrim çağı 1789- 1848*. (Çev. Bahadır Sina Şener). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Dickens, Charles (2016). *Oliver Twist*. (Çev. Nihal Yeğinobalı). İstanbul: Can Sanat Yayınları, İstanbul

Dickens, Charles (2012). *İki şehrin hikâyesi*. (Çev. Füsun Elioğlu). İstanbul: Oda Yayınları.

Tilly, Charles (2016). *Avrupa'da devrimler 1492- 1992*. Özden Arıkan (çev.), Alfa Yayınları, İstanbul.

Urgan, Mina (2010). *İngiliz edebiyatı tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Burchill, Scott (2005) Theories of international relations. (Der. Scott Burchill, Andrew Linklater, Richard Devetak, Jack Donnelly, Matthew Paterson, Christian Reus-Smit ve Jacqui True). New York: Palgrave Macmillan.

Reorientation of Modern Diplomacy Regarding Counterterrorism Intelligence

T. B. François Akilatan*

Abstract: Insecurity is known to be one of the overarching contemporary challenges of the world. The world is undoubtedly invaded by asymmetric warfares changing the course of history as war is no longer the exclusive preserve of state actors. Terrorism continues to orchestrate thousands of victims all over the world and gives no possibility to States for its effective prevention despite their sophisticated military arsenal. In response to this strategic surprise, involved States concentrate their maximum efforts on intelligence activities in order to gauge those non-state actors' capabilities and intentions by keeping track of their threats. If the role of intelligence is to provide necessary information to policymakers and not to give advice necessarily on what should be done, that of modern diplomacy remains more or less the design and implementation of foreign policy. Thanks to diplomacy's useful ways of gathering information, a professional and committed diplomat with expert knowledge in diplomatic dialogue and the art of negotiation can provide valuable insights to detect either others' capabilities and intentions are benign or malign. As such, diplomacy better equipped for the information gathering related to threats prevention is regarded as a tremendous asset for counterterrorism intelligence process. The present contribution is aimed at shedding light on the support of modern diplomacy to counterterrorism intelligence and argues that through the exploration of negotiation's psychology, policy-making ability, dialogue and art of pertinent reporting, genuine diplomats meet counterterrorism intelligence's needs for effective gauging of terrorists' capabilities and intentions.

Keywords: Modern Diplomacy, Asymmetric Warfares, Counterterrorism Intelligence, Foreign Intelligence Liaison, Psychology of Negotiation, Diplomatic Reporting.

* Eskişehir Osmangazi University, Institute of Social Sciences, International Relations, MA Program. Contact : francoisakilatan@gmail.com

Introduction

Ensuring the security of citizens by respect for 'social contract' is the major and regalian function of States (Rousseau, 1968). In their efforts to fulfill this responsibility, the States experience enormous challenges. These challenges evolve, change and increase in time to the extent that States have almost been no longer facing conventional war but asymmetric threats characterized by a strategic surprise. That is, the world witnesses a war–between state entities and non-state ones–featured by the total disregard for international humanitarian law as these asymmetric warfares known as terrorism, are conducted with no recognition of neutral territory or protected persons. In the modern period, terrorism evolved throughout four waves (Rapoport 2012) as it started with anarchists in the 1880s, anti-colonialists in the 1920s, the new left wave known as red terrorism or extreme left terrorism in the 1960s and finally the religious terrorism from 1979 on. Terrorism has become bloodier and more lethal. The number of terrorist attacks' victims increases over time. According to existing data from the National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism ("Background Report: 9/11, Ten Years Later," 2011), in the early 1990s, the number is about 8,000 to 10,000 of people killed. Before 9/11 attacks in the United States, the number is relatively low as about 2,000 to 3,000 people were killed. During the 9/11 attacks, over 3,000 Americans were killed. From 2003, the number had increased gradually with more than 12,000 fatalities in 2007, 2008 and about 11,000 in 2012. In 2013 and 2014, the number was estimated over 30,000 regarding the civil wars in Syria and Iraq. From 2014 to 2017, there was more than 100 terrorist attacks having killed more than 500 victims in Iraq each month. More than 9,600 terrorist attacks killed more than 22,980 people in 2018 (START Background Report, October 2019). So, in response to terrorism, States concentrate a maximum of their efforts on intelligence activity in order to deter these threats.

Intelligence is the process through which pieces of information are requested, collected, analyzed and provided for the support of the policymaking system. As a product, intelligence is regarded as the result of the process whereas as an organization, it implies all the units that involve in carrying out these activities. Intelligence is organized throughout four major activities: collection, analysis, covert action, and counterterrorism. These major activities vary from one country to another as there are several intelligence communities around the world. For example, French intelligence starting from the leadership of Cardinal Richelieu (1624-

1642), British intelligence from the Elizabeth 1 (1558-1603), Russian intelligence from the reign of Ivan the Terrible (1533-1584) and the United States intelligence from 1776 and embodied from 1940, are different as far as their internal organization, strategy and modus operandi are concerned. That is why the intelligence process also comprises the identification of requirements, collection, processing and exploitation, analysis and production, dissemination, consumption, and even a feedback.

Pieces of information needed are made available for policy-makers by means of human intelligence known as HUMINT, imagery intelligence (IMINT) or geospatial intelligence (GEOINT), signals intelligence (SIGINT), open-source intelligence (OSINT) and so on. Intelligence as it is presented, constitutes a tremendous asset for policymakers along with the design and implementation of counterterrorism policies. Despite the importance of intelligence activity in security policymaking, it mobilizes a small number of scholars in the field of political science and international relations (IR). Intelligence "does not figure in key IR theory debates between realist, liberal institutionalist, constructivist and post-modernist approaches'' (Scott and Jackson 2004, p. 26). Nonetheless, realist camp showed interest in intelligence but scholars' engagement in intelligence studies regarding international relations theory is limited. This because intelligence is all about secrecy. It's difficult and almost impossible for scholars to conduct empirical inquiries with intelligence officers and to have access to classified information from the intelligence community as informations they need for the systematic study of intelligence are "Secret", "Confidential" and "Top Secret". Referring to U.S. Executive Order 13292 of March 25, 2003, confidential information is the one whose unauthorized disclosure "could be expected to cause damage to the national security as well as secret information in a serious manner. Unauthorized access to a top-secret information "could be expected to cause exceptionally grave damage to the national security".

Even if these necessary informations are made available, intelligence is far from being a truth-telling activity to be relied on as intelligence products are more or less prone to manipulation thus compromising scientific research requiring rigorous, valid and reliable methodology. That said, "if the truth were the objective of intelligence, does that raise the stakes for analysis? Are analysts working on more than a well-informed and, they hope, successful policy than their policy customers? Moreover, does a goal of truth allow them greater latitude to pursue and

defend their views of likely outcomes?" (Lowenthal 2009, p.253). These are some questions that need to be addressed regarding issues around intelligence's ethical implications and the lack of international relations scholars' study in this field.

However, effective counterterrorism policy is not designed to manage only the terrorism and its consequences, but its real essence is all about the prevention of terrorist attacks. It enables States to gauge others' capabilities and intentions whether they are malign or benign (Pashakhanlou 2017, p. 4). Intelligence activities equip States with necessary information about terrorist organizations plans and strategies in order to protect their citizens from threats. Two collection disciplines contribute mainly to the intelligence's role in targeting informations such as human intelligence and signals intelligence. Human intelligence refers to all informations that are collected by a human being, a spy through classic espionage. Signals intelligence basing on new technologies intends to intercept all electronic communications regarding terrorist organizations and prevent the States' communications from being intercepted. Human intelligence is the enabler for signals intelligence as the effectiveness of the latter relies on the formers. Both collection disciplines are used to provide pieces of information on military targets most especially targeted killings of terrorists' leaders with drones or unmanned aerial systems.

Nonetheless, human intelligence and signals intelligence as well as the other collection disciplines experience some weaknesses which affect the counterterrorism intelligence's performance. These collection disciplines don't provide reliable military targets causing the killings of innocent people as information collected is not always perfect and precise. This makes deterrence difficult to reach. Another insufficiency of intelligence is the failure of foreign intelligence liaison due to the scarcity of cooperation with counterpart foreign services jeopardizing the gauge of terrorist groups' activities and capabilities. Moreover, intelligence activities face biased analysis caused either by the lack of details on the information provided or professional mistakes from analysts. It also undergoes difficulty in providing informations regarding the prevention of domestic terrorism, lone wolves and small cells' threats. To be effective, counterterrorism intelligence requires proximity and full access to others' counterintelligence capabilities. That is the reason why diplomacy's contributions are of great use in the counterterrorism intelligence process.

The present exploration is organized throughout this main idea and addresses the following research question: how can modern diplomacy surmount the limita-

tions of counterterrorism intelligence? In response to this overarching question, this study highlighting the importance of international intelligence cooperation (Scott and Jackson, 2004, p.38), argues that diplomats by means of negotiations and dialogue, policymaking ability, art of pertinent reporting might better the current nature of foreign liaison which experiences episodes of disruption and frustration in harmonizing international politics arena regarding foreign and defense policymaking. Furthermore, it provides new insights of diplomacy's roles whose backing is necessary for the amelioration of counterterrorism instruments related to economic and financial pressure, law enforcement, military force operations and so on.

Foreign Intelligence Liaison

Also known as international intelligence cooperation, foreign intelligence liaison refers to the HUMINT-to-HUMINT relationships between two or many States' intelligence communities. It stimulates the evolution of involved States' human intelligence by providing "information and assessments that enable each nation's civil and military authorities to effectively counteract and defeat the terrorist menace" (Rudney, 2004, p.221). Defensively, it also backs "government and law enforcement agencies in protecting persons, institutions, lawful activities, and political-cultural ideals of democratic communities" even if all the States involved in this counterterrorism battle might not be democratic (Ibid., 221). There are different forms of foreign liaison: bilateral, multilateral or plurilateral intelligence cooperation. Intelligence liaison has played an enormous role in multilateral operations over modern times. NATO's intelligence cooperation was of great value during the Cold War, in Balkans conflicts, and in Afghanistan. The liaison has also risen in importance during the first Gulf War against Iraq (Desert Shield/Desert Storm) and the 2003 invasion of Iraq known as "Operations Iraqi Freedom". The Shanghai-6, between China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan, and Uzbekistan is another example of intelligence and security cooperation for countering international terrorism.

So, capital is the coalition-building to the extent that even the superpower, the United States have established different cooperations with huge number of countries regarding its war against the Islamic States. A Smart Border Accord in 2001 and bilateral Planning Group in December 2002 had strengthened intelligence and security cooperation between the U.S. and Canada. Another U.S. co-

alition-building was the 2002 agreement with the European Union allowing American authorities' access to important data from Europol law enforcement services (Black, 2002). A UK-USA cooperation in April 2003 was acted to counter international terrorism by tracing Weapons of Mass Destruction (WMD) and providing effective controls of borders and passports. Countries like Morocco, Jordan, Syria, Egypt, Saudi Arabia, and Iran were not left behind as their cooperation was of great importance to the United States' efforts against al-Qaeda and its related organizations.

These are some illustrations of foreign intelligence liaison's prowess which are not without weaknesses as "there are no friendly secret services, only the secret services of friendly states". Differences in the midst of States' security procedure don't further their intelligence cooperation. Clearly, they do not have the same modus operandi standards as they can perceive and address a threat in a different way. That said, the liaison relationships might be unequal concerning financial contributions and distribution of power as it can be justified through the U.S. overwhelming political and financial role within NATO. Moreover, international intelligence cooperation with less possibility of assessment can engender human rights violations regarding likely aggressive interrogation methods of people suspected of carrying out the terrorist strike or civil casualties caused by the use of drones for targeted killings (Amnesty International, 2018). Another restraint refers to the leak of intelligence exchanged jeopardizing the relationships as important information acquired might be shared to a third party probably hostile to the fixed objectives. These variables are conducive to the assumption that reckoning foreign intelligence liaison on effective diplomacy not only might avoid those restraints but also lay the base for the reinforcement and advancement of States' interactions in counterterrorism process.

Diplomacy-Exploring the Psychology of Negotiation

Diplomacy has evolved over time and needs to be regarded as both intelligence consumer and gatherer. Diplomacy's role not only is about foreign policy designing and execution but also embraces information gathering even most of States' abroad intelligence bases are located in embassies serving as means for local threats tracking. Diplomacy's information gathering is complementary to intelligence's especially in wartime but it (diplomacy) is considered as one of the intelligence users during peacetime. Though full peacetime almost doesn't exist

anymore vis-à-vis the advent of unconventional wars that can appear at any time. That is, diplomacy is perceived out of all ad hoc qualification and "the provision of intelligence support and intelligence facilities can be cards in the diplomatic hand: part of a bargain, or a political signal, or a means of influence on its own account" (Herman, 1998, p.12).

That said, diplomacy can meet counterterrorism intelligence needs through negotiation. This entails the importance for States to appoint at least professional and genuine diplomats–with lengthy expertise and experiences in diplomacy and foreign policymaking–at the position of ambassadors. But it's not only limited to these skills as highlighting the real essence of a good ambassador, Wippl (2019, p.163) posits:

> No matter what academic or other real-life credentials an individual has, they can be insufficient in making a good ambassador. One had sterling academic credentials, spoke a half-dozen languages well, and had a large and very handsome family. He was also totally naïve. He related to me how betrayed he felt because the President of the host country had "lied to him." I had to inform the ambassador that this was just a normal part of the job for anyone accredited to a foreign mission. He also made the mistake of not permitting the embassy's political counselor to meet the country's foreign minister.

That is to say, a good ambassador apart from being a professional diplomat needs to be quick learner, confident, savvy, patient, tough, smart and candid in order to conduct successfully the negotiation process. The gathering of information–that diplomacy is entitled to–is necessary within the negotiation process. Before the collection of informations, the motivations and possible reservations of the negotiation are required. The negotiator needs necessary and full informations regarding his or her partner's interests. A successful negotiator gathers informations on partners' preferences and priorities rather than hers. Having perfect knowledge of the counterpart might avoid any inaccurate perception about these interests or any step consisting of opposing the counterpart's interests to the negotiators. The more the expectations of the negotiator aim at competing, the more likely he or she seeks information related to competitiveness. Competition increases the possibility for the negotiator to give out self-centered and opportunistic positions (Epley, Caruso & Bazerman, 2006). In such condition, the negotiator would even come to the conclusion that his counterpart is in search of egoistic interests. Therefore, any negotiation involving the fight against terrorism

requires a cooperative and non-competitive approach and seeks to reverse rather than confirm the assumptions already developed on the subject matter of the negotiation. When individuals expect their partners to be uncooperative, they themselves avoid acting cooperatively. The resolution of a problem like that of terrorism through cooperation entails morale based on compromise, mutual commitment of all parties in order to achieve the collective aims and some form of equity where everyone meets some of their interests.

After being gathered, information has to be processed as "processing it into stories and feeding it to one's foreign ministry is also a precondition for negotiation and communication to succeed" (Neumann, 2012, p.33). Once the information made available is accurate and correct, it provides the negotiator with the necessary skills to identify the partner's concessions and refrains him or her from underestimating or undervaluing those concessions. A study of the Israeli-Palestinian conflict has shown that a proposed peace agreement which was purportedly written by a Palestinian author was evaluated less favorably than when the same offer emanated from the Israeli government (Maoz, Ward, Katz, Ross, 2002). Individuals tend to give fewer values to proposals that are advanced by their opponents. As a matter of fact, making sense of a proposal that comes from one's opponent isn't an automatic excuse for devalorizing it. That said, neutrality freeing the negotiator from any ready-made stereotypes and prejudices on the opposing party, is more required before any momentum of information processing.

The processing of information once effective clears the path for its sharing. Information sharing between States at a negotiating table follows secrecy as rules of conduct. States share important information with their counterparts in case the latter is trustworthy than mistrustful. Information sharing is based on confidence and reciprocity. Any shared information that does not follow these prerequisites raises States in a position of vulnerability while giving free reign to an information leak. Along with these values, negotiations can harmonize the current status of foreign intelligence liaison and States' cooperation regarding law enforcement, military force operations, economic and financial pressure conducted against terrorist organizations.

Law Enforcement

Law enforcement is a counterterrorism instrument serving States to sue to court individuals suspected or found guilty of terrorist attacks. Most of those individuals charged of the terrorist act are not nationals of the countries where the at-

tacks take place. This requires cooperation between foreign governments in order to keep track of terrorist and hinder them from causing more harms in society. In a diplomatic way, States need to seek and get their counterparts' consensus for the detention of terrorists by means of negotiations.

Getting terrorists arrested–especially their leaders and masterminds–is more or less a way of impeding their organizations from evolving even if their capture might cause retaliation from remaining terrorists. However, the prosecution of terrorists is a process that requires exceptional intellectual ability from diplomats who need to prove their State's bona fides to the host State in case it is reluctant to hand over suspects who risk death sentence. Another challenge is related to the baffling problem that State sponsorship of terrorism represents for both diplomats and prosecutors as it's difficult and almost impossible to achieve the prosecution of a whole country accused of terrorist crime.

Economic and Financial Pressure: Following the Money

Terrorism evolves today with the phenomenon of fund-raising and money transfers to terrorist organizations in response to what, States impose an economic and financial pressure to these groups and their fund-raising connections by freezing, seizing and blocking financial assets dedicated to them. States use this pressure to degrade the capabilities of terrorist organizations. This sanction is also applicable to national economies of States that are responsible for having sponsored a terrorist activity. As it is the case for law enforcement instrument, economic and financial pressure against non-state actors depends on foreign governments' cooperation for its effectiveness and involves the use of negotiation.

Military Force Operations: Targeted Killings

The military force is regarded as the most deterrent and visible instrument of counterterrorism. Among other ways, it traumatically uses drones, unmanned aircrafts being self-contained bombs to degrade terrorist groups capabilities by proceeding on killings of targeted terrorist leaders. This important counterterrorist instrument faces many challenges as it's barely backed with the cooperation of involved foreign government then violating the country's sovereignty and killing innocent people due to bad intelligence and lack of reliable military targets. To address these challenges, a foreign government's cooperation–whose territory is the object matter of targeted killings–is required and can be successfully achieved thanks to negotiation.

Diplomatic Reporting: An Intelligence Ingredient

The diplomatic reporting is one of important and political tasks of a diplomatic mission. With a variety of information sources, diplomats report on the social and political situation of the host countries to which they are accredited (Rana, 2013, p. 53). In a modern way, a government expects from its diplomat to produce unbiased analyses from collected information as he or she "is first and foremost an information gatherer who writes dispatches back to her foreign ministry" (Neumann, 2012, p. 33). Unlike spies whose role is strictly limited for professional objectivity reasons, the diplomat–seen from a political perspective–is empowered with exceptional privileges enabling him or her to make policy recommendations or to uphold opinions with direct effects on policy choices. If intelligence officers–possibly including double agents or moles–were largely allowed to advocate policies, the collection and analysis of the information in their charge would be biased because they might present analyses that facilitate the fulfillment of their wishes. This gap that seems to exist between the intelligence community and policy-makers, which is not without negative influences on spies' performance, needs to be bridged not through a rise of the policy-intelligence degree of proximity but by the role that diplomats have to play in order to make intelligence activity regain its reputation of nobility. Through cooperation clearing the path for an easy access to media sources and the host countries' intelligence data and media sources (open-source intelligence), and direct dialogue with local actors, civil society members, and NGOs leaders, diplomats are able to gauge local terrorist organizations or social movements and use this to back their home country's foreign and security policies. The report they produce for this purpose while showing exceptional qualities, "should be balanced, nuanced and well informed" for meeting objective analysis requirement (Cornut, 2015, p.388).

Conclusion

Intelligence activity has emerged and become the most important instrument used by policymakers to counter the terrorism. Intelligence enables States to track, monitor and confront terrorist organizations in order to guard against their threats. Nonetheless, foreign intelligence liaison implying relationships between foreign intelligence communities experiences a lot of difficulties in counterterrorism process. Intelligence liaison faces episodes of frustrations such as the differences in States' security procedure–compromising consensus–and the leak of in-

telligence which both give no chance to be addressed as diplomacy is scarcely used to back States' intelligence cooperation with their foreign counterparts. Thanks to negotiation, information collection via dialogue and policymaking ability through diplomatic reporting, diplomacy is full of exceptional skills to offer in order to better the current status of intelligence liaison whose performance constitutes undoubtedly a tremendous asset in counterterrorism process. However, diplomats should not lose sight of potential disruptions that may occur as it is always important to read between the lines and be sure of their counterparts' goodwill and accurate intentions when negotiating.

References

Amnesty International. (2018). Deadly assistance: The role of European states in US Drone Strikes. Index: ACT 30/8151/2018. Retrieved from https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT3081512018ENGLISH.PDF

Background Report: 9/11, Ten Years Later. (2011). The national consortium for the study of terrorism and responses to terrorism (*START*). Retrieved from https://www.start.umd.edu/sites/default/files/files/announcements/BackgroundReport_10YearsSince9_11.pdf

Background Report: Terrorism in 2018. (2019). The national consortium for the study of terrorism and responses to terrorism (*START*). Retrieved from https://www.start.umd.edu/sites/default/files/publications/local_attachments/START_GTD_TerrorismIn2018_Oct2018.pdf

Black, I. (2002, December 20). EU agrees to pass on intelligence to FBI. *The Guardian*, p.1. Retrieved from https://www.theguardian.com/world/2002/dec/20/usa.eu

Cornut, J. (2015). To be a diplomat abroad: Diplomatic practice at embassies. *Cooperation and Conflicts*. 50(3), 385-401. DOI: 10.1177/0010836715574912

Epley, N., Caruso, E. M., et al. (2006). When perspective taking increases taking: Reactive egoism in social interaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), 872-889. http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.91.5.872

Exec. Order No.13292, 3 C.F.R. 3-4 (2003).

Herman, M. (1998). Diplomacy and intelligence. *Diplomacy and Statecraft*. 9(2), 1-22. DOI: 10.1080/09592299808406081

Lowenthal, M. M. (2009). Intelligence: From secret to policy (4th ed.). Washington D.C.: *CQ Press*.

Maoz, I., Ward, A., Katz, M., et al. (2002). Reactive devaluation of an "Israeli" vs. "Palestinian" Peace Proposal. *The International Journal of Peace Resolution*. 46(4), 515-546. https://doi.org/10.1177/0022002702046004003

Neumann, I. B. (2012). At home with the diplomats: Inside a European foreign ministry. Ithaca, NY: *Cornell University Press*.

Pashakhanlou, A. H. (2018). Intelligence and diplomacy in the security dilemma: gauging capabilities and intentions. 55(5), 519-536. *International Politics*. doi.org/10.1057/s41311-017-0119-8

Rana, K. (2013). The contemporary embassy: Paths to diplomatic excellence. Basingstoke: *Palgrave Macmillan*.

Rapoport, D. C. (2002). Four waves or rebel terror and september 11. Antropoethics: The *Journal of Generative Anthropology*. 8(1). Retrieved from http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/

Rousseau, J.-J. (1968). Social contract. Baltimore, MD.: *Penguin Books*.

Rudney, M. (2004). Hunters and gatherers: The intelligence coalition against Islamic terrorism. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*. 17(2), 193-230, DOI: 10.1080/08850600490274890

Scott, L., Jackson P. (2004). Understanding intelligence in the twenty-first century. Journeys in shadows. London: *Routledge*.

Wippl, J.W. (2019). The CIA and U.S. diplomacy: Political vs. professional leadership. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, 32(1), 159-169. DOI: 10.1080/08850607.2018.1524231.

Dünyanın dört bir yanından ülkemize eğitim için gelen uluslararası lisansüstü öğrencilerinin akademik çalışmalarını sunabilmeleri, bilgi paylaşımında bulunabilmeleri, çeşitli atölyeler ve farklı etkinliklerle ortak çalışmalar üretebilmeleri amacıyla "Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi" düzenlenmektedir.

5. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi, 7-9 Kasım 2019 tarihleri arasında Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ile İlmi Etüdler Derneği (İLEM) iş birliğiyle Karadeniz Teknik Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir.

Elinizde 2 cilt halinde sunulan bu eser, 5. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan seçilmiş bildirilerden oluşmaktadır. Bu anlamda elinizdeki kitapta Antropoloji, Edebiyat, Eğitim, Felsefe, Hukuk, İktisat, İlahiyat, İletişim Bilimleri, Psikoloji, Sanat Tarihi, Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Tarih, Uluslararası İlişkiler gibi alanların yanı sıra sosyal bilimlerin diğer bilim dallarına ait İngilizce ve Türkçe makaleler yer almaktadır.

International Students Social Sciences Congress is organised to bring together postgraduate students who come to our country for their studies. The purpose is for them to share knowledge, take part in workshops and other activities in order to create joint projects in the future.

The 5th International Students Social Sciences Congress took place in Karadeniz Technical University on 7-9 November 2019 in collaboration with Scientific Studies Association (ILEM) and Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB).

This two-volume book consists of the proceedings presented in the 5th International Students Social Sciences Congress. In this book you will find articles from various fields such as Anthropology, Literature, Educational Science, Philosophy, Law, Economics, Theology, Communication Science, Psychology, Art History, Political Science, Sociology, History, and International Relations. Additionally, works related to other fields of social sciences can also be found in the book – both in English and Turkish languages.

ISBN 978-605-7824-16-5
9 786057 824165

ilem ilmi etüdler derneği

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

TÜRKİYE SCHOLARSHIPS BURSLARI

DESTEKLEYEN
SUPPORTER

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ 1955